

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ.

ν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος· καὶ ὁ λόγος
ἦν πρὸς τὸν θν̄· καὶ θς̄ ἦν ὁ λόγος·
οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θν̄· πάντα
δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ χωρὶς αὐτοῦ
ἐγένετο οὐδὲ ἕν ὃ γέγονεν· ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν.
καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνων̄· καὶ τὸ
φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει· καὶ ἡ σκοτί-
α αὐτὸ οὐ κατέλαβεν· ἐγένετο ἄνθρωπος
ἀπεσταλμένος παρὰ θῦ· ὄνομα αὐτῷ
ἰωάννης· οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν.
ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς· ἵνα
πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ· οὐκ ἦν

[Bible. N.T. Greek. 1850. Griesbach]

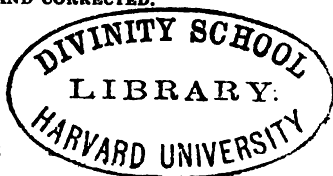
Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ.

GRIESBACH'S TEXT, WITH THE VARIOUS READINGS OF MILL AND SCHOLZ.

SECOND EDITION, REVISED AND CORRECTED.

LONDON:

TAYLOR, WALTON, AND MABERLY,

UPPER GOWER STREET, AND IVY LANE, PATERNOSTER ROW.

MDCCCL.

THOMS,

PRINTER AND STEREOTYPER,

WARWICK SQUARE.

ADVERTISEMENT.

—

The object of the publishers in presenting this edition of the Christian Scriptures to the religious world has been to provide biblical students with a correct text accompanied by as much criticism as could be brought within the limits of a portable volume. The highly valued *critical* text of Griesbach has been adopted as being that generally acknowledged by modern scholars; but the new text of Scholz has been carefully collated, and the differences between the two editions will be found at the end of the volume. The *probable* readings of Griesbach are given in the foot-notes, and especial care has been taken to mark those words of *Mill's* or the *Received Text* which Griesbach has expunged from his edition. It is hoped, that the interests of the student will have been successfully consulted by the facilities thus furnished for comparing the three great texts now in use.

For the convenience of those who may use this edition for theological purposes, a body of parallel references is given in the margin, and the facility of comparison is much increased by observing a distinct notation for parallels of single passages or ideas, and for those furnishing a detailed narrative of the same events. Great care has been taken to admit only such as are really and not merely verbally parallel passages.

The utility of this edition will, it is hoped, be further increased by the critical and chronological information contained in the Introduction. The account of the manuscripts, versions, editions, &c., is drawn from Mill, Griesbach, Michaelis, and Scholz. The Chronological table consists of three parts,—a harmony of the four accounts given by the evangelists, an index to the Acts of the Apostles, and a chronology of St. Paul's life and writings. The harmony presents some features of difference from other arrangements:—in the index to the Acts Townsend's dates have been purposely taken without discussion. The works of Lightfoot, Michaelis, Lardner, Greswell and others have been freely used in drawing up the Chronological table.

NOTICE

RESPECTING THE ILLUSTRATIONS.

---

1. The purple tinted specimen is a sentence taken from the celebrated Cotton manuscript (Titus xvi). It consists merely of a small fragment of St. John's Gospel,—the rest having been destroyed, in all probability, by the fire of the Cotton library. The characters are of silver, written on a ground of purple vellum; but the silver has become black from being sulphuretted by the action of fire. Those words signifying *God*, *Father*, *Jesus Christ*, and *Holy Spirit* are written in letters of gold, which still maintain their metallic lustre. This is generally thought to be one of the oldest, if not the oldest manuscript of the New Testament.

2. The cursive letter specimen, with the illuminated heading, belongs to a copy of the gospels in the British Museum (Harl. 5540.) This manuscript, which is written on a vellum page about seven inches by five, is ascribed to the thirteenth century. The writing of the text is plain and distinct:—the *catenæ*, which are copiously spread over the margin, are written with much less care, and apparently by a different hand.

3. The coin on the title-page is a silver denarius of Tiberius. It is of the usual size and is of common occurrence according to Akerman. Its weight is 56 grains. There can be no doubt that it is the coin mentioned in Matth. xxii. 20, Mark xii. 16, Luke xx. 24.

ΕΓΩΕΙΜΕΙΉΌ
ΔΟΣΚΑΙΉΆΛΗ
ΘΙΆΚΑΙΉΖΩΉ
ΟΥΔΙΣΕΡΧΕΤΑΙ
ΠΡΟΣΤΟΝΠΡΑ
ΕΙΜΗΔΙΕΜΟΥ

INTRODUCTION.

FORMATION OF THE CANON.—VARIOUS READINGS.—HISTORY OF THE RECEIVED TEXT.—LABOURS OF MILL, BENGEL, WETSTEIN, AND GRIESBACH.—ACCOUNT OF THE CHIEF MANUSCRIPTS AND ANCIENT VERSIONS.

THE canon* of the New Testament is a collection of books written by the apostles and their companions in different places and at different times. At the commencement there were no written records of our religion; for Christ himself taught orally, so did his immediate disciples; nor was it till some years after the ascension, when the number of Christian converts had increased, and the knowledge of the way of salvation had been more widely diffused, that a necessity occurred for written records of the historical and doctrinal truths of Christianity. The books forming this canon were written at different times, during the space of somewhat more than sixty years; so that the formation of this collection must have been gradual and slow: but we have competent evidence in the second century, that almost every book which we now acknowledge as divine, was then received in a similar manner *wherever* Christians were found, either in the east or in the west. We thus *know* that with the exception of

* The word (κανών) literally means *a rule*. By ecclesiastical writers it is used to signify an *authoritative* regulation of the Church or of any of its councils. Similarly the canonical books are those received by the Church as authoritative for the *regulation* of faith and practice to the followers of Christ.

one or two of the shorter books which are not expressly mentioned, all that we now acknowledge were then unanimously acknowledged by the Church as authentic records of its early history; and before the middle of the fourth century, soon after the council of Nice, Athanasius mentions the acknowledgment of ALL the books known to us as canonical. A strong evidence in favour of these books is, that other writings on the same subjects, both narrative and epistolary, were in circulation at the time, but rejected* either as spurious, or as not entitled to apostolical authority; while the canonical writings passed current and received in their favour the testimony of men exercising a free opinion and fully competent to decide on their merit. Of the evidence adduced by ancient and modern writers for and against the canonical authority of the books said by Eusebius to be disputed by some Christians, notice will be taken in the prefaces to the books in question.

The genuineness and authenticity of the books of the New Testament being once established, and their contents allowed to furnish a rule of faith and the ground for all Christian hopes through eternity, it becomes a matter of importance to ascertain that the writings now in use are correct transcripts of the books actually written by the authors themselves. It is impossible to suppose that copies of the Scriptures, multiplied by hand only, at various periods between the fourth and the fifteenth centuries, should have come down quite free from errors, omissions, or interpolations, when so many liabilities to change existed, owing to the mistakes, conjectural alterations, and wilful corruptions of different copyists; besides which, the errors of the earlier copies would of course be transmitted through all later copies made from them, with the addition of mistakes peculiar to themselves, so that the changes would increase in proportion to the

* Few, if any, of the more ancient spurious writings have come down to us; but we have amongst others the following:—Christ's Letter to Abgarus, Paul's Epistle to the Laodiceans, a Gospel and other writings ascribed to Peter, and a Gospel of the Virgin Mary ascribed to James the Less. The writings of those called Apostolic Fathers have no claim to divine authority. The principal of these are, one genuine Epistle of Clement, the Epistle ascribed to Barnabas, the Epistles of Ignatius, and the Epistle of Polycarp. See "Jacobson's Patres Apostolici," and "Cureton's Corpus Ignatianum,"

number of transcripts. So great, indeed, is the probability of these alterations, that, if variations in copies had not occurred, we might have supposed a case of collusion. But they do occur; and those already found are very numerous, amounting to many thousands.

These changes are of exactly the same kind as are found in profane writings. Among the whole of these variations, however, there are very few indeed which produce any material alteration in the sense of passages or affect any article of faith; it is therefore a very ungrounded fear, that verbal differences in the copies can at all diminish the certainty or shake the belief of fair and unbiassed judges of the truth of Christianity. The *real* text, however, since the loss of the original manuscripts, is not to be found in any single document, but is dispersed through them all; so that, in proportion as more pains are taken to examine old manuscripts and to collect various readings, more nearly shall we approximate to the original:* and surely, if scholars think it a matter of importance to obtain by long and patient labour a pure text of the profane writers, it must be of infinitely greater importance to furnish the Biblical student with a correct text of those Scriptures which testify of salvation through Jesus Christ and affect the eternal interests of all mankind. At the same time those unhallowed attempts cannot be too highly censured, that have been made by dishonest theologians, both in very early and in later times, to alter the text for sectarian purposes. The greatest caution also should be observed in every alteration, that no new and plausible reading may be placed without sufficient reason in the place of an old and received reading, nor ought conjecture to be ever admitted in the text of the New Testament; for there is no passage which can really *demand* it; and even in profane writers (of which the manuscripts are so much less numerous) it can only be resorted to in peculiar emergencies, and it is an expedient which even then requires the greatest skill.

It now becomes a matter of inquiry, how far the Greek text now in general use answers the requisitions of sacred criticism.

*See Dr. Bentley's admirable remarks in favour of a critical examination of the Sacred text, in his answer to Collins, entitled "Remarks on a late Discourse of Free-thinking, by Phileleutherus Lipsiensis," 8vo, 1725, pt. 1, § xxxii. (Dyce's edition, vol. iii. p. 347.)

"The Received Text" is the name given to an edition printed at the Elzevir press, and published in 1624. To trace the history of the formation of this text, it will be necessary to give an account of the previous editions.

The earliest printed texts of the Greek Testament were the Greek text of the Complutensian Polyglott,* printed in 1514, but only published in 1522, and the editions of Erasmus in 1516, 1519, 1522, 1527, 1535. The number of manuscripts used in forming the Complutensian text is not certainly known. Stunica, one of the editors, mentions manuscripts which they had received from the Vatican, and he names one in his own possession; but all these *must* have been of recent date and small value. Erasmus had but few documents to consult, five or six at the most, none of which were earlier than the twelfth century. Thus it appears, that both the Complutensian editors and Erasmus worked under great disadvantages. They derived no assistance from those very early and justly-celebrated manuscripts which have established the authority of readings not contained in any of theirs:—they were unaided by any of the early Oriental versions, and, although they availed themselves of Jerome's Latin translation (called the Vulgate), they were without those ancient and valuable versions called the Italic, made in the first three centuries:—and they were unprovided with the works and commentaries of many of the Greek Fathers, as Clemens of Alexandria, Origen, Chrysostom, and many others, from whom the most valuable subsidiary information could have been, and as since been derived. Thus, without implying any charge whatever of carelessness or wilful perversion, it is at once evident that they were insufficiently provided with the materials necessary for forming a good text.

The editions published by Aldus in 1518, by Gerbelius (one of Erasmus's sub-editors) in 1521, and many others of this date, present scarcely any thing but reprints of Erasmus's or of each other. In 1534 Colinæus republished Erasmus's edition at Paris, adopting some alterations from the Complutensian edition and from some few Greek manuscripts. The next editions to be noticed are those of ROBERT

* This was printed at Alcala (*Complutum*) in Spain, under the superintendence and at the expense of the celebrated Cardinal Ximenes

STEPHENS, which appeared as follows:—1st, in 1546,—2d, in 1549, —3d, and most celebrated, in 1550,—4th, in 1551. Stephens founded his text in his third and chief edition on Erasmus's and the Complutensian, but chiefly on the former; for, while he varies from the latter in more than a thousand instances, he does not vary from Erasmus's fifth edition more than twenty times. In forming his text he used the collations of sixteen manuscripts,* made by his son Henry; but subsequent examinations of his manuscripts have not confirmed for him a reputation for accuracy. THEODORE BEZA, the successor of Calvin at Geneva, followed close after Stephens as an editor of the Greek Testament. His editions appeared in 1565, 1576, 1582 (being his first complete edition), 1589, 1598; and in preparing them he had the use of Stephens's private copy of many additional readings furnished by Henry Stephens, and (in his third edition) of the early and valuable copies furnished by the Cambridge and Clermont manuscripts, and of the Syriac and Arabic versions. Thus is seems that Beza was better furnished with materials than any of his predecessors; but, with respect to his qualifications, we quote the words of Mill, who says that he used his materials "raro ad eruendum, cui potissimum inserviebant, sacri Codicis textum genuinum: de hoc enim parum laborat, et ubi de lectionis cujuspiam αὐθεντίᾳ forte agit, ostendit, quam nihil fere in his rebus viderit vir alias eruditus ac perspicax." Beza's text differs from Stephens's in about fifty instances; but he mentions at least six hundred readings besides, which he considered as good or better than those in the text.†

*These sixteen manuscripts are not all of them copies of the entire New Testament. He had ten manuscripts of the Gospels, eight of the Acts, eight of St. Paul's Epistles, seven of the Catholic Epistles, and only two of the Apocalypse. So likewise when the number of the manuscripts in Griesbach's catalogues is said to be nearly five hundred, it is not meant that they are all manuscripts of the entire New Testament. In forming the text of his Gospels, he used the collations of about three hundred and sixty; for the Acts and Catholic Epistles about one hundred and forty had been examined; for the Epistles of St. Paul about one hundred and seventy, and for the Apocalypse about seventy. Inattention to this circumstance respecting manuscripts has led to many false conclusions about the various readings of passages.

†Beza used the division into verses which R. Stephens had introduced into

On the edition of Stephens in 1550, and of Beza in 1582, the Elzevir text of 1624 is founded, and chiefly on the former. Its editor is unknown, and it is evident that no manuscripts were used; but the work was printed with the usual elegance of the Elzevir typography; and its apparent beauty and correct printing gave it a character for intrinsic purity which the text by no means deserved. Thus it appears that the "Textus ab omnibus receptus," as the Elzevirs style their second edition, 1633, is, with the exception of a few variations from Beza, a copy of Stephens's third edition, which was a close copy of Erasmus's fifth edition, improved by a few readings from some of the Paris manuscripts; and the whole rests on the authority of less than thirty manuscripts, most of which are of recent date and of small critical value.

The Elzevir text was multiplied in frequent reprints, so that it passed into common use. Many printers, however, repeated more or less the Stephanic text, which varies in such unimportant respects from that of the Elzevirs, that the two have become more or less intermingled in the editions in common use.

Learned men from time to time pointed out various readings of importance, and this was especially done by Bishop Walton in the London Polyglott Bible in 1657. It contains the Greek text (with various readings from the Alexandrine, fifteen of Stephens's, sixteen of Archbishop Usher's, and some Spanish manuscripts), the Syriac, Latin Vulgate, Persic, Arabic, and Ethiopic versions. The publication of these Oriental versions forms an important era in the history of Biblical criticism.*

Collections of various readings, however, alarmed the timid. To allay well-meant but groundless fears, Bishop Fell in 1675 published at Oxford an edition giving the various readings collected by Bishop Walton at the foot of each page, so that it might at once be seen how little the sense was affected by these variations. But Bishop

his fourth edition, 1551. It has been said that Beza first made each verse a separate paragraph, but this is a mistake: Stephens did this in order that he might use his fourth edition as the basis of a Concordance. He little thought of the injury caused by his division to the progress of just interpretation.

* Bishop Walton was assisted in his work by Lightfoot, Hyde, Pococke, and other eminent Oriental scholars of that day.

Fell did more than this in becoming the patron of the celebrated critic, Dr. John Mill.

The first appearance of the celebrated edition of MILL was at Oxford in 1707. It was published about a fortnight before his death, and had occupied his whole time during thirty years.* In his text he made no intentional alteration from Stephens's third edition; but he has printed under it his collection of various readings, amounting to about thirty thousand, which he had procured with unexampled diligence from every source open to himself or to his friends, from manuscripts, versions, and quotations; and, in his notes, he has expressed his own opinion on the value of particular readings. The Prolegomena, occupying a hundred and sixty-seven closely printed folio pages, contain an account of the sacred canon, a history of the text, and an accurate description of the various documents which he made available in the course of his labours. Mill's edition was reprinted at Rotterdam in 1710 by Küster, with additions from twelve new manuscripts.

About 1720 much interest was felt amongst Biblical scholars in connection with the critical edition of the Greek Testament which the celebrated critic, Dr. Bentley, *intended* to publish. He would have followed the ancient manuscripts, and would have relied greatly on the correspondence of old Greek manuscripts with Jerome's version *as originally executed*. In preparing for this work he procured collations of several manuscripts, especially of the Codex Vaticanus. This collation was published by Ford in 1799.

In 1734 the edition of J. A. BENGEL appeared at Tübingen. He had a high character for integrity and piety;† and to motives of conscience we owe those labours which his ability and learning rendered

* Mill's labours re-excited groundless fears. See, for instance, Whitby's attack on Mill, entitled: "Examen variantium lectionum Johannis Millii,—opera et studio Danielis Whitby, 1710." It will be found in his Paraphrase and Commentary on the New Testament. A triumphant reply to Whitby's objections was made by Dr. Bentley, in the "Remarks on a late Discourse on Free-thinking," mentioned in a preceding note. Bengel was attacked in the same way in Germany.

† See his "Gnomon Novi Testamenti," 1763, a short commentary chiefly practical,—which is known to us in an English shape, with some alterations and abridgements, as the Testament of John Wesley, A.M.

so effective. He did not simply reprint Stephens's text, but really improved it. He was too diffident and cautious, however, to introduce any changes, except in the Apocalypse, unsanctioned by a previous appearance in some printed text. Under his text he placed some select readings, marked by certain Greek letters expressing their value—accordingly as they were either (α) genuine, (β) probable, (γ) uncertain, (δ) improbable, or (ε) certainly spurious. The evidence of manuscript authorities he reserves for his "Apparatus Criticus," much of which is drawn from Mill's work. His "Introductio ad Crisin," which is prefixed, contains a clear and correct account of manuscripts and editions, together with some good rules of criticism. Bengel's high reputation for piety had the effect of removing many of the suspicions entertained against Biblical criticism, and of making the study more general in his country.

The celebrated edition of JOHN JAMES WETSTEIN was published at Amsterdam in 1751-2, 2 vols., fol. After some consideration he determined to adhere to the received text; and accordingly, instead of introducing into the text what he considers the genuine readings, he places them by themselves immediately below it.* Under these he places his entire collection of various readings, in which "he has performed more than all his predecessors put together."† Besides all the readings collected by Mill, many of whose errors he corrected, he added a great number from manuscripts and versions collated purposely for this edition; and he was the first who collated the Philoxenian Syriac version from the manuscript now at Oxford. Beneath the various readings is printed a set of philological and explanatory notes, which are of the highest value. The quotations in them from the Greek classics and the Hebrew writers amount alone to nearly a million. The Prolegomena (which had appeared by themselves in 1730) are prefixed to the first volume, and contain an account of the manuscripts, versions, and quotations used by him, and a description of former editions. He has added, besides, smaller Prolegomena to each of the four divisions of his work (1st, Gospels;

* The readings *proposed* only by Wetstein were *adopted* in an improved text published in England by Bowyer in 1763.

† See Marsh's Michaelis, vol. ii. pp. 478, 479. Wetstein's labours as a collator have often, however, been *overstated*.

2d, St. Paul's Epistles; 3d, the Catholic Epistles; 4th, the Apocalypse), showing what Greek manuscripts authorise the readings in each.

The edition of C. F. MATTHÆI appeared in 1782-8, in 12 vols. 8vo. Its novelty consists in the accompaniment of newly-collated readings from about thirty-two Moscow manuscripts, chiefly of the Byzantine text, eighteen of which contain the Gospels, seven the Acts, twelve the Epistles, three the Apocalypse, and two only were of the entire New Testament.* He also collated manuscripts of Chrysostom's Homilies, and applied them to critical purposes. Some of these documents are of great antiquity, and contain curious and important readings.

In 1786-7, PROFESSOR ALTER, of Vienna, published an edition in 2 vols. 8vo, taking for his text a manuscript in the Imperial Library of that city (No. 218 of Griesbach's catalogue), which he corrected from Stephens's edition, supplying its chasms from another manuscript. The chief service rendered by him consisted in collating the Coptic, Sclavonic, and Latin versions from manuscript copies.

In 1788 PROFESSOR BIRCH, of Copenhagen, published a quarto edition of the Greek Gospels. It was undertaken by desire and at the expense of the king of Denmark; and many manuscripts in the Vatican and Barberini libraries at Rome, the Laurentian library at Florence, and the public libraries of Vienna, Madrid, and Copenhagen, were thoroughly read and collated for this edition. The Vatican manuscript was collated by Birch for this work, and its readings were now first published. A fire in the royal palace at Copenhagen put a stop to the progress of this great work, and the second volume never appeared: but in 1798, Professor Birch published a volume of various readings to the Acts and the Epistles without the text, which was followed by various readings to the Apocalypse.

The progress of the history now brings us to the labours of Griesbach, one of those critics who have by their diligence especially laboured to purify the Text of the New Testament.

Dr. JOHN JAMES GRIESBACH's first edition of the Greek Testament was published at Halle in 2 vols. 8vo, in 1775-7. He had

* See Bishop Marsh's note on Michaelis, vol. ii. p. 288,—and Griesbach's catalogue of Matthæi's manuscripts at the end of his Prolegomena.

in 1774 published a Synopsis of the Gospels and Acts, with the readings of Mill and Wetstein, and some new readings procured by himself; but, as many persons disliked the unusual arrangement, he republished the historical book in the common order, as the first volume of his New Testament, of which he had already published the Epistles and the Apocalypse as a second volume.

The second edition, however, is that most celebrated; and it is excellently described by Dr. Hartwell Horne in his bibliographical list: *—" The first volume of the second edition appeared in 1796, in large 8vo, with the imprint of *Londini et Halæ Saxonum* in the title page; and the second with that of *Halæ Saxonum et Londini*, on account of the expense of the paper of the fine copies having been munificently defrayed by the late Duke of Grafton, at that time Chancellor of the University of Cambridge. The whole was printed at Jena under Griesbach's own eye.

" In addition to the various readings exhibited in Griesbach's first edition, he has collated all the Latin versions published by Sabatier and Blanchini; and has corrected the mistakes made by Mill, Bengel, and Wetstein, in their quotations from the oriental versions. He has also inserted the principal readings collected by Matthæi, Birch, and Alter, together with extracts from the two Wolfenbüttel manuscripts collated by Knittel; and has given the readings of the Sahidic version, furnished by Woide, Georgi, and Münter. The Armenian version was collated for him by M. Bredenkampf, of Bremen; and M. Dobrowsky, of Prague, furnished him with a collation of the Sclavonic version.

"The first volume contains the four Gospels. To these are prefixed copious prolegomena, exhibiting a critical history of the printed text, a catalogue of all the manuscripts from which various readings are quoted, and an account of the method pursued by Griesbach in executing this second edition, together with the principal rules for judging of various readings. The text is printed in two columns, the numbers of the verses being placed in the margin, below which are the various lections. The second volume contains the remaining books of the New Testament, which is preceded by an introduction,

* "Horne's Introduction to the Study of the Scriptures," vol. iii. p. 21 of the Appendix.

or preface, accounting for the delay of its appearance, and an account of the manuscripts consulted for that volume. At the end are *forty pages*, separately numbered, consisting of a *Diatribe* on the disputed clause relative to the three witnesses in 1 John v. 7, 8, and of additional various readings to the Acts of the Apostles, and St. Paul's Epistles, with two pages of corrections.

"Griesbach's second edition was reprinted at London in 1809, in two elegant 8vo volumes: the text is printed in long lines, and the notes in columns, and Griesbach's addenda of various readings are inserted in their proper places. A very few inaccuracies have been discovered in these insertions, which perhaps could hardly be avoided in a work of such minuteness. Bishop Marsh has given a high character of the labours of Dr. Griesbach, in his Theological Lectures, Lecture vi. pp. 146, 153. (Ed. 1828.)

"The following critical publications of Griesbach should be added:—

"1. Curæ in Historiam Textus Græci Epistolarum Paulinarum. Jenæ, 1777, 4to.

"2. Symbolæ Criticæ, ad supplendas et corrigendas variarum N. T. Lectionum Collectiones. Halæ, 1785, 1793, 2 vols. small 8vo.

"3. Commentarius Criticus in Textum Græcum Novi Testamenti. Particula prima, Jenæ, 1798. Particula secunda, Jenæ, 1811."

Griesbach also published, in 1805, a convenient manual edition with a selection of various readings, without the authorities.

A new and improved edition of Griesbach's Greek Testament was undertaken by Dr. Schulz, the first volume of which, containing the four Gospels, appeared at Berlin in 1827. A great many additional documents were consulted, by which many hundreds of readings were added to those of Griesbach; and such pains were taken with every part of the work, that the editor may be considered to have rendered very valuable service to Biblical criticism. The edition was partly undertaken to supply a text of the *Gospels* which might accompany Griesbach's *second volume*, of which many copies still remained unsold. Dr. Schulz has not continued this edition; probably the appearance of Scholz's Greek Testament deterred the publishers, so that no second volume will ever appear.*

*It is from a copy of Schulz's Griesbach that the quotations cited in the

The last large edition that has appeared is that of DR. M. AUG. SCHOLZ, the first volume of which appeared in 1830, the second in 1836.* The editor was a pupil of Hug, and under him first applied himself to biblical criticism. With the view of revising former collations, and of seeking after and examining undiscovered manuscripts, he employed himself four years in visiting the chief libraries of Europe and of Western Asia; and during his travels he inspected about six hundred hitherto unexamined Greek manuscripts, three hundred and forty of which he consulted for the Gospels only, and a hundred of which he collated in many places. His account of these biblico-critical travels, together with a summary of the most important general results drawn from them, was published in 1823; and the seven years subsequent were employed in digesting his stock of materials, and applying it to the formation of a corrected text. His judgment on the value of manuscripts is, that the text is to be found nearly pure in those very correctly copied documents which were written (chiefly for use in the church service) within the limits of the patriarchate of Jerusalem, and that the chief corruptions of the Sacred text are attributable to the errors and designed alterations made by copyists of the Alexandrine school. Scholz, accordingly, in his corrections of the text, gives a preference to the readings in the Constantinopolitan class of manuscripts to all others, and this circumstance causes his text to differ in some essential particulars from that of Griesbach. In many instances, he restores the reading of the Textus receptus; while in others he gives the preference to the probable readings in Griesbach's margin.

This edition is beautifully printed on a quarto page; and immediately below the text is placed a selection of various readings, marked as belonging either to the Constantincpolitan or Alexandrine class of manuscripts; and in double columns at the foot of the page is printed the general mass of manuscript authorities for the various readings, quoted in Griesbach's notation, with a continuation by

various readings to the four Gospels are taken in this edition. From the non-appearance of a second volume it was supposed in this country that Dr. Schulz had died.

* The variations between Griesbach's and Scholz's editions are given at the end of this volume.

Scholz on the same plan, to mark the documents cited by himself. The prolegomena, which occupy two hundred and thirty-five pages, contain remarks and theories on the history of the Sacred text, much of which is the result of the editor's own investigations. Scholz's catalogue of manuscripts and versions consulted for the Gospels is much larger than that of Griesbach.*

Since the publication of Scholz's edition, different editors have recurred to the principle of following ancient authorities. Lachmann led the way in his manual edition published in 1831, without any exposition of the principles which he adopted. His text of the Gospels has since been published with the ancient authorities added by Buttmann.

Many critics have deeply felt the importance of *accurately* knowing the readings of ancient manuscripts; to this end most of the uncial documents have been recollated during the last ten years (independently) by Dr. Tischendorf and Dr. Tregelles: the former has published the text of many manuscripts, and also some manual editions of the New Testament.

The steps have thus been traced, by which from very small commencements a mass of literary evidence has been accumulated immeasurably greater and more satisfactory than has been brought together on any other subject of the same nature. Many documents may, and do still remain unexamined; but by far the greater number of authorities has been very minutely investigated, and their contents have been applied with great science and sagacity according to acknowledged rules of criticism. Whether we possess in any critical edition a perfectly correct text, may fairly be doubted; but any such is unquestionably much better than that of 1624, and may be confidently relied on by general readers; while to more advanced students of divinity, competent to decide for themselves, the opportunity

* It is not necessary to give a particular notice of the advantage taken of the labours of Griesbach and Scholz, towards forming, on foundations laid by them, corrected texts differing from theirs. The texts of KNAPP, TITTMAN, and VATER are based on Griesbach's text:—that of LACHMANN was formed subsequently to both Griesbach's and Scholz's labours, but on entirely different critical principles: he recurs mostly to ancient manuscript authorities; he has not, however, collated manuscripts himself.

is afforded of consulting all the readings, and of making a decision on their respective merits. One satisfactory result of all the labours which, during the last two hundred years, have been bestowed on the Sacred text, is, that although changes almost innumerable occur in the spelling of words and the insertion or omission of particles, a few passages only (not one five-thousandth part of the whole) are altered in the sense; and no fair inquiry hitherto made has had the effect of changing any passage of vital importance to the interests of Christianity, whose foundations have been thus proved, against the cavils of malignant infidelity, to be firm and immoveable, based on the testimony of the apostles of Christ.

A concise description of some of the principal manuscripts and versions will not be uninteresting.

OF MANUSCRIPTS OF THE NEW TESTAMENT.—These manuscripts are very numerous, and are dispersed in the various public libraries of Europe. Those in the Royal Library at Paris and in the Vatican at Rome are very numerous, and some are of great value. Bishop Marsh enumerates four hundred and sixty-nine, as having been wholly or partially collated; but since the publication of his translation of Michaelis, at least five hundred more have been examined by Scholz and others, so that at the present day we are probably in possession of the contents, in some measure at least, of nearly ONE THOUSAND MANUSCRIPTS. The far larger number, however, of these contain only some portion, often very small, of the New Testament.

The oldest of these manuscripts are written on vellum, and some few on papyrus. Cotton-paper was used after the ninth, linen-paper after the eleventh century. No sacred manuscripts in the *cursive* or small letter have been found bearing date prior to the tenth century: before that time the church copyists wrote with the *uncial* or capital letters.* Accents and breathings were not used before the seventh century; the words were written continuously without distinct spaces till the ninth century, and in general without any marks of punctuation, except the full stop, till a later period.† There are ab-

* These remarks apply to the Sacred manuscripts only. The Greek inscriptions, and some few manuscripts of profane literature, present many exceptions to the *general* truth of the above statements.

† In none, except the most recent, of the ancient documents is there any

breviations in nearly all the manuscripts: and a great number have a notation at the side of the page, marking the Ammonian sections and the lessons of the church; others are accompanied by scholia in the margin, and some have a Latin version. Nearly all the ancient copies of the Testament have been damaged by time, damp, and ill usage: leaves are often missing or much torn, and the writing is still more frequently quite illegible. In many cases, owing to the high price of parchment, and the demand for more modern writings, the copyists were induced, instead of new parchment, to use parchments having the older writings scraped off them. In some manuscripts written on this kind of ground the erasure has been incomplete, and the original letters are in several places, now and then nearly throughout the document, to be distinguished under the more recent writing. Several of these *palimpsest* copies have been brought to light by Cardinal Angelo Mai, of the Vatican library, and others. The Ephrem and Dublin manuscripts are of this class.

The vast accumulation of critical evidence early pointed out to critics the need of classifying their materials; and the observation made by Wetstein, that *early manuscripts made in certain countries had a class of readings differing in some general respects from those made in certain other countries, and that those made in the same country had certain determinate affinities to each other*, was in accordance with the manner in which Bengel had previously classified documents; in which he was followed by Griesbach first, and Hug and Scholz subsequently.

Griesbach inferred the existence of two classes of manuscripts essentially distinct from a very early period, and furnishing an independent testimony for various readings,—first, those of the ALEXANDRINE EDITION, to which the Vatican and Paris manuscripts, the Coptic, Armenian, and Syro-Philoxenian versions, and the quotations of Origen, Eusebius, Athanasius, and Cyril were considered to belong,—those of the WESTERN EDITION, adopted by the Christians of the west, and found in the Cambridge, Clermont, and Augian manu-

graduated scale of punctuation adopted. In the absence of satisfactory evidence on this subject, Stephens inserted stops at his own discretion; and every competent critic is entitled, under certain restrictions, to the same liberty of judgment.

scripts, in the old Latin, Sahidic, and Jerusalem-Syriac versions, and in the quotations made by Tertullian, Cyprian, Augustin, and the African and western Fathers generally. The mixture of the two texts in manuscripts written in and after the fifth century in the provinces of the Greek empire gave rise to a third class of copies—the BYZANTINE EDITION, to which belong the text of the four Gospels in the Alexandrine manuscripts, and about a hundred of more recent date the Gothic and Sclavonic versions, and the quotations of Chrysostom, Theophylact, and other church-writers of Greece and Asia Minor. To these three classes Michaelis added a fourth, the EDESSENE EDITION, of which no Greek manuscripts now exist, but which served as the basis of the Peschito-Syriac version and of the Latin version accompanying the Greek in the Cambridge manuscript.

The classification of Dr. Scholz is entirely different and far more simple. He divides the most ancient Manuscripts into two classes, one giving a very pure text comprehending the manuscripts and versions made in Greece and the west of Asia, which he calls the CONSTANTINOPOLITAN FAMILY;—and a second giving a far less pure text, including all the manuscripts and versions made in Egypt and the west of Europe, called the ALEXANDRINE FAMILY. Many manuscripts he observed to exhibit traces of an adulteration of the pure text by the admixture of the more corrupt one.

The difference of the opinions held by Griesbach and Scholz respecting the value of manuscripts is very great; and the settlement of the question, whether the Constantinopolitan or Alexandrine family is to be preferred for fixing a true reading, deserves the attention of the learned.

Many recent critics have adhered to a twofold division, but the use they have made of it is quite different from that of Scholz: they would distinguish the *ancient* documents (comprising the Alexandrine and Western of Griesbach) from the mass of modern Bryzantine copies. The former class may have internal subdivisions, but still, as a class, the more ancient documents must be looked at together.

The description of a few of the most celebrated manuscripts will not be out of place in this Introduction.

Among the most ancient are the *Vatican*, *Paris*, *Alexandrine*, and

Cotton manuscripts. The *Vatican* copy (B. of Griesbach), which is in the Vatican library at Rome, is supposed to have been written before the middle of the fourth century. It originally contained the entire Bible; but besides defects in the Old, in the New Testament the Epistles to Timothy, Titus, and Philemon are wanting. The Apocalypse is supplied by a recent hand, probably as lately as in the fifteenth century. Its readings have been three times collated, most fully for Dr. Bentley. The *Paris* or *Ephrem* manuscript (C. Griesbach) is in the Royal Library at Paris (where there are no less than a hundred and seventy-five other manuscript copies of the Greek Testament). It was originally a copy of the whole Bible, written on vellum, in the uncial letter, in the fourth or fifth century; and the original writing was imperfectly erased to make room for a copy of the expository writings of Ephrem, a Christian writer of the Syrian church, which, it appears from the characters, was written about the twelfth century. This copy is very imperfect, and is decyphered with extreme difficulty. Its text was copied and published by Dr. Tischendorf. The *Alexandrine* manuscript (A. Griesb.) was presented in 1628 to Charles I. of England, by Cyril, the patriarch of Constantinople, and in 1753 was placed in the British Museum. It is a splendid copy of the whole Bible, and was most probably written at Alexandria during the fifth or sixth century. A fac-simile copy of it was published by Dr. Woide in 1786. The *Cotton* manuscript (Tit. C. XV. of the Cotton MSS. in the British Museum,—J. Griesb.) is a very ancient fragment of a copy of the Gospels, written on purple-stained vellum in silver letters, and belongs to the fifth century. The *Dublin* palimpsest manuscript (Z. Schulz) was discovered in 1787 by Dr. Barrett in the Trinity College library at Dublin,—the older writing of which was found to be a copy of Isaiah and of St. Matthew's Gospel. It is written on purple vellum, and appears to belong to the sixth century: but it is in a very mutilated state. A fac-simile and description of it was published in 1801. The *Coislin* manuscript (H. Griesb.) consists of a few fragments of St. Paul's Epistles, beautifully written, and assigned to the sixth century. Montfaucon highly valued it, and published a fac-simile of the writing in his Bibliotheca Coisliniana. Among the Coislin MSS. of the Royal Library at Paris are fourteen others of the New Testament. The

Cambridge manuscript (D. Griesb. in the Gospels and Acts) was procured by Beza from a convent at Lyons in 1562, and given by him to the University of Cambridge, in whose public library it is now deposited. It is a copy of the Gospels and Acts, with a Latin version, and is assigned by Scholz to the seventh century. A fac-simile copy of it was published in 1793, at the expense of the University. The *Clermont* manuscript (107 in the Royal Library at Paris,—D. Griesb. for Paul's Epistles) was obtained by Beza from Clermont in the diocese of Beauvais. It contains St. Paul's Epistles, written in the seventh or eighth century. Dr. Tischendorf has prepared this manuscript for publication. The *Cyprian* or *Colbert* manuscript (K. Griesb.) is a copy of the Gospels brought from Cyprus in 1637 to enrich the library of Colbert the French statesman, and now deposited with the rest of his manuscripts in the Royal Library at Paris. It is in excellent preservation, and has been highly valued by some on account of its peculiar readings. It was collated by Scholz, and this has since been done with greater accuracy. Montfaucon and Scholz assign it to the eighth century. Archbishop *Laud's* manuscript (E. of Griesb. Acts and Cath. Epp.), which he presented with many others to the University of Oxford, is a Greek and Latin copy of the Acts. It is considered to be of high value in many respects, and is ascribed to the seventh or eighth century. The text of this manuscript, with a fac-simile specimen, was published by Hearne in 1715.

The above-mentioned manuscripts, with about thirty more, are written in the uncial character. Those of the *cursive*-letter kind are far more numerous, and many are very valuable.*

Of Ancient Versions of the New Testament.—The Christian religion having been rapidly propagated through all nations, the writings of the Apostles and Evangelists were soon translated into different languages, and many of these versions are still extant. They are, perhaps, sometimes preferable as an evidence even to manuscripts themselves; for some of them were made from manuscripts older and more correct than any now extant. They are not all, how-

* Montfaucon's Palæographia Græca and Scholz's Prolegomena will furnish information on the history and antiquities of these manuscripts.

over, of equal value, some being more ancient and better translated than others. Some indeed are not original versions, but merely translations of preceding versions:—this of course lessens their value, for then they are only witnesses of the state of the version from which they sprang.

Of all the ancient versions the Syriac is reckoned to be of the highest authority, as it is supposed to have been written in nearly the same language as that spoken by Christ and his disciples. There are two Syriac versions which have been published. The most ancient and valuable of these, called the PESCHITO (*literal* or *correct*), was made in the second century, and was sent into Europe to Pope Julius III., and printed at Vienna in 1555; since which it has been often reprinted. It contains only those books which were universally acknowledged in the time of Eusebius, together with the Epistle of James.* It is a cause of regret that it is impossible to consider the common text of this version as a competent witness of what it originally was; it may be possible still to restore it by the collation of manuscripts. A later Syriac version was made at the beginning of the sixth century, under the inspection of Philoxenus or Xenayas, bishop of Hierapolis in Syria, from whom it is called the SYRO-PHILOXENIAN VERSION. This was revised in the following century by Thomas of Harkel. An edition of this was published at Oxford by Professor White, A.D. 1778, 1799. Besides the above, there appears, from a manuscript in the Vatican, to have been another version made in the fifth century.

The Syriac text of the Gospels discovered by Mr. Cureton, exhibits a translation of extreme antiquity, previously unknown: its value in sacred criticism will be found, we believe, to be considerable.

Two very ancient versions of the New Testament, of high reputation, in the old Egyptian language, for the use of the Christians who abounded in Egypt, are still extant. One is written in the dialect of Lower Egypt, and is called the COPTIC version,—the other

* On the history and value of the Peschito version, see Marsh's Michaelis vol. ii. pp. 4—50. Michaelis's work is a valuable guide to the understanding of the versions generally. See also Simon's "Histoire Critique des Versions du N. T." 1690.

being in the dialect of the Saïd or Upper Egypt, is called the SAHIDIC version: the translations were made independently of each other, Two valuable manuscripts of the Sahidic version are in the British Museum, from which some curious readings were extracted by Dr. Woide, who conjectured that this version was made in the second century.

The ETHIOPIC version is used in Abyssinia. It contains the whole of the New Testament, and is supposed to have been made early in the fourth century. This version was first published at Rome, A.D. 1548 (and afterwards reprinted in Walton's Polyglott). The editors had a very imperfect copy of the book of the Acts, the chasms of which they supplied by translating from the Latin into the Ethiopic. Similar liberties have probably been taken with other books, which circumstance greatly impairs the credit of the version. Mr. Platt, however, re-edited the whole from manuscripts with the utmost care.

The conquest of the Saracens, and the substitution of the Arabic for the Syriac and Egyptian languages in the territories of the Caliphs, necessitated the translation of those versions into the prevailing language of the east during the seventh and following centuries. Many different ARABIC versions are extant, but they have little critical value.

The ARMENIAN version was made in the fifth century: the early editors of this version sometimes altered it from the Latin. The best edition is that published at Venice in 1805, from old manuscripts.

There are many Latin versions, or rather perhaps *recensions*, of the New Testament, some of which are of great antiquity, and highly valuable as critical evidences. Several of these old versions were published by Sabatier and Bianchini in the middle of the last century. These are sometimes called the ITALIC versions. The want of some received version being felt in the Western Church, a new and exceedingly good version was made by Jerome at the end of the fourth century by order of Pope Damasus. This translation was approved of by Pope Gregory I., and was very generally received and read in the Latin church, from which circumstance it was called the VULGATE. The council of Trent pronounced it to be *authentic*, and

ordered it to be used wherever the Bible was publicly read, and in all disputations, sermons, and expositions. The Protestant divines of the sixteenth century were led by their anti-papal tenets to throw discredit on the Vulgate version. The truth is, that the Vulgate in its most important various readings agrees with the most approved manuscripts and with the best of the ancient versions: so that the character of this version has risen greatly in the estimation of modern critics. A collation of *ancient* manuscripts of this version exhibits its true value.

Three other ancient versions of the New Testament made in the north and north-west of Europe, deserve to be noticed, as forming a portion of the critical materials for the correction of the Sacred text. Two of these are written in dialects of the Teutonic language; namely, the Gothic and Anglo-Saxon versions: the third is in the old language of the Sclavonic nations.

The GOTHIC version was made during the fourth century, from the original Greek (for the use of the Christians among the Goths, who inhabited the banks of the lower Danube), by Ulphilas (Wölfelein), a celebrated bishop of that nation, to whom is also ascribed the introduction of a set of modified Greek characters as the Gothic written alphabet. The four Gospels in Gothic are preserved in a silver-lettered manuscript in the University of Upsal in Sweden, from which several editions were published. The above was, with the exception of some small fragments, the only part known to the learned men of modern times; until the discovery by Angelo Mai of some Gothic palimpsest manuscripts in the Ambrosian library at Milan, furnished us, in 1819, with a version of St. Paul's Epistles. All the remains of the Gothic version are published in the edition of Gabelentz and Loebe.

The oldest ANGLO-SAXON versions were made in the beginning of the eighth century by one Eadfrid, a bishop, and by the venerable Bede; and versions in this language have been made by many others at a later time. These versions, we have reason to believe, were not made from the Greek, but from some of the early Latin versions. The Gospels are the only part that has been yet published.

The SCLAVONIC version of the New Testament was made from the original Greek by Methodius and Cyril, two Greek missionaries to

the Sclavonians, who lived in the ninth century. It has been often published: — the Moscow edition of 1663 is that most frequently quoted. To Alter and Dobrowsky the Christian world is greatly indebted for the collation of this valuable translation, and for the examination of it in a variety of manuscripts.

CHRONOLOGY OF THE NEW TESTAMENT.

PART I.

HARMONY OF THE FOUR GOSPELS.

		Matt.	Mark	Luke	John
* B.C. 6.	Gabriel's announcement to the priest Zacharias of the approaching birth of John the Baptist			i. 5..23	
	Conception of John the Baptist by the aged Elizabeth			24, 25	
	Gabriel's announcement to Mary of the intended birth of Jesus			26..38	
	Mary visits Elizabeth (probably at Hebron), stays with her three months, and then returns home			39..56	
	Joseph, admonished by an angel, receives his wife, after her conception by the Holy Spirit	i. 18..25			
Oct. 5.	Birth and circumcision of John the Baptist. His early history			57..80	
B.C. 5. Ap. 4?	Birth of Jesus.† Annunciation to the shepherds.—Circumcision			ii. 1..21	
	The two genealogies of Jesus ‡	1..17		iii. 23..38	
	Jesus presented in the temple to the Lord as the first-born (Exod. xiii. 12), and saluted by Symeon and Anna			ii. 22..38	
	Arrival of the Magi in Judæa, and their visit to Jesus (probably at Bethlehem.) . .	ii. 1..12			
B.C. 4. Mar. 3.	Flight of Joseph and Mary with the infant Jesus into Egypt, just before Herod's massacre of the infants about Bethlehem .	13..18			
	Death of Herod. Return of Joseph into Judæa, and retirement to Nazareth of Galilee	19..23			
B.C. 3. A.D. 26.	The history of Jesus from his second to his thirtieth year			40..52	
	The divinity of Christ unfolded—and confirmed by the public testimony of John the Baptist				i. 1..18

* The ordinary reckoning of the birth of Christ is incorrect. The actual birth must have taken place at least four years before the time assigned by Dionysius Exiguus, the author of this mode of reckoning time. The Christian era was not an acknowledged standard of time till the eighth century after Christ. See L'Art de Verifier les Dates, vol. i. p. 98. (Ed. 1783.)

† The precise time of the year at which our Lord was born cannot be certainly ascertained, as Benson has fully shown (Chron. pp. 84—117): but the conjectures of Benson and Greswell assign it to the month of April.

‡ See Townsend's Arrangement, vol. i. ch. 1, § 9, note.

		Matt.	Mark	Luke	John
A.D 26.	Commencement of the ministry of John the Baptist	iii. 1..10	i. 4..6	iii. 7..14	
	John refutes the opinion of some, that "he was the Christ," but proclaims the near advent of a mightier than himself . . .	11, 12	7, 8	15..17	i. 19..28
*	Jesus is baptized by John in the Jordan (ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος). The descent of the *Spirit* on *Jesus*,—and the witness from the *Father*	13..17	9..11	21..23	
	Jesus fasts in the desert forty days,—is tempted by the διάβολος,—and ministered to by angels	iv. 1..11	12, 13	iv. 1..13	
	Officers from the Sanhedrim come to John at Bethabara to question him about the Christ				
	John openly *salutes* Jesus as "the Lamb of God," on whom the Spirit descended,—and again in the presence of Andrew and Simon,—with whom Jesus "abode that day" .				29..43
	Jesus returns the following day from Bethabara into Galilee, and meets with Philip and Nathanael				44..52
	Jesus is present with his mother two days after at a marriage-feast in Cana, and *turns water into wine*				ii. 1..11
	Jesus goes down to Capernaum with his mother and disciples, and stays there a few days				12
	Jesus goes up to Jerusalem on the approach of the passover, drives out the money-changers from the temple, and darkly prophesies the resurrection of his bodily temple				13..22
A.D. 27.	First Passover. Many believe in Jesus on account of his miracles				23..25
Ap. 9.	Nicodemus visits him by night, and discourses with him about the παλιγγενεσία, and salvation through faith in the Son of man				iii. 1..21
	Jesus remains in Judæa after the feast, and baptizes through his disciples . . .				22
	John the Baptist is preaching and baptizing at Ænon near Shalim. Disputes arise between the Jews and John's disciples about the rite of purification; and they come to John, who again testifies to the Son of God				23..36
	John incurs the anger of Herod the tetrarch by reproving his vices, and is imprisoned by him†			iii. 18..20	

* The length of time which intervened between the commencement of John's ministry and our Lord's baptism cannot be ascertained. See Townsend's Arr. vol. i. ch. i. § 19, *note*.

† See Townsend's Arr. of the New Test. vol. i. ch. ii. § 8, *note*. Josephus states, as a reason for

		Matt.	Mark	Luke	John
A. D. 27.	Jesus leaves Judæa on his way to Galilee, in consequence of John's imprisonment .	iv. 12	i. 14		
	Jesus visits Sychar, where "he abode two days." His discourse with the Samaritan woman at the well				iv. 1..42
	Jesus visits Cana, and *cures the nobleman's son*, who is ill at Capernaum . . .				43..54
	Jesus comes to Nazareth, where he preaches in the synagogue on the Sabbath. Jesus escapes from the violence of the people .			iv. 14..30	
	Jesus goes to Capernaum, and dwells there:—preaches repentance	13..17	14, 15	31	
	Jesus calls four disciples, Andrew, Simon, James, and John, whom he finds fishing on the lake of Galilee *	18..22	16..20		
	Jesus preaches in the synagogues of Capernaum on the Sabbath-day,—*casts out a demon*		21..28	31..37	
	Jesus retires from the synagogue to Simon's house,—*cures Simon's mother-in-law of a fever*, and *casts out many demons* . . .	viii. 14..17	29..34	38..41	
	FIRST CIRCUIT WITH HIS DISCIPLES THROUGH ALL GALILEE; preaching and working of miracles	iv. 23..25	35..39	42..44	
	Jesus preaches his SERMON ON THE MOUNT to a great multitude, and descends to the shore, followed by the people . . .	v.—viii. 1			
	Jesus enters Simon's boat on the lake of Gennesaret, and teaches the people along the shore. *The miraculous draught of fishes* from the nets of Simon and the two sons of Zebedee			v. 1..11	
	Jesus *heals a leper* in one of the cities of Galilee	viii. 2..4	40..44	12..14	
	Jesus, on the spread of his fame, retires into the desert country to pray		45	15, 16	
	Jesus returns to Capernaum and *heals a man sick of the palsy*	ix. 2..8	ii. 1..12	17..26	
	Jesus calls Levi or Matthew to be a disciple	9	13, 14	27, 28	
	Jesus sits down at meat with Matthew;—rebukes the censures of the proud Pharisees for sitting with publicans and sinners at Levi's feast, and forbids his disciples to fast like those of John. († The meal mentioned in Mat. ix. 10..17, probably does not harmonise here.)		15..22	29..39	

Herod's conduct to John, the fear that he might excite rebellion. John was confined in the castle of Machærus and there put to death. Antiq. B. xviii. ch. 5.

* The call of the four disciples, according to most harmonists, synchronizes with the miraculous draught of fishes. Greswell's views are here adopted. See his Diss. vol. ii. pp. 343—357; and compare the opinions of Pilkington and Townsend *ad locum*.

† See Greswell's Diss., vol. ii., pp. 359—368.

		Matt.	Mark	Luke	John
A.D. 27.	* A FESTIVAL (probably the feast of Tabernacles). Jesus goes up to Jerusalem and *heals a sick man at the pool of Bethesda* on the Sabbath. Discourse with the Pharisees				v. 1..47
	Jesus (ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ) goes through a corn-field, and his disciples pluck the ears. The answer of Jesus to the rebukes of the Pharisees . . .	xii. 1..8	ii. 23..28	vi. 1..5	
	Jesus (ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ) *heals the man with a withered hand*, and by this act provokes the Pharisees to join the Herodians in their plans against him	9..14	iii. 1..6	6..11	
	Jesus retires to the sea of Galilee, and there preaches to great multitudes that flock to hear him from every quarter . . .	15..21	7..12		
	Jesus, after a night spent in prayer, selects twelve of his disciples as APOSTLES to preach and heal diseases	x. 2..4	13..19	12..16	
	Jesus returns to the people on the plain, and heals many sick:—DISCOURSES TO HIS DISCIPLES (supposed by most critics to harmonise with that in Matt. v..vii.)† . .			17..49	
	Jesus arrives at Capernaum, and *heals the centurion's servant*	viii. 5..13		vii. 1.10.	
	Jesus goes to Nain, and *raises to life the widow's son*			11..16	
	John the Baptist in prison, hearing of Jesus's miracles, sends messengers to Jesus, asking—"Art thou he that should come?" The answer of Jesus, and discourse about John	xi. 2..30		17..35	
	Jesus eats in the house of a Pharisee. "A woman, which was a sinner," anoints Jesus's feet "as he sits at meat." His remarks thereon			36..50	
	SECOND CIRCUIT WITH HIS DISCIPLES THROUGH ALL GALILEE. Return to Capernaum		19	viii. 1..3	
	Jesus, on the shore of the lake, delivers the SERMON IN PARABLES:—*the sower,—the tares,—the grain of mustard-seed—the leaven*	xiii. 1..9	iv. 30..34	4..8	
	Jesus, after dismissing the multitude, explains some of the parables to his disciples, and speaks three more, *the discovered treasure,—the pearl of great price,—the net cast into the sea*	10..17 10..53	10..29	9..18	

* *Note.*—This is reckoned as a passover by Newcome and Greswell, but without sufficient reason.

† On the question respecting the identity of this discourse with the sermon on the mount, compare archbishop Newcome's notes to his Harmony, with Greswell's Diss. vol. ii. pp. 330—338. Doddridge, Bedford, Greswell, and others, consider the two discourses as distinct events.

		Matt.	Mark	Luke	John
A.D. 27.	Jesus is visited by his kindred--declares all his faithful followers to be his kindred .	xii. 46..50	iii. 31..35	viii. 19..21	
Oct. 4?	Jesus crosses the sea of Galilee to avoid the people : quells the storm	viii. 18..27	iv. 35..41	22..25	
	Jesus heals the Gadarene demoniacs: recrosses the lake	28..34	v. 1..21	26..40	
	Jesus returns to Capernaum. Publicans and sinners eat with him in his house; which raises the anger of the Pharisees. Discourse on the fasting of John's disciples (?*)	ix. 1 10..17			
	Jesus is implored by Jairus to visit his sick daughter :—*heals the woman with the issue of blood :—raises Jairus's deceased daughter to life*	ix. 18..26	22..43	41..46	
	Jesus *restores two blind men to sight*, and *casts out a dumb demon*	27..34			
	Jesus again visits Nazareth, and is again ill treated there	xiii. 54..58	vi. 1..6		
	THIRD CIRCUIT THROUGH ALL GALILEE .	ix. 35	6		
	Jesus charges the twelve apostles to go forth and preach and perform miracles .	36..38 x. 1,5 xi. 1	7..13	ix. 1..6	
	Herod hears of the great deeds of Jesus, and fears that it is John the Baptist risen from the dead. Account of John's death. Comp. Luke iii. 18..20. (Date conjectural) . .	xiv 1..12	14..29	7..9	
	On the approach of the passover the twelve return, and Jesus retires with them (probably to avoid Herod's persecution) to the desert country of Bethsaida. *The five-thousand fed.* Jesus retires to pray . .	13..23	30..46	10..17	vi. 1..15
	Jesus walks on the sea to his disciples in their boat and quells a storm. They cross the lake	24..33	47..52		16..21
	Jesus returns to Capernaum along the coast of Gennesareth ;—heals many people . .	34..36	53..56		22..24
	Jesus preaches in the synagogue at Capernaum,—announces himself as "the bread of life," and the source of eternal life to them that believe. Many disciples leave him				25..71
A.D. 28.	SECOND PASSOVER. Jesus remains in Galilee through fear of the Jews†				vii. 1
Mar. 29.	Scribes and Pharisees come to him from Jerusalem, charging him with not observing the laws of Jewish tradition. His reply .	xv. 1..20	vii. 1..23		
	Jesus visits the neighbourhood of Tyre and Sidon, and *heals the demoniac daughter of the Syrophœnician woman*	21..28	24..30		

* See Greswell's Diss., vol. ii., pp. 350—368

† See Benson's Chron. p. 271. Benson's reasoning on the duration of our Saviour's ministry (pp. 241—292), is well worthy of consideration.

		Matt.	Mark	Luke	John
A.D. 28.	Jesus returns to the sea of Galilee through Decapolis:—*heals a dumb man* and many others	xv. 29..30	vii. 36..37		
	Jesus *feeds the four thousand*,—goes by water to the coast of Magdala	31..39	viii. 1..9		vi. 9..28
	Jesus is tempted by the Pharisees, who require a sign from heaven. His reply. .	xvi. 1..4	10..12		
	Jesus crosses the lake to Bethsaida, and *restores a blind man to sight*	4..12	13..26		
	Jesus goes northward into the neighbourhood of Cæsarea Philippi. Peter confesses Jesus to be the Christ	13..20	27..30	18..21	
	Jesus declares his own approaching death and resurrection, and the future persecutions to be undergone by his disciples .	21..28	31— ix. 1	22..27	
	The transfiguration of Christ,—Peter, James, and John only being present . . .	xvii. 1..8	2..8	28..36	
Casleu 25. Dec. 2.	Jesus discourses with the three disciples about the coming of Elias: *heals a dumb dæmoniac*, and explains the reason of his disciples' inability to work miracles . .	9..21	9..29	37..42	
	Jesus proceeds through Galilee, openly foretelling his death and resurrection . .	22, 23	30..32	43..45	
	Jesus returns to Capernaum;—works a miracle to pay the δίδραχμα of tribute .	24..27	33		
	Jesus reproves his disciples when contending for superiority, illustrating his discourse by the parable of *the Lord and his debtors*	xviii. 1..35	33..50	46..50	
	Feast of Tabernacles. Jesus is urged by his relatives to show his works openly at Jerusalem. He declines; but goes up to the feast privately				vii. 2..13
	The discourses of Jesus at the festival:—announcement of his character as the Son of God, and of the manner of his death:—*gives sight to a blind man by anointing his eyes with mud.* Strong hatred of the Jewish rulers against Jesus				64— viii ix. x 26
	Feast of Dedication. Jesus again visits Jerusalem, and reproves the Jews in the temple of unbelief				22..39
	Jesus retires from the persecutions of the Jews beyond the Jordan				40..42
	Jesus returns to Bethany two days after hearing of Lazarus's illness:—*restores Lazarus to life*:—in consequence of which some believe. The Jewish rulers consult to put Jesus to death; and he retires to Ephraim on the borders of Samaria (being on his way northward into Galilee) . .				xi. 6..54

		Matt.	Mark	Luke	John
A.D. 29. Spring.	Jesus, on the approach of the third passover, resolves to go to Jerusalem, and passes through Samaria on his way into Galilee, preparatory to the mission of the Seventy through the towns of Galilee* . . .			ix. 51..62	
	Jesus sends forth the Seventy, and receives them on their return at Capernaum . .			x. 1..24	
	Jesus converses with a lawyer on the method of obtaining eternal life, and illustrates his meaning by the parable of *the good Samaritan*			25..37	
	Jesus visits the house of Martha and Mary (in Galilee, according to Gresswell.) . .			x. 38..42	
	Jesus teaches his disciples to pray . .			xi. 1..13	
	Jesus casts out a dumb dæmon—denies the agency of Satan in his miracles, and reproves those who ask for further signs of his divine mission. (This, according to Greswell, does not harmonise with Matt. xii. 22—45.)			14..36	
	Jesus sits at meat in a Pharisee's house with unwashed hands;—rebukes the ceremonial hypocrisy of the Pharisees, and excites their indignation and enmity . . .			37..54	
	Jesus discourses to his disciples and others,—cautions them against hypocrisy, covetousness, and a greater regard for earthly than for heavenly things, and exhorts ministers to be *faithful stewards over God's household*, persevering even through persecution, and the people to live as *watchful servants expecting the lord's knocking on his return from the wedding*:—alludes to the contemporary event of the execution of some rebellious Galileans, in order to enforce repentance			xii. xiii. 1..9.	
	Jesus in the synagogue, on the Sabbath, *cures a woman having a disease of eighteen years' standing*, and defends his conduct:—proclaims to the people by the parables of the *mustard-seed* and *the leaven* the progress of his kingdom			10..21	
	Jesus visits the towns and villages in his progress towards Jerusalem; is warned to leave Herod's tetrarchy;—prophetically laments over the approaching fall of Jerusalem			22..35	
	Jesus eats bread on a Sabbath-day in the house of one of the chief Pharisees, and while at table *heals one sick of the dropsy*;—recommends humility and almsgiving:—				

* See Greswell's Diss., vol. ii., 460—465.

		Matt.	Mark	Luke	John
A.D. 29.	condemns the worldly-minded by the *parable of the great supper*			xiv. 1..24	
	Jesus urges on the people travelling with him up to the passover the need of entire self-devotion to his cause			25..35	
	Jesus answers the objections of the Pharisees to his intercourse with "sinners" by the parables of *the lost sheep,—the lost drachma,* —and *the prodigal son*			xv.	
	Jesus shows to his disciples, by means of two more parables, that of *the unjust steward,* and of *Lazarus and the rich man,*—the different results of a proper and improper use of riches			xvi.	
	Jesus solemnly warns his disciples, and pronounces woe on those causing others to sin;—exhorts to forgiveness;—declares the extraordinary potency of faith;—denounces the idea of *merit* as entering into Christian morals			xvii. 1..10	
	Jesus *heals ten lepers,* of whom one only—a Samaritan—returns thanks			11..19	
	Jesus declares his kingdom to be not visible, but *moral;*—foretells the sudden coming of the Son of man			20..36	
	Jesus teaches the true nature of prayer, and explains by means of two parables, *the widow and the unjust judge,* and *the Pharisee and publican*			xviii. 1..14	
	Jesus crosses from Galilee, and travels southward through Judæa	xix. 1, 2	x. 1.		
	Jesus is questioned by some Pharisees respecting marriage and divorce. His answer	3..12	2..12		
	Jesus reproves his disciples for hindering children from being brought to him; blesses children	13..15	13..16	15..17	
	Jesus answers a rich young man, who asked about the means of obtaining eternal life, and afterwards discourses with his disciples on the seductive influence of riches, and speaks the parable of *the labourers in the vineyard*	16..30 xx. 1..16	16..31	17..30	
	Jesus on his coming near to Jerusalem foretells, to the twelve privately, his approaching sufferings	17..19	32..34	31..34	
	Jesus reproves the ambitious request of the two sons of Zebedee, and recommends humility	20..28	35..45		
	Jesus heals two blind men,—one of them named Bartimæus,—near Jericho* . .	29..34		xviii. 35..43	

* Greswell (Diss. xxii. vol. ii.) considers the cures mentioned by Matthew and Luke as separate events: but we prefer the opinion of Doddridge and Newcome, who harmonise them. See Townsend, vol. i. p. 375.

		Matt	Mark	Luke	John
A.D. 29.	Jesus receives a new convert Zacchæus ὁ ἀρχιτελώνης,—stops with him, and in discourse speaks the parable of *the minæ advanced for trading*			xix. 1..27	
End of March.	Concourse of people towards Jerusalem on the approach of the annual festival.—THIRD PASSOVER. State of public feeling at Jerusalem with respect to Jesus				xi. 55..57 —xii.1
April 13.	Jesus, proceeding towards Jerusalem, arrives at Bethany, and stops at Lazarus's house, prophesies his death after two days,—is anointed by Mary, whose conduct he defends against the censures of the disciples*	xxvi. 1..13	xiv. 3..9	28	2..8
	The Jews come in crowds to Bethany to see Jesus and Lazarus,—against both of whom the rulers form plans of death . . .				9..11
	Jesus orders his disciples to procure an ass for his entry into Jerusalem to present himself in the temple (four days before being offered up, Exod. xii. 3..6.) . .	xxi. 1..7	xi. 1..7	29..35	12..15
	Jesus is met on his way into Jerusalem by multitudes with palm-branches, crying "Hosanna to the son of David;" (Zech. ix. 9.)—on seeing the city prophetically bewails its fall,—goes up into the temple and casts out the traders,—heals the sick	8..16	8..11	36..44	16..19
	Greeks (proselytes) desire to see Jesus. He prophesies his glorification, and is confirmed by a voice from heaven. Jesus denounces the unbelief of the Jewish rulers as atheism				20..36
	Jesus returns to Bethany	17	11		
14.	Jesus, on his way to Jerusalem again, curses the barren fig-tree	18..22	12..14		
	Jesus again casts out the traders from the temple. The Jewish rulers seek to put him to death	12, 13	15..18	45..48	
	Jesus retires from the city in the evening .		19.		37..50
15.	Jesus, returning to Jerusalem, sees the fig-tree withered		20..26		
	Jesus enters the temple and proceeds to teach:—answers the questions of the chief-priests concerning his authority,—speaks the parables of *the vineyard* and *marriage-feast*,—replies successively to questions from the Herodians, Sadducees, and Pharisees,—inquires of the Pharisees concerning the Messiah,—reproves and denounces them for their pride and blind hypocrisy .	23..46 xxii—xxiii	27..33 xii. 1..40	xx.	

* With respect to the unction at Bethany, Greswell and Townsend seem to agree in assigning it to the Saturday of the week immediately preceding that of the Passover.

		Matt.	Mark	Luke	John
A.D. 29.	Jesus approves the widow's little gift (τὸ κορβᾶν), and explains the nature of true liberality		41..44	xxi. 1..4	
	Jesus retires with his disciples to the Mount of Olives, according to his custom (Luke xxi. 37, 38), and there in prophecy foretells the fall of Jerusalem—the close of the Jewish dispensation and the end of the world—and announces the *suddenness* of his second Advent [Comp. 2 Pet. iii. 10; Rev. xvi. 15.]	xxiv. 1..44	xiii. 1..37	5..36	
	Jesus exhorts to watchfulness by two parables—*the wise and foolish virgins*, and *the talents*,—and declares the proceedings on the day of judgment	45..51 xxv.			
	The rulers consult about his death, and agree with Judas to betray him	xxvi. 14..16	xiv 1,2, 10,11	xxii. 1..6	
	Jesus directs two of his disciples, Peter and John, to get ready the paschal supper .	17..19	12..16	7..13	
	Jesus sits down to the paschal supper with his disciples	20	17	14..18	
	Jesus washes his disciples' feet to recommend humility				xiii. 1..17.
	Jesus breaks bread and gives thanks,—bidding his disciples to take and eat of his body in remembrance of him (1 Cor. xi. 23, 24.)	26	22	19	
	Jesus foretells that he shall be betrayed by one of his disciples. The disciples inquire of him. Judas goes out	21..25	18..21	21..23	18..30
	Jesus bids his disciples to "love one another,"—foretells Peter's denial of him.				31..38
	Jesus warns them against ambitious contentions, and urges them to vigilance in the hour of danger			24..38	
	Jesus takes the cup after supper and gives thanks,—bidding his disciples all to drink of it,—as his blood of the new testament, shed for the remission of sins (1 Cor. xi. 25.)	27..29	23..25	20	
	Jesus discourses to his disciples on some of the deeper mysteries of his religion:—declares his union with the Father—his mediatorial office,—promises the Holy Spirit,—speaks of the spiritual union between himself and his followers under the *parable of the vine*, and of the separation of both from an unbelieving world,—explains the office of the Holy Spirit, and shows the source of true consolation under religious persecutions:—intercedes with God for his disciples				xiv. xv. xvi. xvii.
	Jesus goes out with his disciples to the Mount of Olives—again foretells Peter's denial of				

		Matt.	Mark	Luke	Jo
A.D. 29.	him, and promises to meet his disciples in Galilee after his resurrection . . .	30..35	26..31	39	xvi 1
	Jesus enters the garden of Gethsemane and there suffers an agony	36..46	32..42	40..46	—
	Judas comes with soldiers and officers from the Sanhedrim, and betrays Jesus to them by a kiss. They take Jesus into custody in spite of Peter's resistance . .	47..56	43..52	47..53	2..1
from about mid-night till dawn, April 16	Jesus is taken to Annas and to Caiaphas, who examine him, and find him guilty of blasphemy on false evidence. The soldiers strike and insult Jesus. Peter (having obtained admission to the house of Caiaphas through another disciple) talks with the servants, and thrice denies himself to be a disciple of Jesus	57..75	53..72	54..65	12..
	Jesus is taken before the Sanhedrim, who condemn him and give him up to the Roman governor	xxvii. 1, 2	xv. 1	xxiii. 1	28
	Judas declares the innocence of Jesus, but to no purpose. His remorse and suicide .	3..10			
	Pilate first examines Jesus privately, and acquits him of the charge of sedition, but consents on the urgent solicitation of the Jews to try him again openly . . .	11..14	2..5	2..5	29..3
	Pilate again publicly pronounces Jesus to be innocent of the charge of sedition . .				38
	Pilate sends Jesus, as being a Galilæan, to Herod [Antipas], then in Jerusalem, who sends him back uncondemned . . .			6..12	
	Pilate again declares Jesus's innocence, and desires to liberate him in compliance with an annual custom; but the Jews refuse to have Jesus set free, and choose instead of him Barabbas, one convicted of murder and sedition. Pilate yields to them, releases Barabbas, and gives up Jesus for crucifixion after his soldiers have scourged him and insultingly crowned him in mockery of his kingly office	15..36	6..20	13..25	xix. 1..15
	Jesus is led away with two others, κακοῦργοι, to be crucified,—Simon of Cyrene helping to bear the cross, and a great crowd following. They nail Jesus on a cross with a title on it written by Pilate, and crucify the two κακοῦργοι beside him;—afterwards they divide his clothes among them	31..38	21..28	26..34	16..24
	Jesus is reviled when on the cross successively by the passers-by, the priests and				

		Matt.	Mark	Luke	John
A.D. 29.	elders, the soldiers, and one of the crucified κακοῦργοι	39..44	29..32	35..39	
	Jesus promises salvation to the penitent and believing κακοῦργος			40..43	
	Jesus commends his mother to the care of "the disciple whom he loved" . .				25. 27
	Darkness prevails for three hours; at the expiration of which, JESUS DIES. The veil of the temple is rent; an earthquake takes place, and the dead are resuscitated. The centurion, Jewish spectators, and the followers of Jesus bear testimony to these miraculous occurrences	45..56	33..41	44..49	28..30
	The Jews apply to Pilate to have the bodies removed before the Sabbath. The soldiers break the limbs of the κακοῦργοι—not of Jesus; but one of them pierces his side, from which issue blood and water . .				31..37
	Joseph of Arimathæa obtains leave from Pilate to remove the body of Jesus for burial; and in conjunction with Nicodemus he takes the body from the cross, and, having wrapped it in linen wrappings along with spices, deposits it in the presence of the two Marys in a new stone sepulcre. The women prepare spices for his further embalming after the sabbath .	57..61	42..47	50..56	38..42
April 17.	The Sanhedrim obtain from Pilate a guard to prevent any fraudulent removal of the body of Jesus	xxvii. 62..66			
Dawn 18th.	Two parties of women,—1st. the two Marys and Salome, and 2dly. Joanna with the others,—set out to the sepulcre at dawn for the purpose of embalming Jesus; but before their arrival the Lord Jesus rises from the tomb amidst a great earthquake. On arriving at the sepulcre they see the stone already moved away. Angels inform them of the Lord's resurrection, and they run to tell the disciples. (Matthew states in addition that) the Lord appeared to them, while on their road* . . .	xxviii 1..10	xvi. 1..8	xxiv. 1..12.	xx. 1, 2
	The disciples listen to the women's story incredulously; but Peter and another disciple				

* Although the limits of the index have not allowed a lengthened account, it is hoped that the chain of events is given as connectedly and consistently as the circumstances admit. Compare Townsend *ad loc.* It may be well to keep in mind two leading features in the whole subject,—first, that there were two parties of women who arrived at the sepulchre at different times, from *both* of whom the Apostles heard tidings of the Lord's removal; secondly, that there were *ten* manifestations of Jesus, the *first* of which was to Mary Magdalene alone.

A.D.		Matt.	Mark	Luke	John
29.	run to the sepulcre, and return to their companions after seeing it empty . .			12	3..9
	Mary Magdalene remains alone at the tomb and sees two angels:—the Lord appears to her, and she reports the event to the disciples		9.. 11		10..18
	The sentinels, meanwhile, go to the city and report the resurrection:—the chief priests and elders bribe them to spread about a false report of the event	11..15			
April 26	Jesus appears to Cleopas and another disciple while they are on the road to Emmaus		12	13..32	
	The two disciples return to Jerusalem to tell the others, and are there informed that Jesus had appeared to Peter (Comp. 1 Cor. xv. 5.)		13	33..35	
	Immediately on the above conversation taking place, Jesus appears again to the whole party present (Thomas being not with them), and eats with them . . .			36..43	19..25
	Jesus appears to the eleven, eight days after the last manifestation . (1 Cor. xv. 5.)				26..29
	* Jesus appears to the disciples in Galilee according to the promise in Matt. xvi. 32.	16..20			
	Jesus appears again, at the sea of Tiberias, to Peter, Thomas, Nathaniel, James, John, and two others. *A miraculous draught of fishes.* The conversation with Peter—"Feed my lambs"				xxi. 1..23
	Jesus meets the eleven apostles at Jerusalem and commissions them to convert the world . . . . . . (Acts i. 4..8.)		14..18	44..49	
May 26	Jesus leads out his disciples to Bethany, renews their commission, blesses them, and ascends visibly up into heaven. The disciples return to the city . (Acts i. 9..12.)			50..53	
	St. John's conclusion to his Gospel . .				xx. 30, 31 xxi. 24, 25

* Greswell most unaccountably considers the manifestation (Matth. xxviii. 9, 10) as taking place after that to the eleven related by John (xx. 26, 29), and immediately preceding that in Galilee.

CHRONOLOGY OF THE NEW TESTAMENT.

PART II.—APOSTOLICAL HISTORY.

(ACCORDING TO TOWNSEND.)

A. D.		Acts.	
	INTRODUCTION of St. Luke's second narrative treatise	i.	1..3
29	Return of the Apostles to Jerusalem after the ascension of our Lord at Bethany		12..14
	Appointment (by lot) of Matthias to fill the place of Judas among the Apostles		15..26
	Descent of the Holy Spirit on the day of Pentecost, and its wonderful effects. Peter's speech to the Jews and strangers. Conversion of three thousand persons	ii.	2..41
	Union and zeal among the first Christian converts		41..47
	Miraculous cure of a lame man in the temple by Peter and John:—Peter's bold discourse upon it	iii.	1..26
	Imprisonment of Peter and John by order of the (Sadducean) Sanhedrim	iv.	1..4
30	Peter's bold address before the Sanhedrim, who dismiss them with an admonition.		5..23
	Thanksgiving and prayer of the Church on the liberation of the two Apostles		24..31
	Union and munificence of the church. Generous conduct of Barnabas		32..37
31	Sacrilegious fraud practised by Ananias and Sapphira:—its punishment with death	v.	1..11
	The rapidly rising fame of the conversions and cures made by the Apostle gives umbrage to the Sanhedrim, and they throw the apostles into the public prison		12..18
	Liberation of the apostles by an angel in the night time, who commissions them to preach openly in the temple		19..21
	The Sanhedrim assemble next day; and the apostles are brought from the temple to answer the charges against them		22..33
32	The apostles are dismissed by the advice of Gamaliel		34..41
	Unceasing perseverance of the apostles in preaching Jesus Christ		42

A. D.		Acts	
	Appointment of seven deacons to manage the temporal concerns of the Church	vi.	1..6
33 or 34	Increase of converts, particularly from among the Jewish priests. Miracles of Stephen		7..8
	Persecution of Stephen. His bold defence and reproach against the Sanhedrim. He is stoned to death . .	vi. 9	viii. 9
	General persecution of the Christians, in which Saul is very actively engaged. Great numbers of the Christians leave Jerusalem and go into the provinces, preaching the word to the Jews only	viii.	1..4
	Philip, the deacon, retires from Jerusalem to Samaria, and preaches there with success		5..13
	Peter and John go to Samaria to confer spiritual gifts on the converts of Philip's preaching		14..17
34	Peter's reproof of the sacrilegious request of Simon ὁ μάγος—a pretended convert		18..24
	Peter and John preach in the villages of Samaria . .		25
	Philip, obeying a divine order, goes into the south of Judæa, where he meets a proselyte Ethiopian eunuch of queen Candace, on his return from the feast at Jerusalem, whom he converts and baptizes		26..40
35	Saul is miraculously converted on his way to Damascus, whither he was going to persecute the Christians. (Compare ch. xxvi. 12..20.)	ix.	1..9
	Saul goes to Damascus, sees Ananias, and is baptized by him,—preaches (εὐθέως) at Damascus, retires to Arabia, where he stays three years;—returns to Damascus,—goes thence to Jerusalem, and finally to Tarsus.		10..30
40	Release of the churches from persecution, and consequent increase of believers.*		31
	Peter having passed through all Judæa comes to Lydda,—cures Æneas and resuscitates Dorcas at Joppa . .		32..43
	COMMENCEMENT OF PREACHING TO THE GENTILES Peter's vision and command to visit a Gentile, who is likewise commanded to send for Peter. Peter's visit to Cornelius, a Roman centurion, and declaration that Christ is the Saviour of ALL, not excepting believing Gentiles. Baptism of Cornelius and his friends . .	x.	
	Peter defends his conduct in the affair of Cornelius against the censures of the Jewish Christians	xi.	1..19
41	The converts driven from Jerusalem by the persecution mentioned in ch. viii. 1..4 preach the gospel through Phœnicia to Gentiles as well as Jews (probably in consequence of hearing of Peter's conversion of Cornelius).		19..21

*Most commentators think this rest to the churches to have been consequent on Saul's conversion. Lardner, however, attributes it to Caligula's decree that his statue should be placed in the temple at Jerusalem. See Credibility, Vol. i. p.97

A. D.		Acts	
	Barnabas is sent from Jerusalem to enquire into the above matter. His joy at their success	xi.	22..24
42	Barnabas fetches Saul from Tarsus to Antioch, where the disciples had now got the name of "Christians." . .		25, 26
	Agabus's prophecy of an approaching famine in Judæa induces the Christians at Antioch to make a collection and send relief to the brethren by Barnabas and Saul .		27..30
	Herod Agrippa puts James (brother of John) to death, and imprisons Peter, who is set free by an angel, and restored to the brethren	xii.	1..19
44	Awful death of Herod Agrippa at Cæsarea		20..23
	Saul and Barnabas return from Jerusalem to Antioch, bringing with them John Mark		24, 25
45	Barnabas and Saul are set apart by the Church, at the order of the Holy Spirit, to preach to the Gentiles . .	xiii.	1..3
	St. Paul's first apostolical journey. Paul and Barnabas journey from Antioch to Seleuceia, Salamis, Paphos (where Serg. Paulus is converted, and Elymas, the μάγος, is confounded, 7..12), Perga, Antioch of Pisidia (where Saul preaches to the Jews, 16..41), Iconium, Lystra (where sacrifices are about to be offered to them in consequence of their miracles, xiv. 9..18), Derbe, and thence back, by Lystra, Iconium, and Antioch of Pisidia, into Pamphylia to Attaleia on the coast, whence they return to Antioch to give an account of their mission	xiii. . xiv.	4..52
49	Dissensions in the church at Antioch respecting circumcision lead to the appointment of Paul and Barnabas as delegates to consult the church at Jerusalem on the subject. That church, in full council, discusses the question; and James pronounces the decree in favour of Gentile liberty (14..21). Judas and Silas accompany Saul and Barnabas with the answer to Antioch	xv.	1..34
	Paul and Barnabas, after a short stay at Antioch, propose a second missionary journey, but a difference arises about taking Mark in their company, and they separate, Barnabas going with Mark into Cyprus		35..39
50	St. Paul's second apostolical journey. Paul (with Silas) passes through Syria, Asia-Minor, Macedonia, and Greece, visiting successively Derbe, Lystra, and Iconium (from which place Timothy becomes his companion), and preaching the word through Phrygia, Galatia, Mysia, and the Troad (where Luke joins the party), they arrive at Neapolis and go to Philippi (where the jailer is converted, xvi. 25..34), and thence through Amphipolis and Apollonia to Thessalonica (where Paul writes his Epistle to the Galatians)	xvi. xvii.	40, 41 1..4
	The tumultuous opposition of the Jews obliges Paul and his company to leave Thessalonica, and they go to Berea, whence also Paul is driven out by the Jews, and		

		Acts	
	goes to Athens, Silas, Timothy (and Luke) stay at Berea		5..15
52-54	Paul contends with the Athenian philosophers and preaches on the Areopagus, after which he leaves Athens for Corinth, where he resides a year and a half (during which he writes the EPISTLES TO THE THESSALONIANS and the EPISTLE TO TITUS), and works at a trade for maintenance. Silas and Timothy come to him from Macedonia. (The violence of the Jews against Paul, and Gallio's dislike to the Jews, xviii. 12..18.) Departs on his way back into Syria, passing by Ephesus	xviii.	16..34 1..22
55	ST. PAUL'S THIRD APOSTOLICAL JOURNEY—Paul, after staying some time at Antioch, sets out on a tour through Galatia and Phrygia		23
	Digression concerning Apollos (Apollonius of Tyanea ?)		24..28
56 ?	Paul travels through Phrygia to Ephesus—where he stays two years. Burning of books of magic and progress of true religion.—He writes the FIRST EPISTLE TO THE CORINTHIANS	xix.	1..20
	Mission of Timothy and Erastus to Macedonia and Achaia		21, 22
	Paul obliged by Demetrius to leave Ephesus goes to Macedonia,—where he writes the FIRST EPISTLE TO TIMOTHY, and thence goes into Greece (Achaia ?) where he stays three months	xix. xx.	22..41 1..3
58	Paul returns into Asia by Macedonia and touches at Philippi, where he writes the SECOND EPISTLE TO THE CORINTHIANS, and about the same time sends his EPISTLE TO THE ROMAN converts.		3..6
	Paul travels through Troas (where Eutychus is restored), Assos, Mitylene, Chios, Samos, Trogyllium, Miletus, Rhodes, and thence (with Luke) by sea to Syria . . .	xx. xxi.	6..38 1..3
	Paul and Luke after seven days' stay at Tyre on the way proceed to Ptolemais and thence to Cæsarea, where they stay with Philip 'the evangelist' (vi. 5)		3..8
	Agabus prophesies Paul's approaching imprisonment .		9..14
	Meeting of Paul and Luke with the Church at Jerusalem and discussions on Judaism		15..26
	The Jews out of hatred to Paul raise a disturbance and deliver him to the χιλίαρχος, by whom he is imprisoned		27..38
	Paul claims his right of defence and is allowed it. His defence before the people	xxi. xxii.	38..40 1..21
	The Jews clamour for Paul's death: but he urges his privilege as a Roman citizen		22..30
	Paul's appearance before the Sanhedrim:—dissensions between the Pharisees and Sadducees	xxiii.	1..10
	A vision encourages Paul to persevere		11
	Paul is removed by night from Jerusalem to Cæsarea . .		12..35
	The Jewish priesthood (Sadducees) accuse Paul of sedition before Felix. Paul's defence. Conferences with Felix.	xxiv.	1..27

		Acts	
60	Trial of Paul before Portius Festus—Felix's successor. Paul appeals to Cæsar	xxv.	1..13
	Report by Festus to Agrippa of Paul's case		14..27
	Paul's defence before Festus and Agrippa	xxvi.	
	Paul is delivered with other prisoners to Julius, a centurion, by whom he is conveyed to Rome	xxvii.	1
	Voyage of Paul to Rome.—Sidon, Cyprus, Tyre, Cnidus, Crete		2..13
	Shipwreck and escape of the crew and passengers on the island of Melita	xxviii.	14..44 1..10
	After a stay of three months they proceed on their voyage and visit Syracuse, Rhegium, and Puteoli—where they disembark, and thence travel by land to Rome, where Paul lives under custody in a private dwelling		11..17
	Paul explains to the Roman Jews the cause of his imprisonment		18..30
61 & 62	Paul, in the early part of his stay, writes his Epistles to the Ephesians, Philippians, and Colossians, and that to Philemon. Paul stays at Rome two years, during which he writes the Epistle to the Hebrews.		30, 31

	James writes his Epistle to the dispersed Jewish Christians.
	Paul at the conclusion of his first detention at Rome travels into western Europe, ἐπὶ τὸ τέρμα τῆς δύσεως (perhaps Spain and Gaul), and afterwards eastward; but what other places he visited besides Corinth, Troas, and Miletus (2 Tim. iv. 20), is quite uncertain.
	Paul's second imprisonment during the persecution of Nero. Second Epistle to Timothy.
	Peter writes his first Epistle to the Jews.
66	Peter, under the impression of approaching martyrdom, writes a second Epistle to the Jewish and Gentile Christians, dispersed in the countries of Pontus, Galatia, and Cappadocia.
?	Jude writes his Epistle.
66	Martyrdom of Peter and Paul.
70	Destruction of Jerusalem. A. D. 70.
96	John writes the Apocalypse.
to 106	John writes the Epistles, to confute the errors of the false teachers.
	John sanctions the Books of the New Testament at the conclusion of his gospel, which he writes at the request of the Church of Ephesus.

CHRONOLOGY OF ST. PAUL'S LIFE

ACCORDING TO DIFFERENT AUTHORITIES.

[Death of Tiberius, Spring A. D. 37:—Death of Caligula, 41:—Death of Claudius, 54.]

	Greswell	Burton	Townsend	Michaelis	Lightfoot
Council of Gamaliel	32	31	32	?	33
Martyrdom of Stephen	37	(?)	33	36-38 ?	33
Conversion of Paul	37	31	35	36-8 ?	34
Paul's first visit to Jerusalem (Gal. i. 18.)	41	33	?	?	36, 7
Paul arrives at Antioch from Tarsus	41	42	42	?	41
Prediction of the famine by Agabus..........................	42	43 ?	43 ?	?	?
Paul's second visit to Jerusalem with contributions	43 or 4	44	44, 5	44	42 *
Death of Herod Agrippa	43	44	44	44	44
Paul's third visit to Jerusalem at the council	48	46	49	?	50
Edict of Claudius synchronous with Paul's first visit to Corinth	50	46	51	54 ?	51
Paul's fourth visit to Jerusalem and return to Antioch. (Acts xviii. 20)	52	53	55	?	52
Paul's circuit of Macedonia and second visit to Corinth	55	52, 3	58	?	56
Paul's fifth visit to Jerusalem and his trial before Felix ...	56	55	58	60	56
Paul's arrival at Rome	59	56	60, 1	63	59
Martyrdom of Paul	66	64-6	66	66	64-6

* See Lightfoot's Harmony, p. 91. (fol. 1655.)

DATES

OF THE

PAULINE EPISTLES

ACCORDING TO DIFFERENT AUTHORITIES.

NAMES OF THE EPISTLES.	Greswell	Burton	Townsend	Michaelis	Mc Knight	Lardner	Mill	Beausobre	Lightfoot
1 Thessalonians*	50	46	51	51	51	52	52	51	51
2 Thessalonians† ...	50	47	52	52	52	52	52	51	50
Galatians‡	54-6	58	50	49	50	53	58	52, 3	59
1 Corinthians*	55	52	56	57	56, 7	56	57	56	55
2 Corinthians*	56	52	58	57	56, 7	57	57	56	56
Romans*	56	53	58	58	57, 8	58	58	57	56
Ephesians†	60	58	61	61, 2	60, 1	61	62	61, 2	59
Philippians†	60	58	61	61, 2	61	62	62	61, 2	60
Colossians†	60	58	61	61, 2	61	62	62	61, 2	60
Philemon†	60	58	61	61, 2	61, 2	62	62	61, 2	60
Titus ‡	64	51	53	52, 6	62 ?	56	64	64	55
1 Timothy‡	65	52	56, 7	58	64	56	64, 5	64	55
2 Timothy†	65	65, 6	65, 6	65	66	61	67	66	59

NOTE—This (*) denotes that the date is fixed by contemporary events mentioned in the Epistle and in the Acts :—(†) marks a probable date,—(‡) a wholly conjectural date. The reader who desires further information is referred to Michaelis's Int. (vol. iv.)—Townsend's Arrang. (vol. ii.)—Paley's Horæ Paulinæ, *passim*,—Burton's Chronology of the Acts,—and Greswell's Diss. xix. (vol. iv.)

INDEX TO THE ABBREVIATIONS.

—

∾ This mark is affixed to a marginal reading, either equally good with, or perhaps preferable to, that received in the text.

∾ A marginal reading of considerable value and worthy of some attention, but yet not equal to that received in the text.

= This mark is affixed to a word or words which ought probably but not certainly to be omitted.

+ A word less probably to be omitted. N. B. After page 385, owing to the inadvertency of the printer the mark (—) supplies in general the place of (+) which is invariably used in the former part of the work.

† Words or sentences thus marked are omitted in a large number of the oldest and best MSS., and on that ground removed from the text by Griesbach.

M. Indicates a reading in Mill's text altered by Griesbach in his improved text.

[ ] All words or sentences standing within brackets are of such doubtful credit, that they cannot be considered as belonging to the true text. Griesbach has sometimes marked them with a dagger (†) and rejected them, sometimes inserted them in the text with the mark (=). The brackets draw the attention more pointedly to the passage; and for that reason we have sometimes, according to a usage very common among classical critics, inserted them in the text as an indication of the doubtful authority of the words which they enclose. See particularly Mark xvi. 9..20; John v. 3; vii. 53—viii. 11; 1 John v. 7.

Note.—Where a number of words are placed at the foot of the page answering to a reference in the text, but without any stenographic mark, they indicate a punctuation differing from that in the text. It may be proper to intimate that the *punctuation* of Griesbach has not been uniformly adhered to. Dr. Burton and Lachmann, but chiefly the latter, have greatly improved their Editions in this particular; and the Editor accordingly has not scrupled to avail himself of their valuable aid, in the *Epistles* especially, which, for their proper understanding, require a most judicious punctuation.

THE

GOSPEL OF ST. MATTHEW.

The Author of this Gospel is mentioned in the New Testament under two names, Levi (Mark ii. 14, Luke v. 27,) and Matthew. The former has been supposed to be his original name; the other, by which he calls himself (Matt. ix. 9), was his common name as a publican, or subordinate officer engaged in the collection of the Roman tribute. He was afterwards a constant companion and zealous disciple of Jesus,—and a witness of nearly all the discourses and miracles which he records in his narrative. Uncertain traditions say that on the dispersion of the Apostles, he went into Persia, where he preached and suffered martyrdom; but this rests on no real evidence. With respect to the language in which St. Matthew's Gospel was originally written,—Papias, Irenæus, Origen, Jerome, and others of the Fathers, followed by a host of later writers of great learning and research, have maintained that Matthew composed his narrative in Hebrew, or in Syro-Chaldee. This opinion was never questioned till some time after the revival of learning, when Erasmus, followed by Whitby, Lardner, Beausobre, and a few others, contended for the originality of the Greek text. The true Hebrew Gospel of Matthew is no longer in existence,—the Syriac MSS. being versions of the Greek. The Greek version was, however, executed in the Apostolic age, and no doubt under Apostolic sanction; by whom, however, no ancient writer informs us.

Respecting the date of St. Matthew's Gospel, the general opinion in ancient times was, that it was written eight or nine years after the Ascension. It was certainly written before the Apostles left Judæa, which event may have taken place about A. D. 43 or 44. Lardner, however, fixes the date as late as 63 or 64. Michaelis and Greswell, who favour the hypothesis of a Hebrew original, consider the Hebrew Gospel to have been written in 41, the Greek about twenty years afterwards.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

---

1 I. ‖ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ [1]Δαβὶδ, ‖ Luke 3. 23,
υἱοῦ Ἀβραάμ. 24
2 *Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ· [a]Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε * B. C. 1896.
τὸν Ἰακώβ· [b]Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς a Gen. 25. 25 ..26.
3 ἀδελφοὺς αὐτοῦ· [c]Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν b Gen. 35. 22 ..26.
Ζαρὰ ἐκ τῆς Θαμάρ· Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ· c Gen. 38. 27 ..30.
4 Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ· Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε
τὸν Ἀμιναδάβ· [d]Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών· d Num. 7. 12.
5 Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών· Σαλμὼν δὲ ἐγέν-
νησε τὸν Βοὸζ ἐκ τῆς Ῥαχάβ· [e]Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν e Ruth 4. 17 ..22.
Ὠβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ· Ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί·
6 *[f]Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν Δαβὶδ τὸν βασιλέα· †[g]Δαβὶδ δὲ * B. C. 1085. f 1 Sam. 17. 12.
ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν [6]Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου· † B. C. 1033. g 2 Sam. 12. 24.
7 Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥοβοάμ· Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε 1 Chr. 3. 10.
8 τὸν Ἀβιά· Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά· Ἀσὰ δὲ ἐγέν-
νησε τὸν Ἰωσαφάτ· Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ·
9 [h]Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὀζίαν· Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν h 1 Chr. 3. 11, 12.
Ἰωάθαμ· Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἄχαζ· Ἄχαζ δὲ ἐγέν-
10 νησε τὸν Ἐζεκίαν· Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε [i]τὸν Μανασσῆ· i 2 Kings xxi.
Μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμών· Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε
11 τὸν Ἰωσίαν· [11]Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν καὶ
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, *ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος. * B. C. 588.
12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησε
τὸν Σαλαθιήλ· [k]Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν Ζοροβάβελ· k 1 Chr. 3. 17, 19.

[1] Δαβὶδ, *Mill.* [6] Σολομῶντα, *M.* [11] Some MSS. and edd. give an additional generation, and the verse runs thus: Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωακείμ· Ἰωακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδ. &c.

Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιούδ· Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέν- 13
νησε τὸν Ἐλιακείμ· Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀζώρ·
Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν Σαδώκ· Σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν 14
Αχείμ· Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιούδ· Ἐλιοὺδ δὲ 15
ἐγέννησε τὸν Ἐλεάζαρ· Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν Ματ-
θάν· Ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ· Ἰακὼβ δὲ ἐγέν- 16
νησε τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη
Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Χριστός. Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ 17
Ἀβραὰμ ἕως Δαυῒδ γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ Δαυῒδ
ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ
ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ
δεκατέσσαρες.

‖ Luke 1. 26.38. ‖ Τοῦ δὲ [18] Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ [18] γένεσις οὕτως ἦν. μνη- 18
στευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν
ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύ-
ματος ἁγίου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ 19
μὴ θέλων αὐτὴν [19] παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα
a Deut. 24.1. [a] ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδού, 20
ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων· ' Ἰωσήφ,
' υἱὸς Δαυΐδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά
' σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου·
b Luke 1. 31. & 2. 21. ' [b] τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· 21
' αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.'
τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ [22] τοῦ 22
c Isa. 7. 14. Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· " [c] Ἰδού, ἡ παρθένος 23
" ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα
" αὐτοῦ Ἐμμανουήλ·" (ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, μεθ'
ἡμῶν ὁ Θεός.) Διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποί- 24
ησεν, ὡς προςέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου· καὶ παρέλαβε
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, ἕως οὗ 25
ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον· καὶ ἐκάλεσε τὸ
ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

‖ Luke 2. 1. 38. II. ‖ Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰου- 1
δαίας ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδού, μάγοι ἀπὸ

[18] + Ἰησοῦ. ∾ γέννησις, M. [19] ∾ δειγματίσαι. [22] + τοῦ.

2 ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες· ‘Ποῦ
‘ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐ-
‘ τοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυν-
3 ‘ ῆσαι αὐτῷ.’ Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχ-
4 θη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ’ αὐτοῦ· καὶ συναγαγὼν
πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθ-
5 άνετο παρ’ αὐτῶν, ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. οἱ δὲ
εἶπον αὐτῷ· ‘ [a] Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτω γὰρ γέ- a Jno. 7. 42.
6 ‘ γραπται διὰ τοῦ προφήτου· “ [b] Καὶ σὺ Βηθλεέμ, γῆ Ἰού- b Mic. 5. 2.
“ δα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ
“ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅςτις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου
7 “ τὸν Ἰσραήλ.”’ Τότε Ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μά-
γους ἠκρίβωσε παρ’ αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου
8 ἀστέρος· καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπε· ‘Πορ-
‘ ευθέντες [8] ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ
‘ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω
9 ‘ αὐτῷ.’ οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν·
καὶ ἰδού, [c] ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτ- c v. 2.
10 ούς, ἕως ἐλθὼν [9] ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες
11 δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα· καὶ
ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν [11] εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας
τῆς μητρὸς αὐτοῦ· καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ
ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ
12 δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. [d] καὶ χρηματ- d ch. 1. 20.
ισθέντες κατ’ ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι’
ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.
13 Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδού, ἄγγελος Κυρίου φαίν-
εται κατ’ ὄναρ, τῷ Ἰωσήφ, λέγων· ‘Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ
‘ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον,
‘ καὶ ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοί· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν
14 ‘ τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.’ ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε
τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν
15 εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου·
ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ [15] τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου

[8] ∾ ἐξετάσατε ἀκριβῶς. [9] ∾ ἐστάθη [11] ∾ εὗρον, M.
[15] + τοῦ.

a Hos. 11. 1. λέγοντος· "[a] Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου." Τότε 16
Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη
λίαν· καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς
ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς
b ver. 7. καὶ κατωτέρω, [b] κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν
μάγων. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν [17] ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ 17
c Jer. 31. 15. προφήτου λέγοντος· "[c] Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἠκούσθη, [18] θρῆνος 18
"καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς· Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ
"τέκνα αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί."
Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου κατ' 19
ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγων· 'Ἐγερθεὶς 20
'παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου
'εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν
'τοῦ παιδίου.' Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ 21
τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. ἀκού- 22
σας δὲ, ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ [22] τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ
Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρη-
ματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γα-
λιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην 23
d Judg. 13. 5. [23] Ναζαρέτ· [d] ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν,
Am. 2. 10..12. Zech. 6. 12. ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

III. ‖ Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάν- 1
‖ Mark 1. 4..11. νης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας,
Luke 3. 1..22. καὶ λέγων· 'Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρα- 2
'νῶν.' οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς [3] ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προ- 3
e Is. 40. 3. φήτου λέγοντος· "[e] Φωνὴ [3] βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἑτοιμά-
"σατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτ-
"οῦ." αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχ- 4
f ch. 11. 8. 9. ῶν καμήλου, [f] καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφῦν αὐτ-
2 Ki. 1. 8. οῦ· ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. τότε 5
ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία
g Mar. 1. 5. Act. 2. 38. καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου· [g] καὶ ἐβαπτίζοντο 6

17 ∾ διὰ, correctly. 18 = θρῆνος καί. 22 + ἐπὶ.
23 Ναζαρέθ. Comp. ch. xxi. 11; & John i. 47. 3 ∾ διὰ, correctly. Comp. ch. ii. 17. 3 βοῶντος· Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἑτοιμ., &c.

ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας
7 αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκ-
αίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς·
'[a]Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς [a] ch. 12. 34; & 23. 33.
8 'μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν [8]καρπὸν ἄξιον τῆς
9 'μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· [b]πατέρα [b] Jn. 8. 39. Ro. 2. 25..29; & 8. 19..30.
'ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς
10 'ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἤδη
'δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· [c]πᾶν [c] ch. 7. 19. Jn. 15, 6.
'οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς
11 'πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς
'μετάνοιαν· [d]ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου [d] Act. 13. 25.
'ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· [e]αὐτ- [e] Act. 1. 5; & 2. 4; & 11. 15, 16.
12 'ὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ [12]καὶ πυρί· οὗ τὸ
'πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα
'αὐτοῦ [f]καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, [f] ch. 13. 30.
'τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.'
13 [g]Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν [g] ch. 2. 22, 23.
Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐ-
14 τοῦ. ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων· 'Ἐγὼ χρείαν
15 'ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με;' ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· 'Ἄφες ἄρτι· οὕτω
'γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην.'
16 τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη
εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ, ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ
οὐρανοὶ, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡςεὶ
17 περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ
τῶν οὐρανῶν λέγουσα· '[h]Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπ- [h] Luke 9. 35. Isa. 42. 1.
'ητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.'

1 IV. ‖ Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ ‖ Mark 1. 12, 13. Luke 4. 1.. 13.
2 πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. καὶ νηστ-
εύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,
3 ὕστερον ἐπείνασε. Καὶ προςελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων

[8] *καρποὺς ἀξίους*, M. Comp. vii. 17, 18; xxi. 43; Luke iii. 8. [12] + *καὶ πυρί*.

εἶπεν· Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι
a Deut. 8. 3. ‘ γένωνται.’ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· ‘ Γέγραπται· “ [a]Οὐκ ἐπ’ 4
“ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται [4]ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ’ [4]ἐπὶ παντὶ ῥή-
“ ματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ.” Τότε παραλαμ- 5
b Is. 48. 2. Dan. 9. 24. βάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς [b]τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ [5]ἵστησιν
αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· ‘ Εἰ 6
‘ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γάρ·
c Ps. 91. 11, 12. “ [c]Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ
“ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προςκόψῃς πρὸς λίθον τὸν
“ πόδα σου.” ἔφη αὐτῷ [7]ὁ Ἰησοῦς· ‘ Πάλιν γέγραπται· 7
d Deut. 6. 16. “ [d]Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου.” Πάλιν παρα- 8
λαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ
δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν
δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ· ‘ Ταῦτα πάντα σοι δώσω, 9
‘ ἐὰν πεσὼν προςκυνήσῃς μοι.’ τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 10
e Deut. 6. 13; 10. 20. ‘ Ὕπαγε [10]ὀπίσω μου, σατανᾶ· γέγραπται γάρ· “ [e]Κύ-
“ ριον τὸν Θεόν σου προςκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λα-
“ τρεύσεις.” Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος· καὶ ἰδοὺ, 11
f Heb. 1. 6. 14. [f]ἄγγελοι προςῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.”
‖ Mark 1. 14, 15. ‖ Ἀκούσας δὲ [12]ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνε- 12
Luke 4. 12.. 17. χώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν τὴν Να- 13
ζαρὲτ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς [13]Καπερναοὺμ τὴν παρα-
θαλασσίαν ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλείμ· ἵνα πληρ- 14
g Isa. 9. 1, 2. ωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· “ [g]Γῆ 15
“ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν
“ τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμ- 16
“ ενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα· καὶ τοῖς καθημένοις ἐν
“ χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.”
‖ Luke 4. 31, 32. ‖ Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· 17
‘ Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.’
‖ Mark 1. 16.. 20. ‖ Περιπατῶν δὲ [18]παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας 18
εἶδε δύο ἀδελφοὺς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ
Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον

[4] ἄνθρωπος, M. [4] ∾ ἐν. [5] ∾ ἔστησεν. [7] ὁ Ἰησοῦς πάλιν Γέγραπται, &c. [10] + ὀπίσω μου, om. by M. [12] = ὁ Ἰησοῦς. [13] ∾ Καφαρναούμ, and elsewhere, correctly. [18] ὁ Ἰησοῦς, ins. by M. but om. by the best MSS.

19 εἰς τὴν θάλασσαν· [a]ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς· a Luke 5. 2.
'Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων.'
20 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.
21 Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφοὺς, Ἰάκωβον
τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν
τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζ-
22 οντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. οἱ δὲ
εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολ-
ούθησαν αὐτῷ.
23 ‖ Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, [b]διδά- ‖ Mar. 1. 35 -39
σκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐ- Luke 4. 42..44.
αγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ b ch. 9. 35.
24 πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ
αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προςήνεγκαν αὐτῷ
πάντας τοὺς [24]κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασ-
άνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζο-
25 μένους, καὶ παραλυτικούς· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ
ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ
Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν
τοῦ Ἰορδάνου.

1 V. Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθ-
2 ίσαντος αὐτοῦ προςῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ
3 ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέγων· '[c]Μα- c Luke 6. 20 ..22.
'κάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βα- Isa. 66. 2.
4 'σιλεία τῶν οὐρανῶν. [d]μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ d Rev. 21. 4.
5 'παρακληθήσονται. μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κλη-
6 'ρονομήσουσι τὴν γῆν. μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ
'διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.
7 8 '[e]μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. [f]μα- e ch. 6. 14. f Heb. 12. 14.
'κάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. 1 Jno. 3. 2.
9 'μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.
10 '[g]μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν g 1 Pet. 3. 14 ..18.
11 'ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. [h]μακάριοί ἐστε, ὅταν 2 Tim. 2. 12.
'ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν h 1 Pet. 4. 14.

[24] κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καί, &c.

ʻ [11] ῥῆμα καθ᾿ ὑμῶν, [11] ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε καὶ 12
ʻ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
a ch. 23. 34. Act. 7. 52. ʻ [a] οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.
b Ma. 9. 50. Lu. 14. 34. ʻ [b] Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, 13
ʻ ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆ-
c Phi. 2. 15, 16. ʻ ναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. [c] Ὑμεῖς 14
ʻ ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι
d Ma. 4. 21. Lu. 8. 16; & 11. 33. ʻ ἐπάνω ὄρους κειμένη· [d] οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν 15
ʻ αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ᾿ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει
ʻ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν 16
e 1 Pet. 2. 12. ʻ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, [e] ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ
ʻ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρ-
ʻ ανοῖς.
f Is. 42. 21. ʻ [f] Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς 17
ʻ προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν 18
g Lu. 16. 17. ʻ γὰρ λέγω ὑμῖν· [g] ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ,
ʻ ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως
ʻ ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντο- 19
ʻ λῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρ-
ʻ ώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρα-
ʻ νῶν· ὃς δ᾿ ἂν ποιήσῃ καὶ [19] διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται
h ch. 23. 25..27 Lu. 11. 39. ʻ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι, [h] ἐὰν 20
ʻ μὴ περισσεύσῃ [20] ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμμα-
ʻ τέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰςέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν
i Ex. 20. 13. Deut. 5. 17. 1 Jn. 3. 15. ʻ τῶν οὐρανῶν. [i] Ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις· 21
ʻ "Οὐ φονεύσεις·" ὃς δ᾿ ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.
ʻ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ 22
ʻ αὐτοῦ [22] εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ᾿ ἂν εἴπῃ τῷ
ʻ ἀδελφῷ αὐτοῦ· "ῥακὰ," ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ᾿
ʻ ἂν εἴπῃ· "μωρέ," ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.
k Deut. 16. 16, 17. ʻ [k] Ἐὰν οὖν προςφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, 23
ʻ κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ,
ʻ ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ 24

[11] ῥῆμα om. in some MSS. [11] ═ ψευδόμενοι. [19] διδάξῃ οὕτως, μέγας, &c. [20] ∾ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη. [22] A few MSS. om. εἰκῆ.

'ὕπαγε πρῶτον, διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε
25 'ἐλθὼν πρόςφερε τὸ δῶρόν σου. ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντι-
'δίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ [25] ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ·
'μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής
'σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ.
26 'ἀμὴν λέγω σοι· οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς
27 'τὸν ἔσχατον κοδράντην. 'Ηκούσατε, ὅτι ἐῤῥέθη·[27] "Οὐ
28 "μοιχεύσεις." [a] ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων   a Ex. 20. 14. Deut. 5. 18.
'γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι [28] αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν
29 'αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. [b] εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ   b ch. 18. 8, 9. Ma. 9. 43.. 47.
'δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ·
'συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ
30 'μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ
'δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε
'ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν
31 'σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου [30] βληθῇ εἰς γέενναν. 'Ἐῤ-
'ῥέθη δὲ, "[c] Ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω   c Deut. 24. 1. ch. 19. 7. Ma. 10. 4.. 9. Lu. 16. 18. 1 Cor. 7. 10.
32 "αὐτῇ ἀποστάσιον." ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι [32] ὃς ἂν
'ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας,
'ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ,
33 'μοιχᾶται. [d] Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις·   d Ex. 20. 7. Lev. 19. 12. Deut. 5. 11.
" Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους
34 "σου." [e] ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ   e ch. 23. 16. 22. Ja. 5. 12.
35 'οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι
'ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα,
36 'ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ
'σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέ-
37 'λαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὒ οὔ·
38 'τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. [f] 'Ηκού-   f Ex. 21. 24. Lev. 24. 20. Du. 19. 21.
'σατε ὅτι ἐῤῥέθη· "Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα
39 "ἀντὶ ὀδόντος." ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ
'πονηρῷ· ἀλλ' ὅςτις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σια-   g Lu. 6. 29. Ro. 12. 17.. 19. 1 Th. 5. 15. 1 Pet. 3. 9.
40 'γόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· [g] καὶ τῷ θέλοντί

[25] ∾ *μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.* [27] † *τοῖς ἀρχαίοις*, ins. in M. Comp. ver. 33. [28] ∾ *αὐτήν.* [30] A few MSS. read *ἀπέλθῃ.* [32] ∾ *πᾶς ὁ ἀπολύων.* Comp. verss. 22. 28; vii. 8, 21, 26; Luke xvi. 18.

‘σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ
a 1Cor.6.1,6. ‘τὸ ἱμάτιον· [a] καὶ ὅςτις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε 41
‘μετ’ αὐτοῦ δύο. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέ- 42
b Lev.19.18. Deut. 7. 2. ‘λοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. [b] Ἠκούσατε 43
‘ὅτι ἐῤῥέθη· “‘Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις
‖ Lu.6.27.36. “τὸν ἐχθρόν σου.” ‖ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· [c] ἀγαπᾶτε τοὺς 44
c Ro. 12. 14, 20. ‘ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς
1 Pet. 3. 9. ‘ποιεῖτε [44] τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προςεύχεσθε ὑπὲρ τῶν
‘ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς· ὅπως γένησθε 45
‘υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ὅτι τὸν ἥλιον
‘αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει
d Luke 6. 32. ‘ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. [d] ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγα- 46
‘πῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι
‘τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς [47] ἀδελφοὺς 47
e Lev. 20. 26. Deu. 18. 13. Lu. 6. 36, 40. ‘ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ [47] ἐθνικοὶ
Col. 1. 28. ‘[47] οὕτω ποιοῦσι; [e] Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, [48] ὥςπερ 48
1 Pet. 1. 15, 16. ‘ὁ πατὴρ ὑμῶν [48] ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.’

VI. ‘Προςέχετε τὴν [1] δικαιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν 1
‘ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ
‘δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ
f Rom. 12. 8. ‘ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [f] Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ 2
‘σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥςπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν
‘ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθ-
‘ῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἀπέχουσι
‘τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ 3
g Luke 14. 14. ‘γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου· [g] ὅπως 4
‘ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου,
‘ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, [4] αὐτὸς ἀποδώσει σοι [4] ἐν τῷ
‘φανερῷ. Καὶ ὅταν προςεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥςπερ οἱ ὑπο- 5
‘κριταί· ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς
‘γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προςεύχεσθαι, ὅπως ἂν

[44] τοὺς μισοῦντας, *M.* Comp. Luke vi. 27; also Matt. vii. 12; xxi. 36. [47] ∾ φίλους. [47] ∾ τελῶναι, *M.* [47] ∾ τὸ αὐτό. [48] ∾ ὡς. [48] ∾ ὁ οὐράνιος. [1] ἐλεημοσύνην, *M* Comp. v. 20. [4] + αὐτός. [4] = ἐν τῷ φανερῷ. Comp. ver. 18.

‘φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι
6 ‘τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν προςεύχῃ, εἴςελθε εἰς
‘τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόςευξαι
‘τῷ πατρί σου [6] τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
‘βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.
7 ‘Προςευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥςπερ οἱ ἐθνικοί·
‘δοκοῦσι γάρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰςακουσθήσον-
8 ‘ται. [a] μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ a Luke 12.30. Jno. 16. 23..27.
‘ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.
9 ‘‖ Οὕτως οὖν προςεύχεσθε ὑμεῖς· “Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς ‖ Luke 11. 2..4.
10 “οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλ-
“εία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, [10] ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ
11 “ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν
12 “σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς
13 “καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· [b] καὶ μὴ εἰς- b ch. 18. 19..21
“ενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ
14 “τοῦ πονηροῦ.” [13] [c] ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ c Ma. 11. 25.
‘παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν
15 ‘ὁ οὐράνιος· [d] ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις [15] τὰ d ch. 18. 35. Ja. 2. 13.
‘παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ
16 ‘παραπτώματα ὑμῶν. Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε
‘ὥςπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρός-
‘ωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες.
17 ‘ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ
‘δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλήν, καὶ τὸ πρόςωπόν
18 ‘σου νίψαι· ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,
‘ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ [18] κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ
‘σου, ὁ βλέπων ἐν τῷ [18] κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι.’ [18]
19 ‖ [e] ‘Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου ‖ Luke 12. 33..34.
‘σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι e ch. 19. 21. Lu. 18. 24, 25.
20 ‘καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐ-
‘ρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου 1 Tim. 6. 6, 9.
21 ‘κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ Heb. 13. 5.

[6] + τῷ. [10] ὡς om. in some MSS. [13] = ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. ins. in M. [15] = τὰ παραπτώματα αὐτῶν. [18] ∾ κρυφαίῳ, twice. [18] + ἐν τῷ φανερῷ, ins. in M.

‘ἐστιν ὁ θησαυρὸς [21] ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία [21] ὑμῶν.
a Lu. 11. 34, 36. ‘ᵃ Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ἐὰν οὖν ὁ 22
‘ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν
‘ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ 23
‘σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ
b Luke 16. 13. ‘σκότος ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; ᵇ Οὐδεὶς δύναται δυσὶ 24
‘κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον
‘ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρον-
c Phil. 4. 6. 1 Pet. 5. 7. ‘ήσει. οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ [24] μαμωνᾷ. ᶜ Διὰ 25
‘τοῦτο λέγω ὑμῖν· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγ-
‘ητε [25] καὶ τί πίητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε.
‘οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ
‘ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, 26
‘ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς
‘ἀποθήκας· καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά.
‘οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν 27
‘μεριμνῶν δύναται προςθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
‘πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; κατα- 28
‘μάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ
‘νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ 29
‘δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν 30
‘χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβα-
‘νον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ
d 1 Pet. 5. 7. ‘μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; ᵈ Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέ- 31
‘γοντες· “Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;”
‘πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ 32
‘ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζη- 33
‘τεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικ-
‘αιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προςτεθήσεται ὑμῖν.
‘Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον 34
‘μεριμνήσει [34] τὰ ἑαυτῆς. ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

f Lu. 6. 37..42. e Rom. 2. 1..3; & 14. 4, 10, 13. 1 Cor. 4. 3..5. Ja. 4. 11, 12. Mark 4. 24.
VII. ‘‖ Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. ᵉ ἐν ᾧ γὰρ 1,2
κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε,

21 ∾ σοῦ, twice. 24 μαμμωνᾷ. 25 = καὶ τί πίητε. Some MSS. read ἢ τί πίητε. 34 ∾ ἑαυτῆς, om. τά.

3 ‘ [2] μετρηθήσεται ὑμῖν. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ
‘ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ
4 ‘ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου·
“ ‘Ἄφες, ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου·” καὶ
5 ‘ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σοῦ; ὑποκριτὰ, ἔκβαλε
‘ πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σοῦ, καὶ τότε δια-
‘ βλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ
6 ‘ σου. Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε τοὺς
‘ μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· μήποτε κατα-
‘ πατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφ-
7 ‘ έντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. ‖ [a] Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ‖ Lu. 11. 8 ..13.
‘ ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· a ch. 21. 22.
8 ‘ πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ Ma. 11. 24.
9 ‘ κρούοντι ἀνοιγήσεται. Ἢ τίς [9] ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρ- Jno. 14. 13; 15. 7; 16. 23
‘ ωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον Ja. 1 5. 1 Jno. 3. 22, & 5. 14, 15.
10 ‘ ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπι-
11 ‘ δώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δό-
‘ ματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ
‘ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτ-
12 ‘ οῦσιν αὐτόν; [b] πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν b ch. 22. 39, 40.
‘ ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· [12] οὗτος Lu. 6. 31. 32.
13 ‘ γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. Εἰςέλθετε διὰ τῆς Ro. 13. 8, 10. Gal. 5. 14.
‘ στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ 1 Tim. 1. 5.
‘ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, [c] καὶ πολλοί εἰσιν c Lu. 13. 24.
14 ‘ οἱ εἰςερχόμενοι δι’ αὐτῆς· [14] τί στενὴ ἡ πύλη καὶ τε-
‘ θλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι
15 ‘ εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. Προςέχετε δὲ ἀπὸ τῶν
‘ ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύ-
16 ‘ μασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. [d] ‖ ἀπὸ ‖ Luke 6. 43, &c.
‘ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγ- d ch. 12. 33.
‘ ουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;
17 ‘ οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ
18 ‘ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται
‘ δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον

[2] ἀντιμετρηθήσεται, M. Comp. Luke vi. 38. [9] ἐστιν om. by some MSS. [12] ∾ οὕτως. [14] ∾ ὅτι, M. Comp. ver. 13.

a ch. 3. 10. ‘σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. [a]πᾶν δένδρον μὴ ποι- 19
Jno. 15. 2, 6. ‘οῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.
‘ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. 20
b Rom. 2. 13. ‘[b]οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, “Κύριε, Κύριε,” εἰςελεύσεται εἰς τὴν 21
Ja. 1. 22. ‘βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ’ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ
c ch. 25. 11, ‘πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. [c]πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν 22
12, 41. ‘ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· “Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προε-
Lu. 13. 26, 27. “φητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν,
“καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;”
‘καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς· “Ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· 23
“ἀποχωρεῖτε ἀπ’ ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.” 24
‘Πᾶς οὖν ὅςτις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ
‘αὐτοὺς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅςτις ᾠκοδόμησε
‘τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ, 25
‘καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προς-
‘έπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ
‘ἐπὶ τὴν πέτραν. καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους 26
‘τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ,
‘ὅςτις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον· καὶ 27
‘κατέβη ἡ βροχὴ, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν
‘οἱ ἄνεμοι, καὶ προςέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε· καὶ
‘ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη.’
d Mark 1. 22. [d]Καὶ ἐγένετο, ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους 28
Lu. 4. 32. τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·
ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς
οἱ γραμματεῖς.

‖ Mark 1. 40..44. VIII. ‖ Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους ἠκολούθ- 1
Luke 5. 12..14. ησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· Καὶ ἰδοὺ, λεπρὸς [2]ἐλθὼν 2
προςεκύνει αὐτῷ, λέγων· ‘Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με
‘καθαρίσαι.’ καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ [3]ὁ 3
Ἰησοῦς, λέγων· ‘Θέλω, καθαρίσθητι.’ καὶ εὐθέως ἐκαθ-
αρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Ὅρα 4
e Lev. 14. 1..31. ‘μηδενὶ εἴπῃς· [e]ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ

[2] ∾ προσελθών. Comp. Mark i. 40. [3] ὁ Ἰησοῦς, om. by some MSS.

'προςένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προςέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον
'αὐτοῖς.'
5 ‖ Εἰςελθόντι δὲ [5] αὐτῷ εἰς Καπερναοὺμ προςῆλθεν αὐτῷ ‖ Luke 7. 1..10.
6 ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων· 'Κύριε,
'ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς δεινῶς
7 'βασανιζόμενος.' καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 'Ἐγὼ ἐλθὼν
8 'θεραπεύσω αὐτόν.' καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος
ἔφη· 'Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην
'εἰςέλθῃς· [a] ἀλλὰ μόνον εἰπὲ [8] λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς a v. 2.
9 'μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων
'ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ· πορεύθητι,
'καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ· ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ
10 'δούλῳ μου· ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.' Ἀκούσας δὲ ὁ
Ἰησοῦς ἐθαύμασε καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν· 'Ἀμὴν
'λέγω ὑμῖν· [b] οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον· b ch. 15. 28.
11 'λέγω δὲ ὑμῖν, [c] ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν c Luke 13. 28, 29.
'ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
12 'καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ
'τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
'ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.'
13 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ [13] ἑκατοντάρχῃ· 'Ὕπαγε, καὶ ὡς
'ἐπίστευσας γενηθήτω σοι.' καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ
ὥρᾳ ἐκείνῃ.
14 ‖ Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου εἶδε τὴν ‖ Mark 1. 29..34.
15 πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. καὶ Luke 4. 38..40
ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός·
16 καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει [15] αὐτοῖς. Ὀψίας δὲ γενομένης
προςήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς· καὶ ἐξέβαλε
τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας
17 ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ
προφήτου λέγοντος· "[d] Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε d Is. 53. 4 1 Pet. 2. 24.
"καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.
18 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν, ἐκέλ-
19 ευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. ‖ καὶ προςελθὼν εἷς γραμμα- ‖ Luke 9. 57.

[5] τῷ Ἰησοῦ, M. [8] λόγον, M. [13] ἑκατοντάρχῳ, M.
[15] ∾ αὐτῷ.

τεὺς εἶπεν αὐτῷ· ‘Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι, ὅπου ἐὰν
‘ἀπέρχῃ.’ καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Αἱ ἀλώπεκες 20
‘φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκην-
‘ώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει, ποῦ τὴν κεφαλὴν
‘κλίνῃ.’ ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· 21
‘Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν
‘πατέρα μου.’ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ‘Ἀκολούθει 22
‘μοι καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.’
‖ Mark 4.35 ‖ Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ 23
-41. Luke 8.22 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδού, σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ 24
-25. θαλάσσῃ, ὥςτε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων·
αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε. καὶ προςελθόντες οἱ μαθηταὶ [25] ἤγειρ- 25
αν αὐτὸν, λέγοντες· ‘Κύριε, σῶσον ἡμᾶς· ἀπολλύμεθα.’
καὶ λέγει αὐτοῖς· ‘Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι;’ τότε ἐγ- 26
ερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο
γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες· 27
‘Ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα
‘ὑπακούουσιν αὐτῷ;’
‖ Mark 5.1 ‖ Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν 28
-16. Luke 8.27 [28] Γεργεσηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ
-39. τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥςτε μὴ ἰσχύ-
ειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδού, ἔκρα- 29
ξαν, λέγοντες· ‘Τί ἡμῖν καὶ σοί, [29] υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες
‘ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;’ Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ’ 30
αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμονες 31
παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες· ‘Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, [31] ἀπό-
a Deut.14.8. ‘στειλον ἡμᾶς εἰς τὴν [a] ἀγέλην τῶν χοίρων.’ καὶ εἶπεν 32
αὐτοῖς· ‘Ὑπάγετε.’ οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς [32] τοὺς
χοίρους. καὶ ἰδού, ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη [32] κατὰ τοῦ
κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν.
οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, 33
ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ 34

[25] † αὐτοῦ, ins. in M. [28] ∾ Γερασηνῶν ∾ Γαδαρηνῶν.
[29] † Ἰησοῦ, ins. in M. Comp. Mark v. 7; Luke viii. 28.
[31] ∾ ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν, M. [32] τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, M. [32] † τῶν χοίρων, ins. in M.

ἰδοὺ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ, καὶ
ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν, ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων
αὐτῶν.

1 IX. ‖ Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασε καὶ ἦλθεν ‖ Mark 2. 1..12.
2 εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. καὶ ἰδοὺ, προσέφερον αὐτῷ παρα- Luke 5. 18..26.
λυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν
πίστιν αὐτῶν εἶπε τῷ παραλυτικῷ· a ‘Θάρσει, τέκνον· a Mark 5.34.
3 ‘ἀφέωνταί [3] σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.’ καὶ ἰδοὺ, τινὲς τῶν
4 γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· ‘Οὗτος βλασφημεῖ.’ b καὶ b Jno. 2. 23, 24.
[4] ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν· ‘Ἵνα τί
5 ‘ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί
‘γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν· ἀφέωνταί [5] σου αἱ ἁμαρ-
6 ‘τίαι; ἢ εἰπεῖν· [6] ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε,
‘ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς
‘ἀφιέναι ἁμαρτίας,’ (τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ·) ‘ἐγερθεὶς
‘ἆρόν σου τὴν κλίνην καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.’
7 8 καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ἰδόντες
δὲ οἱ ὄχλοι [8] ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν τὸν δόντα
ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

9 ‖ Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον καθ- ‖ Mark 2.14, &c.
ήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει Luke 5.27, &c.
αὐτῷ· ‘Ἀκολούθει μοι.’ καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.
10 καὶ ἐγένετο, αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ,
πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ
11 Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισ-
αῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ‘c Διὰ τί μετὰ τῶν τε- c ch. 11. 19. Luke 15. 2.
12 ‘λωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;’ ὁ
δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν [12] αὐτοῖς· ‘Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ
13 ‘ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ
‘μάθετε, τί ἐστιν· “d [13] Ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν·” d ch. 12. 7. Hos. 6. 6.
‘e οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ’ ἁμαρτωλούς.’ [13] e 1 Tim. 1. 15.
14 Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου λέγοντες·

[3] ∾ σου αἱ ἁμαρτίαι. [4] ∾ εἰδὼς. [5] σοι, M.
[6] ∾ ἔγειρε. [8] ∾ ἐφοβήθησαν. [12] + αὐτοῖς·
[13] ∾ Ἔλεος. [13] † εἰς μετάνοιαν, ins. in M. Luke ver. 32

'Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ
'μαθηταί σου οὐ νηστεύουσι;' καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 'Ιη- 15
a Jno. 3. 29. σοῦς· '[a] Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν, ἐφ'
'ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι,
'ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσου-
'σιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου 16
'ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ
'τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλου- 17
'σιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυν-
'ται οἱ ἀσκοὶ, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦν-
'ται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ
'[17] ἀμφότεροι συντηροῦνται.'
‖ Mark 5. 22, &c. ‖ Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων [18] εἷς 18
Luke 8. 41, &c. ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων· ὅτι ''Η θυγάτηρ μου ἄρτι
b Jno. 11. 22 -26 'ἐτελεύτησεν· [b] ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ'
'αὐτὴν, καὶ ζήσεται.' καὶ ἐγερθεὶς ὁ 'Ιησοῦς ἠκολούθ- 19
ησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ αἱμ- 20
οῤῥοοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ
κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ· 21
c Acts 19. 11, 12. '[c] 'Εὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι.'
ὁ δὲ 'Ιησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν εἶπε· 'Θάρσει, 22
d Luke 7. 50; 17. 19; 'θύγατερ· [d] ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.' καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ
18. 42. Ac. 14. 9, 10. ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ 'Ιησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν 23
τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον
θορυβούμενον, [23] λέγει αὐτοῖς· ''Αναχωρεῖτε· οὐ γὰρ 24
'ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει.' καὶ κατεγέλων 25
αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς
χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ 26
φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.
Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ 'Ιησοῦ ἠκολούθησαν αὐτῷ 27
e ch. 15. 22; & 20. 30, 31. δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες· '[e] 'Ελέησον ἡμᾶς
'[27] υἱὲ Δαυΐδ.' ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν προσῆλθον αὐτῷ 28
οἱ τυφλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ 'Ιησοῦς· 'Πιστεύετε, ὅτι
'δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι;' λέγουσιν αὐτῷ· 'Ναὶ, Κύριε.'

[17] ἀμφότερα, M. Comp. xiii. 30. [18] ἐλθὼν, M. ∾ εἰσελθών.
[23] ∾ ἔλεγεν ''Αναχωρεῖτε· &c. [27] ∾ υἱός.

29 τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων· ‘ Κατὰ τὴν
30 ‘ πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν.’ καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν
31 οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων·
‘ [a] Ὁρᾶτε, μηδεὶς γινωσκέτω.’ οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμ- a ch. 12. 16
ισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.
32 [b] Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρ- b ch. 12. 22
33 ωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον. καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαι- ..24. Luke 11. 14,
μονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέ- 15.
34 γοντες· ‘ [33] Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ.’ [c] οἱ c Mark 3. 22.
δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον· ‘ Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
‘ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.’

35 Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς
κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσ-
ων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν
36 νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν.[35] ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους
ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν [36] ἐσκυλμένοι καὶ
37 ἐῤῥιμμένοι [d] ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. τότε d Zech. 10. 2.
λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ‘ [e] Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ e Luke 10. 2.
38 ‘ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισ- Jno. 4. 35.
‘ μοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.’

1 X. ‖ Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς ‖ Mark 3. 13
αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ..19; & 6. 7..13.
ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ Luke 6. 13 ..16;
2 πᾶσαν μαλακίαν. Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνό- & 9. 1..6.
ματά ἐστι ταῦτα· πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος,
καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου,
3 καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Φίλιππος καὶ Βαρθολομ-
αῖος· Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης· Ἰάκωβος ὁ τοῦ
4 Ἀλφαίου, καὶ [3] Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος· Σίμων
ὁ [4] κανανίτης, καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παρα-
δοὺς αὐτόν.

5 Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγ-

[33] † ὅτι, ins. in M. [35] † ἐν τῷ λαῷ, ins. in M. [36] ἐκλελυμένοι, M. [3] Some MSS. om. Λεββαῖος: others read Θαδδαῖος. [4] ∾ Καναναῖος.

γείλας αὐτοῖς, λέγων· ‘ Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ
[a] ch. 15. 24. Act. 13. 46. ‘ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰςέλθητε· [a] πορεύεσθε δὲ μᾶλ- 6
‘ λον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ.
[b] ch. 3. 2, 4. Luke 9. 2; & 10. 9. ‘ πορευόμενοι δὲ [b] κηρύσσετε, λέγοντες, ὅτι “ Ἤγγικεν ἡ 7
“ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.” ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, 8
‘ [8] νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλ-
[c] Mk. 6. 8, 9. Luke 9. 3; & 22. 35. ‘ λετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. [c] Μὴ κτήσησθε 9
‘ χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας
‘ ὑμῶν· μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑπο- 10
[d] Lu. 10. 7, 8. 1 Cor. 9. 4–14. 1 Tim. 5. 18. ‘ δήματα, μηδὲ [10] ῥάβδον. [d] ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς
‘ τροφῆς αὐτοῦ [10] ἐστιν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰς- 11
‘ έλθητε, ἐξετάσατε, τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστι· κἀκεῖ μείνατε,
‘ ἕως ἂν ἐξέλθητε. εἰςερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσ- 12
‘ ασθε αὐτήν. [12] καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ 13
‘ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη
[e] Luke 10. 10. Ac. 13. 51; & 18. 6. ‘ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. [e] καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται 14
‘ ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς
‘ οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν
[f] ch. 11. 24. ‘ τῶν ποδῶν ὑμῶν. [f] ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἀνεκτότερον ἔσται 15
‘ γῇ Σοδόμων καὶ [15] Γομόῤῥων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ
‘ πόλει ἐκείνῃ.
[g] Luke 10. 3. ‘ [g] Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ 16
[h] Ro. 16. 19. ‘ λύκων. [h] γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι
‘ ὡς αἱ περιστεραί. προςέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· 17
‘ παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγ-
[i] Acts iv. v. vii. xii. xxiv. xxv. ‘ ωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· [i] καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας 18
‘ δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον
[k] Mk. 13. 11. Lu. 12. 11, 12; & 21. 14, 15. 2 Tim. 4. 17. ‘ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. [k] ὅταν δὲ [19] παραδιδῶσιν ὑμᾶς, 19
‘ μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· [19] δοθήσεται γὰρ
‘ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ 20

[8] λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε. M. νεκροὺς ἐγείρετε omit. in some MSS. [10] ∾ ῥάβδους. Comp. Luke ix. 3.
[10] + ἐστιν. [12] Some MSS. add, λέγοντες ‘Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.’ [15] ∾ Γομόῤῥας. [19] ∾ παραδώσουσιν
[19] + δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε. Comp. Mark xiii. 11.

'λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν
21 'ἐν ὑμῖν. [a] Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, [a] Mic. 7. 5, 6. Lu. 21. 16.
'καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γο-
22 'νεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι
'ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. [b] ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέ- [b] Rev. 2. 10.
23 'λος, οὗτος σωθήσεται. ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ
'πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν [23] ἑτέραν· κἂν ἐκ ταύτης
'διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. ἀμὴν [23] γὰρ
'λέγω ὑμῖν· οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως
24 'ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. [c] Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ [c] Luke 6. 40. Jno. 13. 16; & 15. 20.
'τὸν διδάσκαλον οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.
25 'ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ,
'καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. [d] εἰ τὸν οἰκοδεσπότην [d] ch. 12. 24. Mark 3. 22. Lu. 11. 15. Jno. 8. 48.
'Βεελζεβοὺλ [25] ἐπεκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς [25] οἰκιακ-
26 'οὺς αὐτοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. [e] οὐδὲν γάρ ἐστι [e] Mark 4. 22. Luke 8. 17; & 12. 2.
'κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν, ὃ
27 'οὐ γνωσθήσεται. Ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν
'τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν
28 'δωμάτων. καὶ μὴ [28] φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν [28] ἀποκτενόντων
'τὸ σῶμα τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβ-
'ήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα
29 'ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου
'πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται [29] ἐπὶ τὴν γῆν
30 'ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. [f] ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς [f] Lu. 21. 18. Act. 27. 34.
31 'κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. μὴ οὖν [31] φοβηθῆτε·
32 'πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. [g] πᾶς οὖν ὅςτις [g] Luke 12. 8. 2 Tim. 2. 12.
'ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμο-
'λογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ
33 'ἐν οὐρανοῖς. [h] ὅςτις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν [h] Mark 8. 38. Luke 9. 26.
'ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πα-

[23] ἄλλην. *M.* om. κἂν ἐκ ταύτης διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. which *G.* ins. on the auth. of many good MSS.
[23] + γάρ. [25] ἐκάλεσαν. *M.* [25] ∾ οἰκειακοὺς—so also at ver. 36. [28] φοβηθῆτε. *M.* Comp. vers. 26, 31; i. 20, and elsewhere. [28] ἀποκτεινόντων. *M.* Comp. Matt. xxiii. 37.
[29] = ἐπὶ τὴν γῆν. [31] ∾ φοβεῖσθε.

a Lu. 12. 49, 51, &c. ‘τρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. [a] Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον 34
‘βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην,
b Mic. 7. 5, 6. ‘ἀλλὰ μάχαιραν. [b] ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ 35
‘τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς
‘αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ 36
c Lu. 14. 26. ‘ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. [c] ὁ φιλῶν 37
‘πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ ὁ
‘φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος·
d ch. 16. 24, 25. ‘[d] καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ 38
Ma. 8. 34, 35. ‘ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. [e] ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν 39
Lu. 9. 23, 24. ‘αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν
e Lu. 17. 33. f Lu. 10. 16. ‘αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὑρήσει αὐτήν. [f] ὁ δεχόμενος ὑμᾶς 40
Jno. 13. 20. ‘ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλ-
‘αντά με. ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου 41
‘μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς
g Mark 9. 41. ‘ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. [g] καὶ ὃς ἐὰν 42
‘ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον
‘εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν· οὐ μὴ ἀπολέσῃ
‘τὸν μισθὸν αὐτοῦ.’

§ Mark 6. 12, 13. XI. Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων 1
Luke 9. 6. τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν, τοῦ διδά-
σκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.
‖ Luke 7. 17–35. ‖ Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα 2
τοῦ Χριστοῦ, πέμψας [1] δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν 3
αὐτῷ· ‘Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;’ καὶ 4
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ‘Πορευθέντες ἀπαγ-
h Isa. 35. 5; & 61. 1. ‘γείλατε Ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· [h] τυφλοὶ ἀνα- 5
‘βλέπουσι καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται
‘καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐ-
i 1 Cor. 1. 22, 23. ‘αγγελίζονται· [i] καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλ- 6
1 Pet. 2. 8. ‘ισθῇ ἐν ἐμοί.’ Τούτων δὲ πορευομένων ἤρξατο ὁ Ἰη- 7
σοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου· ‘Τί ἐξήλθετε εἰς
‘τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευό-
‘μενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς 8

[1] ∾ διὰ, correctly.

'ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες
9 'ἐν τοῖς οἴκοις τῶν [8]βασιλέων εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλθετε
'ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον
10 'προφήτου. οὗτος γάρ ἐστι, περὶ οὗ γέγραπται· [a]"'Ἰδοὺ, a Mal 3. 1. Mark 1. 2.
"ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προςώπου σου, Luke 1.76; & 7. 27.
11 "ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου." 'Ἀμὴν
'λέγω ὑμῖν· Οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων
'Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· ὁ δὲ [11] μικρότερος ἐν τῇ βασι-
12 'λείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. ἀπὸ δὲ τῶν
'ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία
'τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν.
13 'πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προ-
14 'εφήτευσαν· [b]καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας, b Mal. 4. 5. Luke 1.17.
15 'ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. [c]ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. c ch. 13. 9.
16 '[d]Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ [16]παι- d Luke 7.31.
'δίοις [16]ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς
17 'ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν· Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ
'οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.
18 'ἦλθε γὰρ Ἰωάννης, μήτε ἐσθίων μήτε πίνων· καὶ λέ-
19 'γουσι· "Δαιμόνιον ἔχει." ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,
'ἐσθίων καὶ πίνων· καὶ λέγουσιν· "'Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος
"καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν·" καὶ
20 'ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν [19]τέκνων αὐτῆς.' [e]Τότε e Lu. 10. 13.
ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖ-
21 σται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν· 'Οὐαί σοι,
'Χοραζὶν, οὐαί σοι, [21]Βηθσαϊδάν· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ
'Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
22 'ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω ὑμῖν·
'Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ
23 'ὑμῖν.' [f]καὶ σὺ, Καπερναοὺμ, [23]ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψ- f Lam. 4. 6.

[8] ∾ βασιλείων. [11] ὁ δὲ μικρότερος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων, &c. [16] παιδαρίοις. M. [16] ∾ καθημένοις ἐν ἀγορᾷ, ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἑταίροις (or ἑτέροις) λέγουσιν. [19] Some MSS. read ἔργων. [21] ∾ Βηθσαϊδά.
[23] ∾ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψώθης, ἕως ᾅδου, &c.:—others read μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ; ἕως (or ἡ ἕως) ᾅδου.

'ωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις
'ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν
'μέχρι τῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ Σοδόμων 24
a Lu. 10. 21, &c. 'ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί.' ([a]Ἐν ἐκείνῳ 25
τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· 'Ἐξομολογοῦμαί
b 1 Cor. 1. 27 -29. 'σοι, πατέρ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι [b]ἀπέ-
'κρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας
'αὐτὰ νηπίοις. ναὶ, ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία 26
c ch. 28. 18. Jno. 3. 35; 'ἔμπροσθέν σου.) [c]Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πα- 27
& 6. 46; & 10. 15; 'τρός μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ
& 13. 3; 'πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς,
& 17. 2. Eph. 1. 20 'καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Δεῦτε πρὸς 28
-22. Heb. 1. 2; 'μὲ πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀνα-
& 2. 8. 'παύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθ- 29
d Phi. 2. 7, 8. 1 Pet. 2. 21 'ετε ἀπ' ἐμοῦ· [d]ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ·
-23. e 1 Jno. 5. 3. 'καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ [e]γὰρ 30
'ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.'

‖ Mark 2. 23 -28. XII. ‖ Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς 1
Luke 6. 1 σάββασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείν-
-5. f Deut. 23. 25. ασαν, καὶ [f]ἤρξαντο τίλλειν στάχυας καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ 2
Φαρισαῖοι ἰδόντες, εἶπον αὐτῷ· 'Ἰδοὺ, οἱ μαθηταί σου
'ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ.' Ὁ δὲ εἶπεν
g 1 Sam. 21. 6. αὐτοῖς· '[g]Οὐκ ἀνέγνωτε, τί ἐποίησε Δαυῒδ, ὅτε ἐπείν- 3
'ασε,[3] καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰςῆλθεν εἰς τὸν οἶκον 4
'τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς
h Exod. 29. 32, 33. 'οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, [h]εἰ μὴ
Lev. 24. 5, 9. 'τοῖς ἱερεῦσι μόνοις; [i] ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι 5
i Num. 28. 9. 'τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλ-
'οῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσι; λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ 6
k ch. 9. 13. '[6]μείζων ἐστὶν ὧδε. [k]εἰ δὲ ἐγνώκειτε, τί ἐστιν "[l]Ἔλεον 7
l Hos. 6. 6. "θέλω, καὶ οὐ θυσίαν," οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτ-
'ίους. κύριος γάρ ἐστι [8]τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρ- 8
'ώπου.'
‖ Mark 3. 1 -6. ‖ Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν 9
‖ Luke 6. 6 -11.

[3] † αὐτὸς, ins. in *M.* [6] ∾ μεῖζον. [8] † καὶ, ins. in *M.*

10 αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπος [10] ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν.
[a] καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· ‘Εἰ ἔξεστι τοῖς [a] Lu. 13. 14; & 14. 3.
11 ‘σάββασι θεραπεύειν;’ ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ὁ Jno. 9. 16.
δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει
‘πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς
12 ‘βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ, καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν
‘διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου; ὥςτε ἔξεστι τοῖς σάβ-
13 ‘βασι καλῶς ποιεῖν.’ τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· ‘Ἔκ-
‘τεινον τὴν χεῖρά σου.’ καὶ ἐξέτεινε· καὶ [13] ἀποκατε-
14 στάθη ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. [b] οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον [b] Jno. 10. 39; & 11. 53
ἔλαβον κατ᾽ αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.
15 ‖ Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθ- ‖ Mark 3. 7 –12.
ησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ [15] ἐθεράπευσεν αὐτοὺς
16 πάντας. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν
17 ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ
18 προφήτου λέγοντος· “[c] Ἰδοὺ, ὁ παῖς μου, ὃν ᾑρέτισα, ὁ [c] Isa. 42. 1.
“ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ
“πνεῦμά μου ἐπ᾽ αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγ-
19 “γελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν
20 “ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ· κάλαμον συντετριμ-
“μένον οὐ κατεάξει, καὶ λῖνον τυφόμενον οὐ σβέσει· ἕως
21 “ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν. καὶ [21] τῷ ὀνόματι αὐτοῦ
“ἔθνη ἐλπιοῦσι.”
22 ‖ Τότε προςηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ ‖ Mark 3. 22 –30.
κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥςτε τὸν τυφλὸν καὶ Luke 11. 14
23 κωφὸν καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. καὶ ἐξίσταντο πάντες –23.
οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον· ‘Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυΐδ;’
24 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες, εἶπον· ‘Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει
‘τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ, ἄρχοντι τῶν δαι-
25 ‘μονίων.’ [d] εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, [d] Jno. 2. 24, 25.
εἶπεν αὐτοῖς· ‘Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ᾽ ἑαυτῆς,
‘ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ᾽
26 ‘ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν

[10] + ἦν τήν. [13] ∾ ἀπεκατεστάθη. [15] Beza's and one or two other MSS. read ἐθεράπευσεν αὐτοὺς· πάντας δὲ, οὓς ἐθεράπευσεν, ἐπέπληξεν, ἵνα μὴ, &c. [21] † ἐν, ins. in M.

‘ ἐκβάλλει, ἐφ’ ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ
‘ βασιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ 27
a ch. 7. 22. ‘ δαιμόνια, [a] οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο
Act. 19. 13. b Ro. 14. 17. ‘ αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί. [b] εἰ δὲ ἐν πνεύματι Θεοῦ 28
‘ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ’ ὑμᾶς ἡ βα-
‘ σιλεία τοῦ Θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰςελθεῖν εἰς τὴν 29
‘ οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν
‘ μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν; καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
‘ διαρπάσει. Ὁ μὴ ὢν μετ’ ἐμοῦ, κατ’ ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ 30
‘ μὴ συνάγων μετ’ ἐμοῦ, σκορπίζει. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· 31
c Lu. 12. 10. ‘ [c] Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώ-
‘ ποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται
‘ τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς [32] ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ 32
‘ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ’ ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ
‘ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε [32] ἐν
d ch. 7. 17. Luke 6. 43, 44. ‘ τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. [d] ἢ ποιήσατε τὸ 33
‘ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν· ἢ ποι-
‘ ήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπ-
e ch. 3. 7; & 23. 33. Luke 6. 45. ‘ ρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. [e] γεν- 34
‘ νήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ
‘ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα
‘ λαλεῖ. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ [35] 35
‘ ἐκβάλλει [35] τὰ ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ
‘ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά. λέγω δὲ ὑμῖν, 36
‘ ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι,
‘ ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ 37
‘ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου
‘ καταδικασθήσῃ.’

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισ- 38
f ch. 16. 1. Lu. 11. 16, 29, &c. 1 Cor. 1. 22. αίων, λέγοντες· ‘ Διδάσκαλε, [f] θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον
‘ ἰδεῖν.’ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ‘ Γενεὰ πονηρὰ 39
‘ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται
g Jona. 1. 17. ‘ αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. [g] ὥςπερ 40

[32] ∾ ἐάν. [32] ∾ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. Comp. 1 Tim. vi. 17; 2 Tim. iv. 10. [35] † τῆς καρδίας, ins. in *M.* Comp. Luke vi. 45. [35] + τά.

‘ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ
‘ τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
41 ‘ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. ‘Ἄνδρες
‘ Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς
‘ ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· [a] ὅτι μετενόησαν εἰς a Jona. 3. 5.
42 ‘ τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. [b] Βα- b Luke 11. 31, &c.
‘ σίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς 1 Ki. 10. 1. 2 Chr. 9. 1
‘ ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περ-
‘ άτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν [42] Σολομῶνος· καὶ
43 ‘ ἰδοὺ, πλεῖον [42] Σολομῶνος ὧδε. [c] Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθ- c Luke 11. 24.
‘ αρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι'
‘ ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει.
44 ‘ τότε λέγει· “Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξ-
“ ῆλθον.” καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον,
45 ‘ καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει
‘ μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα, πονηρότερα ἑαυτοῦ,
‘ καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· [d] καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα d Heb. 6. 4; & 10. 26
‘ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως 2 Pet. 2. 20,
‘ ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.’ 21.
46 ‖ Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ ‖ Mark 3. 31 ..35.
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ
47 λαλῆσαι. Εἶπε δέ τις αὐτῷ· ‘Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ
‘ [e] οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασι, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.’ e ch. 13. 56.
48 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ εἰπόντι αὐτῷ· ‘Τίς ἐστιν ἡ
49 ‘ μήτηρ μου; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;’ καὶ ἐκτεί-
νας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν·
50 ‘Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. [f] ὅστις γὰρ ἂν f Jno. 15. 14. Heb. 2. 11.
‘ ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
‘ αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.’

1 XIII. ‖ Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ‖ Mark 4. 1
2 τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ συνήχθησαν ..9. Luke 8. 4
πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ..8, 15.
ἐμβάντα καθῆσθαι· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν
3 εἱστήκει· καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς,

[42] Σολομῶντος. *M.* twice.

λέγων· ‘Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. καὶ ἐν 4
‘τῷ [4] σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν· καὶ
‘ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν 5
‘ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως
‘ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατεῖλ- 6
‘αντος, ἐκαυματίσθη· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηρ-
‘άνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας· καὶ ἀνέβησαν 7
‘αἱ ἄκανθαι καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ 8
‘τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατὸν,
a ch. 11. 15. Mark 7. 16. ‘ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. [a] Ὁ ἔχων ὦτα ἀκού- 9
Lu. 14. 35. ‘ειν, ἀκουέτω.’ Καὶ προςελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον, 10
‘Διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;’ ὁ δὲ ἀπο- 11
b ch. 16. 17. κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ‘[b] Ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ
1 Cor. 2. 10 ..14. ‘μυστήρια τῆς βασιλείας [11] τῶν οὐρανῶν· ἐκείνοις δὲ οὐ
Eph. 1. 18. Col. 1. 26, ‘δέδοται. [c] ὅςτις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσ- 12
27. 1 Jno. 2. 27. ‘ευθήσεται· ὅςτις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ’
c ch. 25. 29. Mark 4. 25. ‘αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι 13
Luke 8. 18; ‘βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν,
& 19. 26. ‘οὐδὲ συνιοῦσι, καὶ ἀναπληροῦται [14] αὐτοῖς ἡ προ- 14
d Isa. 6. 9, 10. ‘φητεία Ἡσαΐου, ἡ λέγουσα· “[d] Ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ
Jno. 12. 40, 41. “μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε.
Act. 28. 26, 27. “ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ 15
Rom. 11. 8. “βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυ-
“σαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκ-
“ούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ [15] συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ
e Luke 10. 23, 24. “[15] ἰάσωμαι αὐτούς.” [e] ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, 16
f 1 Pet. 1. 10 -12. ‘ὅτι βλέπουσι· καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. [f] ἀμὴν γὰρ 17
‘λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμη-
‘σαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκ-
‘ούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν πα- 18
‘ραβολὴν τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον 19
‘τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς,
‘καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός

[4] ∾ σπεῖραι. Comp. Mark iv. 3; Luke viii. 5. [11] + τῶν οὐρανῶν· [14] † ἐπ’. ins. in *M.* [15] ∾ συνιῶσι. *M.* Comp. Mark iii. 12; Luke viii. 10. [15] ∾ ἰάσομαι. *M.* Comp. the parallels.

20 ‘ ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. ᵃὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη a Gal. 4. 14, 15.
‘ σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς
21 ‘ μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν
‘ ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι· γενομένης δὲ θλίψεως ἢ
22 ‘ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς
‘ τὰς ἀκάνθας σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων,
‘ καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ
‘ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον· καὶ ἄκαρπος γίνεται.
23 ‘ ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεὶς, οὗτος ἐστιν ὁ
‘ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών· ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ
‘ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.’
24 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ‘Ὡμοι-
‘ ώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν
25 ‘ σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς
‘ ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρε ζιζάνια
26 ‘ ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου· καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλάστησεν
‘ ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζι-
27 ‘ ζάνια. προςελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου,
‘ εἶπον αὐτῷ· “ Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν
28 “ τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει [27] ζιζάνια;” ὁ δὲ ἔφη
‘ αὐτοῖς· “ Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν.” οἱ δὲ
‘ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ· “ Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξ-
29 “ ωμεν αὐτά;” ὁ δὲ ἔφη· “ Οὔ· μήποτε, συλλέγοντες
30 “ τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. ἄφετε
“ συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ· καὶ ἐν
“ [30] καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς· ᵇ συλλέξατε b ch. 3. 12.
“ πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ [30] εἰς δέσμας πρὸς
“ τὸ κατακαῦσαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν
“ ἀποθήκην μου.”
31 ‖ Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ‘ Ὁμοία ‖ Mark 4. 30-32.
‘ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν Luke 13. 18, 19.
32 ‘ λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ὃ μικρό-
‘ τερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ αὐξηθῇ,
‘ μεῖζον [32] τῶν λαχάνων ἐστι, ᶜ καὶ γίνεται δένδρον, ὥςτε c Ezek. 17. 23.

[27] † τὰ, ins. in *M.* [30] † τῷ, ins. in *M.* [30] = εἰς.
[32] Some MSS. add πάντων. Comp. Mark iv. 32.

' ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν
' τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.'
| Luke 13.20. ‖ Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· ' Ὁμοία ἐστὶν ἡ 33
' βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ [33] ἐνέ-
' κρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.'
| Mark 4.33, 34. ‖ Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς 34
τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς·
ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ [35] τοῦ προφήτου λέγοντος· 35
a Ps. 78. 2. b Col. 1. 26, 27. " a Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· b ἐρεύξομαι κε-
" κρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου."
Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν [36] ὁ Ἰη- 36
σοῦς· καὶ προςῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες·
' Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ.' 37
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ' Ὁ σπείρων τὸ καλὸν
' σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρὸς ἐστιν ὁ 38
' κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βα-
c Gen. 3. 15. Jno. 8. 44. 1 Jno. 3. 8. ' σιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια εἰσὶν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· c ὁ δὲ 39
' ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτά, ἐστιν ὁ διάβολος· d ὁ δὲ θερισ-
d Rev. 14. 15..19. ' μός, συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί
' εἰσιν. ὥςπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ 40
' [40] καίεται οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος
' [40] τούτου. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλ- 41
' ους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
' πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν,
e ch. 8. 12. Rev. 19.20; & 20.10. ' e καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός·
' ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. 42
f Dan. 12. 3. ' f τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν, ὡς ὁ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλ- 43
' είᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. 44
' Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ
' κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε,
' καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει
' πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.
' Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ 45

[33] ∾ ἔκρυψεν. [35] A few MSS. read Ἠσαΐου τοῦ προφ.
[36] = ὁ Ἰησοῦς. [40] κατακαίεται· M. Comp. ver. 30; and John xv. 6. [40] + τούτου. Comp. vs. 39, 49; xxiv. 3; xxviii. 20.

46 ‘ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας. [46]εὑρὼν δὲ ἕνα
‘ πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα
‘ εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.
47 ‘ Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ
‘ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συν-
48 ‘ αγαγούσῃ· ἥν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν
‘ αἰγιαλὸν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα,
49 ‘ τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ
50 ‘ τοῦ αἰῶνος. [a]ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσι a ch. 25. 32.
‘ τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, [b]καὶ βαλοῦσιν b ver. 42.
‘ αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθ-
51 ‘ μὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.’ [51]Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς· ‘ Συνήκατε ταῦτα πάντα;’ λέγουσιν αὐτῷ· ‘ Ναί,
52 ‘ [51]Κύριε.’ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘ Διὰ τοῦτο πᾶς γραμ-
‘ ματεὺς, μαθητευθεὶς [52]τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὅμοιός
‘ ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅςτις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησ-
53 ‘ αυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.’ Καὶ ἐγένετο, ὅτε
ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν
ἐκεῖθεν.
54 ‖ Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν ‖ Mark 6. 1 ..6.
τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥςτε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέ-
55 γειν· ‘ Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ
‘ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; [c]οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ c ch. 12. 46. Jno. 6. 42
‘ λέγεται Μαριάμ; καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ
56 ‘ [55]Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ
‘ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα
57 ‘ πάντα;’ καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς· ‘ [d]Οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ d Luke 4. 24. Jno. 4. 44.
58 ‘ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.’ Καὶ οὐκ ἐποί-
ησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

1 XIV. ‖ Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετρ- ‖ Mark 6. 14 ..29.
άρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ· Luke 9. 7..9.

[46] ∾ ὃς εὑρὼν. M. [51] = Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
[51] + Κύριε. [52] εἰς τὴν βασιλείαν. M. Some MSS. and Vers.
read ἐν τῇ βασιλείᾳ. [55] Ἰωσήφ. Several MSS. read Ἰωάννης

‘Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ 2
‘τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν
a Luke 3.19, 20. ‘αὐτῷ.’ [a] Ὁ γὰρ Ἡρώδης, κρατήσας τὸν Ἰωάννην, 3
ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα τὴν
γυναῖκα [3] Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ 4
b ch. 21. 26. Luke 20 6. ὁ Ἰωάννης· ‘Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν.’ [b] καὶ θέλων 5
αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην
αὐτὸν εἶχον. Γενεσίων δὲ [6] ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, ὠρχ- 6
ήσατο ἡ [6] θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ· καὶ ἤρεσε
τῷ Ἡρώδῃ· ὅθεν μεθ’ ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ 7
ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ, προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς 8
αὐτῆς, ‘Δός μοι,’ φησὶν, ‘ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν
‘Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.’ καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς· 9
διὰ δὲ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους, ἐκέλευσε
δοθῆναι· καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ 10
φυλακῇ. καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ 11
ἐδόθη τῷ κορασίῳ· καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ 12
προςελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ [12] σῶμα, καὶ
‖ Mark 6. 30..44. ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ. ‖ καὶ 13
Luke 9. 10..17. ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημ-
John 6. 1..13. ον τόπον κατ’ ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθ-
ησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων.

Καὶ ἐξελθὼν [14] ὁ Ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον· καὶ ἐσπλαγχ- 14
νίσθη [14] ἐπ’ αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀῤῥώστους
αὐτῶν. Ὀψίας δὲ γενομένης, προςῆλθον αὐτῷ οἱ μαθ- 15
ηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· ‘Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα
‘ἤδη παρῆλθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες
‘εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.’ Ὁ δὲ 16
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ‘Οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε
‘αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.’ Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· ‘Οὐκ 17
‘ἔχομεν ὧδε, εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.’ ὁ δὲ 18
c ch. 15. 36. εἶπε· ‘Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε.’ [c] καὶ κελεύσας τοὺς 19
ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, [19] λαβὼν τοὺς

[6] ∾ γενομένων. [6] Beza's MS. reads θυγάτηρ αὐτοῦ, Ἡρωδιάς. [12] ∾ πτῶμα. Comp. Mark vi. 29. ═ ὁ Ἰησοῦς.
[14] ἐπ’ αὐτούς. *M.* [19] † καὶ. ins. in *M.*

πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν
οὐρανὸν, εὐλόγησε· καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς
20 ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες,
καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασ-
21 μάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν
ἄνδρες ὡςεὶ πεντακιςχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.
22 ‖ Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν [22] τοὺς μαθητὰς [22] ἐμβῆναι | Mark 6. 45 -52.
εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ John 6. 14 -21.
23 ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους,
ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προςεύξασθαι. Ὀψίας δὲ
24 γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς
θαλάσσης ἦν βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ
25 ἐναντίος ὁ ἄνεμος. Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς
[25] ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς,[25] περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.
26 καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περι-
πατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες 'ὅτι 'Φάντασμά ἐστι·'
27 καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτ-
οῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· 'Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.'
28 Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· 'Κύριε, εἰ σὺ εἶ,
'κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα.' ὁ δὲ εἶπεν
29 ''Ελθέ.' καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιε-
30 πάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. βλέπων
δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος κατα-
31 ποντίζεσθαι, ἔκραξε, λέγων· 'Κύριε, σῶσόν με.' εὐθέως
δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ
32 λέγει αὐτῷ· ''Ολιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας;' καὶ ἐμ-
33 βάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. οἱ δὲ
ἐν τῷ πλοίῳ [33] ἐλθόντες προςεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες·
''Αληθῶς Θεοῦ υἱὸς εἶ.'
34 ‖ Καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον [34] εἰς τὴν γῆν Γεννησ- | Mark 6. 53 -56.
35 αρέτ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, John 6. 22 -24.
36 ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην· καὶ προς-
ήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ παρε-

[22] † ὁ Ἰησοῦς. ins. in *M.* [22] † αὐτοῦ. ins. in *M.* [25] ∽ ἦλθε.
[25] † ὁ Ἰησοῦς. ins. in *M.* [33] Some MSS. om. *ἐλθόντες*,—
others read *ὄντες.* [34] *ἐπὶ τὴν γῆν εἰς.* Vat. Bez.

κάλουν αὐτὸν, ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν.

|| Mark 7. 1–23.

XV. || Τότε προςέρχονται τῷ Ἰησοῦ [1] οἱ ἀπὸ Ἱεροσο- 1
λύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, λέγοντες· ‘Διατί οἱ 2
‘μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσ-
‘βυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν
‘ἄρτον ἐσθίωσιν.’ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ‘Διατί 3
‘καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν
‘παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ [4] Θεὸς ἐνετείλατο, λέγων· 4
a Ex. 20. 12. Deut. 5. 16 “[a] Τίμα τὸν πατέρα [4] καὶ τὴν μητέρα·” καί· “[b] Ὁ κακο-
b Ex. 21. 17. Lev. 20. 9. “λογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω.” ὑμεῖς 5
‘δὲ λέγετε· Ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί· “Δῶρον.
“ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς·” [5] καὶ οὐ μὴ [6] τιμήσῃ τὸν
‘πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ ἠκυρώσατε 6
‘τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ὑπο- 7
‘κριταὶ, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων·
c Is. 29. 13. “[c] [8] Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν 8
“πόῤῥω ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, δι- 9
“δάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.” Καὶ 10
προςκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς· ‘Ἀκούετε καὶ
‘συνίετε. οὐ τὸ εἰςερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν 11
‘ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος,
‘τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.’ Τότε προςελθόντες οἱ 12
μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ· ‘Οἶδας, ὅτι οἱ Φαρισαῖοι,
‘ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν;’ ὁ δὲ ἀπο- 13
κριθεὶς εἶπε· ‘Πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ
‘μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί 14
‘εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,
‘ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.’ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 15
Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· ‘Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτ-
‘ην.’ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ‘Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί 16

[1] *οἱ* om. in several MSS. [4] ∽ *θεὸς εἶπε·* ‘*Τίμα*. Comp. Mark vii. 10; and for the rec: text, Matt. xvii. 9; xix. 7.
[4] † *σου. M.* [5] + *καί*. [6] ∽ *τιμήσει*. [8] *Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσι. M.*

17 'ἐστε; Οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰςπορευόμενον εἰς τὸ
'στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλ-
18 'λεται; [a] τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς a Ja. 3. 6.
19 'καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ
'γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί· φόνοι,
'μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι.
20 'ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτοις
'χερσὶ φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.'
21 Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη | Mark 7. 24 .30
22 Τύρου καὶ Σιδῶνος. καὶ ἰδού, γυνὴ Χαναναία, ἀπὸ τῶν
ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἐκραύγασεν αὐτῷ, λέγουσα·
'[b] Ἐλέησόν με, Κύριε, υἱὲ Δαυΐδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς b Lu. 18. 38, 39
23 'δαιμονίζεται.' ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ
προςελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες·
24 ''Απόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν.' ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν· '[c] Οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα c ch. 10. 5, 6. Act. 13. 46. Rom. 15. 8.
25 'τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ.' ἡ δὲ ἐλθοῦσα [25] προς-
26 εκύνει αὐτῷ, λέγουσα· 'Κύριε, βοήθει μοι.' ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν· 'Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν
27 'τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.' ἡ δὲ εἶπε· 'Ναί,
'Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν
'πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν.'
28 τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· ''Ω γύναι, μεγάλη
'σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι, ὡς θέλεις.' καὶ ἰάθη ἡ
θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.
29 | Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλ- | Mark 7. 31 .37.
ασσαν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο
30 ἐκεῖ. καὶ προςῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ'
ἑαυτῶν χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέρους
πολλούς· καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας [30] τοῦ
31 Ἰησοῦ, καὶ [d] ἐθεράπευσεν αὐτούς, ὥςτε [31] τοὺς ὄχλους d Is. 35. 5, 6.
θαυμάσαι βλέποντας [31] κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγι-

[25] ℭ𝔖 προσεκύνησεν. Comp. xiv. 33; xxviii. 9, 17, and elsewhere. [30] ℭ𝔖 αὐτοῦ. [31] τὸν ὄχλον θαυμάσαι βλέποντα,—others, τοὺς ὄχλους θαυμάσαι τυφλοὺς βλέποντας. [31] κωφοὺς ἀκούοντας, ἀλάλους λαλοῦντας.

εἰς χωλοὺς περιπατοῦντας καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ
|| Mark 8. 1..9. ἐδόξασαν τὸν Θεὸν Ἰσραήλ. || Ὁ δὲ Ἰησοῦς, προςκαλεσ- 32
άμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπε· ‘ Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ
‘ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη [32] ἡμέραι τρεῖς, προςμένουσί μοι, καὶ
‘ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ
‘ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.’ καὶ λέγουσιν 33
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ‘ Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι
‘ τοσοῦτοι, ὥςτε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον;’ καὶ λέγει 34
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘ Πόσους ἄρτους ἔχετε;’ οἱ δὲ εἶπον·
‘ Ἑπτὰ· καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.’ καὶ ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις 35
ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους 36
καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον 37
πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν
κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες 38
ἦσαν τετρακιςχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.
|| Mark 8. 10..12. || Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, [39] ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον καὶ 39
ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγδαλά.

a ch. 12. 38. Lu. 12. 54. XVI. [a] Καὶ προςελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι, 1
πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ‘ [2] Ὀψίας 2
‘ γενομένης, λέγετε· Εὐδία· πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ 3
‘ πρωΐ· Σήμερον χειμών· πυῤῥάζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρ-
‘ ανός. [3] ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόςωπον τοῦ οὐρανοῦ
‘ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ [3] δύν-
‘ ασθε; γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· 4
b Jona. 1. 17. ‘ καὶ [b] σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ
‘ [4] τοῦ προφήτου.’ καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθε.
|| Mark 8. 13..21. || Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπε- 5
λάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· 6
‘ Ὁρᾶτε καὶ προςέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων

[32] ἡμέρας τρεῖς προσμένουσι. *M.* Comp. Mark viii. 2; Acts xviii. 18. [39] ἐνέβη. *M.* Comp. viii. 23; ix. 1; xiii. 2; xiv. 22, 32; and other passages. [2, 3] Ὀψίας to οὐ δύνασθε, om. in several MSS. [3] = ὑποκριταί. [4] + τοῦ προφήτου.

7 'καὶ Σαδδουκαίων.' οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγ-
8 οντες· '"Ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν.' γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν·[8] 'Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι
9 'ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε
'τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακιςχιλίων, καὶ πόσους
10 'κοφίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρα-
11 'κιςχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; πῶς οὐ νοεῖτε,
'ὅτι οὐ περὶ [11] ἄρτου [11] εἶπον ὑμῖν προςέχειν ἀπὸ τῆς
12 'ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;' τότε συν-
ῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπε προςέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου,
ἀλλ' ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.
13 ‖ Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς ‖ Mark 8. 27 ..30.
Φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων· 'Τίνα [13] με Luke 9. 18
'λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;' ..21.
14 οἱ δὲ εἶπον· 'Οἱ μὲν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ,
'Ἠλίαν· ἕτεροι δὲ, Ἱερεμίαν ἢ ἕνα τῶν προφητῶν.'
15 λέγει αὐτοῖς· 'Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;' [a] ἀπο- a Jno. 6. 68, 69; & 11.27.
16 κριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε· 'Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς
17 'τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.' καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτῷ· '[b] Μακάριος εἶ, Σίμων βὰρ-Ἰωνᾶ· ὅτι [c] σὰρξ καὶ b 1 Jno. 4. 15; & 5.5.
'αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς c 1 Cor. 2. 10.
18 'οὐρανοῖς. [d] κἀγὼ δὲ σοὶ λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ d Jno. 1. 42.
'[e] ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ e Eph. 2. 20. Rev. 21. 14.
19 'πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοὶ
'τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ [f] ὃ ἐὰν f ch. 18. 18. Jno. 20. 23.
'δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
'καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς
20 'οὐρανοῖς.' [g] τότε [20] διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, g ch. 17 9.
ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν [20] ὁ Χριστός.
21 ‖ Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς ‖ Mark 8. 31 ..33.
αὐτοῦ, ὅτι [h] δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ Luke 9. 22 ..27.
πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ h ch. 20. 18, 19. Lu. 18. 31 ..33.

[8] † αὐτοῖς ins. in M. [11] ∾ ἄρτων. [11] ∾ εἶπον ὑμῖν Προς-
έχετε,—others, ∾ εἶπον ὑμῖν; Προσέχετε δὲ, or εἶπον ὑμῖν
προςέχειν; Προςέχετε δὲ. [13] + με. [20] ∾ ἐπετίμησεν.
Comp. ch. xii. 16; Mark viii. 30; Luke ix. 21. [20] † Ἰησοῦς. M.

γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἐγερθῆναι. καὶ προςλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο 22
ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, λέγων· ‘Ἵλεώς σοι, Κύριε· οὐ μὴ ἔσται
‘σοι τοῦτο.’ ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ· ‘Ὕπαγε 23
‘ὀπίσω μου, σατανᾶ· σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς
‘τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.’ Τότε ὁ Ἰησοῦς 24
a ch. 10. 38. Lu. 14. 27. εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ‘[a] Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου
‘ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
b ch. 10. 39. Lu. 17. 33. Jno. 12. 25. ‘αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. [b] ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν 25
‘ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ᾽ ἂν ἀπολέσῃ
‘τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. τί γὰρ 26
‘ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν
‘δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλ-
c ch. 25. 31; & 26.64. Rev.22.12. ‘λαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ: [c] μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρ- 27
‘ώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν
‘ἀγγέλων αὐτοῦ· καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν
‘πρᾶξιν αὐτοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες [28] τῶν ὧδε 28
‘ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν
‘ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλ-
‘είᾳ αὐτοῦ.’

‖ Mark 9. 2 ..8. Luke 9. 28 ..36. XVII. ‖ Καὶ μεθ᾽ ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς 1
τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ· καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ᾽ ἰδίαν.
d Rev. 1. 16. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ [d] ἔλαμψε τὸ 2
πρόςωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος· τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο
λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ, ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ 3
Ἠλίας, μετ᾽ αὐτοῦ συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέ- 4
τρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ· ‘Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι·
‘εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνὰς, σοὶ μίαν, καὶ
‘Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἠλίᾳ.’ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, 5
e 2 Pet. 1. 17, 18. ch. 3. 17. Mark 1. 11. Jno. 1. 34. ἰδοὺ, νεφέλη [5] φωτος ἐπεσκίασεν αὐτούς· [e] καὶ ἰδοὺ, φωνὴ
ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα· “Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ
“ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε.” καὶ ἀκού- 6

[28] τῶν ὧδε ἑστηκότων, *M.* Comp. Mark ix. 1; Luke ix. 27. Some MSS. read ὧδε ἑστῶτες. [5] φωτεινή.

σαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόςωπον αὐτῶν, καὶ
7 ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προςελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο
8 αὐτῶν, καὶ εἶπεν· 'Ἐγέρθητε, καὶ μὴ φοβεῖσθε.' ἐπάρ-
αντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν
Ἰησοῦν μόνον.
9 ‖ Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν [9] ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο ‖ Mark 9. 9
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· 'Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως ..13.
10 'οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.' Καὶ ἐπηρ-
ώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· '[a] Τί οὖν οἱ [a] ch. 11. 14. Mal. 4. 5, 6.
11 'γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;' ὁ
δὲ [11] Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· 'Ἠλίας μὲν ἔρχεται
12 '[11] πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα· λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι
'Ἠλίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποί-
'ησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
13 'ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν.' τότε συνῆκαν
οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν
αὐτοῖς.
14 ‖ Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προςῆλθεν ‖ Mark 9. 14
15 αὐτῷ ἄνθρωπος, γονυπετῶν [14] αὐτὸν, καὶ λέγων· 'Κύριε, ..29. Luke 9. 37
'ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς ..42.
'πάσχει· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις
16 'εἰς τὸ ὕδωρ. καὶ προςήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου,
17 'καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.' ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· 'Ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη,
'ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;
18 'φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε.' καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον· καὶ ἐθεραπεύθη ὁ
19 παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προςελθόντες οἱ μαθ-
ηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον· 'Διατί ἡμεῖς οὐκ ἠδυν-
'ήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;' ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
20 'Διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. [b] ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν [b] ch. 21. 21.
'ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· Mark 11. 23 ..23.
'Μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν Luke 17. 6. 1 Cor. 13. 2.
21 'ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται
'εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.'

[9] ἀπὸ. M. [11] = Ἰησοῦς. [11] = πρῶτον. [14] αὐτῷ. M.

‖ Mark 9. 30 ‖ Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν 22
.32. Luke 9. 43 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘[a] Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
.45. a Lu. 18. 31. ‘ δίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν
‘ καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται.’ καὶ ἐλυπήθησαν 23
σφόδρα.
‖ Mark 9. 33. ‖ Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοὺμ, προςῆλθον οἱ 24
b Ex. 30. 13; & 38. 26. τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· ‘[b] Ὁ
Num. 3. 40 .51. ‘ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα;’ λέγει· ‘ Ναί.’
καὶ ὅτε εἰςῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ 25
Ἰησοῦς, λέγων· ‘ Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς
‘ ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν
‘ αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;’ λέγει αὐτῷ [26] ὁ Πέτρος· 26
‘ Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.’ ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘ Ἄραγε
c Ro. 14. 21; & 15. 1. 3. ‘ ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. [c] ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτ- 27
2 Cor. 6. 3. ‘ ούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον, καὶ
‘ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον· καὶ ἀνοίξας τὸ
‘ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς
‘ αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.’

‖ Mark 9. 33 .50. XVIII. ‖ Ἐν ἐκείνῃ τῇ [1] ὥρᾳ προςῆλθον οἱ μαθηταὶ 1
Luke 9. 46 τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες· ‘[d] Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βα-
.50. d Lu. 22. 24 ‘ σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;’ καὶ προςκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς 2
.27. e ch. 19. 14. παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν· ‘[e] Ἀμὴν 3
1 Cor. 14. 20. ‘ λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία,
‘ οὐ μὴ εἰςέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅςτις 4
‘ οὖν [4] ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν
f ch. 10. 42. ‘ ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. [f] καὶ ὃς ἐὰν δέξ- 5
‘ ηται παιδίον τοιοῦτον ἓν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχ-
‘ εται. ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν 6
‘ πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος
‘ ὀνικὸς [6] ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ
‘ πελάγει τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκαν- 7
g Lu. 17. 1, 2. 1 Cor. 11. 19. ‘ δάλων. [g] ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· πλὴν
‘ οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

[26] = ὁ Πέτρος· [1] ∽ ἡμέρᾳ. [4] ∽ ταπεινώσει. [6] ∽ εἰς. A few MSS. read περί.

8 ʻ [a] εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον a ch. 5. 30.
ʻ [8] αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν εἰςελθεῖν εἰς
ʻ τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας
9 ʻ ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὁ ὀφθαλ-
ʻ μός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ
ʻ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰςελθ-
ʻ εῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν
10 ʻ τοῦ πυρός. ὁρᾶτε, μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν
ʻ τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρ-
ʻ ανοῖς διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόςωπον τοῦ πατρός
11 ʻ μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. [11] [b] ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου b Lu. 19. 10. Rom. 5. 6.
12 ʻ [11] σῶσαι τὸ ἀπολωλός. [c] Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί c Luke 15. 4.
ʻ τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ
ʻ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐννενηκονταεννέα [12] ἐπὶ τὰ ὄρη
13 ʻ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρ-
ʻ εῖν αὐτὸ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον,
ʻ ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.
14 ʻ οὕτως οὐκ ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν
ʻ τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται [14] εἷς τῶν μικρῶν τούτων.
15 ʻ [d] Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, [15] ἔλ- d Luke 17. 3.
16 ʻ εγξον αὐτὸν μεταξὺ σου καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου
ʻ ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· [e] ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, e Deut. 19. 15.
ʻ παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο· ἵνα ἐπὶ στόματος δύο Jno. 8. 17. 2 Cor. 13. 1.
17 ʻ μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ Heb. 10. 28.
ʻ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας
ʻ παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥςπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.
18 ʻ [f] Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται f ch. 16. 19. Jno. 20. 23.
ʻ δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς
19 ʻ γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. [g] πάλιν [19] λέγω g 1 Jno. 3. 22; & 5. 14.
ʻ ὑμῖν, ὅτι, ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς
ʻ περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται
20 ʻ αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. [h] οὗ h Jno. 20. 19.

[8] ∾ αὐτόν. [11] = Ἦλθε to ἀπολωλός. Comp. Luke xix. 10. Some MSS. retaining the verse read ζητῆσαι καὶ σῶσαι. [12] ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς, ζητεῖ, &c. [14] ∾ ἓν
[15] † καὶ ins. in M. [19] Many good MSS. ins. ἀμήν.

'γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα,
'ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.'

a Luke 17. 4. Col. 3. 13.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπε· '[a] Κύριε, ποσ- 21
'άκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ;
'ἕως ἑπτάκις;' λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 'Οὐ, λέγω σοι, 22
'ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. Διὰ τοῦτο 23
'ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ,
'ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ.
'ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προςηνέχθη αὐτῷ εἷς 24
'ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ 25
'ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι,
'καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα
'εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προςεκύνει 26
'αὐτῷ, λέγων· "Κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ πάντα
"σοι ἀποδώσω." σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου 27
'ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.
'Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων 28
'αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια· καὶ κρατήσας
'αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων· "Ἀπόδος [28] μοι [28] εἴ τι ὀφείλεις."
'πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ,[29] παρεκάλει αὐτὸν, λέγ- 29
'ων· "Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ [29] πάντα ἀποδώσω
"σοι." ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν· ἀλλ' ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν 30
'εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες 31
'δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα·
'καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ
'γενόμενα. τότε προςκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, 32
'λέγει αὐτῷ· "Δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην
"ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι
"τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγώ σε ἠλέησα;" καὶ ὀργ- 33
'ισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανιστ- 34
'αῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. [b] οὕτω 35
'καὶ ὁ πατήρ μου ὁ [35] ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ
'ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν
'ὑμῶν.'[35]

b ch. 6. 14. Ma. 11. 26. ch. 2. 13.

[28] = μοι. [28] ὅ, τι. M. [29] † εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ins. in M.
[29] + πάντα. [35] + οὐράνιος. [35] † τὰ παραπτώματα αὐτῶν. M.

1 XIX. ‖ Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγ- ‖ Mark 10. 1
ους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς ..12.
2 τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας, πέραν τοῦ Ἰορδάνου. καὶ ἠκολ-
ούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.
3 Καὶ προςῆλθον [3] αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, πειράζοντες
αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ· ‘Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπο-
4 ‘λῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;’ ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ‘Οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι [a] ὁ ποιήσας a Gen. 1. 27;
‘ἀπ’ ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς;’ καὶ εἶπεν· & 5. 2.
5 “[b] Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ b Gen. 2. 24.
“τὴν μητέρα, καὶ [5] προςκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ· Eph. 5. 31.
6 “καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” ὥςτε οὐκέτι εἰσὶ
‘δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος
7 ‘μὴ χωριζέτω.’ Λέγουσιν αὐτῷ· ‘[c] Τί οὖν Μωσῆς ἐνε- c ch. 5. 31.
‘τείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι Deut. 24. 1.
8 ‘αὐτήν;’ λέγει αὐτοῖς, Ὅτι ‘Μωσῆς πρὸς τὴν σκληρο-
‘καρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας
9 ‘ὑμῶν· ἀπ’ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω. [d] λέγω δὲ ὑμῖν, d ch. 5. 32.
‘ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, [9] μὴ ἐπὶ πορ- Lu. 16. 18.
‘νείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην
10 ‘γαμήσας, μοιχᾶται.’ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ·
‘Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυν-
11 ‘αικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆσαι.’ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Οὐ
‘πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ’ οἷς δέδοται.
12 ‘εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν
‘οὕτω· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ
‘τῶν ἀνθρώπων· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν
‘ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος
‘χωρεῖν, χωρείτω.’
13 ‖ Τότε προςηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τας χεῖρας ἐπιθῇ ‖ Mark 10.13
14 αὐτοῖς, καὶ προςεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτ- -16. Luke 18. 15
οῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ‘[e] Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ ..17. e ch. 18. 3.
15 ‘κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
‘ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.’ καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς
χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

[3] = αὐτῷ· [5] ∽ κολληθήσεται. [9] † εἰ. ins. in M.

‖ Mark 10.17 ‖ Καὶ ἰδοὺ, εἷς προςελθὼν εἶπεν αὐτῷ· ‘Διδάσκαλε 16
-31. Luke 18. 18 ‘[16] ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον;’
-30. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ‘[17] Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; 17
‘εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός. εἰ δὲ θέλεις εἰςελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν,
‘τήρησον τὰς ἐντολάς.’ λέγει αὐτῷ· ‘Ποίας;’ ὁ δὲ Ἰη- 18
σοῦς εἶπε· ‘ᵃ Τό· “Οὐ φονεύσεις· Οὐ μοιχεύσεις· Οὐ κλέψ-
a Ex. 20. 13. Deut. 5.17. “εις· Οὐ ψευδομαρτυρήσεις· ᵇ Τίμα τὸν πατέρα [19] καὶ 19
b ch. 15. 4. Eph. 6. 2. “τὴν μητέρα·” καί· “ᶜ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
c ch. 22. 39. Rom. 13. 9. “σεαυτόν.” λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· ‘Πάντα ταῦτα 20
Gal. 5. 14. Ja. 2. 8. ‘[20] ἐφυλαξάμην [20] ἐκ νεότητός μου· τί ἔτι ὑστερῶ;’ ἔφη αὐτῷ 21
d ch. 6 19, 20. e Lu. 12. 33; ὁ Ἰησοῦς· ‘ᵈ Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε, ᵉ πώλησόν
& 16. 9. Act. 2. 45; ‘σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ ἕξεις θησαυρὸν
& 4. 34, 35. 1Ti. 6. 18, 19. ‘ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ᶠ ἀκολούθει μοι.’ ἀκούσας δὲ ὁ 22
f Jno. 12. 26. νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων
κτήματα πολλά. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· 23
g 1 Tim. 6. 9, 10. ‘ᵍ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυςκόλως πλούσιος εἰςελεύσεται
‘εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, 24
‘εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος
‘[24] εἰςελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰς-
‘ελθεῖν.’ ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ,[25] ἐξεπλήσσοντο 25
σφόδρα, λέγοντες· ‘Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;’ ἐμ- 26
βλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· ‘Παρὰ ἀνθρώποις
h Lu. 1. 37. ‘τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι· παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνατά.’[26]
ʰ Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· ‘Ἰδοὺ, ἡμεῖς 27
‘ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται
i Act. 3. 21. ‘ἡμῖν;’ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ‘ⁱ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 28
2 Pet. 3. 13. Rev. 21. 1. ‘ὅτι ὑμεῖς οἱ [28] ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ,
‘ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης
k Lu. 22, 28, 30. ‘αὐτοῦ, ᵏ καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίν-
Rev. 2. 26. ‘οντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. καὶ πᾶς, [29] ὃς 29
‘ἀφῆκεν οἰκίας ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ

[16] = ἀγαθὲ. [17] ∾ τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. *M.* Comp. Mark x. 18; Luke xviii. 19.
[19] † σου. ins. in *M.* [20] ∾ εφύλαξα. [20] + ἐκ νεότητός μου [24] διελθεῖν, *M.* [25] † αὐτοῦ *M.* [26] † ἐστι. *M.* [28] ακολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ, &c. [29] Many

‘ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόμ-
‘ ατός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον
30 ‘ κληρονομήσει. [a] Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι· [a] ch. 20. 16. Lu. 13. 30.
‘ καὶ ἔσχατοι, πρῶτοι.

1 XX. ‘ Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρ-
‘ ώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅςτις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι
2 ‘ ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ
‘ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς
3 ‘ εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ [3] τρίτην ὥραν,
‘ εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· κἀκείνοις
4 ‘ εἶπεν· “ Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα· καὶ ὃ ἐὰν
5 “ ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν.” οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἐξελθὼν
6 ‘ περὶ ἕκτην καὶ [5] ἐννάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡςαύτως. περὶ
‘ δὲ τὴν ἑνδεκάτην [6] ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας,[6]
‘ καὶ λέγει αὐτοῖς· “ Τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν
7 “ ἀργοί;” λέγουσιν αὐτῷ· “ Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσ-
“ ατο.” λέγει αὐτοῖς· “ Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν
8 “ ἀμπελῶνα· [7] καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε.” Ὀψίας δὲ
‘ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ
‘ αὐτοῦ· “ Κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν
“ μισθὸν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων, ἕως τῶν πρώτων.”
9 ‘ καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ
10 ‘ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν, ὅτι πλείονα
11 ‘ λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λα-
‘ βόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες,
12 ‘ ὅτι “ Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους
“ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς
13 “ ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.” ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ
‘ αὐτῶν· “ Ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνε-
14 “ φώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ
15 “ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καί σοι. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποι-

good MSS. read ὅς τις. Comp. ch. vii. 24; x. 32. Luke xii. 8. 10. has πᾶς, ὃς twice. See also Acts ii. 21.

[3] † τήν. ins. in *M.* [5] ∽ ἐνάτην. [6] = ὥραν. [6] † ἀργούς, ins. in *M.* [7] = καὶ ὃ to λήψεσθε.

" ἦσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; [15] ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός
a ch. 19.30; & 22.14. " ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;" [a] Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχ- 16
' ατοι, πρῶτοι· καὶ οἱ πρῶτοι, ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσι
' κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.'

‖ Mark 10.32 -34. Luke 18.31 -34. ‖ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε 17
τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν
b ch. 16. 21. αὐτοῖς· ' [b] Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς 18
' τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμ-
c Jno. 18. 32. ' ματεῦσι· καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ [c] παρα- 19
' δώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ
' μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνα-
' στήσεται.'

‖ Mark 10.35 -45. ‖ Τότε προςῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου 20
μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προςκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ'
αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· ' Τί θέλεις;' λέγει αὐτῷ· ' Εἰπὲ, 21
' ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου
' καὶ εἷς ἐξ [21] εὐωνύμων σου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.' ἀπο- 22
κριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ' Οὐκ οἴδατε, τί αἰτεῖσθε. δύνα-
' σθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν;'[22] λέγ-
d Act. 12. 2. Rom. 8. 17. Rev. 1. 6. ουσιν αὐτῷ· ' Δυνάμεθα.' καὶ λέγει αὐτοῖς· ' [d] Τὸ μὲν 23
' ποτήριόν μου πίεσθε· [23] τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ
' ἐξ εὐωνύμων [23] μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
' ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου.' Καὶ ἀκούσαντες οἱ 24
δέκα, ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ Ἰη- 25
e Lu. 22. 25, 26. σοῦς, προςκαλεσάμενος αὐτοὺς, εἶπεν· ' [e] Οἴδατε, ὅτι οἱ
' ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ
' μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως [26] ἔσται 26
' ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι [26] ἔστω
f Lu. 22. 27. Phil. 2. 7. ' ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, 27
g 1 Tim. 2. 6. Tit. 2. 14. 1 Pet. 1. 18, 19. Rev. 1. 5. ' [27] ἔστω ὑμῶν δοῦλος· ὥςπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ 28
' ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ [f] διακονῆσαι καὶ [g] δοῦναι τὴν
' ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.'

[16] ∾ εἰ. [21] εὐωνύμων, ἐν τῇ. *M.* [22] † καὶ (or ἢ) τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι. ins. in *M.* [23] † καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· *M.* Comp. Mark x. 38. [23] = μου. [26] † δὲ. *M.* [26] ∾ ἔσται. [27] ∾ ἔσται.

29 ‖ Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχὼ, ἠκολούθησεν ‖ Mark 10.46
30 αὐτῷ ὄχλος πολύς. [a]καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ, καθήμενοι ..52. Luke 19. 1.
παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν, a ch. 9. 27.
31 λέγοντες· 'Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, υἱὸς Δαβίδ.' ὁ δὲ ὄχλος
ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν· οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζον,
32 λέγοντες· 'Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, υἱὸς Δαβίδ.' καὶ στὰς
ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπε· 'Τί θέλετε ποιήσω
33 'ὑμῖν;' λέγουσιν αὐτῷ· 'Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ
34 'ὀφθαλμοί.' σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο τῶν
ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν [34]αὐτῶν οἱ ὀφ-
θαλμοί· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

1 XXI. ‖ Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον ‖ Mark 11. 1
2 εἰς [1] Βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ..11 Luke 19.29
ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς· 'Πορεύθητε εἰς ..44. John 12.12
'τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ..36.
'ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγ-
3 'άγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι "Ὁ
"Κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει·" εὐθέως δὲ [3] ἀποστέλλει αὐτ-
4 ούς. Τοῦτο δὲ [4] ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
5 διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος· "[b] Εἴπατε τῇ θυγατρὶ b Is. 62. 11.
"Σιών· Ἰδοὺ, ὁ βασιλεύς σου [5] ἔρχεταί σοι πραῢς, καὶ Zech. 9. 9.
"ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου."
6 Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προς-
7 έταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν
πῶλον καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν,
8 καὶ [7] ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος
ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον
κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ.
9 οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον,
λέγοντες· 'Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, [c]εὐλογημένος ὁ ἐρχ- c ch. 23. 39. Ps. 118. 26.
'όμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.'
10 Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα

[34] αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· om. in some MSS. Some MSS. read Βηθσφαγήν. [3] ἀποστελεῖ M. [4] = ὅλον. [5] ἔρχεταί σοι, πραῢς καὶ ἐπιβεβ. &c. [7] ἐπεκάθισαν M.

ἡ πόλις, λέγουσα· ‘Τίς ἐστιν οὗτος;’ οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· 11
‘Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς
‖ Mark 11.15..17. Luke 19.45, 46. ‘Γαλιλαίας.’ ‖ [a]Καὶ εἰςῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν 12
[12]τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ
a Jno. 2. 13. ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβ-
b Lev. 12. 6, 8; & 15. 14, 29. ιστῶν κατέστρεψε καὶ τὰς καθέδρας [b]τῶν πωλούντων
c Is. 56. 7. τὰς περιστεράς· καὶ λέγει αὐτοῖς· ‘Γέγραπται· “[c]Ὁ 13
d Jer. 7. 11. “οἶκός μου οἶκος προςευχῆς κληθήσεται· [d]ὑμεῖς δὲ
“αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.” Καὶ προςῆλθον 14
αὐτῷ [14]τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ 15
θαυμάσια ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ
ἱερῷ καὶ λέγοντας, ‘Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυΐδ,’ ἠγανάκ-
τησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ· ‘Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν;’
e Ps. 8. 2. ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· ‘Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε, 16
“[e]ὅτι “Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω
“αἶνον;” καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἐξῆλθεν ἔξω τῆς 17
πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.
‖ Mark 11.12..14, 20, 21. ‖ Πρωΐας δὲ, ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε. καὶ 18
ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ᾽ αὐτὴν, καὶ οὐδὲν 19
εὗρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ· ‘Μη-
‘κέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.’ καὶ ἐξηρ- 20
άνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμ-
ασαν, λέγοντες· ‘Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ;’ 21
f ch. 17. 20. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ‘[f]Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
‘ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς
‘συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε·
“Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν·” γενήσεται.
g ch. 7. 7. Lu. 11. 9. Jno. 15. 7. ‘[g]καὶ πάντα, ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προςευχῇ, πιστεύ- 22
‘οντες, λήψεσθε.’
‖ Mark 11.27..33. Luke 20.1..8. ‖ Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προςῆλθον αὐτῷ διδά- 23
σκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγ-
οντες· ‘Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι
‘ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην;’ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 24

[12] + τοῦ Θεοῦ. [14] ∽ χωλοὶ καὶ τυφλοί. Comp. Luke xiv. 13. 21.

εἶπεν αὐτοῖς· ‘Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα· ὃν ἐὰν
‘εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.
25 ‘τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ
ἀνθρώπων;’ οἱ δὲ διελογίζοντο [25] παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες·
26 ‘[a] Ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν· Διατί οὖν οὐκ [a] ch. 14. 5. Ma. 6. 20
‘ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων,
‘φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ ἔχουσι τὸν Ἰω-
27 ‘άννην ὡς προφήτην.’ καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον·
‘Οὐκ οἴδαμεν.’ ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτός· ‘Οὐδὲ ἐγὼ λέγω
28 ‘ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ;
‘Ἄνθρωπος εἶχε τέκνα δύο· καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ,
‘εἶπε· “Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπ-
29 “ελῶνί [28] μου.” ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· “Οὐ θέλω·”
30 ‘ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθε. καὶ προσελθὼν τῷ
‘[30] ἑτέρῳ, εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· “Ἐγὼ,
31 “κύριε·” καὶ οὐκ ἀπῆλθε. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ
‘θέλημα τοῦ πατρός;’ λέγουσιν αὐτῷ· ‘Ὁ πρῶτος.’
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘[b] Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελ- [b] Lu. 7. 29, 30.
‘ῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν
32 ‘τοῦ Θεοῦ. [c] ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ [c] Lu. 3. 12, 13.
‘δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι
‘καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ
‘μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.
33 ‘‖ Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε· Ἄνθρωπος [33] ἦν οἰκο- ‖ Mark 12. 1 ..12. Luke 20. 9 ..19.
‘δεσπότης, ὅςτις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν
‘αὐτῷ περιέθηκε, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκο-
‘δόμησε πύργον· καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπε-
34 ‘δήμησεν. ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε
‘τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς
35 ‘καρποὺς αὐτοῦ. [d] καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλ- [d] Act 7. 52. 1 Thess. 2. 15.
‘ους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ
36 ‘ἐλιθοβόλησαν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους,
‘πλείονας τῶν πρώτων· καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.

[25] A few MSS. read ἐν ἑαυτοῖς. Comp. xvi. 7, 8; Mark ii. 6; Luke xii. 17. [28] = μου. [30] ∾ δευτέρῳ, M. Comp. xxii. 26, 30. [33] + τις. ins. in M.

' ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, 37
' λέγων· " 'Εντραπήσονται τὸν υἱόν μου." οἱ δὲ γε- 38
a ch. 26. 3; ' ωργοὶ, ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς· " [a] Οὗτός
& 27. 1. Jo. 11. 53. " ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ
" [38] κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ." καὶ λαβόντες 39
' αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν.
' ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς 40
' γεωργοῖς ἐκείνοις;' λέγουσιν αὐτῷ· ' Κακοὺς κακῶς 41
' ἀπολέσει αὐτούς· καὶ τὸν ἀμπελῶνα [41] ἐκδώσεται ἄλλοις
' γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν
' τοῖς καιροῖς αὐτῶν.' λέγει αὐτοῖς ὁ 'Ιησοῦς· ' Οὐδέ- 42
b Ps. 118. 22. ' ποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς· " [b] Λίθον ὃν ἀπεδοκίμ-
Isa. 28. 16. Act. 4. 11. " ασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν
Rom. 9. 33. Eph. 2. 20. " γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ
1 Pet. 2. 7. " ἐν ὀφθαλμοῖς [42] ἡμων;" διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρ- 43
' θήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ δοθήσεται
c Isa. 8. 15. ' ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. [44] [c] καὶ ὁ πεσὼν 44
' ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν
' πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.' Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς 45
καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν, ὅτι
περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβ- 46
d Lu. 7. 16. Jno. 7. 40. ήθησαν τοὺς ὄχλους· ἐπειδὴ [d] [46] ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

XXII. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 'Ιησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς 1
e Lu. 14. 16. ἐν παραβολαῖς, λέγων· ' [e] 'Ωμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν 2
f Rev. 19. 7, 9. ' οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅςτις [f] ἐποίησε γάμους τῷ
g Rev. 22. 17. ' υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ [g] καλέσαι 3
' τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους· καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν.
' πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων· " Εἴπατε 4
" τοῖς κεκλημένοις· 'Ιδοὺ, τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα· οἱ
" ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα·
" δεῦτε εἰς τοὺς γάμους." οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, 5
' ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ [5] εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ.

38 ∾ σχῶμεν. 41 ∾ ἐκδόσεται. 42 ὑμῶν; 44 + Καὶ ὁ πεσὼν to λικμήσει αὐτόν. 46 ∾ εἰς προφήτην. 5 ⌢ · · Comp. Luke xv. 4; xxii. 52; xxiii. 48.

6 ‘ οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν
7 ‘ καὶ ἀπέκτειναν. [7]ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη· καὶ
‘ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς
8 ‘ ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε. τότε λέγει
‘ τοῖς δούλοις αὐτοῦ· “ Ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ
9 “ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς
“ διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὕρητε καλέσατε εἰς
10 “ τοὺς γάμους.” καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς
‘ ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, πονηρούς τε
11 ‘ καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. [a]εἰς- a Rev. 3. 4;
‘ ελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν & 16.15; & 19. 8.
12 ‘ ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου· καὶ λέγει
‘ αὐτῷ· “ Ἑταῖρε, πῶς εἰςῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα
13 “ γάμου;” ὁ δὲ ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς
‘ διακόνοις· “ [13] [b]Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἄρατε b ch. 8. 12; & 13.42;
“ αὐτὸν, καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ & 25.30.
14 “ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.” [c]πολ- c ch. 20. 16. Lu. 13. 23,
‘ λοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.’ 24.
15 ‖ Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον, ‖ Mark 12.13 ..17.
16 ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν Luke 20 20 ..26.
αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέγ-
οντες· ‘ Διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ἀληθὴς εἶ καὶ τὴν ὁδὸν
‘ τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις καὶ οὐ μέλει σοι περὶ
17 ‘ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόςωπον ἀνθρώπων. εἰπὲ
‘ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι,
18 ‘ ἢ οὔ;’ γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶπε·
‘ Τί με πειράζετε ὑποκριταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα
19 ‘ τοῦ κήνσου.’ οἱ δὲ προςήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. καὶ
20 λέγει αὐτοῖς· ‘ Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;’ λέγ-
21 ουσιν αὐτῷ· ‘ Καίσαρος.’ τότε λέγει αὐτοῖς· ‘ [d]Ἀπό- d Rom. 13. 7.
‘ δοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.’
22 καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

[7] ∾ ὁ δὲ βασιλεὺς ὠργ. or ∾ καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ὠργ.

[13] ∾ Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἐκβάλετε εἰς. Some MSS. and Versions read Ἄρατε αὐτὸν ποδῶν καὶ χειρῶν, καὶ βάλετε αὐτὸν εἰς.

‖ Mark 12.18-27. a Luke 20.27-40. Act. 23. 8. b Deut. 25.5. c ch. 18. 10. 1 Jno. 3. 2. d Ex. 3. 6, 15, 16. Act. 7. 32. Heb. 11. 16. e ch. 7. 28. ‖ Mark 12.28-34. f Deut. 6. 5. Lu. 10. 27. g Lev. 19. 18. Rom. 13. 9. Gal. 5. 14. 1 Tim. 1. 5. Ja. 2. 8. ‖ Mark 12.35-37. Luke 20. 41-44.

‖ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προςῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, 23
a οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν· καὶ ἐπηρώτησαν
αὐτὸν, λέγοντες· 'Διδάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν· "b Ἐάν τις 24
" ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
" τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ
" αὐτοῦ." ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ 25
' πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ ἔχων σπέρμα,
' ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως 26
' καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ 27
' πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει 28
' τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.'
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· 'Πλανᾶσθε, μὴ 29
' εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. ἐν 30
' γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε [30]ἐκγαμίζονται,
' ἀλλ' c ὡς ἄγγελοι [30]τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι. περὶ δὲ 31
' τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν
' ὑμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, λέγοντος· "d Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς 32
" Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ;" οὐκ
' ἔστιν [32]ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων.' e καὶ ἀκούσ- 33
αντες οἱ ὄχλοι, ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

‖ Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσε τοὺς Σαδ- 34
δουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό· καὶ ἐπηρώτησεν εἷς 35
ἐξ αὐτῶν, νομικὸς, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων· 'Διδά- 36
' σκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;' ὁ δὲ Ἰη- 37
σοῦς [37]ἔφη αὐτῷ· "f Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου
" ἐν [37]ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ
" ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου." αὕτη ἐστὶ [38]πρώτη καὶ με- 38
' γάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία [39]αὐτῇ· "g Ἀγαπήσεις 39
" τὸν πλησίον σου, ὡς [39]σεαυτόν." ἐν ταύταις ταῖς 40
' δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος [40]ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμ-
' ανται.'

‖ Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς 41

[30] ∾ γαμίζονται. [30] + τοῦ Θεοῦ. [32] Some MSS. om. ὁ Θεός. [37] εἶπεν. M. [37] ∾ ὅλῃ καρδίᾳ· [38] ∾ ἡ μεγάλη καὶ πρώτη. [39] ∾ αὕτη· Comp. Mark xii. 31. [39] ∾ ἑαυτόν. [40] ∾ ὁ νόμος κρέμαται, καὶ οἱ προφῆται.

42 ὁ Ἰησοῦς, λέγων· ‘Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος
43 ‘υἱός ἐστι;’ λέγουσιν αὐτῷ· ‘Τοῦ Δαυίδ.’ λέγει αὐτοῖς·
‘Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων
44 ‘‘[a] Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, [a] Ps. 110. 1.
‘‘ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου [44] ὑποπόδιον τῶν ποδῶν Act. 2. 34
45 ‘‘σου;’’ εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς 1 Cor. 15. 25. Heb. 1. 13; & 10. 12, 13.
‘αὐτοῦ ἐστι;’ καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι
46 λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ’ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερ-
ωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

1 XXIII. Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς
2 μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων· ‘Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας
3 ‘ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. πάντα οὖν,
‘ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν [3] τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ
‘δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γάρ, καὶ οὐ ποι-
4 ‘οῦσι. [b] δεσμεύουσι [4] γὰρ φορτία βαρέα [4] καὶ δυςβάστ- [b] Lu. 11. 46
‘ακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· Act. 15. 10. Gal. 6. 13.
5 ‘τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. [c] πάντα [c] ch. 6. 1..16.
‘δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρ- Num. 15. 38. Deut. 6. 8;
‘ώποις. πλατύνουσι [5] δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ & 22. 12.
6 ‘μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα [6] τῶν ἱματίων αὐτῶν· [d] φιλοῦσί [d] Lu. 11. 43. 3 Jno. ver. 9.
‘τε τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτο-
7 ‘καθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν
‘ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ‘‘Ῥαββί,
8 ‘‘[7] ῥαββί.’’ [e] ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν [e] Ja. 3. 1.
9 ‘ὑμῶν ὁ [8] καθηγητής· [8] πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ
‘πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· [f] εἷς γάρ ἐστιν ὁ [f] ch. 6. 9.
10 ‘πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κληθῆτε καθηγ-
11 ‘ηταί· [10] εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητής, ὁ Χριστός. [g] ὁ [g] ch. 20. 26, 27.
12 ‘δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. [h] ὅςτις δὲ ὑψ- [h] Lu. 14. 11; & 18. 14.
‘ώσει ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὅςτις ταπεινώσει Ja. 4. 6.
‘ἑαυτόν, ὑψωθήσεται. 1 Pet. 5. 5

[44] ∾ ὑποκάτω τῶν. Comp. Mark vi. 11. [3] + τηρεῖν. [4] ∾ δὲ. [4] + καὶ δυςβάστακτα. [5] ∾ γάρ. [6] + τῶν ἱματίων αὐτῶν· [7] + ῥαββί. [8] ∾ διδάσκαλος· [8] † ὁ Χριστός· ins. in M. [10] ∾ ὅτι καθηγητὴς ὁ Χριστός. Many MSS. read ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ἐστιν εἷς, ὁ Χριστός.

‘ [13] Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί· 13
‘ [13] ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει
‘ μακρὰ προςευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον
a Lu. 11. 52. ‘ κρίμα. [a] Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑπο- 14
‘ κριταί· ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπρο-
‘ σθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰςέρχεσθε οὐδὲ τοὺς
‘ εἰςερχομένους ἀφίετε εἰςελθεῖν. Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς 15
‘ καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί· ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν
‘ καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προςήλυτον· καὶ ὅταν γέν-
‘ ηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν.
b ch. 15. 14. c ch. 5. 33, 34. ‘ [b] Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ τυφλοὶ, [c] οἱ λέγοντες· “Ὃς ἂν 16
“ ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ
“ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει.” μωροὶ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ 17
‘ μείζων ἐστίν; ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν
‘ χρυσόν; καί· “Ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, 18
“ οὐδέν ἐστιν· ὃς δ᾽ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω
d Ex. 29. 37. “ αὐτοῦ, ὀφείλει.” [19] [d] μωροὶ καὶ τυφλοί· τί γὰρ μεῖζον; 19
‘ τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ 20
‘ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν
‘ πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ ὀμνύει 21
e ch. 5. 34. ‘ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ [21] κατοικήσαντι αὐτόν· [e] καὶ ὁ ὀμόσας 22
‘ ἐν τῷ οὐρανῷ ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ
f Lu. 11. 42. ‘ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. [f] Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 23
‘ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί· ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
‘ καὶ τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον· καὶ ἀφήκατε τὰ βαρ-
‘ ύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν
‘ πίστιν. ταῦτα [23] δὲ ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι.
‘ ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ 24
g ch. 15. 20. Lu. 11. 39. Mark 7. 4. ‘ κάμηλον καταπίνοντες. [g] Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 25
‘ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί· ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτ-
‘ ηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπ-
‘ αγῆς καὶ [25] ἀδικίας. Φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον 26
‘ τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου [26] καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται

[13] Several good MSS. place ver. 14. before v. 13. [13] = ὅτι κατεσθίετε to ὑποκριταί. [19] + Μωροὶ καὶ. [21] κατοικοῦντι. M. [23] + δὲ. om. in M. [25] ∾ ἀκρασίας. M. [26] = καὶ τῆς παροψίδος.

27 ‘ καὶ τὸ ἐκτὸς [26] αὐτῶν καθαρόν. [a] Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματ- a Lu. 11. 44
‘ εῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις
‘ κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι,
‘ ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρ-
28 ‘ σίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρ-
‘ ώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ
29 ‘ ἀνομίας. [b] Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑπο- b Lu. 11. 47.
30 ‘ κριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφητῶν καὶ
‘ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέγετε “ Εἰ
“ [30] ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν
“ ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν.”
31 ‘ ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων
32 ‘ τοὺς προφήτας· καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν
33 ‘ πατέρων ὑμῶν. [c] ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν· πῶς φύγ- c ch. 3. 7.
34 ‘ ητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; [d] διὰ τοῦτο, ἰδού, d Lu. 11. 49.
‘ ἐγὼ [34] ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ Act. 5. 40; & 22.19.
‘ γραμματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, 2Cor.11.24 25.
‘ καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν
35 ‘ καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν· [e] ὅπως ἔλθῃ ἐφ’ ὑμᾶς e Gen. 4. 8. Heb. 11. 4.
‘ πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ
‘ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος [f] Ζαχαρίου f 2Chron.24. 20, 21.
‘ υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ
36 ‘ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, [36] ὅτι ἥξει ταῦτα
‘ πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.
37 ‘ [g] Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ [37] ἀποκτείνουσα τοὺς g Lu. 13. 34.
‘ προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς
‘ αὐτήν· ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου,
‘ ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς
38 ‘ πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδού, ἀφίεται ὑμῖν ὁ
39 ‘ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω γὰρ ὑμῖν· οὐ μή με ἴδητε ἀπ’
‘ ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε· [h] Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν h ch. 21. 9. Ps.118. 26.
‘ ὀνόματι Κυρίου.’

[26] ∽ αὐτοῦ. [30] ἦμεν, twice. *M.* [34] A few MSS. read ἀποστελῶ. See a similar various reading, xxi. 3; and in ver. 37. of this chapter. [36] + ὅτι. om. in *M.* [37] ∽ ἀποκτένουσα Comp. x. 28.

‖ Mark 13. 1 XXIV. ‖ Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς [1] ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ 1
–37. Luke 21. 5 ἱεροῦ· καὶ προςῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ
–36. τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· 2
a Lu. 19. 44. ‘ [2] Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, [a] οὐ μὴ
‘ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ [3] καταλυθήσεται.’
Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προς- 3
ῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ’ ἰδίαν, λέγοντες· ‘ Εἰπὲ ἡμῖν
b 1 Thess. 5. 1 ‘ πότε ταῦτα ἔσται; καὶ [b] τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρ-
–6. ‘ ουσίας καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος;’ καὶ ἀποκριθεὶς 4
c Eph. 5. 6. ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ‘ [c] Βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλαν-
Col. 2. 8. 2 Thess. 2. 3. ‘ ήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγ- 5
‘ οντες· “Ἐγώ εἰμι ὁ Χριστός·” καὶ πολλοὺς πλανήσουσι.
‘ Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων. 6
‘ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ [6] πάντα γενέσθαι. ἀλλ’
‘ οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος 7
‘ καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοί, καὶ
‘ λοιμοί, καὶ [7] σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα 8
d Jno. 15. 20; ‘ ἀρχὴ ὠδίνων. [d] Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, 9
& 16. 2. Act. 7. 59. ‘ καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ
‘ [9] πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ τότε 10
‘ σκανδαλισθήσονται πολλοί· καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι,
‘ καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται 11
‘ ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσι πολλούς. καὶ διὰ τὸ 12
e Re. 3. 15, 16. ‘ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν [e] ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν
f Re. 2. 10. ‘ πολλῶν· [f] ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. 13
‘ καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν 14
‘ ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. καὶ
g Dan. 9. 27; ‘ τότε ἥξει τὸ τέλος. [g] Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα 15
& 12. 11. ‘ τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου,
‘ [15] ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ·’ (ὁ ἀναγινώσκων νοείτω·) ‘ τότε 16
‘ οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ 17
‘ δώματος μὴ καταβαινέτω ἆραι [17] τὰ ἐκ τῆς οἰκίας

[1] ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, ἐπορεύετο· [2] = Οὐ. [3] + μή. ins. in *M.*
[6] + πάντα. [7] + σεισμοὶ κατὰ τόπους. [9] πάντων ἐθνῶν. *M.*
Comp. xxv. 32; xxviii. 19. [15] ∾ ἑστὸς. [17] τι ἐκ. *M.*
Comp. Mark xiii. 16.

18 ‘αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι
19 ‘ [18] τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. [a] οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις a Lu. 23. 29.
20 ‘καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. προς-
‘εύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος
21 ‘μηδὲ [20] σαββάτῳ. [b] Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἵα b Dan. 12. 1.
‘οὐ γέγονεν ἀπ᾽ ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ᾽ οὐ μὴ
22 ‘γένηται. καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι,
‘οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβ-
23 ‘ωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ
“[c] Ἰδοὺ, ὧδε ὁ Χριστὸς,” ἢ “ὧδε,” μὴ πιστεύσητε. c Lu. 17. 23.
24 ‘[d] Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, d ver. 5, 11.
‘καὶ [e] δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥςτε πλαν- e 2 Thess. 2. 9..11.
25 ‘ῆσαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ, προείρηκα Rev. 13. 13,
26 ‘ὑμῖν. ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν “Ἰδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστί,” 14.
‘μὴ ἐξέλθητε· “Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις·” μὴ πιστεύσητε.
27 ‘[f] ὥςπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ f Lu. 17. 24 ..27.
‘φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται [27] καὶ ἡ παρουσία
28 ‘τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου [28] γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα,
29 ‘ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν
‘θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, [g] ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, g Joel 2. 31; & 3. 15.
‘καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· καὶ οἱ ἀστέρες Is. 13. 10.
‘πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρ- Act. 2. 20. Rev. 6. 12
30 ‘ανῶν σαλευθήσονται. καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον ..17.
‘τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψ-
‘ονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ
‘ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ
31 ‘μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς· [h] καὶ ἀποστελεῖ τοὺς h ch. 13. 41.
‘ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης· καὶ 1Cor.15.52. 1Thess.4.16.
‘ἐπισυνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων
32 ‘ἀνέμων, ἀπ᾽ ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. Ἀπὸ
‘δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ
‘κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλὸς καὶ τὰ φύλλα [32] ἐκφύῃ,
33 ‘γινώσκετε, ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος· οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν
‘ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.

[18] ∽ τὸ ἱμάτιον. [20] † ἐν. ins. in M. correctly:—Comp. xii. 2. [27] = καί. [28] + γάρ. [32] ∽ ἐκφυῇ.

‘ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν 34
a ch. 5. 18. ‘ πάντα ταῦτα γένηται. [a] ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ [35] παρελ- 35
‘ εύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Περὶ δὲ τῆς 36
‘ ἡμέρας ἐκείνης καὶ [36] ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι
b Lu. 17. 26, 27. ‘ τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ [36] μόνος. [b] ὥςπερ δὲ αἱ 37
Pet. 3.20. ‘ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ
Gen. 6. 3, 4, 5; & 7. 5. ‘ τοῦ ἀνθρώπου. ὥςπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις [38] ταῖς 38
‘ πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμ-
‘ οῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰςῆλθε Νῶε 39
‘ εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατα-
‘ κλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία
c Lu. 17. 26. ‘ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. [c] Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ 40
‘ ἀγρῷ· [40] ὁ εἷς παραλαμβάνεται καὶ [40] ὁ εἷς ἀφίεται.
‘ δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ [41] μύλωνι· μία παραλαμβάνεται, 41
d ch. 25. 13. ‘ καὶ μία ἀφίεται. [d] Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ 42
e Lu. 12. 39. 1 Thess. 5. 2. ‘ ὥρᾳ ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. [e] ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι, 43
2 Pet 3. 10. ‘ εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται,
Rev. 3. 3; & 16. 15. ‘ ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν
‘ αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ ὥρᾳ 44
‘ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς ἄρα ἐστὶν 45
‘ ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος
‘ [45] αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ [45] δοῦναι αὐτοῖς
‘ τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν 46
f ch. 25. 21. ‘ ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. [f] ἀμὴν 47
Lu. 22. 29, 30. ‘ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ κατα-
‘ στήσει αὐτόν. ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ 48
‘ καρδίᾳ αὐτοῦ “Χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν,” καὶ ἄρξ- 49
‘ ηται τύπτειν τοὺς [49] συνδούλους, [49] ἐσθίῃ δὲ καὶ πίνῃ
‘ μετὰ τῶν μεθυόντων, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου 50
g 1 Thess. 5. 3. Rev. 3. 3. ‘ [g] ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προςδοκᾷ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει,

[35] παρελεύσονται· *M.* Comp. Luke xxi. 33. [36] † τῆς. ins. in *M.* Comp. xxv. 13; Mark xiii. 32. [36] † μου. ins. in *M.* Comp. vii. 21; x. 32, 33; xviii. 10, 19, &c. [38] + ταῖς πρὸ. [40] + ὁ, twice. [41] ∾ μύλῳ. [45] + αὐτοῦ. [45] ∾ διδόναι. *M.* Comp. vii. 11; Luke xii. 42. [49] ∾ συνδούλους αὐτοῦ. [49] ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν. *M.* Comp. Luke xii. 45.

51 ‘ [a] καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν [a] ch. 8. 12.
‘ ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς & 13.42; & 22.30.
‘ τῶν ὀδόντων.’

1 XXV. ‘ Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
‘ δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν
2 ‘ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ
3 ‘ αὐτῶν φρόνιμοι, [2] καὶ πέντε μωραί. αἵτινες μωραὶ,
‘ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας [3] αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ’
4 ‘ ἑαυτῶν ἔλαιον. αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς
5 ‘ ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. χρονίζ-
‘ οντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.
6 ‘ μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· “ Ἰδοὺ, ὁ νυμφίος
7 “ [6] ἔρχεται· [b] ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.” Τότε [b] Am. 4. 12.
‘ ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν
8 ‘ τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις
‘ εἶπον· “ Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες
9 “ ἡμῶν σβέννυνται.” ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγ-
‘ ουσαι· “ Μήποτε [9] οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε
“ [9] μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς.”
10 ‘ [c] ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος· [c] Lu. 13. 25.
‘ καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰςῆλθον μετ’ αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους· καὶ
11 ‘ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ
12 ‘ παρθένοι, λέγουσαι· “ Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν.” ὁ
‘ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· “ [d] Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα [d] ch. 7. 23.
13 “ ὑμᾶς.” [e] γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν [e] ch. 24. 42, 44.
‘ οὐδὲ τὴν ὥραν.[13] 1 Cor. 16. 13. 1 Pet. 5. 8. Rev. 16. 15.
14 ‘ [f] Ὥςπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους
‘ δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· [f] Lu. 19. 12. &c.
15 ‘ καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, [g] ἑκ- [g] Rom. 12. 6. 1 Cor. 12. 4 ..11.
‘ άστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως.
16 ‘ πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν εἰργάσατο ἐν
17 ‘ αὐτοῖς καὶ [16] ἐποίησεν ἄλλα πέντε [16] τάλαντα. ὡς-

[2] ∾ καὶ αἱ πέντε. [3] ἑαυτῶν, M. [6] = ἔρχεται· [9] ∾ οὐ μή. [9] † δὲ. ins. in M. Comp. x. 6, 28; Luke x. 20. [13] † ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. ins. in M. Comp. xxiv. 42, 44. [16] ∾ ἐκέρδησεν. Comp. vss. 17, 20, 22. [16] + τάλαντα.

‘ αὔτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε [17] καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ 18
‘ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ καὶ [18] ἀπέ-
‘ κρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον 19
‘ πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συν-
‘ αίρει μετ’ αὐτῶν λόγον. καὶ προςελθὼν ὁ τὰ πέντε 20
‘ τάλαντα λαβὼν, προςήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα,
‘ λέγων· “ Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε,
a Ch. 24. 47. Lu. 22. 29, 30. “ ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα [20] ἐπ’ αὐτοῖς.” [a] ἔφη 21
‘ [21] αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· “ Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ·
“ ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴς-
“ ελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.” προςελθὼν δὲ 22
‘ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα [22] λαβὼν, εἶπε· “ Κύριε, δύο τάλ-
“ αντά μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα
“ [23] ἐπ’ αὐτοῖς.” ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· “ Εὖ, δοῦλε 23
“ ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε
“ καταστήσω· εἴςελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.”
‘ προςελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς, εἶπε· 24
“ Κύριε, ἔγνων σε, ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων
“ ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας·
“ καὶ φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ 25
“ γῇ· ἴδε, ἔχεις τὸ σόν.” ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ 26
‘ εἶπεν αὐτῷ· “ Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ᾔδεις, ὅτι
“ θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διε-
“ σκόρπισα; ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς 27
“ τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν
“ τόκῳ. ἄρατε οὖν ἀπ’ αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ 28
b ch. 13. 12. “ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. [b] Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθή- 29
Mn. 4. 25. “ σεται, καὶ περισσευθήσεται· [29] ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος
Lu. 8. 18; & 19. 26. “ καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ.[29] [c] καὶ τὸν ἀχρεῖον 30
c ch. 8. 12; & 13. 42; “ δοῦλον [30] ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται
& 22. 13. “ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.”

[17] + καὶ αὐτὸς. [18] ∾ ἔκρυψε. Comp. ver. 25, & xiii. 44. [20] + ἐπ’ αὐτοῖς. [21] + δὲ. ins. in M. [22] + λαβὼν [23] + ἐπ’ αὐτοῖς. [29] ∾ τοῦ δὲ μὴ. [29] Either here, after ἀπ’ αὐτοῦ, or in ver. 30, after ὀδόντων, some MSS. add ταῦτα λέγων ἐφώνει. ‘Ο ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. [30] ἐκβαλλετε. M. Comp. xxii. 13.

31 ‘ [a]Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ [a] ch. 16. 27
‘ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ [31] ἄγγελοι μετ’ αὐτοῦ, τότε καθίσει 1Thes.4.16.
‘ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ [b]συναχθήσεται ἔμπροσθεν 2Thes.1.7. Jud.ver.14.
32 ‘ αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ’ ἀλλήλων, Rev. 1. 7. [b] Rom.14.10.
‘ ὥςπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· 2 Cor.5.10. Rev.20.12.
33 ‘ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ
34 ‘ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ
‘ δεξιῶν αὐτοῦ· “ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου,
“ [c]κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ [c] Rom. 8. 17.
35 “ καταβολῆς κόσμου. [d]ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι 1Pet.1.4,5. [d] Isa. 58. 7.
“ φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συν- Ja. 1. 27.
36 “ ηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα καὶ
“ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθετε πρός με.”
37 ‘ τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες· “ Κύριε,
“ πότε σε εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα
38 “ καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον καὶ συν-
39 “ ηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε
“ εἴδομεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε;”
40 ‘ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς· “ [e]Ἀμὴν λέγω [e] Heb. 6. 10.
“ ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου
41 “ τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.” Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς
‘ ἐξ εὐωνύμων· “ [f]Πορεύεσθε ἀπ’ ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι [f] ch. 7 23
“ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον [41] τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ Lu. 13. 27.
42 “ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώ-
“ κατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, ξένος
43 “ ἤμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλ-
“ ετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ
44 “ με.” τότε ἀποκριθήσονται [44] καὶ αὐτοὶ, λέγοντες·
“ Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον
“ ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν
45 “ σοι;” τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων· “ Ἀμὴν λέγω
“ ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχ-
46 “ ίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.” [g]Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι [g] Jno. 5. 29.
‘ εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.’ Dan.12.2,3.

[31] † ἅγιοι. ins. in *M.* [41] ∾ ὃ ἡτοίμασεν ὁ πατήρ μου τῷ. Comp. ver. 34. [44] † αὐτῷ. *M.* Comp. ver. 45; xiv. 28; xv. 22.

‖ Mark 14. 1, 2. XXVI. ‖ Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας 1
Luke 22. 1, 2. τοὺς λόγους τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ‘ Οἴδατε, 2
‘ ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
‘ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.’
Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς [3]καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ 3
οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ
λεγομένου Καϊάφα· καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν 4
δόλῳ κρατήσωσι καὶ ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ· ‘ Μὴ ἐν 5
‘ τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.’
‖ Mark 14. 3 ..9. ‖ Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος 6
John 12. 2 ..8. τοῦ λεπροῦ, προςῆλθεν αὐτῷ [a]γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου 7
a Jno. 11. 2. ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
ἀνακειμένου. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ [8]αὐτοῦ ἠγανάκτ- 8
ησαν, λέγοντες· ‘ Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ 9
b Jno. 12. 5. ‘ τοῦτο [9]πραθῆναι [b]πολλοῦ καὶ δοθῆναι [9]πτωχοῖς.’
γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· ‘ Τί κόπους παρέχετε 10
c Deut. 15. 11. Jno. 12. 8. ‘ τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. [c]πάν- 11
d Jno. 14. 19. ‘ τοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ᾽ ἑαυτῶν· [d]ἐμὲ δὲ οὐ
‘ πάντοτε ἔχετε. βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ 12
‘ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν.
‘ ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο, 13
‘ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, εἰς
‘ μνημόσυνον αὐτῆς.’
‖ Mark 14. 10, 11. ‖ Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας 14
Luke 22. 3 ..6. Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπε· ‘ [e]Τί θέλετέ μοι 15
e Zech. 11. 12. ‘ δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;’ οἱ δὲ ἔστησαν
αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν, 16
ἵνα αὐτὸν παραδῷ.
‖ Mark 14. 12 ..17. ‖ Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προςῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ 17
Luke 22. 7 ..14. Ἰησοῦ, λέγοντες [17]αὐτῷ· ‘ Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι
‘ φαγεῖν τὸ πάσχα;’ ὁ δὲ εἶπεν· ‘ Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν 18
‘ πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ “ Ὁ διδάσκαλος λέγει,
“ Ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστι· πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ

[3] + καὶ οἱ γραμματεῖς. [8] = αὐτοῦ. [9] † τὸ μύρον. ins. in *M.*
[9] ∾ τοῖς πτωχοῖς. Comp. Matth. xix. 21; Mark xiv. 5; John xii. 5. [17] = αὐτῷ.

19 "τῶν μαθητῶν μου." καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συν-
ἔταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
20 ‖ Ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. Mark 14. 18
21 καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν· 'Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ..21. Luke 22. 21
22 'εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.' καὶ λυπούμενοι σφόδρα ..23. John 13. 18
23 ἤρξαντο [22]λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν· 'Μήτι ἐγώ εἰμι, ..30.
'Κύριε;' ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· 'Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ
24 'ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν
'υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, [a]καθὼς γέγραπται περὶ a Ps. 22. 1..18.
'αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ Is. 53. 5..10.
'ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεν-
25 'νήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.' ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας, ὁ
παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπε· 'Μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί;' λέγει
αὐτῷ· 'Σὺ εἶπας.'
26 ‖ Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς [26]τὸν ἄρτον ‖ Mark 14. 22
καὶ [26]εὐλογήσας, ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ ..25. Luke 22. 19,
27 εἶπε· 'Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.' καὶ 20. 1 Cor. 11.
λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, 23..25.
28 λέγων· 'Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· [b]τοῦτο γάρ ἐστι τὸ
'αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν b ch. 20. 28.
29 'ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Ro. 5. 15.
'οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς
'ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ'
'ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.'
30 ‖ Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ‖ Mark 14. 26
31 τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· 'Πάντες ὑμεῖς [c]σκανδαλ- ..31. Luke 22. 39.
'ισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ· John 18. 1. c Jno. 16. 32.
"[d]Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρό- d Zech. 13. 7.
32 "βατα τῆς ποίμνης." [e]μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προ- e ch. 28. 16.
33 'άξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.' ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος Ma. 16. 7.
εἶπεν αὐτῷ· 'Εἰ [33]πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοὶ,
34 'ἐγὼ [33]οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι.' ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς· '[f]Ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν f Jno. 13. 38.

[22] ∾ λέγειν εἷς ἕκαστος· 'Μήτι, &c. [26] + τὸν. [26] ∾ εὐχαριστήσας. Comp. ver. 27; xv. 36. [33] † καὶ. ins. in M. Comp. Mark xiv. 29.

'ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με.' λέγει αὐτῷ ὁ 35
Πέτρος· 'Κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε
'ἀπαρνήσομαι.' ὁμοίως [35] καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.
‖ Mark 14.32 ‖ Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμε- 36
..42. Luke 22.40 νον [36] Γεθσημανῆ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· 'Καθίσατε
..46. John 18.1. 'αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀπελθὼν προςεύξωμαι ἐκεῖ.' [a] καὶ παρα- 37
a ch. 4. 21. Jno. 12.27. λαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο
λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. τότε λέγει αὐτοῖς· [38] 'Περί- 38
'λυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ
b Heb. 5.7, 8. 'γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.' καὶ [39] προελθὼν μικρὸν [b] ἔπεσεν 39
ἐπὶ πρόςωπον αὐτοῦ, προςευχόμενος, καὶ λέγων· 'Πάτερ
'μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον
c Jno. 5. 30; & 6. 38. 'τοῦτο· [c] πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ.' καὶ ἔρχ- 40
εται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,
καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· '[40] Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν
'γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προςεύχεσθε, ἵνα 41
d Ro. 7. 18 ..25. 'μὴ εἰςέλθητε εἰς πειρασμόν· [d] τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,
Gal. 5. 17. 'ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.' Πάλιν, ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προς- 42
e ch. 20.22, 23. ηύξατο, λέγων· 'Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται [e] τοῦτο [42] τὸ
'ποτήριον παρελθεῖν [42] ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γεν-
'ηθήτω τὸ θέλημά σου.' καὶ [43] ἐλθὼν εὑρίσκει αὐτοὺς 43
πάλιν καθεύδοντας· (ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βε-
βαρημένοι·) καὶ ἀφεὶς αὐτούς, [44] ἀπελθὼν πάλιν, προς- 44
ηύξατο [44] ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. τότε ἔρχ- 45
εται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· 'Καθ-
'εύδετε τὸ λοιπὸν καὶ [45] ἀναπαύεσθε; ἰδού, ἤγγικεν ἡ
'ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας
'ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδού, ἤγγικεν ὁ παρα- 46
'διδούς με.'

[35] δὲ ins. in many good MSS. and Verss. [36] ∾ Γεθσημανεί.
[38] ὁ Ἰησοῦς· added in many MSS. Comp. Mark xiv. 34.
[39] ∾ προσελθών. [40] Οὕτως; οὐκ ἰσχύσατε, &c. [42] = τὸ
ποτήριον. [42] = ἀπ' ἐμοῦ. [43] ∾ ἐλθὼν πάλιν, εὗρεν αὐτ-
οὺς or ἐλθών, πάλιν εὑρίσκει αὐτούς. [44] ἀπελθών, πάλιν
προσηύξατο. [44] + ἐκ τρίτου. [45] ἀναπαύεσθε· ἰδού. M.
Comp. ver. 40; Mark xiv. 41.

47 ‖ Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας, εἷς τῶν δώ- ‖ Mark 14.43
δεκα, ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν ..52. Luke 22.47
καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ ..53. John 18. 2
48 λαοῦ. ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, ..11.
λέγων· 'Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν.'
49 καὶ εὐθέως προςελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε· 'Χαῖρε, ῥαββί·'
50 καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ·
'Ἑταῖρε, [50]ἐφ' ὃ πάρει;' τότε προςελθόντες ἐπέβαλον τὰς
51 χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ
ἰδοὺ, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπέσπασε
τὴν μάχαιραν αὐτοῦ καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερ-
52 έως ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
'Ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς·
'[a]πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ [52]ἀπ- a Gen. 9. 6. Rev 13.10.
53 'ολοῦνται. ἢ δοκεῖς, ὅτι οὐ δύναμαι [53]ἄρτι παρακαλέσαι
'τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα
54 'λεγεῶνας ἀγγέλων; [b][54]πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί; b Is. 53. 7, 8, 10.
55 'ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι.' Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰη-
σοῦς τοῖς ὄχλοις· 'Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχ-
'αιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με· καθ' ἡμέραν [55]πρὸς
'ὑμᾶς ἐκαθεζόμην [56]διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατ-
56 'ήσατέ με· τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, [c]ἵνα πληρωθῶσιν αἱ c Ps. 22. 16. Isa. liii.
'γραφαὶ τῶν προφητῶν.' τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφ- Dan. 9. 24,
έντες αὐτὸν ἔφυγον. 26.

57 ‖ Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς ‖ Mark 14.53 ..65
Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβ- Luke 22.54
58 ύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ ..65. John 18.12,
μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως· καὶ εἰςελθὼν 13.
59 ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ
ἀρχιερεῖς [59]καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ὅλον
ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν
60 θανατώσωσι. [60]καὶ οὐχ εὗρον, πολλῶν ψευδομαρτύρων

[50] ∾ ἐφ' ᾧ. *M.* [52] ∾ ἀποθανοῦνται. [53] ἄρτι is placed after μοι in several MSS. and Verss. [54] πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι; *M.* [55] + πρὸς ὑμᾶς. [56] + διδάσκων. [59] = καὶ οἱ πρεσβύτεροι. [60] καὶ οὐχ

προςελθόντων. ὕστερον δὲ προςελθόντες δύο [60] ψευδομ-
a Joh. 2. 19. άρτυρες, εἶπον· ‘Οὗτος ἔφη “[a] Δύναμαι καταλῦσαι τὸν 61
“ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι
“αὐτόν.” καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· ‘Οὐδὲν 62
‘ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;’ ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· ‘Ἐξ- 63
‘ορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς,
‘εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.’ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη- 64
b ch. 16. 27; & 24. 30; & 25. 31. 1 Thes. 4. 16. Rev. 1. 7. σοῦς· ‘Σὺ εἶπας. πλὴν [64] λέγω ὑμῖν, [b] ἀπ’ ἄρτι ὄψεσθε
‘τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνά-
‘μεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.’
Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων, ὅτι 65
Ἐβλασφήμησε· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἴδε, νῦν
‘ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν [65] αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ;’ 66
c ch. 27. 30. Is. 50. 6. οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον· ‘Ἔνοχος θανάτου ἐστί.’ [c] Τότε 67
ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόςωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν·
d Lu. 22. 64. οἱ δὲ ἐῤῥάπισαν, λέγοντες· ‘[d] Προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ, 68
‘τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;’
‖ Mark 14. 66–72. Luke 22. 56–62. John 18. 17–27. ‖ Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ. καὶ προςῆλθεν 69
αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα· ‘Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ
‘τοῦ Γαλιλαίου.’ ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν [70] αὐτῶν 70
πάντων, λέγων· ‘Οὐκ οἶδα τί λέγεις.’ Ἐξελθόντα δὲ 71
αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα εἶδεν αὐτὸν ἄλλη καὶ [71] λέγει
τοῖς ἐκεῖ· ‘Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.’
καὶ πάλιν ἠρνήσατο μεθ’ ὅρκου, ὅτι ‘Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρ- 72
‘ωπον.’ Μετὰ μικρὸν δὲ προςελθόντες οἱ ἑστῶτες, 73
εἶπον τῷ Πέτρῳ· ‘Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ
‘ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ.’ τότε ἤρξατο [74] καταθεμ- 74
ατίζειν, καὶ ὀμνύειν, ὅτι ‘Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.’ καὶ 75
εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ

εὗρον. καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. ὕστερον, &c. M.

[60] + πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων. [64] λέγω ὑμῖν ἀπαρτὶ, ὄψεσθε. [65] + αὐτοῦ. [70] + αὐτῶν. [71] ∾ λέγει αὐτοῖς· Ἐκεῖ καὶ, &c. Comp. xix. 2; xxvii. 36. [74] καταναθεματίζειν, M. Comp. Mark xiv. 71.

[75] ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ, [a] Ὅτι ‘Πρὶν a ver. 34.
‘ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με.’ καὶ ἐξελθὼν
ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

1 XXVII. ‖Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον ‖ Mark 15.1. Luke 22.1.
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ John 18.28.
2 τοῦ Ἰησοῦ, [c] ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. καὶ δήσαντες c ch. 26. 59.
αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ
τῷ ἡγεμόνι.
3 Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,
μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχ-
4 ιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων· ‘Ἥμαρτον παρα-
‘δοὺς αἷμα [4] ἀθῶον.’ οἱ δὲ εἶπον· ‘Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ
5 ‘ὄψει.’ καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε,
6 καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. [d] Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, λαβόντες τὰ d Act. 1. 18.
ἀργύρια, εἶπον· ‘Οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβ-
7 ‘ανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι.’ συμβούλιον δὲ λαβόντες,
ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν
8 τοῖς ξένοις. [e] διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, e Act. 1. 19.
9 ἕως τῆς σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου
τοῦ προφήτου λέγοντος, “[f] Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα f Zech.11.12.
“ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν [9] ἐτιμήσαντο
10 “ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ
“κεραμέως· καθὰ συνέταξέ μοι Κύριος.”
11 ‖ [g] Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ‖ Mark 15.2..15.
ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν, λέγων· ‘[h] Σὺ εἶ ὁ βασιλ- Luke 23.2,
‘εὺς τῶν Ἰουδαίων;’ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· ‘Σὺ λέγ- 3,17..25. John 19.14,
12 ‘εις.’ καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων 16. g 1Tim.6.13.
13 καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει h Jno. 18. 33..37.
αὐτῷ ὁ Πιλάτος· ‘Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυρ-
14 ‘οῦσι;’ καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ [14] πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα,
ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.
15 [i] Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ i Jno. 18. 39

[75] ∾ ῥήματος Ἰησοῦ. [4] ∾ δίκαιον. Comp. ver. 24; xxiii. 35; xxvii. 24. [9] ὃν ἐτιμήσαντο, ἀπὸ υἱῶν, &c. [14] Bez. and several Verss. om. πρὸς οὐδὲ.

ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπί- 16
σημον, λεγόμενον Βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν αὐτῶν, 17
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· 'Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν;
'Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;' ᾔδει 18
γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ 19
αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ
αὐτοῦ, λέγουσα· 'Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ
'γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν.' Οἱ δὲ ἀρχ- 20
ιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτ-
ήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν.
a Act. 3. 14. [a]ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς· 'Τίνα θέλετε ἀπὸ 21
'τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν;' οἱ δὲ εἶπον· 'Βαραββᾶν.'
λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· 'Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν, τὸν 22
λεγόμενον Χριστόν;' λέγουσιν [22]αὐτῷ πάντες· 'Σταυρ-
'ωθήτω.' ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη· 'Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν;' 23
οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες· 'Σταυρωθήτω.' Ἰδὼν 24
δὲ ὁ Πιλάτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος
b Deut. 21. 6, 7. γίνεται, [b]λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι
τοῦ ὄχλου, λέγων· 'Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος [24]τοῦ
'δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε.' καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ 25
c ch. 23. 30-37. Heb. 10. 28-30. λαὸς, εἶπε· '[c]Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα
'ἡμῶν.' Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν· τὸν δὲ 26
Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν, ἵνα σταυρωθῇ.
‖ Mark 15. 16-20. John 19. 1-6. ‖Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν 27
Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην
τὴν σπεῖραν. καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ 28
χλαμύδα κοκκίνην. καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, 29
ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κάλαμον [29]ἐπὶ τὴν
δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ,
ἐνέπαιζον αὐτῷ, λέγοντες· 'Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰου-
d ch. 26. 67. Is. 50. 6. 'δαίων.' καὶ [d]ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλ- 30
αμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε 31
ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐν-
έδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς
τὸ σταυρῶσαι.

[22] = αὐτῷ. [24] + τοῦ δικαίου. [29] ∽ ἐν τῇ δεξιᾷ.

32 ‖ Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον, ὀνόματι | Mark 15.21
Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. ..23. Luke 23.26
33 καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, [33] ὅ ἐστι ..34. John 19.16
[33] λεγόμενος Κρανίου τόπος, [a] ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν [33] ὄξος ..24. a Ps. 69. 21
34 μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε πιεῖν.
35 Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
36 βάλλοντες κλῆρον.[35] καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν
37 ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν
αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην,—" Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ
38 " βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων." [b] Τότε σταυροῦνται σὺν b Is. 53. 12.
αὐτῷ δύο λῃσταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.
39 ‖ [c] Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν, κιν- | Mark 15.29
40 οῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες, ' [d] Ὁ καταλύων ..35. Luke 23.35
' τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σε- ..45. c Ps. 22. 7.
' αυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.' d ch. 26. 61. Jno. 2. 19.
41 ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμ-
42 ματέων καὶ πρεσβυτέρων, ἔλεγον· ' Ἄλλους ἔσωσεν,
' [42] ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι·[42] εἰ βασιλεὺς Ἰσραήλ ἐστι,
' καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν [42] αὐτῷ.
43 ' [e] πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· ῥυσάσθω νῦν αὐτόν, εἰ θέλει e Ps. 22. 8.
44 ' αὐτόν· εἶπε γάρ, ὅτι "Θεοῦ εἰμι υἱός." τὸ δ' αὐτὸ καὶ
οἱ λῃσταὶ οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ [44] ὠνείδιζον αὐτόν.
45 Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν
46 γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης. [f] περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν f Ps. 22. 1. Is. 53. 10.
ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· ' Ἠλί, ἠλί·
' λαμὰ σαβαχθανί;' τοῦτ' ἔστι· ' Θεέ μου, Θεέ μου· ἱνατί
47 με ἐγκατέλιπες;' τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες

[33] ὅς ἐστι. *M.* [33] + λεγόμενος. Some MSS. read λεγόμενον;—others μεθερμηνευόμενον. Comp. i. 23; Mark v. 41; xv. 22, 34. [33] ∾ οἶνον. Comp. Mark xv. 23. [35] † ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. [Ps. xxii. 18.]—ins. in *M.* prob. from John xix. 24. [42] ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι; [42] + εἰ. [42] ∾ ἐπ' αὐτῷ. Comp. xxi. 25, 32. [44] ὠνείδιζον αὐτῷ. *M.* Comp. v. 11; xi. 20; Mark xv. 32; xvi. 14.

‖ Mark 15.36, ἔλεγον, ὅτι ‘Ἠλίαν φωνεῖ οὗτος.’ ‖ καὶ εὐθέως δραμὼν 48
37. John 19.29, εἷς ἐξ αὐτῶν, [a] καὶ λαβὼν σπόγγον πλήσας τε ὄξους
30. a Ps. 69. 21. καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον 49
‘Ἄφες· ἴδωμεν, εἰ ἔρχεται Ἠλίας σώσων αὐτόν.’
Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκε τὸ 50
πνεῦμα.
‖ Mark 15.38 ‖ Καὶ ἰδού, τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο 51
..41. Luke 23.45, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη καὶ αἱ πέτραι
47..49. ἐσχίσθησαν καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν· καὶ πολλὰ 52
σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη, καὶ ἐξελθόντες 53
[53] ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰςῆλθον εἰς
τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. Ὁ δὲ 54
ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν,
ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα ἐφοβήθησαν σφόδρα,
λέγοντες· ‘Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος.’
b Lu. 8. 2. [b]Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωρ- 55
οῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλι-
c ch. 15. 39. λαίας διακονοῦσαι αὐτῷ· ἐν αἷς ἦν Μαρία [c] ἡ Μαγδαλ- 56
ηνή, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ [56]Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ
ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.
‖ Mark 15.42 ‖ Ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ 57
..47. Luke 23.50 Ἀριμαθαίας, τοὔνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε
..56. John 19.38 τῷ Ἰησοῦ. οὗτος προςελθὼν τῷ Πιλάτῳ ᾐτήσατο τὸ 58
..42. σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι
d Is. 53. 9. τὸ σῶμα. καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσὴφ [d] ἐνετύλιξεν αὐτὸ 59
σινδόνι καθαρᾷ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνη- 60
μείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ· καὶ προςκυλίσας λίθον
μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν. ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία 61
ἡ Μαγδαληνὴ [61] καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι
τοῦ τάφου.
Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχ- 62
θησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγον-
τες· ‘Κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, 63
‘“Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι.” κέλευσον οὖν ἀσφαλ- 64

[53] ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰςῆλθον εἰς τὴν, &c. [56] Ἰωσήφ. Comp. xiii. 55. [61] Καὶ ἄλλη.

‘ισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόν-
‘τες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ[64] κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσι τῷ
‘λαῷ, “‘Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,” καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη
65 ‘πλάνη χείρων τῆς πρώτης.’ ἔφη[65] αὐτοῖς ὁ Πιλάτος·
‘Ἔχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε, ὡς οἴδατε.’
66 οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες
τὸν λίθον, [66]μετὰ τῆς κουστωδίας.

1 XXVIII. ‖[1]Ὀψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν ‖ Mark 16.1
σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ [a]ἡ ἄλλη Μαρία, ..8. a Lu. 24. 10.
θεωρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς ἐγένετο μέγας·
2 ἄγγελος γὰρ Κυρίου, καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν
ἀπεκύλισε τὸν λίθον[2] ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω
3 αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτ-
4 οῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν
5 οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξί· ‘Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς·
6 ‘οἶδα γὰρ, ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. [b]οὐκ b ch. 12. 40;
‘ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ, καθὼς εἶπε. δεῦτε, ἴδετε τὸν & 16.21: & 17.23.
7 ‘τόπον, ὅπου ἔκειτο [c]ὁ Κύριος. καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι c ch. 26. 32.
‘εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκ-
‘ρῶν· καὶ ἰδοὺ, προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ
8 ‘αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοὺ, εἶπον ὑμῖν.’ Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ
ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμ-
9 ον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. [9]ὡς δὲ ἐπορεύ-
οντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ, ὁ Ἰησοῦς
ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων· ‘Χαίρετε.’ αἱ δὲ προσελθ-
οῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν
10 αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Μὴ φοβεῖσθε.
‘[d]ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν d Act. 1.3.11.
‘εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται.’
11 Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, τινὲς τῆς κουστωδίας

[64] † *νυκτὸς*, ins. in *M.* Comp. xxviii. 13. [65] † *δὲ*, ins. in *M.*
[66], [1] Some MSS. om. *δὲ*, and read *μετὰ τῆς κουστωδίας, ὀψὲ σαββάτων. Τῇ ἐπιφωσκ.* &c. [2] + *ἀπὸ τῆς θύρας.* Comp. xxvii. 60; Mark xvi. 3. [9] = ‘*Ως δὲ* to *μαθηταῖς αὐτοῦ.*

ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν
ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβ- 12
υτέρων συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν
τοῖς στρατιώταις, λέγοντες· ‘Εἴπατε, ὅτι οἱ μαθηταὶ 13
‘αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν, ἡμῶν κοιμω-
‘μένων.’ καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς 14
πείσομεν αὐτὸν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ 15
λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ
διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς
σήμερον.
a ch. 26. 32. [a] Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 16
εἰς τὸ ὄρος, οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες 17
αὐτὸν, προσεκύνησαν αὐτῷ· οἱ δὲ ἐδίστασαν. καὶ προσ- 18
b ch. 11. 27. Jno. 3. 35; ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων· ‘[b] Ἐδόθη μοι
& 13. 3; ‘πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. [c] πορευθέντες 19
& 17. 2. Heb. 1. 2; ‘[19] μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς
& 2. 8. c Ma. 16. 15. ‘τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμ-
Lu. 24. 47 .49. ‘ατος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλά- 20
‘μην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ’ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς
‘ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.’[20]

[19] † οὖν. ins. in M. [20] † ἀμήν. ins. in M.

THE

GOSPEL OF ST. MARK.

Little or nothing is certainly known of the personal history of this Evangelist. It is very generally admitted that he is alluded to in 1 Pet. v. 13; but it is disputed whether he is the John Mark, cousin of Barnabas, mentioned in Acts xii. 12, 25; xiii. 5, 17; xv. 37, 39, and in St. Paul's Epistles, Col. iv. 10; 2 Tim. iv. 11. Most, however, consider that Mark the Evangelist, and John Mark, are identical.

From some expressions in the Gospel, and from Peter's affectionate mention of him in his first Epistle (v. 13), it has been concluded that Mark was a convert under Peter's preaching, and one of his most faithful followers and intimate friends. It is probable that he accompanied St. Peter to Rome, and wrote his Gospel there under his preaching. According to a mere tradition, Mark was sent by Peter as a missionary into Egypt, where he founded several churches, and afterwards died, but probably not by martyrdom.

The time when Mark wrote his Gospel is not ascertained. Dr. Lardner has fixed the date of it in A. D. 64; but Dr. Townson (with whom Dr. Burton agrees) fixes it about 58. Mr. Greswell assigns an earlier date to it, 54 or 55. There is good evidence for regarding the Apostle Peter as the authority from whom Mark so derived his information, that John the Presbyter (himself an immediate disciple of our Lord when on earth) says, "he erred in nothing."

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

---

a Mal. 3. 1. I. Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· 1
Mat.11.10. Lu. 7. 27. ὡς γέγραπται [2]ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ,—"[a]Ἰδοὺ, ἐγὼ 2
"ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
b Is. 40. 3. "κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου·[2] [b]Φωνὴ [3]βοῶντος ἐν τῇ 3
Jno. 1. 15, 23. "ἐρήμῳ· Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε
‖ Matth. 3. 1 ..6. "τὰς τρίβους [3]αὐτοῦ." ‖ ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων 4
Luke 3. 1 ..6. ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν. καὶ [5]ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία 5
χώρα καὶ οἱ [5]Ἱεροσολυμῖται πάντες· καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν
τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς
ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος [6]τρίχας 6
καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ,
‖ Matth. 3. 11, 12. καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. ‖ Καὶ ἐκήρυσσε
Luke 3. 16 ..17. λέγων· "Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ 7
John 1. 26, 27. 'εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων
c Act. 1. 5; 'αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· [c]αὐτὸς δὲ 8
& 2. 4; & 11.16; 'βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.'
& 19. 4. ‖ Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς 9
‖ Matth. 3. 13 ..17. ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου
Luke 3. 21 ..23. εἰς τὸν Ἰορδάνην. καὶ εὐθέως ἀναβαίνων [10]ἀπὸ τοῦ 10
ὕδατος, εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ Πνεῦμα,
d ch. 9. 7. [10]ὡς περιστερὰν, καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. [d]καὶ φωνὴ 11
Ps. 2. 7. Is. 42. 1. ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν "Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπ-
Mat. 17. 5. 2 Pet. 1. 17. "ητὸς, [11]ἐν ᾧ εὐδόκησα."

[2] ∾ ἐν τοῖς προφήταις· *M.* [2] † ἔμπροσθέν σου· ins. in *M.* Comp. Matth. xi. 10; Luke vii. 27. [3] βοῶντος· "Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἑτοιμάσατε, &c. [3] αὐτοῦ. Ἐγένετο. [5] ∾ ἐξεπορεύοντο. [5] Ἱεροσολυμῖται· καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν, &c. *M.* [10] ∾ ἐκ. [10] ὡσεὶ. *M.* Comp. Matth. iii. 16; Luke iii. 22. [11] ∾ ἐν σοὶ. Comp. Matth. iii. 17.

12 ‖Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. ‖ Matth. 4. 1
13 καὶ ἦν [13]ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, [a]πειρα- ..11. Luke 4. 1
ζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων· [b]καὶ ..13. a Heb. 2. 18
οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. ..18. b Lu. 22. 43.
14 ‖Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην ἦλθεν ὁ ‖ Matth. 4. 12
Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον[14] ..17. Luke 4. 31.
15 [14]τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ [15]καὶ λέγων, [c]ὅτι ‘Πεπλήρ- c Dan. 2. 44;
‘ωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· μετα- & 9. 24, 25. Hagg. 2. 6
16 ‘νοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.’ ‖[16]Περιπατῶν ..9. Mat. 3. 2.
δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, εἶδε Σίμωνα καὶ ‖ Matth. 4. 18
Ἀνδρέαν τὸν [16]ἀδελφὸν αὐτοῦ, [16]ἀμφιβάλλοντας ἀμφί- ..22.
βληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ εἶπεν
17 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς
18 ‘γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων.’ καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ
19 δίκτυα [18]αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς [19]ἐκεῖ-
θεν ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάν-
νην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρ-
20 τίζοντας τὰ δίκτυα· καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ
ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ
τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.
21 ‖Καὶ εἰςπορεύονται εἰς Καπερναούμ· καὶ εὐθέως ‖ Luke 4. 31
τοῖς σάββασιν [21]εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκε. ..37.
22 καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκ-
ων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.
23 Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι
24 ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε, λέγων· ‘[24][d]Ἔα, τί ἡμῖν καὶ d Mat. 8. 29.
‘σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς· [e]οἶδά σε e ver. 34.
‘τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ.’ [f]καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰη- f ch. 9. 25, 26.
25 σοῦς, λέγων· ‘Φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ.’ καὶ
26 σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν
27 φωνῇ μεγάλῃ ἐξῆλθεν [26]ἐξ αὐτοῦ. [g]καὶ ἐθαμβήθησαν g Mat. 9. 33.

[13] † ἐκεῖ. ins. in M. [14] = τῆς βασιλείας. [15] = καί. [16] ∾ Καὶ παράγων. Comp. ii. 14; Matth. iv. 18. [16] ∾ ἀδελφὸν τοῦ Σίμωνος. [16] ∾ βάλλοντας, M. Comp. Matth. iv. 18. [18] = αὐτῶν. [19] = ἐκεῖθεν. Comp. Matth. iv. 21. [21] = εἰσελθών. [24] + Ἔα. [26] ∾ ἀπ’.

πάντες, ὥςτε συζητεῖν πρὸς αὐτοὺς, [27]λέγοντας· ‘Τί
‘ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; ὅτι κατ᾽ ἐξου-
‘σίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ
‘ὑπακούουσιν αὐτῷ.’ Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς 28
εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.
‖ Matth. 8. 14 ..17. ‖ *Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς [29]ἐξελθόντες ἦλθον* 29
Luke 4. 38 .41. *εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου μετὰ Ἰακώβου καὶ*
Ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα· 30
καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. καὶ προςελθὼν 31
ἤγειρεν αὐτὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἀφῆκεν
αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως· καὶ διηκόνει αὐτοῖς. Ὀψίας δὲ 32
γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας
τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους· καὶ ἡ 33
πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν. καὶ 34
ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις.
a ver. 25. *καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ [a]οὐκ ἤφιε λαλεῖν τὰ*
δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.
‖ Matth. 4. 23 ..25. ‖ [b]*Καὶ πρωῒ, [35]ἔννυχον λίαν, ἀναστὰς ἐξῆλθε καὶ* 35
Luke 4. 42 ..44. *ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον κἀκεῖ προςηύχετο. καὶ κατε-* 36
b ch. 6. 46. *δίωξαν αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ᾽ αὐτοῦ. καὶ εὑρόντες αὐ-* 37
Lu. 6. 12. Ps. 5. 3. *τὸν, λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι ‘Πάντες ζητοῦσί σε.’ καὶ λέγει* 38
αὐτοῖς· ‘Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ
c Is. 61. 1..3. *‘ἐκεῖ κηρύξω· [c]εἰς τοῦτο γὰρ [38]ἐξελήλυθα.’ καὶ ἦν* 39
κηρύσσων [39]εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν
Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.
‖ Matth. 8. 2 ..4. ‖ *Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς, παρακαλῶν αὐτὸν* 40
Luke 5. 12 ..16. *καὶ γονυπετῶν αὐτὸν, καὶ λέγων αὐτῷ, ὅτι ‘Ἐὰν θέλῃς,*
‘δύνασαί με καθαρίσαι.’ ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, 41
ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· ‘Θέλω,
‘καθαρίσθητι.’ καὶ [42]εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν 42
ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ ἐμβριμησάμενος 43
αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ· ‘Ὅρα,

[27] ∾ λέγοντες· Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινή; κατ᾽ ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι, &c. [29] ∾ ἐξελθὼν, ἦλθεν. [35] Some good MSS. read ἔννυχα. [38] ∾ ἐλήλυθα or ἐξῆλθον. [39] ἐν ταῖς συναγωγαῖς. *M.* [42] + εἰπόντος αὐτοῦ.

44 'μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς· [a]ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ a Lev. 14. 2.
'ἱερεῖ, καὶ προςένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προς-
45 'έταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.' ὁ δὲ ἐξελθὼν
ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥςτε
μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰςελθεῖν· ἀλλ'
ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν
[45]πανταχόθεν.

1 II. Καὶ πάλιν εἰςῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν· ‖ Matth. 9. 2 –9.
2 καὶ ἠκούσθη, ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι. καὶ εὐθέως συνήχθησαν Luke 5. 18
πολλοί, ὥςτε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· –26.
3 καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λογόν. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν
4 παραλυτικὸν φέροντες αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. καὶ
μὴ δυνάμενοι προςεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγ-
ασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν· καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν
5 κράββατον, [4]ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ
ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ·
6 'Τέκνον, ἀφέωνται [5]σου αἱ ἁμαρτίαι.' ἦσαν δέ τινες
τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι καὶ διαλογιζόμενοι ἐν
7 ταῖς καρδίαις αὐτῶν· 'Τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας;
8 '[b]τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός;' καὶ b Is. 43. 25. Dan. 9. 9.
εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως
[8]αὐτοὶ διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς· 'Τί ταῦτα
9 'διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώ-
'τερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, "Ἀφέωνταί [9]σου αἱ ἁμαρτ-
"ίαι," ἢ εἰπεῖν· "[9]Ἔγειρε, ἆρόν σου τὸν κράββατον καὶ
10 "περιπάτει;" ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ
'ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας,' (λέγει τῷ
11 παραλυτικῷ·) 'σοὶ λέγω· [11]Ἔγειρε, ἆρον τὸν κράββατόν
12 'σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.' καὶ ἠγέρθη εὐθέως,
καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων,
ὥςτε ἐξίστασθαι πάντας καὶ δοξάζειν τὸν Θεόν, λέγον-
τας, ὅτι 'Οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν.'

[45] ∾ πάντοθεν. Comp. Luke xix. 43; John xviii. 20; Heb. ix. 4. [4] ∾ ὅπου ὁ παρ. [5] ∾ σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. M. [8] + αὐτοί, om. in M.; but ins. in many old MSS. [9] σοί, M. [9]Ἔγειραι, καὶ ἆρον. M. [11]Ἔγειραι καὶ ἆρον. M.

Καὶ ἐξῆλθε πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ 13
ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ 14
παράγων εἶδε Λευῒν τὸν τοῦ Ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ
τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ· ‘Ἀκολούθει μοι.’ καὶ ἀνα- 15
‖ Luke 5. 29..39. στὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. ‖ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖ-
σθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ
ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ 16
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα
μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ· ‘Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει
‘καὶ πίνει;’ καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· ‘Οὐ 17
‘χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ’ οἱ κακῶς
a Mat. 9. 13. ‘ἔχοντες. [a] οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτ-
1 Cor. 6. 9..11. ‘ωλούς.’[17]
1 Tim. 1. 15. Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ [18]οἱ Φαρισαῖοι 18
νηστεύοντες· καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ‘Διατί οἱ
‘μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ 19
‘δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι;’ καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς· ‘Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφ-
‘ίος μετ’ αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; [19]ὅσον χρόνον μεθ’
‘ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν·
‘ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν ὁ νυμφ- 20
‘ίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν [20]ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. [21]Οὐδ- 21
‘εὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ
‘παλαιῷ· εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν
‘τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς 22
‘βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήσσει
‘ὁ οἶνος [22]ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ
‘οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς
‘βλητέον.’
‖ Matth. 12. 1..8. Luke 6. 1..5. ‖ Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι 23

[17] † εἰς μετάνοιαν. ins. in *M.* prob. from Luke v. 33. [18] ∾ οἱ τῶν Φαρισαίων. *M.* [19] + ὅσον χρόνον to νηστεύειν. Comp. Matth. ix. 15; Luke v. 34. [20] ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. *M.* [21] † Καὶ. ins. in *M.* [22] = ὁ νέος.

διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν
24 ποιεῖν [a]τίλλοντες τοὺς στάχυας. καὶ οἱ Φαρισαῖοι a Deut.23.25.
ἔλεγον αὐτῷ· ‘Ἴδε τί ποιοῦσιν [24]ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ
25 ‘οὐκ ἔξεστι;’ καὶ [25]αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς· ‘Οὐδέποτε ἀν-
‘έγνωτε, [b]τί ἐποίησε Δαυΐδ, ὅτε χρείαν ἔσχε καὶ ἐπείν- b 1Sam.21.6.
26 ‘ασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰςῆλθεν εἰς τὸν
‘οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ [26]τοῦ ἀρχιερέως, καὶ
‘[c]τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι c Ex.29.32. Lev 8.31; & 24.5,9.
‘φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ
27 ‘οὖσι;’ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ‘[d]Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρ- d Ex.23.12. Deut.5.14. Ezek.20.12.
28 ‘ωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥςτε
‘κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.’

1 III. ‖ Καὶ εἰςῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν· καὶ ἦν ‖ Matt. 12. 10..13. Luke 6. 6..11.
2 ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα· καὶ παρε-
τήρουν αὐτὸν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα
3 κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηρ-
4 αμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα· ‘[3]Ἔγειρε εἰς τὸ μέσον.’ καὶ
λέγει αὐτοῖς· ‘Ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι ἢ
‘κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι;’ οἱ δὲ ἐσι-
5 ώπων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπ-
ούμενος ἐπὶ [e]τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ e Mat.13.14, 15. 2Cor.3.14.
ἀνθρώπῳ· ‘Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου.’ καὶ ἐξέτεινε· καὶ
6 [5]ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.[5] καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισ-
αῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν
κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι.
7 ‖ Καὶ ὁ Ἰησοῦς [7]μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν ‖ Matth.12.15..21.
εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
[7]ἠκολούθησαν [7]αὐτῷ· καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ
8 Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ
Ἰορδάνου καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ,
9 ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπε τοῖς

[24] = ἐν. [25] + αὐτὸς. [26] = τοῦ. [3] ἔγειραι. M.
[5] ∾ ἀποκατεστάθη. M. [5] † ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. ins. in M.
[7] ∾ ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς. M.
[7] ∾ ἠκολούθησεν. [7] = αὐτῷ.

μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προςκαρτερῇ αὐτῷ, διὰ
τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολλοὺς γὰρ ἐθεράπ- 10
ευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ [10] ἅψωνται, ὅσοι
εἶχον μάστιγας. καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν 11
αὐτὸν [11] ἐθεώρει, προςέπιπτεν αὐτῷ καὶ ἔκραζε, λέγοντα·
a ch. 1. 24. ‘ Ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.’ [a] καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτ- 12
οῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσι.
‖ Matth. 9. 36 ..38; & 10. 1 ‖ Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προςκαλεῖται οὓς ἤθελ- 13
..42; & 11. 1. εν αὐτός· καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε δώ- 14
Luke 6. 12 ..17. δεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ [b] ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς
b Lu. 9. 1, 2. κηρύσσειν καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους 15
καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. καὶ ἐπέθηκε τῷ Σίμωνι 16
ὄνομα Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ 17
Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτ-
οῖς ὀνόματα Βοανεργὲς, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς· καὶ Ἀν- 18
δρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Ματθαῖον
καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖον
καὶ Σίμωνα τὸν [18] κανανίτην καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, 19
ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, 20
c ch. 6. 31. [c] ὥςτε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. καὶ ἀκού- 21
d Jno. 7. 5, 20; & 8. 48. σαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· [d] ἔλεγον
‖ Matth. 12. 24 γάρ, ὅτι ‘ Ἐξέστη.’ ‖ καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱερο- 22
..33. σολύμων καταβάντες ἔλεγον, ὅτι ‘ Βεελζεβοὺλ ἔχει·’
καὶ, ὅτι ‘ Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαι-
‘ μόνια.’ καὶ προςκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς 23
ἔλεγεν αὐτοῖς· ‘ Πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλ-
‘ ειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται 24
‘ σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν 25
‘ μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη· καὶ εἰ ὁ 26
‘ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύν-
‘ αται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. [27] οὐδεὶς δύναται τὰ 27
‘ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰςελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ,

[10, 11] καὶ ὅσοι εἶχον μάστιγας καὶ τὰ, &c. [11] ∾ ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον, λέγοντες· [18] Κανανaῖον, Vat. Bez. and a few other MSS. [27] Οὐ δύναται οὐδεὶς, M.

‘ [27] διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ· καὶ τότε
28 ‘ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ [27] διαρπάσει. [a] ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι a Lu. 12. 10
‘ πάντα ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἁμαρτ-
‘ ήματα, καὶ [28] αἱ βλασφημίαι ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν·
29 ‘ ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει
‘ ἄφεσιν [29] εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου
30 ‘ [29] κρίσεως.’ ὅτι ἔλεγον· ‘ Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.’
31 ‖ [b] Ἔρχονται οὖν [31] ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ‖ Matth. 12. 46 -50.
αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἑστῶτες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, [31] φων- b Lu. 8. 19.
32 οῦντες αὐτόν. καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ
αὐτῷ· ‘ Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου [32] ἔξω ζητ-
33 ‘ οῦσί σε.’ καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων· ‘ Τίς ἐστιν ἡ
34 ‘ μήτηρ μου, ἢ οἱ ἀδελφοί μου;’ καὶ περιβλεψάμενος
[34] κύκλῳ τοὺς [34] περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει· ‘ Ἴδε ἡ
35 ‘ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ
‘ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου
‘ καὶ μήτηρ ἐστί.’

1 IV. ‖ Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν· ‖ Matth. 13. 1 -9.
καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα Luke 8. 4-8.
εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
2 πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτ-
οὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ
3 αὐτοῦ· ‘ Ἀκούετε· [3] ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι.
4 ‘ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν·
5 ‘ καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ [4] καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ
‘ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν·
‘ καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς.
6 ‘ ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
7 ‘ ῥίζαν, ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς ἀκάνθας, καὶ

[27] ∾ διαρπάσῃ. Comp. Matth. xii. 29. v. r. [28] αἱ, om. in *M.* but ins. in the best MSS. [29] + εἰς τὸν αἰῶνα. [29] ∾ ἁμαρτήματος. [31] οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ *M.* [31] + φωνοῦντες αὐτόν. Some MSS. read καλοῦντες αὐτόν. [32] καὶ αἱ ἀδελφαί σου, om. in *M.* but ins. in the chief MSS. [34] ∾ τοὺς κύκλῳ. [34] + περὶ αὐτόν. [3] ∾ ἰδού. [4] † τοῦ οὐρανοῦ, ins. in *M.* Comp. Luke viii. 5.

‘ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτὸ, καὶ καρπὸν
‘ οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν, 8
‘ καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ [8]αὐξάνοντα· καὶ
‘ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν.’
| Matth. 13. 9 .23. καὶ ἔλεγεν·[9] ‘ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.’ ‖ Ὅτε δὲ 9
Luke 8. 9 -18. ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν, σὺν 10
τοῖς δώδεκα, τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· 11
a Lu. 24. 27, 45. ‘ [a] Ὑμῖν δέδοται [11]γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας
‘ τοῦ Θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα
b Deut. 29. 3, 4. ‘ γίνεται, [b]ἵνα βλέποντες βλέπωσι καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ 12
Is. 6. 9; & 42. 18. 20; ‘ ἀκούοντες ἀκούωσι καὶ μὴ συνιῶσι· μήποτε ἐπιστρέψ-
& 44. 18. ‘ ωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς [12]τὰ ἁμαρτήματα.’ καὶ λέγει 13
Jer. 5. 21. Ezek. 12. 2. αὐτοῖς· ‘ Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς
2 Cor. 4. 3, 4. ‘ πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; ὁ σπείρων τὸν λόγον 14
‘ σπείρει. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν, ὅπου σπείρ- 15
‘ εται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ
‘ σατανᾶς καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον [15]ἐν ταῖς
‘ καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ 16
‘ πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον,
‘ εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν· καὶ οὐκ 17
‘ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν· εἶτα
‘ γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως
‘ σκανδαλίζονται. καὶ ἄλλοι εἰσὶν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας 18
‘ σπειρόμενοι· [18]οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον [18]ἀκούοντες,
c 1 Tim. 6. 17. ‘ [c]καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος [19] καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου 19
‘ καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰςπορευόμεναι συμπνίγ-
‘ ουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ 20
‘ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν
‘ λόγον καὶ παραδέχονται· καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριά-
‘ κοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν.’ Καὶ ἔλεγεν 21
αὐτοῖς· ‘ Μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον
‘ τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν

[8] ∾ αὐξανόμενον [9] † αὐτοῖς· ins. in *M.* [11] = γνῶναι.
[12] = τὰ ἁμαρτήματα. [15] ∾ ἐν αὐτοῖς. [18] οὗτοί
εἰσιν, *M.*:—om. in many MSS. [18] ∾ ἀκούσαντες.
[19] † τούτου, ins. in *M.*

22 ‘[21]ἐπιτεθῇ; οὐ γάρ ἐστί [22]τι κρυπτὸν, [23]ὃ ἐὰν μὴ
‘φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ’ ἵνα εἰς φαν-
‘ερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.’ Καὶ
23 ‘ἔλεγεν αὐτοῖς· ‘[a]Βλέπετε, τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ a Prov. 19. 27.
24 ‘μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν[24] ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθ- 1 Jno. 4. 1.
25 ‘ήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’
‘αὐτοῦ.’
26 ‖Καὶ ἔλεγεν· ‘Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὡς ‖Matth. 13. 24
27 ‘ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς καὶ καθ- ..35.
‘εύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος
28 ‘βλαστάνῃ καὶ [27]μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτ-
‘ομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ πρῶτον χόρτον, εἶτα στά-
29 ‘χυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. [b]ὅταν δὲ παραδῷ b Joel 3. 13.
‘ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέ- Rev. 14. 15
‘στηκεν ὁ θερισμός.’ ..16.
30 Καὶ ἔλεγε· ‘[30]Τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ;
31 ‘ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν; ὡς [31]κόκκον
‘σινάπεως, ὃς, ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, [31]μικρότερος
32 ‘πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν
‘σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων
‘[32]μείζων καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι
‘ὑπὸ τὴν σκίαν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
‘σκηνοῦν.’
33 Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς [33]πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς
34 τὸν λόγον, [c]καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν. χωρὶς δὲ παρα- c Jno. 16. 12.
βολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· [d]κατ’ ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς d ver. 10 11.
αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.
35 ‖Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας γενομένης· ‖Matth. 8. 18
36 ‘Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.’ καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον ..27. Luke 8. 22
παραλαμβάνουσιν αὐτὸν, ὡς ἦν, ἐν τῷ πλοίῳ· καὶ ἄλλα ..25.

[21] ∾ τεθῇ. [22] + τι. [23] ∾ ἐὰν μὴ (or εἰ μὴ ἵνα) φανερωθῇ· Comp. Luke viii. 6. [24] † καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν, ins. in *M.* [27, 28] ∾ μηκύνηται. Ὡς οὐκ οἶδεν αὐτὸς, αὐτομάτη ἡ γῆ καρποφορεῖ. [30] ∾ Πῶς. [31] κόκκῳ, *M.* [31] ∾ μικρότερον. [32] ∾ μεῖζον. Comp. Matth. xiii. 32. [33] + πολλαῖς.

δὲ [36]πλοῖα ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου 37
μεγάλη· τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥςτε
[37]αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι. καὶ ἦν αὐτὸς [38]ἐν τῇ πρύμνῃ 38
ἐπὶ τὸ προςκεφάλαιον καθεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν
καὶ λέγουσιν αὐτῷ· ‘Διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι, ὅτι
‘ἀπολλύμεθα;’ καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ 39
εἶπε τῇ θαλάσσῃ· ‘Σιώπα, πεφίμωσο.’ καὶ ἐκόπασεν ὁ
ἄνεμος καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· 40
‘Τί δειλοί ἐστε [40]οὕτω; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν;’ καὶ ἐφοβ- 41
ήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· ‘Τίς
‘ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακού-
‘ουσιν αὐτῷ;’

1 Matth. 8. 28 -34. V. ‖ Καὶ [1]ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν 1
Luke 8. 26 -39. χώραν τῶν [1]Γαδαρηνῶν. καὶ [2]ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ 2
πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρ-
Is. 65. 4. ωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, [a]ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν 3
ἐν τοῖς [3]μνήμασι· καὶ οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο 4
αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι
δεδέσθαι καὶ διεσπᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς
πέδας συντετρίφθαι· καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι· 5
καὶ διαπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασι καὶ
ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις.
ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν [6]ἀπὸ μακρόθεν ἔδραμε καὶ προς- 6
εκύνησεν αὐτῷ· καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ, [7]εἶπε· ‘Τί 7
‘ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω
‘σε τὸν Θεόν, μή με βασανίσῃς.’ (ἔλεγε γὰρ αὐτῷ· 8
‘Ἔξελθε, τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου.’) 9
καὶ ἐπηρώτα αὐτόν· ‘Τί σοι ὄνομα;’ καὶ [9]λέγει αὐτῷ·

[36] πλοιάρια, *M.* [37] ∾ ἤδη γεμίζεσθαι τὸ πλοῖον. [38] ∾ ἐπὶ. *M.* [40] ∾ οὔπω ἔχετε, others ∾ οὕτως οὔπω ἔχετε. [1] ∾ ἦλθεν [1] ∾ Γερασηνῶν, others Γεργεσηνῶν. Comp. Luke viii. 26. [2] Many good MSS. read ἐξελθόντος αὐτοῦ. Comp. ch. vi. 54; xi. 12; and Luke viii. 27. [3] μνημείοις. *M.* Comp. ver. 5. [6] + ἀπό. Comp. ch. xi. 13. v. r.; xiv. 54; xv. 40. [7] ∾ λέγει [9] ∾ ἀπεκρίθη λέγων *M.*

10 ‘Λεγεὼν ὄνομά μοι· ὅτι πολλοί ἐσμεν.’ καὶ παρεκάλει
αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας.
11 [a] ἦν δὲ ἐκεῖ [11] πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων [11] μεγάλη βο- a Lev.11.7,8.
12 σκομένη. [b] καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν [12] οἱ δαίμονες, λέγοντες· b Deut 14.8.
‘Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰς-
13 ‘έλθωμεν.’ καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως [13] ὁ Ἰησοῦς.
καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰςῆλθον εἰς
τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ
εἰς τὴν θάλασσαν· [13] ἦσαν δὲ ὡς διςχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο
14 ἐν τῇ θαλάσσῃ. Οἱ δὲ βόσκοντες [14] αὐτοὺς ἔφυγον καὶ
[14] ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. καὶ
15 [14] ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός. καὶ ἔρχονται πρὸς
τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον
[15] καὶ ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα [15] τὸν ἐσχηκότα τὸν
16 λεγεῶνα· καὶ ἐφοβήθησαν. [16] [c] καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ c 1 Sam.6.20.
ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν
17 χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ
18 τῶν ὁρίων αὐτῶν. Καὶ [18] ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον
παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. [19] καὶ
19 οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ· ‘Ὕπαγε εἰς τὸν
‘οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα
20 ‘σοι ὁ Κύριος [19] πεποίηκε, καὶ ἠλέησέ σε.’ καὶ ἀπῆλθε,
καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

21 ‖ Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς ‖ Matth.9.1.
τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν· καὶ ἦν παρὰ Luke 8.40.
22 τὴν θάλασσαν. ‖ Καὶ [22] ἰδοὺ, ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγ- ‖ Matth.9.18
ώγων, [22] ὀνόματι Ἰάειρος· καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς -26.
23 τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων, Luke 8.41 -56.

[11] πρὸς τὰ ὄρη, *M.* [11] + μεγάλη. [12] † πάντες, ins. in *M.* Some MSS. om. = *οἱ δαίμονες.* [13] = *ὁ Ἰησοῦς.* [13] = *ἦσαν δὲ.* Comp. v. 42; xvi. 4. [14] τοὺς χοίρους, *M.* [14] ἀνήγγειλαν, *M.* [14] ∾ ἦλθον. [15] + καὶ. [15] = *τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα·* Comp. Luke viii. 35. [16] ∾ διηγήσαντο δὲ. [18] ∾ ἐμβαίνοντος. [19] Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ, *M.* [19] ἐποίησε, *M.* Comp. Luke viii. 39. [22] + ἰδού. [22] + ὀνόματι Ἰάειρος.

‘ὅτι ‘Τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς
‘αὐτῇ τὰς χεῖρας, [23]ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται.’ καὶ ἀπ- 24
ῆλθε μετ’ αὐτοῦ· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ
a Lev. 15. 25. συνέθλιβον αὐτόν. [a]καὶ γυνή [25]τις οὖσα ἐν ῥύσει 25
αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν 26
ἰατρῶν καὶ δαπανήσασα [26]τὰ παρ’ αὐτῆς πάντα καὶ
μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα,
ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὄπισθεν, 27
ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. (ἔλεγε γάρ, ὅτι ‘Κἂν τῶν 28
‘ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι.’) καὶ εὐθέως ἐξηρ- 29
άνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς· καὶ ἔγνω τῷ σώματι,
b Lu. 6. 19. ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. [b]καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς 30
ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν,
ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε· ‘Τίς μου ἥψατο τῶν 31
‘ἱματίων;’ καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ‘Βλέπεις
‘τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, Τίς μου ἥψατο;’ 32
καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. ἡ δὲ γυνή, 33
φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ’ αὐτῇ, ἦλθε
καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθ-
c ch. 10. 52. ειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· ‘[c]Θύγατερ, ἡ πίστις σου 34
‘σέσωκέ σε· ὕπαγε εἰς εἰρήνην καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς
‘μάστιγός σου.’ Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ 35
τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ‘Ἡ θυγάτηρ σου
‘ἀπέθανε· τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον;’ ὁ δὲ Ἰησοῦς 36
[36]εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχι-
d ch. 9. 2; & 14. 33. συναγώγῳ· ‘Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε.’ [d]καὶ οὐκ 37
ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ Πέτρον καὶ
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν [37]Ἰακώβου. καὶ 38
ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ
θόρυβον, [38]καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά. καὶ 39
e Jno. 11. 11. εἰςελθὼν λέγει αὐτοῖς· ‘[e]Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ
‘παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.’ καὶ κατεγέλων 40
αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν

[23] ∾ ἵνα. [25] = τις. [26] τὰ παρ’ ἑαυτῆς, *M.*, others ∾ τὰ ἑαυτῆς. [36] + εὐθέως. [37] ∾ αὐτοῦ. [38] + καί, om. in *M.* but ins. in many good MSS. and Vers.

πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτ-
41 οῦ, καὶ εἰςπορεύεται, ὅπου ἦν τὸ παιδίον.[40] καὶ κρατήσας
τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ· 'Ταλιθὰ, κοῦμι·'
ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον· 'Τὸ κοράσιον, (σοὶ λέγω,) [41] ἔγει-
42 'ρε.' καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει·
ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα. [a] καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. a ch. 4. 41.
43 καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο· & 6. 51; & 7. 37.
καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

1 VI. ‖ Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν [b] εἰς τὴν πατρίδα ‖ Matth. 13. 54 -58.
2 αὐτοῦ· καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ b Lu. 4. 16.
γενομένου σαββάτου ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν.
καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες· 'Πόθεν
'τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; [2] καὶ
3 'δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; [c] οὐχ c Jno. 6. 42.
'οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων ὁ υἱὸς Μαρίας, [3] ἀδελφὸς δὲ
'Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ
'εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς;' καὶ ἐσκανδαλίζ-
4 οντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, [d] ὅτι 'Οὐκ d Lu. 4. 24. Jno. 4. 44.
'ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ
5 'ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.' καὶ οὐκ
ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις
6 ἀῤῥώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε
διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.
7 ‖ Καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. [e] Καὶ ‖ Matth. 9. 35.
προςκαλεῖται τοὺς δώδεκα καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλ- e ch. 3. 13. Mat. 10. 1.
λειν [f] δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων Lu. 6. 13; & 9. 1
8 τῶν ἀκαθάρτων, καὶ [g] παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν f Eccl. 4. 9, 10.
αἴρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον· μὴ πήραν, μὴ g Mat. 10. 9 Lu. 9. 3.
9 ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν· ἀλλ' ὑποδεδεμένους
10 σανδάλια· 'καὶ μὴ [9] ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας.' καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς· '"Οπου ἐὰν εἰςέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως
11 'ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. [h] καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς h Act. 13. 51, & 18. 6
'μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν ἐκτινάξατε

[40] † ἀνακείμενον. ins. in M. [41] ἔγειραι, M. Comp. ii. 9.
[2] † ὅτι, ins. in M. [3] ∾ καὶ ἀδελφὸς. [9] ἐνδύσασθαι, M.

‘ τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον
‘ αὐτοῖς.’[11] Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοήσωσι· 12
a Ja. 5. 14. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, [a] καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολ- 13
λοὺς ἀῤῥώστους καὶ ἐθεράπευον.
| Matth. 14. 1 ‖ Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης,[14] (φανερὸν γὰρ 14
..12. Luke 9. 7 ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ,) καὶ [14] ἔλεγεν, ὅτι ‘Ἰωάννης ὁ
..9. ‘ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν
‘ αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ.’ ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ‘Ἠλίας ἐστίν.’ 15
ἄλλοι[15] δὲ ἔλεγον, ὅτι ‘Προφήτης ἐστὶν, [15] ὡς εἷς τῶν
‘ προφητῶν.’ ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρώδης εἶπεν, [16] ὅτι ‘Ὃν 16
‘ ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, [16] οὗτος ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν.’
Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησε τὸν Ἰω- 17
άννην καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν [17] φυλακῇ διὰ Ἡρωδιάδα
τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν
b Lev. 18. 16; ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ, [b] ὅτι 18
& 20. 21. ‘ Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου.’ ἡ 19
δὲ Ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι·
καὶ οὐκ ἠδύνατο. ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰω- 20
άννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον· καὶ
συνετήρει αὐτόν· καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει,
c Ezek. 33. 32. [c] καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουε. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐ- 21
καίρου, ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει
τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς
πρώτοις τῆς Γαλιλαίας· καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς 22
αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος καὶ ὀρχησαμένης καὶ ἀρεσά-
σης τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βα-
σιλεὺς τῷ κορασίῳ· ‘ Αἴτησόν με, ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ
‘ δώσω σοί.’ καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ‘Ὃ ἐὰν [23] με αἰτήσῃς, 23
‘ δώσω σοὶ ἕως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου.’ ἡ δὲ ἐξ- 24

[11] † Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόῤῥοις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. ins. in M. prob. from Matth. x. 15. [14] Several MSS. add τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, prob. from Matth. xiv. 1. [14] ∾ ἔλεγον [15] Many good MSS. om. δὲ. [15] † ἢ, ins. in M. [16] + ὅτι. [16] = Ἰωάννην. [16] οὗτός ἐστιν, αὐτὸς ἠγέρθη, M. others ∾ αὐτὸς ἠγέρθη. [17] † τῇ. ins. in M. [23] + με.

ελθοῦσα, εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς· ‘Τί [24]αἰτήσομαι;’ ἡ δὲ
25 εἶπε· ‘Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.’ καὶ εἰς-
ελθοῦσα [25]εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα,
ᾐτήσατο λέγουσα· ‘Θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς ἐπὶ πίν-
26 ‘ακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.’ καὶ περί-
λυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς
27 συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. καὶ
εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτωρα ἐπέταξεν
28 ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφ-
άλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ
29 τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκού-
σαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα
αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.
30 ‖ Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ ‖ Matth. 14. 13
ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, [30]καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ..21. Luke 9. 10
31 ἐδίδαξαν. [a]καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ’ ..17. John 6. 1
‘ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ [31]ἀναπαύεσθε ὀλίγον.’ ..13.
ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί· καὶ οὐδὲ a ch. 8. 20.
32 φαγεῖν [31]ηὐκαίρουν. καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ
33 πλοίῳ κατ’ ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας.[33] καὶ
ἐπέγνωσαν[33] πολλοὶ, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων
34 συνέδραμον [33]ἐκεῖ.[33] καὶ ἐξελθὼν εἶδεν[34] πολὺν ὄχλον,
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτοῖς, [b]ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ b Mat 9. 36.
35 ἔχοντα ποιμένα· καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Jer. 23. 1. Ezek. 34. 2.
Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προςελθόντες αὐτῷ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ‘Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ
36 ‘ἤδη ὥρα πολλή· ἀπόλυσον αὐτοὺς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς
‘τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν [36]ἑαυτοῖς
37 ‘ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν.’ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς

[24] ∾ αἰτήσωμαι. [25] + εὐθέως. [30] = καὶ. [31] ∾ ἀνα-
παύσασθε. [31] ∾ εὐκαίρουν. Comp. Acts xvii. 21. v. r.
[33] † οἱ ὄχλοι ins. in *M*. Comp. Luke ix. 11. [33] † αὐτὸν,
ins. in *M*. [33] ∾ καὶ ἦλθον ἐκεῖ. [33] † καὶ προῆλθον αὐτοὺς
καὶ συνῆλθον προς αὐτὸν. ins. in *M*. [34] † ὁ Ἰησοῦς, ins.
in *M*. [36] ∾ ἑαυτοῖς τί φάγωσιν. Ὁ δὲ, &c.

εἶπεν αὐτοῖς· ‘Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.’ καὶ λέγουσιν 37
αὐτῷ· ‘‘Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων
‘ἄρτους καὶ δῶμεν αὐτοῖς φαγεῖν;’ ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· 38
‘Πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε [38]καὶ ἴδετε.’ καὶ γνόντες,
λέγουσι· ‘Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.’ καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς 39
ἀνακλῖναι πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ
χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσον πρασιαὶ πρασιαὶ, ἀνὰ ἑκατὸν, καὶ 40
ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς 41
a 1 Sam. 9. 13. Lu. 24. 30. δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, [a]εὐλόγησε, καὶ
κατέκλασε τοὺς ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι.
καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν κλα- 42
σμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. 43
Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους [44]πεντακισχίλιοι ἄνδρες. 44
‖ Matth. 14. 22..33. John 6. 14..21. ‖ Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι 45
εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰν,
ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. καὶ ἀποταξάμενος αὐτ- 46
οῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προςεύξασθαι. Καὶ ὀψίας γεν- 47
ομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης· καὶ αὐτὸς
μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν 48
τῷ ἐλαύνειν· ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ περὶ
τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς περι-
πατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς.
οἱ δὲ, ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, 49
b Lu. 24. 37. [b]ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ 50
αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ'
αὐτῶν καὶ λέγει αὐτοῖς· ‘Θαρσεῖτε· ἐγώ εἰμι, μὴ φοβ-
‘εῖσθε.’ καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 51
ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. καὶ [51]λίαν [51]ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς
ἐξίσταντο [51]καὶ ἐθαύμαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς 52
ἄρτοις· ἦν γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη.
‖ Matth. 14. 34..36. John 6. 22..24. ‖ Καὶ διαπεράσαντες [53]ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ· 53

[38] = καί. [44] + ὡσεί, ins. in *M.* Comp. Matth. xiv. 21; Luke ix. 14; John vi. 10. [51] + λίαν. [51] + ἐκ περισσοῦ. [51] = καὶ ἐθαύμαζον. [53] Some MSS. read ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον εἰς Γεννησαρέτ· Comp. Matth. xiv. 34.

54 καὶ προςωρμίσθησαν. καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ
πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδραμόντες ὅλην
55 τὴν περίχωρον ἐκείνην ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις
τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι.
56 καὶ ὅπου ἂν εἰςεπορεύετο εἰς κώμας ἢ πόλεις ἢ ἀγροὺς,
ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλ-
ουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ
ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

1 VII. ‖ Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ ‖ Matth. 15. 1..20.
2 τινες τῶν γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ
ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, (τοῦτ'
3 ἔστιν ἀνίπτοις,) ἐσθίοντας ἄρτους·[2] (οἱ γὰρ Φαρισαῖοι
καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς
χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν
4 πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, [a]ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, a Lu. 11. 38
οὐκ ἐσθίουσι· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν ἃ παρέλαβον κρατ-
εῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ
5 κλινῶν·) [5]ἔπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ
γραμματεῖς· ' Διατί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι κατὰ
' τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ [6]κοιναῖς χερσὶν
6 ' ἐσθίουσι τὸν ἄρτον;' ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,
ὅτι ' Καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑπο-
' κριτῶν, ὡς γέγραπται· " [b]Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με b Is. 29. 13.
" τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ.
7 " [c]μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν- c Col. 2. 18..23.
8 " τάλματα ἀνθρώπων." [d]ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Tit. 1. 14.
' Θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισ- d Is. 1. 12..17.
' μοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα
9 ' πολλὰ ποιεῖτε.' καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ' Καλῶς ἀθετεῖτε
' τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν [9]τηρ-
10 ' ήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπε· " [e]Τίμα τὸν πατέρα σου e Ex. 20. 12; & 21. 17
" καὶ τὴν μητέρα σου," καί, " Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ Lev. 20. 9.
11 " μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω." ὑμεῖς δὲ λέγετε· Ἐὰν Deut. 5. 16. Eph. 6. 2.

[2] † ἐμέμψαντο, ins. in M., others κατέγνωσαν. [5] ∾ καί.
[6] ∾ ἀνίπτοις, M. [9] ∾ στήσητε.

' εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, Κορβᾶν (ὅ ἐστι
' δῶρον) ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν 12
' οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυρ- 13
' οῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν, ᾗ παρ-
' εδώκατε· καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.' Καὶ 14
προςκαλεσάμενος [14]πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς·
a Act. 10. 15. ' Ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνίετε. [a]οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν 15
Ro. 14. 17, 20. ' τοῦ ἀνθρώπου εἰςπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτ-
Tit. 1. 15. ' ὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά
b Mat. 11. 15. ' ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. [b]εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκ- 16
' ούειν, ἀκουέτω.' Καὶ ὅτε εἰςῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ 17
ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ [17]περὶ τῆς
παραβολῆς. καὶ λέγει αὐτοῖς· ' Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί 18
' ἐστε; οὐ νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰςπορευόμενον εἰς
' τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι; ὅτι οὐκ εἰς- 19
' πορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν·
' καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται καθαρίζον πάντα τὰ
' βρώματα.' ἔλεγε δὲ, ὅτι ' Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορ- 20
c Jer. 17. 9. ' ευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. [c]ἔσωθεν γὰρ ἐκ 21
' τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκ-
' πορεύονται· μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεον-
' εξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, 22
' βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη· πάντα ταῦτα τὰ 23
' πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.'
‖ Matth. 15. 21 ‖ Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου 24
..28. [24]καὶ Σιδῶνος· καὶ εἰςελθὼν εἰς [24]τὴν οἰκίαν οὐδένα ἤθελε
γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ 25
περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον,
ἐλθοῦσα προςέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ· (ἦν δὲ ἡ 26
γυνὴ Ἑλληνὶς, [26]Συραφοινίκισσα τῷ γένει·) καὶ ἠρώτα
αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ [26]ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς.
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· ' Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ 27
' τέκνα· οὐ γὰρ καλόν ἐστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων,

[14] ∾ πάλιν τὸν. [17] ∾ τὴν παραβολήν. [24] + καὶ Σιδῶνος· [24] = τήν. [26] Συροφοίνισσα, M. [26] = ἐκ, some read ἀπό.

28 ‘ καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.’ ἡ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει
αὐτῷ· ‘ Ναὶ, Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς
29 ‘ τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων.’ καὶ εἶπεν
αὐτῇ· ‘ Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ
30 ‘ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου.’ καὶ ἀπελθοῦσα εἰς
τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε [30] τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς καὶ τὴν
θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.
31 ‖ Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου [31] καὶ Σιδ- ‖ Matth. 15. 29 ..31.
ῶνος, ἦλθεν [31] εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ
32 μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. [a] καὶ φέρουσιν αὐτῷ a Mat. 9. 32. Lu. 11. 14.
κωφὸν [32] μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ
33 αὐτῷ τὴν χεῖρα. [b] καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ b ch. 8. 23. Jno. 9. 6.
ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ
34 ὦτα αὐτοῦ καὶ πτύσας ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ· καὶ
[c] ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ· c Jno. 11. 41.
35 ‘ Ἐφφαθὰ,’ (ὅ ἐστι, ‘ διανοίχθητι.’) καὶ εὐθέως διηνοίχ-
θησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης
36 αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα
μηδενὶ εἴπωσιν· ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλ-
37 λον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξε- d Is. 29. 18; & 35. 4..6; & 42. 6, 7 Mat. 11. 4, 5.
πλήσσοντο, λέγοντες· ‘ [d] Καλῶς πάντα πεποίηκε· καὶ τοὺς
‘ κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.’

1 VIII. ‖ Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, [1] παμπόλλου ὄχλου ‖ Matth. 15. 32 ..38.
ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προςκαλεσάμενος [1]
2 τοὺς μαθητὰς [1] αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· ‘ Σπλαγχνίζομαι
‘ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη [2] ἡμέραι τρεῖς, προςμένουσί μοι
3 ‘ καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς
‘ νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ·
4 ‘ τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν [3] ἥκουσι.’ καὶ ἀπεκρίθησαν
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ‘ Πόθεν τούτους δυνήσεταί

[30] Several MSS. and Verss. read τὸ παιδίον βεβλημένον ἐπὶ (ὑπὸ) τὴν κλίνην, καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός. [31] ∾ ἦλθε διὰ Σιδῶνος εἰς. [31] πρὸς, *M*. Comp. iii. 7. [32] ∾ καὶ μογγιλάλον. [1] ∾ πάλιν πολλοῦ. [1] † ὁ Ἰησοῦς, ins. in *M*. Comp. Matth. xv. 32. [1] + αὐτοῦ. [2] ἡμέρας, *M*. [3] Some good MSS. read ἥκασι.

‘τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ’ ἐρημίας;’ καὶ ἐπηρώτα αὐτ- 5
ούς· ‘Πόσους ἔχετε ἄρτους;’ οἱ δὲ εἶπον· ‘Ἑπτά.’ καὶ 6
παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν
τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι· καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ.
καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας, εἶπε παραθεῖναι 7
[7] καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν πε- 8
ρισσεύματα κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας. Ἦσαν δὲ [9] οἱ 9
φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.
‖ Matt. 15 39; & 16. 1-4. ‖ Καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν 10
a Mat. 12. 38. Lu. 11. 29. Jno. 6. 30; & 8. 6. αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. [a] καὶ ἐξῆλθον οἱ 11
Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ’
αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ 12
ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ, λέγει· ‘Τί ἡ γενεὰ
‘αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται
‖ Matth. 16. 4..12. ‘τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.’ ‖ Καὶ ἀφεὶς αὐτούς, ἐμβὰς 13
πάλιν [13] εἰς τὸ πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.
Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον 14
b Lu. 12. 1. οὐκ εἶχον μεθ’ ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. [b] καὶ διεστέλλετο αὐτ- 15
οῖς, λέγων· ‘Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισ-
‘αίων, καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου.’ καὶ διελογίζοντο πρὸς 16
c ch. 6. 52. ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι ‘[c] Ἄρτους οὐκ ἔχομεν.’ καὶ 17
γνοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς· ‘Τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτ-
‘ους οὐκ ἔχετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε; [17] ἔτι πεπωρ-
‘ωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες 18
‘οὐ βλέπετε; καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ
d ch. 6. 41. ‘[18] μνημονεύετε; [d] ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς 19
‘τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασ-
e ver. 8. ‘μάτων ἤρατε;’ λέγουσιν αὐτῷ· ‘Δώδεκα.’ ‘[e] Ὅτε δὲ 20
‘τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων
‘πληρώματα κλασμάτων ἤρατε;’ οἱ δὲ εἶπον· ‘Ἑπτά.’
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ‘Πῶς οὐ συνίετε;’ 21
‖ Καὶ [22] ἔρχεται εἰς [22] Βηθσαϊδάν. καὶ φέρουσιν αὐτῷ 22

7 + *καὶ αὐτά.* 9 = *οἱ φαγόντες.* 13 = *εἰς τὸ πλοῖον.* Comp. Matth. xv. 39. 17 + *ἔτι.* 18 *μνημονεύετε, ὅτε,* &c. 22 ∾ *ἔρχονται.* Comp. iii. 20; x. 46; xi. 15. 22 ∾ *Βηθανίαν.*

τυφλὸν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται·
23 [a] καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν a ch. 7. 32, 33.
αὐτὸν ἔξω [b] τῆς κώμης· καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, b Lu. 9. 10.
ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν, εἴ τι βλέπει.
24 καὶ ἀναβλέψας, ἔλεγε· ‘Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους [24] ὡς
25 ‘δένδρα περιπατοῦντας.’ εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας
ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, [25] καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀνα-
βλέψαι· καὶ ἀποκατεστάθη, καὶ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς
26 [25] ἅπαντας. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς [26] οἶκον αὐτοῦ,
λέγων· ‘Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰςέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ
‘ἐν τῇ κώμῃ.’
27 ‖ Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς ‖Matth. 16. 13 -20.
κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπ- Luke 9. 18 -21.
ηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς· ‘Τίνα με
28 ‘λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;’ οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν· ‘Ἰω-
‘άννην τὸν βαπτιστήν· καὶ ἄλλοι, Ἠλίαν· ἄλλοι δὲ, ἕνα
29 ‘τῶν προφητῶν.’ καὶ αὐτὸς [29] λέγει αὐτοῖς· ‘Ὑμεῖς δὲ
‘τίνα με λέγετε εἶναι;’ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ·
30 ‘Σὺ εἶ ὁ Χριστός.’ καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ
31 λέγωσι περὶ αὐτοῦ. ‖ [c] Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ‖Matth. 16. 21 -28.
ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀπο- Luke 9. 22 -27.
δοκιμασθῆναι [31] ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων [31] καὶ τῶν ἀρχ- c ch. 9. 31; & 10. 33.
ιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ Mat. 17. 22; & 20. 18.
32 τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι· καὶ παῤῥησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. Lu. 18. 31, & 24. 7.
33 Καὶ προςλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾷν
αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ, λέγων· ‘Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ·
‘ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.’
34 [d] Καὶ προςκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς d Mat. 10. 38. Lu. 14. 27.
αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· ‘[34] Ὅςτις θέλει ὀπίσω μου [34] ἀκο-

[24] ∾ ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ, περιπατοῦντας. [25] + καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι· [25] ∾ ἅπαντα, or πάντα. [26] † τὸν, ins. in M. [29] ∾ ἐπηρώτα αὐτούς· [31] ∾ ὑπὸ. Comp. Matth. xvi. 21; Luke ix. 22. [31] ∾ καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, M. [34] ∾ Εἴ τις. Comp. iv. 23; vii. 16, and elsewhere. [34] ἐλθεῖν. Comp. Matth. xvi. 24.

‘λουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
‘αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν 35
‘αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ [35]τὴν
‘ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, [35]σώσει
‘αὐτήν. (τί γὰρ ὠφελήσει [36]ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ 36
a Ps. 49. 7. ‘τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; [a]ἢ 37
‘τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;)
b Mat. 10.33. Lu. 12. 8, 9. ‘[b]ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ 38
Ro. 1. 16. ‘γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
2 Tim. 2. 12, 13. ‘ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ
2 Pet. 2. 1. 1 Jno. 2. 23. ‘δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.’

IX. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· ‘Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί 1
‘τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θαν-
‘άτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν
‘ἐν δυνάμει.’
‖ Matth. 17. 1-8. Luke 9. 28-36. ‖ Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν 2
Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ [2]Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει
αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη
ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβ- 3
οντα, λευκὰ λίαν [3]ὡς χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ
δύναται [3]λευκᾶναι. καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωσεῖ· 4
καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 5
Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· ‘Ῥαββί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε
‘εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν καὶ Μωσεῖ
‘μίαν καὶ Ἠλίᾳ μίαν.’ οὐ γὰρ ᾔδει τί [6]λαλήσῃ· [6]ἦσαν 6
γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς· 7
c Is. 42. 1. Mat. 3. 17. Lu. 3. 22. 2 Pet. 1. 17. καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης·[7] ‘[c]Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
‘μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε.’ καὶ ἐξάπινα περι- 8
βλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον

[35] *την ψυχὴν αὐτοῦ*, M. + *τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν*. [35] † *οὗτος*. ins. in M. Comp. Luke ix. 24. [36] ∾ *ἄνθρωπος*. [2] † *τὸν*, ins. in M. [3] = *ὡς χιών*. Comp. Matth. xvii. 2. [3] Several good MSS. and some Verss. ins. *οὕτω* before *λευκᾶναι*.

[6] ∾ *λαλήσει*· others *ἀποκριθῇ*· [6] ∾ *ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο*. [7] † *λέγουσα* ins. in M. prob. from Matth. & Luke.

9 *μεθ' ἑαυτῶν.* ‖ Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, ‖ Matth. 17. 9..13
διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ
10 *μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. καὶ*
τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς, συζητοῦντες τί ἐστι
11 [10]*τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες,*
ὅτι 'Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, [a]*ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν* a Mal. 4. 5.
12 *'πρῶτον;' ὁ δὲ* [12]*ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· 'Ἠλίας μὲν*
'ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστᾷ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται
'ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, [b]*ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ* b Ps. 22. 6. Is. 53. 3..8.
13 *'ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν,* [c]*ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθε,* Dan. 9. 26.
'καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται c Lu. 1. 17. Mat. 11. 14.
'ἐπ' αὐτόν.'

14 ‖ Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶδεν ὄχλον πολὺν ‖ Matth. 17. 14..21
15 *περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς. καὶ* Luke 9. 37..42.
εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος [15]*ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, καὶ προς-*
16 *τρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν. καὶ ἐπηρώτησεν* [16]*αὐτούς·*
17 *'Τί συζητεῖτε* [16]*πρὸς αὐτούς;' καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ*
ὄχλου εἶπε· 'Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός σε
18 *'ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον. καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ,*
'ῥήσσει αὐτόν· καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας [18]*αὐτ-*
'οῦ καὶ ξηραίνεται. καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ
19 *'ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν.' ὁ δὲ* [19]*ἀποκριθεὶς αὐτοῖς*
λέγει· 'Ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι;
20 *'ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με.' καὶ*
ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν [20]*αὐτὸν,* [d]*εὐθέως* d ch. 1. 26.
τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτόν· καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς,
21 *ἐκυλίετο ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ·*
22 *'Πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ;' ὁ δὲ*
εἶπε· 'Παιδιόθεν· καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς [22]*πῦρ*
'ἔβαλε καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ', εἴ τι
23 *'δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς.' ὁ*

[10] ∽ *ὅταν ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.* [12] ∽ *ἔφη αὐτοῖς.* Comp. Matth. xvii. 11. [15] ∽ *ἰδόντες αὐτὸν ἐξεθαμβήθησαν.* [14] ∽ *τοὺς γραμματεῖς· M.* [16] ∽ *πρὸς αὐτούς.* [18] = *αὐτοῦ.* [19] *ἀποκριθεὶς αὐτῷ, M.*, others = *αὐτοῖς.* [20] ∽ *αὐτὸν τὸ πνεῦμα, εὐθὺς,* &c. [22] Several good MSS. ins. *τὸ.*

a Lu. 17. 6. δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· a [22]Τὸ, ‘εἰ δύνασαι [23]πιστεῦσαι
‘πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.’ καὶ εὐθέως κράξας ὁ 24
πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων ἔλεγε· ‘Πιστεύω·[24]
‘βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ.’ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐπι- 25
συντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
λέγων αὐτῷ· ‘Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι
‘ἐπιτάσσω· ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰςέλθῃς εἰς
‘αὐτόν.’ καὶ [26]κράξας καὶ πολλὰ σπαράξας, ἐξῆλθε. 26
καὶ ἐγένετο ὡςεὶ νεκρὸς, ὥςτε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέ-
θανεν. ὁ δὲ Ἰησοῦς, κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγειρεν 27
αὐτόν· καὶ ἀνέστη.

Καὶ εἰςελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 28
ἐπηρώτων αὐτὸν κατ’ ἰδίαν· ‘Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν 29
‘ἐκβαλεῖν αὐτό;’ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Τοῦτο τὸ γένος ἐν
‘οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προςευχῇ καὶ νηστείᾳ.’

‖ Matth. 17. 22 .23. Luke 9. 43 ..45. John 7. 1. ‖ Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο διὰ τῆς 30
Γαλιλαίας· καὶ οὐκ ἤθελεν, ἵνα τὶς γνῷ. ἐδίδασκε γὰρ 31
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ‘Ὁ υἱὸς τοῦ
‘ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀπο-
‘κτενοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς [31]τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
‘ἀναστήσεται.’ οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα καὶ ἐφοβοῦντο 32
αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

‖ Matt. 17. 24. ‖ Matth. 18. 1 .35. Luke 9. 46 .50. ‖ Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ. ‖ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γεν- 33
όμενος, ἐπηρώτα αὐτούς· ‘Τί ἐν τῇ ὁδῷ [33]πρὸς ἑαυτοὺς
‘διελογίζεσθε;’ οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ διε- 34
λέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας ἐφώνησε 35
b ch. 10. 43. τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς· ‘b Εἴ τις θέλει πρῶτος
‘εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος.’
c ch. 10. 16. c Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ 36
d Mat. 10. 40. Jno. 13. 20. ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς· ‘d Ὃς ἐὰν ἓν τῶν 37
‘τοιούτων παιδίων δέξεται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ
‘δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ
‘τὸν ἀποστείλαντά με.’

[22] Some good MSS. om. τὸ. [23] + πιστεῦσαι· or πιστεῦσαι; [24] + Κύριε· ins. in M. [26] κράξαν καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτὸν, M. [31] ∽ μετὰ τρεῖς ἡμέρας. [33] = πρὸς ἑαυτούς.

38 *Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ* [38]*Ἰωάννης, λέγων· ‘ Διδάσκαλε,*
‘ εἴδομέν τινα [38] *τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια.*[38]
39 *‘ καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν,* [38]*ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν.’ ὁ δὲ*
Ἰησοῦς εἶπε· ‘ Μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς
‘ ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ
40 *‘ κακολογῆσαί με.* [a]*ὃς γὰρ οὐκ ἔστι* [40]*καθ’ ὑμῶν, ὑπὲρ* a Mat 12.30.
41 *‘ ὑμῶν ἐστιν.* [b]*ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος* b Mat.10.42
‘ [41]*ἐν ὀνόματι ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ*
42 *‘ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.* [c]*Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ* c Lu. 17.1,2.
‘ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, καλὸν ἐστιν
‘ αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται [42]*λίθος μυλικὸς περὶ τὸν*
43 *‘ τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.* [d]*Καὶ* d Mat.5.29. Deut. 13.6.
‘ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν
‘ σοι ἐστὶ κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰςελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας
‘ ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, [43]*εἰς τὸ πῦρ τὸ*
44 *‘ ἄσβεστον,* [44][e]*ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ* e Is. 66. 24.
45 *‘ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ*
‘ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν ἐστί σοι εἰςελθεῖν εἰς τὴν
‘ ζωὴν χωλὸν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς
46 *‘ τὴν γέενναν,* [45]*εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,* [46]*ὅπου ὁ σκώληξ*
47 *‘ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν*
‘ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν
‘ σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰςελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
‘ Θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν
48 *‘* [47]*τοῦ πυρὸς, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ*
49 *‘ πῦρ οὐ σβέννυται.* [f]*Πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ* f Lev. 2. 13.
50 *‘ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται.* [g]*καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν* g Lu. 14. 34, 35

[38] † *ὁ*, ins. in *M.* [38] † *ἐν*, ins. in *M.* Comp. ver. 41; x. 9, 10. Some MSS. read *ἐπὶ τῷ ὀνόμ.* Comp. ver. 37, and xiii. 6; Luke i. 59; ix. 49. [38] † *ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν·* ins. in *M.* [38] = *ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν.* [40] *καθ’ ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν, M.* [41] *ἐν τῷ ὀνόματί μου, ὅτι, M.* Comp. Matth. xviii. 6; Luke xvii. 2; Rev. xviii. 21, 22. [42] ∾ *μύλος ὀνικὸς.* Comp. Matth. v. 29. [43] + *εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.* [44, 46] + *ὅπου* to *σβέννυται.* [45] = *εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.* [47] + *τοῦ πυρὸς.*

δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε
a Jno. 13, 34, 35. ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, ᵃ καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.
Ro. 12. 10, 18; & 14. 19.

‖ Matth. 19. 1 ..12. X. ‖ Κἀκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδ- 1
αίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ συμπορεύονται
πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν· καί, ὡς εἰώθει, πάλιν ἐδίδασκεν
αὐτούς. Καὶ προςελθόντες ²Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτ- 2
όν· ‘Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι;’ πειράζοντες
αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ‘Τί ὑμῖν ἐνετείλ- 3
b Deut. 24. 1. ‘ατο Μωσῆς;’ οἱ δὲ εἶπον· ‘ᵇΜωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον 4
Jer. 3. 1. Mat. 5. 31. ‘ἀποστασίου γράψαι καὶ ἀπολῦσαι.’ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 5
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ‘Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν
c Gen. 1. 27; & 5. 2. ‘ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. ᶜἀπὸ δὲ ἀρχῆς 6
d Gen. 2. 24. ‘κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός. “ᵈἝν- 7
1 Cor. 6. 16. “εκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ
Eph. 5. 31. “τὴν μητέρα καὶ προςκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα
“αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν·” ὥςτε 8
‘οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, 9
‘ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.’ Καὶ ¹⁰ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ 10
μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. καὶ 11
e Mat. 5. 32. λέγει αὐτοῖς· ‘ᵉὋς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ
Lu. 16. 18. 1 Cor. 7. 10, 11. ‘γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ’ αὐτήν. καὶ ἐὰν γυνὴ 12
‘ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται.’
‖ Matth. 19. 13 ..30. ‖ Καὶ προςέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν· οἱ 13
Luke 18. 15 ..30. δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προςφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς 14
f 1 Cor. 14. 20. ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘ᶠἌφετε τὰ παιδία ἔρχ-
1 Pet. 2. 2. ‘εσθαι πρός με, ¹⁴μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων
‘ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν 15
‘μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ
g ch. 9. 36, 37. ‘εἰςέλθῃ εἰς αὐτήν.’ ᵍ καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτά, τιθεὶς 16
Lu. 9. 47, 48. τὰς χεῖρας ἐπ’ αὐτά, ηὐλόγει αὐτά.
Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν, προςδραμὼν εἷς 17
καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν· ‘Διδάσκαλε
‘ἀγαθέ, τί ποιήσω, ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;’ 18
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ‘Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς

² † *οἱ*, ins. in *M*. ¹⁰ ∾ *εἰς τὴν οἰκίαν*. ¹⁴ † *καί*, ins. in *M*.

19 '*ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας· " Μὴ*
" μοιχεύσῃς· [19] *μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδο-*
" μαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς, τίμα τὸν πατέρα σου
20 *" καὶ τὴν μητέρα." ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· ' Δι-*
' δάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου.'
21 *ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν*
αὐτῷ· ' Ἕν σοι ὑστερεῖ· ὕπαγε,[a] *ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ* a Mat. 6. 19. Lu. 12. 33; & 16. 9
' δὸς [21] *τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ*
22 *' δεῦρο, ἀκολούθει μοι,* [21] *ἄρας τὸν σταυρόν.' ὁ δὲ στυγ-*
νάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων
23 *κτήματα πολλά.* **Καὶ** *περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει*
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· '[a] *Πῶς δυςκόλως οἱ τὰ χρήματα* a Job 31. 24 ..28. 1Tim.6.17.
24 *' ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰςελεύσονται.' οἱ*
δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ
Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· ' Τέκνα, πῶς
' δύςκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ [24] *τοῖς χρήμασιν*
25 *' εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰςελθεῖν. εὐκοπώτερόν*
' ἐστι κάμηλον διὰ [25] *τῆς τρυμαλιᾶς* [25] *τῆς ῥαφίδος* [25] *διελθ-*
' εῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰςελθεῖν.'
26 *οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς·*
27 *'* **Καὶ** *τίς δύναται σωθῆναι;' ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,*
λέγει· ' **Παρὰ** *ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ* [27] *τῷ*
' Θεῷ· [27][b] *πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ.'* b Mat. 10.26. Lu. 1. 37.
28 [28] *Ἤρξατο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ· ' Ἰδού, ἡμεῖς ἀφή-*
29 *' καμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.' ἀποκριθεὶς*
[29] *ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ' Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν, ὃς*
' ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα, ἢ
' μητέρα [29] *ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ*
' [29] *καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατοντα-*

[19] + *μὴ φονεύσῃς·* [21] = *τοῖς*. Comp. ch. xiv. 5, 7; Matth. xix. 21; Luke xviii. 22. [21] = *ἄρας τὸν σταυρόν*. Comp. viii. 34; Matth. xix. 21; Luke xviii. 22. [24] = *τοῖς*. [25] + *τῆς*, twice. Comp. Matth. xix. 24; Luke xviii. 25. [25] ∽ *εἰςελθ-εῖν*. Comp. Luke xviii. 25. [27] + *τῷ*. [27] + *πάντα* to *θεῷ*. [28] † Καί, ins. in *M.* [29] † δὲ, ins. in *M.* [29] + *ἢ γυναῖκα*. [29] *καὶ τοῦ εὐαγγελίου*, *M.*

‘ πλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφοὺς 30
‘ καὶ ἀδελφὰς καὶ μητέρας καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς μετὰ
‘ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.
‘ πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ [31] ἔσχατοι 31
‘ πρῶτοι.’
‖Matth.20.17..19. ‖ Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ 32
Lu. 18. 31..34. ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἐθαμβοῦντο καὶ ἀκολ-
ουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώ-
δεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν,
ὅτι ‘ Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ 33
‘ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ [33] τοῖς
‘ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ
a ch. 14. 65. Ps. 22. 6, 7, 13. ‘ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι [a]καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, 34
‘ καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ
‘ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ [34] τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.’
‖Matth.20.20..28. ‖ Καὶ προςπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης 35
οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες· ‘ Διδάσκαλε, θέλομεν, ἵνα ὃ
‘ ἐὰν αἰτήσωμεν ποιήσῃς ἡμῖν.’ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘ [36]Τί 36
‘ θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν;’ οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ‘ Δὸς ἡμῖν, 37
‘ ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν
b Lu. 12. 50. ‘ ἐν τῇ δόξῃ σου.’ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ‘ [b]Οὐκ οἴδατε, 38
‘ τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω,
‘ [38]καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;’
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ‘ Δυνάμεθα.’ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτ- 39
οῖς· ‘ Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε· καὶ τὸ βάπ-
c Mat.25.34. ‘ τισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· [c]τὸ δὲ καθίσαι 40
‘ ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων [40] οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,
‘ ἀλλ’ οἷς ἡτοίμασται.’ Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, ἤρξαντο 41
ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. ὁ δὲ Ἰησοῦς 42
d Lu. 22. 25. προςκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς· ‘ [d]Οἴδατε, ὅτι οἱ
‘ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ

[31] † *οἱ*, ins. in *M.* Comp. Matth. xix. 30. [33] = *τοῖς*. Comp. Matth. xx. 18. [34] ∽ *μετὰ τρεῖς ἡμέρας*. Comp. viii. 31; ix. 31; Matth. xx. 19; Luke xviii. 33. [36] ∽ *Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν*. Comp. ver. 51; xiv. 12; xv. 12. [38] ∽ *ἤ*. [40] † *μου*, ins. in *M.*

43 ‘ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτω δὲ
‘ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν,
44 ‘ ἔσται ὑμῶν διάκονος· [a] καὶ ὃς [44]ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι a ch. 9. 35. 1 Pet. 5. 3.
45 ‘ πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος· [b]καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ b Jno. 13 14.
‘ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ Phil. 2. 7. Eph. 1. 7.
‘ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.’ 1 Tim. 2. 6.
46 ‖ Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ· καὶ ἐκπορευομένου [46]αὐτοῦ ‖ Math 20. 29. Luke 19. 1.
ἀπὸ Ἱεριχὼ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ,
[46]υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαιος ὁ τυφλὸς, ἐκάθητο παρὰ τὴν
47 ὁδὸν προσαιτῶν. ‖ καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός ‖ Matth. 20. 30 ..34.
ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν· ‘ Ὁ υἱὸς Δαυῒδ, Ἰησοῦ,
48 ‘ ἐλέησόν με.’ καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ·
49 ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν· ‘ Υἱὲ Δαυῒδ, ἐλέησόν με.’
καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι· καὶ φωνοῦσι
50 τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ· ‘ Θάρσει, [50]ἔγειρε· φωνεῖ σε.’
51 ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν
Ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘ Τί
‘ θέλεις ποιήσω σοι;’ ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ· ‘ [51]Ῥαβ-
52 ‘ βουνὶ, ἵνα ἀναβλέψω.’ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· c ch. 5. 34. Mat. 9. 22.
‘ [c]Ὕπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.’ καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε,
καὶ ἠκολούθει [52]αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ.

1 XI. Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς [1]Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθφαγὴ ‖ Matth. 21. 1 ..11, 17.
καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο Luke 19. 29
2 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· ‘ Ὑπάγετε εἰς ..44.
‘ τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως εἰσπορευό-
‘ μενοι εἰς αὐτὴν εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς
3 ‘ ἀνθρώπων κεκάθικε· [2] λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ
‘ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, “Τί ποιεῖτε τοῦτο;” εἴπατε, ὅτι
“‘Ο κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει·” καὶ εὐθέως αὐτὸν [3]ἀπο-

[44] ἂν, *M.* [46] ∾ αὐτοῦ ἐκεῖθεν, ἀπὸ, &c. Comp. Matth. xx. 29. [46] ∾ ὁ υἱὸς. [50] ἔγειραι, *M.* [51] Ῥαββονὶ, *M.* [52] τῷ Ἰησοῦ, *M.* [1] ∾ Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς Βηθανίαν, πρὸς [Many good MSS. read Ἱεροσόλυμα, correctly, acc. to Schulz.] [2] ∾ λύσατε αὐτὸν καὶ φέρετε. [3] ἀποστελεῖ, *M.* The Vat. & Bez. MSS. with some others, read ἀποστέλλει πάλιν, &c.

'στέλλει ὧδε.' ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον [4]πῶλον δεδεμένον 4
πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν.
καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς· 'Τί ποιεῖτε 5
'λύοντες τὸν πῶλον;' οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς [6]ἐνετείλ- 6
ατο ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ [7]ἤγαγον τὸν 7
a 2 Ki. 9. 13. πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, [a]καὶ [7]ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ
b Zech. 9. 9. Jno. 12. 14. ἱμάτια αὐτῶν· [b]καὶ ἐκάθισεν [7]ἐπ' αὐτῷ. πολλοὶ δὲ τὰ 8
ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν. ἄλλοι δὲ στοιβάδας
ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν.
c Ps. 118. 25, 26. [c]καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, [9]λέγ- 9
οντες· 'Ὡσαννά· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
'Κυρίου· εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία [10]τοῦ πατρὸς 10
'ἡμῶν Δαυίδ· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.' Καὶ εἰςῆλθεν 11
εἰς Ἱεροσόλυμα [11]ὁ Ἰησοῦς καὶ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ περιβλεψ-
άμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς
Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.
‖Matth. 21. 18 ..22. ‖ Καὶ τῇ ἐπαύριον, ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, 12
ἐπείνασε· καὶ ἰδὼν συκῆν [13]μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα, 13
ἦλθεν, εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν,
οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. καὶ 14
ἀποκριθεὶς [14]εἶπεν αὐτῇ· 'Μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα
[14]μηδεὶς καρπὸν φάγοι.' καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 15
|Matth. 21. 12, 13. Luke 19. 45 ..48. ‖ Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ εἰςελθὼν [15]εἰς τὸ ἱερὸν,
ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν
τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς
καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε
καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τὶς διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. 16
d 1 Ki. 8. 29. καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς· 'Οὐ γέγραπται, [d]ὅτι "Ὁ 17
Is. 56. 7. Jer. 7. 11. "οἶκός μου οἶκος προςευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνε-
e Jno. 7. 19. "σιν;" ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν.' [e]Καὶ 18

[4] † τὸν, ins. in M [6] ∽ εἶπεν. [7] ∽ φέρουσι or ἄγουσι. Comp. Matth. xxi. 7; Luke xix. 35. [7] ἐπέβαλον, M. [7] ∽ ἐπ' αὐτόν. [9] + λέγοντες [10] † ἐν ὀνόματι Κυρίου, ins. in M. [11] = ὁ Ἰησοῦς, καὶ, &c. [13] ∽ ἀπὸ μακρόθεν. Comp. v. 6. [14] † ὁ Ἰησοῦς, ins. in M. [14] οὐδεὶς, M. [15] † ὁ Ἰησοῦς. ins. in M.

ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς
αὐτὸν [18]ἀπολέσουσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, [a]ὅτι πᾶς *a* ch. i. 22.
19 ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ὀψὲ Mat. 7. 28. Lu. 4. 32.
ἐγίνετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως.
20 Καὶ πρωῒ παραπορευόμενοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηρ-
21 αμμένην ἐκ ῥιζῶν. καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος, λέγει
22 αὐτῷ· ‘Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται.’
καὶ ἀποκριθεὶς [22]ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· ‘Ἔχετε πίστιν
23 ‘Θεοῦ. [b]ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει *b* Mat. 17. 20.
‘τούτῳ, “Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,” Lu. 17. 6.
‘καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι
24 ‘ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ [23]ὃ ἐὰν εἴπῃ. διὰ τοῦτο
‘λέγω ὑμῖν, [c]πάντα ὅσα [24]ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, *c* Mat. 7. 7
25 ‘πιστεύετε ὅτι [24]λαμβάνετε· καὶ ἔσται ὑμῖν. [d]καὶ ὅταν Lu. 11. 9 Jno. 14. 13;
‘στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος· & 16. 23. Ja. 1. 5, 6.
‘ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ 1 Jno. 3. 22; & 5. 14.
26 ‘παραπτώματα ὑμῶν. εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ *d* Mat. 6. 14.
‘πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώ- Eph. 4. 32. Col. 3. 13.
ματα ὑμῶν.’
27 ‖ Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐν τῷ ‖ Matth. 21. 23
ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχ- -32. Luke 20. 1
ιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν -8.
28 αὐτῷ· ‘[e]Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν *e* Ex. 2. 14.
29 ‘ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς;’ ὁ δὲ Ἰησοῦς Act. 4. 7.
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ‘Ἐπερωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα
‘λόγον· καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
30 ‘ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ
31 ‘ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι.’ καὶ [31]ἐλογίζοντο πρὸς
ἑαυτούς, λέγοντες· ‘Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ,
“Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;” [32]ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, *f* ch. 6. 20.
32 ‘Ἐξ ἀνθρώπων,’ ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· [f]ἅπαντες γὰρ Mat. 3. 5, 6; & 14. 5.

[18] ∾ ἀπολέσωσιν· Comp. xiv. 1, 11; iii. 6; ix. 22.
[22] ∾ Ἰησοῦς, *M.* Comp. i. 9. [23] = ὃ ἐὰν εἴπῃ. [24] = ἄν.
[24] ∾ ἐλάβετε. [31] ∾ διελογίζοντο. Comp. viii. 16, 17; ix. 33; xv. 28; Luke xx. 14. [32] ∾ ἀλλ' εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων; ἐφοβοῦντο. Some MSS. and Verss. read φοβούμεθα.

εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. καὶ ἀπο- 33
κριθέντες λέγουσι τῷ Ἰησοῦ· ‘ Οὐκ οἴδαμεν.’ καὶ ὁ Ἰη-
σοῦς ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· ‘ Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν
‘ ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.’

‖Matth. 21. 33 XII. ‖Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν· ‘ [a] Ἀμ- 1
..46. Luke 20. 9 ‘ πελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος καὶ περιέθηκε φραγμὸν
19. a Ps. 80. 8. ‘ καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον καὶ ᾠκοδόμησε πύργον· καὶ ἐξέ-
Isa. 5. 1. ‘ δοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε. καὶ ἀπέστειλε 2
‘ πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν
‘ γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ 3
‘ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ 4
‘ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον
‘ [4] λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμ-
‘ ωμένον. καὶ [5] ἄλλον ἀπέστειλε, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν· 5
‘ καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ [5] ἀπο-
‘ κτέννοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν [6] αὐτοῦ, 6
‘ ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι
‘ ‘Ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου.’’ ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ 7
‘ εἶπον πρὸς ἑαυτούς, ὅτι ‘‘Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·
‘‘ δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρο- 8
‘‘ νομία.’’ καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν καὶ ἐξέβαλον
‘ ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ 9
‘ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,
‘ καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν
b Ps. 118. 22. ‘ ταύτην ἀνέγνωτε, ‘‘ [b] Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκο- 10
Is. 28. 16. Act. 4 11. ‘‘ δομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ 11
1 Pet. 2. 7. ‘‘ Κυρίου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστι θαυμαστὴ [11] ἐν ὀφθαλμοῖς
‘‘ ἡμῶν;’’ Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν 12
τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γάρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν
εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

‖Matth. 22. 16 ‖ Καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων 13
..22. Luke 20. 20 καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ 14
..26. ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ· ‘ Διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ἀληθ-

[4] = λιθοβολήσαντες. [5] † πάλιν, ins. in M. [5] ∾ ἀπο-
κτείνοντες or ἀποκτένοντες. [6] + αὐτοῦ· [11] ἀνέγνωτε;
λίθον——ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. M.

'ἧς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις
'εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν
'τοῦ Θεοῦ διδάσκεις· ἔξεστι κῆνσον Καίσαρι δοῦναι, ἢ
15 'οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν;' ὁ δὲ [15]εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπό-
κρισιν, εἶπεν αὐτοῖς· 'Τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνά-
16 'ριον, ἵνα ἴδω.' οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς· 'Τίνος
'ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;' οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· 'Καί-
17 'σαρος.' [a] καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ''Από- a Rom. 13. 7.
'δοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.
καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.
18 ‖Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, [b]οἵτινες ‖Matth. 22. 23..33.
λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, Luke 20. 27..40.
19 λέγοντες· 'Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, [c]ὅτι ἐάν b Act. 23. 8.
'τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ γυναῖκα καὶ c Deut. 25. 5, 6.
'τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα
'αὐτοῦ καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
20 'ἑπτὰ [20]ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα,
21 'καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ δεύτερος
'ἔλαβεν αὐτὴν καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε
22 'σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. καὶ ἔλαβον αὐτὴν
'οἱ ἑπτὰ καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. [22]ἐσχάτη πάντων
23 'ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ [23]οὖν ἀναστάσει, [23]ὅταν
'ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον
24 'αὐτὴν γυναῖκα.' Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
'Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ
25 'τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν,
'οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι
26 '[25]ἐν τοῖς οὐρανοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται,
'οὐκ ἀνέγνωτε [d]ἐν τῇ βίβλῳ [26]Μωσέως, ἐπὶ [26]τοῦ βάτου, d Ex. 3. 6.
'ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, λέγων· ''Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ
27 ''καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ;'' οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς
'νεκρῶν ἀλλὰ [27]ζώντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.'

[15] ∾ ἰδών. [20] † οὖν, ins. in M. Comp. Luke xx. 29.
[22] ∾ Ἔσχατον πάντων καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν. [23] + οὖν
[23] = ὅταν ἀναστῶσι. [25] † οἱ, ins. in M. [26] Μωσέως ἐπὶ
τοῦ βάτου, ὡς, &c. [26] τῆς βάτου, M. [27] † Θεὸς, ins. in M.

‖ Matth. 22. 34 ..40. ‖ Καὶ προςελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν 28
συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτ-
ησεν αὐτόν· ‘Ποία ἐστὶ πρώτη [28] πάντων ἐντολή;’ ὁ
a Deut. 6. 4; & 10. 12. Lu. 10. 27. δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι “a [29] Πρώτη πάντων 29
‘ἐντολή, “Ἄκουε Ἰσραήλ, Κύριος, ὁ Θεὸς ἡμῶν, κύριος
“εἷς ἐστι,” καὶ “ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ 30
“ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ
“ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.”
b Lev. 19. 18. Lu. 10. 27. Rom. 13. 9. Gal. 5. 14. Ja. 2. 8. ‘αὕτη πρώτη ἐντολή· καὶ δευτέρα [31] ὁμοία, αὕτη, “b Ἀγα- 31
“πήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.” μείζων τούτων 32
‘ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.’ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς·
‘Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ’ ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι, [32] καὶ
‘οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ· καὶ τὸ ἀγαπᾷν αὐτὸν ἐξ 33
‘ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ
‘ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγ-
‘απᾷν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν
‘ὁλοκαυτωμάτων καὶ [33] θυσιῶν.’ καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἰδὼν 34
αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· ‘Οὐ μακρὰν
‘εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.’ καὶ οὐδεὶς οὐκέτι
ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

‖ Matth. 22. 41 ..46. Luke 20. 41 ..44. ‖ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· 35
‘Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ Χριστὸς υἱός ἐστι
‘Δαυῒδ; αὐτὸς γὰρ Δαυῒδ εἶπεν ἐν [36] πνεύματι ἁγίῳ, 36
c Ps. 110. 1. Act. 2. 34. 1 Cor. 15. 25. Heb. 1. 13; & 10. 13. “c [36] Λέγει ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,
“ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
“σου.” αὐτὸς [37] οὖν Δαυῒδ λέγει αὐτὸν κύριον· καὶ 37
‘πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι;’

‖ Luke 20. 45 ..47. ‖ Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως. καὶ ἔλεγεν 38
αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ‘Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματ-
‘έων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπα- 39
‘σμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συν-

[28] πασῶν, M. [29] πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν, M. Comp. ver. 28: others ∾ πρώτη ἐστίν· others ∾ πάντων πρώτη· [31] ∾ ὁμοία αὐτῇ· [32] † Θεὸς. ins. in M. [33] † τῶν, ins. in M. [36] τῷ πνεύματι τῷ, M. Comp. Matth. xxii. 43. [36] ∾ Εἶπεν, M. [37] + οὖν.

40 ʻ ἀγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις· οἱ κατεσθί-
ʻ οντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προς-
ʻ ευχόμενοι, οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.ʼ
41 ‖ Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ‖ Luke 21. 1 ..4.
ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·
42 καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. καὶ ἐλθοῦσα μία
43 χήρα [42]πτωχὴ ἔβαλε λεπτὰ δύο, (ὅ ἐστι κοδράντης·) καὶ
προςκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, [43]εἶπεν αὐτοῖς·
ʻ [a]Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον a 2 Cor. 8. 12.
ʻ πάντων βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·
44 ʻ πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη
ʻ δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν,
ʻ ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.ʼ

1 XIII. ‖ Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει ‖ Math. xxiv. xxv.
αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ʻ Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ Luke 21. 5
2 ʻ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί.ʼ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς ..36.
εἶπεν αὐτῷ· ʻ [b]Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; b 1 Ki. 9. 7, 8.
ʻ οὐ μὴ [2]ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.ʼ Mic. 3. 12. Lu. 19. 44.
3 Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι
τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατʼ ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβ-
4 ος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας· ʻ [c]Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα c Act. 1. 6.
ʻ ἔσται καὶ τί τὸ σημεῖον, ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συν-
5 ʻ τελεῖσθαι;ʼ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἤρξατο λέγ-
6 ειν· ʻ [d]Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύ- d Jer. 14. 14: & 23. 21;
ʻ σονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι “ Ἐγώ εἰμι·” & 29. 8.
7 ʻ καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμ- Eph. 5. 6. 2 Thess. 2. 3.
ʻ ους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι· Rev. 20. 7, 8.
8 ʻ ἀλλʼ οὔπω τὸ τέλος. [e]ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, e Is. 19. 2.
ʻ καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ
9 ʻ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ [8]καὶ ταραχαί· [9][f]ἀρχαὶ f Mat. 10. 17, 18;
ʻ ὠδίνων ταῦτα. Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσι & 24. 9.
ʻ γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε Jno. 15. 19; & 16. 2. Rev. 2. 10.

[42] + πτωχή. [43] ∾ λέγει, *M.* Comp. Luke xxi. 3.
[2] ∾ ἀφεθῇ ὧδε. [8] + καὶ ταραχαί. [9] ∾ ἀρχή. Comp.
Matth. xxiv. 8.

‘ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν
a Mat. 28. 19. Rev. 14. 6. ‘ ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. [a] καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ 10
b Mat. 10. 19. Lu. 12. 11. ‘ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. [b] ὅταν δὲ [11] ἄγωσιν 11
‘ ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε
‘ [11] μηδὲ μελετᾶτε· ἀλλ᾽ ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ,
‘ τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ
c Ezek. 38. 21. Mic. 7. 5, 6. ‘ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. [c] παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς 12
‘ θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα
d Mat. 10. 22. Lu. 6. 22. Jno. 17. 14. Rev. 2. 7, 10; & 3. 10. ‘ ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. [d] καὶ ἔσεσθε 13
‘ μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας
‘ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. [e] ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα 14
e Dan. 9. 27; & 12. 11. ‘ τῆς ἐρημώσεως [14] ἑστὼς ὅπου οὐ δεῖ,’ (ὁ ἀναγινώσκων
νοείτω,) ‘ τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,
‘ ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, 15
‘ μηδὲ εἰςελθέτω ἆραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ ὁ εἰς 16
‘ τὸν ἀγρὸν ὢν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ
‘ ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ 17
‘ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. προς- 18
‘ εύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται [18] ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος.
‘ ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις, οἵα οὐ γέγονε 19
‘ τοιαύτη ἀπ᾽ ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ Θεὸς, ἕως τοῦ
‘ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. καὶ εἰ μὴ Κύριος ἐκολόβωσε 20
‘ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς
f Lu. 17. 23. ‘ ἐκλεκτοὺς οὓς ἐξελέξατο ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. [f] Καὶ 21
‘ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, “Ἰδοὺ, ὧδε ὁ Χριστὸς,” [21] ἤ,
g Deut. 13. 1. 2 Thes. 2. 11. “ ‘Ἰδοὺ, ἐκεῖ,” μὴ [21] πιστεύετε. [g] ἐγερθήσονται γὰρ ψευδό- 22
‘ χριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ
‘ τέρατα πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκ-
h 2 Pet. 3. 17. ‘ τούς. [h] ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ, προείρηκα ὑμῖν πάντα. 23
i Ezek. 32. 7. Joel 2. 10; & 3. 15. ‘ [i] Ἀλλ᾽ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις μετὰ τὴν θλίψιν ἐκεί- 24
‘ νην ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ
Rev. 6. 12. ‘ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται 25

[11] ἀγάγωσιν, M. [11] = μηδὲ μελετᾶτε· [14] + τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, [Dan ix. 27.] ins. in M. prob. from Matth. xxiv. 15. [18] = ἡ φυγὴ ὑμῶν. [21] + ἤ.
[21] πιστεύσητε, M. Comp. Matth. xxiv. 23.

‘ ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλ-
26 ‘ ευθήσονται. [a] καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου a Dan. 7. 10.
‘ ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ Act. 1. 11. 1Thes.4.16.
27 ‘ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους [27] αὐτοῦ καὶ 2Thes.1.10. Rev. 1. 7.
‘ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμ-
28 ‘ ων ἀπ᾽ ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς
‘ συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδ-
‘ ος ἁπαλὸς γένηται καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε,
29 ‘ ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα
‘ ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.
30 ‘ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη,
31 ‘ μέχρις οὗ πάντα ταῦτα γένηται. [b] ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ b Ps. 102. 26.
‘ [31] παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Is. 40. 8; & 51. 6.
32 ‘ Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης [32] ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, Heb. 1. 11.
‘ οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ.
33 ‘ [c] Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ c Lu. 12. 40.
34 ‘ πότε ὁ καιρός ἐστιν. ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν 1Thess.5.6. Rev. 16.15.
‘ οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν
‘ καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο
35 ‘ ἵνα γρηγορῇ. γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ
‘ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου ἢ ἀλεκτ-
36 ‘ οροφωνίας ἢ πρωΐ· [d] μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης εὕρῃ ὑμᾶς d Mat.25.5,6.
37 ‘ καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω· Γρηγορεῖτε.’

1 XIV. ‖ Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ‖ Matth.26.1
ἡμέρας, καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς ..5. Luke22.1,2.
2 αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ·
‘ Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ.’
3 ‖ Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ ‖ Matth.26.6
λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ [e] ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλάβασ- ..13. John 12. 1
τρον μύρου, νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψ- ..8 e Lu. 7. 37
ασα τὸ ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. ..40. Jno. 11. 2.
4 ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λέγοντες,
5 ‘ Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ

[27] αὐτοῦ, *M.* Comp. Matth. xxiv. 35; Luke xxi. 33.
[31] παρελεύσονται· *M.* [32] καί, *M.* Comp. Matth. xxiv. 36.

'τοῦτο [5]τὸ μύρον πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων
'καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς·' καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ 6
δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· '"Αφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρ-
'έχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο [6]ἐν ἐμοί. πάντοτε γὰρ 7
'τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνα-
'σθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ὃ 8
'[8]ἔσχεν αὕτη, ἐποίησε· προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς
'τὸν ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ 9
'τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποί-
'ησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.'
‖Matth.26.14 ‖ Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε 10
..16. Luke 22. 3 πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ 11
..6. ἀκούσαντες ἐχάρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον
δοῦναι. καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ.
‖Matth.26.17 ‖ Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα 12
..20. Luke 22. 7 ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· 'Ποῦ θέλεις
..14. a Ex. 12. 17 'ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν, ἵνα φάγῃς [a]τὸ πάσχα;' καὶ 13
..23. b Lu 22. 8. ἀποστέλλει [b]δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς·
'Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν· καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος
'κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ· καὶ 14
'ὅπου ἐὰν εἰςέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδά-
'σκαλος λέγει· "Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα
"μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;" καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει 15
'[15]ἀνάγαιον μέγα ἐστρωμένον [15]ἕτοιμον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε
'ἡμῖν.' καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ ἦλθον εἰς τὴν 16
πόλιν, καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ
πάσχα.
‖Matth.26.21 ‖ Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ 17
..25. Luke 22.21 ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· '[c]Ἀ- 18
..23. John 13.18 'μὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων
..30. 'μετ' ἐμοῦ.' οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς 19
Ps. 41. 9. καθ' εἷς, 'Μήτι ἐγώ;' [19]καὶ ἄλλος, 'Μήτι ἐγώ;' ὁ δὲ [20]ἀπο- 20

[5] + τὸ μύρον, om. in *M.* but ins. in several old MSS. and in some Verss. [6] *εἰς ἐμέ*, *M.* prob. from Matth. xxvi. 10. [8] *εἶχεν*, *M.* [15] *ἀνώγεον*, *M.* [15] + *ἕτοιμον*· [19] + *καὶ ἄλλος* 'Μήτι ἐγώ;' [20] + *ἀποκριθεὶς*. Comp. Matth. xxvi. 28.

κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· ‘Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτό-
21 ‘μενος μετ’ ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρ-
‘ώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ
‘ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι’ οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδί-
‘δοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος
22 ‘ἐκεῖνος.’ ‖ Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρ- ‖ Matth. 26. 26
τον εὐλογήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε· ..29. Luke 22. 19,
23 ‘[a] Λάβετε·[22] τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.’ [b] καὶ λαβὼν [23] τὸ 20. 1 Cor. 11. 23
ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτ- ..25. a Jno. 6. 48
24 οῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, ..58. b 1 Cor. 10. 16.
‘[24] τὸ τῆς [24] καινῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμεν- Jno. 6. 53.
25 ‘ον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ [25] πίω ἐκ τοῦ
‘[26] γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης,
‘ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.’
26 ‖ Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ‖ Matth. 26. 30
27 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ‘Πάντες σκανδαλισθήσ- ..46. Luke 22. 39
‘εσθε [27] ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται ..46 John 18. 1.
“[c] Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ c Zech. 13. 7.
28 “πρόβατα.” [d] ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω d ch. 16. 7.
29 ‘ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.’ ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ·
30 ‘Καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ’ οὐκ ἐγώ.’ [e] καὶ e Jno. 18. 25
λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Ἀμὴν λέγω σοι, [30] ὅτι σὺ σήμερον -38
‘ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς
31 ‘ἀπαρνήσῃ με.’ ὁ δὲ [31] ἐκ περισσοῦ ἔλεγε [31] μᾶλλον·
‘Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι.’
ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.
32 Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον, οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ· καὶ
λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ‘Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξ-
33 ‘ωμαι.’ καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ [33] Ἰάκωβον
καὶ Ἰωάννην μεθ’ ἑαυτοῦ· καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ

[22] † φάγετε· ins. in *M.* from Matth. xxvi. 26. [23] + τὸ. [24] + τὸ. [24] = καινῆς. [25] ∾ προσθῶ πιεῖν. [26] ∾ γενήματος. [27] = ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, Comp. Matth. xxvi. 31. [30] ὅτι σήμερον, *M.* [31] ∾ ἐκπερισσῶς. Comp. vi. 51; x. 26. [31] = μᾶλλον Some read ελεγε· ‘Μᾶλλον ἐὰν,’ &c. [33] † τὸν, ins. in *M.*

c Lu. 12. 50. ἀδημονεῖν. καὶ λέγει αὐτοῖς· ‘ [a] Περίλυπός ἐστιν ἡ 34
Jno. 12. 27. ‘ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.’
Καὶ [35] προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ προς- 35
ηύχετο ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι, παρέλθῃ ἀπ᾽ αὐτοῦ ἡ ὥρα.
b Jno. 6. 38. καὶ ἔλεγεν· ‘ [b] Ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι· παρ- 36
‘ ένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ᾽ ἐμοῦ τοῦτο. ἀλλ᾽ οὐ τί ἐγὼ
‘ θέλω, ἀλλὰ τί σύ.’ καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς 37
καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· ‘ Σίμων, καθεύδεις;
‘ οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ 38
c Ro. 7. 18 ‘ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰςέλθητε εἰς πειρασμόν· [c] τὸ μὲν
-25. Gal. 5. 17. ‘ πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.’ καὶ πάλιν 39
ἀπελθὼν προςηύξατο τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. καὶ ὑπο- 40
στρέψας εὗρεν αὐτοὺς [40] πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ
οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν [40] βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί
αὐτῷ ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ λέγει αὐτ- 41
οῖς· ‘ Καθεύδετε [41] τὸ λοιπὸν καὶ [41] ἀναπαύεσθε· ἀπέχει·
‘ ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδού, παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
‘ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδού, 42
‘ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.’
‖ Matth. 26. 47 ‖ Καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται Ἰούδ- 43
-58. Luke 22. 48 ας εἷς [43] ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ὄχλος πολὺς
-55. μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. δεδώκει δὲ ὁ παρα- 44
διδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων· ‘ Ὃν ἂν φιλήσω,
‘ αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς.’
καὶ ἐλθών, εὐθέως προςελθὼν αὐτῷ, λέγει· ‘ Ῥαββί, 45
‘ [45] ῥαββί,’ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον [46] ἐπ᾽ 46
αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς
δέ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν 47
ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ
τὸ [47] ὠτίον. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτ- 48

[35] ∾ προσελθών. Comp. Matth. xxi. 28; xxvi. 39; xxviii. 2. [40] = πάλιν. [40] ∾ καταβαρυνόμενοι. [41] = τὸ. Comp. Matth. xxvi. 45. [41] αναπαύεσθε; απέχει· Knapp and others. [43] = ὤν. [45] + ῥαββί. [46] + ἐπ᾽ αὐτὸν. These MSS. have αὐτῷ instead of αὐτῶν, after χεῖρας. [47] ∾ ὠτάριον.

οἷς· ‘Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων
49 ‘συλλαβεῖν με. καθ’ ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ
‘ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με· ἀλλ’, ἵνα πληρ- a Ps. 22. 6 : & 69. 10.
50 ‘ωθῶσιν αἱ γραφαί.’ Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. Is. 53. 12.
51 καὶ εἷς τις νεανίσκος [51] ἠκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος
52 σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν [51] οἱ νεανίσκοι.
ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν [52] ἀπ’ αὐτῶν.
53 Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ
συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
54 τεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν
ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως,
καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινό-
55 μενος πρὸς τὸ φῶς. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον
ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανατῶσαι
56 αὐτόν, καὶ οὐχ εὕρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν
57 κατ’ αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. καί τινες
58 ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ’ αὐτοῦ, λέγοντες, ‘“ὅτι
‘Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι “ [b] Ἐγὼ καταλύσω b Jno. 2. 19.
“τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον καὶ διὰ τριῶν ἡμερ-
59 “ῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω.” καὶ οὐδὲ οὕτως
60 ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. ‖ καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς ‖ Matth. 26. 62..66.
εἰς [60] μέσον ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν, λέγων· ‘Οὐκ ἀπο-
‘κρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;’ ὁ δὲ
61 ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς
ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ· ‘Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ
62 ‘υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;’ ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ‘ [c] Ἐγώ εἰμι· c Dan. 7. 10.
‘καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθ- Act. 1. 11
‘ήμενον τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον [62] μετὰ τῶν νεφ- 1 Thes. 4. 16. 2 Thes. 1. 10. Rev. 1. 7
‘ελῶν τοῦ οὐρανοῦ.’ ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαῤῥήξας τοὺς
63 χιτῶνας αὐτοῦ λέγει· ‘Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων;
64 ‘ἠκούσατε τῆς βλασφημίας· τί ὑμῖν φαίνεται;’ οἱ δὲ
65 πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου. ‖ [d] Καὶ ‖ Mat. 26. 67, 68.
ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσ- Luke 22. 63..65.
d Is. 50. 6.

[51] ∾ ἠκολούθησεν. Comp. ver. 54. & v. 37: others ∾ συνηκολούθει. [51] = οἱ νεανίσκοι. [52] + ἀπ’ αὐτῶν. [62] ἐπὶ in some MSS. [Comp. Matth. xxiv. 30: Luke xxi. 27: Rev. i. 7.]

ωπον αὐτοῦ καὶ κολαφίζειν αὐτὸν καὶ λέγειν αὐτῷ,
'Προφήτευσον.' καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν
[65] ἔβαλλον.
‖Matth.26.69 ‖Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ [66] αὐλῇ κάτω ἔρχεται 66
.75. Luke 22.56 μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον 67
..62. John 18.17 θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει, 'Καὶ σὺ μετὰ
.27. 'τοῦ Ναζαρηνοῦ Ἰησοῦ ἦσθα.' ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων· 68
'Οὐκ οἶδα οὐδὲ ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις.' καὶ ἐξῆλθεν
ἔξω εἰς τὸ προαύλιον, καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παιδ- 69
ίσκη [69] ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν, ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστη-
κόσιν, ὅτι 'Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστιν·' ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο.
καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ· 70
''Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, [70] καὶ ἡ λαλιά 71
σου ὁμοιάζει.' ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ [71] ὀμνύναι·
a Jno. 13.38. ὅτι [a] 'Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε.' [a] καὶ 72
[72] ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος
[72] τοῦ ῥήματος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι 'Πρὶν ἀλέκ-
'τορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με τρίς·' καὶ [72] ἐπιβαλὼν
ἔκλαιε.

‖ Matth.27.1 XV. ‖[b] Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ συμβούλιον ποιήσαντες 1
..14. Luke 23. 1 οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ [1] γραμματέων,
..3. John 18.28. καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν
b Act. 3. 13. καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ 2
Πιλάτος· 'Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;' ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· 'Σὺ λέγεις.' καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ 3
οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν 4
αὐτόν, λέγων· 'Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε, πόσα σου
‖Matth.27.15 'καταμαρτυροῦσιν.' ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, 5
.26. ὥςτε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.
Luke 23.17 .25. John 19. 14 .16. ‖ Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, ὅνπερ 6

[65] ∽ ἔλαβον. [66] αὐλῇ, κάτω ἔρχεται, &c. [69] ἰδοῦσα αὐτὸν, πάλιν ἤρξατο. [70] = καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει. [71] ∽ ὀμνύειν M. [72] εὐθέως, om. in M. but ins. in several MSS. and Vers. [72] ∽ τὸ ῥῆμα, ὃ, &c [1] γραμματέων· καὶ ὅλον τὸ συνέδριον δήσαντες, &c.

7 ᾐτοῦντο. ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν συστα-
σιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιή-
8 κεισαν. καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς
9 ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων·
'Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων';
10 ἐγίνωσκε γάρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ
11 ἀρχιερεῖς. [a] οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα [a] Act. 3. 14.
12 μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. ὁ δὲ Πιλάτος
ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς· 'Τί οὖν θέλετε ποιήσω
'ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;' οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν,
13 'Σταύρωσον αὐτόν.' ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς· 'Τί
14 γὰρ κακὸν ἐποίησεν;' οἱ δὲ [14] περισσῶς ἔκραξαν· 'Σταύρ-
15 'ωσον αὐτόν.' ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ
ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ
παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ.
16 ‖ Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ‖ Matth 27.27
ἐστι πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν. -31.
17 καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ
18 πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον. καὶ ἤρξαντο ἀσπάζ-
εσθαι αὐτόν, 'Χαῖρε [18] ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.' καὶ
19 ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ
20 καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προςεκύνουν αὐτῷ. καὶ ὅτε
ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἐν-
έδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια [20] τὰ ἴδια.
21 ‖ Καὶ ἐξάγουσιν αὐτόν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν· καὶ ‖ Matth. 27.32
ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον ἐρχό- -38. Luke 23.26
μενον ἀπ' ἀγροῦ, (τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ῥούφου,) -34. John 19.16
22 ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ -24.
Γολγοθᾶ τόπον, (ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου
23 τόπος.) Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον· ὁ δὲ
24 οὐκ ἔλαβε. [b] Καὶ σταυρώσαντες αὐτόν, [24] διαμερίζονται τὰ [b] Ps. 22. 18.
25 ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτά, τίς τί ἄρῃ.
26 ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπι-
27 γραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη· "Ὁ βασιλεὺς

[14] περισσοτέρως, M. Comp. x. 26. [18] βασιλεῦ, M.
[20] + τὰ ἴδια. [24] διεμέριζον, M.

τῶν Ἰουδαίων." Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς,
ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. [28]καὶ ἐπληρ- 28
a Is. 53. 12. ώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, "[a]Καὶ μετὰ ανόμων ἐλογίσθη."
‖Matth. 27. 39 ..45. ‖ [b]Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κιν- 29
Luke 23. 35 ..45. οῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες, 'Οὐά ὁ κατα-
b Ps. 22. 7; ' λύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον 30
& 69. 20. ' σεαυτὸν καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.' ὁμοίως [31]καὶ 31
οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμ-
ματέων ἔλεγον· '"Αλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται
' σῶσαι, ὁ Χριστὸς, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. καταβάτω 32
' νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν.'
καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. Γενομ- 33
ένης δὲ ὥρας ἕκτης σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως
‖Mat. 27. 46, 47. ὥρας ἐννάτης. ‖καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐννάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς 34
φωνῇ μεγάλῃ, λέγων· 'Ἐλωῒ, ἐλωῒ, λαμμᾶ σαβαχθανί;'
(ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον· 'Ὁ Θεός μου, ὁ Θεός μου,
εἰς τί με ἐγκατέλιπες;') καί τινες τῶν παρεστηκότων 35
‖Matth. 27. 48 ..50. ἀκούσαντες ἔλεγον· 'Ἰδοὺ, Ἠλίαν φωνεῖ.' ‖[c]δραμὼν 36
John 19. 28 ..30. δὲ εἷς καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους, περιθείς τε καλάμῳ,
c Ps. 69. 21. ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων· '"Αφετε· ἴδωμεν, εἰ ἔρχεται
' Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν.'

‖Matth. 27. 51 ..53. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε. ‖Καὶ 37
τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν 38
‖Matth 27. 54 ..56. ἕως κάτω. ‖ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναν- 39
Luke 23. 47 ..49. τίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτω κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν· 'Ἀληθῶς
' ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν Θεοῦ.' Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες 40
ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν και Μαρία ἡ Μαγδαλ-
ηνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ [40]Ἰωσῆ
d Lu. 8. 3. μήτηρ καὶ Σαλώμη, [d]αἳ, καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, 41
ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ
αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

‖Matth. 27. 57 ..61. ‖Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, (ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ, ὅ 42
Luke 23. 50 ..56. ἐστι προσάββατον,) [43]ἦλθεν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, 43
John 19. 38 ..42. εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προςδεχόμενος

[28] = Καὶ ἐπληρώθη to ἐλογίσθη. [31] † δὲ, ins. in M
[40] ∾ Ἰώσητος. [43] ∾ ἐλθὼν. Comp. Matth. xxvii. 57.

τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, τολμήσας εἰςῆλθε πρὸς Πιλάτον
44 καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμ-
ασεν εἰ ἤδη τέθνηκε, καὶ προςκαλεσάμενος τὸν κέντυρ-
45 ίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς
46 ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ.
καὶ ἀγοράσας σινδόνα καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ
σινδόνι· καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομ-
ημένον ἐκ πέτρας· καὶ προςεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν
47 τοῦ μνημείου. ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία
Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ [47] τίθεται.

1 XVI. ‖ Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ ‖ Matth. 28. 1
Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ [1] τοῦ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη -8.
2 ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. καὶ
λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον
3 ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· ‘Τίς
4 ‘ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου;’
καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν, ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος·
5 ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. καὶ εἰςελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον,
εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλη-
6 μένον στολὴν λευκήν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. ὁ δὲ λέγει
αὐταῖς· ‘Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρ-
‘ηνὸν, τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε
7 ‘ὁ τόπος, ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. [a] ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε a ch. 14. 28.
‘τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς Act. 1. 3;
‘εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν.’ 1 Cor. 15. 5
8 καὶ ἐξελθοῦσαι [8] ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχε δὲ αὐτὰς
τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο
γάρ.
9 [9-20] ‖ Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφάνη πρῶτον ‖ John 20. 11
-18.

[47] ∾ τέθειται. [1] + τοῦ· [8] † ταχὺ, ins. in *M.* from Matth. xxviii. 8. [9-20] = Ἀναστὰς, to the end of the chapter. [These verses are considered by Griesbach and Scholz as *most probably* spurious, because they are omitted in the Vat. MS., and are stated by the early Scholiasts and some few of the Fathers to have been wanting in earlier copies. It is right to observe that they are acknowledged, as genuine, by Irenæus,

a Lu. 8. 2. Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, [a]ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαι-
μόνια. ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ 10
γενομένοις πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες 11
‖ Luke 24.13, 33.35. ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. ‖ Μετὰ δὲ 12
ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ
μορφῇ πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες 13
ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.
‖ John 20.26 ..29. ‖ [b]Ὕστερον, ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, 14
b 1 Cor. 15.5,7. καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι
τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν.
καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘ Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα 15
c Jno. 3. 18, 36; & 12.48. ‘ κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. [c] ὁ πιστεύσας 16
‘ καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακρι-
d Lu. 10. 17. Act. 5. 16; & 8. 7; & 16.18. ‘ θήσεται. [d] σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολ- 17
‘ ουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσ-
e Act. 28.3,5. ‘ αις λαλήσουσι καιναῖς, [e] ὄφεις ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν 18
‘ τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς [18]βλάψῃ· ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας
‘ ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν.’
‖ Luke 24.50, 51. ‖ Ὁ μὲν οὖν Κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήφθη 19
Acts 1. 9. εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ· [f]ἐκεῖ- 20
f Act. 14. 3. Heb. 2. 4. νοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ Κυρίου συν-
εργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολ-
ουθούντων σημείων.]

Clement of Alexandria, Tatian, and many others of the Fathers.]

[18] *βλάψει, M.*

THE

GOSPEL OF ST. LUKE.

The Evangelist Luke (Lucas, or Lucanus) was a physician (Col. iv. 14), and, according to Eusebius, a native of Antioch. It seems probable, also, that he was early converted to Christianity; and perhaps he was a hearer of Christ's personal teaching. The first occasion of our meeting with him in history is mentioned in his own work, the Acts of the Apostles (xvi. 11), in which he represents himself as travelling in St. Paul's company from Troas to Philippi, where he apparently remained behind: nor does he mention himself any more, till the Apostle, in his second tour of Greece, arrived at Philippi. From this place Luke accompanied St. Paul to Jerusalem, and thence to Cæsarea and in his voyage to Rome, where he remained with him during his imprisonment to the close of his history, and quitted him not even in the time of persecution, as appears from several passages in St. Paul's epistles (Col. iv. 14; 2 Tim. iv. 11; Philem. v. 24). It was during this long and intimate intercourse with the Apostle that Luke wrote his works,—first, the Gospel, and afterwards the Acts of the Apostles, probably under his personal direction. The two works are connected in point of narration, and are both addressed to an individual, Θεοφιλος, with the intention of furnishing an *authentic* account of the rise and progress of the Christian church. Of the place or mode of Luke's death we have no authentic account; but the earliest traditions represent him to have died in Achaia.

The time when Luke wrote either his Gospel or the Acts of the Apostles is known only from conjecture. Jones, Michaëlis, and Lardner, fix their date in A. D. 63 or 64. Mr. Greswell considers both works to have been written during St. Paul's imprisonment, probably between 59 and 64.

As this Gospel (ch. x. 7) is quoted by St. Paul in 1 Tim. v. 18, it must have been written prior to that Epistle; whatever, therefore affects the date of that Epistle, would also influence our judgment as to this Gospel.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

I. Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγη- 1
σιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων,
a ch. 24. 48. Act. 1. 8, 21, 22; & 10. 39. 41. Heb. 2. 3. 1 Jno. 1. 1. 3. [a]καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτόπται καὶ 2
ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθ- 3
ηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, [b]κράτ- 4
b Act 1. 1. ιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν
ἀσφάλειαν.

c Mat. 2. 1. 1 Chr. xxiv. [c]Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς 5
Ἰουδαίας ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά·
καὶ [5]ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρὼν, καὶ τὸ ὄν-
ομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον 6
τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαι-
ώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, 7
καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβη-
κότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ 8
ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ [8]ἔναντι
d Ex. 30. 7, 8. Heb. 9. 6. τοῦ Θεοῦ, [d]κατὰ τὸ ἔθος τῆς [9]ἱερατείας ἔλαχε τοῦ θυμι- 9
άσαι, εἰςελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου· καὶ πᾶν τὸ 10
πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προςευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυ-
μιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἑστὼς ἐκ δεξιῶν 11
τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη Ζαχ- 12
αρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ᾽ αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς 13
αὐτὸν ὁ ἄγγελος· ‘ Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία· διότι εἰςηκούσθη
‘ ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν
e ver. 60 ‘ σοι, [e]καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. καὶ ἔσται 14
‘ χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ [14]γενέσει
‘ αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον [15]Κυρίου 15

[5] ∾ γυνὴ αὐτῷ. [8] ∾ ἐναντίον. [9] ἱερατείας, ἔλαχε, &c.
[14] γεννήσει, *M*. [15] † τοῦ, ins. in *M*

'[a] καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου a Num.6.2..4.
15 'πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, [b] καὶ πολ- b ver. 76.
'λοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν Mal. 4 5, 6. Mat. 3. 1..6.
17 'αὐτῶν. καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν
'πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρ-
'ων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμ-
18 'άσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.' καὶ εἶπε Ζαχ-
αρίας πρὸς τὸν ἄγγελον· '[c] Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; c Gen. 17. 17.
'ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα
19 'ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.' καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος
εἶπεν αὐτῷ· '[d] Ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ, ὁ παρεστηκὼς d Dan. 8. 16; & 9. 21..23.
'ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε Mat. 18. 10.
20 'καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ, ἔσῃ σιωπῶν
'καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται
'ταῦτα· ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες
21 '[20] πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.' καὶ ἦν ὁ λαὸς
προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν· καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν
22 αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι
αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ·
23 καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς καὶ διέμενε κωφός. καὶ
ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ,
24 ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας
συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ· καὶ περιέκρυβεν
25 ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι '[e] Οὕτω μοι πεποί- e Gen. 30. 23. Is. 4. 1.
'ηκεν ὁ Κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός
'μου ἐν ἀνθρώποις.'
26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ᾗ ὄνομα Ναζαρὲτ,
27 [f] πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσὴφ, f Mat. 1. 18.
28 ἐξ οἴκου Δαυίδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ· καὶ
εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν, εἶπε· 'Χαῖρε, κεχαριτω-
29 'μένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· [28] εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν.'
[29] ἡ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη, καὶ διελογίζετο ποταπὸς
30 εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· 'Μὴ

[20] ∾ πλησθήσονται. [28] + εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν.
[29] ∾ Ἡ δὲ διεταράχθη, καὶ, &c.: others, ∾ Ἡ δὲ ἰδοῦσα

'φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. [a] καὶ ἰδού, 31
'συλλήψῃ ἐν γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα
'αὐτοῦ Ἰησοῦν. [b] οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κλη- 32
'θήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον
'Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· [c] καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον 33
''Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ
'ἔσται τέλος.' εἶπε δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον· 'Πῶς 34
'ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;' καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 35
ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· 'Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σε,
'καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμεν-
'ον [35] ἅγιον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ. καὶ ἰδού, Ἐλισάβετ 36
'ἡ συγγενής σου καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν [36] γήρει
'αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ
'στείρᾳ· [d] ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα.' 37
εἶπε δὲ Μαριάμ· ''Ἰδού, ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ 38
'τὸ ῥῆμά σου.' καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορ- 39
εύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν Ἰούδα.
καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἠσπάσατο τὴν 40
Ἐλισάβετ. καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν 41
ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ
αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἐλισάβετ, καὶ
ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν· 'Εὐλογημένη σὺ ἐν 42
'γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου.
'καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου 43
'πρός με; ἰδοὺ γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ 44
'σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει
'ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ [45] πιστεύσασα, ὅτι 45
'ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου.'
Καὶ εἶπε Μαριάμ· 'Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, 46
'καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου· 47
'[e] ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. 48

a ch. 2. 21. Is. 7. 14. Mat. 1. 21.
b Is. 9. 6; & 16. 5; & 54. 5. Phil. 2. 9–11.
c Is. 9. 7. Dan. 2. 44; & 7. 13, 14, 27. Mic. 4. 7. 1 Cor. 15. 24. Heb. 1. 8. Rev. 11. 15.
d ch. 18. 27. Jer. 32. 17. Zech. 8. 6. Mat. 19. 26.
e 1 Cor. 1. 26–29. Ja. 2. 5.

διεταράχθη, καί, &c.: others, Ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καί, &c. M.

[35] After γεννώμενον some MSS. and Verss., and most of the Fathers, ins. ἐκ σοῦ. [36] γήρᾳ, M. [45] πιστεύσασα· ὅτι, &c.

‘[a] ἰδοὺ γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί, [a] ch. 11. 27.
49 ‘ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός· καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα
50 ‘αὐτοῦ, [b] καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ [50] εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς [b] Gen. 17. 7. Ex. 20. 6;
51 ‘φοβουμένοις αὐτόν. [c] ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτ- 34. 6, 7.
‘οῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. [c] Ex. 15. 6. Ps. 33. 10.
52 ‘καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. Is. 29. 14; & 52. 10.
53 ‘[d] πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπ- 1 Pet. 5. 5. [d] Ps. 34. 10.
54 ‘έστειλε κενούς. [e] ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, [e] Is. 30. 18; & 41. 8;
55 ‘μνησθῆναι ἐλέους, ([f] καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας & 54. 5.
‘ἡμῶν,) τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ [55] ἕως Jer. 31. 3, 20. [f] Gen. 17. 19;
56 ‘αἰῶνος.’ Ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, & 22. 18. Ps. 132. 11.
καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

57 Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν,
58 καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγ-
γενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ’
59 αὐτῆς· καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. [g] Καὶ ἐγένετο, [59] ἐν τῇ [g] Gen. 17. 12. Lev. 12. 3.
ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον· καὶ ἐκάλουν
αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν.
60 καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν ‘Οὐχί, [h] ἀλλὰ [h] ver. 13.
61 ‘κληθήσεται Ἰωάννης.’ καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, [61] ὅτι
‘Οὐδείς ἐστιν [61] ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ
62 ‘ὀνόματι τούτῳ.’ ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν
63 θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. καὶ αἰτήσας πινακίδιον, ἔγραψε,
λέγων· ‘Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.’ καὶ ἐθαύμασαν
64 πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ
65 γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν. καὶ
ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς,
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ
66 ῥήματα ταῦτα. καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ
καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες· ‘Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται;’
67 καὶ χεὶρ Κυρίου ἦν μετ’ αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ
αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε,

[50] ∾ *εἰς γενεὰν καὶ γενεάν*: others ∾ *εἰς γενεὰς καὶ γενεάς*. [55] ∾ *εἰς τὸν αἰῶνα, M.* [59] ∾ *ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ*. Comp. ver. 26; xviii. 33; Acts vii. 8. Some MSS. omit *ὅτι*. [61] ∾ *ἐκ τῆς συγγενείας.*

[a] ch. 2. 30; & 7. 16. λέγων· ‘ [a] Εὐλογητὸς Κύριος, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπε- 68
‘ σκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ καὶ ἤγειρε 69
[b] Ps. 18. 2; & 132. 17. ‘ [b] κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυῒδ τοῦ παιδὸς
‘ αὐτοῦ, (καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν 70
‘ ἀπ’ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,) σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν 71
‘ ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς, ποι- 72
‘ ῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι
[c] Gen. 22. 16. Ps. 105. 9. Jer. 31. 33. Heb. 6. 13. ‘ διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, [c] ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ 73
‘ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν [d] ἀφόβως ἐκ χειρὸς 74
[d] 1 Pet. 1. 15. ‘ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιό- 75
‘ τητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας
[e] ver. 17. Mal. 3. 1; & 4. 5. ‘ [75] ἡμῶν. [e] καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· 76
‘ προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς
‘ αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν 77
[f] Mal. 4. 2. Zech. 3. 8; & 6. 12. ‘ ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν [f] διὰ σπλάγχνα ἐλέους Θεοῦ 78
‘ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους [g] ἐπι-
[g] Is. 9. 1; & 42. 7; & 43. 8; & 49. 9; & 60. 1. ‘ φᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ 79
‘ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.’ [h] Τὸ 80
[h] ch. 2. 40. δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι· καὶ ἦν ἐν
ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν
Ἰσραήλ.

II. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα 1
παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην. (αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμον- 2
εύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου.) καὶ ἐπορεύοντο πάντες 3
ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ 4
καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ εἰς
[i] Mic. 5. 2. Jno. 7. 42. τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυῒδ ἥτις καλεῖται [i] Βηθλεέμ,
(διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυῒδ,) ἀπο- 5
γράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί,
οὔσῃ ἐγκύῳ. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθ- 6
[k] Mat. 1. 25. ησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, [k] καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν 7
αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ

[75] † τῆς ζωῆς, ins. in *M*. Comp. ver. 7, 18; xvii. 26, and elsewhere.

ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν [7] τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς
τόπος ἐν τῷ καταλύματι.
8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες
καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην
9 αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ
δόξα [9] Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον
10 μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· ‘Μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ
‘γὰρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται
11 ‘παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι
12 ‘Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ
‘σημεῖον· εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον κείμενον ἐν
13 ‘[12] φάτνῃ.’ [a] Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθ- [a] 1 Ki. 22. 19
ος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγ- Ps. 68. 17. Dan. 7. 10. Rev. 5. 11.
14 όντων, ‘[b] Δόξα ἐν ὑψίστοις [14] Θεῷ, καὶ [c] ἐπὶ γῆς εἰρήνη· [b] ch. 19. 38.
15 ‘ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.’ Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ’ [c] Is. 57. 19. Eph. 2. 17.
αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ Ro. 5. 1.
ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους· ‘Διέλθωμεν δὴ ἕως
‘Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ
16 ‘Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν.’ καὶ ἦλθον σπεύσαντες καὶ
ἀνεῦρον τήν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ καὶ τὸ βρέφος
17 κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν περὶ τοῦ
ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου.
18 καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαλη-
19 θέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ Μαριὰμ
πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ
20 καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ [20] ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζ-
οντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ
εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.
21 [d] Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν [d] Lev. 12. 3. Jno. 7. 22
[21] αὐτὸν, [e] καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν [e] ch. 1. 31.
ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ Mat. 1. 21.
κοιλίᾳ.
22 [f] Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ [f] Lev. xii.

[7] + τῇ. Comp. ver. 12. [9] + Κυρίου. [12] † τῇ, ins. in *M.*
[14] Θεῷ· καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν, &c. or Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν, &c. [20] ἐπέστρεψαν, *M.* [21] τὸ παιδίον, *M.*

[22] αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς
Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ, (καθὼς γέγραπται 23
a Ex. 13. 2; & 22.29; ἐν νόμῳ Κυρίου, ὅτι "[a] Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν
& 34.19. "ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται,") καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν 24
Num. 3.13; & 8.16,17. κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου, "[b] Ζεῦγος τρυγόνων
b Lev.12.6,8. "ἢ δύο [24] νεοσσοὺς περιστερῶν."

Καὶ ἰδού, ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα 25
Συμεών· καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προς-
δεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ. καὶ πνεῦμα ἦν
ἅγιον ἐπ' αὐτόν· καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ 26
πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν
Χριστὸν Κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· 27
καὶ ἐν τῷ εἰςαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ
c ver. 22.24. ποιῆσαι αὐτοὺς [c] κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ,
καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγ- 28
ησε τὸν Θεὸν καὶ εἶπε· 'Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, 29
d ch. 3. 6. 'δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· [d] ὅτι εἶδον οἱ ὀφ- 30
Ps. 98. 2. Is. 52. 10. 'θαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρός- 31
e ch. 1. 68. Is. 42. 6, 'ωπον πάντων τῶν λαῶν, [e] φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν 32
& 49. 6. 'καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.' καὶ ἦν [33] ὁ πατὴρ αὐτοῦ 33
Act.13. 47; & 28.28. καὶ ἡ μήτηρ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν καὶ εἶπε πρὸς Μαριὰμ τὴν 34
μητέρα αὐτοῦ· 'Ἰδού, οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνά-
'στασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγ-
'όμενον· (καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται 35
'ῥομφαία,) ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν
'διαλογισμοί.' Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φαν- 36
ουήλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις
πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθ-
f 1 Tim. 5. 5. ενίας αὐτῆς· [f] καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρ- 37
ων, ἣ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι
λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ 38
ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτ-
οῦ πᾶσι τοῖς προςδεχομένοις λύτρωσιν [38] ἐν Ἱερουσαλήμ.

[22] ∾ αὐτοῦ. [24] ∾ νοσσοὺς. [33] ∾ Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, &c. [38] ∾ Ἱερουσαλήμ.

39 ‖ Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου, ‖ Matth. 2. 19 ..23.
ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν
40 Ναζαρέτ. [a] Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο a ver. 52. ch. 1. 80.
[40] πνεύματι πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν
ἐπ' αὐτό.

41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ [b] κατ' ἔτος εἰς 'Ιερουσα- b 1 Sam. 1. 3, 21.
42 λὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα,
ἀναβάντων αὐτῶν [42] εἰς 'Ιεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος τῆς
43 ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφ-
ειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν 'Ιησοῦς ὁ παῖς ἐν 'Ιερουσαλήμ, καὶ
44 οὐκ [43] ἔγνω 'Ιωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. νομίσαντες δὲ
αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν, καὶ ἀνε-
45 ζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ [44] τοῖς γνωστοῖς. καὶ
μὴ εὑρόντες,[45] ὑπέστρεψαν εἰς 'Ιερουσαλὴμ, [46] ζητοῦντες
46 αὐτόν. καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν
τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκού-
47 οντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. [c] ἐξίσταντο δὲ c ch. 4. 22, 32. Mat. 7. 28. Ma. 1. 22. Jno. 7. 15, 46
πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀπο-
48 κρίσεσιν αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν· καὶ
πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε· 'Τέκνον, τί ἐποίησας
'ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ, ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητ-
49 'οῦμέν σε.' καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· 'Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με;
'οὐκ ᾔδειτε, ὅτι [d] ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με;' d Ps. 40. 7..9.
50 [e] καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ῥῆμα, ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. e ch. 9. 45; & 18. 34.
51 Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, [51] καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ· καὶ
ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει
52 πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. [f] καὶ 'Ιησ- f ch. 1. 80 & 2. 40.
οῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ
καὶ ἀνθρώποις.

1 III. ‖ 'Εν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερ- ‖ Matth. 3. 1 ..4. Mark 1. 1 ..4, 6. John 1. 6..9.
ίου Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς

[40] = πνεύματι. [42] = εἰς 'Ιεροσόλυμα. [43] ∾ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. [44] † ἐν, ins. in M. [45] † αὐτὸν, ins. in M. Comp. Acts xi. 25; xii. 19, and elsewhere. [46] ∾ ἀναζητοῦντες. [51] + καὶ ἦλθεν.

'Ιουδαίας, καὶ τετραρχοῦντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλ-
ίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς Ἰτουραίας
καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς
τετραρχοῦντος, [2]ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα καὶ Καϊάφα, ἐγένετο 2
ῥῆμα Θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν [3]Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ
ἐρήμῳ. καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, 3
κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· ὡς 4
γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τοῦ προφήτου [4] λέγ-
a Is. 40. 3. οντος, "[a]Φωνὴ βοῶντος[4] ἐν τῇ ἐρήμῳ· "Ἑτοιμάσατε τὴν
" ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ· πᾶσα 5
" φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς τα-
" πεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν καὶ αἱ
b ch. 2. 30. Ps. 98. 2. " τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας· [b]καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ 6
Is. 52. 10. " σωτήριον τοῦ Θεοῦ."' ‖Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευο- 7
‖ Matth. 3. 5 ..10. μένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ· '[c]Γεννήματα
Mark 1. 5. c Mat. 23. 33. ' ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης
d Jno. 8. 39. Act. 13. 26. ' ὀργῆς; [d]ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας,
' καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, " Πατέρα ἔχομεν τὸν 8
" Ἀβραάμ." λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν
e Mat. 7. 19. ' λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. [e]ἤδη δὲ καὶ 9
' ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν
' δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς
' πῦρ βάλλεται. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγ- 10
f Act. 2. 37. οντες· '[f]Τί οὖν [10]ποιήσομεν;' ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτ-
g Ja. 2. 15. 16. 1 Jno. 3. 17; & 4. 20. οῖς· '[g]Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ 11
' ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω.' ἦλθον δὲ καὶ τελ- 12
ῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν· ' Διδάσκαλε,
h ch. 19. 8. 1 Cor. 6. 10. ' τί ποιήσομεν;' ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· '[h]Μηδὲν πλέον 13
' παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε.' ἐπηρώτων δὲ 14
αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι, λέγοντες· ' Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσ-
' ομεν;' καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ' Μηδένα διασείσητε, μηδὲ
‖ Matth. 3. 11, 12. ' συκοφαντήσητε· καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. ‖Προσ- 15
Mark 1. 7, 8. δοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν
John 1. 15 ..18. ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς

[2] ἐπ' ἀρχιερέων, *M.* [3] † τοῦ, ins. in *M* [4] = λέγοντος·
[4] 'Εν τῇ ἐρήμῳ ἑτοιμάσατε,' &c. [10] ∾ ποιήσωμεν;

16 εἴη ὁ Χριστὸς, ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἅπασι, λέγων· a Act. 1. 5;
'[a]Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρό- & 11.16;
'τερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑπο- & 13..5;
'δημάτων αὐτοῦ· [b]αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι & 19. 4.
17 'ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ· καὶ b Is. 44. 3.
'διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον Joel 2. 28.
'εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ Act. 2. 4;
18 'ἀσβέστῳ.' πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελ- & 11.16.
19 ίζετο τὸν λαόν. Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης, ἐλεγχό-
μενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς [19]τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησε πονηρῶν
20 ὁ Ἡρώδης, προςέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι καὶ κατέκλεισε
τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

21 ‖ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν, ‖ Matth.3.13
καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προςευχομένου, ἀνεῳχθῆναι ..17.
22 τὸν οὐρανὸν [c]καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματ- Mark 1. 9
ικῷ εἴδει ὡςεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτὸν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρ- ..11.
ανοῦ γενέσθαι, [22]λέγουσαν, "Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπ- c ch. 9. 35. Is. 42. 1. Mat. 17. 5. Ma. 9. 7.
"ητός· ἐν σοὶ ηὐδόκησα." 2 Pet. 1. 17.

23 ‖ [d]Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡςεὶ ἐτῶν τριάκοντα [23]ἀρχ- ‖ Matth. 1. 1 ..17.
24 όμενος, ὤν, ὡς ἐνομίζετο, υἱὸς Ἰωσὴφ, τοῦ Ἡλὶ, τοῦ Ματ- d Mat.13.55
θὰτ, τοῦ Λευῒ, τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἰαννὰ, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ma. 6. 3. Jno. 6. 42.
25 Ματταθίου, τοῦ Ἀμὼς, τοῦ Ναοὺμ, τοῦ Ἐσλὶ, τοῦ Ναγγαὶ,
26 τοῦ Μαὰθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεῒ, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰούδα,
27 τοῦ Ἰωαννᾶ, τοῦ Ῥησὰ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιὴλ,
28 τοῦ Νηρὶ, τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἀδδὶ, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ Ἐλμωδὰμ,
29 τοῦ Ἤρ, τοῦ Ἰωσὴ, τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρεὶμ, τοῦ Ματθὰτ,
30 τοῦ Λευῒ, τοῦ Συμεὼν, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰων-
31 ὰν, τοῦ Ἐλιακεὶμ, τοῦ Μελεᾶ, τοῦ Μαϊνὰν, τοῦ Ματταθὰ,
32 τοῦ Ναθὰν, τοῦ Δαυῒδ, τοῦ Ἰεσσαὶ, τοῦ Ὠβὴδ, τοῦ Βοὸζ,
33 τοῦ Σαλμὼν, τοῦ Ναασσὼν, τοῦ Ἀμιναδὰβ, τοῦ Ἀρὰμ,
34 τοῦ Ἐσρὼμ, τοῦ Φαρὲς, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακὼβ, τοῦ Ἰσαὰκ,

[19] † Φιλίππου, ins. in *M.* [22] + λέγουσαν, Comp. Matth. iii. 17; Luke ix. 35. [23] ἀρχόμενος· ὢν, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ, τοῦ, &c., or ἀρχόμενος ὢν ·ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ, τοῦ, &c. or ἀρχόμενος ὢν, ὡς ἐνομίζετο· υἱὸς Ἰωσὴφ, τοῦ, &c.

τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρα, τοῦ Ναχώρ, τοῦ [35]Σεροὺχ, τοῦ 35
Ῥαγαῦ, τοῦ Φαλὲκ, τοῦ Ἑβὲρ, τοῦ Σαλὰ, τοῦ Καϊνὰν, 36
τοῦ Ἀρφαξὰδ, τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, τοῦ Μαθ- 37
ουσάλα, τοῦ Ἐνὼχ, τοῦ Ἰαρὲδ, τοῦ Μαλελεὴλ, τοῦ Καϊνὰν, 38
τοῦ Ἐνὼς, τοῦ Σὴθ, τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ Θεοῦ.

‖ Matth. 4. 1 ..11. Mark 1. 12, 13. IV. ‖ Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης ὑπέστρεψεν 1
ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι [1]εἰς τὴν
ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ 2
διαβόλου. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις·
καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν [2]ὕστερον ἐπείνασε. καὶ εἶπεν
αὐτῷ ὁ διάβολος· ‘Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ, 3
‘ἵνα γένηται ἄρτος.’ καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, 4
a Deut. 8. 3. λέγων· ‘Γέγραπται· “[a]Ὅτι οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται
“[4]ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι Θεοῦ.” Καὶ ἀν- 5
αγαγὼν αὐτὸν[5]ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ
πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου.
καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος· ‘Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτ- 6
‘ην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται,
‘καὶ ᾧ ἐὰν θέλω, δίδωμι αὐτήν· σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς 7
‘ἐνώπιόν μου, ἔσται σου [7]πᾶσα.’ καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ 8
b Deut. 6. 13; & 10. 20. εἶπεν ὁ Ἰησους· ‘[8][b]Γέγραπται,[8] “Προσκυνήσεις Κύριον
“τὸν Θεόν σου καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.” Καὶ ἤγαγ- 9
εν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερ-
ύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ‘Εἰ [9]υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ,
c Ps. 91. 11. ‘βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω· γέγραπται γὰρ, ὅτι “[c]Τοῖς 10
“ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε·
“καὶ [11]ὅτι ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς 11
“λίθον τὸν πόδα σου.” καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ 12
d Deut. 6. 16. Ἰησοῦς, ὅτι ‘Εἴρηται· “[d]Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν

[35] Σαροὺχ, *M.* [1] ∾ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα. Comp. Matth. iv. 1; Mark i. 12. [2] = ὕστερον. Comp. xx. 32. v. r.; Matth. iv. 2. [4] + ὁ. [5] = ὁ διάβολος. [7] πάντα, *M.* [8] † ‘Ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ·’ ins. in *M.*, prob. from Matth. iv. 10. [8] † γάρ, ins. in *M.* [9] † ὁ, ins. in *M.* Comp. ver. 3. [11] = ὅτι.

13 "Θεόν σου." καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διά-
βολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.
14 Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος
εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περι-
15 χώρου περὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγ-
16 ωγαῖς αὐτῶν δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. καὶ ἦλθεν εἰς
τὴν Ναζαρέτ, οὗ ἦν τεθραμμένος· καὶ εἰςῆλθε, κατὰ τὸ
εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, εἰς τὴν συναγ-
17 ωγήν· καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ
βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον,
18 εὗρε τὸν τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον, "[a] Πνεῦμα Κυρίου [a] Is. 42. 7: & 61.1,2. Mat. 11.5.
"ἐπ' ἐμέ· οὗ [18] εἵνεκεν ἔχρισέ με [18] εὐαγγελίσασθαι πτωχ-
19 "οῖς, ἀπέσταλκέ με [18] κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ
"τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφ-
20 "έσει, [b] κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν." καὶ πτύξας [b] Lev.25.10.
τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισε· καὶ πάντων
ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ.
21 ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς, ὅτι 'Σήμερον πεπλήρ-
22 'ωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.' [c] καὶ πάντες [c] ch. 2. 47. Is. 50. 4. Mat. 13.54.
ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς
χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ
23 ἔλεγον· 'Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ;' καὶ εἶπε πρὸς
αὐτούς· '[d] Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην· [d] Mat.13.54.
"Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν·" ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα
'[23] εἰς Καπερναούμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.'
24 εἶπε δέ· 'Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός
25 'ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, [e] 1 Ki. 17. 7.
'πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν τῷ
'Ἰσραήλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας
26 'ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ
'πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα
27 'τῆς [26] Σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. Καὶ πολλοὶ λεπροὶ [f] 2 Ki. 5. 14.
'ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραήλ· καὶ

[18] ἕνεκεν, *M.* [18] εὐαγγελίζεσθαι, *M.* [18] † ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, ins. in *M.* [23] ∾ ἐν τῇ Καπερν. *M.* [26] ∾ Σιδωνίας, or Σιδονίας.

'οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμὰν ὁ Σύρος.' Καὶ 28
ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ ἀκούοντες
ταῦτα. καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως· 29
καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως [29] ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις
a Jno. 8. 59; & 10.39. αὐτῶν ᾠκοδόμητο, [29] ὥςτε κατακρημνίσαι αὐτόν· [a] αὐτὸς 30
δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.
‖ Matth. 4.12 ..17. ‖ Καὶ κατῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, 31
Mark 1.14, 15. ‖ καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἐξεπλήσσ- 32
‖ Mark 1. 21 ..28. οντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, [b] ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος
b Mat. 7. 28, 29. αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα 33
Heb. 4. 12. δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων·
c Mar. 5. 7. '[c] Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι 34
d Ja. 2. 19. 'ἡμᾶς· [d] οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ.' καὶ ἐπετίμησεν 35
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων· 'Φιμώθητι καὶ ἔξελθε [35] ἐξ αὐτοῦ.'
καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς [35] μέσον ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτ-
οῦ μηδὲν βλάψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας· 36
καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες· 'Τίς ὁ λόγος
'οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθ-
'άρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται;' καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος 37
περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.
‖ Matth. 8. 14 ..17. ‖ Ἀναστὰς δὲ [38] ἐκ τῆς συναγωγῆς εἰςῆλθεν εἰς τὴν 38
Mark 1. 29 ..34. οἰκίαν Σίμωνος· [38] πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχο-
μένη πυρετῷ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς.
καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ· καὶ 39
ἀφῆκεν αὐτήν. παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.
Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες, ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας 40
νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἑνὶ
ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθείς, ἐθεράπευσεν αὐτούς.
ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν κράζοντα καὶ λέγ- 41
οντα, ὅτι 'Σὺ εἶ [41] ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.' καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ
‖ Matth. 4. 23 ..25. εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι.
Mark 1. 35 ..39. ‖ Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον 42

[29] † *τῆς*, ins. in *M.* [29] *εἰς τὸ*, *M.* [35] ∾ *ἀπ'*. Comp. below, *ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ*, and ver. 41; also v. 8; viii. 2, 29. 38, 46: ix. 5, and elsewhere. [35] † *τὸ*, ins. in *M.* [38] ∾ *ἀπὸ*. Comp. xxii. 44. [38] † *ἡ*, ins. in *M.* [41] † *ὁ Χριστὸς*, ins. in *M.*

τόπον· καὶ οἱ ὄχλοι [42]ἐπεζήτουν αὐτὸν, καὶ ἦλθον ἕως
αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν.
43 ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ‘Καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν
‘εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὅτι εἰς
44 ‘τοῦτο ἀπέσταλμαι.’ καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συν-
αγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας.

1 V. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ
ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ
2 τὴν λίμνην Γεννησαρέτ· καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ
τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν [2]ἀπέ-
3 πλυναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ
Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν
ὀλίγον· καὶ καθίσας ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους.
4 Ὡς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα· ‘[a]Ἐπαν- a Joh. 21. 6.
‘άγαγε εἰς τὸ βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς
5 ‘ἄγραν.’ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ· ‘Ἐπι-
‘στάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν·
6 ‘ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον.’ καὶ τοῦτο
ποιήσαντες, συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ, διεῤῥήγ-
7 νυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν. καὶ κατένευσαν τοῖς μετ-
όχοις τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι
αὐτοῖς· καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα
8 ὥςτε βυθίζεσθαι αὐτά. Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος, προς-
έπεσε τοῖς γόνασι τοῦ Ἰησοῦ, λέγων· ‘[b]Ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, b Is. 6. 5.
9 ‘ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, Κύριε.’ θάμβος γὰρ περι-
έσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ
10 τῶν ἰχθύων ᾗ συνέλαβον· ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ
Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι.
καὶ εἶπε πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς· ‘Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ
11 ‘τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.’ ‖Καὶ καταγαγόντες τὰ ‖ Matth. 8. 2 ..4.
πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, [c]ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. Mark 1. 40 ..44.
12 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ c ch. 14. 26, 27. Mat. 10. 37 ..39.
ἰδοὺ, ἀνὴρ πλήρης λέπρας· καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν Phil. 3. 7, 8.
ἐπὶ πρόςωπον ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων· ‘Κύριε, ἐὰν θέλῃς,

[42] ἐζήτουν, M. [2] ∾ ἔπλυναν.

'δύνασαί με καθαρίσαι.' Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο 13
αὐτοῦ,[13] εἰπών· 'Θέλω καθαρίσθητι.' καὶ εὐθέως ἡ λέπρα
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδ- 14
ενὶ εἰπεῖν, 'ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ
a Lev. xiv. 'προςένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, [a] καθὼς προςέταξε
Mark 1. 45. 'Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.' ‖ Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ 15
λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν,
καὶ θεραπεύεσθαι [15] ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν.
b Mat. 14. 23. Ma. 6. 46. [b] αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προςευχό- 16
μενος.
‖ Matth. 9. 2 ..8. ‖ Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδά- 17
Mark 2. 1 ..12. σκων· καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,
οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ
Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ· καὶ δύναμις Κυρίου ἦν εἰς
τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης 18
ἄνθρωπον, ὃς ἦν παραλελυμένος· καὶ ἐζήτουν αὐτὸν
εἰςενεγκεῖν καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ μὴ εὑρόντες[19] 19
ποίας εἰςενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες
ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ
κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν 20
τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν[20] '"Ανθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ
'ἁμαρτίαι σου·' καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς 21
καὶ οἱ Φαρισαῖοι, λέγοντες, 'Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ
c Ps. 130. 4. Is. 43. 25. 'βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, [c] εἰ μὴ μόνος 22
'ὁ Θεός;' ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν,
ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς· 'Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς 23
'καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, "Ἀφέ-
"ωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου," ἢ εἰπεῖν· ""Εγειρε καὶ
"περιπάτει;" ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ 24
'ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας,' (εἶπε τῷ
[24] παραλελυμένῳ·) 'Σοὶ λέγω· ""Εγειρε, καὶ ἄρας τὸ κλιν-
"ίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου." καὶ παραχρῆμα 25
ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας [25] ἐφ' ᾧ κατέκειτο, ἀπ-

[13] ∾ λέγων· Comp. viii. 3. [15] = ὑπ' αὐτοῦ. [19] διὰ ποίας, M. Comp. xix. 4. [20] † αὐτῷ· ins. in M. [24] ∾ παραλυτικῷ· [25] ∾ ἐφ' ὃ, &c.

26 ἦλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων τὸν Θεόν. καὶ ἔκ-
στασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν· καὶ
ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι ‘Εἴδομεν παράδοξα
‘σήμερον.’
27 ‖Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀν- ‖Matth. 9. 9 Mark 2. 13, 14.
όματι Λευΐν, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον· καὶ εἶπεν αὐτῷ·
28 ‘Ἀκολούθει μοι.’ καὶ καταλιπὼν ἅπαντα ἀναστὰς
29 ἠκολούθησεν αὐτῷ. καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην [29] Λευΐς
αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολὺς,
30 καὶ ἄλλων, οἳ ἦσαν μετ᾽ αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγόγ-
γυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες, ‘Διατί [30] μετὰ τῶν τελωνῶν
31 ‘καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;’ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς· ‘Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίν-
32 ‘οντες ἰατροῦ, ἀλλ᾽ οἱ κακῶς ἔχοντες· [a] οὐκ ἐλήλυθα
‘καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.’ a Tim. 1. 15.
33 ‖οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· ‘Διατί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου ‖Mark 2. 15 .22.
‘νηστεύουσι πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ
34 ‘οἱ τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν;’ ὁ
δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· ‘Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφ-
‘ῶνος ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ᾽ αὐτῶν ἐστι ποιῆσαι νηστεύ-
35 ‘ειν; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ᾽ αὐτῶν
‘ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.’
36 ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς· ‘Ὅτι οὐδεὶς ἐπί-
‘βλημα [36] ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν·
‘εἰ δὲ μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει [b] καὶ τῷ παλαιῷ οὐ b 2 Cor. 6. 16.
37 ‘συμφωνεῖ [36] ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐδεὶς
‘βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει
‘ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ
38 ‘ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς
39 ‘βλητέον· [38] καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς
‘πιὼν παλαιὸν εὐθέως θέλει νέον· λέγει γάρ· “Ὁ πα-
“λαιὸς χρηστότερός ἐστιν.”

[29] † ὁ, ins. in M. [30] ∽ μετὰ τελωνῶν, M. [36] ∽ ἀπὸ ἱματίου καινοῦ σχίσας ἐπιβάλλει, &c. Comp. Mark ii. 16. [36] = ἐπίβλημα. [38] + καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται·

‖ Matth. 12.1 ..8. VI. ‖ [a] Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ δια- 1
Mark 2. 23 ..28. πορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων· καὶ ἔτιλλον οἱ μαθ-
a Deut. 23. 25. ηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας καὶ ἤσθιον ψώχοντες ταῖς
Ex. 20. 10; & 23. 12. χερσί. τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον [2] αὐτοῖς· ‘Τί ποι- 2
Is. 58. 13. ‘εῖτε ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι;’ καὶ ἀπο- 3
b 1 Sam. 21. 6. κριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ‘[b] Οὐδὲ τοῦτο ἀν-
‘έγνωτε ὃ ἐποίησε Δαυΐδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ
‘μετ’ αὐτοῦ ὄντες, ὡς εἰςῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ 4
‘καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως [4] ἔλαβε καὶ ἔφαγε καὶ
c Ex. 29. 32, 33. ‘ἔδωκε καὶ τοῖς μετ’ αὐτοῦ, [c] οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ
Lev. 8. 31; & 24. 6, 9. ‘μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς;’ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι Κύριός 5
‘ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.’

‖ Matth. 12. 9 ..14. ‖ Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰςελθεῖν αὐτὸν 6
Mark 3. 1 ..6. εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος,
καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. [7] παρετήρουν δὲ 7
d Jno. 9. 16. αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, [d] εἰ ἐν τῷ σαβ-
βάτῳ θεραπεύσει, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐτοῦ. αὐτὸς 8
δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπε [8] τῷ ἀνθρώπῳ
e Is. 42. 4. Act. 26. 26. τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα· ‘[8e] Ἔγειρε, καὶ στῆθι εἰς τὸ
‘μέσον.’ ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς 9
αὐτούς· ‘Ἐπερωτήσω [9] ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν;
‘ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι ἢ [9] ἀπο-
‘κτεῖναι;’ καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτούς, εἶπεν 10
[10] αὐτῷ· ‘Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου.’ ὁ δὲ [10] ἐποίησε· καὶ
ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ [10] ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ 11
ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους τί
ἂν ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.

[2] + *αὐτοῖς.* [4] + *ἔλαβε, καί.* [7] ∽ *Παρετηροῦντο δὲ αὐτὸν οἱ*, &c.: others ∽ *Παρετήρουν δὲ οἱ*, &c. Comp. xiv. 1; Mark iii. 2. [8] ∽ *τῷ ἀνδρί*, others om. [8] *ἔγειραι*, *M.* [9] ∽ *ὑμᾶς τι· Ἔξεστι.* [9] ∽ *ἀπολέσαι*, *M.* Comp. Mark iii. 4, and elsewhere. [10] ∽ *τῷ ἀνθρώπῳ· M.* [10] *ἐποίησεν οὕτω· M.*: others, ∽ *ὁ δὲ ἐξέτεινε·* Comp. ii. 48; iii. 11; vi. 31; ix. 15; xii. 43; Acts xii. 8, and elsewhere. [10] † *ὑγιὴς*, ins. in *M.* prob. from Matth. xii. 13. Some MSS. om. *ὡς ἡ ἄλλη.*

12 ‖ Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, [12a] ἐξῆλθεν εἰς
τὸ ὄρος προςεύξασθαι· καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προς-
13 ευχῇ τοῦ Θεοῦ. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προςεφώνησε
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώ-
14 δεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, (Σίμωνα, ὃν καὶ
ὠνόμασε Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκ-
15 ωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον, Ματ-
θαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ
16 Σίμωνα τὸν καλούμενον ζηλωτὴν, Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ
17 Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης,) καὶ κατα-
βὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ· καὶ ὄχλος
μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης
τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου
καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ
18 τῶν νόσων αὐτῶν, καὶ οἱ [18] ὀχλούμενοι [18] ἀπὸ πνευμάτων
19 ἀκαθάρτων· καὶ ἐθεραπεύοντο. [b] Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει
ἅπτεσθαι αὐτοῦ· ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ
ἰᾶτο πάντας.

20 Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθ-
ητὰς αὐτοῦ, ἔλεγε· ‘[c] Μακάριοι οἱ πτωχοί· ὅτι ὑμετέρα
21 ‘ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· [d] μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν,
‘ὅτι χορτασθήσεσθε. [e] μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι
22 ‘γελάσετε. [f] μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ
‘ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι
‘καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν ἕνεκα τοῦ
23 ‘υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. [g] [23] χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
‘καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ, ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ
‘οὐρανῷ· [h] κατὰ [23] ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ
24 ‘πατέρες αὐτῶν. [i] Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι
25 ‘ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. [k] οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπε-
‘πλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. [l] οὐαὶ [25] ὑμῖν, οἱ γελῶντες

‖ Matth 9. 36..38; & x; & 11. 1. Mark 3. 13..19.
a Mat. 6. 6. Ma. 6. 7.
b Mat. 14. 36. Ma. 5. 30.
c Ja. 2. 5.
d Ps. 107. 9. Is. 55 1; & 61. 3; & 65. 13; & 55. 10.
e Is. 61. 3. Rev. 21. 4.
f Mat. 5. 11. Jno. 17. 14. 1 Pet. 2. 19; & 3. 14; & 4. 14.
g Act. 5. 14; & 7. 51. Col. 1. 24. Ja. 1. 2.
h Act. 7. 52. Heb. 11. 32..39.
i Amos 6. 1, 8. Hab. 2. 9. Ja. 5. 1.
k Is. 65. 13. Ja. 4. 9; & 5. 1.
l Eph. 5. 4.

[12] ∾ ἐξελθεῖν αὐτὸν, &c. Comp. xvi. 22; Acts ix. 3, 32, 43, and elsewhere. [18] ∾ ἐνοχλούμενοι, &c. Comp. Acts v. 16; Heb. xii. 15. [18] ὑπὸ, &c. *M.* Comp. Acts v. 16; x. 38; xiii. 4, and elsewhere. [23] χαίρετε, &c. *M.* Comp. Matth. v. 12. [23] ∾ ταὐτὰ, &c. Comp. ver. 26; xvii. 30, v. r. [25] + ὑμῖν

[a] Jno. 15. 19. 1 Jno. 4. 5. ‘ νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. [a] οὐαί,[26] ὅταν καλῶς 26
[b] 1 Ki. xxii. ‘ ὑμᾶς εἴπωσιν [26] οἱ ἄνθρωποι· [b] κατὰ [26] ταῦτα γὰρ ἐποί-
Is. 30. 10. Jer. 5. 31. ‘ ουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
[c] Ex. 23. 4. Mat. 5. 44. ‘ Ἀλλ’ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, [c] Ἀγαπᾶτε τοὺς 27
Ro. 12. 14, 20. ‘ ἐχθροὺς ὑμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· [d] εὐ- 28
1 Cor. 4. 12. ‘ λογεῖτε τοὺς καταρωμένους [28] ὑμᾶς· [28] προςεύχεσθε ὑπὲρ
[d] ch. 23. 34. Act. 7. 60. ‘ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. [e] τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν 29
[e] Mat. 5. 39. 1 Cor. 6. 7. ‘ σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός
[f] Deut. 15. 7. Prov. 19. 17. ‘ σου τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. [f] παντὶ 30
Mat. 5. 42. ‘ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ
[g] Mat. 7. 12. ‘ μὴ ἀπαίτει. [g] καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ 31
[h] Mat. 5. 46. ‘ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. [h] καὶ εἰ 32
‘ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί;
‘ καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπ-
‘ ῶσι. καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, 33
‘ ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ
[i] Mat. 5. 42. Deut. 15. 8. ‘ ποιοῦσι. [i] καὶ ἐὰν [34] δανείζητε παρ’ ὧν ἐλπίζετε ἀπο- 34
‘ λαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ [34] οἱ ἁμαρτωλοὶ
[k] ver. 27. Mat. 5. 44. ‘ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. [k] πλὴν 35
‘ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δαν-
‘ είζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν
[l] Mat. 5. 45. ‘ πολὺς [l] καὶ ἔσεσθε υἱοὶ [35] ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός
[m] Mat. 5. 48. ‘ ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. [m] γίνεσθε 36
‘ [36] οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων
[n] Mat. 7. 1. Ro. 2. 1. ‘ ἐστί. [n] καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ κατα- 37
1 Cor. 4. 5. ‘ δικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε· ἀπολύετε, καὶ ἀπο-
[o] Prov. 10. 22; & 19. 17. ‘ λυθήσεσθε. [o] δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν 38
Mat. 10. 42. ‘ πεπιεσμένον καὶ σεσαλευμένον καὶ ὑπερεκχυνόμενον
‘ δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ
‘ ᾧ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.’
[p] Is. 42. 18 -20. Εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς· ‘ [p] Μήτι δύναται τυφλὸς 39
Mat. 15. 14. ‘ τυφλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσ-

[26] † ὑμῖν, ins. in *M.* [26] † πάντες, ins. in *M.* [26] ∽ ταὐτά. [28] ὑμῖν· *M.* Comp. Matth. v. 44. [28] † καί, ins. in *M.* [34] ∽ δανείζετε, &c. [34] = οἱ. [35] † τοῦ, ins. in *M.* Comp. i. 32, 35, 76. [36] = οὖν.

40 ‘ οὖνται; [a]οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· a Mat.10.24.
41 ‘ κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. [b]Τί Jno.13.16; & 15.20.
‘ δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ b Mat. 7. 3.
‘ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατα-
42 ‘ νοεῖς; [c]ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, c Prov. 18.17.
“ ‘Ἀδελφέ, ἄφες, ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
“ σου,” αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων;
‘ [d]ὑποκριτὰ, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ d Ro.2.1,21, &c.
‘ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ
43 ‘ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. [e]οὐ γάρ ἐστι δένδρον e Mat. 7. 16, 17; & 12.33.
‘ καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν
44 ‘ ποιοῦν καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου
‘ καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι
45 ‘ σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν. [f]ὁ ἀγαθὸς f Mat.12.34, 35.
‘ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ
‘ προφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς [45]ἄνθρωπος ἐκ τοῦ
‘ πονηροῦ [45]θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
‘ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ
‘ τὸ στόμα [45]αὐτοῦ.

46 ‘ [g]Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε· καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; g ch. 13. 25. Mat.25.11. Ro. 2. 13. Gal. 6. 7. Ja. 1. 22.
47 ‘ πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων
‘ καὶ ποιῶν αὐτοὺς, ὑποδείξω ὑμῖν, τίνι ἐστὶν ὅμοιος.
48 ‘ ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε
‘ καὶ ἐβάθυνε καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημ-
‘ μύρας δὲ γενομένης, προςέῤῥηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ
‘ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο
49 ‘ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. [h]ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας h Ja. 1. 24 ..26.
‘ ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν 2Pet. 1. 10.
‘ γῆν χωρὶς θεμελίου· ᾗ προςέῤῥηξεν ὁ ποταμός· καὶ
‘ εὐθέως [49]ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης
‘ μέγα.’

1 VII. ‖ Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς ‖ Matth. 8.5 ..13.
2 τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰςῆλθεν εἰς Καπερναούμ. ἑκα-

[45] = ἄνθρωπος, &c. [45] = θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ, &c. [45] + αὐτοῦ. Comp. Matth. xii. 35. [49] ∾ συνέπεσε.

τοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἤμελλε τελ-
ευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ 3
ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρ-
ωτῶν αὐτὸν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ.
οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐτὸν 4
σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι Ἄξιός ἐστιν, ᾧ [4] παρέξει τοῦτο·
‘ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς 5
‘ᾠκοδόμησεν ἡμῖν.’ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτ- 6
οῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας,
ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ·
‘Κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς, ἵνα ὑπὸ τὴν
‘στέγην μου εἰςέλθῃς· διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε 7
[a] Ps. 107. 19, 20. ‘ἐλθεῖν· [a] ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου.
‘καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, 8
‘ἔχων ὑπ’ ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, “Πορ-
“εύθητι” καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, “Ἔρχου” καὶ
‘ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου “Ποίησον τοῦτο,” καὶ
‘ποιεῖ.’ ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν 9
καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε· ‘Λέγω
‘ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.’ καὶ 10
ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὗρον τὸν
ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα.

Καὶ ἐγένετο ἐν [11] τῇ ἑξῆς, ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλου- 11
μένην Ναΐν· καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
[11] ἱκανοὶ καὶ ὄχλος πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς 12
πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς υἱὸς μονογενὴς
τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὕτη χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως
ἱκανὸς [12] ἦν σὺν αὐτῇ. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος 13
ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ· ‘Μὴ κλαῖε.’
καὶ προςελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ· οἱ δὲ βαστάζοντες 14
ἔστησαν. καὶ εἶπε· ‘Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. καὶ 15
ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν· καὶ ἔδωκεν
αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος [16] πάντας, καὶ 16

[4] ∾ παρέξῃ, &c. [11] ∾ τῷ ἑξῆς. Comp. viii. 1; ix. 37; Acts iii. 24; xi. 4; xxi. 1; xxv. 17; xxvii. 18, &c. [11] + ἱκανοί. [12] = ἦν, &c. [16] ἅπαντας, M. Comp. v. 26: xvii. 27, 29, and elsewhere.

ἐδόξαζον τὸν Θεὸν, λέγοντες, ὅτι [a] ‘Προφήτης μέγας a ch. 24. 19.
‘ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, [b] καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν b ch. 1. 68.
17 ‘λαὸν αὐτοῦ.’ καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ
Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.
18 Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ
19 πάντων τούτων. ‖ καὶ προςκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ‖ Matth. 11. 2 ..6.
μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
λέγων· ‘Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προςδοκῶμεν;’
20 Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον· ‘Ἰω-
‘άννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων,
21 ‘[c] Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προςδοκῶμεν;’ ἐν αὐτῇ c Zech. 9. 9.
δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων
καὶ πνευμάτων πονηρῶν καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο
22 [21] τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς·
‘Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε·
‘[d] ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ d Is. 35. 5, 6; & 61. 1.
‘καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, [e] πτωχ- e ch. 4. 18.
23 ‘οἱ εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ 1 Cor. 1. 26 ..28.
24 ‘σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.’ ‖ ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ja. 2. 4, 5. ‖ Matth. 11. 7
Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν [24] πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰω- ..30.
25 άννου· ‘Τί [24] ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;
‘κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί [25] ἐξελ-
‘ηλύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσ-
‘μένον; ἰδοὺ, οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχ-
26 ‘οντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί [26] ἐξεληλύθατε
‘ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον
27 ‘προφήτου. οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται, “[f] Ἰδοὺ, f ch. 1. 15 ..17.
“ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προςώπου σου, Mal. 3. 1.
28 “ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.” λέγω Mar. 1. 2.
‘γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν [28] προφήτης
‘Ἰωάννου [28] τοῦ βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν· ὁ δὲ μικρό-
29 ‘τερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι.’ καὶ
πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν τὸν

[21] = τὸ. [24..26] thrice ∾ ἐξήλθατε, or ἐξήλθετε.
[24] ∾ τοῖς ὄχλοις, prob. from Matth. xi. 7 [26] + προφήτης. [28] + τοῦ βαπτιστοῦ.

a ch. 3. 12. Mat. 3. 5, 6. θεὸν [a]βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. οἱ δὲ Φαρισ- 30
αῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἠθέτησαν εἰς
ἑαυτοὺς μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. [31]'Τίνι οὖν ὁμοιώσω 31
'τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι;
'ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προς- 32
'φωνοῦσιν ἀλλήλοις καὶ λέγουσιν, 'Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ
" οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε."
b Mat. 3. 4. Mk. 1. 6. '[b]ἐλήλυθε γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, μήτε [33]ἄρτον ἐσθί- 33
'ων μήτε [33]οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, "Δαιμόνιον ἔχει."
'ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ 34
c Jno. 2. 2; & 12. 2. 'λέγετε, "[c]Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, φίλος
d Prov. 8. 32 .36; & 17. 16. " τελωνῶν καὶ [34]ἁμαρτωλῶν." [d]καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία 35
'ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς [35]πάντων.'

Ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων, ἵνα φάγῃ μετ' 36
αὐτοῦ· καὶ εἰςελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνε-
κλίθη. καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν [37]ἁμαρτ- 37
ωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου,
κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ 38
τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας
αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι· καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς
ἐξέμασσε καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἤλειφε τῷ
e ch. 15. 2. μύρῳ. [e]ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν 39
ἑαυτῷ, λέγων· 'Οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν,
'τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτ-
'ωλός ἐστι.' καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· 40
'Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν.' [40]ὁ δέ φησι· 'Διδάσκαλε,
'εἰπέ.' 'Δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε 41
f Ro. 5. 6. 'δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. [f]μὴ 42
'ἐχόντων [42]δε αὐτῶν ἀποδοῦναι ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο.

[31] † εἶπε δὲ ὁ Κύριος· ins. in *M.* Comp. Matth. xi. 16.
[33] + ἄρτον. [33] + οἶνον. [34] ἁμαρτωλῶν, καί.
[35] + πάντων. Comp. Matth. xi. 19. [37] ∾ ἁμαρτωλός· καὶ ἐπιγνοῦσα, &c. [40] Ὁ δέ φησι· Διδάσκαλε; Εἶπε· Δύο, &c. others, Ὁ δέ· Διδάσκαλε εἰπέ. Φησί· Δύο, &c.: others, Ὁ δέ φησι· Διδάσκαλε εἰπέ. Ὁ δὲ εἶπε· Δύο, &c.
[42] = δὲ.

‘ τίς οὖν αὐτῶν, [42] εἰπὲ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει;’ ἀπο-
43 κριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν· ‘ Ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ
‘ πλεῖον ἐχαρίσατο,’ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· ‘ Ὀρθῶς ἔκρινας.’
44 καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη· ‘ Βλέπ-
‘ εις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰςῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν·
‘ ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς
‘ δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξὶ [44] αὐτῆς
45 ‘ ἐξέμαξε. φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ’ ἧς [45] εἰς-
46 ‘ ῆλθον οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ
‘ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψε
47 ‘ [46] τοὺς πόδας μου. [47] οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ
‘ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησε πολύ· ᾧ δὲ
48 ‘ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ.’ εἶπε δὲ αὐτῇ· ‘ Ἀφέ- a Mat. 9. 2, 3. Ma. 2. 7.
49 ‘ ωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι.’ καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακεί- b ch. 8. 48; & 18. 42.
μενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· ‘ [a] Τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ Hab. 2. 4.
50 ‘ ἁμαρτίας ἀφίησιν;’ εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα· ‘ [b] Ἡ Eph. 2. 8. Mat. 9. 22.
‘ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.’ Ma. 5. 34, & 10. 52

1 VIII. ‖ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε ‖ Mark 3. 19.
κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος c Mat. 27. 55, 56.
2 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ [c] καὶ Ma. 16. 9.
γυναῖκές τινες, αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων Jno. 19. 25
πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαλ-
3 ηνὴ, ἀφ’ ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα, γυνὴ
Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι
πολλαὶ, αἵτινες διηκόνουν [3] αὐτῷ [3] ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων
αὐταῖς.

4 ‖ Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν κατὰ πόλιν ‖ Matth. 13. 1–9.
5 ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς· ‘ Ἐξ- Mark 4. 1–9.
‘ ῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν
‘ τῷ σπείρειν αὐτὸν ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν· καὶ
‘ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν

[42] + εἰπὲ. [44] † τῆς κεφαλῆς. Comp. ver 38; xii. 7, and elsewhere. [45] ∾ εἰςῆλθεν. [46] + τοὺς πόδας μου. [47] Οὗ χάριν λέγω σοι· Ἀφέωνται, &c. [3] ∾ αὐτοῖς. [3] ∾ ἐκ.

κάλει αὐτὸν, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον
ἀπελθεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων 32
ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς
εἰς ἐκείνους εἰςελθεῖν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα 33
δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου [33] εἰςῆλθεν εἰς τοὺς
χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν
λίμνην καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ [34] γε- 34
γονὸς ἔφυγον καὶ [34] ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς
τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός· καὶ ἦλθον 35
πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον,
ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρον-
οῦντα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν.
ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς [35] καὶ οἱ ἰδόντες, πῶς ἐσώθη [36] ὁ 36
a Act. 16. 39. δαιμονισθείς. [a] καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος 37
τῆς περιχώρου τῶν [37] Γαδαρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν·
ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ 38
πλοῖον ὑπέστρεψεν. ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ
ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ
αὐτὸν [38] ὁ Ἰησοῦς, λέγων· 'Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν 39
'σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ Θεός.' καὶ ἀπῆλθε,
καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς.
‖ Matth. 9. 1. Mark 5. 21. ‖ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξ- 40
‖ Matth. 9. 18 ατο αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προςδοκῶντες
..26. Mark 5. 22 αὐτόν. ‖ Καὶ ἰδοὺ, ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς 41
..43. ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε· καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς
πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰςελθεῖν εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν 42
δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν,
b Lev. 15. 25. οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. [b] καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει 43
αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις [43] ἰατροῖς προςαναλώσασα

[33] ~ εἰςῆλθον, &c. Comp. Mark v. 31. [34] γεγενημένον, *M.* Comp. ver. 35, 56; ii. 15; xxiv. 12, and elsewhere. [34] † ἀπελθόντες, &c. ins. in *M.*, prob. from Matth. viii. 33. [35] = καί, &c. [36] = ὁ δαιμονισθείς. [37] Γερασηνῶν, others Γεργεσηνῶν. [See ver. 26.] [38] = ὁ Ἰησοῦς. [43] εἰς ἰατρούς, &c. *M.*

ὅλον τὸν βίον οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι·
44 προςελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου
αὐτοῦ, [a] καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. [a] ch. 13. 13. Mat. 8. 3; & 20. 34.
45 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· 'Τίς ὁ ἁψάμενός μου;' ἀρνουμένων
δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ [45] οἱ σὺν αὐτῷ· 'Ἐπι-
'στάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, [45] καὶ
46 'λέγεις· "Τίς ὁ ἁψάμενός μου;"' ὁ δὲ [46] Ἰησοῦς εἶπεν·
'Ἥψατό μού τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν
47 'ἀπ' ἐμοῦ.' ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα
ἦλθε, καὶ προςπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ,
ἀπήγγειλεν [47] αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ὡς
48 ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· '[48] Θάρσει, θύγατερ·
49 'ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.' Ἔτι
αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου,
λέγων αὐτῷ, ὅτι Τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου· μὴ σκύλλε
50 'τὸν διδάσκαλον.' ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ,
λέγων· '[b] Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται.' [b] Jno. 11. 25. Ro. 4. 17.
51 [51] ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν οὐκ ἀφῆκεν εἰςελθεῖν οὐδένα εἰ
μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα
52 τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. ἔκλαιον δὲ πάντες, καὶ
ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε· '[c] Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέ- [c] Jno. 11. 11, 13.
53 'θανεν ἀλλὰ καθεύδει.' [d] καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες [d] ch. 16. 14.
54 ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας καὶ κρατ-
ήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε, λέγων· '[e] Ἡ παῖς, [e] ch. 7. 14. Jno 11. 43.
55 'ἐγείρου.' καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς καὶ ἀνέστη
56 παραχρῆμα. καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ
ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς
μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

1 IX. ‖ [f] Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα,[1] ἔδωκεν αὐτοῖς ‖ Mark 6. 7 13.
δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους [f] ch. 6. 13. Mat. 10. 1 Mar. 3. 13.

[45] οἱ μετ' αὐτοῦ M. [45] + καὶ λέγεις· Τίς ὁ ἁψάμενός μου. [46] = Ἰησοῦς. [47] = αὐτῷ. [48] + Θάρσει. [51] Εἰςελθὼν, M. Comp. Mark v. 34. [1] † μαθητὰς αὐτοῦ, ins. in M. Comp. ver. 12; viii. 1; xviii. 31; xxii. 3. 47; Acts vi. 2.

θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βα- 2
[a] ch. 22. 35. Mat. 10. 9. σιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς [2] ἀσθενοῦντας. [a] καὶ 3
εἶπε πρὸς αὐτούς· ‘Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδὸν, μήτε
‘[3] ῥάβδον μήτε πήραν μήτε ἄρτον μήτε ἀργύριον,
[b] ch. 10.5,6. ‘μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. [b] καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰς- 4
[c] ch.10.10,11. Mat. 10.14. Act. 13. 51; & 18. 6. ‘έλθητε, ἐκεῖ μένετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. [c] καὶ ὅσοι 5
‘ἂν μὴ [5] δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως
‘ἐκείνης καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀπο-
‘τινάξατε εἰς μαρτύριον ἐπ᾿ αὐτούς.’ Ἐξερχόμενοι δὲ 6
διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύ-
οντες πανταχοῦ.

‖ Matth. 14.1 ..12. Mark 6. 14 ..29. ‖Ἤκουσε δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης τὰ γινόμενα [7] ὑπ᾿ 7
αὐτοῦ πάντα· καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων
ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ὑπό τινων δὲ ὅτι 8
Ἡλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων
ἀνέστη. καὶ εἶπεν [9] Ἡρώδης· ‘Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· 9
‘τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα;’ καὶ
ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

‖ Math.13.21. Mark 6. 30 ..44. John 6. 1 ..13. ‖Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ, 10
ὅσα ἐποίησαν· καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς, ὑπεχώρησε κατ᾿
ἰδίαν [10] εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά.
οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ δεξάμενος 11
αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ
[d] ch. 1. 53; & 5. 31. [d] καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἰᾶτο. ἡ δὲ ἡμέρα 12
ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ·
‘Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα [12] πορευθέντες εἰς τὰς κύκλῳ
‘κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι καὶ εὕρωσιν ἐπι-
‘σιτισμόν· ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν.’ εἶπε δὲ πρὸς 13
αὐτούς· ‘Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.’ οἱ δὲ εἶπον· ‘Οὐκ
‘εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες δύο, εἰ
‘μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν

[2] ∾ ἀσθενεῖς. [3] ῥάβδους, *M.* Comp. Matth. x. 10. [5] ∾ δέχωνται. Comp. x. 8, 10. [7] = ὑπ᾿ αὐτοῦ. Comp. xiii. 17; Acts xii. 5. [9] † ὁ, ins. in *M.* [10] ∾ εἰς τόπον ἔρημον Βηθσαϊδά: others, ∾ εἰς πόλιν καλουμένην Βηθσαϊδά. [12] ∾ ἀπελθόντες, *M.*

14 ‘τοῦτον βρώματα.’ (ἦσαν γὰρ ὡςεὶ ἄνδρες πεντακιςχίλ-
ιοι.) εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ‘Κατακλίνατε
15 ‘αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα.’ καὶ ἐποίησαν οὕτω,
16 καὶ ἀνέκλιναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους
καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγ-
ησεν αὐτούς, καὶ κατέκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
17 παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν
πάντες, καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων
κόφινοι δώδεκα.

18 ‖ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προςευχόμενον κατα- ‖ Math.16.13 .20.
μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτ- Mark 8. 27 –30.
19 ούς, λέγων· ‘[a] Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι;’ οἱ δὲ a Mat. 14. 2.
ἀποκριθέντες εἶπον· ‘[b] Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· ἄλλοι Mar. 6. 14. b Jno. 6. 69.
‘δέ, Ἠλίαν· ἄλλοι δέ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων
20 ‘ἀνέστη.’ εἶπε δὲ αὐτοῖς· ‘Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε
‘εἶναι;’ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε· ‘Τὸν Χριστὸν τοῦ
21 ‘Θεοῦ.’ ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ
22 [21] λέγειν τοῦτο, εἰπών, ὅτι ‖ [c] ‘Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρ- ‖ Math.16.21 .28.
‘ώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν Mark 8.31
‘πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀπο- –33, & 9. 1.
23 ‘κτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ [22] ἐγερθῆναι.’ Ἔλεγε δὲ c ch. 18. 31; & 24. 7.
πρὸς πάντας· ‘[d] Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου [23] ἔρχεσθαι, Mat. 17. 22.
‘ἀρνησάσθω ἑαυτὸν [23] καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ Mar. 9. 31; & 10. 33.
24 ‘[23] καθ’ ἡμέραν καὶ ἀκολουθείτω μοι. [e] ὃς γὰρ ἂν θέλῃ d ch. 14. 27. Mat. 10. 38.
‘τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ’ ἂν Ro. 8. 13. Col. 3. 5.
‘ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει e ch. 17. 33. Mat. 10. 39.
25 ‘αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον Jno. 12. 25.
26 ‘ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς; [f] ὃς γὰρ ἂν f ch. 12. 9 Mat. 10. 33.
‘ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς Mar. 8. 38.
‘τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ 2Tim. 2. 12. 1Jno. 2. 23
27 ‘αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. λέγω

[21] ∾ εἰπεῖν, *M.* Comp. Matth. xvi. 20; Mark viii. 30. [22] ∾ *ἀναστῆναι.* Comp. Matth. xvi. 21; Luke xvi. 31; xviii. 33; xxiv. 46; Acts xvii. 3. [23] *ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω, M.* Comp. Matth. xvi. 24; Mark viii. 34. [23] + *καὶ ἀράτω* to *ἡμέραν.* [23] = *καθ’ ἡμέραν.*

a Mar. 9. 1. ‘ δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε [27] ἑστώτων, a οἳ οὐ
‘ μὴ [27] γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν
‘ τοῦ Θεοῦ.’

‖ Matth. 17. 1 ‖ Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡςεὶ ἡμέραι 28
-8. Mark 9. 2-8. ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν [28] Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβ-
ον ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προςεύξασθαι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 29
προςεύχεσθαι αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ προςώπου αὐτοῦ ἕτερον,
καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ, 30
ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ
Ἠλίας, οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν 31
ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν 32
αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ
εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνε-
στῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς 33
ἀπ’ αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν· ‘ Ἐπιστάτα,
‘ καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς
‘ τρεῖς, μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωσεῖ καὶ μίαν Ἠλίᾳ·’ μὴ
εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγένετο νεφέλη, 34
καὶ ἐπεσκίασεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους
εἰςελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς 35
νεφέλης, λέγουσα· “ Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ [35] ἀγαπ-
“ ητός· αὐτοῦ ἀκούετε.” καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, 36
εὑρέθη [36] ὁ Ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ οὐδ-
ενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν
ἑωράκασιν.

‖ Matth. 17. 14 ‖ Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν 37
-21. Mark 9. 13 ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ 38
-29. ἰδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου [38] ἀνεβόησε, λέγων· ‘ Διδά-
‘ σκαλε, δέομαί σου [38] ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι

[27] ἑστηκότων, *M.* Comp. Mark ix. 1; Matth. xvi. 28. [27] γεύσονται, *M.* [28] † τὸν, ins. in *M.* Comp. viii. 51; xxii. 8; Matth. xvii. 1; Mark ix. 2. [35] ∾ ἐκλελεγμένος Comp. ii. 15, 27; viii. 34, 35, 36; xxii. 22, and elsewhere. [36] = ὁ. [38] ∾ ἐβόησε. Comp. xviii. 38; Acts viii. 7; xxi. 34, and elsewhere. [38] ἐπίβλεψον, *M.* Comp. Acts xxi. 39.

39 ‘μονογενής ἐστί μοι· καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν,
‘καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ
40 ‘καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. καὶ
‘ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα [40] ἐκβάλωσιν αὐτό· καὶ
41 ‘οὐκ ἠδυνήθησαν.’ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ‘Ὦ
‘γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς
‘ὑμᾶς καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προςάγαγε τὸν υἱόν σου ὧδε.’
42 ἔτι δὲ προςερχομένου αὐτοῦ ἔῤῥηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον
καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι
τῷ ἀκαθάρτῳ. καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν
43 τῷ πατρὶ αὐτοῦ. ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγ-
αλειότητι τοῦ Θεοῦ.

‖ Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς [43] ἐποίει [43] ὁ ‖ Matth. 17. 22, 23.
44 Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ‘Θέσθε ὑμεῖς εἰς Mar. 9. 30
‘τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ –32.
‘ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.’
45 οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον
ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό· καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτ-
ῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

46 ‖ Εἰςῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη ‖ Matth. 18. 1
47 μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς ..35.
καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου ἔστησεν αὐτὸ παρ' Mark 9. 33
48 ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ –50.
‘παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν
‘ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ
‘μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτος [48] ἔσται
49 ‘μέγας.’ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν· ‘Ἐπιστάτα,
‘εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα [49] τὰ δαι-
‘μόνια· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ'
50 ‘ἡμῶν.’ καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· ‘Μὴ κωλύετε·
‘ὃς γὰρ οὐκ ἔστι [50] καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν.’
51 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς

[40] ἐκβάλλωσιν. Comp. Mark ix. 18. [43] ἐποίησεν, M. Comp. Mark ix. 18. [43] = ὁ Ἰησοῦς. Comp. Matth. xvii. 19; Mark ix. 28, 29. [48] ⊂⊃ ἐστι. [49] = τὰ. [50] καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν, M. Comp. Mark ix 39

ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόςωπον αὐτοῦ ἐστήριξε
τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ. καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλ- 52
ους πρὸ προςώπου αὐτοῦ· καὶ πορευθέντες εἰςῆλθον εἰς
κώμην Σαμαρειτῶν, ὥςτε ἑτοιμάσαι αὐτῷ. καὶ οὐκ ἐδέξ- 53
αντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρόςωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον
εἰς Ἱερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος 54
καὶ Ἰωάννης εἶπον· 'Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ κατα-
'βῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτοὺς, [54] ὡς καὶ
'Ἠλίας ἐποίησε;' στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς. [55] καὶ 55
εἶπεν· 'Οὐκ οἴδατε, οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς;' [55] καὶ 56
ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

[57] Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέ τις 57
πρὸς αὐτόν· 'Ἀκολουθήσω σοι, ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, [57] Κύριε.'
καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 'Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, 58
'καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς
'τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ.' Εἶπε 59
δὲ πρὸς ἕτερον· 'Ἀκολούθει μοι.' ὁ δὲ εἶπε· 'Κύριε, ἐπί-
'τρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου.'
a 1 Ki. 19. 20. Mat. 8. 22. εἶπε δὲ αὐτῷ [60] ὁ Ἰησοῦς· '[a] Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι 60
'τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βα-
'σιλείαν τοῦ Θεοῦ.' Εἶπε δὲ καὶ ἕτερος· 'Ἀκολουθήσω 61
b ch. 14. 16..20. 'σοι, Κύριε· [b] πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς
c ch. 17. 32, 33. Ps. 78. 8..10. Heb. 10. 38. 2 Pet. 2. 20..22. 'εἰς τὸν οἶκόν μου.' εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς· '[c] Οὐδ- 62
'εὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπ-
'ων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
'Θεοῦ.'

X. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ ἑτέρους 1
ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προς-
d Mat. 9. 37, 38. Jno. 4. 35, 36. ώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν
αὐτὸς ἔρχεσθαι. ἔλεγεν [2] οὖν πρὸς αὐτούς· '[d] Ὁ μὲν 2

[54] + ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησε. [55] = καὶ εἶπεν to ἐστε ὑμεῖς. [55] † Ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι, ins. in *M.* [57] ∾ Καὶ πορευομένων, ins. in *M.* [57] + Κύριε. [60] = ὁ Ἰησοῦς. [2] ∾ δὲ.

'θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ
'κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως [2]ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν
3 'θερισμὸν αὐτοῦ. [a]ὑπάγετε· ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς a Mat.10.16.
4 'ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. [b]μὴ βαστάζετε βαλάντιον b ch. 9. 3; & 22.35.
'μὴ πήραν μηδὲ ὑποδήματα, [c]καὶ μηδένα κατὰ τὴν c 2 Ki. 4. 29.
5 'ὁδὸν ἀσπάσησθε. [d]εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν [5]εἰςέρχησθε, d Mat.10.12; & Mar.6.10.
6 'πρῶτον λέγετε· "Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ." καὶ ἐὰν
'[6]ᾖ ἐκεῖ [6]υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ
7 'εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. [e]ἐν e Lev.19.13 Deut.24.14;
'αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' & 25. 4.
'αὐτῶν, ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστι· μὴ 1 Cor. 9. 4 ..12.
8 'μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. καὶ εἰς [8]ἣν δ' ἂν πόλιν
'εἰςέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα
9 'ὑμῖν. [f]καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγ- f Mat. 3. 2,
'ετε αὐτοῖς· "Ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ." & 4. 17.
10 '[g]εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν [10]εἰςέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, g ch. 9. 5.
11 'ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπατε· "Καὶ τὸν Mat.10.14. Mar. 6. 11.
"κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν [11] Act.13.51;
"ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγι- & 18. 6.
12 "κεν [11]ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ." λέγω [12]ὑμῖν, ὅτι Σοδόμοις
'ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
13 '[h]οὐαί σοι, Χοραζὶν, οὐαί σοι, Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ h Mat.11.21
'καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, ..24.
'πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν.
14 'πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει
15 'ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ, Καπερναοὺμ, ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ
16 'ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ. [i]ὁ ἀκούων ὑμῶν i Mat. 10 40
'ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ. ὁ δὲ ἐμὲ Mar. 9. 37 Jno. 13. 20.
'ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.' 1Thes.4.8.
17 Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγ-
οντες· 'Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ

[2] *ἐκβάλλῃ*, *M.* Comp. Mark ix. 38. [5] ∾ *εἰσέλθητε.*
[6] † *μὲν*, ins. in *M.* Comp. Matth. x. 13. [6] † *ὁ*, ins. in *M.*
[8] ∾ *ἣν ἂν*. Comp. Matth. x. 11. [10] ∾ *εἰσέλθητε*. Comp.
ix. 4; Matth. x. 11. [11] † *ἐφ' ὑμᾶς*, ins. in *M.* Comp. ver. 9.
[12] † *δὲ*, ins. in *M.*

a Rev.12.8,9. ‘ὀνόματί σου.’ εἶπε δὲ αὐτοῖς· ‘ a Ἐθεώρουν τὸν σατ- 18
b Ps.91.13,14. ‘ανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. b ἰδού, 19
Mar. 16.18. Act. 28. 5. ‘δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ
‘σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ
‘οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ [19] ἀδικήσῃ. πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρ- 20
c Is. 4. 3, 4. ‘ετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· c χαίρετε δέ,[20]
Dan. 12. 1. Phil. 4. 3. ‘ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς.’ Ἐν 21
Rev. 13. 8. αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ
d Is. 29. 14. 1 Cor. 1. 19 εἶπεν· ‘ d Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ
..26; ‘καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συν-
& 2.6,7. ‘ετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναί, ὁ πατήρ,
e Ps. 8. 6; & Heb. 2. 8. ‘ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. e [22] πάντα μοι 22
Jno. 3. 35; ‘παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς
& 17. 2. 1Cor.15.27. ‘ἐστιν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ· καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ
Eph. 1. 21, 22. ‘ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.’ καὶ 23
Phil. 2. 9. στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητάς, κατ’ ἰδίαν εἶπε· ‘Μακάριοι
‘οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. λέγω γὰρ ὑμῖν, 24
‘ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς
‘βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ
‘ἤκουσαν.’

f Mat.22.35. f Καὶ ἰδού, νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν καὶ 25
Mar.12.28. λέγων· ‘Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομ-
‘ήσω;’ ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· ‘Ἐν τῷ νόμῳ τί γέ- 26
‘γραπται; πῶς ἀναγινώσκεις;’ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν·
g Deut.6.5; “ g Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας 27
& 10.12; & 30. 6. “σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος
Lev. 19.18. Ro. 13. 9. “σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον
Gal. 5. 14. Ja. 2. 8. “σου ὡς σεαυτόν.” εἶπε δὲ αὐτῷ· ‘Ὀρθῶς ἀπεκρίθης· 28
‘τοῦτο ποίει, καὶ ζήσῃ.’ ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτόν, 29
εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· ‘Καὶ τίς ἐστί μου πλησίον;’
ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ‘Ἄνθρωπός τις κατέ- 30
‘βαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ λῃσταῖς περι-
‘έπεσεν· οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες,

[19] *ἀδικήσει*, *M.* [20] † *μᾶλλον*, ins. in *M.* [22] † *καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶπε·* ins. in *M.* Comp. vii. 44; ix. 55; xiv. 25; xxiii. 28, and elsewhere.

31 ʻ ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγ-
ʻ κυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ
32 ʻ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ Λευΐτης,
ʻ γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, [32] ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρ-
33 ʻ ῆλθε. Σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ᾽ αὐτὸν καὶ
34 ʻ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη. καὶ προςελθὼν κατέδησε τὰ
ʻ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας
ʻ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχ-
35 ʻ εῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον [35] ἐξελθ-
ʻ ὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν
ʻ αὐτῷ· " Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ· καὶ ὅ, τι ἂν προςδαπαν-
" ήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι."
36 ʻ τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι
ʻ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς;᾽ ὁ δὲ εἶπεν· ʻὉ ποι-
37 ʻ ήσας τὸ ἔλεος μετ᾽ αὐτοῦ.᾽ εἶπεν [37] δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
ʻ Πορεύου καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.᾽
38 [a] Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰς- a Joh. 11. 1 & 12. 2.
ῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα
39 ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν
ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ
40 τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ
Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ
εἶπε· ʻ Κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με
ʻ κατέλιπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντι-
41 ʻ λάβηται.᾽ ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ʻ [b] Μάρθα, b 1 Cor. 7. 32. Phil. 4. 6.
ʻ Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· ἑνὸς δέ
42 ʻ ἐστι χρεία. [c] Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, c Ps. 27. 4.
ʻ ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ᾽ αὐτῆς.᾽

1 XI. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προς-
ευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
πρὸς αὐτόν· ʻ Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προςεύχεσθαι, καθὼς
2 ʻ καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.᾽ εἶπε δὲ
αὐτοῖς· ʻ [d] Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε· " Πάτερ,[2] ἁγια- d Mat. 6. 9.

[32] + ἐλθών. [35] = ἐξελθών. [37] οὖν, *M.* [2] † ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ins. in *M.* Comp. Matth. vi. 9.

“ σθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω σου ἡ βασιλεία· [3]τὸν ἄρτον 3
“ ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν· καὶ ἄφες 4
“ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ [4]ἀφίεμεν παντὶ
“ ὀφείλοντι ἡμῖν· καὶ μὴ εἰςενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.”[4]
a ch 18.1..8. [a]καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ‘Τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ 5
‘ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ [5]εἴπῃ αὐτῷ,
“ Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος [6]μου παρ- 6
“ εγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω
“ αὐτῷ,” κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ· “Μή μοι 7
“ κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία
“ μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς
“ δοῦναί σοι.” λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀνα- 8
‘ στὰς διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διάγε τὴν ἀναίδειαν
‘ αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ [8]ὅσων χρῄζει. κἀγὼ ὑμῖν 9
b Mat. 7. 7; & 21.22. ‘ λέγω, [b]αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσ-
Mar. 11.24. ‘ ετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν 10
Jno.14.13; & 15.7; ‘ λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι [10]ἀνοιγ- 11
& 16.23. Ja. 1. 5, 6. ‘ ήσεται. [c]τίνα δὲ [11]ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς
1Jno.3.22. ‘ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; [11]ἢ καὶ ἰχθῦν, μὴ ἀντὶ 12
c Mat. 7. 9. ‘ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ᾠόν, μὴ 13
‘ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχ-
‘ οντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
‘ πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα
‘ ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;’
d Mat. 9.32; & 12.22. [d]Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· 14
ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός·
e Mar. 3. 22. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. [e]τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· ‘Ἐν 15
‘ Βεελζεβοὺλ [15]ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαι-
f Mat.12.38; & 16. 1. ‘ μόνια·’ [f]ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ 16

[3] † γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· ins. in *M.* [4] ∾ ἀφίομεν. [4] † ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ins. in *M.* [5] ∾ ἐρεῖ. [6] + μου. [8] ∾ ὅσον. Comp. xii. 30; Matth. vi. 32, and elsewhere. [10] ∾ ἀνοιχθήσεται. Comp. ver. 9, and Matth. vii. 7.

[11] ∾ ἐξ ὑμῶν. Comp. Matth. vii. 9. [11] εἰ, *M.* [15] ∾ τῷ ἄρχοντι. Comp. Matth. xii. 24.

17 *ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ.* [a]*αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανο-* a Mat. 12. 25. Mar. 3. 24
ήματα, εἶπεν αὐτοῖς· ‘Πᾶσα βασιλεία ἐφ’ ἑαυτὴν δια-
18 *‘μερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ*
‘δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ’ ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται
‘ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν
19 *‘με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ*
‘δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο
20 *‘κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκ-*
‘βάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ’ ὑμᾶς ἡ βασιλεία
21 *‘τοῦ Θεοῦ.* [b]*ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ* b Mat. 12. 29.
‘τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·
22 *‘ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν,*
‘τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ’ ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ
23 *‘σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ’ ἐμοῦ κατ’ ἐμοῦ*
24 *‘ἐστι, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ’ ἐμοῦ σκορπίζει.* [c]*ὅταν τὸ* c Mat. 12. 43.
‘ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται
‘δι’ ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρί-
‘σκον λέγει, “Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν
25 *“ἐξῆλθον.” καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κε-*
26 *‘κοσμημένον.* [d]*τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ* d Jno. 5. 14 Heb. 6. 4; & 10. 26.
‘ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ [26]*εἰςελθόντα* 2 Pet. 2. 20.
‘κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου
27 *‘ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.’ ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν*
αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου,
εἶπεν αὐτῷ· ‘Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ
28 *‘μαστοὶ οὓς ἐθήλασας.’ αὐτὸς δὲ εἶπε· ‘*[e]*Μενοῦνγε* e Mat. 7. 21.
‘μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσ- Ro. 2. 13.
29 *‘οντες.’*[28] *Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν·* Ja. 1. 25.
‘Ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι· σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ
‘σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, [f]*εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.*[29] f Jon. 1. 17. Mat. 12. 39
30 *‘καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις,*
‘οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ.
31 *‘*[g]*βασίλισσα Νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν* g 1 Ki. 10. 1. 2 Chr. 9. 1.

[26] ∾ *ἐλθόντα.* Comp. Matth. xii. 45. [26] † *αὐτὸν.* ins. in *M.* Comp. viii. 21. [29] † *τοῦ προφήτου.* ins. in *M.* Comp. Matth. xii. 39; xvi. 4.

‘ ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι
‘ ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
a Jona. 3. 5. ‘ Σολομῶνος· καὶ ἰδού, πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. [a] ἄνδρες 32
‘ [32] Νινευῒ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς
‘ ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς
b ch. 8. 16. Mat. 5. 15. Mar. 4. 21. ‘ τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδού, πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. [b] οὐδεὶς 33
‘ δὲ λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὴν τίθησιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν
‘ μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰςπορευόμενοι τὸ
‘ φέγγος βλέπωσιν. ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ 34
‘ [34] ὀφθαλμός· ὅταν [34] οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ
‘ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν ἐστιν· ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ,
c Is. 5. 20, 21. 1 Cor. 1. 19..21. ‘ καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. [c] σκόπει οὖν, μὴ τὸ φῶς τὸ 35
‘ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτ- 36
‘ εινόν, μὴ ἔχον τὶ μέρος σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον,
‘ ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε.'
Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι ἠρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις, ὅπως 37
d Mar. 7. 3. ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰςελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. [d] ὁ δὲ 38
Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ
e Mat. 23. 25. Tit. 1. 15. τοῦ ἀρίστου. [e] εἶπε δὲ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν· ‘ Νῦν ὑμεῖς 39
‘ οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος
‘ καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πον-
‘ ηρίας. ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ 40
f ch. 12. 33. Is. 58. 7. Dan. 4. 27. ‘ ἔσωθεν ἐποίησε; [f] πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, 41
‘ [g] καὶ ἰδού, πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. [h] ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν 42
g Ro. 14. 14..18. Tit. 1. 15. ‘ τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ
h Mat. 12. 7; & 23. 23. Hos. 6. 6. ‘ πήγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν
‘ καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. [42] ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκ-
i ch. 20. 46. ‘ εῖνα μὴ ἀφιέναι. [i] οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπ- 43
‘ ᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς
k Mat. 23. 27. ‘ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. [k] οὐαὶ ὑμῖν,[44] ὅτι ἐστὲ ὡς 44
‘ τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ [44] οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατ-
‘ οῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.' Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν 45

[32] ∾ Νινευῖται. [34] ∾ ὀφθαλμός σου. [34] + οὖν. Comp. Matth. xii. 45. [42] ∾ Ταῦτα δὲ. [44] † γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ins. in M. Comp. ver. 45, 46; vi. 24, 25; Matth. xxiii. 27. [44] + οἱ.

νομικῶν λέγει αὐτῷ· ‘ Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς
46 ‘ ὑβρίζεις.’ ὁ δὲ εἶπε· ‘ [a] Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ, a Mat. 23. 4. Is. 10. 1.
‘ ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυςβάστακτα, καὶ
‘ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προςψαύετε τοῖς φορτί-
47 ‘ οις. οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προ-
48 ‘ φητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. ἄρα
‘ μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων
‘ ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰκο-
49 ‘ δομεῖτε [48] αὐτῶν τὰ μνημεῖα. [b] διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία b ch. 10. 3. Mat. 10. 16. & 23. 34.
‘ τοῦ Θεοῦ εἶπεν· Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ Jno. 16. 2; Act. 7. 51, 52.
‘ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ ἐκδιώξουσιν· Heb. 11. 35.
50 ‘ ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκ-
‘ χυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς
51 ‘ ταύτης· [c] ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ ἕως τοῦ αἵματος c Gen. 4. 8.
‘ Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου
‘ καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς
52 ‘ γενεᾶς ταύτης. [d] οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε d Mat. 23. 13.
‘ τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ [52] εἰςήλθατε, καὶ
53 ‘ τοὺς εἰςερχομένους ἐκωλύσατε.’ [53] Λέγοντος δὲ αὐτοῦ
ταῦτα πρὸς αὐτοὺς ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισ-
αῖοι δεινῶς ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλει-
54 όνων, [54] ἐνεδρεύοντες αὐτὸν,[54] [54] ζητοῦντες θηρεῦσαί τι
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, [54] ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

1 XII. [e] Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ e Mat. 16. 6. Mar. 8. 15.
ὄχλου, ὥςτε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ‘ Πρῶτον προςέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ
‘ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις.
2 ‘ [f] οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφ- f ch. 8. 17. Mat. 10. 26.
3 ‘ θήσεται· καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ᾽ ὧν ὅσα Mar. 4. 22.
‘ ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ
‘ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται

[48] = αὐτῶν τὰ μνημεῖα. [52] εἰςήλθετε, *M.* [53] ∾ καὶ λέγοντος δὲ. [54] = ἐνεδρεύοντες αὐτὸν. [54] † καὶ, ins. in *M.* [54] = ζητοῦντες. [54] = ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. Comp. Matth. xii. 10; Mark iii. 2; John viii. 6.

a Jer. 1. 8. ‘ἐπὶ τῶν δωμάτων. [a]λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου· 4
1 Pet. 3. 14. ‘Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν [4]ἀποκτενόντων τὸ σῶμα καὶ
‘μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων [4]περισσότερόν τι ποιῆσαι. ὑπο- 5
‘δείξω δὲ ὑμῖν, τίνα φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ
‘ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν·
‘ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. οὐχὶ πέντε στρουθία 6
‘πωλεῖται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπι-
b ch. 21. 18. ‘λελησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. [b]ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες 7
Act. 27. 34. ‘τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ οὖν φοβεῖσθε·
c ch. 9. 26. ‘πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. [c]Λέγω δὲ ὑμῖν· πᾶς ὃς 8
Mar. 8. 38. ‘ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ
2 Tim. 2. 12. 1 Jno. 2. 23. ‘υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν
‘ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν 9
‘ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ
d Mat. 12. 31. ‘Θεοῦ. [d]καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρ- 10
Heb. 10. 26. 1 Jno. 5. 16. ‘ώπου ἀφεθήσεται αὐτῷ, τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
e ch. 21. 14. ‘[10]βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. [e]ὅταν δὲ προσφέρ- 11
Mat. 10. 19. Mar. 13. 11. ‘ωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς
‘ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε. πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε ἢ τί
‘εἴπητε· τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ 12
‘ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.’

Εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου· ‘Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ 13
‘ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ’ ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.’ ὁ 14
δὲ εἶπεν αὐτῷ· ‘Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν
f Prov. 15. 16; & 16. 16. ‘ἢ μεριστὴν ἐφ’ ὑμᾶς;’ εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· ‘[f]Ὁρᾶτε 15
Mat. 6. 25, 26. ‘καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ [15]τῆς πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ
1 Tim. 6. 6..11. ‘περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων
‘αὐτοῦ.’ εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, λέγων· ‘Ἀνθρ- 16
‘ώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα.’ καὶ διελογίζ- 17
‘ετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων· “Τί ποιήσω; ὅτι οὐκ ἔχω, ποῦ
“συνάξω τοὺς καρπούς μου.” καὶ εἶπε· ‘Τοῦτο ποιήσω· 18
“καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω,
“καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ [18]γενήματά μου καὶ τὰ

[4] ἀποκτεινόντων, *M.* Comp. Matth. x. 28. [4] ∾ περισσόν. [10] + βλασφημήσαντι. [15] ∾ πάσης. [18] γεννήματά, *M.*

19 'ἀγαθά μου, [a]καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, "Ψυχὴ, ἔχεις a Ja. 5. 5.
"πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε,
20 "πίε, εὐφραίνου." εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεός· "[b]Ἄφρον, b Ps. 39. 6; & 52. 7.
"ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ Jer. 17. 11.
21 "δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται;" οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ
22 'καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν.' εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ· '[c]Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ c Mat. 6. 25. Phil. 4. 6.
'[22]ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι τί ἐνδύσησθε. 1 Pet. 5. 7.
23 '[23]ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ
24 'ἐνδύματος. κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρ-
'ουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον οὐδὲ ἀπο-
'θήκη, καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς
25 'διαφέρετε τῶν πετεινῶν; [d]τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν d Mat. 6. 27..33.
'δύναται προςθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα;
26 'εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν
27 'μεριμνᾶτε; κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει· οὐ
'κοπιᾷ οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ
28 'τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν
'χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβ-
'ανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ
29 'μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί
30 'φάγητε ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ
'πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ
31 'οἶδεν, ὅτι χρῄζετε τούτων. [e]πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλ- e 1 Ki. 3. 11..14.
'είαν [31]τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα [31]πάντα προςτεθήσεται Ps. 37. 25.
32 'ὑμῖν. [f]μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδόκησεν ὁ f Mat. 11. 25, 26.
33 'πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πωλήσατε
'τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε
'ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκ-
'λειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει οὐδὲ
34 'σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ
35 'καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. [g]Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες g Eph. 6. 14. 1 Pet. 1. 13.
36 'περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, [h]καὶ ὑμεῖς h Matth. 25. 1..13.
'ὅμοιοι ἀνθρώποις προςδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν,

[22] = ὑμῶν. Comp. Matth. vi. 25. [23] ∾ Ἡ γάρ.
[31] ∾ αὐτοῦ. [31] = πάντα. Comp. Matth vi. 33.

‘ πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσ-
‘ αντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. μακάριοι οἱ δοῦλοι 37
‘ ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν
‘ λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ
a Mat. 24. 42 –45. ‘ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. [a] καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ 38
1 Thes. 5. 2. ‘ δευτέρᾳ φυλακῇ καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ
2 Pet. 3. 10. Rev. 3. 3; ‘ οὕτω, μακάριοί εἰσιν [38] οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. τοῦτο δὲ γιν- 39
& 16. 15. ‘ ώσκετε, ὅτι, εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης
‘ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυγῆναι
b ch. 21. 34. ‘ τὸν οἶκον αὐτοῦ. [b] καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι 40
Mat. 25. 13. 1 Thes. 5. 6. ‘ ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.’ εἶπε 41
δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος· ‘ Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν
‘ ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας;’ εἶπε δὲ ὁ Κύριος· 42
‘ Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος [42] καὶ φρόνιμος, ὃν
‘ καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ
‘ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; μακάριος ὁ δοῦλος 43
‘ ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα
‘ οὕτως. ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχ- 44
‘ ουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος 45
‘ ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, “Χρονίζει ὁ κύριός μου
“ ἔρχεσθαι,” καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς
c Mat. 24. 51. ‘ παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, [c] ἥξει 46
‘ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ,
‘ καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν καὶ
d Ja. 4. 17. ‘ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. [d] ἐκεῖνος δὲ 47
‘ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ καὶ μὴ
‘ ἑτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρ-
‘ ήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγ- 48
‘ ῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ
‘ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πολὺ, περ- 49
‘ ισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. Πῦρ ἦλθον βαλεῖν [49] εἰς
e Heb. 10. 5 ..10. ‘ τὴν γῆν· καὶ τί θέλω, εἰ ἤδη ἀνήφθη; [e] βάπτισμα δὲ 50
‘ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι, ἕως [50] οὗ τελεσθῇ·
f Mat. 10 34, 35. Mic. 7. 6. ‘ [f] δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; 51

[38] + οἱ δοῦλοι. [42] ∽ ὁ φρόνιμος. [49] ∽ ἐπί. Comp Matth. x. 34. [50] ∽ ὅτου. Comp. xiii. 8; xv. 8; xxii. 16, 18.

52 'οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ
'ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς
53 'ἐπὶ δυσὶ καὶ δύο ἐπὶ τρισί. διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ
'υἱῷ καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ καὶ θυγ-
'άτηρ ἐπὶ μητρί, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ
54 'νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς.' [a]Ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς [a] Mat. 16. 2.
'ὄχλοις· '"Οταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ
'δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ""Ομβρος ἔρχεται," καὶ γίν-
55 'εται οὕτω. καὶ ὅταν Νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι
56 "Καύσων ἔσται," καὶ γίνεται. ὑποκριταὶ, τὸ πρόςωπον
'τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ
57 'καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν
58 'οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; [b]ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ [b] Prov. 25. 8. Mat. 5. 25.
'ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν
'ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν
'κριτὴν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ
59 'πράκτωρ σε [58]βάλῃ εἰς φυλακήν. λέγω σοι, οὐ μὴ
'ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.'

1 XIII. [c]Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγ- [c] Act. 5. 37.
γέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλ-
2 άτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· 'Δοκεῖτε, ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι
'ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι
3 'τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχὶ, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ
4 '[3]μετανοῆτε, πάντες ὡςαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ
'δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ,
'καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, δοκεῖτε, ὅτι οὗτοι ὀφειλέται
'ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας
5 'ἐν Ἱερουσαλήμ; οὐχὶ, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ [5]μετα-
6 'νοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε.' Ἔλεγε δὲ ταύτην
τὴν παραβολήν· '[d]Συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι [d] Isa. 5. 2. Mat. 21. 19. Jno. 15. 1. 5.
'αὐτοῦ πεφυτευμένην· καὶ ἦλθε ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ,
7 'καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· "Ἰδοὺ,

[58] βάλλῃ, M. [3, 5] ∾ μετανοήσητε. Comp. xvii. 3; Acts ii. 38; Rev. ii. 5, 22.

" -ρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ
" καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν, ἱνατί καὶ τὴν γῆν
" καταργεῖ;" ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· " Κύριε, ἄφες 8
" αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν
" καὶ βάλω [8]κόπρια· κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ μήγε, 9
" εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν."
Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάβ- 10
βασι. καὶ ἰδού, γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη 11
δέκα καὶ ὀκτώ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη
ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς 12
προσεφώνησε, καὶ εἶπεν αὐτῇ· ' Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς
' ἀσθενείας σου,' καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ 13
a Ex. 20. 9. Deut. 5. 13. Ezek. 20. 12. παραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν. [a] ἀπο- 14
κριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ
ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ· ' Ἓξ ἡμέραι εἰσὶν,
' ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπ-
' εύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.' ἀπεκρίθη 15
b ch. 6. 7; & 14. 3. Ex. 23. 5. Deut. 22. 4. Mat. 12. 1, 11. Mar. 3. 2. Jno. 7. 23. [15]οὖν αὐτῷ ὁ Κύριος, καὶ εἶπεν· ' [15] [b]Ὑποκριτὰ, ἕκαστος
' ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον
' ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ, 16
' θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, [c] ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς, ἰδοὺ,
' δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ
c Mat. 10. 1. Act. 10. 38. 1 Cor. 5. 5. 1 Tim. 1. 20. ' τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;' καὶ ταῦτα λέγοντος 17
' αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ
' πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινο-
' μένοις ὑπ' αὐτοῦ.'
d Mat. 13. 31-33. Mar. 4. 30. [d]Ἔλεγε δέ· ' Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, 18
' καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως, 19
' ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καὶ
' ηὔξησε καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον [19] μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ
' τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.' [20]Καὶ 20
πάλιν εἶπε· ' Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; 21
' ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου
' σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.'

[8] κοπρίαν, M. [15] ∾ δὲ. [15] ∾ Ὑποκριταί. [19] + μέγα.
[20] = Καί.

22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων,
23 καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. εἶπε δέ τις
αὐτῷ· 'Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι;' ὁ δὲ εἶπε πρὸς
24 αὐτούς· '[a]Ἀγωνίζεσθε εἰςελθεῖν διὰ τῆς στενῆς [24]θύρας· a Mat.11.12.
'[b]ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰςελθεῖν καὶ οὐκ b Prov. 1. 24 ..28.
25 'ἰσχύσουσιν. [c]ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ Is. 58. 2.4. Ro.9.31..33.
'ἀποκλείσῃ τὴν θύραν καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ c ch. 6. 46. Mat. 7. 21,
'κρούειν τὴν θύραν λέγοντες, "Κύριε, κύριε, ἄνοιξον 23; & 25.10 ..12.
"ἡμῖν," καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, "Οὐκ οἶδα ὑμᾶς,
26 "πόθεν ἐστέ," τότε ἄρξεσθε λέγειν, "Ἐφάγομεν ἐν-
"ώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν
27 "ἐδίδαξας." [d]καὶ ἐρεῖ· "Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, d Ps. 6. 8. Mat.25.41.
"πόθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες [27]οἱ ἐργάται
28 "τῆς ἀδικίας." [e]ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν e Mat. 8. 12;
'ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ & 13.42; & 24.51.
'καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ,
29 'ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. [f]καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνα- f Isa. 2. 3. Mal. 1. 11.
'τολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ [29]ἀπὸ βοῤῥᾶ καὶ νότου, καὶ Mat. 8. 11.
30 'ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ· [g]καὶ ἰδού, g Mat.19.30; & 20.16
'εἰσὶν ἔσχατοι, οἳ ἔσονται πρῶτοι· καί εἰσι πρῶτοι, οἳ Mar.10.31.
'ἔσονται ἔσχατοι.'

31 Ἐν αὐτῇ τῇ [31]ἡμέρᾳ προςῆλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγ-
'οντες αὐτῷ· '"Ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρ-
32 'ώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι.' καὶ εἶπεν αὐτοῖς· 'Πορευθ-
'έντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ, "Ἰδού, ἐκβάλλω
"δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ
33 'τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι." πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον
'καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην
34 'ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ. [h]Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, h Mat. 23.37, 38.
'ἡ [34]ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς Ps. 17. 8;
'ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυν- & 91. 4.
'άξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν

[24] ∾ πύλης. Comp. ver. 25; Matth. vii. 13. [27] + οἱ. [29] = ἀπό. [31] ∾ ὥρᾳ. Comp. vii. 21; x. 21; xx. 19; xxiv. 33; Acts xvi. 18; xxii. 13, and elsewhere. [34] ∾ ἀποκτένουτα [or ἀποκτενοῦσα]. Comp. Matth. x. 28; xiii. 37.

a Ps. 69. 25. ‘ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε. [a]ἰδοὺ, ἀφίεται
Isa. 1. 7. Jer. 7. 13. ‘ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν.[35] [35]λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με 35
Mic. 3. 12. ‘ἴδητε, ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, “Εὐλογημένος ὁ ἐρχό-
“μενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.”

XIV. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος 1
τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον,
καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ, ἄνθρ- 2
ωπός τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκρι- 3
θεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους,
b Mat. 12. 10. λέγων· ‘[b]Εἰ ἔξεστι τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν;’ οἱ δὲ
ἡσύχασαν. καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο αὐτὸν καὶ ἀπέ- 4
c ib. 13. 15. λυσε. καὶ [5]ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε· ‘[c]Τίνος ὑμῶν 5
Ex. 23. 5. Deut. 22. 4. ‘[5]ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνα-
‘σπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;’ καὶ οὐκ 6
ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. Ἔλεγε δὲ 7
πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν, ἐπέχων πῶς τὰς
d Prov. 25. 6, 7. πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς· ‘[d]“Οταν 8
‘κληθῇς ἀπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν
‘πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος
‘ὑπ’ αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι, 9
“Δὸς τούτῳ τόπον,” καὶ τότε ἄρξῃ μετ’ αἰσχύνης τὸν
‘ἔσχατον τόπον κατέχειν· ἀλλ’ ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς 10
‘[10]ἀνάπεσαι εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ
‘κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι, “Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον·”
‘τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοί.
e ch. 1. 51; & 18. 14. ‘[e]ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπ- 11
Job 22. 29. ‘εινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.’ Ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκ- 12
Prov. 15. 33; & 29. 23. ότι αὐτόν· ‘Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει
Dan. 4. 37. Mat. 23. 12. ‘τοὺς φίλους σου μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου [12]μηδὲ τοὺς
Ja. 4. 6, 10. ‘συγγενεῖς σου μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ
1 Pet. 5. 5. ‘αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα

[35] ἔρημος, ins. in M. prob. from Matth. xiii. 38. [35] Ἀμὴν δὲ λέγω. [5] = ἀποκριθεὶς. [5] ∾ υἱὸς. Comp. xiii. 15; Matth. xii. 11. [10] ἀνάπεσον, M.: others, ∾ ἀνάπεσε. Comp. xvii. 7. [12] + μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου.

13 ‘[a]ἀλλ’ ὅταν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, a Ps.41.1..3.
14 ‘χωλοὺς, τυφλούς· καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν Prov.19.17; & 22. 9.
‘ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ Is.58.6..11. Mat. 25. 34
15 ‘ἀναστάσει τῶν δικαίων.’ Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανα- ..40. 1 Tim. 6. 17
κειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ· ‘Μακάριος, ὃς φάγεται ..19.
‘[15]ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.’ ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ·
16 ‘[b]Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσε b Mat. 22. 2
17 ‘πολλούς· καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ ..10. Rev.19.17.
‘δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· “[c]Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη c Prov.9.2..5.
18 “ἕτοιμά ἐστι πάντα.” καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτ-
‘εῖσθαι πάντες. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· “Ἀγρὸν ἠγόρ-
“ασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ
19 “σε, ἔχε με παρῃτημένον.” καὶ ἕτερος εἶπε· “Ζεύγη
“βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά·
20 “[d]ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον.” καὶ ἕτερος εἶπε· d ch. 8. 14.
“[e]Γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν.” e ver. 26. 1 Cor. 7. 33.
21 ‘καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος [21]ἐκεῖνος ἀπήγγειλε τῷ
‘κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης
‘εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ· “[f]Ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατ- f Rev.22.17.
“είας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ
“ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰςάγαγε ὧδε.”
22 ‘καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος· “Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ
23 “ἔτι τόπος ἐστί.” καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον·
“Ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς, καὶ ἀνάγκασον
24 “εἰςελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν,
“ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσ-
“εταί μου τοῦ δείπνου.”
25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ στραφεὶς g Deut.13.6. & 33. 9;
26 εἶπε πρὸς αὐτούς· ‘Εἴ τις ἔρχεται πρός με, [g]καὶ οὐ Mat.10.37.
‘μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν h Act.20.24. Rom.8. 35
‘γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ..39.
‘ἀδελφὰς, [h]ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί 1Cor.15.16, 17.
27 ‘μου μαθητὴς εἶναι. [i]καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν Rev.12.11. i ch. 9. 23.
‘αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι Mat.10.38; & 16.24. Mar. 8. 34. 2Tim.3.12.

[15] ∾ ἄριστον, prob. a gloss from ver. 12. Comp. ver. 1.
[21] = ἐκεῖνος. Comp. xii. 43, 45, 46, 47, and elsewhere.

ʻ μαθητής. τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομ- 28
ʻ ῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ
ʻ ἔχει [28] εἰς ἀπαρτισμόν; ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέ- 29
ʻ λιον καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες
ʻ ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι "Οὗτος ὁ 30
" ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελ-
" έσαι." ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ 31
ʻ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύεται,
ʻ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ
ʻ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν, εἰ δὲ μήγε, ἔτι 32
ʻ αὐτοῦ πόῤῥω ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ
a Phil. 3. 7, 8. ʻ πρὸς εἰρήνην; [a] οὕτος οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀπο- 33
ʻ τάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου
b Mat. 5. 13. ʻ εἶναι μαθητής. [b] καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρ- 34
Mar. 9. 50. ʻ ανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κο- 35
c Jno. 15. 6. ʻ πρίαν εὔθετόν ἐστιν· [c] ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων
ʻ ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.'

d ch. 5. 29. XV. [d] Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ 1
Mat. 9. 10. Mar. 2. 15. οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἱ Φαρισ- 2
αῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι "Οὗτος ἁμαρτωλ-
e Act. 11. 3. ʻ οὺς προσδέχεται [e] καὶ συνεσθίει αὐτοῖς.' εἶπε δὲ πρὸς 3
1 Cor. 5. 9 ..11. αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων· ʻ[f] Τίς ἄνθρωπος 4
Gal. 2. 12. f Mat. 18. 12. ʻ ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ
ʻ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐννενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ,
g 1 Pet. 2. 25. ʻ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς, ἕως εὕρῃ αὐτό; [g] καὶ 5
ʻ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαίρων· καὶ 6
ʻ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς
ʻ γείτονας, λέγων αὐτοῖς· "Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον
h ch. 5. 32. "τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός." [h] λέγω ὑμῖν, ὅτι 7
ʻ οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετα-
ʻ νοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐννενηκονταεννέα δικαίοις οἵτινες οὐ
ʻ χρείαν ἔχουσι μετανοίας. Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα 8
ʻ δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον,

[28] τὰ πρὸς, *M.*: others, ∾ τὰ εἰς. Comp. ver. 32; xix. 42; Acts xxiii. 30; xxviii. 10.

'καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως ὅτου εὕρῃ;
9 'καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας,
'λέγουσα· "Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν
10 "ἀπώλεσα." οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον
'τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.'
11 Εἶπε δέ· '"Ανθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς. καὶ εἶπεν ὁ
12 'νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί· "Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπι-
"βάλλον μέρος τῆς οὐσίας." καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον.
13 'καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ
'νεώτερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ
14 'διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. δαπανή-
'σαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς [14] ἰσχυρὸς κατὰ
15 'τὴν χώραν ἐκείνην· καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ
'πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης·
'καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρ-
16 'ους. [a] καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ [a] Isa. 44. 20. Hos. 12. 1
'τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου
17 'αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε· "Πόσοι μίσθιοι τοῦ
"πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων; ἐγὼ δὲ [17] ὧδε λιμῷ
18 "ἀπόλλυμαι. [b] ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα [b] Ps. 32. 5 1 Jno. 1. 9.
"μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ· [c] Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν [c] Ps. 51. 1..12.
19 "καὶ ἐνώπιόν σου· [19] οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός
20 "σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου." [d] καὶ [d] Act. 2. 39. Eph. 2. 12..17.
'ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ
'μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ
'ἐσπλαγχνίσθη· καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον
21 'αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός·
"Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου·
22 "[21] καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου." εἶπε δὲ ὁ [e] Isa. 61. 10. Ezek. 16. 8..12.
'πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· "[e] Ἐξενέγκατε [22] τὴν Zech. 3. 3..5.
"στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε Rev. 6. 11;
"δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ [f] ὑποδήματα εἰς & 7. 9, 13, 14.
23 "τοὺς πόδας. καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν [f] Eph. 6. 15

[14] ∾ ἰσχυρά. [17] ὧδε, om. in *M*. Comp. xvi. 25: others, λιμῷ ὧδε. [19] † καὶ, ins. in *M*. Comp. ver. 21. [21] = καὶ. Comp. ver. 19. [22] + τήν.

a Eph. 2. 1: " θύσατε· καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, [a] ὅτι οὗτος ὁ 24
& 5. 14. " υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε, [b] [24] καὶ ἀπολωλὼς
Col. 2. 13. b ch. 19. 10. " [24] ἦν καὶ εὑρέθη." καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ 25
Ezek. 34. 16. ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος
' ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν. καὶ 26
' προςκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων, ἐπυνθάνετο, τί εἴη
' ταῦτα; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι " Ὁ ἀδελφός σου ἥκει· 27
" καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι
c Ro. 10. 19. " ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν." [c] ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ 28
' ἤθελεν εἰςελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρε-
d ch. 18. 11, 12. ' κάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρί· " [d] Ἰδοὺ, 29
Phil. 3. 6. " τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου
" παρῆλθον· καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ
" τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ 30
" καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας
" αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν." ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· 31
" Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά
" ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός 32
" σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε, [32] καὶ ἀπολωλὼς
" [32] ἦν καὶ εὑρέθη."

XVI. Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· ' Ἄνθρ- 1
' ωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον· καὶ οὗτος
' διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ.
' καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ· " Τί τοῦτο ἀκούω 2
e ch. 19. 26. " περὶ σοῦ; [e] ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας [2] σου· οὐ
" γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν." εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκο- 3
" νόμος· " Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν
" οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν
" αἰσχύνομαι. ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ 4
" τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν."
' καὶ προςκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν 5
' τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ· " Πόσον ὀφείλεις
" τῷ κυρίῳ μου;" ὁ δὲ εἶπεν· " Ἑκατὸν βάτους ἐλαίου." 6

[24] = καὶ. [24] + ἦν. [32] + καὶ. Comp. ver. 24.
[32] = ἦν. Comp. ver. 24. [2] = σου.

'καὶ εἶπεν αὐτῷ· "Δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας
7 "ταχέως γράψον πεντήκοντα." ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε· "Σὺ
"δὲ πόσον ὀφείλεις;" ὁ δὲ εἶπεν· "Ἑκατὸν κόρους
"σίτου." καὶ λέγει αὐτῷ· "Δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ
8 "γράψον ὀγδοήκοντα." καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν
'οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· [a] ὅτι οἱ a Eph. 5. 8.
'υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς 1 Thess. 5. 5.
9 'τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσι. κἀγὼ ὑμῖν
'λέγω· [b] Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς b Mat. 6. 19; & 19. 21.
'ἀδικίας· ἵνα, ὅταν [9] ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς 1 Tim. 6. 18, 19.
10 'αἰωνίους σκηνάς. [c] ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ c ch. 19. 17.
'πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολλῷ Mat. 25. 21 ..23.
11 'ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ
12 'ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ
'ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν
'δώσει; [d] οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· d Mat. 6. 24.
13 'ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ
'ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύν-
'ασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.'
14 Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ [e] οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι e Mat. 23. 13 ..29.
15 ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτ-
οῖς· '[f] Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν f ch. 10. 29.
'ἀνθρώπων· [g] ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, g 1 Sam. 16. 7.
'[h] ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ 1 Chr. 28. 9. Ps. 7. 9.
16 'Θεοῦ.[15] [i] ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ Jer. 17. 10. h Is. 1. 10..17.
'τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς Am. 5. 21 ..24.
17 'αὐτὴν βιάζεται. [k] εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν i Mat. 11. 12, 13.
'καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν k Ps. 102. 26.
18 'πεσεῖν. [l] πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ Isa. 40. 8. & 51. 6;
'γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει· καὶ [18] πᾶς ὁ ἀπολελυμένην Mat. 5. 18. 2 Pet. 3. 7, 10.
19 '[18] ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοιχεύει. Ἄνθρωπος δέ τις ἦν l Mat. 5. 32; & 19. 9.
'πλούσιος καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον εὐ- Mar. 10. 11.
20 'φραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν 1 Cor. 7. 10, 11.
'ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ

[9] ∾ ἐκλίπῃ, others, ἐκλείπητε. [15] † ἐστιν, ins. in *M.*
[18] = πᾶς. Comp. Matth. xix. 9. [18] + ἀπὸ ἀνδρὸς.

‘ ἡλκωμένος καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων 21
‘ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ
‘ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. ἐγέν- 22
‘ ετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν
a Mat. 8. 11. ‘ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων [a] εἰς τὸν κόλπον [22] ’Αβραάμ. ἀπέ-
‘ θανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ 23
‘ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις,
‘ ὁρᾷ τὸν ’Αβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς
b Isa. 66. 24. Zech. 14. 12. Mar. 9. 44. ‘ κόλποις αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· “ [b] Πάτερ 24
“ ’Αβραὰμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ
“ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ
“ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ.”
‘ εἶπε δὲ ’Αβραάμ· “ Τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες[25] 25
“ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ
c Isa. 35. 10; & 60. 20. Heb. 4. 9. Rev. 7. 14 ..17; & 21. 3, 4. “ κακά· [c] νῦν δὲ [25] ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. καὶ 26
“ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα
“ ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι [26] ἔνθεν πρὸς
“ ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερ-
“ ῶσιν.” εἶπε δέ· “ ’Ερωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς 27
“ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, ἔχω γὰρ πέντε
“ ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ 28
“ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.”
d Deut. 11. 18, 19. Josh. 1. 8. Isa. 8. 20; & 34. 16. Jno. 5. 39, 45. Acts 15. 21; & 17. 11. 2 Tim. 3. 16. ‘ λέγει αὐτῷ ’Αβραάμ· “ [d] Ἔχουσι Μωσέα καὶ τοὺς προ- 29
“ φήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν.” ὁ δὲ εἶπεν· “ Οὐχὶ, 30
“ πάτερ ’Αβραάμ· ἀλλ’ ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ
“ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν.” εἶπε δὲ αὐτῷ· “ Εἰ 31
“ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις
“ ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.”

e Mat. 18. 6, 7. Mar. 9. 42. XVII. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· ‘ [e] ’Ανένδεκτόν 1
‘ ἐστι [1] τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ, δι’ οὗ ἔρχεται.
‘ λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ [2] μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν 2

[22] † τοῦ, ins. in *M.* Comp. xv. 17. [25] † σὺ, ins. in *M.* Comp. xiii. 31. [25] ∾ ὧδε. [26] ἐντεῦθεν, *M.* [1] τοῦ, om. in *M.* [2] ∾ λίθος μυλικὸς. Comp. Mark ix. 42; Matth. xviii. 6.

'τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔῤῥιπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα
'σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. προςέχετε ἑαυτοῖς.
3 '[a]Ἐὰν [3]δὲ ἁμάρτῃ [3]εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον [a] Lev.19.17. Mat.18.15,
4 'αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. καὶ ἐὰν ἑπτάκις 21.
'τῆς ἡμέρας [4]ἁμάρτῃ εἰς σὲ καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας
5 'ἐπιστρέψῃ,[4] λέγων, "Μετανοῶ," [b]ἀφήσεις αὐτῷ.' Καὶ [b] Mat. 6. 12, 14.
εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ Κυρίῳ· '[c]Πρόσθες ἡμῖν πίστιν.' Col. 3. 13.
6 εἶπε δὲ ὁ Κύριος· '[d]Εἰ εἴχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπ- [c] Heb. 12. 2. [d] Mat.17.20; & 21.21.
'εως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, "Ἐκριζώθητι, καὶ Mar. 11.23.
"φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ," καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.
7 'Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα,
'ὃς εἰςελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, "Εὐθέως παρελθὼν
8 "[7]ἀνάπεσαι;" ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, "Ἑτοίμασον τί
"δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι, ἕως φάγω
"καὶ πίω· καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ;"
9 'μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐποίησε τὰ δια-
10 'ταχθέντα;[9] οὐ δοκῶ. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε
'πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε· "[e]Ὅτι δοῦλοι [e] 1Chr 29.14 ..16.
"ἀχρεῖοί ἐσμεν· [10]ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιή- Isa. 64 6.
"καμεν." 1Cor.15.10.

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ,
καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας.
12 καὶ εἰςερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ
13 δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόῤῥωθεν. καὶ αὐτοὶ
ἦραν φωνὴν, λέγοντες· 'Ἰησοῦ, ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς.'
14 καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς· '[f]Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτ- [f] ch. 5. 14. Lev. 13. 2; & 14. 2.
'οὺς τοῖς ἱερεῦσι.' καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς,
15 ἐκαθαρίσθησαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέ- Mat. 8. 4.
16 στρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν Θεόν· καὶ
ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαρ-
17 ιστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης. ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· 'Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ

[3] = δὲ. [3] + εἰς σὲ. [4] ∾ ἁμαρτήσῃ. Comp. ver. 3; Matth. xviii. 15 [4] † ἐπί σε, ins. in *M.*: others, ∾ πρός σε. [7] ∾ ἀνάπεσε. Comp. xiv. 10. [9] † αὐτῷ, ins. in *M.* [10] = ὅτι.

‘ἐννέα ποῦ; οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι 18
‘δόξαν τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος;’ καὶ εἶπεν 19
a ch. 7. 50; αὐτῷ· ‘[a] Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.’
& 8. 48; & 18. 42. Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ 20
Mat. 9. 22. Mar. 5. 34; βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς, καὶ εἶπεν· ‘Οὐκ
& 10. 52 ‘ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· οὐδὲ
b Ro. 14. 17. ‘ἐροῦσιν· “‘Ἰδοὺ ὧδε,” ἤ, “‘Ἰδοὺ ἐκεῖ·” ἰδοὺ γάρ, [b] ἡ 21
‘βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν.’ Εἶπε δὲ πρὸς 22
τοὺς μαθητάς· ‘Ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε
‘μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ
c ch. 21. 8. ‘ὄψεσθε. [c] καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν· “‘Ἰδοὺ ὧδε,” [23] ἤ, “‘Ἰδοὺ 23
Mat. 24. 23. Mar. 13. 21. “ἐκεῖ·” μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. [d] ὥςπερ γὰρ ἡ 24
d Mat. 24. 27. ‘ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ’ οὐρανὸν εἰς τὴν
‘ὑπ’ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται [24] ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
e ch. 9. 22; & 18. 31; ‘ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ· [e] πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ 25
& 24. 7, 26. ‘παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.
Mat. 16. 21; & 17. 22; ‘[f] καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις [26] Νῶε, οὕτως ἔσται 26
& 20. 18. Mar. 8. 31; ‘καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, 27
& 9. 31; & 10. 33. ‘ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰςῆλθε
f Mat. 24. 37 ..39. ‘Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν· καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ
1 Pet. 3. 20. ‘ἀπώλεσεν ἅπαντας. [g] ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς 28
Gen. 6. 2; & 7. 7. ‘ἡμέραις Λώτ· ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτ- 29
g Gen. 18. 20, 21; ‘ευον, ᾠκοδόμουν· ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων,
& 19. 1..25. 2 Pet. 2. 6..8. ‘ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ’ οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντ-
Jude 7. ‘ας· κατὰ [30] ταὐτὰ ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 30
h Mat. 24. 17. Mar. 13. 15, ‘ἀποκαλύπτεται. [h] ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ 31
16. ‘δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω
‘ἆραι αὐτά· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω
i Gen. 19. 17 ..26. ‘εἰς τὰ ὀπίσω. [i] μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. [k] ὃς ἐὰν 32
k ch. 9. 24. ‘ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ 33
Mat. 10. 39; & 16. 25. ‘ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν, ζωογονήσει αὐτήν. [l] λέγω ὑμῖν, 34
Mar. 8. 35. Joh. 12. 25 ‘ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς· [34] εἷς παρα-
l Mat. 24. 40, 41. ‘ληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται 35

[23] = ἤ. [24] † καὶ, ins. in *M.* Comp. Matth. xxiv. 27.
[26] † τοῦ, ins. in *M.* Comp. ver. 28; i. 5; Acts vii. 45.
[30] † ταῦτα, *M.*: others, τὰ αὐτά. [34] † ὁ, ins. in *M.*

‘ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό· [35] ἡ μία παραληφθήσεται, καὶ
36 ‘ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται.’ [36] ᵃ καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν a Mat.24.28.
αὐτῷ· ‘Ποῦ, Κύριε;’ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Ὅπου τὸ
‘σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.’

1 XVIII. Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς ᵇ πρὸς τὸ b ch. 11. 5; & 21.36.
δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων· Ro 12. 12.
2 ‘Κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος Eph. 6. 18. Phil. 4. 6.
3 ‘καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δὲ [3] ἦν ἐν τῇ Col. 4. 2.
‘πόλει ἐκείνῃ· καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα· “Ἐκ- 1Thes.5.17.
4 “δίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου.” καὶ οὐκ [4] ἠθέλ-
‘ησεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· “Εἰ
“καὶ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπ-
5 “ομαι, διάγε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτ-
“ην ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη [5] ὑπ-
6 “ωπιάζῃ με.” εἶπε δὲ ὁ Κύριος· ‘Ἀκούσατε, τί ὁ κριτὴς
7 ‘τῆς ἀδικίας λέγει. ᶜ ὁ δὲ Θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν c Rev. 6. 10.
‘ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς
‘αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ [7] μακροθυμῶν ἐπ᾽ αὐτοῖς;
8 ‘λέγω ὑμῖν, ὅτι ᵈ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. d Heb.10.37.
‘ᵉ πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα εὑρήσει τὴν e Mat.24.12.
‘πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;’
9 Εἶπε δὲ [9] καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ᾽ ἑαυτοῖς
ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν
10 παραβολὴν ταύτην· ‘Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ
‘ἱερὸν προσεύξασθαι· ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελ-
11 ‘ώνης. ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσ-
‘ηύχετο· “ᶠ Ὁ Θεὸς, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ f Isa. 1. 15; & 58.2;
“οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ & 65. 5.
12 “καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, Rev. 3. 17.

[35] = ἡ. Comp. vi. 23, 26. [36] † Δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. ver. 36, of the r. v. ins. in *M.* prob. from Matth. xxiv. 40; but om. in nearly all the MSS. [3] † τις, ins. in *M.* Comp. 1 Cor. ix. 27. [4] ∾ ἤθελεν. [5] ∾ ὑποπιάζῃ, others, ὑποπιέζῃ. [7] ∾ μακροθυμεῖ. [9] + καί.

"ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι." καὶ ὁ τελώνης μακ- 13
'ρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν
'οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν [13] εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ,
a ch. 14. 11. Mat.23.12. 'λέγων· "Ὁ Θεὸς, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ." [a] λέγω 14
Ja.4.6,10. 'ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,
1 Pet. 5. 5. '[14] ἢ γὰρ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθ-
'ήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.'

‖ Προςέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται· 15
b Mat.18.3; & 19.14. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. [b] ὁ δὲ Ἰησοῦς 16
1Cor.14.20. προςκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν· '"Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι
1 Pet. 2. 2. 'πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
c Mar.10.15. 1 Pet.1.14; & 2. 2. 'ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. [c] ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ 17
'δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰς-
'έλθῃ εἰς αὐτήν.'

‖Matth.19.16-26. Mark 10.17-27. ‖ Καὶ ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων· 'Διδάσκαλε 18
'ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;' εἶπε 19
δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 'Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς,
d Ex.20.12, 16. 'εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. [d] τὰς ἐντολὰς οἶδας· "Μὴ μοιχ- 20
Deut.5.16-20. "εύσῃς·" "μὴ φονεύσῃς·" "μὴ κλέψῃς·" "μὴ ψευδο-
Rom.13.9. "μαρτυρήσῃς·" "τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα
Eph. 6. 2. Col. 3. 20. "[20] σου." ὁ δὲ εἶπε· 'Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεό- 21
'τητός μου.' ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ· 22
e Mat.6.19; & 19.21. '[e] Ἔτι ἕν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ
1 Tim.6.19. '[22] διάδος πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ
'δεῦρο, ἀκολούθει μοι.' ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος 23
ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ 24
f Prov.11.28. Mat.19.23. Mar.10.23. Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε· '[f] Πῶς δυςκόλως οἱ
'τὰ χρήματα ἔχοντες εἰςελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν
'τοῦ Θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμ- 25
'αλιᾶς [25] ῥαφίδος εἰςελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν
'τοῦ Θεοῦ εἰςελθεῖν.' εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες· 'Καὶ τίς 26

[13] = *εἰς*. Comp. xxii. 64; xxiii. 48; Acts xxiii. 2. [14] *ἢ ἐκεῖνος*, *M*. [20] = *σου*, om. by Matth. and Mark. [22] ∾ *δὸς*. Comp. ix. 13; xi. 12, 41; xii. 33; xiv. 9; xv. 12; xix. 8; Acts iv. 29, 35. [25] ∾ *βελόνης*.

27 'δύναται σωθῆναι;' ὁ δὲ εἶπε· '[a] Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρ- [a] ch. 1. 37. Jer. 32. 17. Zech. 8. 6.
'ώποις δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ.'
28 ‖ Εἶπε δὲ ὁ Πέτρος· '[b] Ἰδοὺ, ἡμεῖς [28] ἀφήκαμεν πάντα ‖ Matth. 19. 27 ..30.
29 'καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.' ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· '[c] Ἀμὴν Mark 10. 28 ..31.
'λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ γονεῖς, [b] ch. 5. 11. Mat. 4. 20.
'ἢ ἀδελφοὺς ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας [c] Deut. 33. 9.
30 'τοῦ Θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ
'τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.'
31 ‖ Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπε πρὸς αὐτούς· ‖ Matth. 20. 17 ..19.
'[d] Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ [e] τελεσθήσεται Mark 10. 32 ..34.
'πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ [d] ch. 9. 22; & 24. 7.
32 'ἀνθρώπου. [f] παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμ- Mat. 16. 21; & 17. 22.
'παιχθήσεται καὶ ὑβρισθήσεται καὶ ἐμπτυσθήσεται· καὶ Mar. 8. 31; & 9. 31.
'μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ [e] Ps. 22. 1..18.
33 'τρίτῃ ἀναστήσεται.' [g] καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συν- Is. 53. 3..12.
34 ῆκαν· καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, Dan. 9. 26. Zech. 12. 10; & 13. 7.
καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. [f] Mat. 27. 2.
35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν [35] αὐτὸν εἰς Ἱεριχὼ, τυφλός Jno. 18. 28. Acts 3. 13.
36 τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προςαιτῶν. ἀκούσας δὲ [g] Mar. 9. 32. Jno. 12. 16.
37 ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο; ἀπήγ-
γειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται.
38 καὶ ἐβόησε, λέγων· 'Ἰησοῦ, υἱὲ Δαυῒδ, ἐλέησόν με.'
39 καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς
δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν· '[h] Υἱὲ Δαυῒδ, ἐλέησόν με.' [h] Ps. 141. 1.
40 σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς
αὐτόν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων·
41 'Τί σοι θέλεις ποιήσω;' ὁ δὲ εἶπε· 'Κύριε, ἵνα ἀνα-
42 'βλέψω.' καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· '[i] Ἀνάβλεψον· ἡ [i] ch. 17. 19
43 'πίστις σου σέσωκέ σε.' καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ
ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν Θεόν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν,
ἔδωκεν αἶνον τῷ Θεῷ.

1, 2 XIX. ‖ Καὶ εἰςελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. καὶ ἰδοὺ, ‖ Math. 20. 29 Mark 10. 46.
ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος· καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχι-

[28] ∽ ἀφέντες τὰ ἴδια ἠκολουθήσαμέν σοι. [35] αὐτὸν, εἰς Ἱεριχὼ τυφλὸς, &c.

τελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν 3
Ἰησοῦν, τίς ἐστι· καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ
ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ 4
[4]συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι [4]ἐκείνης ἤμελλε διέρχ-
εσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησ- 5
οῦς εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· ‘Ζακχαῖε, σπεύσας
‘κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι.’
καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ 6,7
ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι ‘Παρὰ
a ch. 5. 13. ‘ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰςῆλθε καταλῦσαι.’ [a]σταθεὶς δὲ Ζακ-
χαῖος εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· ‘Ἰδοὺ, τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχ- 8
‘όντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς· καὶ εἴ τινός τι
‘ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.’ εἶπε δὲ πρὸς 9
b ch. 13. 16. αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ‘[b]Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ
c Mat. 10. 6; & 15.24; & 18.11. Act. 13. 46. ‘ἐγένετο· καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν· [c]ἦλθε γὰρ 10
‘ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.’
‘Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προςθεὶς εἶπε παρα- 11
βολὴν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλὴμ, καὶ δοκεῖν
αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀνα-
d Mat. 25. 14 -29. Mar. 13. 34. φαίνεσθαι. εἶπεν οὖν· ‘[d]Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη 12
‘εἰς χώραν μακρὰν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑπο-
‘στρέψαι.’ καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτ- 13
οῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ‘Πραγματεύσασθε,
‘[13]ἕως ἔρχομαι.’ οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, 14
καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες· ‘Οὐ
‘θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ’ ἡμᾶς.’ καὶ ἐγένετο ἐν 15
τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε
φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ
ἀργύριον· ἵνα γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. παρε- 16
γένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων· ‘Κύριε, ἡ μνᾶς σου προς-
e ch. 16. 10. ‘ειργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν αὐτῷ· ‘[e]Εὖ, ἀγαθὲ 17
‘δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν
‘ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.’ καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων· 18
‘Κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίησε πέντε μνᾶς.’ εἶπε δὲ καὶ 19

[4] ∾ συκομωραίαν, or συκομωρέαν. [4] † δι', ins. in M. Comp. v. 19. [13] ∾ ἐν ᾧ.

20 τούτῳ· ‘ Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων.’ καὶ ἕτερος
ἦλθε, λέγων· ‘ Κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀπο-
21 ‘ κειμένην ἐν σουδαρίῳ. ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρ-
‘ ωπος αὐστηρὸς εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις ὃ
22 ‘ οὐκ ἔσπειρας.’ λέγει [22] δὲ αὐτῷ· ‘ [a] Ἐκ τοῦ στόματός [a] 2Sam.1.16
‘ σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε· ᾔδεις, ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος Mat. 12.37;
‘ αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ & 22. 12.
23 ‘ ἔσπειρα· καὶ διατί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ Rom. 3. 19.
‘ [23] τὴν τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα
24 ‘ αὐτό;’ καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν· ‘ Ἄρατε ἀπ’ αὐτοῦ
25 ‘ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι.’ (καὶ
26 εἶπον αὐτῷ; ‘ Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.’) ‘ [b] Λέγω γὰρ [b] ch. 8. 18.
‘ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ Mat. 13.12;
27 ‘ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ. [c] πλὴν & 25. 29. Mar. 4. 25.
‘ τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους τοὺς μὴ θελήσαντάς με [c] Isa. 66. 5, 6. Nah. 1. 2, 6, 8.
‘ βασιλεῦσαι ἐπ’ αὐτοὺς ἀγάγετε ὧδε καὶ κατασφάξατε
28 ‘ ἔμπροσθέν μου.’ καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν,
ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα.

29 ‖ Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν ‖ Matth. 21. 1
πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν ..11: 14..17. Mark 11. 1
30 μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών· ‘ Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι ..11.
‘ κώμην ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον,
‘ ἐφ’ ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε· λύσαντες
31 ‘ αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ· “ Διατί
“ λύετε;” οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι “ Ὁ Κύριος αὐτοῦ
32 “ χρείαν ἔχει.” ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὗρον,
33 ‘ καθὼς εἶπεν αὐτοῖς.’ λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον,
εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς· ‘ Τί λύετε τὸν
34 ‘ πῶλον;’ οἱ δὲ εἶπον· ‘ Ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.’
35 καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιῤῥίψαντες
ἑαυτων τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰη-
36 σοῦν. πορευομένου δὲ αὐτοῦ, [d] ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια [d] 2 Ki. 9. 13. Jno. 12. 14.
37 αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ
καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος
τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν Θεὸν φωνῇ μεγάλῃ

[22] = δὲ. [23] = τὴν. Comp. Matth. xxv. 27.

a ch. 2. 14. περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες· ‘[a] Εὐλογη- 38
Ps. 118. 26. ‘μένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου· εἰρήνη
Rom. 5. 1. Eph. 2. 14. ‘ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.’ καί τινες τῶν Φαρισ- 39
αίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν· ‘Διδάσκαλε,
‘ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου.’ καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν 40
b Hab. 2. 11. αὐτοῖς· ‘[b] Λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι
‘κεκράξονται.’ Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυ- 41
σεν ἐπ’ αὐτῇ, λέγων, οτι ‘Εἰ ἔγνως καὶ σὺ καίγε ἐν τῇ 42
‘ἡμέρᾳ [42] σου ταύτῃ τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν δὲ ἐκρύβη
‘ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπί σε, καὶ 43
‘περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυκλώ-
c ch. 21. 6. ‘σουσί σε καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν· [c] καὶ ἐδαφιοῦσί σε 44
1 Ki. 9. 7, 8. Mic. 3. 12. ‘καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί· καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον
Mat. 24. 1, 2. Mar 13. 2. ‘ἐπὶ λίθῳ· ἀνθ’ ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς
‘σου.’

‖ Math. 21. 12, ‖ Καὶ εἰςελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς 45
13. Mark 11. 15 πωλοῦντας [46] ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς· 46
..19. d 1 Ki. 8. 29. ‘[d] Γέγραπται, “‘Ὁ οἶκός μου οἶκος προςευχῆς ἐστιν·”
Isa. 56. 7. Jer. 7. 11. ‘ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.’ [e] καὶ ἦν 47
e Jno. 7. 19; & 8. 37. διδάσκων τὸ καθ’ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι
τοῦ λαοῦ. καὶ οὐχ εὕρισκον τὸ τί ποιήσωσιν· ὁ λαὸς 48
γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

‖ Matth. 21. 23 ..46. XX. ‖ [f] Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν [1] ἐκείνων, δι- 1
Mark 12. 1 ..12. δάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζο-
f Act. 4. 7..10. μένου, ἐπέστησαν οἱ [1] ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν
τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες·
‘Εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς ἐστιν 2
‘ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην;’ ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε 3
πρὸς αὐτούς· ‘Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ [3] ἕνα λόγον, καὶ
‘εἴπατέ μοι· τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ 4
‘ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς, 5

[42] + σου. [46] = ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας. Comp. Matth. xxi. 12; Mark xi. 15; John ii. 15. [1] = ἐκείνων. [1] ∾ ἱερεῖς. [3] = ἕνα.

λέγοντες, ὅτι "Ἐὰν εἴπωμεν, "Ἐξ οὐρανοῦ," ἐρεῖ, "Διατί
6 "[5]οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ;" ἐὰν δὲ εἴπωμεν, "Ἐξ
'ἀνθρώπων," πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς· πεπεισμένος
7 'γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι.' καὶ ἀπεκρίθησαν
8 μὴ εἰδέναι πόθεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· 'Οὐδὲ
9 'ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.' ‖Ἤρξατο ‖Matth. 21.33 ..46.
δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην· '[a]Ἄνθρ- Mark 12. 1 ..12.
'ωπος [9]ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς· a Isa. 5. 1..7.
10 'καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. καὶ ἐν καιρῷ ἀπέ- Jer. 2. 21; & 12.10.
'στειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, [b]ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ b Jno. 15. 16.
'τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες
11 'αὐτὸν ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προςέθετο πέμψαι
'ἕτερον δοῦλον· οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσ-
12 'αντες, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προςέθετο πέμψαι
'τρίτον· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον.
13 'εἶπε δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος· "Τί ποιήσω; πέμψω
"τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον [13]ἰδόντες
14 "ἐντραπήσονται." ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ διελογίζ-
'οντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες· '[c]Οὗτός ἐστιν ὁ κληρο- c Ps. 2. 1, 7.
'νόμος· [14]δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται Gen. 37. 18. Mat. 26. 3;
15 "ἡ κληρονομία." καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελ- & 27. 1. Jno. 11. 53.
'ῶνος ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ Rom. 8. 17. Heb. 1. 2.
16 'ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς
'τούτους καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.' ἀκούσαντες
17 δὲ εἶπον· 'Μὴ γένοιτο.' [d]ὁ δέ, ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπε· d Ps. 118. 22. Isa. 8. 14;
'Τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμμένον τοῦτο· "Λίθον ὃν ἀπε- & 28. 16.
"δοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν Act. 4. 11. Rom. 9. 33.
18 "γωνίας;" πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον συν- 1Pet. 2. 4, 7.
19 'θλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.' καὶ
ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ'
αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ· καὶ ἐφοβήθησαν τὸν
λαόν· ἔγνωσαν γάρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν
ταύτην εἶπε.
20 ‖Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑπο- ‖Matth. 22. 15 ..33. Mark 12. 13 ..27.

[5] + οὖν. [9] † τις, ins. in *M.* Comp. Matth. xxi. 33.
[13] = ἰδόντες. [14] + δεῦτε.

κρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται
αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ
ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· 21
‘ Διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ
‘ οὐ λαμβάνεις πρόςωπον, ἀλλ ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν
‘ τοῦ Θεοῦ διδάσκεις. ἔξεστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον δοῦναι, 22
‘ ἢ οὔ;’ κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε 23
πρὸς αὐτούς· ‘ [23]Τί με πειράζετε; [24]δείξατέ μοι δηνάριον· 24
‘ τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν;’ ἀποκριθέντες δὲ
a Mat. 17. 25. Ro. 13. 7. εἶπον· ‘ Καίσαρος.’ [a] ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘ Ἀπόδοτε τοί- 25
‘ νυν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.’
καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον 26
τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ
b Mat. 22. 23. ἐσίγησαν. [b] Προςελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, 27
οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν,
c Deut. 25. 5. λέγοντες· ‘ Διδάσκαλε, [c] Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, “ Ἐάν 28
“ τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα καὶ οὗτος
“ ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυν-
“ αῖκα καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.”
‘ ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα 29
‘ ἀπέθανεν ἄτεκνος. [30]καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυν- 30
‘ αῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν 31
‘ [31]αὐτήν· ὡςαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτά [31]οὐ κατέλιπον
‘ τέκνα, καὶ ἀπέθανον. ὕστερον [32]δὲ [32]πάντων ἀπέθανε 32
‘ καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται 33
‘ γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.’ καὶ ἀπο- 34
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘ Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος
d ch. 21. 36. Rev. 3. 4. ‘ τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκονται· [d]οἱ δὲ καταξιω- 35
‘ θέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως
‘ τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίσκονται·
e 1 Jno. 3. 2. ‘ [e]οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι γάρ εἰσι 36
‘ καὶ υἱοί εἰσι τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες.

[23] = Τί με πειράζετε. [24] ἐπιδείξατε, *M.* Comp. Matth. xxii. 19. [30, 31] ∾ *καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν· ὡsαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ κατέλιπον τέκνα.*

[31] † *καὶ*, ins. in *M.* [32] = *δὲ*. [32] + *πάντων*.

37 ‘ [a]ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ a Ex. 3. 2. 6.
‘ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν Θεὸν ’Αβραὰμ καὶ Act. 7. 32. Heb. 11. 16.
38 ‘ τὸν Θεὸν ’Ισαὰκ καὶ τὸν Θεὸν ’Ιακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ
‘ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν.’
39 ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπον· ‘ Διδάσ-
40 ‘ καλε, καλῶς εἶπας.’ οὐκέτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾷν αὐτὸν
41 οὐδέν. ‖ Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· ‘ Πῶς λέγουσι τὸν ‖ Matth. 22. 41 ..46.
42 ‘ Χριστὸν υἱὸν Δαυῒδ [41] εἶναι; [b]καὶ αὐτὸς Δαυῒδ λέγει ἐν Mark 12. 35 ..37.
‘ βίβλῳ ψαλμῶν· “ Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου· b Ps. 110. 1.
43 “ Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο- Act. 2. 34. 1 Cor. 15. 25.
44 “ πόδιον τῶν ποδῶν σου.” Δαυῒδ οὖν κύριον αὐτὸν Heb. 1. 13; & 10. 13.
45 ‘ καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν;’ ‖ ἀκούοντος δὲ ‖ Mark 12. 38 ..40.
46 παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ‘ [c]Προς- c ch. 11. 43.
‘ έχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν
‘ ἐν στολαῖς καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς
‘ καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτο- d Isa. 10. 2.
47 ‘ κλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, [d]οἳ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν 2 Tim. 3. 6. Tit. 1. 11.
‘ χηρῶν, [e]καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται· [f]οὗτοι e 1 Thess. 2. 5. f ch. 10. 12, 14.
‘ λήψονται περισσότερον κρίμα.’ Ja. 3. 1.

1 XXI. ‖ [g]’Αναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα ‖ Mark 12. 41 ..44.
2 αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δὲ [2]καί τινα g Ki. 12. 9.
3 χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά· [h]καὶ εἶπεν· h 2 Cor. 8. 12.
‘ ’Αληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον
4 ‘ πάντων ἔβαλεν. ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύ-
‘ οντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ· αὕτη δὲ ἐκ
‘ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν
‘ ἔβαλε.’
5 ‖ Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλ- ‖ Matth. 24. 1 ..51;
6 οῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε· ‘ [i]Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, & 25. 1..46.
‘ ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ Ma. 13. 1..37. i ch. 19. 44.
7 ‘ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται.’ ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν, 1 Ki. 9. 7, 8. Mic. 3. 12.
λέγοντες· ‘ Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί k Jer. 14. 14; & 23. 21;
8 ‘ τὸ σημεῖον, ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι;’ ὁ δὲ εἶπε· & 29. 8.
‘ [k]Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ Eph. 5. 6. Col. 2. 18.

[41] + εἶναι. [2] + καί. 2 Thess. 2. 2, 3. 1 Jno. 4. 1.

‘ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι “Ἐγώ εἰμι, καὶ ὁ καιρὸς
“ ἤγγικε.” μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ 9
‘ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε·
‘ δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ
a Isa. 19. 2. ‘ τέλος.’ τότε ἔλεγεν αὐτοῖς· ‘ [a] Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ 10
‘ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, σεισμοί τε μεγάλοι 11
‘ κατὰ τόπους καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε
b Mat. 10. 17. ‘ καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. [b] Πρὸ δὲ τούτ- 12
Jno. 16. 2. Rev. 2. 10. ‘ ων [12] πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν,
Act. 4. 3; & 5. 18; ‘ καὶ διώξουσι, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,
& 12. 4; & 16. 24; ‘ ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόμ-
& 25. 23. ‘ ατός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. [c] Θέσθε 13
c ch. 12. 11. Mat. 10. 19. ‘ οὖν [14] εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾷν ἀπολογη- 14
d Ex. 4. 12. ‘ θῆναι. [d] ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ 15
Isa. 54. 17. Act. 6. 10. ‘ δυνήσονται ἀντειπεῖν [15] ἢ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντι-
e Mic. 7. 6. ‘ κείμενοι ὑμῖν. [e] παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων 16
Act. 7. 59; & 12. 2. ‘ καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων· καὶ θανατώ-
f Mat. 10. 22. ‘ σουσιν ἐξ ὑμῶν. [f] καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων 17
g Mat. 10. 30. 1 Sam. 14. 45. ‘ διὰ τὸ ὄνομά μου. [g] καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ 18
2 Sam. 14. 11. ‘ μὴ ἀπόληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν [19] κτήσασθε τὰς 19
1 Ki. 1. 52. h Dan. 9. 27. ‘ ψυχὰς ὑμῶν. [h] Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατο- 20
‘ πέδων τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε γνῶτε, ὅτι ἤγγικεν ἡ
‘ ἐρήμωσις αὐτῆς. τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν 21
‘ εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ
i Dan. 9. 26. Zech. 11. 1 ‘ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν· [i] ὅτι 22
..6; ‘ ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ [22] πλησθῆναι πάντα
& 14. 1, 2. ‘ τὰ γεγραμμένα. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ 23
k Ro. 11. 25. ‘ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ
l Dan. 12. 7. Rev. 11. 2. ‘ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ [23] τῷ λαῷ τούτῳ·
m 2 Pet. 3. 10, 12. ‘ [k] καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας καὶ αἰχμαλωτισθή- 24
Isa. 13. 10. ‘ σονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· [l] καὶ Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατ-
Ezek. 32. 7. Joel 2. 10, ‘ ουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν.
31; & 3. 15. Rev. 6. 12. ‘ [m] Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ 25

[12] ἁπάντων, M. [14] ∾ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Comp. chap. i. 66. [15] οὐδὲ, M. [19] ∾ κτήσεσθε. [22] πληρωθῆναι, M. [23] † ἐν, ins. in M.

‘ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν [25] ἐν ἀπορίᾳ ἤχους θαλάσσης
26 ‘καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ
‘προςδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ
27 ‘δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. καὶ τότε ὄψ-
‘ονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ
28 ‘μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. [a] ἀρχομένων δὲ a Rom. 8. 23.
‘τούτων γίνεσθαι ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς
29 ‘ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.’ καὶ εἶπε
30 παραβολὴν αὐτοῖς· ‘Ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ
‘δένδρα· ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ’ ἑαυτῶν
31 ‘γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτω καὶ
‘ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς
32 ‘ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ
33 ‘παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. [b] ὁ b Ps. 102. 26. Isa. 51. 6.
‘οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ Heb. 1. 11.
34 ‘μὴ παρέλθωσι· προςέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε [34] βαρ- 2Pet. 3. 7, 10.
‘ηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ
‘μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ’ ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ
35 ‘ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας
‘τοὺς καθημένους ἐπὶ πρόςωπον πάσης τῆς γῆς.
36 ‘ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα καταξι-
‘ωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι
‘καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.’
37 [c] Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας c Jno. 8. 1, 2.
ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν.
38 καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν
αὐτοῦ.

1 XXII. ‖ Ἤγγιζε δὲ [d] ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων ἡ λεγο- ‖ Matth. 26. 1-5; & 14-16.
2 μένη πάσχα· καὶ [e] ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, Mark 14. 1,
3 τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. [f] εἰς- 2, 10, 11.
ῆλθε δὲ [3] Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαρ- d Ex. 12. 15. e Ps. 2. 2.
4 ιώτην ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. καὶ ἀπελθὼν Jno. 11. 47. Act. 4. 27.
συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς στρατηγοῖς, τὸ πῶς f Jno. 13. 2, 27.

[25] ∾ ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης, M. [34] βαρυνθῶσιν, M.
[3] + ὁ, ins in M. Comp. ver. 31; Acts v. 3.

αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο 5
αὐτῷ [s] ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει 6
εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου.
‖Matth.26.17 ‖ Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ 7
..19. Mark 14.12 πάσχα· καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών· 8
..16. ‘Πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν.’
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ‘Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν;’ ὁ δὲ εἶπεν 9
αὐτοῖς· ‘Ἰδοὺ, εἰςελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντ- 10
‘ήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολ-
‘ουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ εἰςπορεύεται· καὶ
‘ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας· “Λέγει σοι ὁ διδάσ- 11
“καλος, Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ
“τῶν μαθητῶν μου φάγω;” κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνά- 12
‘γαιον μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε.’ ἀπελθόντες 13
δὲ εὗρον καθὼς εἴρηκεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
‖Math.26.20. ‖ Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπό- 14
Mark 14.17. στολοι σὺν αὐτῷ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· ‘Ἐπιθυμίᾳ 15
‘ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, πρὸ τοῦ
‘με παθεῖν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ 16
‘αὐτοῦ, ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.’
καὶ δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε· ‘Λάβετε 17
‘τοῦτο καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ 18
‘μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ
‖Math.26.26. ‘βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ.’ ‖ Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρι- 19
Mark 14.22. 1Cor.11.23, στήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων· ‘Τοῦτό ἐστι
24. ‘τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε
‖Matth.26.27 ‘εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.’ ‖ ὡςαύτως καὶ τὸ ποτήριον 20
..29. Mark 14.23 μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· ‘Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ
..25. 1Cor.11.25. ‘διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.’
‖Matth.26.21 ‘‖ Πλὴν ἰδοὺ, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ 21
..25. Mark 14.18 ‘τῆς τραπέζης. [a]καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται 22
..21. John 13.18 ‘κατὰ τὸ ὡρισμένον· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι'
..30. a Ps. 41. 9. ‘οὗ παραδίδοται.’ καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς 23
Act. 1. 16. ἑαυτοὺς, τὸ, τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσ-
ειν.

[s] ∾ ἀργύρια. Comp. Matth. xxvi. 15.

24 Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν
25 δοκεῖ εἶναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Οἱ βασιλεῖς τῶν
‘ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν· καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτ-
26 ‘ῶν εὐεργέται καλοῦνται. [a] ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ’ ὁ a ch. 9. 48.
‘μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος· καὶ ὁ ἡγού- 1 Pet. 5. 5.
27 ‘μενος ὡς ὁ διακονῶν. [b] τίς γὰρ μείζων; ὁ ἀνακείμενος, b Mat. 20. 28.
‘ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ Phil. 2. 7.
28 ‘ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες
29 ‘μετ’ ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. [c] κἀγὼ διατίθεμαι c ch. 12. 32.
30 ‘ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ [29] μου βασιλείαν, [d] ἵνα Mat. 24. 47. d Mat. 19. 28.
‘ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλ- 1 Cor. 6. 2, 3.
‘είᾳ [30] μου· καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων κρίνοντες τὰς Rev. 3. 21.
‘δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.’
31 [e] Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· ‘Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ Σατανᾶς e 1 Pet. 5. 8.
32 ‘ἐξῃτήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον. ἐγὼ δὲ
‘ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ [32] ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. [f] καὶ f Jno. 21. 15 ..17.
33 ‘σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου.’ ὁ 1 Pet. 5. 8 ..10.
δὲ εἶπεν αὐτῷ· ‘Κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς 2 Pet. 1. 10
34 ‘φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.’ ὁ δὲ εἶπε· ..12; & 3. 14, 17, 18.
‘Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ,
35 ‘πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.’ Καὶ εἶπεν αὐτ-
οῖς· ‘[g] Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πήρας g ch. 9. 3;
‘καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε;’ οἱ δὲ εἶπον· & 10. 4. Mat. 10. 9.
36 ‘Οὐδενός.’ εἶπεν οὖν αὐτοῖς· ‘Ἀλλὰ νῦν, ὁ ἔχων Mar. 6. 8.
‘βαλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων
‘πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.
37 ‘[h] λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι [37] ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ h Isa. 53. 12.
‘τελεσθῆναι ἐν ἐμοὶ, τό, “Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη·” Mar. 15. 28.
38 ‘καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει.’ οἱ δὲ εἶπον· ‘Κύριε,
‘ἰδοὺ, μάχαιραι ὧδε δύο.’ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Ἱκανόν
‘ἐστι.’
39 ‖ Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ‖ Matth. 26. 30 ..35.
ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ma. 14. 26. 31. John 18. 1.

[29] μου, βασιλείαν· ἵνα, &c. [30] μου, καὶ καθίσησθε, &c. Comp. Matth. xix. 28. [32] ∾ ἐκλίπῃ. [37] + ἔτι. Comp. ver. 16; John iv. 35.

‖Matth.26.36 ‖ γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς· ‘Προς- 40
..46. Mark 14.32 ‘ εὔχεσθε μὴ εἰςελθεῖν εἰς πειρασμόν.’ καὶ αὐτὸς ἀπε- 41
..42. John 18. 1. σπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡςεὶ λίθου βολὴν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα
a Jno. 6. 38. προςηύχετο, λέγων· ‘ [a] Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τὸ 42
‘ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου ἀλλὰ
b Mat. 4.11. ‘ τὸ σὸν γενέσθω.’ [b] ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ 43
c Jno. 12.27. Heb. 5. 7. ἐνισχύων αὐτόν. [c] καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέσ- 44
τερον προςηύχετο. ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡςεὶ θρόμβοι
αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἀναστὰς ἀπὸ 45
τῆς προςευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς [45] εὗρεν αὐτ-
οὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης· καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Τί 46
d ver. 40. ‘ καθεύδετε; [d] ἀναστάντες προςεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰςέλθητε
‘ εἰς πειρασμόν.’
‖Matth.26.47 ‖ Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος 47
..56. Mark 14.43 Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, προήρχετο [47] αὐτοὺς, καὶ ἤγγισε
..52. John 18. 2 τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· 48
..11. ‘ Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;
ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ· ‘Κύριε, 49
‘ εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ;’ καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ 50
αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ
οὖς τὸ δεξιόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ‘Ἐᾶτε 51
‘ ἕως τούτου.’ καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ ἰάσατο
αὐτόν. Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' 52
αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσ-
βυτέρους· ‘Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν 53
‘ καὶ ξύλων· καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ
e Jno.12.27. ‘ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· [e] ἀλλ' αὕτη
‘ ὑμῶν ἐστιν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.’
‖Matth.26.57 ‖ Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰςήγαγον [54] αὐτὸν 54
..75. Mark 14 53 εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακ-
..72. John 18. 12 ρόθεν. Ἀψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ συγ- 55
..27. καθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν.
ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς 56
καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ, εἶπε· ‘Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν.’
ὁ δὲ ἠρνήσατο [57] αὐτὸν, λέγων· ‘Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν.’ 57

[45] † αὐτοῦ, ins. in *M.* [47] αὐτῶν, *M.* [54] = αὐτὸν. [57] = αὐτὸν.

58 καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν, ἔφη· ‘Καὶ σὺ ἐξ
αὐτῶν εἶ.’ ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν· ‘Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.’
59 καὶ διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς ἄλλος τις διϊσχυρίζετο,
λέγων· ‘Ἐπ’ ἀληθείας καὶ οὗτος μετ’ αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ
60 Γαλιλαῖός ἐστιν.’ εἶπε δὲ ὁ Πέτρος· ‘Ἄνθρωπε, οὐκ
‘οἶδα ὃ λέγεις.’ καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ
61 ἐφώνησεν [60] ἀλέκτωρ. [a] καὶ στραφεὶς ὁ Κύριος ἐνέβλεψε — a Jno. 18. 36.
τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου,
ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ‘[b] Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι ἀπαρν- — b ver. 34.
62 ήσῃ με τρίς.’ καὶ ἐξελθὼν ἔξω [62] ἔκλαυσε πικρῶς.
63 [c] Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες [63] τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον — c Job 16. 10. Isa. 50. 6.
64 αὐτῷ δέροντες, καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἔτυπτον αὐτ- — Jno. 19. 2.
οῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες· ‘Προ-
65 ‘φήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;’ καὶ ἕτερα πολλὰ
βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.
66 [d] Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ — d Ps. 2. 2.
λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς. καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν
67 εἰς τὸ συνέδριον [66] ἑαυτῶν, λέγοντες· ‘Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς,
‘εἰπὲ ἡμῖν.’ εἶπε δὲ αὐτοῖς· ‘Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ
68 ‘πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι
69 ‘ἢ ἀπολύσητε. [e] ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρ- — e Dan. 7. 13. Mat. 16. 27;
‘ώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.’ — & 24. 30; & 25. 31.
70 εἶπον δὲ πάντες· ‘Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ;’ ὁ δὲ — Act. 1. 11.
71 πρὸς αὐτοὺς ἔφη· ‘Ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ — 2 Thes. 1. 10. Heb. 1. 3;
εἶπον· ‘Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ — & 8. 1. Rev. 1. 7;
‘ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.’ — & 3. 21.

1 XXIII. ‖ Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, — ‖ Matth. 27. 1..10.
2 [1] ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. ‖ ἤρξαντο δὲ κατη- — Mark 15. 1.
γορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες· ‘Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα — John 18. 28.
‘τὸ ἔθνος [f] καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι, λέγ- — ‖ Matth. 27. 11..26. Ma. 15. 2..28.
3 ‘οντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι.’ [g] ὁ δὲ Πιλάτος — Jo. 19. 14..24.
ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων· ‘Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν — f ch. 20. 25. Act. 16. 20,
Ἰουδαίων;’ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη· ‘Σὺ λέγεις.’ — 21; & 17. 7. Ro. 13. 7.
— g 1 Tim. 6. 13.

[60] † ὁ, ins. in *M.* Comp. ver. 34. [62] † ὁ Πέτρος, ins. in *M.* [63] ∾ αὐτὸν. [66] ∾ αὐτῶν [1] ἤγαγεν, *M.*

ὁ δὲ Πιλάτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους· 4
a 1 Pet. 2. 22. '[a] Οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ.' οἱ δὲ 5
ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι 'Ἀνασείει τὸν λαὸν, διδάσκων
'καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
'ἕως ὧδε.' Πιλάτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαίαν, ἐπηρώτησεν, 6
b ch. 3. 1. εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστι. [b] καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς 7
ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην
ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέρ-
c ch. 9. 7. Mat. 14. 1. αις. [c] Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν· ἦν 8
γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν διὰ τὸ ἀκούειν [8]πολλὰ
περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινό- 9
d Isa. 53. 7. μενον. ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· [d] αὐτὸς δὲ
οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. εἱστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 10
e Isa. 49. 7; & 53. 3 οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. [e] ἐξουθεν- 11
ήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ
f Act. 4. 27. καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, [f] ἀνέ-
πεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ τε Πιλ- 12
άτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων·
προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. Πιλάτος 13
δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας
καὶ τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς· 'Προσηνέγκατέ μοι τὸν 14
'ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν· καὶ
g ver. 4. 'ἰδοὺ, [g] ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ
'ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ.
'ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης· [15]ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, 15
'καὶ ἰδοὺ, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ.
h Isa. 53. 5. '[h] παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.' [17]Ἀνάγκην δὲ εἶχεν 16
ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. ἀνέκραξαν δὲ παμ- 17
πληθεὶ, λέγοντες· 'Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν [18]τὸν 18
'Βαραββᾶν, ὅςτις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ 19
i Act. 3. 14. 'πόλει [i] καὶ φόνον βεβλημένος εἰς φυλακήν.' πάλιν 20
οὖν ὁ Πιλάτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησ-
οῦν. οἱ δὲ ἐπεφώνουν, λέγοντες· '[21]Σταύρωσον, σταύρ- 21

[8] = πολλά. [15] ∾ ἀνέπεμψε γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς.
[17] = Ἀνάγκην to ἕνα. Comp. Matth. xxvii. 15; Mark xv. 6.
[18] + τόν. [21] The Vat. & Bez. MSS. read σταυροῦ, σταυροῦ.

22 'ωσον αὐτόν.' ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς· 'Τί γὰρ
'κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν
23 'αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.' [a] οἱ δὲ ἐπέ- a ver. 5. Ps. 22. 12.
κειντο φωναῖς μεγάλαις αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι·
24 καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. ὁ δὲ
25 Πιλάτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. ἀπέλυσε
δὲ [25] τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν
φυλακὴν, ὃν ᾐτοῦντο· τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελ-
ήματι αὐτῶν.

26 Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνός τινος
Κυρηναίου [26] ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν
27 σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. ἠκολούθει δὲ αὐτῷ
πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν, αἳ [27] καὶ ἐκόπτοντο
28 καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς,
εἶπε· 'Θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ· πλὴν
29 'ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι ἰδοὺ,
'ἔρχονται ἡμέραι, ἐν αἷς ἐροῦσι· "Μακάριαι αἱ στεῖραι
"καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλ-
30 "ασαν." [b] τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι· "Πέσετε b Isa. 2. 19.
31 "ἐφ' ἡμᾶς," καὶ τοῖς βουνοῖς, "Καλύψατε ἡμᾶς·" [c] ὅτι Hos. 10. 8. Rev. 6. 16;
'εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί & 9. 6. c 1 Pet. 4. 17.
32 'γένηται;' [d] Ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν Jer. 25. 29. d Isa. 53. 12.
αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.

33 Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον
Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακούργους,
34 ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε·
'[e] Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι.' δια- e Act. 3. 17; & 7. 60.
35 μεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον. ‖ Καὶ 1 Cor. 4. 12.
εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν· ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες ‖ Matt. 27. 39 -50.
[35] σὺν αὐτοῖς, λέγοντες· 'Ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, Mark 15. 29 -37.
36 'εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός.' ἐνέ- John 19. 25 -30.
παιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι καὶ
37 ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες· 'Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλ-

Comp. Mark xv. 13; John xix. 6, 15. [25] † αὐτοῖς, ins. in *M.*
Comp. Matth. xxvii. 26; Mark xv. 15. [26] † τοῦ, ins. in *M.*
[27] + καί. [35] + σὺν αὐτοῖς.

‘ εὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν,’ ἦν δὲ καὶ ἐπι- 38
γραφὴ γεγραμμένη ἐπ’ αὐτῷ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς καὶ
Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑβραϊκοῖς· “ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν
“ Ἰουδαίων.” Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων 39
ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων· ‘ Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, σῶσον
‘ σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς.’ ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα 40
αὐτῷ, λέγων· ‘ Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ
‘ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξ- 41
‘ αμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε.’
καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ· ‘ Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς 42
‘ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.’ καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘ Ἀμὴν 43
‘ λέγω σοι, σήμερον μετ’ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.’
Ἦν δὲ ὡςεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ’ ὅλην τὴν 44
γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ 45
ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. καὶ φωνήσας 46
a Ps. 31. 5. Act. 7. 59, 60. φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· [a]‘ Πάτερ, εἰς χεῖράς σου
‘ [46] παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου.’ καὶ ταῦτα εἰπὼν,
‖ Matth. 27. 51 ..61. Mark 15. 38 ..47. John 19. 31 ..42. ἐξέπνευσεν. ‖ Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, 47
ἐδόξασε τὸν Θεὸν, λέγων· ‘ Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος
‘ δίκαιος ἦν.’ καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι 48
ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτ-
οντες [48] ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπέστρεφον. εἱστήκεισαν δὲ 49
πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συν-
ακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.
Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσὴφ βουλευτὴς ὑπάρχων, 50
b ch. 2. 25, 38. ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, ([b] οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθει- 51
μένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν,) ἀπὸ Ἀριμαθαίας
πόλεως τῶν Ἰουδαίων, [51] ὃς καὶ προςεδέχετο καὶ αὐτὸς
τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, οὗτος προςελθὼν τῷ Πιλάτῳ, 52
ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ καθελὼν αὐτὸ, ἐνετύ- 53
λιξεν αὐτὸ σινδόνι καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευτῷ,
οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. καὶ ἡμέρα ἦν παρα- 54
σκευὴ, [54] καὶ σάββατον ἐπέφωσκε.
c ch. 8. 2. [c] Κατακολουθήσασαι δὲ [55] καὶ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν 55

[46] ∾ παρατίθεμαι. [48] = ἑαυτῶν. Comp. xxii. 64; xviii. 13. [51] ∾ ὃς προσεδέχετο τήν. [54] = καί. [55] = καί.

συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ
56 μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. ὑποστρέψασαι
δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα· καὶ τὸ μὲν σάββατον
ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.

1 XXIV. Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος
ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα·
2 [1]καί τινες σὺν αὐταῖς. εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισ-
3 μένον ἀπὸ τοῦ μνημείου· καὶ εἰςελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ
4 σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι
αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδού, ἄνδρες δύο ἐπέστησαν
5 αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. ἐμφόβων δὲ γενο-
μένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὸ πρόςωπον εἰς τὴν γῆν,
6 εἶπον πρὸς αὐτάς· 'Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν
'νεκρῶν; [a]οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη. μνήσθητε ὡς a ch. 9. 22; & 18. 32
7 'ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων, ὅτι Mat. 16. 21; & 17. 22; & 20. 18.
"Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας
"ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ Mar. 8. 31; & 9. 31; & 10. 33.
8 ἡμέρᾳ ἀναστῆναι." [b]Καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων b Jno. 2. 22.
9 αὐτοῦ· καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου ἀπήγγειλαν
ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς [9]λοιποῖς·
10 ‖ [c]ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ ‖ John 20. 1..10.
Μαρία Ἰακώβου καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, [10]αἳ ἔλεγον c ch. 8. 2.
11 πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον
αὐτῶν ὡςεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐτ-
12 αῖς. [d]ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, d Jno. 20. 3, 6
καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα· καὶ ἀπ-
ῆλθε πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.
13 ‖ Καὶ ἰδού, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ‖ Mark 16. 12.
ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ
14 Ἱερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα Ἐμμαούς· καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς
15 ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων· καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ

[1] + καί τινες σὺν αὐταῖς. Comp. Mark xvi. 3.

[9, 10] ∾ λοιποῖς ἡ Μαγδαληνή, &c.: others, λοιποῖς. Ἦν δὲ ἡ Μαγδαληνή, &c.

a ver. 18. Ἰησοῦς ᵃἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ 16
αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. εἶπε δὲ 17
πρὸς αὐτούς· ‘Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε
‘πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καί ἐστε σκυθρωποί;’
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ᾧ ὄνομα Κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν· 18
‘Σὺ μόνος παροικεῖς [18] Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνως τὰ
b ch. 7. 16. Jno. 4. 19; ‘γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;’ ᵇκαὶ εἶπεν
& 6. 14. αὐτοῖς· ‘Ποῖα;’ οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ‘Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ 19
‘Ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ
‘καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ,
‘ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες 20
c Act. 1. 6. ‘ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ᶜἡμεῖς 21
‘δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι
‘τὸν Ἰσραήλ· ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην
‘ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ’ οὗ ταῦτα ἐγένετο. ἀλλὰ 22
‘καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι
‘ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα 23
‘αὐτοῦ, ἦλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρα-
‘κέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῇν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν 24
‘σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτω καθὼς καὶ
‘αἱ γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον.’ καὶ αὐτὸς εἶπε 25
πρὸς αὐτούς· ‘Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ
d Isa. 50. 6; & liii. ‘πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται. ᵈοὐχὶ 26
Phil. 2. 7 ..11. ‘ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
Heb. 12. 2. ‘δόξαν αὐτοῦ;’ ᵉκαὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ 27
1 Pet. 1. 11. e Gen. 3. 15; πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις
& 22. 18; ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ αὐτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην, 28
& 26. 4; & 49. 10. οὗ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς [28] προσεποιεῖτο πορρωτέρω πορ-
Ps. 16. 8, 9, 10; & xxii; εύεσθαι. ᶠκαὶ παρεβιάσαντο αὐτόν, λέγοντες· ‘Μεῖνον 29
& 132. 11. Dan. 9. 24 ‘μεθ’ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ καὶ κέκλικεν ἡ
..27. f Gen. 19. 3. ‘ἡμέρα.’ καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο 30
Act. 16. 15. Heb. 13. 2. ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ’ αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον
εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ δι- 31
ηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς

[18] † ἐν, ins. in M.: others, ∾ εἰς. Comp. Heb. xi. 9.
[28] ∾ προσεποιήσατο.

32 ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους·
'Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει
'ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς;'
33 ‖ Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερου- ‖ Mark 16.13.
σαλήμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα καὶ τοὺς
34 σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι '[34] Ἠγέρθη ὁ Κύριος ὄντως,
35 [a] καὶ ὤφθη Σίμωνι.' καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, a 1 Cor. 15. 5.
καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.
36 ‖ Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς [36] ἔστη ἐν μέσῳ ‖ John 20. 19 ..23.
37 αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· 'Εἰρήνη ὑμῖν.' πτοηθέντες δὲ
καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ
38 εἶπεν αὐτοῖς· 'Τί τεταραγμένοι ἐστέ; καὶ διατί διαλογ-
39 'ισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς
'χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι·
'ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε· ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα
40 'οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.' καὶ τοῦτο εἰπών,
41 ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. ἔτι δὲ
ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμαζόντων,
42 εἶπεν αὐτοῖς· 'Ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε;' οἱ δὲ ἐπέ-
δωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, [42] καὶ ἀπὸ μελισσίου
43 κηρίου. καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.
44 Εἶπε δὲ αὐτοῖς· '[b] Οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς b ch. 9. 22. & 18.31;
'ὑμᾶς, ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ & 24. 6.
'γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ προφήταις καὶ Mat. 16.21; & 17.22;
45 'ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ.' τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν, & 20. 18. Mar. 8. 31;
46 τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι 'Οὕτω & 9. 31; & 10. 33.
'γέγραπται, [46] καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ
47 'ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, [c] καὶ κηρυχθῆναι c Act. 13. 38. 1 Jno. 2. 12.
'ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς
48 'πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. '[d] ὑμεῖς d Jno. 15. 27.
49 'δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. [e] καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω e Jno. 14. 26;
'τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθί- & 15. 26; & 16. 7.
'σατε ἐν τῇ πόλει, [49] ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.' Act. 1. 4. & ii.

[34] ∾ ὄντως ὁ Κύριος ἠγέρθη. [36] † ὁ Ἰησοῦς, ins. in *M.*
[42] + καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. [46] + καὶ οὕτως ἔδει.
[49] † Ἱερουσαλὴμ, ins. in *M.*

Mark 16.19. Acts 1.9..12. ‖ Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν· καὶ 50
ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγέν- 51
ετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν
[51] καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ [52] προςκυνή- 52
σαντες αὐτὸν ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς
μεγάλης· καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ αἰνοῦντες καὶ 53
εὐλογοῦντες τὸν Θεόν.[53]

[51] + καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. [52] + προσκυνήσαντες αὐτὸν. [53] † Ἀμήν, ins. in *M.*

THE

GOSPEL OF ST. JOHN.

The Evangelist John was a native of Bethsaida in Galilee, the son of Zebedee, a fisherman, and of Salome his wife. (Matt. xxvii. 56; Mark xv. 40.) He was the younger brother of James the greater; and they were both, like their father, simple and illiterate. (Acts iv. 13.) They were engaged in mending their nets when Christ called them to be his followers. They joined him readily; and from their zeal and earnestness they acquired the name Boanerges, or *sons of thunder*. St. John was one of the favourite disciples of our Lord, and he specially calls himself (chap. xiii. 23; xix. 26; xx. 2; xxi. 20) "the disciple whom Jesus loved." He was privileged in being present at the Transfiguration and during our Lord's agony, accompanied only by his brother and Peter. (Matt. xvii. 1.) He and Peter were selected to prepare the Paschal supper. (Luke xxii. 8.) He only was present at the crucifixion, and received the last injunctions of his Master. He was the first to ascertain the fact of the Resurrection (John xx. 4), and the first to recognize our Lord on the shore of the sea of Galilee. He and Peter preached at Jerusalem, and he was twice imprisoned. (Acts iv. v.) They went afterwards into Samaria, and were instrumental in communicating the Holy Ghost to the new converts of that region. (Acts viii. 14.) From Gal. ii. 9, we see that John was present at the council of Jerusalem described in Acts xv. The accounts of his later years are not explicit. He, most probably, crossed into Asia Minor, where he founded, visited, and improved many churches, especially that of Ephesus founded by St. Paul. It is most probable that during the persecution of Domitian he was banished to Patmos. On the succession of Trajan, in A. D. 96, he returned to Ephesus, and there died at the advanced age of 100, in A. D. 101.

The Gospel of St. John is less descriptive and more doctrinal than the three others. Indeed he seems to have written it with a special purpose, viz. to confute the errors of Gnosticism respecting the person and office of the "Word" of God, Christ Jesus, and to dispel the prejudices of certain Judaizing Christians against the free and universal offer of salvation to Jew and Gentile on equal terms.

The Gospel is generally supposed to have been written near the close of the Apostle's life, after his return to Ephesus. The date is merely conjectural.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

I.[a] Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, 1
καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. 2
[b] πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ 3
[3] ἓν ὃ γέγονεν. [c] ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς 4
τῶν ἀνθρώπων· [d] καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ 5
σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.
‖ [e] Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα 6
αὐτῷ Ἰωάννης· οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρ- 7
ήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ.
οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ 8
[8] φωτός. [f] Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα 9
[9] ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. [g] ἐν τῷ κόσμῳ 10
ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν
οὐκ ἔγνω. εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρ- 11
έλαβον. [h] ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν 12
τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ·
[i] οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ 13
θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. [k] καὶ ὁ 14
λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, (καὶ ἐθεα-
σάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ
πατρὸς,) πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
‖ Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ κέκραγε, λέγων· 15
'Οὗτος ἦν, ὃν εἶπον· "Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμ-
" προσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν." [16] [l] ὅτι ἐκ 16

a ver. 18. ch. 10. 33, 36. Ge. 1. 1; Ro. 9. 5; Heb. 7. 3; 13. 8. 1 Jno. 1. 1, 2. Rev. 19. 13; & 22. 13.
b ver. 10. ch. 5. 17, 26; 9. 5; 12. 46. Eph. 3. 9. Col. 1. 16, 17. Heb. 1. 2, 3.
c ch. 5. 21, 26; 11. 25; 14. 6. 1 Jno 5. 11.
d ch. 3. 19, 20; & 12. 36..40.
‖ Mat. 3. 1..4. Ma. 1. 1..4, 6. Luke 3. 1..6.
e Lu. 7. 27. Act. 13. 24.
f ch. 3. 19; 8. 12; 9. 5; & 12. 46.
g ver. 3.
h Hos. 1. 10. Rom. 8. 15. 2 Cor. 6. 17, 18. Gal. 3. 26. 2 Pet. 1. 4. 1 Jno. 3. 1.
i ch. 3. 5. Jam. 1. 18. 1 Pet. 1. 23.
k Mat. 1. 16. Lu. 1. 31. Col. 1. 19. 2 Pet. 1. 17.
‖ Matth. 3. 11, 12. Mark 1. 7, 8. Lu. 3. 15..17.
l Col. 1. 19; & 2. 9.

[3] ἕν. Ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, &c. [8, 9, 10] φωτὸς ἦν. Τὸ φῶς τὸ . . . ἄνθρ. ἐρχ. εἰς τὸν κόσμον, ἐν τῷ κόσμῳ ἦν· καὶ, &c. [9] ἄνθρωπον, ἐρχόμενον, &c. ref. to φῶς.
[16] Καὶ, *M.*

τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ
17 χάριν ἀντὶ χάριτος. [a]ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη· a ch. 5. 45. Rom. 3. 19
ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. -23.
18 [b]Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς [18]υἱὸς ὁ ὢν b ch. 6. 46. Ex. 33. 20.
19 εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. [c]Καὶ 1Tim.6.16.
αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ 1 Jno.4.12. c ch.5.33.-36.
Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευΐτας, ἵνα ἐρωτ-
20 ήσωσιν αὐτόν· 'Σὺ τίς εἶ;' καὶ ὡμολόγησε καὶ οὐκ
ἠρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι 'Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός.'
21 καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· 'Τί οὖν; [d]Ἠλίας εἶ σύ;' καὶ λέγει· d Deut.18.15. Lu. 1. 17.
22 'Οὐκ εἰμί.' '[e]Ὁ προφήτης εἶ σύ;' καὶ ἀπεκρίθη· 'Οὔ.' e Mat 16.14.
εἶπον οὖν αὐτῷ· 'Τίς εἶ; ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς
23 'πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;' ἔφη· "[f]Ἐγὼ f Isa. 40. 3.
"φωνὴ [23]βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Εὐθύνατε τὴν ὁδὸν
24 "Κυρίου," καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης.' καὶ οἱ
ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων· καὶ ἠρώτησαν
25 αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ· 'Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ
26 'Χριστὸς οὔτε Ἠλίας οὔτε ὁ προφήτης;' ἀπεκρίθη
αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης, λέγων· '[g]Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· g Mat. 3. 11.
27 'μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν, ὃν ὑμεῖς οὐκ [26]οἴδατε, ὁ ὀπίσω Mar. 1. 7. Lu. 3. 16.
'μου ἐρχόμενος, οὗ [27]ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ Act. 1. 5; & 11.16;
28 'τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος.' ταῦτα ἐν [28]Βηθανίᾳ & 19. 4.
ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων.
29 ‖Τῇ ἐπαύριον βλέπει [29]τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς
αὐτὸν, καὶ λέγει· '[h]Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν h ver. 36. Ex. 12. 3.
30 'ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. [i]οὗτός ἐστι, περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον· Isa. 53. 7.
''Οπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν. Act. 8. 32. 1 Pet. 1. 19.
31 'ὅτι πρῶτός μου ἦν. κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν· ἀλλ' ἵνα i ver. 27.
'φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν [31]τῷ
32 'ὕδατι βαπτίζων.' καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης, λέγων·

[18] + υἱὸς. [23] βοῶντος· Ἐν τῇ ἐρήμῳ εὐθύνατε, &c. [26, 27] οἴδατε· αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν· οὗ, &c. *M.* [27] = ἐγώ. [28] ∾ Βηθαβαρᾷ, *M.* [29] † ὁ Ἰωάννης, ins. in *M.* [31] + τῷ. Comp. ver. 26, 33; Matth. iii. 11; Mark i. 8; Luke iii. 16; Acts i. 5; xi. 16.

ὅτι ‘Τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον [32]ὡς περιστερὰν
a Mat. 3. 11. ‘ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ’ αὐτόν. [a]κἀγὼ οὐκ ᾔδειν 33
Act. 1. 5. ‘αὐτόν· ἀλλ’ ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός
b ch. 3. 24. ‘μοι εἶπεν· “[b]Ἐφ’ ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον,
Act. 1. 5; & 2. 4. “καὶ μένον ἐπ’ αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύμ-
“ατι ἁγίῳ.” κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός 34
‘ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.’

Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης καὶ ἐκ τῶν 35
c ver. 29. μαθητῶν αὐτοῦ δύο. [c]καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατ- 36
οῦντι, λέγει· ‘Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ.’ καὶ ἤκουσαν 37
αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ
Ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς 38
ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς· ‘Τί ζητεῖτε;’ οἱ δὲ εἶπον 39
d ch. 6. 25. αὐτῷ· ‘[d]Ῥαββὶ,’ (ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε,)
‘ποῦ μένεις;’ λέγει αὐτοῖς· ‘Ἔρχεσθε καὶ [40]ἴδετε.’ 40
ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει· καὶ παρ’ αὐτῷ ἔμειναν τὴν
e Mat. 4. 18. ἡμέραν ἐκείνην. ὥρα [40]ἦν ὡς δεκάτη. [e]ἦν Ἀνδρέας, ὁ 41
ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων
παρὰ Ἰωάννου, καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. εὑρίσκει 42
οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει
αὐτῷ· ‘Εὑρήκαμεν τὸν [42]Μεσσίαν’ (ὅ ἐστι μεθερμην-
ευόμενον, [42]Χριστός). καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν 43
f Mat. 10. 2; Ἰησοῦν. ἐμβλέψας [43]αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· ‘[f]Σὺ εἶ Σί-
& 16. 18. ‘μων, ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς·’ (ὃ ἑρμηνεύεται
Πέτρος.)

g ch. 12. 21. h ch. 21. 2. Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν [44]ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν 44
i Gen. 3. 15; & 49. 10. καὶ εὑρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ· ‘Ἀκολούθει μοι.’
Deut. 18. 15. [g]ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδὰ, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου 45
Isa. 7. 14; & 40. 10, 11; καὶ Πέτρου. εὑρίσκει Φίλιππος [h]τὸν Ναθαναὴλ, καὶ 46
& liii. Jer. 23. 14. λέγει αὐτῷ· ‘[i]Ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ
Dan. 9. 24. ‘προφῆται, εὑρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ, τὸν
Mic. 5. 2. Zech. 6. 12; & 9. 9; & 12. 8, 10. Mal. 4. 2.

[32] ὡσεὶ, *M.* Comp. Matth. iii. 16; Luke iii. 22. [40] ∾ ὄψεσθε. Comp. ver. 47. [40] † δὲ, ins. in *M.* [42] ∾ Μεσίαν. Comp. iv. 25. [42] † ὁ, ins. in *M.* [43] † δὲ, ins. in *M.* [44] † ὁ Ἰησοῦς, ins. in *M.* Many MSS. and Verss. place it after λέγει αὐτῷ.

47 ‘ἀπὸ [46]Ναζαρέθ.’ καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ· ‘[a]Ἐκ a ch. 7. 41, 42,
‘[47]Ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι;’ λέγει αὐτῷ Φίλ- 52. Mat. 2. 23.
48 ιππος· ‘Ἔρχου καὶ ἴδε.’ εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ Luke 2. 4.
ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· ‘[b]Ἴδε b Ps. 32. 2.
49 ‘ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι.’ λέγει αὐτῷ Ro. 2. 28, 29; & 9. 6.
Ναθαναήλ· ‘Πόθεν με γινώσκεις;’ ἀπεκρίθη [49]Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν αὐτῷ· ‘Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι ὄντα
50 ‘ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε.’ ἀπεκρίθη Ναθαναὴλ καὶ
λέγει αὐτῷ· ‘Ῥαββὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βα-
51 ‘σιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.’ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ·
‘Ὅτι εἶπόν σοι, Εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύ-
52 ‘εις; μείζω τούτων [51]ὄψῃ.’ καὶ λέγει αὐτῷ· ‘[c]Ἀμὴν c Gen. 28. 12.
‘ἀμὴν λέγω ὑμῖν, [52]ἀπ’ ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγ- Mat. 4. 11. Lu. 22. 43;
‘ότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ & 24. 4. Act. 1. 10
‘καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.’

1 II. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ [d]γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ d Heb. 13. 4.
2 τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη
δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.
3 καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς
4 αὐτόν· ‘Οἶνον οὐκ ἔχουσι.’ λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ‘Τί
5 ‘ἐμοὶ καὶ σοὶ, γύναι; [e]οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου.’ λέγει ἡ e ch. 7. 6.
μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις· ‘Ὅ,τι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποι-
‘ήσατε.’ [f]ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ f Mar. 7. 3.
6 τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς
7 δύο ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Γεμίσατε τὰς
8 ‘ὑδρίας ὕδατος.’ καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. καὶ
λέγει αὐτοῖς· ‘Ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρι-
9 ‘κλίνῳ.’ καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος
τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, (καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν·
οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ,) φωνεῖ
10 τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ· ‘Πᾶς

[46, 47] ∾ Ναζαρέτ. Comp. Matth. ii. 23; iv. 13; xxi. 11; Mark i. 9, and elsewhere. [49] † ὁ, ins. in *M.* Comp. iii. 5, 10; iv. 13, 44; xi. 9, 20, 21, &c. [51] ∾ ὄψει. [52] = ἀπ’ ἄρτι. Comp. Matth. xxvi. 64.

'ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν
'μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω· σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν
'οἶνον ἕως ἄρτι.' ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημ- 11
a ch. 20. 30, 31. είων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, a καὶ ἐφανέρωσε
τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ.

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ 12
b Mat. 12. 55. μήτηρ αὐτοῦ b καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτ-
οῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς 13
c Mat. 21. 12. Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. c καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλ- 14
Mar. 11. 15. Lu. 19. 45. οῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς καὶ τοὺς κερ-
ματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοιν- 15
ίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ
τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα καὶ τὰς
τραπέζας ἀνέστρεψε· καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν 16
d Ps. 69. 9. εἶπεν· 'd Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ
'πατρός μου οἶκον ἐμπορίου.' ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ 17
αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστίν· "'Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου
" 17 καταφάγεταί με." Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ 18
e ch. 6. 30. εἶπον αὐτῷ· 'e Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποι-
Mat. 12. 38; & 16. 1; 'εῖς;' ἀπεκρίθη 19 ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· 'f Λύσατε 19
& 21. 23. Mar. 8. 11. 'τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.'
Lu. 11. 29. f ch. 5. 21. εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· "Τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν 20
Mat. 26. 61; 'ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος· καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερ-
& 27. 40. Mar. 14. 58; 'εῖς αὐτόν;' ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος 21
& 15. 29. g ch. 14. 26. αὐτοῦ. g ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθ- 22
Lu. 24. 8. ηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγε· 22 καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ
καὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

h ch. 3. 2. h Ὡς δὲ ἦν ἐν 23 τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ 23
ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες
i ch. 6. 15. αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. i αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστ- 24
ευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας·

17 κατέφαγέ, *M.* Comp. Ps. lxix. 9. 19 = ὁ. 22 † αὐτοῖς· ins. in *M.* 23 τοῖς, om in *M.* Comp. iv. 20, 21; v. 2; x. 22; xi. 18.

25 [a]καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τὶς μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ [a] ch. 6. 64. Act. 1. 24.
ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Rev. 2. 23.

1 III. [b]Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος [b] ch. 7. 50: & 19. 39.
2 ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων· οὗτος ἦλθε πρὸς
[2]αὐτὸν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ‘Ῥαββὶ, οἴδαμεν, ὅτι ἀπὸ
‘ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· [c]οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα [c] ch. 9. 16. 30 .33;
‘ δύναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ Θεὸς μετ' αὐτ- & 10. 25.
3 ‘ οῦ.’ [d]ἀπεκρίθη [3]ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ‘Ἀμὴν Act. 2. 22; & 10. 38.
‘ ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται [d] Tit. 3. 5.
4 ‘ ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.’ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ
Νικόδημος· ‘ Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων
‘ ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ
5 ‘ δεύτερον εἰςελθεῖν καὶ γεννηθῆναι;’ ἀπεκρίθη [5]Ἰησοῦς·
‘ Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος
‘ καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰςελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
6 ‘ τοῦ Θεοῦ. [e]τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι· [e] Gen. 5. 3. Job 14. 4.
‘ [f]καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστι. Rom. 7. 5, 8 .25.
7 ‘ Μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄν- [f] Rom. 8. 5.
8 ‘ ωθεν. [g]Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ· καὶ τὴν φωνὴν Gal. 5. 17. [g] Eccl. 11. 5.
‘ αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ 1 Cor. 2. 11.
‘ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύμ-
9 ‘ ατος.’ ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ· ‘[h]Πῶς [h] ch. 6. 52, 60.
10 ‘ δύναται ταῦτα γενέσθαι;’ ἀπεκρίθη [10]Ἰησοῦς καὶ εἶπεν
αὐτῷ· ‘ Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ
11 ‘ γινώσκεις; [i]ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλ- [i] ver. 32; & 8. 28; &
‘ οῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρ- 12. 49; & 14. 24.
12 ‘ ίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν,
‘ καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια,
13 ‘ πιστεύσετε; [k]καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, [k] ch. 6. 62; & 16. 28.
‘ εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου Eph. 4. 9.
14 ‘ [13]ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. [l]καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν [l] ch. 8. 28; & 12. 32.
‘ ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ Num. 21. 9.

[2] τὸν Ἰησοῦν, *M.* Comp. vii. 50; xix. 39. [3] = ὁ.
[5] † ὁ, ins. in *M.* [10] † ὁ, ins. in *M.* [13] + ὁ ὢν ἐν
τῷ οὐρανῷ.

a ver. 36. ‘ ἀνθρώπου· [a] ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, [15] μὴ ἀπόλ- 15
Lu. 19. 10. 1 Jno. 5. 10. ‘ ηται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. [b] οὕτω γὰρ ἠγαπήσεν 16
Rom. 5. 8; & 8. 32. ‘ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥςτε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ
1 Jno. 4. 9. ‘ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται,
c ch. 9. 39; & 12. 47. ‘ ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. [c] οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς 17
1 Jno. 4. 14. ‘ τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον,
d ch. 5. 24; & 6. 40, 47; ‘ ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. [d] ὁ πιστεύων εἰς 18
& 20. 31. ‘ αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι
‘ μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ
e ch. 1. 5, 10, 11. ‘ Θεοῦ. [e] αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς 19
‘ τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ
‘ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα.
f Job 24. 13, 17. ‘ [f] πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ 20
‘ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ.
g Eph. 5. 8. ‘ [g] ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα 21
‘ φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.’
h ch. 4. 1. [h] Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 22
εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν· καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν καὶ
ἐβάπτιζεν. ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν 23
ἐγγὺς τοῦ Σαλεὶμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ παρε-
i Mat. 14. 3. γίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. [i] οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος 24
εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ 25
τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ [25] Ἰουδαίου περὶ καθαρισ-
k ch. 1. 7, 15, 26, 34. μοῦ. [k] καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ· 26
‘ Ῥαββὶ, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ
‘ μεμαρτύρηκας, ἴδε, οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται
l 1 Cor. 4. 7. ‘ πρὸς αὐτόν.’ ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν· ‘ [l] Οὐ δύν- 27
Ja. 1. 17. ‘ αται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον
m ch. 1. 20, 30. ‘ αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. [m] αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε, 28
Mal. 3. 1. Mat. 11. 10. ‘ ὅτι εἶπον, Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλ-
Lu 7. 27. ‘ μένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. ὁ ἔχων τὴν νύμφην 29
‘ νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ
‘ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφί-
n Isa. 9. 7. ‘ ου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. [n] ἐκεῖνον 30

[15] = μὴ ἀπόληται, ἀλλ'. [25] ∾ Ἰουδαίων, M.

‘ δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. [a] ὁ ἄνωθεν ἐρχό- a Rom. 9. 5
31 ‘ μενος ἐπάνω πάντων ἐστίν. [b] ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς ἐκ τῆς Eph.1.20..23 Heb.1.1..12.
‘ γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχό- b 1Cor.15.47, 48.
32 ‘ μενος [31] ἐπάνω πάντων ἐστί, [c] καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, c ch. 5. 20; 8.26; 12.49;
‘ [32] τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς 14.10; 15.15. d 1 Jno.5.10.
33 ‘ λαμβάνει. [d] ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγ- e ch. 8. 40.
34 ‘ ισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστιν. [e] ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ f ch. 5. 26. Col. 1. 19:
‘ Θεός, τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ· [f] οὐ γὰρ ἐκ μέτρου & 2. 9.
35 ‘ δίδωσιν [34] ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα. [g] ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν g ch. 5. 22; & 17. 2
36 ‘ υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. [h] ὁ πιστεύ- Mat.11.27; & 28.18.
‘ ων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ Lu. 10. 22. Heb. 2. 8.
‘ οὐκ ὄψεται ζωήν, ἀλλ’ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ [36] μένει ἐπ’ h ch.3.15,16, & 6. 47.
‘ αὐτόν.’ 1 Jno.5.11.

1 IV. Ὡς οὖν ἔγνω ὁ Κύριος, ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι,
ὅτι [i] Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει, ἢ Ἰω- i ch. 3. 26.
2 άννης, (καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ’ οἱ
3 μαθηταὶ αὐτοῦ,) ἀφῆκε τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθε [3] πάλιν
4 εἰς τὴν Γαλιλαίαν. ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς
5 Σαμαρείας. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, λεγ-
ομένην [5] Συχάρ, [k] πλησίον τοῦ χωρίου [6] οὗ ἔδωκεν Ἰακὼβ k Gen.33.19; & 48. 22.
6 Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. ὁ Josh.24.32.
οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐκαθέζετο
7 οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. Ἔρχεται γυνὴ
8 ἐκ τῆς Σαμαρείας, ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησ- l ch. 8. 48.
οῦς· ‘ Δός μοι πιεῖν.’ (οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθ- Lu.9.52,53. Act. 10. 28.
9 εισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι.) λέγει οὖν 2 Ki. 17. 24. m ch. 6. 35;
αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις· ‘ Πῶς σύ, Ἰουδαῖος ὤν, & 7.38,39. Isa. 42. 6.
‘ παρ’ ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος;’ n ver. 14; & 7.37..39.
10 ([l] οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις.) ἀπεκρίθη Ps. 36. 9.
Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ· ‘ [m] Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, Isa. 12. 3. Jer. 2. 13.
‘ καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας Rev. 7. 17; & 21. 6;
11 ‘ αὐτόν, καὶ [n] ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν.’ λέγει αὐτῷ ἡ & 22.1,17.

[31] = ἐπάνω πάντων ἐστί, καί. [32] = τοῦτο. [34] = ὁ Θεός. [36] ∾ μενεῖ. [3] + πάλιν. [5] Σιχάρ, *Elz.* [6] ὃ, *M.* Comp. ver. 14.

γυνή· ‘Κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ
‘βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων 12
‘εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακὼβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ,
‘καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τὰ θρέμ
a ch. 6. 58. ‘ματα αὐτοῦ;’ ἀπεκρίθη [13]Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ· ‘[a]Πᾶς 13
ch. 6. 27, 35; & 7. 38, 39. ‘ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν· [b]ὃς δ’ 14
Isa. 55. 1.. 3. ‘ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ
‘εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ, ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται
‘ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.’
c 1 Cor. 2. 14. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· ‘[c]Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ 15
‘ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν.’
λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ‘Ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, 16
‘καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.’ ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν· ‘Οὐκ 17
‘ἔχω ἄνδρα.’ λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ‘Καλῶς εἶπας,
‘ὅτι “Ἄνδρα οὐκ ἔχω.” πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες· καὶ 18
‘νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας.’
d ch. 6. 14; & 7. 40. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· ‘[d]Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ 19
Lu. 7. 16; & 24. 19. ‘σύ. [e]οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν· 20
e Gen. 12. 6, 7; ‘καὶ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος,
& 33. 18..20. Deut. 12. 5, ‘ὅπου δεῖ προσκυνεῖν.’ λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ‘[21]Γύναι, 21
11. 1 Ki. 9. 3. ‘πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει
2 Chr. 7. 12. ‘τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί.
2 Ki. 17. 29. ‘[f]ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ 22
g Isa. 2. 3; & 46. 13. ‘οἴδαμεν· [g]ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. [h]ἀλλ’ 23
Lu. 24. 47. ‘ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυν-
Rom. 9. 4. h Ps. 51. 17; ‘ηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ·
& 145. 18; & 147. 11. ‘καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας
Prov. 15. 8. i 2 Cor. 3. 17. ‘αὐτόν. [i]πνεῦμα ὁ Θεός· καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν 24
‘ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.’ λέγει αὐτῷ
k Deut. 18. 15 ..18. ἡ γυνή· ‘[k]Οἶδα, ὅτι [25]Μεσσίας ἔρχεται·’ (ὁ λεγόμενος 25
Χριστός·) ‘ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.’
l ch. 9. 37. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ‘[l]Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.’ καὶ 26
m ver. 9. ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ [m][27]ἐθαύμαζον, 27
ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέντοι εἶπε· ‘Τί ζητ-

[13] † ὁ, ins. in *M.* [21] ∾ Πίστευέ μοι, γύναι. [25] ∾ Μεσίας. Comp. i. 42. [27] ἐθαύμασαν, *M.*

28 ‘εἶς;’ ἢ ‘Τί λαλεῖς μετ’ αὐτῆς;’ ἀφῆκεν οὖν τὴν
ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ
29 λέγει τοῖς ἀνθρώποις· ‘Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ
‘μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός;’
30 ἐξῆλθον[30] ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. Ἐν
31 [31]δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταί, λέγοντες·
32 ‘Ῥαββί, φάγε.’ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω
‘φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.’ ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ
33 πρὸς ἀλλήλους· ‘Μήτις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;’ λέγει
34 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘[a]Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα [34]ποιῶ τὸ a ch. 5. 30. & 6.38..40
‘θέλημα τοῦ πέμψαντός με [b]καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ Ps. 40. 7, 8
35 ‘ἔργον. οὐκ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι [35]ἔτι [35]τετράμηνός ἐστι b ch. 17. 4, & 19. 30.
‘καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδού, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς
‘ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί
36 ‘εἰσι πρὸς θερισμὸν [35]ἤδη. [c][36]ὁ θερίζων μισθὸν λαμβ- c Prov 11. 30
‘άνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἵνα καὶ ὁ
37 ‘σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ
‘λόγος ἐστὶν [37]ὁ ἀληθινός, ὅτι “[d]Ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, d Mic. 6. 15.
38 “καὶ ἄλλος ὁ θερίζων.” ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν
‘ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς
39 ‘εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰςεληλύθατε.’ Ἐκ δὲ τῆς πόλεως
ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν
[e]διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης, ὅτι “Εἶπέ e ver. 28..30.
40 ‘μοι πάντα ὅσα ἐποίησα.’ ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ
Σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ’ αὐτοῖς· καὶ
41 ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν
42 διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, [f]ὅτι f ch. 17. 8.
‘Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκη-
‘κόαμεν, καὶ οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ
‘τοῦ κόσμου, [42]ὁ Χριστός.’
43 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν [43]καὶ ἀπ- g Mat. 13.57. Mar. 6. 4.
44 ῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. [g]αὐτὸς γὰρ [44]Ἰησοῦς ἐμαρτύρ- Lu. 4. 24.

[34] ∾ ποιήσω. [35] + ἔτι. Comp. Luke xxii. 37. v. r.
[35] τετράμηνόν, M. Comp. Heb. xi. 23. [35, 36] θερισμόν.
Ἤδη ὁ θερίζων, &c. [36] † Καὶ, ins. in M. [37] + ὁ.
[42] = ὁ Χριστός. [43] + καὶ ἀπῆλθεν. [44] † ὁ, ins. in M.

ησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.
ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ 45
Γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις
ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. Ἦλθεν 46
a ch. 2.1..11. οὖν [46] πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, [a] ὅπου ἐποίησε
τὸ ὕδωρ οἶνον. καὶ ἦν τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει,
ἐν Καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς 47
Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ
ἠρώτα [47] αὐτὸν, ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν·
ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτ- 48
b Mat. 16. 4. 1 Cor. 1.22. όν· [b] ‘Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε.’
‘λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός· ‘Κύριε, κατάβηθι πρὶν 49
‘ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου.’ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 50
‘Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ.’ [50] καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος
τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ [50] Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἤδη δὲ 51
αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ
καὶ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι ‘Ὁ παῖς σου ζῇ.’ ἐπύθ- 52
ετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχε.
καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι ‘[52] Χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν
αὐτὸν ὁ πυρετός.’ ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ 53
ὥρᾳ ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ‘Ὁ υἱός σου ζῇ.’
καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο 54
πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς
Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

V. Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη [1] ὁ 1
Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις 2
ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ
Βηθεσδὰ, πέντε στοὰς ἔχουσα. ἐν ταύταις κατέκειτο 3
πλῆθος [3] πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν
[3] [ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ 4

[46] † ὁ Ἰησοῦς, ins. in *M.* [47] = αὐτὸν. [50] + καὶ.
[50] ∽ ὁ Ἰησοῦς. [52] ∽ ἐχθὲς. Comp. Heb. xiii. 8. v. r.
[1] = ὁ. [3] = πολύ. [3] = ἐκδεχομένων to νοσήματι·
others om. ἐκδεχ. to κίνησιν: others om. Ἄγγελος to νοσ-
ήματι: others om. Ἄγγελος to ὕδωρ· others om. ὁ οὖν

κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε
τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ
ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι.]
5 Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα [5]καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων
6 ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον,
καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ· 'Θέλ-
7 'εις ὑγιὴς γενέσθαι;' ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν· 'Κύριε,
'ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, [7]βάλῃ
'με εἰς τὴν κολυμβήθραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος
8 'πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει.' λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· '[a]Ἔγειραι, a Mat. 9. 6. Mar. 2. 11.
9 'ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει.' [b]καὶ εὐθέως Lu. 5. 24.
ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ b ch. 9. 14
καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.
10 Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ· '[c]Σάββατόν c Ex. 20. 8..11; & 31. 12..15.
11 'ἐστιν· οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν κράββατον.' ἀπεκρίθη Jer. 17. 21, 22.
12 αὐτοῖς· 'Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἆρον Mat. 12. 2.
'τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει;' ἠρώτησαν [12]οὖν Mar. 2. 24.
αὐτόν· 'Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, "Ἆρον Lu. 6. 2.
13 "τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει;" ὁ δὲ [13]ἰαθεὶς οὐκ
ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν, ὄχλου ὄντος ἐν
14 τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ
ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· 'Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας· [d]μηκέτι d Lev. 26. 23, 24.
15 'ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν σοί τι γένηται.' ἀπῆλθεν ὁ
ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰησοῦς
16 ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν
17 Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, [16]ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ
δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς· '[e]Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι e ch. 14. 10.
18 'ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι.' διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον
ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον f ch. 7. 19.
[f]ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ [g]πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν g ch. 8. 58; & 9. 4.

πρῶτος to νοσήματι: others om. μετὰ to ὕδατος: others om. ᾧ δήποτε to νοσήματι. The genuineness of the whole passage seems doubtful. [5] καὶ, om. in *M.* Comp. ii. 20. [7] βάλλῃ, *M.* [12] + οὖν. [13] ∾ ἀσθενῶν. [16] † καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ins. in *M.* prob. from ver. 18.

‘Θεὸν, [a]ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ.’ ἀπεκρίνατο οὖν ὁ 19
Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘[b]Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
‘δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ’ ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μή τι βλέπῃ
‘τὸν πατέρα ποιοῦντα· [c]ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα
‘καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ· [d]ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν 20
‘καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μείζονα
‘τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ 21
‘γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω
‘καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. [e]οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ 22
‘κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ·
‘[f]ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. 23
‘[g]ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψ-
‘αντα αὐτόν. [h]ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον 24
‘μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν
‘αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν
‘ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. [i]ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 25
‘ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται
‘τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσ-
‘ονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως 26
‘ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. καὶ ἐξουσίαν 27
‘ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν [27]ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου
‘ἐστί. μὴ θαυμάζετε τοῦτο· [k]ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ 28
‘πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτ-
‘οῦ, καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς 29
‘ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνά-
‘στασιν κρίσεως. [l]οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ’ ἐμαυτοῦ
‘οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω· καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία 30
‘ἐστίν· [m]ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα
‘τοῦ πέμψαντός με.[30] [n]ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, 31
‘ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. [o]ἄλλος ἐστὶν ὁ 32
‘μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ· καὶ οἶδα, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ
‘μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.’

‘[p]Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρ- 33
‘ηκε τῇ ἀληθείᾳ. ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρ- 34

27 ποιεῖν. Ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ, μὴ, &c. 30 † πατρὸς, ins. in *M.*

a ch. 10. 33. Phil. 2. 6.
b ver. 30; & 8. 28, 29; & 12. 49.
c ch. 1. 1-3. Col. 1. 16.
d ch. 3. 35. Mat. 11. 27.
e ch. 12. 25, 26. Rom. 8. 11.
f ch. 3. 35; & 17. 2. Mat. 11. 27; & 28. 18. Act. 10. 42; & 17. 31.
g ch. 14. 1; & 15. 23. 1 Jno 2. 23. 2 Jno. ver. 9.
h ch. 3. 18; & 6. 40, 47; & 8. 51.
i Rom. 6. 4. Gal. 2. 20. Eph. 2. 1, 5; & 5. 14. Col. 2. 13. 1 Tim. 5. 6. Rev. 3. 1.
k ch. 6. 39, 40. Dan. 12. 2. 1 Cor. 15. 52. 1 Thes. 4. 16.
l ver. 19; & 6. 38.
m Mat. 26. 39. Rom. 15. 3.
n ch. 8. 14, 54.
o Isa. 42. 1. Mat. 3. 17; & 17. 5.
p ch. 1. 19.

‘ τυρίαν λαμβάνω· ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.
35 ‘ ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων· ὑμεῖς δὲ
‘ ἠθελήσατε [35] ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ
36 ‘ αὐτοῦ. [a] ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰω- a ch. 1. 33;
‘ άννου· τὰ γὰρ ἔργα, ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελει- & 6.27; & 8.18;
‘ ώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ & 10.25; & 12.28.
37 ‘ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε. [b] καὶ ὁ πέμψας με 1 Jno. 5. 9. b Ex. 33. 20.
‘ πατὴρ αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν Deut. 4. 12. 1 Tim. 6. 16.
‘ αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε. 1 Jno. 4. 12.
38 ‘ καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· [c] ὅτι c ver. 43; & 1. 10 11.
‘ ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε.
39 ‘ [d] ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς d ch. 1. 46. Deut. 11. 18
‘ ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι ..20.
40 ‘ περὶ ἐμοῦ· καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν Prov. 6. 23. Isa. 8. 20;
41 ‘ ἔχητε. δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω· ἀλλ’ & 34. 16. Lu. 16. 29.
42 ‘ ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν Act. 17. 11.
43 ‘ ἑαυτοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου,
‘ καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ
44 ‘ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. [e] πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, e ch. 8. 43, 44; & 12. 43.
‘ δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν Rom. 2. 29.
45 ‘ παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε; [f] μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ f ch. 7. 19; & 9. 28, 29.
‘ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν Rom. 2. 12.
46 ‘ ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστ- 13; & 3. 19,
‘ εύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος
47 ‘ ἔγραψεν. [g] εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, g Lu. 16. 31.
‘ πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;’

1 VI. ‖ Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλ- ‖ Math. 14. 16
2 άσσης τῆς Γαλιλαίας τῆς Τιβεριάδος· καὶ ἠκολούθει ..21. Mark 6. 30
αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἑώρων [2] τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ ..44. Luke 9. 10
3 τῶν ἀσθενούντων. ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς καὶ ..17.
4 ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. [h] ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ h Ex. 12. 18.
5 πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων. [i] ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς i Mat. 14. 15.
τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται Mar. 6. 35.
πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον· ‘ Πόθεν [5] ἀγορ- Lu. 9. 12.

[35] ἀγαλλιασθῆναι, *M.* [2] † αὐτοῦ, ins. in *M.*
[5] ∾ ἀγοράσωμεν.

'άσομεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι;' (τοῦτο δὲ ἔλεγε 6
πειράζων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλε ποιεῖν.)
ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος· 'Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι 7
'οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι
'λάβῃ.' λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Ἀνδρέας 8
a 2 Ki. 4. 43. ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου· '[a]Ἔστι παιδάριον [9]ἓν ὧδε, 9
'[9]ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ
'ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;' εἶπε [10]δὲ ὁ Ἰησοῦς· 10
'Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν.' ἦν δὲ χόρτος
πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον [10]οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθ-
μὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησ- 11
οῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε [11]τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ
μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων
ὅσον ἤθελον. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς 12
αὐτοῦ· 'Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα
'μή τι ἀπόληται.' συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν δώδεκα 13
κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων,
‖ Matth. 14. 22 ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. ‖ [b]Οἱ οὖν ἄνθρωποι 14
.23. Mark 6. 45 ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι 'Οὗτός
.52. b ch. 1. 21; 'ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον.'
& 4. 19. & 7. 40. [c]Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζ- 15
Lu. 7. 16: & 24. 19. ειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησε
Deut. 18. 15. [15]πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.
c ch. 5. 41; & 18. 36. Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ 16
τὴν θάλασσαν. καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον ἤρχοντο 17
πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναούμ. καὶ σκοτία ἤδη
ἐγεγόνει, καὶ [17]οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. ἥ 18
τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο. ἐλ- 19
ηλακότες οὖν ὡς σταδίους εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα θεωρ-
οῦσι τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ
ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει 20
αὐτοῖς· 'Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.' ἤθελον οὖν λαβεῖν 21

[9] + ἕν. [9] ∾ ὅς. [10] = δὲ. [10] = οὖν. [11] = τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ. [15] = πάλιν. [17] Some good MSS. and several Verss. read οὔπω. Comp. chap. xi. 30; viii. 20; vii. 8, 30; Rev. xvii. 12.

αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον· καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ
τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.
22 ‖ *Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσ-* ‖ Matth. 14. 34 ..36.
ης, ἰδὼν, ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἕν,[22] *καὶ* Mark 6. 53 ..56.
ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ
23 [22]*πλοῖον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον· (ἄλλα*
δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου, ὅπου
24 *ἔφαγον τὸν ἄρτον,* [23]*εὐχαριστήσαντος τοῦ Κυρίου.) ὅτε*
οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθ-
ηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν [24]*αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἦλθον εἰς*
25 *Καπερναοὺμ ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. Καὶ εὑρόντες*
αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ· ‘Ῥαββὶ, πότε
26 *‘ὧδε γέγονας;’ ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν·*
‘Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημ-
‘εῖα, ἀλλ’ ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. a ver. 40, 51, 53, 54; & 1. 32; & 4. 14;
27 *‘*[a]*ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ* & 5. 37; &
‘τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς 10. 28; &
‘τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγ- 14. 6. Isa. 55. 2.
28 *‘ισεν ὁ Θεός.’ εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν· ‘Τί ποιῶμεν, ἵνα* Lu. 3. 22; & 13. 24.
29 *‘ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ;’ ἀπεκρίθη* [29]*ὁ Ἰησοῦς* Col. 3. 1, 2. 2 Pet. 1. 17.
καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘[b]*Τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα* Rev. 2. 7, 17.
30 *‘πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος.’ εἶπον οὖν αὐτῷ·* b 1 Jno. 3. 23.
‘[c]*Τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν* c Mat. 12. 38; & 16. 1.
31 *‘σοι; τί ἐργάζῃ;* [d]*οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν* Mar. 8. 11; & 15. 32.
‘τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον, “[e]*Ἄρτον ἐκ τοῦ* Lu. 11. 29.
32 *“οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν.” Εἶπεν* [32]*οὖν αὐτοῖς* 1 Cor. 1. 22. d Ex. 16. 16
ὁ Ἰησοῦς· ‘Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ..21. Num. 11. 6..8.
‘ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ’ ὁ πατήρ μου δί- e Neh 9 15.
‘δωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. Ps. 78. 24, 25.
33 *‘*[f]*ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐ-* f ver. 41, 48, 50, 58.
34 *‘ρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ.’ εἶπον οὖν πρὸς*
αὐτόν· ‘Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον.’

[22] † *ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ*, ins. in *M.* [22] *πλοιάριον*, *M.* Comp. ver. 9, and 23; xii. 14; xxi. 8, 9, 10, 13. [23] + *εὐχαριστήσαντος τοῦ Κυρίου* [24] † *καὶ*, ins. in *M.* [29] = *ὁ*. [32] = *οὖν*.

εἶπε [35]δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς 35
a ver. 37, 44, 45, 65; & 5. 40; & 7. 37. Isa. 55. 1, 2. Rev. 22. 17. ‘ζωῆς· [a]ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ
‘πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. ἀλλ’ εἶπον 36
‘ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε. [b]πᾶν ὃ 37
b ch. 17. 2, 6, 9, 11, 24. ‘δίδωσί μοι ὁ πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἥξει· καὶ τὸν ἐρχόμενον
‘πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω· ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ 38
‘οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν ἀλλὰ τὸ
c ch. 10. 28; & 17. 12, & 18. 9. ‘θέλημα τοῦ πέμψαντός με. [c]τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα 39
‘τοῦ πέμψαντός με,[39] ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω
‘ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
d ch. 3. 15, 16. ‘[d]τοῦτο [40]γάρ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ[40] πέμψαντός με, ἵνα 40
‘πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ
‘ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ
‘ἡμέρᾳ.’ Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι 41
εἶπεν· ‘Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ·’
e Mat. 13. 55. Mar. 6. 3. Lu. 4. 22. καὶ ἔλεγον· ‘[e]Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ 42
‘ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν
‘λέγει [42]οὗτος, ὅτι “Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;”
ἀπεκρίθη [43]ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Μὴ γογγύζετε 43
f ch. 12. 37-40. ‘μετ’ ἀλλήλων. [f]οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν 44
‘μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν, καὶ ἐγὼ
g Isa. 54. 13. Jer. 31. 33, 34. Heb. 8. 10; & 10. 16. ‘ἀναστήσω αὐτὸν [44]ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. [g]ἔστι γεγραμ- 45
‘μένον ἐν τοῖς προφήταις· “Καὶ ἔσονται πάντες δι-
“δακτοὶ [45]Θεοῦ.” πᾶς [45]ὁ [45]ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς
‘καὶ μαθὼν ἔρχεται πρός με. οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις 46
h ch. 1. 18; & 17. 25, 26. Mat. 11. 27. ‘ἑώρακεν, [h]εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ Θεοῦ· οὗτος ἑώρακε τὸν
‘πατέρα. [i]ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ 47
i ch. 3. 16, 18, 36. ‘ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. [k]οἱ 48
k Ex. 16. 15. 1 Cor. 10. 5. Heb. 3. 16, 19. ‘πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ 49
‘ἀπέθανον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα- 50
l ch. 3. 13. ‘βαίνων, ἵνα τὶς ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. [l]ἐγώ 51
‘εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις
‘φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ

[39] † πατρὸς, ins. in *M.* [40] δέ, *M.* [40] ∾ πατρός μου. [42] + οὗτος. [43] † οὖν, ins. in *M.* [44] ἐν, om. in *M.* [45] † τοῦ, ins. in *M.* [45] οὖν, ins. in *M.* [45] ∾ ἀκούων.

' ὁ ἄρτος δὲ, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστὶν, [a] [51] ἣν — a 1 Jno. 2. 2.
52 ' ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.' [b] Ἐμάχοντο — b ch. 3. 9.
οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· ' Πῶς δύν-
53 ' αται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν;' εἶπεν οὖν
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ' Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγ-
' ητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε
54 ' αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. [c] ὁ τρώγων — c ch. 4. 14.
' μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν
' αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
55 ' ἡ γὰρ σάρξ μου [55] ἀληθῶς ἐστὶ βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου
56 ' [55] ἀληθῶς ἐστι πόσις. [d] ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ — d ch. 14. 20, 23; & 17. 21..23.
' πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. — 1 Jno. 3. 24; & 4. 12, 15.
57 ' καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, [e] κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν — e ch. 5. 26.
' πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος [57] ζήσεται δι' ἐμέ.
58 ' [f] οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ — f ch. 3. 13.
' καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες [58] ὑμῶν [58] καὶ ἀπέθανον· ὁ
' τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον [58] ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.'
59 ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ.
60 Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπον·
' Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκού-
61 ' ειν;' εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ
τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· ' Τοῦτο ὑμᾶς
62 ' σκανδαλίζει; [g] ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρ- — g ch. 3. 13; & 16. 28.
63 ' ώπου ἀναβαίνοντα, ὅπου ἦν τὸ πρότερον; [h] τὸ πνεῦμά — h 2 Cor. 3. 6.
' ἐστι τὸ ζωοποιοῦν· ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. [i] τὰ ῥήμ- — i ver. 68.
' ατα, ἃ ἐγὼ [63] λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν. — Ps. 119. 50.
64 ' [k] ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινὲς, οἳ οὐ πιστεύουσιν.' ᾔδει γὰρ — k ch. 2. 25; & 13. 11.
ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες καὶ
65 τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. καὶ ἔλεγε· ' [l] Διὰ τοῦτο — l ver. 44.
εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ — Eph. 2. 8, 9. Ja. 1. 18.
66 ' ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός [65] μου.' Ἐκ τούτου
πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ
67 οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς

[51] + ἣν ἐγὼ δώσω. [55] ∾ ἀληθής, twice. [57] ∾ ζήσει.
[58] = ὑμῶν. [58] † τὸ μάννα, ins. in *M.* prob. from verss. 31, and 49. [58] ∾ ζήσει. [63] ∾ λελάληκα. [65] = μου.

δώδεκα· ‘Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;’ ἀπεκρίθη 68
a ver. 68. Act. 4. 12. [68]αὐτῷ Σίμων Πέτρος· ‘[a]Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσό-
1 Joh. 6. 11 ..13. ‘μεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις· [b]καὶ ἡμεῖς πε- 69
b ch. 11. 27. ‘πιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ [69]ἅγιος τοῦ
Mat. 16. 16. Mar. 8. 29. ‘Θεοῦ.’ ἀπεκρίθη αὐτοῖς [70]ὁ Ἰησοῦς· ‘[c]Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς 70
Lu. 9. 20. c ch. 8. 44. ‘τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην; καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν.’
Lu. 6. 13. ἔλεγε δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος Ἰσκαριώτην· οὗτος γὰρ 71
ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς [71]ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

‖ Math. 17. 22, 23. VII. ‖ Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ 1
Mark 9. 30 ..32. Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι
Luke 9. 43 ..45. ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ 2
d Lev. 23. 34. ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων [d]ἡ σκηνοπηγία. εἶπον οὖν πρὸς 3
Deut. 16. 13 ..17. αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· ‘Μετάβηθι ἐντεῦθεν· καὶ ὕπαγε
Neh. 8. 14 ..18. ‘εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι
‘τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ 4
‘καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς,
e Mar. 3. 21. ‘φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ.’ [e]οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ 5
αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει [6]οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰη- 6
σοῦς· ‘Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ
f ch. 3. 19; ‘ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. [f]οὐ δύναται ὁ κόσμος 7
& 14. 17; & 15. 18. ‘μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ,
g ch. 8. 20. ‘ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. [g]ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς 8
‘τὴν ἑορτὴν [8]ταύτην· ἐγὼ [8]οὐκ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν
‘ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται.’ ταῦτα 9
[9]εἰπὼν [9]αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. ὡς δὲ ἀνέβη- 10
σαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν
h ch. 11. 56. ἑορτήν, οὐ φανερῶς ἀλλ᾽ ὡς ἐν κρυπτῷ. [h]Οἱ οὖν Ἰου- 11
δαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον· ‘Ποῦ ἐστιν
i ver. 40; & 6. 14; & 9. 16; ‘ἐκεῖνος;’ [i]καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς 12
& 10. 19. Lu. 7. 16. ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ‘Ἀγαθός ἐστιν·’ ἄλλοι

[68] † οὖν, ins. in *M.* [69] ∾ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, *M.* Comp. xi. 27; xvi. 16; xx. 31; xxvi. 63; Mark i. 24; Luke iv. 34. [70] = ὁ Ἰησοῦς. [71] = ὢν. [6] = οὖν. [8] = ταύτην· [8] οὔπω, *M.* Comp. xi 30; vii. 8, 30; viii. 20. Rev. xvii. 12. [9] † δὲ, ins. in *M.* [9] ∾ αὐτὸς ἔμεινεν.

13 [12]Ἔλεγον· ‘ Οὔ· ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον.’ [a] οὐδεὶς μέντοι [a] ch. 9. 22; & 12.42; & 19.38.
παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.
14 Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ
15 ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκε. καὶ ἐθαύμαζον οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες·
16 ‘ Πῶς οὗτος γράμματα οἶδε, μὴ μεμαθηκώς;’ ἀπεκρίθη
[16]αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· ‘ [b] Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν [b] ch. 8. 28; & 12.49; & 14. 10, 24; & 17. 8.
17 ‘ ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. [c] ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα
‘ αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ [c] Hos. 6. 3. Mal. 4. 2.
18 ‘ τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ’ ἐμαυτοῦ λαλῶ. [d] ὁ ἀφ’ ἑαυτ- [d] ch. 5. 41.
‘ οῦ λαλῶν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν
‘ δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν, οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ
19 ‘ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. [e] οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν [e] Ex. 20. 1; & 24. 3. Act. 7. 53.
‘ τὸν νόμον; [f] καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον· [g] τί [f] Ro. 2. 19, 20.
20 ‘ με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι;’ ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπε· [g] ch. 5. 16, 18; & 10. 39. & 11. 53.
21 ‘ [h] Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;’ ἀπεκρίθη
[21]ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘ Ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ [h] ch. 8. 48, 52; & 10. 20.
22 ‘ πάντες [21]θαυμάζετε διὰ τοῦτο. [i] Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν [i] Gen. 17. 10. Lev. 12. 3. Rom. 4. 11.
‘ τὴν περιτομὴν, (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως ἐστὶν, ἀλλ’ ἐκ
‘ τῶν πατέρων,) καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον.
23 ‘ εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ
‘ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρ-
24 ‘ ωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; [k] μὴ κρίνετε κατ’ [k] ch. 8. 15. Deut. 1. 16, 17.
25 ‘ ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.’ Ἔλεγον οὖν
τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν· ‘ Οὐχ οὗτός ἐστιν, ὃν ζητ- Prov. 24. 23. Isa. 11. 3.
26 ‘ οῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε, παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν Jam. 2. 1.
‘ αὐτῷ λέγουσι· [l] μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, [l] ch. 11. 47, 48; & 12. 42.
27 ‘ ὅτι οὗτός ἐστιν [26]ὁ Χριστός; [m] ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν, [m] Mat. 13. 55. Mar. 6. 3.
‘ πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γι- Lu. 4. 22.
28 ‘ νώσκει πόθεν ἐστίν.’ [n] Ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκ- [n] ch. 8. 26, 42, 55.
ων ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγων· ‘ Κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε
‘ πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ’ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ’ ἔστιν
29 ‘ ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, [o] ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. [p] ἐγὼ [o] ch. 8. 19. [p] ch. 10. 15.
‘ [29]οἶδα αὐτὸν, ὅτι παρ’ αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέ- Mat. 11. 27.

[12] † δὲ, ins. in M. [16] ∾ οὖν αὐτοῖς. [21] + ὁ. [21] θαυμάζετε. Διὰ τοῦτο Μωσῆς, &c. [26] † ἀληθῶς, ins. in M. [29] † δὲ, ins. in M.

'στειλεν.' [a] ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι· καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν 30
ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.
[b] πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔ- 31
λεγον, ὅτι 'Ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, [31] μήτι πλείονα σημεῖα
'[31] τούτων ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν;' ἤκουσαν οἱ 32
Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα· καὶ
ἀπέστειλαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα
πιάσωσιν αὐτόν. Εἶπεν οὖν [33] ὁ Ἰησοῦς, '[c] Ἔτι μικρὸν 33
'χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά
'με. [d] ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ 34
'ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.' εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι 35
πρὸς ἑαυτούς· 'Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς
'οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλ-
'λήνων μέλλει πορεύεσθαι καὶ διδάσκειν τοὺς Ἕλληνας;
'τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, ὃν εἶπε· 'Ζητήσετέ με καὶ οὐχ 36
'εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;'
Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει 37
ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε, λέγων· '[e] Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω
'πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν 38
'ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος
'ζῶντος.' [f] τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος οὗ ἔμελλον 39
λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὔπω γὰρ ἦν
πνεῦμα [39] ἅγιον, ὅτι [39] ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. [g] Πολ- 40
λοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον·
'Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης.' [h] ἄλλοι ἔλεγον· 41
'Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός.' ἄλλοι [41] δὲ ἔλεγον· 'Μὴ γὰρ
'ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; [i] οὐχὶ ἡ γραφὴ 42
'εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυΐδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ
'[k] τῆς κώμης ὅπου ἦν Δαυΐδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται;'
[l] σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. τινὲς δὲ 43
ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν 44
ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς 45
ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους. καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι·
'Διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν;' ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται· 46

a ch. 8. 20, 37. Mar. 11. 18. Lu. 19. 47; & 20. 19.
b ch. 8. 30.
c ch. 12. 35; & 16. 16.
d ch. 8. 21; & 13. 33.
e ch. 4. 14; & 6. 35. Isa. 12. 3.; & 44. 3; & 55. 1.
f Joel 2. 28. Act. 2. 17.
g ch. 1. 21; & 4. 42; & 6. 14. Mat. 21. 46.
h ver. 52; & 1. 46.
i Ps. 132. 11. Mic. 5. 2.
k 1 Sa. 16. 1, 4.
l ch. 9. 16; & 10. 19.

[31] ∾ μή. [31] + τούτων. [33] † αὐτοῖς, ins. in M.
[39] + ἅγιον. Comp. xx. 22. [39] = ὁ. [41] = δὲ.

‘ Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, [46] ὡς οὗτος ὁ
47 ‘ ἄνθρωπος.’ ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι·
48 ‘ Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; [a] μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων [a] ch. 12. 42. 1Cor. 1. 20;
49 ‘ ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν Φαρισαιῶν; ἀλλ’ ὁ ὄχλος & 2. 8.
‘ οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι.’
50 λέγει [b] Νικόδημος πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς [b] ch. 3. 2.
51 αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· ‘ [c] Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν [c] Ex. 23. 1. Lev. 19. 15.
‘ ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ’ αὐτοῦ [51] πρότερον καὶ Deut. 1. 17; & 17. 4, 8;
52 ‘ γνῷ τί ποιεῖ;’ ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· ‘ [d] Μὴ καὶ &19. 15..19. [d] ch. 1. 46.
‘ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προ- Isa. 9. 1, 2. Mat. 4. 15.
53 ‘ φήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ [52] ἐγήγερται.’ [[53] Καὶ [53] ἐπορ-
εύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

1 VIII. Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν·
2 ὄρθρου δὲ [2] πάλιν [2] παρεγένετο εἰς τὸ ἱερὸν, [2] καὶ πᾶς ὁ
λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν· [2] καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.
3 ἄγουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι [3] πρὸς αὐτὸν
γυναῖκα [3] ἐν μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν
4 ἐν μέσῳ, [4] λέγουσιν αὐτῷ· [4] ‘ Διδάσκαλε, [4] αὕτη ἡ γυνὴ

[46] + *ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος.* [51] ∾ *πρῶτον.* Comp. xv. 18; xviii. 13; Matth. xii. 29; Mark iii. 27. [52] ∾ *ἐγείρεται.* [53] = *Καὶ ἐπορεύθη* to viii. 11. *μηκέτι ἁμάρτανε.* The whole of this paragraph, but particularly the narrative of Christ's interview with the woman taken in adultery, is acc. to Griesbach, Vater, and others, of doubtful authority (maxime suspecta.) These verses are wanting in the best MSS. and Vers.: but a great number of other MSS. contain them. [The evidence on this subject may be consulted in Griesbach and Vater on the passage, and in Scholz's Biblico-critical Travels. Leipsic. 8vo.] The general silence of the fathers respecting this passage, and the great variations in the MSS. containing the account, are unfavourable to its genuineness. [53] *ἐπορεύθησαν* or *ἀπῆλθον.* [2] *πάλιν βαθέως.* [2] *ἦλθεν* [2] om. *πρὸς αὐτόν.* [2] om. *καὶ καθ.* to *αὐτούς.* [3] om. *πρὸς αὐτὸν.* [3] *ἐπὶ ἁμαρτίᾳ καταληφθεῖσαν.* [4] *εἶπον.* [4] Several MSS. ins. *πειράζοντες·* Bez. reads *ἐκπειράζοντες αὐτὸν οἱ ἱερεῖς, ἵνα ἔχωσι κατηγορίαν αὐτοῦ·* prob. from ver. 6. [4] *ταύτην εὕρομεν ἐπ’ αὐτοφώρῳ μοιχευομένην.*

a Lev. 20. 10. Deut. 22. 22. ‘κατελήφθη ἐπ’ αὐτοφώρῳ μοιχευομένη. [a] [5]ἐν δὲ τῷ 5
‘νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας [5]λιθοβολ-
‘εῖσθαι· [5]σὺ οὖν τί λέγεις;’ [6]τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζ- 6
οντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι [6]κατηγορεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς
κάτω κύψας, τῷ δακτύλῳ [6]ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν.[6] ὡς δὲ 7
ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν,[7] ἀνακύψας εἶπε πρὸς αὐτούς·
b Mat. 7. 1–5. ‘[b]Ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν [7]πρῶτος τὸν λίθον ἐπ’ αὐτῇ
‘βαλέτω.’ καὶ πάλιν [8]κάτω κύψας, ἔγραφεν εἰς τὴν 8
γῆν.[8] [9]οἱ δὲ ἀκούσαντες [9]καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως 9
ἐλεγχόμενοι ἐξήρχοντο εἷς καθ’ εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν
πρεσβυτέρων [9]ἕως τῶν ἐσχάτων· καὶ κατελείφθη [9]μόνος ὁ
Ἰησοῦς καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ [9]ἑστῶσα. [10]ἀνακύψας δὲ ὁ 10
Ἰησοῦς [10]καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς,
εἶπεν [10]αὐτῇ· ‘[10]Ἡ γυνὴ, [10]ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατ-
‘ήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν;’ [11]ἡ δὲ εἶπεν· ‘Οὐδ- 11
‘είς, Κύριε.’ [11]εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ‘Οὐδὲ ἐγώ σε
‘[11]κατακρίνω· [11]πορεύου, καὶ [11]μηκέτι ἁμάρτανε.’]
c ch. 1. 5, 9. Πάλιν οὖν ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων· ‘[c]Ἐγώ 12
& 9. 5; & 12. 46. ‘εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περι-
‘πατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ’ ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

[5] Μωσῆς δὲ ἐν τῷ νόμῳ ἐκέλευσε. [5] λιθάζειν. [5] Bez. reads, σὺ δὲ νῦν τί λέγεις περὶ αὐτῆς; [6] τοῦτο to κατηγορεῖν αὐτοῦ. om. in Bez. & two other MSS. [6] κατηγορίαν κατ’ αὐτοῦ. [6] κατέγραφεν. [6] Some MSS. ins. μὴ προσποιούμενος. [7] ἀναβλέψας (or ἀνέκυψε καὶ) λέγει αὐτοῖς· [7] πρῶτον λίθον ἐπ’ αὐτὴν βαλλέτω. [8] κατακύψας, τῷ δακτύλῳ κατέγραφεν. [8] Some MSS. ins. ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας. [9] Some om. οἱ δὲ ἀκούσαντες: Bez. reads, ἕκαστος δὲ τῶν Ἰουδαίων. [9] Several MSS. and Vers. om. καὶ ὑπὸ to ἐλεγχόμενοι. [9] Several MSS and Vers. om. ἕως τῶν ἐσχάτων [9] Some om. μόνος: others om. ὁ Ἰησοῦς. [9] Several MSS. and Vers read οὖσα. [10] ἀναβλέψας οὖν. [10] καὶ μηδένα to γυναικὸς. om. in some MSS.: others read, εἶδεν αὐτὴν καὶ εἶπεν. [10] Some MSS. om. αὐτῇ· others read, τῇ γυναικί· [10] Several MSS. and Vers. om. ἡ γυνή: others read, γύναι. [10] Some MSS. and Vers. om. ἐκεῖνοι to σου; others om. ἐκεῖνοι. [11] Bez. reads, ὕπαγε. [11] Several MSS. & Vers. ins. τὸ λοιπὸν.

13 εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι· '[a] Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρ- [a] ch. 5. 31, 32.
14 'εῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.' ἀπεκρίθη Ἰησ
'οῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· '[b] Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτ- [b] ch. 5. 31.
'οῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου· ὅτι οἶδα, πόθεν
'ἦλθον καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε, πόθεν
15 'ἔρχομαι [14] ἢ ποῦ ὑπάγω. [c] ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα [c] 1 Sam. 16. 7.
16 'κρίνετε, [d] ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ [d] ch. 12. 47.
'κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν· [e] ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' [e] ver. 29; & 14. 10, 11;
17 'ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. [f] καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ & 16. 32.
'ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι "Δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία [f] Deut. 17. 6; & 19. 15.
18 "ἀληθής ἐστιν." ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, Mat. 18. 16. 2 Cor. 13. 1.
19 'καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ.' ἔλεγον Heb. 10. 28.
οὖν αὐτῷ· 'Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου;' ἀπεκρίθη [19] Ἰησ-
οῦς· 'Οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν πατέρα μου. [g] εἰ ἐμὲ [g] ch. 14. 7. 9.
20 'ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδειτε ἄν.' [h] ταῦτα τὰ ῥήμ- [h] ch. 7. 8, 30.
ατα ἐλάλησεν [20] ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ
ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα
αὐτοῦ.

21 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς [21] ὁ Ἰησοῦς· '[i] Ἐγὼ ὑπάγω, [i] ch. 7. 34; & 13. 33.
'καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε·
22 'ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.' ἔλεγον
οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· 'Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει·
23 "Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;" καὶ
εἶπεν αὐτοῖς· 'Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω
'εἰμί· [k] ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ [k] Jam. 4. 4. 1 Jno. 2. 15,
24 'τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν 16; & 4. 5; & 5. 19.
'ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· [l] ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ [l] Act. 4. 12
25 'εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.' ἔλεγον
οὖν αὐτῷ· 'Σὺ τίς εἶ;' [25] καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
26 '[m] [25] Τὴν ἀρχὴν ὅ,τι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ [m] ch. 7. 28.
'ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν· ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής
'ἐστι· κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα [26] λέγω εἰς τὸν

[14] καὶ. [19] † ὁ, ins. in M. [20] † ὁ Ἰησοῦς, ins. in M. [21] ὁ Ἰησοῦς. [25] = καὶ. [25] τὴν ἀρχὴν, ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν, πολλὰ ἔχω . . . κρίνειν. Ἀλλ' &c. [26] ~ λαλῶ.

'κόσμον.' οὐκ ἔγνωσαν, ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. 27
a ch. 8. 14; & 12.32,33. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· '[a]Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν 28
b Mat. 27.50 .54. 'τοῦ ἀνθρώπου, [b]τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ ἀπ'
'ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδὲν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ
'μου, ταῦτα λαλῶ· καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ 29
c ch. 4. 34; & 15.10; & 17. 4. 'ἀφῆκέ με μόνον [29]ὁ πατὴρ, [c]ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ
'ποιῶ πάντοτε.'

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. 30
ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ 31
d Act.14. 22. Rom. 6. 14 ..18,22. Col. 1. 23. 2Tim.3. 14. Jam. 1.25. Ἰουδαίους· '[d]Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ,
'ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ· [e]καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, 32
'καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.' ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· 33
e ch. 14. 6. Isa. 61. 1. 'Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώ-
'ποτε. πῶς σὺ λέγεις, ὅτι "Ἐλεύθεροι γενήσεσθε;"
f Rom. 6. 16. 2 Pet. 2. 10. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· '[f]Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι 34
'πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι [34]τῆς ἁμαρτίας.
'ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς 35
'μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, 36
'ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. οἶδα, ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ 37
'ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ
'χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί [38]μου 38
g ver. 44. 1 Jno. 3. 8 .10. 'λαλῶ· [g]καὶ ὑμεῖς οὖν [38]ὃ [38]ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ
'[38]ὑμῶν ποιεῖτε.' ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· 'Ὁ 39
'πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι.' λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
h Rom. 2. 28, 29. Gal. 3. 7. '[h]Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ [39]ἐστε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ
'ἐποιεῖτε.[39] νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς 40
'τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ
'Θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ
'ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν.' εἶπον [41]οὖν αὐτῷ· 'Ἡμεῖς 41
'ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν
'Θεόν.' εἶπεν [42]αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· 'Εἰ ὁ Θεὸς πατὴρ 42
'ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξ-
'ῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ'

[29] = ὁ πατήρ. [34] = τῆς ἁμαρτίας. [38] = μου.
[38] ∾ ἃ. [38] ∾ ἠκούσατε. [38] = ὑμῶν. [39] ἦτε, M.
[39] † ἄν, ins. in M. [41] + οὖν. [42] † οὖν, ins. in M.

43 ‘ ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διατί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ
‘ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.
44 ‘ [a] ὑμεῖς ἐκ [44] τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς — a 1 Jno. 3. 8. Jude ver 8.
‘ ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος
‘ ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ
‘ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ
‘ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ
45 ‘ πατὴρ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστ-
46 ‘ εύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ
47 ‘ [46] ἀλήθειαν λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; [b] ὁ ὢν ἐκ — b ch. 10. 27; & 17. 6. 8. 1 Jno. 4. 6.
‘ τοῦ Θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς
48 ‘ οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστέ.’ ἀπεκρίθησαν
[48] οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ· ‘ [c] Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, — c ch. 7. 20; & 10. 20.
49 ‘ ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις;’ ἀπεκρίθη
Ἰησοῦς· ‘ Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα
50 ‘ μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν
51 ‘ μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
‘ ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ
52 ‘ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.’ εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι·
‘ Νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις· Ἀβραὰμ ἀπέθανε
‘ καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις· “ Ἐάν τις τὸν λόγον
“ μου τηρήσῃ, οὐ μὴ [52] γεύσηται θανάτου [52] εἰς τὸν
53 “ αἰῶνα.” μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ,
‘ ὅστις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυτὸν
54 ‘ [53] ποιεῖς;’ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ‘ [d] Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμ- — d ch. 5. 31.
‘ αυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ
‘ δοξάζων με, [e] ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς [54] ὑμῶν ἐστι, καὶ — e Rom. 2. 17.
55 ‘ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω,
‘ ὅτι οὐκ οἶδα αὐτὸν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης.
56 ‘ ἀλλ' οἶδα αὐτὸν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. [f] Ἀβραὰμ — f Gal. 3. 8. Heb. 11. 13.
‘ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν
57 ‘ ἐμήν· καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη.’ εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς
αὐτόν· ‘ Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ

[44] τοῦ, om. in M. [46] † δὲ, ins. in M. [48] † οὖν, ins. in M.
[52] γεύσεται, M. [52] + εἰς τὸν αἰῶνα. [53] † σὺ, ins. in M.
[54] ςͻ ἡμῶν.

' ἑώρακας;' εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ' Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 58
a ch. 10. 30 ' ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι.' [a]Ἦραν οὖν 59
-33. Lev. 24.16. λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ
ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.[59]

IX. Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γεν- 1
ετῆς. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· 2
' Ῥαββί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα
' τυφλὸς γεννηθῇ;' ἀπεκρίθη [3]Ἰησοῦς· ' Οὔτε οὗτος 3
b ch. 11. 4. ' ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, [b]ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ
' ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα 4
' τοῦ πέμψαντός με, ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται νὺξ, ὅτε
c ch. 1. 5, 9; ' οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. [c]ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς 5
& 8. 12; & 12.35,36. ' εἰμι τοῦ κόσμου.' ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ 6
d Mar. 7. 33. ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, [d]καὶ ἐπέχρισε τὸν
πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς [6]τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ·
' Ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ·' (ὃ 7
ἑρμηνεύεται, ἀπεσταλμένος.) ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο,
καὶ ἦλθε βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες 8
αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι [8]προςαίτης ἦν, ἔλεγον· ' Οὐχ
' οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προςαιτῶν;' ἄλλοι ἔλεγον, 9
ὅτι ' Οὗτός ἐστιν.' ἄλλοι δὲ, ὅτι ' Ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν.'
ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ' Ἐγώ εἰμι.' ἔλεγον οὖν αὐτῷ· ' Πῶς 10
' ἀνεῴχθησάν [10]σου οἱ ὀφθαλμοί;' ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ 11
εἶπεν· ' Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν ἐποίησε
' καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι, " Ὕπαγε
" εἰς [11]τὸν Σιλωὰμ καὶ νίψαι." ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψά-
' μενος ἀνέβλεψα.' εἶπον οὖν αὐτῷ· ' Ποῦ ἐστιν ἐκεῖν- 12
' ος;' λέγει· ' Οὐκ οἶδα.'

Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τόν ποτε 13
τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ 14
Ἰησοῦς καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν 15
ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ

[59] + διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, καὶ παρῆγεν οὕτως. ins. in M. [3] + ὁ, ins. in M. [6] + τοῦ τυφλοῦ. [8] τυφλὸς, M. [10] σοι. [11] τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, M.

εἶπεν αὐτοῖς· ‘ Πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς,
16 ‘καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω.’ ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισ-
αίων τινές· ‘ Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ
‘ Θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ.’ ἄλλοι ἔλεγον· ‘ Πῶς
‘ δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν;’
17 καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν·
‘ Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμ-
18 ‘ ούς;’ ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι ‘ Προφήτης ἐστίν.’ οὐκ ἐπίστ-
ευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ
ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ
19 ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες· ‘ Οὗτός
‘ ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεν-
20 ‘ νήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει;’ ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ
γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον· ‘ Οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς
‘ ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· πῶς δὲ νῦν βλέπει,
21 ‘ οὐκ οἴδαμεν· ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἡμεῖς
‘ οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε·
22 ‘ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει.’ [a] ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς [a] ch. 12. 42.
αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συν-
ετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ
23 Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς
αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ‘ Ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε.’
24 Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλὸς,
καὶ εἶπον αὐτῷ· ‘ Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι
25 ‘ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν.’ ἀπεκρίθη [25] οὖν
ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· ‘ Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα· ἓν
26 ‘ οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν ἄρτι βλέπω.’ εἶπον δὲ αὐτῷ
πάλιν· ‘ Τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;’
27 ἀπεκρίθη αὐτοῖς· ‘ Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε·
‘ τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ
28 ‘ μαθηταὶ γενέσθαι;’ ἐλοιδόρησαν [28] αὐτὸν, καὶ εἶπον·
‘ Σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου· [b] ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθ- [b] ch. 5. 45–47.
29 ‘ ηταί. [c] ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι Μωσῇ λελάληκεν ὁ Θεός· [c] ch. 1. 17; & 8. 14.
30 ‘ τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν.’ ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρ- Num. 12. 6–8.
ωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ‘ Ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, Deut. 34. 10.

[25] = οὖν. [28] † οὖν, ins. in *M.*

' Ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστί, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς
a Prov.15.29; ' ὀφθαλμούς. [a] οἴδαμεν [31] δὲ, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ 31
& 28. 9. Isa. 1. 15. ' ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ
' ποιῇ, τούτου ἀκούει. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι 32
' ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου· εἰ μὴ ἦν 33
' οὗτος παρὰ Θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν.' ἀπεκρί- 34
θησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· ' Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος
' καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς;' καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.
Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· καὶ εὑρὼν 35
αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ· ' Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ [35] Θεοῦ;'
ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε· ' [36] Καὶ τίς ἐστι, Κύριε, ἵνα 36
' πιστεύσω εἰς αὐτόν;' εἶπε [37] δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ' Καὶ 37
' ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν.' 38
ὁ δὲ ἔφη· ' Πιστεύω, Κύριε·' καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.
b ch. 3. 19; καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· ' [b] Εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον 39
& 5. 27; & 12.47. ' τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ
Lu. 2. 34. ' βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.' [40] Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν 40
Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ·
' Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν;' εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· 41
c ch. 15. 22 ..24. ' [c] Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε,
ὅτι ' Βλέπομεν·' ἡ [41] οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.'

d Ezek. 13. 2 ..7. X. ' Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, [d] ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ 1
Mat. 7. 15. ' τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων ἀλλὰ ἀνα-
e Isa. 56. 10 ..12. ' βαίνων ἀλλαχόθεν, [e] ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής·
Ezek. 34. 2 ..4. ' ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας [f] ποιμήν ἐστι τῶν προβ- 2
f Isa. 40. 10, 11. ' άτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς 3
Heb.13.20. ' φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει· καὶ τὰ ἴδια πρόβατα [3] καλεῖ κατ'
' ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά. [4] καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα 4
' ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται· καὶ τὰ πρόβατα
' αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλο- 5
' τρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτ-
' οῦ· ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν.' Ταύτην 6
τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ

[31] = δὲ. [35] ∾ ἀνθρώπου. [36] καὶ, om. in M. [37] = δὲ.
[40] = καὶ. [41] = οὖν. [3] ∾ φωνεῖ. [4] = καὶ.

7 ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν πάλιν
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, [a]ὅτι ἐγώ εἰμι a ch. 14. 6.
8 ‘ἡ θύρα τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ, Eph. 2. 18. Heb.10.19,
‘κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ 20.
9 ‘πρόβατα. ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰςέλθῃ,
‘σωθήσεται, καὶ εἰςελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν
10 ‘εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ
‘θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι καὶ
11 ‘περισσὸν ἔχωσιν. [b]ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποιμὴν b Isa. 40. 11.
‘ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. Ezek.34.23: & 37.24.
12 ‘ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμὴν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρό-
‘βατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ
‘πρόβατα καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ καὶ
13 ‘σκορπίζει τὰ πρόβατα. [13]ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι
‘μισθωτός ἐστι καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.
14 ‘ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· [c]καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ c ver. 27.
‘[14]γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν, καθὼς γινώσκει με ὁ 2Tim.2.19.
15 ‘πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα· καὶ τὴν ψυχήν μου
16 ‘τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. [d]καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, d Ezek.37.22.
‘ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγ- Eph. 2. 14..17.
‘εῖν· καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ [16]γενήσεται μία
17 ‘ποίμνη, εἷς ποιμήν. διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι
‘ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν·
18 ‘οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν
‘ἀπ' ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν, καὶ ἐξουσίαν
‘ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· [e]ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον e ch. 5. 26;
19 ‘παρὰ τοῦ πατρός μου.’ Σχίσμα [19]οὖν πάλιν ἐγένετο & 6. 57.
20 ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. [f]ἔλεγον δὲ f ch. 7. 20;
πολλοὶ ἐξ αὐτῶν· ‘Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ & 8.48,52.
21 ‘ἀκούετε;’ ἄλλοι ἔλεγον· ‘Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι
‘δαιμονιζομένου· μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλ-
‘μοὺς ἀνοίγειν;’
22 Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν [22]τοῖς Ἱεροσολύμοις, [22]καὶ

[13] = ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει. [14] ∾ γινώσκουσί με τὰ ἐμά. [16] ∾ γενήσονται. [19] + οὖν. [22] = τοῖς. Comp. ii. 23. not. [22] + καί.

χειμὼν ἦν· καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ 23
στοᾷ [23]Σολομῶνος. ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, 24
καὶ ἔλεγον αὐτῷ· ‘Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις;
a ver. 38; & 5. 36. ‘εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ.’ [a]Ἀπεκρίθη 25
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ
‘ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα
b ch. 5. 44; & 8. 19, 47. ‘μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. [b]ἀλλ’ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· [26]οὐ γάρ 26
‘ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν [26]ἐμῶν. [26]καθὼς εἶπον 27
‘ὑμῖν, τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ
‘γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι· κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον 28
c ch. 3. 15; & 4. 14. ‘δίδωμι αὐτοῖς, [c]καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ
d ch. 14. 28. ‘οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. [d]ὁ πατήρ 29
‘μου, ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς
e ch. 17. 11, 12. ‘δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου· [e]ἐγὼ 30
f ch. 8. 59. ‘καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν.’ [f]Ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθ- 31
ους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. ἀπεκρίθη αὐτ- 32
οῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ
‘πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με;’
ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, [33]λέγοντες· ‘Περὶ καλοῦ 33
‘ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι
‘σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν.’ ἀπεκρίθη αὐτ- 34
g Ps. 82. 6. οῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘[g]Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ
‘ὑμῶν, “Ἐγὼ εἶπα, Θεοί ἐστε;” εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, 35
‘πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυ-
‘θῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς 36
‘τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι “Βλασφημεῖς,” ὅτι
‘εἶπον, υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ 37
h ch. 14. 10, 11; & 17. 21, 22. ‘πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. [h]εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ 38
‘μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε· ἵνα γνῶτε καὶ
‘πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ κἀγὼ ἐν [38]αὐτῷ.’
Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι· καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς 39
χειρὸς αὐτῶν.

Καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, 40

[23] τοῦ Σολομῶντος, M. [26] ∾ ὅτι οὐκ. [26] ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ, &c. [26] + Καθὼς εἶπον ὑμῖν. [33] = λέγοντες. [38] ∾ τῷ πατρί.

ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων· καὶ ἔμεινεν
41 ἐκεῖ. καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι
'Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν· πάντα δὲ ὅσα
42 'εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου ἀληθῆ ἦν.' καὶ ἐπίστευσαν
πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

1 XI. Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ
τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.
2 ([a]ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν Κύριον μύρῳ καὶ [a] ch. 12. 3. Mat. 26. 7. Mar. 14. 3. Lu. 10. 38, 39.
ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ
3 ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.) ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ
πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι· 'Κύριε, ἴδε, ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ.'
4 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· 'Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι
'πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα
5 'δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς.' ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησ-
οῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζ-
6 αρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν
7 ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς
8 μαθηταῖς· 'Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.' λέγ-
ουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί· '[b]Ῥαββὶ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι [b] ch. 10. 31.
9 'οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;' ἀπεκρίθη [9]Ἰησ-
οῦς· 'Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περι-
'πατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ
10 'κόσμου τούτου βλέπει· ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ
'νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.'
11 ταῦτα εἶπε· καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς· 'Λάζαρος ὁ
'φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· [c]ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνίσω [c] ch. 5. 25-29.
12 'αὐτόν.' εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· 'Κύριε, εἰ κε-
13 'κοίμηται, σωθήσεται.' εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ
θανάτου αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς κοιμή-
14 σεως τοῦ ὕπνου λέγει. τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
15 παῤῥησίᾳ· 'Λάζαρος ἀπέθανε· καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα
'πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ· ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν'
16 εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς συμμαθ-
ηταῖς· 'Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.'

9 † ὁ, ins. in M.

Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας 17
ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν 18
Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε· καὶ πολλοὶ ἐκ 19
τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν καὶ
Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ
αὐτῶν. ἡ οὖν Μάρθα, ὡς ἤκουσεν ὅτι [20]Ἰησοῦς ἔρχεται, 20
ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν 21
οὖν [21] Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν· 'Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ
'ἀδελφός μου οὐκ ἂν [21] ἐτεθνήκει· ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι 22
'ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεὸν δώσει σοι ὁ Θεός.' λέγει αὐτῇ 23
ὁ Ἰησοῦς· 'Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου.' λέγει αὐτῷ 24
a ch. 5. 29. Μάρθα· '[a]Οἶδα, ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ
'ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.' εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· 'Ἐγώ εἰμι ἡ 25
'ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ,
b ch. 6. 35. 'ζήσεται· [b]καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ 26
'ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο;' λέγει αὐτῷ· 27
c ch. 4. 42; & 6. 69. '[c]Ναί, Κύριε· ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ
Mat. 16. 16. 'υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.' καὶ ταῦτα 28
εἰποῦσα ἀπῆλθε, καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν
αὐτῆς λάθρα, εἰποῦσα· 'Ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ
'φωνεῖ σε.' ἐκείνη, ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ, καὶ ἔρχ- 29
εται πρὸς αὐτόν. (οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 30
κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ
Μάρθα.) οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ 31
οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν,
ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ,
[31]λέγοντες, ὅτι 'Ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ
'ἐκεῖ.' ἡ οὖν Μαρία, ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, 32
ἰδοῦσα αὐτὸν ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, λέγουσα
αὐτῷ· 'Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός.'
Ἰησοῦς οὖν, ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς συνελθ- 33
όντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ
πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν, καὶ εἶπε· 'Ποῦ τεθείκατε 34
'αὐτόν;' λέγουσιν αὐτῷ· 'Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.' ἐδάκρ- 35

[20] † ὁ, ins. in *M*. [21] † ἡ, ins. in *M*. [21] ∾ ἀπέθανεν. Comp. ver. 32. [31] ∾ δόξαντες, ὅτι, &c.

36 νσεν ὁ Ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· ‘Ἴδε, πῶς
37 ‘ἐφίλει αὐτόν.’ τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· ‘[a] Οὐκ ἠδύνατο [a] ch. 9. 6.
‘οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ ποιῆσαι
38 ‘ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;’ Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβρι-
μώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλ-
39 αιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ’ αὐτῷ. λέγει ὁ Ἰησοῦς·
‘Ἄρατε τὸν λίθον.’ λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ [39] τεθνη-
κότος, Μάρθα· ‘Κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι.’
40 λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ‘Οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς
41 ‘[40] ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ;’ ἦραν οὖν τὸν λίθον.[41] ὁ
δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε· ‘Πάτερ,
42 ‘εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ᾔδειν, ὅτι
‘πάντοτέ μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περι-
‘εστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.’
43 καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε· ‘Λάζαρε,
44 ‘δεῦρο ἔξω.’ [44] ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς
πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ
περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Λύσατε αὐτὸν,
45 ‘καὶ ἄφετε ὑπάγειν.’ Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ
ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν,[45]
46 ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς
τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς.
47 [b] Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συν- [b] Mat. 26. 3.
έδριον, καὶ ἔλεγον· ‘Τί ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος Mar. 14. 1. Lu. 22. 2.
48 ‘πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτω, πάντες
‘πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ
49 ‘ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.’ εἷς δέ τις
ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου,
50 εἶπεν αὐτοῖς· [c] ‘Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν· οὐδὲ [50] διαλογί- [c] ch. 18. 14.
‘ζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ
51 ‘ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται.’ τοῦτο
δὲ ἀφ’ ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν· ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτ-
οῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν [51] Ἰησοῦς ἀπο-

[39] ∽ τετελευτηκότος [40] ∽ ὄψῃ. [41] † οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος, ins. in *M.* [44] † Καὶ, ins. in *M.* [45] † ὁ Ἰησοῦς, ins. in *M.* [50] ∽ λογίζεσθε. [51] + ὁ, ins. in *M.*

θνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, 52
ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συν-
αγάγῃ εἰς ἕν. ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσ- 53
αντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι 54
παῤῥησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν
ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραῒμ
λεγομένην πόλιν· κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν
|| Luke 19. 28. αὐτοῦ. || ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων· καὶ 55
ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ
πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησ- 56
οῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες· 'Τί
'δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν;' δεδώκεισαν 57
δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολὴν, ἵνα ἐάν τις
γνῷ ποῦ ἐστι μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

XII. Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν 1
εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν
|| Matth. 26. 6 ἐκ νεκρῶν. || ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ 2
..13. Mark 14. 3 Μάρθα διηκόνει· ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν [2] ἀνακειμένων
9. a ch. 11. 2. σὺν αὐτῷ. [a] ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου 3
πιστικῆς πολυτίμου ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ
ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία
ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν 4
μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων
αὐτὸν παραδιδόναι· 'Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη 5
b ch. 13. 29. 'τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;' [b] εἶπε δὲ 6
τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι
κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε καὶ τὰ βαλλόμενα
ἐβάσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· 'Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν 7
c Deut. 15. 11. 'ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό. [c] τοὺς 8
Mat. 26. 11. Mar. 14. 7. 'πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ
'πάντοτε ἔχετε.'
Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐκεῖ ἐστι· 9
καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν
Λάζαρον ἴδωσιν ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. ἐβουλεύσαντο 10

[2] συνανακειμένων αὐτῷ, M.

11 δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν· [a] ὅτι a ch. 11. 45.
πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον
εἰς τὸν Ἰησοῦν.
12 ‖ Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ‖ Matth. 21. 1
13 ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται [12] Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, [b] ἔ- ..11, 14..17. Mark 11. 1
λαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν ..11. Luke 19. 29
αὐτῷ, καὶ ἔκραζον· 'Ὡσαννά, εὐλογημένος [13] ὁ ἐρχό- ..44. b Ps. 118. 25.
'μενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.' 26.
14 εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθώς
15 ἐστι γεγραμμένον· "[c] Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών· ἰδού, ὁ c Zech. 9. 9.
" βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου."
16 [d] ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· d ch. 14. 26.
ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα
ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.
17 Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, [17] ὅτι τὸν
Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν
18 ἐκ νεκρῶν. διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι
19 [18] ἤκουσαν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. οἱ οὖν
Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς· 'Θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ ὠφελ-
'εῖτε οὐδέν· ἴδε, ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.'
20 Ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα
21 προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλ-
ίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων
αὐτόν, λέγοντες· 'Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν.'
22 ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ, καὶ πάλιν
23 Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ, ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων· 'Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξ-
24 'ασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. [e] ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, e 1 Cor. 15. 36.
'ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ,
'αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν f Mat. 10. 39;
25 'φέρει. [f] ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ & 16. 25. Mar. 8. 35.
'ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν Lu. 9. 24; & 17. 33.
26 'αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. [g] ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις, ἐμοὶ g ch. 14. 3; & 17. 24.
'ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ 1 Thes. 4. 17.

[12] † ὁ, ins. in *M*. [13] = ὁ. [17] ∾ ὅτε.
[18] ἤκουσε, *M*.

a ch. 14. 21 ‘ ἐμὸς ἔσται· [a] [26]ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ
–23. ‘ πατήρ. νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω, 27
b Heb.2.9,14; ‘ Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης; [b] ἀλλὰ διὰ
& 10.4.7. ‘ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. Πάτερ, δόξασόν 28
‘ σου τὸ ὄνομα.’ ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· “ Καὶ
“ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω.” ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ 29
ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλεγον· ‘ Ἄγ-
‘ γελος αὐτῷ λελάληκεν.’ ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν 30
c ch. 16. 11. ‘ Οὐ δι’ ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι’ ὑμᾶς. [c] νῦν 31
Lu. 10. 18. ‘ κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου [31]τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ
d ch. 3. 14; ‘ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. [d] κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ 32
& 6. 44. ‘ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.’ τοῦτο δὲ 33
ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.
e 2 Sam.7.13. [e] ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος· ‘ Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ 34
Ps.89.29,36; ‘ νόμου, ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ
& 110.4.
Isa. 9. 6, 7. ‘ λέγεις, [34]ὅτι δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;
Dan. 2. 44;
& 7.14,27. ‘ τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;’ [f] εἶπεν οὖν αὐτ- 35
f ch. 1. 4. οῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘ Ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς [35]ἐν ὑμῖν ἐστι.
‘ περιπατεῖτε, ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς
‘ καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε ποῦ
‘ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα 36
‘ υἱοὶ φωτὸς γένησθε.’ ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπ-
ελθὼν ἐκρύβη ἀπ’ αὐτῶν.

Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν 37
g Isa. 53. 1. αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν· [g] ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ 38
Rom.10.16. προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε, “ Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ
“ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;” 39
διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν· ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσ-
h Isa. 6. 1–5, αΐας, “ [h] Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρ- 40
9, 10. “ ωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν· ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμ-
Mat. 13. 14.
Mar. 4. 12. “ οῖς καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ
Lu. 8. 10.
Act. 28. 26. “ [40]ἰάσωμαι αὐτούς.” ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτι εἶδε τὴν 41
Rom. 11. 8. δόξαν αὐτοῦ καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ 42
ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· ἀλλὰ διὰ

[26] † καὶ, ins. in *M.* [31] = τούτου. [34] = ὅτι.
[35] μεθ’ ὑμῶν, *M.* [40] ∾ ἰάσομαι. Comp. iv. 47; Matth. xiii. 15; Acts xxviii. 27; Isa. vi. 10. in the LXX.

τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι
43 γένωνται· [a]ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων a ch. 5. 44.
44 μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε
καὶ εἶπεν· '[b]Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ b 1 Pet. 1 21
45 'ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με· καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ
46 'τὸν πέμψαντά με. [c]ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, c ch. 1. 5, 9; & 3. 19;
'ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. & 8. 12; & 9. 5.
47 '[d]καὶ ἐάν τίς μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων [47]καὶ μὴ πιστ- d ch. 3. 17. Mar. 16 16.
'εύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· (οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω
48 'τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον·) ὁ ἀθετῶν ἐμὲ
'καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα
'αὐτόν· ὁ λόγος, ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ
49 'ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ· [e]ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' e ch. 14. 10; & 17. 8.
'ὁ πέμψας με πατὴρ αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω
50 'καὶ τί λαλήσω· [f]καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ f 1 Jno. 3. 23.
'αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ
'πατήρ, οὕτω λαλῶ.'

1 XIII. [g]Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, g Mat 26 1. Mar. 14. 1. Lu. 22. 1.
ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου
τούτου πρὸς τὸν πατέρα, [h]ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς h ver. 34; & 15. 9, 12..14.
2 ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς· καὶ δείπνου
γενομένου, (τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρ-
δίαν [2]Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ,)
3 [i]εἰδὼς [3]ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς i ch. 3. 35; & 17. 2. Mat. 28. 18
τὰς χεῖρας καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν
4 ὑπάγει, [k]ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, k Lu. 12. 37; & 22. 27.
5 καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν· εἶτα βάλλει ὕδωρ
εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν
μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος.
6 ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· [6]καὶ λέγει αὐτῷ
7 ἐκεῖνος· 'Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας;' ἀπεκρίθη
Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· 'Ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι,

[47] ∾ καὶ μὴ φυλάξῃ: others, ∾ καὶ φυλάξῃ. [2] ∾ ἵνα παραδῷ αὐτὸν Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης. [3] = ὁ Ἰησοῦς. [6] = καί.

‘γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα.’ λέγει αὐτῷ Πέτρος· ‘Οὐ μὴ 8
‘νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα.’ ἀπεκρίθη αὐτῷ
a ch. 3. 5. ὁ Ἰησοῦς· ‘[a]Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ’ ἐμοῦ.’
λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· ‘Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου 9
μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν.’ λέγει 10
• b ch. 15. 3. αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘[b]Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει [10]ἢ τοὺς
‘πόδας νίψασθαι, ἀλλ’ ἔστι καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθ-
‘αροί ἐστε, ἀλλ’ οὐχὶ πάντες.’ ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα 11
αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν· ‘Οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε.’
Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια 12
αὐτοῦ, ἀναπεσὼν πάλιν εἶπεν αὐτοῖς· ‘Γινώσκετε τί
c Mat. 23. 8, 10. ‘πεποίηκα ὑμῖν; [c]ὑμεῖς φωνεῖτέ με· “Ὁ διδάσκαλος καὶ 13
1 Cor. 8. 6. “ὁ κύριος·” καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα 14
‘ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς
‘ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ 15
‘ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς
d ch. 15. 20. ‘ποιῆτε. [d]ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος 16
Mat. 10. 24. Lu. 6. 40. ‘μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ
‘πέμψαντος αὐτόν. εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν 17
‖Matth. 26. 21 ‘ποιῆτε αὐτά. ‖οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα 18
..25. Mark 14. 18 ‘οὓς ἐξελεξάμην· ἀλλ’, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, “[e]Ὁ
..21. Luke 22. 21 “τρώγων μετ’ ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ’ ἐμὲ τὴν πτέρ-
..23. e Ps. 41. 9. “ναν αὐτοῦ.” ἀπ’ ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, 19
f Mat. 10. 40. ‘ἵνα, ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι. [f]ἀμὴν 20
‘ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω ἐμὲ
‘λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψ-
‘αντά με.’

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ 21
ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν· ‘Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς
‘ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.’ ἔβλεπον [22]οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ 22
g ch. 21. 20. μαθηταὶ ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. [g]ἦν δὲ ἀνακεί- 23
μενος εἷς [23]ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ
Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. νεύει οὖν τούτῳ Σίμων 24
Πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. [25]ἐπιπεσὼν 25

[10] + ἢ τοὺς πόδας. [22] = οὖν. [23] ἐκ, om. in M.
[25] ∾ ἀναπεσών.

δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ· ‘Κύριε,
26 ‘τίς ἐστιν;’ ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς· ‘Ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ
‘ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω.’ καὶ ἐμβάψας τὸ
27 ψωμίον, δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ
28 τὸ ψωμίον, τότε εἰςῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. λέγει
οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον.’ τοῦτο
δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ.
29 [a] τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, a ch. 12. 6.
ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ‘Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν
30 ‘εἰς τὴν ἑορτήν’ ἢ ‘τοῖς πτωχοῖς ἵνα τὶ δῷ.’ λαβὼν οὖν
τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ [30] νύξ.
31 Ὅτε [31] ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς· ‘[b] Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς b ch. 14. 13; & 17. 1.
32 ‘τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ Θεὸς Phil. 2. 10, 11.
‘ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, 1 Pet. 4. 11.
33 ‘καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ’ ὑμῶν
‘εἰμι. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις,
ὅτι [c] ‘Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν· καὶ c ch. 7. 34; & 8. 21.
34 ‘ὑμῖν λέγω ἄρτι. [d] ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα d ch. 15. 12. Lev. 19. 18.
‘ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ Mat. 22. 39. Gal. 6. 2.
35 ‘ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, Jam. 2. 8.
‘ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.’ 1 Jno. 2. 8 ..11;
36 Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος· ‘Κύριε, ποῦ ὑπάγεις;’ & 3. 11; & 4. 16, 21.
ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί 2 Jno. ver. 5.
‘μοι νῦν ἀκολουθῆσαι· ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι.’
37 λέγει αὐτῷ [37] Πέτρος· ‘Κύριε, διατί οὐ δύναμαί σοι
‘ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω.’
38 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ
‘θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ [38] φωνήσει,
‘ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.’

1 XIV. ‘[e] Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς e ver. 27.
2 ‘τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός
3 ‘μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν. πορ- f ver. 18; & 12. 26; & 17. 24.
‘εύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν· [f] καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ Heb. 6. 19, 20.

[30, 31] νὺξ, ὅτε ἐξῆλθε. λέγει, &c. [31] † οὖν, ins. in *M.*
[37] † ὁ, ins. in *M.* [38] ∾ φωνήσῃ. Comp. Luke xxii. 34.

'ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι
'ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν· ἵνα,ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε.
'καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε.' 4
Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς· 'Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις· 5
'καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι;' λέγει αὐτῷ ὁ 6
Ἰησοῦς· 'Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή·
'οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ 7
'ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου[7]ἐγνώκειτε ἄν· καὶ ἀπ'
'ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἑωράκατε αὐτόν.' Λέγει 8
αὐτῷ Φίλιππος· 'Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ
a ver. 20; & 11. 45; & 17. 21, 23. 'ἀρκεῖ ἡμῖν.' [a]λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· 'Τοσοῦτον χρόνον 9
'μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; ὁ ἑωρακ-
'ὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις· "Δεῖξον
"ἡμῖν τὸν πατέρα;" οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί, 10
'καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν
b 2 Cor. 5. 19. Col. 2. 9. 'ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· [b]ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων
'αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ 11
'πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί·[11] εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα
'αὐτὰ πιστεύετέ [11]μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύ- 12
'ων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ
'μείζονα τούτων ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα [12]μου
c ch. 4. 10; & 15. 16; & 16. 23. Mat. 7. 7. Mar. 11. 24. Eph. 2. 18; & 3. 11, 12. Heb. 7. 25. 'πορεύομαι, [c]καὶ ὅ,τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, 13
'τοῦτο ποιήσω· ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. ἐάν 14
'τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν 15
'ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· καὶ ἐγὼ 16
'ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει
d Mat. 28. 20. 'ὑμῖν, [d]ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα· τὸ πνεῦμα 17
'τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ
'θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε
'αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ 18
'ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρὸν, 19
'καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ· ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι
'ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσ- 20
'εσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί,

7 ∾ ἂν ᾔδειτε. Comp. viii. 19. 11 ἐστιν, ins. in M.
11 + μοι. 12 = μου.

21 ‘ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. [a]ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν a ch. 15. 14.
‘ αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· [b]ὁ δὲ ἀγαπῶν με 1 Jno. 3. 18 -24;
‘ ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω & 5. 2, 3. b ch. 12. 26;
22 ‘ αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.’ Λέγει αὐτῷ & 16. 27. 1 Jno. 3. 1, 2.
Ἰούδας (οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης)· ‘ Κύριε, [22]καὶ τί γέγονεν,
‘ ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ
23 ‘ κόσμῳ;’ ἀπεκρίθη [23]Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ‘ Ἐάν τις
‘ ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει· καὶ ὁ πατήρ μου
‘ ἀγαπήσει αὐτὸν, [c]καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ c Rom. 8. 11.
24 ‘ μονὴν παρ’ αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν με τοὺς 1 Cor. 6. 19. 2 Cor. 6. 16.
‘ λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος, ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν 1 Jno. 4. 16.
25 ‘ ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ταῦτα λελάλ-
26 ‘ ηκα ὑμῖν, παρ’ ὑμῖν μένων· [d]ὁ δὲ παράκλητος, τὸ d ch. 15. 26,
‘ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί & 16. 7. Lu. 24. 49.
‘ μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς
27 ‘ πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. [e]εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην e ch. 20. 19 -21.
‘ τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ
‘ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία μηδὲ
28 ‘ δειλιάτω. [f]ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Ὑπάγω καὶ f ch. 10. 29.
‘ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν, [28]ὅτι
‘ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα· [g]ὅτι ὁ πατήρ [28]μου μείζων g 1 Cor. 15. 24, 28.
29 ‘ μου ἐστί. [h]καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα, h ch. 13. 19
30 ‘ ὅταν γένηται, πιστεύσητε. [i]Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω i ch. 12. 47; & 16. 11.
‘ μεθ’ ὑμῶν. ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου[30] ἄρχων, καὶ ἐν
31 ‘ ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. [k]ἀλλ’ ἵνα γνῷ ὁ κόσμος, ὅτι k ch. 10. 18.
‘ ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατὴρ,
‘ οὕτω ποιῶ. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.’

1 XV. ‘ Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ
2 ‘ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον
‘ καρπὸν, αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει
3 ‘ αὐτὸ, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. [l]ἤδη ὑμεῖς καθαροί l ch. 13. 10.
4 ‘ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν

[22] καὶ, om. in M. [23] † ὁ, ins. in M. [28] ὅτι εἶπον· Πορεύομαι, M. [28] + μου. [30] † τούτου, ins in M. Comp. xii. 31; xvi. 11.

‘ ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν
‘ φέρειν ἀφ’ ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως
‘ οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, 5
‘ ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ,
‘ οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε
a Mat. 3. 10, & 7. 19. ‘ ποιεῖν οὐδέν. [a] ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω 6
‘ ὡς τὸ κλῆμα καὶ ἐξηράνθη· καὶ συνάγουσιν [6] αὐτὰ καὶ
b ch. 13. 12, 14; & 16. 23. 1 Jno. 3. 22. ‘ εἰς [6] πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. [b] ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ 7
‘ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε [7] αἰτήσ-
‘ εσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ 8
‘ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ [8] γενήσεσθε ἐμοὶ
‘ μαθηταί. Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα 9
‘ ὑμᾶς· μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς 10
‘ μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ
‘ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ
ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ 11
c ch. 13. 34. Eph. 5. 2. 1 Jno. 3. 11, 16; & 4. 21. 1 Thess 4. 9. ‘ ἐμὴ ἐν ὑμῖν [11] μείνῃ καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. [c] αὕτη 12
‘ ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς
‘ ἠγάπησα ὑμᾶς. μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, 13
‘ ἵνα τὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.
‘ ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι 14
‘ ὑμῖν. Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους· ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε 15
‘ τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι
‘ πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν.
d Mat. 28. 19. ‘ [d] οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ’ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, 16
‘ καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε,
‘ καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα ὅ,τι ἂν αἰτήσητε τὸν
‘ πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. ταῦτα ἐντέλ- 17
‘ λομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος 18
‘ ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε, ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν.
e 1 Jno. 4. 5. ‘ [e] εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι 19
‘ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ’ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς
f ch. 13. 16. Mat. 10. 24. Lu. 6. 40. ‘ ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. [f] μνη- 20
‘ μονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Οὐκ ἔστι δοῦλος

[6] ∾ αὐτό. Some MSS. ∾ τὸ πῦρ. [7] ∾ αἰτήσασθε.
[8] ∾ γένησθε. [11] ∾ ᾖ.

'μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς
'διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον
21 'τηρήσουσιν. [a]ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν [21]ὑμῖν — a ch. 16. 3. Mat. 24. 9.
'διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με.
22 '[b]εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· — b ch. 9. 41.
'νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.
23 'ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. εἰ τὰ ἔργα μὴ
24 'ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν
'οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ
25 'καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ', ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ
'γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι "Ἐμίσησάν με — c Ps. 35. 19. & 69. 4; & 109. 3.
26 "δωρεάν." [d]ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω
'ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, ([e]τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ — d ch. 14. 26; & 16. 7. Lu. 24. 49.
'παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται,) ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ — e ch. 16. 13, 15.
27 'ἐμοῦ. [f]καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' — f Act. 1. 21; & 5. 32.
'ἐμοῦ ἐστε.'

1 XVI. 'Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.
2 'ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα,
'ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν
3 'τῷ Θεῷ. [g]καὶ ταῦτα ποιήσουσιν,[3] ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν — g ch. 15. 21.
4 'πατέρα οὐδὲ ἐμέ. [h]ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα — h Mat. 9. 15. Mar. 2. 19. Lu. 5. 34.
'ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον
'ὑμῖν. ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν
5 'ἤμην. νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδ-
6 'εἷς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, "Ποῦ ὑπάγεις;" ἀλλ' ὅτι ταῦτα
'λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν.
7 'ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν· συμφέρει ὑμῖν, ἵνα
'[7]ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ
'ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν
8 'πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ
'ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως·
9 'περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· περὶ
10 'δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα [10]μου ὑπάγω καὶ

[21] ∾ *εἰς ὑμᾶς.* Comp. xvi. 3. [3] † *ὑμῖν*, ins. in *M*. Comp. xv. 21. [7] ∾ *ἐγὼ μή.* [10] = *μου.*

a ch. 12. 31. ‘ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· [a] περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ 11
‘ κόσμου τούτου κέκριται. ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, 12
b 1Cor.3.1,2. Heb. 5. 11 ‘ [b] ἀλλ’ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. [c] ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, 13
..14. ‘ [d] τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς [13] εἰς πᾶσαν
c ch. 14. 26; & 15. 26. ‘ τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ’ ἑαυτοῦ, ἀλλ’ ὅσα ἂν
d 1Cor. 2. 10 ..13. ‘ ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
‘ ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγ- 14
e ch. 17. 10. ‘ γελεῖ ὑμῖν. [e] πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστι. διὰ 15
‘ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ [15] λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ
‘ ὑμῖν. μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ 16
‘ ὄψεσθέ με, [16] ὅτι [16] ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα.’ Εἶπον 17
οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· ‘ Τί ἐστι
‘ τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν· “ Μικρὸν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ
“ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με·” καί, ὅτι “ Ἐγὼ ὑπάγω
“ πρὸς τὸν πατέρα;” ἔλεγον οὖν· ‘ Τοῦτο τί ἐστιν ὃ 18
‘ λέγει, “ τὸ μικρόν;” οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ.’ ἔγνω [19] ὁ 19
Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾷν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς·
‘ Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ’ ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, “ Μικρὸν,
“ καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν, καὶ ὄψεσθέ με;”
‘ ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε 20
‘ ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς [20] δὲ λυπηθήσεσθε.
‘ ἀλλ’ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυνὴ ὅταν 21
‘ τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ
‘ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως,
‘ διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον.
f ch. 20. 19, 20. ‘ καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε· [f] πάλιν δὲ ὄψομαι 22
Mat. 28. 8 ..10. ‘ ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν
Lu. 24. 41. *g* ch. 14. 13; ‘ ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ’ ὑμῶν· [g] καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ 23
& 15. 16. Mat. 7. 7; ‘ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
& 21. 22. Mar. 11. 24. ‘ ὅσα [23] ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει
Lu. 11. 9. ‘ ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· 24
Jam. 1. 5. ‘ αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρω-
‘ μένη. Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· [25] ἔρχεται 25

[13] ∾ ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ. [15] λήψεται, *M.* [16] ∾ οὐκέτι. [16] + ὅτι to πατέρα. [16] † ἐγὼ, ins. in *M.* [19] † οὖν, ins. in *M.* [20] = δὲ. [23] ∾ ἄν τι. [25] † ἀλλ’, ins. in *M.*

‘ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ
26 ‘παῤῥησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς [25]ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ
‘τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε· καὶ οὐ λέγω
27 ‘ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν· [a]αὐτὸς a ch. 17. 8, 25.
‘γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε καὶ
28 ‘πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξ-
‘ῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον·
‘πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν
29 ‘πατέρα.’ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ‘Ἴδε, νῦν
30 ‘παῤῥησίᾳ λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. [b]νῦν b ch. 17. 8.
‘οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς
‘σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες.’
31 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Ἄρτι πιστεύετε· [c]ἰδού, c Mat. 26. 31. Mar. 14. 27.
32 ‘ἔρχεται ὥρα καὶ [32]νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε
‘ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ
33 ‘μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ’ ἐμοῦ ἐστι. ταῦτα λελάληκα
‘ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. [d]ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν d 1 Thes. 3. 3, 4. 1 Pet. 5. 9. Rev. 7. 14.
‘[33]ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.’

1 XVII. [e]Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ [1]ἐπῆρε τοὺς e ch. 12. 23.
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, [1]καὶ εἶπε· ‘Πάτερ,
‘ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα [1]καὶ ὁ υἱός
2 ‘σου δοξάσῃ σε· [f]καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης f ch. 5. 27. Mat. 28. 18.
‘σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν
3 ‘αἰώνιον. [g]αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί g 1 Jno. 5. 20.
‘σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν
4 ‘Χριστόν. ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελ-
5 ‘είωσα, ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω· καὶ νῦν δόξασόν με,
‘σὺ πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν
6 ‘κόσμον εἶναι παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα
‘τοῖς [6]ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου· σοὶ
‘ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας· καὶ τὸν λόγον σου

[25] ∾ ἀπαγγελῶ. [32] = νῦν. [33] ἕξετε, M. [1] ∾ ἐπάρας. [1] = καί. [6] ἀνθρώποις· οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου, σοὶ ἦσαν, &c.: others, ἀνθρώποις· οὓς δέδωκάς μοι, ἐκ τοῦ κόσμου ἦσαν, &c.

‘τετηρήκασι. νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι 7
a ver. 25; & 16.27,30. ‘παρὰ σοῦ ἐστιν· [a]ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι δέ- 8
‘δωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς
‘ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέ-
‘στειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου 9
b ch. 16. 15. ‘ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι· [b]καὶ τὰ 10
‘ἐμὰ πάντα σά ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν
c ver. 21; & 10.30. ‘αὐτοῖς. [c]καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ 11
‘κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρός σε ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε,
d Ro. 15. 5,6. 1 Pet. 1. 5. ‘[d]τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου [11]ᾧ δέδωκάς μοι
e ch. 18. 9. ‘ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. [e]ὅτε ἤμην μετ’ αὐτῶν [12]ἐν τῷ 12
‘κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου· οὓς
‘δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ
f Ps. 109. 8. ‘μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. [f]νῦν 13
‘δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα
‘ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς.
‘ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου· καὶ ὁ κόσμος ἐμίσ- 14
‘ησεν αὐτοὺς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου καθὼς ἐγὼ οὐκ
‘εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ 15
‘κόσμου, ἀλλ’ ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ 16
‘τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί.
f Ps. 119. 152. Mat. 24. 35. ‘ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ [17]σου· [f]ὁ λόγος ὁ σὸς 17
‘ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, 18
‘κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑπὲρ 19
‘αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασ-
‘μένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, 20
‘ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν [20]πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν
g ch. 10. 38; & 14. 10. 1 Jno. 1. 3; & 3. 24. ‘εἰς ἐμέ· [g]ἵνα πάντες ἓν ὦσι· καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ 21
‘κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν [21]ἓν ὦσιν, ἵνα ὁ
‘κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν 22
‘δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς· ἵνα ὦσιν ἓν, 23
‘καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν· (ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί·)
‘ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἓν, [23]καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος,
‘ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ

[11] οὓς, *M.* Comp. ver. 12: others, ὃ. [12] + ἐν τῷ κόσμῳ. [17] = σου. [20] πιστευσόντων, *M.* [21] = ἓν. [23] + καί.

24 ‘ ἠγάπησας. [a]πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω, ἵνα ὅπου a ver. 5; & 12.26; &
‘ εἰμὶ ἐγὼ κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ· ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν 14.3.
‘ τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ κατα- 1 Thes. 4.17.
25 ‘ βολῆς κόσμου. πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω·
‘ ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέ-
26 ‘ στειλας. καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω,
‘ ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν
‘ αὐτοῖς.’

1 XVIII. ‖Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθ- ‖Math. 26.30. Mark 14.26.
ηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάῤῥου [1]τοῦ Κεδρὼν, ὅπου ἦν Luke 22.39.
2 κῆπος, εἰς ὃν εἰςῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ᾔδει
δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν τὸν τόπον· ὅτι
πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν
3 αὐτοῦ. ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ τῶν
ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ
4 φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς
πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς·
5 ‘ Τίνα ζητεῖτε;’ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· ‘ Ἰησοῦν τὸν Ναζωρ-
‘ αῖον.’ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘ Ἐγώ εἰμι.’ (εἱστήκει
6 δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν μετ' αὐτῶν.) ὡς οὖν
εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ‘ Ἐγώ εἰμι,’ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ
7 ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε· ‘ Τίνα
8 ‘ ζητεῖτε;’ οἱ δὲ εἶπον· ‘ Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.’ ἀπε-
κρίθη [8]Ἰησοῦς· ‘ Εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ
9 ‘ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν.’ [b]ἵνα πληρωθῇ ὁ b ch. 17. 12.
λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι “ Οὓς δέδωκάς μοι οὐκ ἀπώλεσα ἐξ
10 “ αὐτῶν οὐδένα.” ‖Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν, ‖Math. 26.51.
εἵλκυσεν αὐτὴν καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον Mark 14.47. Luke 22.50.
καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ
11 δούλῳ Μάλχος. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· ‘ Βάλε
‘ τὴν μάχαιραν [11]εἰς τὴν θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ
‘ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;’
12 Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν

[1] τῶν Κέδρων, *M.* [8] † ὁ, ins. in *M.* [11] † σου, ins. in *M.* Comp. Matth. xxvi. 52.

a Isa. 8. 2. Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν [a] καὶ ἔδησαν αὐτὸν,
καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθ- 13
ερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου.
b ch. 11. 50. [b] ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι συμ- 14
φέρει ἕνα ἄνθρωπον [14] ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἠκο- 15
λούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ [15] ὁ ἄλλος μαθη-
τής. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ καὶ
συνειςῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. ὁ 16
δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ
μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε
‖ Matth. 26. 69 ..75. Mark 14. 67 ..72. Luke 22. 56 ..62. τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰςήγαγε τὸν Πέτρον. ‖ λέγει οὖν ἡ 17
παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ· ‘Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν
‘μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος· ‘Οὐκ
‘εἰμί.’ εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀν- 18
θρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψύχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν
δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ὁ 19
οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 20
Ἰησοῦς· ‘Ἐγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάν-
‘τοτε ἐδίδαξα ἐν [20] συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου
‘[20] πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλ-
‘ησα οὐδέν· τί με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκο- 21
‘ότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε, οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον
‘ἐγώ.’ ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος εἷς τῶν ὑπηρετῶν 22
παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών· ‘Οὕτως 23
‘ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ;’ ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Εἰ
‘κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλ- 24
‘ῶς, τί με δέρεις;’ ἀπέστειλεν [24] αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον
πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς
καὶ θερμαινόμενος. εἶπον οὖν αὐτῷ· ‘Μὴ καὶ σὺ ἐκ
‘τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ;’ ἠρνήσατο ἐκεῖνος καὶ εἶπεν·
‘Οὐκ εἰμί.’ λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, 25
συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέτρος τὸ ὠτίον· ‘Οὐκ ἐγώ

[14] ∽ ἀποθανεῖν. Comp. xi. 50. [15] = ὁ. [20] † τῇ, ins. in *M.* [20] *πάντοθεν, M.*: others, ∽ *πάντοτε.* Comp. vi. 34; vii. 6; viii. 29; xi. 42; xii. 8. [24] † *οὖν*, ins. in *M.*

26 'σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ;' πάλιν οὖν ἠρνήσατο
27 [27]ὁ Πέτρος· καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.
28 ‖Ἄγουσιν [28]οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ ‖Matth. 27. 2. Mark 15. 1.
πραιτώριον· ἦν δὲ [28]πρωΐ. καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰςῆλθον εἰς Luke 23. 1.
τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ
29 πάσχα. ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτοὺς, καὶ [29]εἶπε·
'Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;'
30 ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· 'Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς,
31 'οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν.' εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ
Πιλάτος· 'Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν
'κρίνατε αὐτόν.' εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· ''Ἡμῖν
32 'οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα.' ([a]ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ a Mat. 20. 19. Mar. 10. 33.
πληρωθῇ, ὃν εἶπε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀπο- Lu. 18. 32.
33 θνήσκειν.) Εἰςῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πι-
λάτος, καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· 'Σὺ εἶ
34 'ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;' ἀπεκρίθη [34]αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς·
''Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ
35 'ἐμοῦ;' ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· 'Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι;
'τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί·
36 'τί ἐποίησας;' ἀπεκρίθη [36]Ἰησοῦς· ''Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ
'οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
'ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο,
'ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ
37 'ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.' εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος·
'Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ;' ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· 'Σὺ λέγ-
'εις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι,
'καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω
38 'τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς
'φωνῆς.' λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· 'Τί ἐστιν ἀλήθεια;'
καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ
39 λέγει αὐτοῖς· ''Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ.
'ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πά-
'σχα· βούλεσθε οὖν, ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν
40 ''Ἰουδαίων;' [b]ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες· b Act. 3. 14.

[27] = ὁ. [28] = οὖν. [28] πρωΐα, M. [29] ∾ φησίν.
[34] = αὐτῷ. [36] † ὁ, ins. in M.

'Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν.' (ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς
λῃστής.)

XIX. Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ 1
ἐμαστίγωσε. καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ 2
ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορ-
φυροῦν περιέβαλον αὐτὸν, καὶ ἔλεγον· 'Χαῖρε ὁ βασιλεὺς 3
'τῶν Ἰουδαίων·' καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. Ἐξ- 4
ῆλθεν [4]πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, καὶ λέγει αὐτοῖς· 'Ἴδε,
'ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν
'αἰτίαν εὑρίσκω.' (ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν 5
τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον.) καὶ
λέγει αὐτοῖς· 'Ἴδε ὁ ἄνθρωπος.' ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ 6
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν, λέγοντες· 'Σταύρ-
'ωσον, σταύρωσον [6]αὐτόν.' λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος·
'Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ
'εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.' ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰου- 7
δαῖοι· '[a]Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν
'ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν [7]Θεοῦ ἐποίησεν.'
Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον 8
ἐφοβήθη· καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ 9
λέγει τῷ Ἰησοῦ· 'Πόθεν εἶ σύ;' ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν
οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. λέγει [10]οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος· 'Ἐμοὶ 10
'οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας, ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε
'καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε;' ἀπεκρίθη [11]Ἰησοῦς· 11
'Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι
'δεδομένον ἄνωθεν· διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοὶ
'μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει.' Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλάτος 12
ἀπολῦσαι αὐτόν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες· 'Ἐὰν
'τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς ὁ
'βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι.' ὁ οὖν 13
Πιλάτος ἀκούσας [13]τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν
Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ [13]τοῦ βήματος εἰς τόπον λεγ-

a Lev.24.16. Deut.18.1;

[4] † οὖν, ins. in *M.* from ver. 5, acc. to Knapp. [6] om. αὐτόν. Comp. ver. 15; Luke xxiii. 21. [7] † τοῦ, ins. in *M.* [10] = οὖν. [11] † ὁ, ins. in *M.* [13] ∾ τῶν λόγον τούτων. [13] = τοῦ.

14 όμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ [13]Γαββαθᾶ· (ἦν δὲ
παρασκευὴ τοῦ πάσχα, [14]ὥρα δὲ ὡςεὶ [14]ἕκτη·) καὶ λέγει
15 τοῖς Ἰουδαίοις· 'Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.' οἱ δὲ ἐκραύγ-
ασαν· 'Ἆρον, ἆρον· σταύρωσον αὐτόν.' λέγει αὐτοῖς ὁ
Πιλάτος· 'Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;' ἀπεκρίθησαν
οἱ ἀρχιερεῖς· 'Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα.'
16 ‖ τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σταυρωθῇ. ‖Matth.27.26. Mark 15.15. Luke 23.25.
‖ [16]παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ [16]ἤγαγον.
17 Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς τὸν ‡Matth.27.27..50.
λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ, Mark 15.16..37.
18 ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο, Luke 23.26..44.
19 ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. ἔγραψε δὲ
καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν
δὲ γεγραμμένον· "Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὁ βασιλεὺς
20 "τῶν Ἰουδαίων." τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέ-
γνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως,
ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστὶ,
21 Ἑλληνιστὶ, Ῥωμαϊστί. ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχ-
ιερεῖς τῶν Ἰουδαίων· 'Μὴ γράφε, "Ὁ βασιλεὺς τῶν
"Ἰουδαίων," ἀλλ' ὅτι "Ἐκεῖνος εἶπε, Βασιλεύς εἰμι τῶν
22 "Ἰουδαίων."' ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· 'Ὃ γέγραφα, γέ-
23 'γραφα.' Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησ-
οῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,—(καὶ ἐποίησαν τέσσαρα
μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος,) καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ
ὁ χιτὼν ἄῤῥαφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου.
24 εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· 'Μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ
'λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται,'—ἵνα ἡ γραφὴ πληρ-
ωθῇ ἡ λέγουσα· "[a]Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, a Ps. 22. 18.
"καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον." οἱ μὲν
25 οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. Εἱστήκεισαν δὲ παρὰ
τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς
μητρὸς αὐτοῦ Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγ-
26 δαληνή. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν

[13] Γαβαθᾶ· [14] ∾ ἦν. Comp. iv. 6. [14] ∾ τρίτη· Comp. Matth. xxvii. 45; Mark xv. 25, 33; Luke xxiii. 44.
[16] + παρέλαβον to ἤγαγον. [16] ἀπήγαγον, M.

παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· ‘Γύναι,
‘[26]ἴδε ὁ υἱός σου.’ εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· ‘Ἰδοὺ ἡ 27
‘μήτηρ σου.’ καὶ ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθ-
a Ps. 69. 21. ητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. [a]Μετὰ τοῦτο [28]εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, 28
ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει·
‘Διψῶ.’ σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ πλήσ- 29
αντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες, προς-
ήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ 30
Ἰησοῦς, εἶπε· ‘Τετέλεσται·’ καὶ κλίνας τὴν κεφαλήν,
παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

b Deut. 21. 22, 23. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ([b]ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ 31
σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ,—ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν· ἦν γὰρ
μεγάλη ἡ ἡμέρα [31]ἐκείνου τοῦ σαββάτου,) ἠρώτησαν τὸν
Πιλάτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν.
ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν 32
τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. ἐπὶ 33
δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα,
οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη· ἀλλ᾽ εἷς τῶν στρατιωτῶν 34
λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ [34]εὐθὺς ἐξῆλθεν
c ver. 26; & 21. 24. αἷμα καὶ ὕδωρ. [c]καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθ- 35
ινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία· κἀκεῖνος οἶδεν, ὅτι ἀληθῆ
λέγει, ἵνα [35]καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. ἐγένετο γὰρ ταῦτα, 36
d Exod. 12. 46. Num. 9. 12. [d]ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, “Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται
e Zech. 12. 10. “[36]αὐτοῦ.” [e]καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει· “Ὄψονται 37
“εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.”

‖ Matth. 27. 57-60. ‖Μετὰ [38]δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλάτον [38]ὁ Ἰωσὴφ [38]ὁ 38
Mark 15. 42-46. ἀπὸ Ἀριμαθαίας, (ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος
Luke 23. 50-53. δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων,) ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ
Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ
f ch. 3. 1, 2. σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. [f]ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, (ὁ ἐλθὼν πρὸς 39
τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον,) φέρων μίγμα σμύρνης
καὶ ἀλόης [39]ὡς λίτρας ἑκατόν. ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ 40

[26] ∾ ἰδού, M. [28] ∾ ἰδών, perhaps from ver. 26.
[31] ἐκείνη, M. Comp. i. 40; xx. 19. [34] ∾ εὐθέως. [35] + καί, om. in M. [36] ∾ ἀπ᾽ αὐτοῦ. [38] = δὲ. Comp. Matth. xxvii. 57; Mark xv. 43. [38] = ὁ. [38] + ὁ. [39] ὡσεί, M.

Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ [40]ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων,
41 καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ
τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον
42 καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν
παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον,
ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

1 XX. Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ
ἔρχεται πρωῒ σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ
2 βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. τρέχει οὖν
καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον
μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς· ‘Ἦραν
‘τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθη-
3 καν αὐτόν.’ ‖ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθη- ‖Luke 24.12
4 τὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο
ὁμοῦ· καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου,
5 καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέπει
6 κείμενα τὰ ὀθόνια· οὐ μέντοι εἰςῆλθεν. ἔρχεται οὖν
Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὸ
μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδά-
7 ριον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων
κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον.
8 τότε οὖν εἰςῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος
9 εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ
ᾔδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.
10 ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. Μαρία
11 δὲ εἱστήκει πρὸς [11]τῷ μνημείῳ κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν
12 ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλ-
ους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ
ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
13 καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι· ‘Γύναι, τί κλαίεις;’ λέγει
αὐτοῖς, ὅτι ‘Ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ
14 ‘ἔθηκαν αὐτόν.’ [14]ταῦτα εἰποῦσα, ἐστράφη εἰς τὰ
ὀπίσω καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα· καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι

[40] ~ ἐν ὀθονίοις. [11] τὸ μνημεῖον, M. Comp. xviii. 16.
[14] † καὶ, ins. in M.

[14]Ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ‘Γύναι, τί κλαι- 15
‘εις; τίνα ζητεῖς;’ ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι,
λέγει αὐτῷ· ‘Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπέ μοι
‘ποῦ ἔθηκας αὐτὸν, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ.’ λέγει αὐτῇ ὁ
Ἰησοῦς· ‘Μαρία.’ στραφεῖσα ἐκείνη λέγει [16]αὐτῷ· 16
‘Ῥαββουνὶ,’ (ὃ λέγεται, διδάσκαλε.) λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· 17
‘Μή μου ἅπτου· οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα
‘μου· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτ-
‘οῖς· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα
‘ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν.’ ἔρχεται Μαρία 18
ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε
τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

|| Luke 24.36 ..40. ||Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαβ- 19
βάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθ-
ηταὶ [19]συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν
ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· ‘Εἰρ-
‘ήνη ὑμῖν.’ καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας 20
καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ
ἰδόντες τὸν Κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· 21
‘Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ
‘πέμπω ὑμᾶς.’ καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε, καὶ λέγει 22
a Mat. 16.19; & 18.18. αὐτοῖς· ‘Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. a ἄν τινων ἀφῆτε τὰς 23
‘ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτ-
‘ηνται.’

Θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, 24
οὐκ ἦν μετ’ αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ 25
οἱ ἄλλοι μαθηταί· ‘Ἑωράκαμεν τὸν Κύριον.’ ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς· ‘Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον
‘τῶν ἥλων καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον
‘τῶν ἥλων καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν
|| Mark 16.14. ‘αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.’ ||Καὶ μεθ’ ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν 26
ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ’ αὐτῶν.
ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς
τὸ μέσον καὶ εἶπεν· ‘Εἰρήνη ὑμῖν.’ εἶτα λέγει τῷ 27

[14] † ὁ, ins. in M. [16] ∾ αὐτῷ Ἑβραϊστί· Ῥαββουνί. Comp. xix. 17, 20. [19] + συνηγμένοι.

Θωμᾷ· ‘Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς
‘μου καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν
28 ‘μου· καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός.’ [28] ἀπεκρίθη
[28] Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ· ‘Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός
29 ‘μου.’ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Ὅτι ἑώρακάς με,[29] πε-
‘πίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.’
30 [a] Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς a ch. 21. 25.
ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν
31 τῷ βιβλίῳ τούτῳ. [b] ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, b Rom. 15. 4. 1 Cor. 10. 11
ὅτι [31] Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα 2 Tim. 3. 15
πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. ..17.

1 XXI. Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησ-
οῦς τοῖς μαθηταῖς [c] ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος. c Mat. 26. 32.
2 ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ
Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ
τῆς Γαλιλαίας καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν
3 μαθητῶν αὐτοῦ δύο. λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος· ‘Ὑπ-
‘άγω ἁλιεύειν.’ λέγουσιν αὐτῷ· ‘Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς
‘σὺν σοί.’ ἐξῆλθον, καὶ [3] ἐνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον [3] εὐθὺς,
4 καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. πρωΐας δὲ ἤδη
γενομένης, ἔστη ὁ Ἰησοῦς [4] εἰς τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι
5 ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστι. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· ‘Παιδία, μή τι προςφάγιον ἔχετε;’ ἀπεκρίθ-
6 ησαν αὐτῷ· ‘Οὔ.’ ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ‘Βάλετε εἰς τὰ
‘δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε.’ ἔβαλον
οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκῦσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους
7 τῶν ἰχθύων. λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ
Ἰησοῦς, τῷ Πέτρῳ· ‘Ὁ Κύριός ἐστι.’ Σίμων οὖν Πέ-
τρος, ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο·
ἦν γὰρ γυμνός· καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν.
8 οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον, (οὐ γὰρ ἦσαν
μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων,)

[28] † καὶ, ins. in *M.* [28] † ὁ, ins. in *M.* [29] † Θωμᾶ, ins. in *M.* [31] † ὁ, ins. in *M.* [3] ἀνέβησαν, *M.* Comp. Matth. xv. 39, and note. [3] = εὐθύς. [4] ∾ ἐπὶ. Comp. xx. 19, 26.

σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς 9
τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὀψάριον
ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ‘Ἐν- 10
‘έγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν.’ ἀνέβη 11
Σίμων Πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς
μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν· καὶ
τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. Λέγει αὐτοῖς 12
ὁ Ἰησοῦς· ‘Δεῦτε, ἀριστήσατε.’ οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν
μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν· ‘Σὺ τίς εἶ;’ εἰδότες ὅτι ὁ
Κύριός ἐστιν. ἔρχεται [13] ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν 13
a ch.20.19,26. ἄρτον καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. [a] τοῦτο 14
ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.
Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· 15
‘Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων;’ λέγει αὐτῷ·
b Act.20.28. ‘Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας, ὅτι φιλῶ σε.’ λέγει αὐτῷ· ‘[b] Βόσκε 16
c Mat.26.71, 72. ‘τὰ ἀρνία μου.’ [c] λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· ‘Σίμων
‘Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με;’ λέγει αὐτῷ· ‘Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας,
‘ὅτι φιλῶ σε.’ λέγει αὐτῷ· ‘Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.’
λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον· ‘Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με;’ ἐλυπ- 17
ήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον· ‘Φιλεῖς με;’
καὶ εἶπεν αὐτῷ· ‘Κύριε, σὺ πάντα οἶδας· σὺ γινώσκεις,
‘ὅτι φιλῶ σε.’ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Βόσκε τὰ πρό-
‘βατά μου. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, 18
‘ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν
‘δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε
‘ζώσει καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις.’ τοῦτο δὲ εἶπε, σημ- 19
αίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν,
λέγει αὐτῷ· ‘Ἀκολούθει μοι.’ Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτ- 20
ρος βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθ-
οῦντα· (ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος
αὐτοῦ, καὶ εἶπε· ‘Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε;’) 21
τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· ‘Κύριε, οὗτος δὲ
‘τί;’ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ‘Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν 22
‘ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; σὺ ἀκολούθει μοι.’ ἐξῆλθεν 23

[13] † οὖν, ins. in M.

οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς
ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ'—' [a] Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως [a] Mat. 16. 27, 28.
' ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;'
24 Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ
γράψας ταῦτα· [b] καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτ- [b] ch. 19. 35. 3 Jno. 12.
25 υρία αὐτοῦ. [c] ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ, ὅσα ἐποίησεν ὁ [c] ch. 20. 30.
Ἰησοῦς, ἅτινα, ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι
τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.[25]

[25] † Ἀμήν, ins. in M.

THE

ACTS OF THE APOSTLES.

It is clearly apparent, from the style of the writing as well as from the statement in the introductions of St. Luke's Gospel and of the Acts of the Apostles, that both proceed from the pen of Luke the companion and fellow-labourer of St. Paul, and that the latter was intended as a continuation of "the former treatise." The Acts of the Apostles cannot be regarded as a complete history of the early times of the Christian Church:—the work gives the general history only up to the time of Paul's commission to preach among the Gentiles; the remainder being a circumstantial account of the travels and missionary labours of that great Apostle. A large portion of the narrative speaks of events to which the writer himself was personally a witness; and the remainder was well attested by many, from whom Luke received his information. The book of the Acts of the Apostles forms an admirable key to the epistles of St. Paul, and indeed without it the latter cannot be thoroughly understood. What the Apostle proves by inspired argument, his biographer shows by a simple narrative of facts,—that "the law of faith" is substituted for, and not superadded to, "the law of works:" and that the offer of salvation through faith in Jesus Christ is made to the Gentile as well as to the Jew, and to both on equal terms.

The narrative comprises a period of about thirty-five years, and it may be divided into four parts: 1st, from the ascension of our Saviour to the rest of the churches after Caligula's persecution, during which time the Gospel was preached to Jews only (i.—ix); 2d, from the conversion of Cornelius, the first Gentile convert, to the appointment of Paul to preach the Gospel to the Gentiles (x.—xii); 3d, from the commencement of Paul's apostolic labours to his return to Antioch after the council at Jerusalem (xiii.—xv. 35); 4th, from the commencement of Paul's second apostolic journey to the end of his two-years' confinement at Rome in the eighth year of the reign of Nero (xv. 36—xxviii).

This book was probably written soon after the last event which it records, and certainly before the death of St. Paul,—perhaps in A.D. 63 or 64.

ΠΡΑΞΕΙΣ

ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

---

1 I. [a] Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, a Lu. 1. 1..4.
ὦ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν,
2 ἄχρι ἧς ἡμέρας, [b] ἐντειλάμενος τοῖς [2] ἀποστόλοις, διὰ b Mar. 16. 15
3 Πνεύματος ἁγίου οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη. [c] οἷς καὶ 19. c Mat 28. 9,
παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν 16,17. Mar.16 12,
πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανό- 14. Lu. 24. 36
μενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. ..43.
4 καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἀπὸ Ἱεροσολύμων Jno. 20. 26, 27; & 21.
μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ 12..14. 1 Cor. 15. 5
5 πατρὸς ἣν ἠκούσατέ μου· [d] ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ..7. d ch. 2. 1..4;
ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ οὐ & 11.16; & 19. 4.
6 μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες Mat. 3. 11.
ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες· 'Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ Mar. 1. 8. Lu. 3. 16.
'τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ;' Jno. 1. 26.
7 εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· 'Οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ
8 'καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. [e] ἀλλὰ e ch. 2. 2.
'λήψεσθε [8] δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ'
'ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ
'ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς
9 'γῆς.' [f] Καὶ ταῦτα εἰπὼν βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη· f Mar. 16. 19.
καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Lu. 24. 51.
10 καὶ ὡς ἀτενίζοντες [10] ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν, πορευομένου
αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν
11 ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον· ''Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστή-
κατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ

[2] ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος ἁγίου, οὓς, &c. [8] δύναμιν, ἐπελθόντος, &c. [10] ἦσαν, εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου, &c.

‘ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται,
‘ ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐ-
‘ ρανόν.’ Τότε *ὑπέστρεψαν εἰς* Ἱερουσαλὴμ *ἀπὸ ὄρους* 12
τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶνος, *ὅ ἐστιν ἐγγὺς* Ἱερουσαλὴμ,
σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰςῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ 13
ὑπερῷον, οὗ ἦσαν καταμένοντες ὅ,τε Πέτρος *καὶ* Ἰάκ-
ωβος *καὶ* Ἰωάννης *καὶ* Ἀνδρέας, Φίλιππος *καὶ* Θωμᾶς,
Βαρθολομαῖος *καὶ* Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου *καὶ*
Σίμων *ὁ ζηλωτὴς καὶ* Ἰούδας Ἰακώβου. *οὗτοι πάντες* 14
ἦσαν προςκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προςευχῇ,[14] *σὺν*
γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ *τῇ μητρὶ τοῦ* Ἰησοῦ *καὶ* [14]*σὺν τοῖς*
ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

Καὶ *ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς* Πέτρος *ἐν μέσῳ* 15
τῶν [15]*μαθητῶν, εἶπεν· (ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ*
αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν·) ‘Ἄνδρες ἀδελφοὶ, *ἔδει πληρω-* 16
a Ps. 41. 9. Jno. 13. 18; & 18. 8. *‘ θῆναι* [a]*τὴν γραφὴν* [16]*ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ*
‘ ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ, *περὶ* Ἰούδα [b]*τοῦ γενομένου*
b Mat. 26. 47 ..50. *‘ ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν* Ἰησοῦν· *ὅτι* [c]*κατηριθμη-* 17
c Mat. 10. 4..8. *‘ μένος ἦν* [17]*ἐν ἡμῖν καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς δια-*
d Mat. 27. 5. *‘ κονίας ταύτης.* [d]*οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ* 18
‘ [18]*μισθοῦ τῆς ἀδικίας· καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε*
‘ μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ· καὶ 19
‘ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ,
‘ ὥςτε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν,
‘ Ἀκελδαμὰ, *τοῦτ' ἔστι, χωρίον αἵματος. γέγραπται* 20
e Ps. 69. 25. *‘ γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν·* “ [e]Γενηθήτω *ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ*
f Ps. 109. 8. “ *ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ,” καί,—* “ [f]Τὴν
“ *ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.” δεῖ οὖν τῶν συνελθ-* 21
‘ όντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰςῆλθε καὶ
‘ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, *ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ* 22
‘ βαπτίσματος Ἰωάννου *ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη*
‘ ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι
‘ σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων.’ Καὶ *ἔστησαν δύο,* Ἰωσὴφ *τὸν* 23

[14] † *καὶ τῇ δεήσει*, ins. in *M.* [14] = *σύν*. Comp. Luke xxi. 16. [15] ∾ *ἀδελφῶν*. [16] + *ταύτην*. [17] *σὺν*, *M.* [18] † *τοῦ*, ins. in *M.* Comp. 2 Pet. ii. 13 15.

καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματ-
24 θίαν. καὶ προςευξάμενοι εἶπον· ‘Σὺ, Κύριε, καρδιο-
‘γνῶστα πάντων, ἀνάδειξον [24]ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν
25 ‘δύο ἕνα, λαβεῖν τὸν [25]κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ
‘ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας [a]πορευθῆναι εἰς τὸν [a] Mat. 26.24.
26 ‘τόπον τὸν ἴδιον.’ καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν· καὶ ἔπεσεν
ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν, καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν
ἕνδεκα ἀποστόλων.

1 II. Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντ-
2 ηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ
ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥςπερ φερομένης
πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν
3 καθήμενοι· καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι
ὡςεὶ [3]πυρός· ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, [b]καὶ [b] ch. 1. 5.
4 ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο
λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς
5 ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες
Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ
6 τὸν οὐρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε
τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ
7 διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσταντο δὲ [7]πάντες καὶ
ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους· ‘Οὐκ ἰδοὺ πάντες
8 ‘οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκού-
‘ομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν,
9 ‘Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες
‘τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν,
‘Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν,
10 ‘Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην,
‘καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προς-
11 ‘ήλυτοι, Κρῆτες καὶ Ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων
‘αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ;’
12 ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον

[24] ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα ὃν ἐξελέξω, M. [25] ∾ τόπον.
[3] πυρὸς, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν· καὶ, &c.
[7] + πάντες. Comp. ver. 12.

λέγοντες· ‘Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι;’ ἕτεροι δὲ [13]δια- 13
ᵃ Eph. 5. 18. χλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι ᵃ‘Γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί.’
Σταθεὶς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν 14
αὐτοῦ καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς· ‘Ἄνδρες Ἰουδαῖοι, καὶ
‘ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνω-
‘ στὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ, 15
‘ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι γὰρ ὥρα
ᵇ Joel 2. 28 -32. ‘ τρίτη τῆς ἡμέρας· ᵇἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ 16
‘ τοῦ προφήτου Ἰωήλ· “Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις
“ ἡμέραις, λέγει ὁ Θεὸς, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου 17
“ ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ
“ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψ-
“ ονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν [17]ἐνυπνίοις ἐνυπνια- 18
“ σθήσονται· καίγε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς
“ δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ
“ πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσι. καὶ δώσω τέρατα 19
“ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα
“ καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ· ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται 20
“ εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν [20]ἢ ἐλθεῖν τὴν
ᶜ Rom. 10. 13. “ ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. ᶜκαὶ ἔσται, 21
“ πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται.”
ᵈ ch. 10. 38. ‘ ᵈἌνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· 22
‘ Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποδε-
‘ δειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, (οἷς
‘ ἐποίησε δι’ αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς [22]καὶ
‘ αὐτοὶ οἴδατε,) τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει 23
ᵉ ver. 32; & 3. 14, 15; & 4. ‘ τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον [23]λαβόντες, διὰ [23]χειρῶν ἀνόμων
10; & 10. 40; ‘ προςπήξαντες [23]ἀνείλατε. ᵉὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησε λύσας 24
& 13. 30, 34; & 17. 31. ‘ τὰς ὠδῖνας τοῦ [24]θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν
Rom. 4. 24; & 8. 11. ‘ κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ’ αὐτοῦ. ᶠΔαυὶδ γὰρ λέγει εἰς 25
1 Cor. 6. 14; & 15. 15. ‘ αὐτόν· “Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου δια-
Gal. 1. 1. “ παντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. διὰ 26
Eph. 1. 20. 1 Thes. 1. 10. “ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ
Heb. 13. 20. ᶠ Ps. 16. 8. “ γλῶσσά μου· ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ’

[13] χλευάζοντες, M. [17] ἐνύπνια, M. [20] + ἤ. [22] = καί.
[23] = λαβόντες. [23] ∾ χειρός. [23] ἀνείλετε, M. [24] ∾ ᾅδου.

27 "[26]ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς
28 "[27]ᾄδου οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ἐ-
"γνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς· πληρώσεις με εὐφροσύνης
29 "μετὰ τοῦ προςώπου σου." [a]ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐξὸν εἰπ- a ch. 13. 36. 1 Ki. 2. 10.
'εῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου
'Δαυὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα
30 'αὐτοῦ ἐστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. [b]προ- b ch. 13. 34. 2Sam.7.12.
'φήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ 1Chr.22.10.
'ὁ Θεὸς, ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ [30]καθίσαι ἐπὶ τοῦ Ps. 132.11.
31 'θρόνου αὐτοῦ· [c]προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως c ch. 13. 34 ..37.
'τοῦ Χριστοῦ, ὅτι [31]οὐ κατελείφθη [31]εἰς ᾅδου, [31]οὐδὲ ἡ Ps. 16. 10.
32 'σάρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέ-
33 'στησεν ὁ Θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. τῇ
'δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ
'ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο·
34 'ὃ [33]ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. οὐ γαρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς
'τοὺς οὐρανούς· λέγει δὲ αὐτός· "[d]Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ d Ps. 110. 1.
35 "κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς
36 "ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου." ἀσφαλῶς
'οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, [36]ὅτι καὶ Κύριον
'αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε τοῦτον τὸν Ἰησοῦν,
'ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.
37 Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς
τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους· 'Τί ποιήσο-
38 'μεν, ἄνδρες ἀδελφοί;' Πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς·
'Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ
'ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ
39 'λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. [e]ὑμῖν γάρ e ch. 8. 26.
'ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν [f]καὶ πᾶσι τοῖς f ch. 10. 45; & 11. 5..9,
'εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προςκαλέσηται Κύριος ὁ Θεὸς 15..18 Eph. 2. 11
40 'ἡμῶν.' ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι [40]διεμαρτύρετο, καὶ ..19; & 3. 5. 6

[26] ἐλπίδι. Ὅτι, &c. [27] ∽ ᾅδην. [30] † τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν, ins. in *M.* [31] ∽ οὔτε ἐγκατελείφθη. [31] † ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ins. in *M.* [31] ∽ οὔτε. [33] † νῦν, ins. in *M.* [36] ὅτι Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ, *M.* [40] ∽ διεμαρτύρατο. Comp. x. 42; and xx. 24.

παρεκάλει, λέγων· ‘ Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς
‘ ταύτης.’ οἱ μὲν οὖν [41] ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον 41
αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν· καὶ προςετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
ψυχαὶ ὡςεὶ τριςχίλιαι. Ἦσαν δὲ προςκαρτεροῦντες τῇ 42
διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει
τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προςευχαῖς. ἐγένετο δὲ πάσῃ ψυχῇ 43
φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων
a ch. 4. 32. ἐγίνετο. [a] πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, 44
b ch. 4. 34-37. καὶ εἶχον ἅπαντα κοινὰ, [b] καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξ- 45
εις ἐπίπρασκον, καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις
c ch. 20. 7. χρείαν εἶχε. [c] καθ’ ἡμέραν τε προςκαρτεροῦντες ὁμοθυμ- 46
αδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ’ οἶκον ἄρτον, μετελάμβ-
ανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας,
αἰνοῦντες τὸν Θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν 47
λαόν. ὁ δὲ Κύριος προςετίθει τοὺς σωζομένους [47] καθ’
ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

III. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον 1
εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προςευχῆς τὴν ἐννάτην.
καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, 2
ἐβαστάζετο· ὃν ἐτίθουν καθ’ ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ
ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην
παρὰ τῶν εἰςπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν. ὃς ἰδὼν Πέτρον 3
καὶ Ἰωάννην μέλλοντας εἰςιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλε-
ημοσύνην [3] λαβεῖν. ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ 4
Ἰωάννῃ, εἶπε· ‘ Βλέψον εἰς ἡμᾶς.’ ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτ- 5
οῖς, προςδοκῶν τι παρ’ αὐτῶν λαβεῖν. εἶπε δὲ Πέτρος· 6
d Mat. 10. 9. ‘ [d] Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό
‘ σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωρ-
‘ αίου ἔγειραι καὶ περιπάτει.’ καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς 7
δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρε· παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ
αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη, καὶ περιε- 8
πάτει· καὶ εἰςῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν, περιπατῶν
καὶ ἀλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν. καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς 9

[41] = ἀσμένως. [47] καθ’ ἡμέραν ἐπὶ τὸ αὐτό. Πέτρος
δὲ, &c. [3] = λαβεῖν.

10 ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν Θεόν· ἐπεγίνω-
σκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην
καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ· καὶ ἐπλήσθησαν
θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.
11 Κρατοῦντος δὲ [11]αὐτοῦ τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, συν-
έδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλου-
12 μένῃ Σολομῶνος ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ Πέτρος ἀπεκρίνατο
πρὸς τὸν λαόν· 'Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ
'τούτῳ; ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ
13 'πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν· [a]ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ a ch. 5. 30.
'Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐδόξασε
'τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς [13]μὲν παρεδώκατε,
'καὶ ἠρνήσασθε [13]αὐτὸν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίν-
14 'αντος ἐκείνου ἀπολύειν. [b]ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκ- b Mat.27.20. Mar.15.11.
'αιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι Lu. 23. 18. Jno. 18. 40.
15 'ὑμῖν, [c]τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ Ja. 5. 6.
16 'Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. καὶ c ch. 2. 24.
'ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦτον ὃν θεωρεῖτε
'καὶ οἴδατε, [16]ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἡ πίστις ἡ
'δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι
17 'πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν, ἀδελφοὶ, [d]οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν d ch. 13. 27.
18 'ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. [e]ὁ δὲ Θεὸς ἃ e Lu. 24. 44.
'προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν
19 '[18]αὐτοῦ, παθεῖν τὸν Χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτω. μετα-
'νοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν
20 'τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ
'προσώπου τοῦ Κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν [20]προκεχειρ-
21 'ισμένον ὑμῖν Ἰησοῦν Χριστόν· ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν
'δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν
'ἐλάλησεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος [21]τῶν ἁγίων αὐτοῦ προ-
22 'φητῶν [21]ἀπ' αἰῶνος. [f]Μωϋσῆς μὲν[22] [22]πρὸς τοὺς πατ- f ch. 7. 37. Deut.18.15.

[11] τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ, M. [13] μὲν, om. in M. [13] + αὐτον. [16] ἐστερέωσε· τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ, &c. [18] ∾ παθεῖν τὸν Χριστὸν αὐτοῦ. [20] προκεκηρυγμένον, M. [21] πάντων ἁγίων: others, ∾ πάντων τῶν ἁγίων. [21] = ἀπ' αἰῶνος. [22] + γὰρ, ins. in M. [22] = πρὸς τοὺς πατέρας.

'ἔρας εἶπεν, ὅτι "Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ
"Θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσ-
"εσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς." ἔσται 23
'δὲ, πᾶσα ψυχὴ, ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου
'ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες δὲ 24
'οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς, ὅσοι ἐλάλ-
a Gen. 12. 3; & 22. 18; & 26. 4. Ro. 15. 18. 'ησαν, καὶ [24]κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. [a]ὑμεῖς 25
'[25]ἐστε οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ τῆς διαθήκης ἧς
'διέθετο ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς
''Αβραάμ· "Καὶ [25]ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται
b ch. 13. 46. "πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς" [b]ὑμῖν πρῶτον ὁ Θεὸς, 26
'ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ,[26] ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογ-
'οῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πον-
'ηριῶν ὑμῶν.'

IV. Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν 1
αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκ-
αῖοι, διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, 2
καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν [2]τὴν ἐκ
νεκρῶν. καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ἔθεντο εἰς 3
τήρησιν εἰς τὴν αὔριον, ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ 4
δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ
ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. Ἐγένετο δὲ 5
ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ
πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς [5]εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ 6
Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα καὶ Καϊάφαν καὶ Ἰωάννην καὶ
Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ.
καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν [7]μέσῳ, ἐπυνθάνοντο· "Ἐν ποίᾳ 7
δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς";
Τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτ- 8
ούς· '"Αρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ, 9
'εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου
c ch. 2. 24. 'ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, [c]γνωστὸν ἔστω 10

[24] προκατήγγειλαν, *M.* prob. from ver. 18. [25] ∾ ἐστε υἱοί. [25] ἐν, om. in *M.* [26] † Ἰησοῦν, ins. in *M.* [2] ∾ τῶν. Comp. Luke xx. 35. [5] ∾ ἐν. [7] † τῷ, ins. in *M.*

‘πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν τῷ
‘ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς
‘ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ
11 ‘οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. [a]οὗτός ἐστιν ὁ — [a] Ps. 118. 22.
‘λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ’ ὑμῶν τῶν [11]οἰκοδομούντων, ὁ — Isa. 28. 16. Mat. 21. 42.
12 ‘γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. [12]καὶ οὐκ ἔστιν ἐν — Mar. 12. 10. Lu. 20. 17.
‘ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὔτε γάρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον — Rom. 9. 33. 1 Pet. 2. 7.
‘ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ — Mat. 1. 21.
‘σωθῆναι ἡμᾶς.’
13 Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παῤῥησίαν καὶ Ἰω-
άννου, καὶ καταλαβόμενοι, ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί
εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, (ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι
14 σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν,) τὸν [14]δὲ ἄνθρωπον βλέποντες σὺν
αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπ-
15 εῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν,
16 συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες· ‘Τί ποιήσομεν
‘τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον
‘γέγονε δι’ αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ
17 ‘φανερὸν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ’ ἵνα μὴ
‘ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ ἀπειλη-
‘σώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ
18 ‘μηδενὶ ἀνθρώπων.’ καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγ-
γειλαν [18]αὐτοῖς τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκ-
19 ειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. [b]ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰω- — [b] ch. 5. 29.
άννης ἀποκριθέντες πρὸς αὐτοὺς εἶπον· ‘Εἰ δίκαιόν
‘ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ
20 ‘Θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ
21 ‘ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν.’ οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέ-
λυσαν αὐτοὺς, μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ πῶς κολάσωνται
αὐτοὺς, διὰ τὸν λαόν· ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ἐπὶ
22 τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ
ἄνθρωπος, ἐφ’ ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.
23 Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγ-
γειλαν ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι

[11] ∽ οἰκοδόμων. [12] + καὶ οὐκ . . . σωτηρία, others om. ἡ σωτηρία. [14] ∽ τε. [18] = αὐτοῖς.

εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς 24
τὸν Θεὸν, καὶ εἶπον· ‘Δέσποτα, σὺ ὁ Θεὸς, ὁ ποιήσας
‘τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα
a Ps. 2. 1, 2. ‘τὰ ἐν αὐτοῖς, [a]ὁ διὰ στόματος Δαυῒδ [25]παιδός σου 25
‘εἰπών, “Ἱνατί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν
“κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχ- 26
“οντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ
“κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.” συνήχθησαν γὰρ ἐπ’ [27]ἀλ- 27
‘ηθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου
‘Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος 28
‘σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραὴλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου
‘καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι. καὶ τανῦν, Κύριε, 29
b ch. 14. 3; & 19. 8. ‘ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, [b]καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου
Eph. 6. 18-20. ‘μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου ἐν τῷ 30
1 Thess. 2. 2. ‘τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ
‘τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος ἁγίου παιδός σου
‘Ἰησοῦ.’ Καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος, ἐν 31
ᾧ ἦσαν συνηγμένοι· καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύμ-
ατος ἁγίου καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παῤ-
ῥησίας.
c ch. 2. 44. [c]Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ 32
ἡ ψυχὴ μία· καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν
ἴδιον εἶναι, ἀλλ’ ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ μεγάλῃ 33
δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀνα-
στάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ· χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ
πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· 34
ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες
ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ ἐτίθουν παρὰ 35
τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ, καθότι
ἄν τις χρείαν εἶχεν. [36]Ἰωσῆς δὲ, ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας 36
ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, (ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, υἱὸς
παρακλήσεως,) Λευΐτης, Κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος 37
αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκε παρὰ
τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

[25] † τοῦ, ins. in M. [27] ∾ ἀληθείας ἐπὶ τόν.
[36] ∾ Ἰωσήφ.

1 V. Ἀνὴρ δέ τις Ἀνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφείρῃ τῇ
2 γυναικὶ αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα· καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς
τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς [2]αὐτοῦ· καὶ ἐνέγκας
3 μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. εἶπε
δὲ Πέτρος· ‘Ἀνανία, διατί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν
‘καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον [a]καὶ [a] Num. 30.2 Deut. 23.21.
4 ‘νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μένον
‘σοὶ ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι
‘ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω
5 ‘ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ.’ ἀκούων δὲ [5]ὁ Ἀνανίας τοὺς
λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος
6 μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας [5]ταῦτα. ἀναστάντες
δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν, καὶ ἐξενέγκαντες
7 ἔθαψαν. Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ
8 γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς εἰςῆλθεν. ἀπεκρίθη
δὲ αὐτῇ ὁ Πέτρος· ‘Εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον
9 ‘ἀπέδοσθε;’ ἡ δὲ εἶπε· ‘Ναί, τοσούτου.’ ὁ δὲ Πέτρος
εἶπε πρὸς αὐτήν· ‘Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν [b]πειράσαι [b] ver. 3.
‘τὸ πνεῦμα Κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν
10 ‘ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε.’ ἔπεσε δὲ
παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν· εἰς-
ελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκρὰν, καὶ ἐξ-
11 ενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένετο
φόβος μέγας ἐφ’ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας
12 τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀπο-
στόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά·
13 καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος·
τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς. ἀλλ’
14 ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός· (μᾶλλον δὲ προςετίθεντο
πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ, πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν·)
15 ὥςτε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τι-
θέναι ἐπὶ [15]κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου
16 κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ
πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων [16]εἰς Ἱερουσαλὴμ, φέροντες

[2] = αὐτοῦ. [5] + ὁ. [5] = ταῦτα. [15] ∾ κλιναρίων.
Comp. Luke v. 18, 19, 24. [16] ∾ εἰς.

ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων,
οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες.
Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ 17
οὖσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ 18
ἐπέβαλον τὰς χεῖρας [18]αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ
ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ Κυρίου 19
διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγ-
ών τε αὐτοὺς εἶπε· ‘Πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν 20
‘τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.’
ἀκούσαντες δὲ εἰςῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ 21
ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερου-
σίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτ-
ήριον, ἀχθῆναι αὐτούς. οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι 22
οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ· ἀναστρέψαντες δὲ ἀπ-
ήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι Τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν 23
‘κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας
‘[23]ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν· ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα
‘εὕρομεν.’ ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ,τε 24
ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διη-
πόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμενος 25
δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς,[25] ὅτι ‘Ἰδοὺ, οἱ ἄνδρες, οὓς
‘ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ δι-
‘δάσκοντες τὸν λαόν.’ τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν 26
τοῖς ὑπηρέταις, ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας· ἐφοβοῦντο
γὰρ τὸν λαὸν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν. ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς 27
ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ
a ch. 4. 18, 21. ἀρχιερεὺς, [a]λέγων· ‘[28]Οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν 28
‘ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ ἰδοὺ,
‘πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ
‘βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ’ ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου
b ch. 4. 19. ‘τούτου.’ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, 29
c ch. 2. 24; & 3. 15. εἶπον· ‘[b]Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. [c]ὁ 30

[18] = αὐτῶν. Comp. iv. 3; vi. 6, and elsewhere; Luke iv. 40; xiii. 13; xx. 19. [23] † ἔξω, ins. in *M*. [25] † λέγων, ins. in *M*. [28] + Οὐ.

'Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς
31 'διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου· [a]τοῦτον ὁ Θεὸς [a] Heb. 2. 10. Lu. 24. 47.
'ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι
32 'μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. [b]καὶ [b] Jno. 15. 26, 27.
'ἡμεῖς ἐσμεν [32]αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων,
'καὶ τὸ πνεῦμα [32]δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς
33 'πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.' Οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο,
34 καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ
συνεδρίῳ Φαρισαῖος, ὀνόματι Γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος,
τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσεν ἔξω βραχύ [34]τι τοὺς
35 [34]ἀποστόλους ποιῆσαι. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς· '"Ανδρες
'Ἰσραηλῖται, προςέχετε ἑαυτοῖς, ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις
36 '[35]τούτοις τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν
'ἡμερῶν ἀνέστη Θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν, ᾧ
'[36]προςεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡςεὶ τετρακοσίων· ὃς
'ἀνῃρέθη, καὶ πάντες, ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν
37 'καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ
'Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέ-
'στησε λαὸν [37]ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπώλετο,
38 'καὶ πάντες, ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ
'τανῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτ-
'ων, καὶ [38]ἐάσατε αὐτούς· ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ
39 'βουλὴ [38]αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ
'ἐκ Θεοῦ ἐστιν, οὐ [39]δύνασθε καταλῦσαι [39]αὐτοὺς, μή-
40 'ποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε.' Ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ·
καὶ προςκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δείραντες παρ-
ήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, καὶ
41 ἀπέλυσαν αὐτούς. [c]οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες [c] Mat. 5. 10..12.
ἀπὸ προςώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος[41] Rom. 5. 3.
κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι· πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ Phil. 1. 29. Jam. 1. 2.
ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγ- 1 Pet. 4. 13.
γελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν Χριστόν.

[32] = αὐτοῦ. [32] + δὲ. [34] + τι. [34] ∾ ανθρώπους.
[35] τούτοις· τί μέλλετε πράσσειν; [36] ∾ προσεκλίθη.
[37] + ἱκανὸν. [38] ∾ ἄφετε. [38] + αὔτη. [39] ∾ δυν-
ήσεσθε. [39] ∾ αὐτὸ. [41] † αὐτοῦ, ins. in *M*.

VI. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν 1
μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς
τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ
καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προςκαλεσάμενοι δὲ οἱ 2
δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον· ‘Οὐκ ἀρεστόν
‘ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ δια-
‘κονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν, ἀδελφοί, ἄνδρας 3
‘ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος[3] καὶ
‘σοφίας, οὓς [3]καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης·
‘ἡμεῖς δὲ τῇ προςευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προς- 4
a ch. 8. 5, 26; & 21. 8. ‘καρτερήσομεν.’ [a]καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς 5
τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη
πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρό-
χορον καὶ Νικάνορα καὶ Τίμωνα καὶ Παρμενᾶν καὶ
Νικόλαον προςήλυτον Ἀντιοχέα, οὓς ἔστησαν ἐνώπιον 6
τῶν ἀποστόλων· καὶ προςευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς
χεῖρας. Καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο 7
ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα· πολύς τε
ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει.

Στέφανος δὲ πλήρης [8]χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει 8
τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ 9
τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτίνων,
καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας
καὶ Ἀσίας, συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ· καὶ οὐκ ἴσχυον 10
ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. τότε 11
ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγοντας, ὅτι ‘Ἀκηκόαμεν αὐτοῦ
‘λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωϋσῆν καὶ τὸν Θεόν.’
συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ 12
τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν,
καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδ-
εῖς, λέγοντας· ‘Ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα 13
‘[13]λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου[13] καὶ τοῦ νόμου.
‘ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι “Ἰησοῦς ὁ Ναζ- 14
“ωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀλλάξει

[3] † ἁγίου, ins. in M. [3] καταστήσωμεν, M. [8] πίστεως, M. [13] † βλάσφημα, ins. in M. [13] † τούτου, ins. in M.

15 " τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωϋσῆς." καὶ ἀτενίσαντες
εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ εἶδον
τὸ πρόςωπον αὐτοῦ ὡςεὶ πρόςωπον ἀγγέλου.

1 VII. Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς· ' Εἰ [1]ἄρα ταῦτα οὕτως
2 ' ἔχει;' ὁ δὲ ἔφη· '"Ανδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσ-
' ατε. ὁ Θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ
' ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν
3 ' Χαῤῥάν· [a]καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· "Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς a Gen. 12. 1.
" σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο [3]εἰς γῆν ἣν
4 " ἂν σοι δείξω." τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων κατῴκ-
' ησεν ἐν Χαῤῥάν· κἀκεῖθεν, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν
' πατέρα αὐτοῦ, μετῴκισεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην,
5 ' εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε· καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρο-
' νομίαν ἐν αὐτῇ οὐδὲ βῆμα ποδός· καὶ ἐπηγγείλατο
' αὐτῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματι
6 ' αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. [b]ἐλάλησε b Gen. 15. 13.
' δὲ οὕτως ὁ Θεός, ὅτι "Ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον
" ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν
7 " ἔτη τετρακόσια· καὶ τὸ ἔθνος, ᾧ ἐὰν δουλεύσωσιν, κρινῶ
" ἐγώ," εἶπεν ὁ Θεός· " Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται,
8 " καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ." ([c]καὶ ἔδωκεν c Gen. 17. 9;
' αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως ἐγέννησε τὸν & 21. 2; & 25. 24;
' Ἰσαὰκ καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ· καὶ ὁ & 29. 32; & 30. 5;
' Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ Ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατρι- & 35. 23.
9 ' άρχας. [d]καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες, τὸν Ἰωσὴφ d Gen. 37. 28.
10 ' ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ, [e]καὶ e Gen. 41. 37.
' [10]ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ
' ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ βασιλ-
' έως Αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ'
11 ' Αἴγυπτον καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ'
' ὅλην [11]τὴν γῆν Αἰγύπτου καὶ Χαναὰν καὶ θλίψις
' μεγάλη· καὶ οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν.
12 ' [f]ἀκούσας δὲ Ἰακὼβ ὄντα [12]σῖτα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξαπέ- f Gen. 42. 1.

[1] = ἆρα. [3] ∾ εἰς τὴν γῆν. [10] ἐξείλετο, M. [11] ∾ τὴν Αἴγυπτον. [12] ∾ σιτία εἰς Αἴγυπτον.

a Gen. 45. 3. ‘ στειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον. [a]καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ 13
‘ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν
b Gen. 46. 27. Deut. 10. 22. ‘ ἐγένετο τῷ Φαραὼ τὸ γένος τοῦ Ἰωσήφ. [b]ἀποστείλας 14
‘ δὲ Ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ [14]Ἰακὼβ
‘ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν [14] ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα
c Gen. 46. 5; & 49. 33. ‘ πέντε. [c]κατέβη δὲ Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτ- 15
d Gen. 23. 16; & 33. 19; ‘ ησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. [d]καὶ μετετέθησαν εἰς 16
& 47. 30; ‘ Συχὲμ, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι, [16]ᾧ ὠνήσατο
& 50. 13. Jos. 24. 32. ‘ Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμὸρ τοῦ
e Ex. 1. 7, 8. ‘ Συχέμ.) [e]Καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας, 17
‘ ἧς [17]ὤμοσεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραὰμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ
‘ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερ- 18
‘ ος, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισάμενος τὸ 19
‘ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν
f Exod. 2. 2..13. ‘ ἔκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. [f]Ἐν 20
Heb. 11. 23. ‘ ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ Θεῷ· ὃς
g Exod. 2. 7. ‘ ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός.[20] [g]ἐκ- 21
‘ τεθέντα δὲ αὐτὸν, [21]ἀνείλατο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραὼ
‘ καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη 22
‘ Μωϋσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγ-
‘ οις καὶ [22]ἐν ἔργοις [22]αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσ- 23
‘ σαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ
‘ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ.
‘ καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν 24
‘ ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον.
‘ ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ 25
‘ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν· οἱ δὲ οὐ συν-
‘ ῆκαν. τῇ [26]δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, 26
‘ καὶ [26]συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών “ [26]“Ἄνδρες,
“ ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς· ἱνατί ἀδικεῖτε ἀλλήλους;’ ὁ δὲ 27
‘ ἀδικῶν τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών “ Τίς σε
“ κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελ- 28

[14] + Ἰακὼβ. [14] † αὐτοῦ, ins. in *M*. [16] ὃ, *M*.
[17] ∾ ὡμολόγησεν. [20] † αὐτοῦ, ins. in *M*. [21] ἀνείλ-
ετο, *M* [22] = ἐν. [22] αὐτοῦ om. in *M*. [26] ∾ τε.
[26] ∾ συνήλλασσεν. [26] ∾ Ἄνδρες ἀδελφοί ἐστε· ἱνατί.

" εἶν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπ-
29 " τιον;" ἔφυγε δὲ Μωϋσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ
' ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς
30 ' δύο. [a] καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα ὤφθη a Exod. 3. 1..10.
' αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος [30] Κυρίου ἐν
31 ' [30] φλογὶ πυρὸς βάτου. ὁ δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν [31] ἐθαύμαζε
' τὸ ὅραμα· προςερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο
32 ' φωνὴ Κυρίου [31] πρὸς αὐτόν· " Ἐγὼ ὁ Θεὸς τῶν πατ-
" έρων σου, ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ
" Θεὸς Ἰακώβ." ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς οὐκ
33 ' ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Κύριος· " Λῦσον
" τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας
34 " γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου
" τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα,
" καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς· καὶ νῦν δεῦρο, ἀπο-
35 " στελῶ σε εἰς Αἴγυπτον." τοῦτον τὸν Μωϋσῆν, ὃν
' ἠρνήσαντο, εἰπόντες· " Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα
" καὶ δικαστήν;" τοῦτον ὁ Θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν
' ἀπέστειλεν [35] ἐν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ
36 ' βάτῳ. [b] οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ b Exod. vii. viii. ix. x.
' σημεῖα ἐν γῇ [36] Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ καὶ xi. xiv; & 16. 1.
37 ' ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. [c] οὗτός ἐστιν ὁ Μωϋ- Ps.78.13..42,
' σῆς ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ· " Προφήτην ὑμῖν 52..55; & 106.11..33.
" ἀναστήσει [37] Κύριος ὁ Θεὸς [37] ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς c ch. 3. 22. Deut.18.15, 18.
38 " ἐμέ· [37] αὐτοῦ ἀκούσεσθε." [d] οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν d Ex.19.3,20.
' τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλ-
' οῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν,
39 ' ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν· [e] ᾧ οὐκ ἠθέλησαν e Neh. 9. 16, 17.
' ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' ἀπώσαντο καὶ
' ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, [f] εἰ- f Ex.32.1..8.
40 ' πόντες τῷ Ἀαρών· " Ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἳ προπορ-
" εύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν
" ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ."

[30] + Κυρίου. [30] ∾ πυρὶ φλογὸς. [31] ἐθαύμασε, M.
[31] = πρὸς αὐτόν. [35] ∾ σὺν. [36] Αἰγύπτου, M.
[37] = Κύριος. [37] † ὑμῶν, ins. in M. [37] + αὐτοῦ ἀκούσεσθε.

‘ καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγ- 41
‘ αγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργ-
a Ps. 81. 11, 12. ‘ οις τῶν χειρῶν αὐτῶν. [a] ἔστρεψε δὲ ὁ Θεὸς καὶ παρέ- 42
Jer. 19. 13. Amos 5. 25. ‘ δωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς
‘ γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν, “ Μὴ σφάγια καὶ
“ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ
b Lev. 18. 24. “ ἐρήμῳ, οἶκος Ἰσραήλ;” [b] καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ 43
‘ Μολὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν [43] Ῥεμφὰν, τοὺς
‘ τύπους, οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς· καὶ μετοικιῶ
c Ex. 25. 40. Heb. 8. 5. ‘ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. [c] Ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου 44
‘ ἦν [44] ἐν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διε-
‘ τάξατο ὁ λαλῶν τῷ Μωϋσῇ, ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν
d Jos. 3. 14. ‘ τύπον ὃν ἑωράκει, [d] ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ 45
‘ πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν,
‘ ὧν ἔξωσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν,
e 1 Sa. 16. 12, 13. ‘ ἕως τῶν ἡμερῶν Δαυίδ. [e] ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ 46
2 Sa. 7. 1. ‘ Θεοῦ, καὶ ᾐτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.
1 Chr. 17. 12. Ps. 132. 5. ‘ [f] Σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψ- 47
f ch. 17. 24. 1 Ki. 6. 1; ‘ ιστος ἐν χειροποιήτοις [48] κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης 48
& 8. 27. g Isa. 66. 1. ‘ λέγει· “ [g] Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον 49
“ τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; λέγει
“ Κύριος· ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ ἡ 50
h Jer. 6. 10; & 9. 25, 26. “ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα;” . . . [h] Σκληροτράχ- 51
Ezek. 44. 5. ‘ ηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσίν· ὑμεῖς
‘ ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες
‘ ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ 52
‘ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας
‘ περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται
i Ex. 19. 3. Gal. 3. 19. ‘ καὶ φονεῖς γεγένησθε· [i] οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς 53
‘ διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε . . .’
Ἀκούοντες δὲ ταῦτα, διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, 54
k ch. 6. 5. καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. [k] ὑπάρχων δὲ 55
πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε
δόξαν Θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ
εἶπεν· ‘ Ἰδοὺ, θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ 56

[43] ∾ Ῥεφὰν. [44] = ἐν. [48] † ναοῖς, ins. in M.

'τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ Θεοῦ.'
57 κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν,
καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν· [a]καὶ ἐκβαλόντες ἔξω [a] ch. 22. 20.
58 τῆς πόλεως, ἐλιθοβόλουν. καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ
ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου
59 Σαύλου, [b]καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον [b] Mat. 5. 44. Lu. 6. 28: & 23. 34.
60 καὶ λέγοντα, 'Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου.' θεὶς
δὲ τὰ γόνατα ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ· 'Κύριε, μὴ στήσῃς
'αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην.' καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

1 VIII. [c]Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. [c] ch. 22. 10.
Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν
ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις· πάντες τε διεσπάρησαν
κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, πλὴν τῶν
2 ἀποστόλων. συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐ-
3 λαβεῖς, καὶ ἐποιήσαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. [d]Σαῦλος [d] ch. 22. 4; & 26. 10, 11.
δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰςπορ-
ευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας, παρεδίδου εἰς
φυλακήν.
4 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν
5 λόγον. [e]Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, [e] ch. 6. 5.
6 ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. προςεῖχόν τε οἱ ὄχλοι
τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ
7 ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν
γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα φωνῇ
μεγάλῃ ἐξήρχετο· πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ
8 ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει
9 ἐκείνῃ. Ἀνὴρ δέ τις, ὀνόματι Σίμων, προϋπῆρχεν ἐν
τῇ πόλει, μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας,
10 λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν· ᾧ προςεῖχον [10]πάντες
ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες· 'Οὗτός ἐστιν ἡ
11 'δύναμις τοῦ Θεοῦ ἡ [10]καλουμένη μεγάλη.' προςεῖχον
δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι
12 αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ
[12]τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος

[10] + πάντες. [10] καλουμένη, om. in M. [12] = τά.

[12]'Ιησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες.
ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προς- 13
καρτερῶν τῷ Φιλίππῳ· θεωρῶν τε [13]δυνάμεις καὶ σημεῖα
[13]μεγάλα γινόμενα ἐξίστατο.
Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέ- 14
δεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς
αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην· οἵτινες καταβάντες 15
προςηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον.
([16]οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκὸς, μόνον δὲ 16
βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.)
τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον 17
πνεῦμα ἅγιον. [18]Ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως 18
τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
προςήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων· 'Δότε κἀμοὶ τὴν 19
'ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ
'πνεῦμα ἅγιον.' Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· 'Τὸ ἀργύριόν 20
'σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν· ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ
'ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ 21
'κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν
'εὐθεῖα [21]ἔναντι τοῦ Θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς 22
'κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ [22]Θεοῦ, εἰ ἄρα
'ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ 23
'χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα.'
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπε· 'Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ 24
'πρὸς τὸν Κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρ-
'ήκατε.' Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες 25
τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ,
πολλάς τε κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο.
Ἄγγελος δὲ Κυρίου ἐλάλησε πρὸς Φίλιππον, λέγων· 26
'Ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν
'τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν· αὕτη
'ἐστὶν ἔρημος.' καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη· καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ 27
Αἰθίοψ εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης [27]τῆς βασιλίσσης

[12] † τοῦ, ins. in *M.* [13] σημεῖα καὶ δυνάμεις μεγάλας γινομένας *M.* [13] = μεγάλα. [16] ∽ οὐδέπω. [18] Θεασάμενος. [21] ἐνώπιον, *M.* [22] ∽ Κυρίου. [27] + τῆς.

28 Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς· ὃς ἐληλύθει
προςκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ
καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν
29 προφήτην Ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ·
30 'Πρόςελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ.' προς-
δραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος
τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν· 'Ἆρά γε γινώσκεις, ἃ
31 'ἀναγινώσκεις;' ὁ δὲ εἶπε· 'Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν
'μή τις ὁδηγήσῃ με;' παρεκάλεσέ τε τὸν Φίλιππον
32 ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. [a] ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς, a Isa.53.7,8
ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη· 'Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν
'ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν
33 'ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ
'ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη· τὴν δὲ γενεὰν
'αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ
34 'αὐτοῦ.' ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φιλίππῳ εἶπε·
'Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο,—περὶ
35 'ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τινός;' ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ
στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης,
36 εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ
37 τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ· καί φησιν ὁ εὐνοῦχος·
38 'Ἰδοὺ ὕδωρ· τί κωλύει με βαπτισθῆναι;'[37] καὶ ἐκέλευσε
στῆναι τὸ ἅρμα· καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ,
39 ὅ,τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος· καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε
δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, [b] πνεῦμα Κυρίου ἥρπασε τὸν b 1 Ki.18.12.
Φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος· ἐπορ- Ezek.8.3. & 11.24.
40 εύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. Φίλιππος δὲ εὑρέθη
εἰς Ἄζωτον· καὶ διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις
πάσας ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.

1 IX. [c] Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου c ch.26.10.
2 εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου, προςελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, Gal.1.13. 1Tim.1.13.
ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς

[37] † Εἶπε δὲ ὁ Φίλιππος· 'Εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρ-'δίας, ἔξεστιν.' Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε· 'Πιστεύω τὸν υἱὸν 'τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν,' ins. in M.

συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας
a ch. 22. 6; & 26. 12. τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ. [a]ἐν 3
1 Cor. 15. 8. 2 Cor. 12. 2. δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ Δαμασκῷ·
καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ·
καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ· 4
'Σαοὺλ, Σαούλ, τί με διώκεις;' εἶπε δέ· 'Τίς εἶ, Κύριε;' 5
ὁ δὲ [5]Κύριος εἶπεν· ''Εγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις·
'[6]ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἴςελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθή- 6
b ch. 22. 9. 'σεταί σοι [6]τί σε δεῖ ποιεῖν.' [b]οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύ- 7
οντες αὐτῷ εἱστήκεισαν [7]ἐννεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς
φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ Σαῦλος ἀπὸ 8
τῆς γῆς· ἀνεῳγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα
ἔβλεπε· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰςήγαγον εἰς Δαμασκόν.
καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων· καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ 9
ἔπιεν. Ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνα- 10
νίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος ἐν ὁράματι· ''Ανανία.'
ὁ δὲ εἶπεν· ''Ιδοὺ ἐγώ, Κύριε.' ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν· 11
''Αναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην
'εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὀνόματι,
'Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ, προςεύχεται, καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι 12
'ἄνδρα, ὀνόματι Ἀνανίαν, εἰςελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ
'χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ.' ἀπεκρίθη δὲ [13]Ἀνανίας· 13
'Κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου,
'ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἱερουσαλήμ. καὶ 14
'ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας
'τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου.' εἶπε δὲ πρὸς 15
αὐτὸν ὁ Κύριος· 'Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἐστὶν
'οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ
'βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ, 16
'ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.' Ἀπ- 17
ῆλθε δὲ Ἀνανίας καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν· καὶ ἐπιθεὶς
ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε· 'Σαοὺλ ἀδελφὲ, ὁ Κύριος

[5] = Κύριος εἶπεν. [6] † σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτί-
ζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε· 'Κύριε, τί με θέλεις
'ποιῆσαι;' καὶ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν· ''Ανάστηθι,' ins. in M.
[6] ∾ ὅ,τι. [7] ∾ ἔνεοι. [13] † ὁ, ins. in M.

‘ἀπέσταλκέ με, ([17]Ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ
‘ἤρχου,) ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος
18 ‘ἁγίου.’ καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτ-
οῦ ὡςεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε·[18] καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη.
καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν.
19 [a]Ἐγένετο δὲ[19] μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας a Gal. i. 17, 18.
20 τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν
21 [20]Ἰησοῦν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ
πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον· ‘Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ
‘πορθήσας ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα
‘τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς
22 ‘ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς.’ Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυνα-
μοῦτο καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας
ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός.
23 Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ
24 Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· [b]ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπι- b Cor. 11. 32.
βουλὴ αὐτῶν· παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ
25 νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθ-
ηταὶ νυκτὸς καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν
26 σπυρίδι. Παραγενόμενος δὲ[26] [26]εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐπειρᾶτο
κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν,
27 μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητής. Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβό-
μενος αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο
αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν Κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν
αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαῤῥησιάσατο ἐν τῷ ὀνόμ-
28 ατι τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ’ αὐτῶν εἰςπορευόμενος καὶ
ἐκπορευόμενος [28]ἐν Ἱερουσαλὴμ, [28]καὶ παῤῥησιαζόμενος
29 ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συν-
εζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν
ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν
30 εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν.
31 Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθ’ ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ
Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμεναι

[17] = Ἰησοῦς. [18] † παραχρῆμα, ins. in *M.* [19] † ὁ Σαῦλος, ins. in *M.* [20] Χριστὸν, *M.* [26] † ὁ Σαῦλος, ins. in *M.* [26] ∾ ἐν. [28] ∾ εἰς. [28] + καί.

καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ [31]Κυρίου καὶ τῇ παρα-
κλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο.
Ἐγένετο δὲ Πέτρον, διερχόμενον διὰ πάντων κατελθ- 32
εῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν.
εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα, Αἰνέαν ὀνόματι ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ 33
κατακείμενον ἐπὶ κραββάτῳ, ὃς ἦν παραλελυμένος. καὶ 34
εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος· ‘Αἰνέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς ὁ Χρι-
‘στός· ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ.’ καὶ εὐθέως 35
ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν
καὶ τὸν Σάρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν Κύριον.
Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ 36
διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθ-
ῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. ἐγένετο δὲ ἐν 37
ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν·
λούσαντες δὲ αὐτὴν ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης 38
Λύδδης τῇ Ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος
ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν [38]δύο ἄνδρας πρὸς αὐτόν,
παρακαλοῦντες μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀνα- 39
στὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς, ὃν παραγενόμενον
ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι
αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ
ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ’ αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς. ἐκβαλὼν 40
δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο·
καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε· ‘Ταβιθά, ἀνάστηθι.’
ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς· καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτ-
ρον ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν· 41
φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν
αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ’ ὅλης τῆς Ἰόπ- 42
πης· καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν Κύριον. ἐγένετο δὲ 43
ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι
βυρσεῖ.

X. Ἀνὴρ δέ [1]τις ἐν Καισαρείᾳ, ὀνόματι Κορνήλιος, 1
ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς,

[31] Κυρίου· καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπληθύνοντο. [38] + δύο ἄνδρας. [1] ∾ τις ἦν ἐν.

2 εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ
αὐτοῦ, ποιῶν [2]τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δε-
3 όμενος τοῦ Θεοῦ διαπαντός, εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς,
ὡςεὶ ὥραν ἐννάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ Θεοῦ εἰς-
4 ελθόντα πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ· 'Κορνήλιε.' ὁ
δὲ ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος, εἶπε· 'Τί ἐστι,
'Κύριε;' εἶπε δὲ αὐτῷ· 'Αἱ προςευχαί σου καὶ αἱ ἐλε-
'ημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ
5 'Θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετά-
6 'πεμψαι Σίμωνα, [5]ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος· οὗτος ξενίζ-
'εται παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστιν οἰκία παρὰ
7 'θάλασσαν.'[6] ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν [7]αὐτῷ,
8 φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν [7]αὐτοῦ καὶ στρατιώτην εὐ-
σεβῆ τῶν προςκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ ἐξηγησάμενος
αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην.
9 Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων [9]ἐκείνων καὶ τῇ πόλει
ἐγγιζόντων, ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προςεύξασθαι,
10 περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ πρόςπεινος, καὶ ἤθελε
γεύσασθαι· παρασκευαζόντων δὲ [10]ἐκείνων, [10]ἐπέπεσεν
11 ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις, καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον,
καὶ καταβαῖνον[11] σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσ-
σαρσιν ἀρχαῖς [11]δεδεμένον καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς,
12 ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα [12]τῆς γῆς [12]καὶ τὰ
13 θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ
ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν· ''Ἀναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ
14 'φάγε.' ὁ δὲ Πέτρος εἶπε· 'Μηδαμῶς, Κύριε· ὅτι οὐδέ-
15 'ποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον.' καὶ φωνὴ
πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν· '"Α ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ
16 'μὴ κοίνου.' τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς· καὶ [16]πάλιν
ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν.

[2] + τε. [5] ∾ τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον. [6] † Οὗτος λαλήσει σοι τί σε δεῖ ποιεῖν: others, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου, ins. in *M.* [7] τῷ Κορνηλίῳ, *M.* [7] = αὐτοῦ. [9, 10] ∾ αὐτῶν. [10] ∾ ἐγένετο. [11] † ἐπ' αὐτὸν, ins. in *M.* [11] = δεδεμένον, καὶ. [12] + τῆς γῆς. [12] = καὶ τὰ θηρία. [16] = πάλιν.

'Ως δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα 17
ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ, οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ Κορν-
ηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν Σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ
τὸν πυλῶνα· καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο, εἰ Σίμων ὁ 18
ἐπικαλούμενος Πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ Πέτρου 19
[19]διενθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ
a ch. 15. 7. πνεῦμα· 'Ἰδοὺ, ἄνδρες [19]τρεῖς ζητοῦσί σε· [a]ἀλλὰ ἀναστὰς 20
'κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν [20]διακρινό-
'μενος ὅτι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς.' Καταβὰς δὲ Πέτρος 21
πρὸς τοὺς ἄνδρας,[21] εἶπεν· 'Ἰδοὺ, ἐγώ εἰμι, ὃν ζητεῖτε· τίς
'ἡ αἰτία, δι' ἣν πάρεστε;' οἱ δὲ εἶπον· 'Κορνήλιος ἑκατ- 22
'οντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν,
'μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων,
'ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς
'τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ.' εἰς- 23
καλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισε. Τῇ δὲ [23]ἐπαύριον ἀνα-
στὰς ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ
[23]Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰςῆλθον εἰς 24
τὴν Καισάρειαν. ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προςδοκῶν αὐτοὺς,
συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαί-
ους φίλους. 'Ως δὲ ἐγένετο [25]τοῦ εἰςελθεῖν τὸν Πέτρον, 25
συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας
b ch. 14. 11..15. Rev. 19. 10. προςεκύνησεν. ὁ δὲ Πέτρος αὐτὸν ἤγειρε, λέγων· '[b]Ἀνά- 26
'στηθι· κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι.' καὶ συνομιλῶν 27
αὐτῷ εἰςῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς.
c Jno. 4. 9. [c]ἔφη τε πρὸς αὐτούς· 'Ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν 28
'ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προςέρχεσθαι ἀλλο-
'φύλῳ· καὶ ἐμοὶ ὁ Θεὸς ἔδειξε μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθ-
'αρτον λέγειν ἄνθρωπον. διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον 29
'μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψ-
'ασθέ με;' καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη· 'Ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας 30
'μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐν-

[19] ἐνθυμουμένου, M. [19] = τρεῖς, others δύο. [20] ∾ διακρινόμενος· διότι, &c. [21] † τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου πρὸς αὐτὸν, ins. in M. [23] ἐπαύριον ὁ Πέτρος ἐξῆλθε, M. [23] † τῆς, ins. in M. [25] τοῦ, om. in M.

'νάτην [30]ὥραν προςευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου· καὶ ἰδοὺ,
'ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καί φησι·
31 "Κορνήλιε, εἰςηκούσθη σου ἡ προςευχὴ καὶ αἱ ἐλεημο-
32 "σύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. πέμψον
"οὖν εἰς Ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα ὃς ἐπικαλ-
"εῖται Πέτρος· οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσ-
"έως παρὰ θάλασσαν, [32]ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι."
33 'ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας
'παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον [33]τοῦ
'Θεοῦ πάρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ προςτεταγμένα σοι
34 'ὑπὸ τοῦ [33]Θεοῦ.' Ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν·
'[a]Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προς- a Deut. 10. 17. 2 Chr. 19. 7.
35 'ωπολήπτης ὁ Θεός· [b]ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος Job 34. 19.
'αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. b ch. 15. 7..9. Rom. 3. 29; & 10. 12..14.
36 'τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εὐαγγελιζό- Rom. 2. 11.
'μενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων Gal. 2. 6. Eph. 6. 9.
37 'Κύριος. [c]ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς Col. 3. 25. 1 Pet. 1. 17.
'Ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, μετὰ τὸ c Lu. 4. 14.
38 'βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, [d]Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζ- d Lu. 4. 18.
'αρὲτ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ
'δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς
'καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ Θεὸς ἦν
39 'μετ' αὐτοῦ, (καὶ ἡμεῖς[39] μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν
'ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ,) ὃν
40 '[39]καὶ ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. [e]τοῦτον ὁ Θεὸς e ch. 2. 24.
'ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γεν-
41 'έσθαι [f]οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προ- f ch. 13. 31.
'κεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συν-
'εφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι
42 'αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· [g]καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ g ch. 17. 31. Ro. 14. 10.
'λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι [42]αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος 2 Cor. 5. 10.
43 'ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. [h]τούτῳ h ch. 15. 9. Jer. 31. 34.
'πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν Mic. 7. 18.

[30] = ὥραν. [32] + ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι.
[33] ∾ σου, others τοῦ Κυρίου. [33] ∾ Κυρίου. [39] † ἐσμεν, ins. in *M*. [39] καὶ, om in *M*. [42] ∾ οὗτός.

‘ λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα
‘ εἰς αὐτόν.’ Ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα 44
ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς
ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς 45
πιστοὶ ὅσοι συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ
δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται· ἤκουον γὰρ αὐτ- 46
ῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν Θεόν.
c ch. 15. 8. τότε ἀπεκρίθη ὁ Πέτρος· ‘ [c] Μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύν- 47
‘ αταί τις τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ
‘ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς;’ προςέταξέ 48
τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι [48] τοῦ Κυρίου.
τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

XI. Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες 1
κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον
τοῦ Θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, δι- 2
εκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι 3
‘ Πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰςῆλθες καὶ συνέ-
‘ φαγες αὐτοῖς.’ Ἀρξάμενος δὲ ὁ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτ- 4
d ch. 10. 9. οῖς καθεξῆς, λέγων· ‘ [d] Ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προς- 5
‘ ευχόμενος· καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον
‘ σκεῦός τι, ὡς ὀθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθι-
‘ εμένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ· εἰς ἣν 6
‘ ἀτενίσας κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς
‘ καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐραν-
‘ οῦ. ἤκουσα δὲ φωνῆς λεγούσης μοι, “ Ἀναστὰς, Πέτρε, 7
“ θῦσον καὶ φάγε.” εἶπον δέ· “ Μηδαμῶς, Κύριε· ὅτι [8] 8
“ κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰςῆλθεν εἰς τὸ στόμα
“ μου.” ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐ- 9
‘ ρανοῦ· “ Ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου.” τοῦτο 10
‘ δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς· καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς
‘ τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ, ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέ- 11
‘ στησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ
‘ Καισαρείας πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα συνελθεῖν 12
‘ αὐτοῖς [12] μηδὲν διακρινόμενον· ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ

[48] ∾ Ἰησοῦ Χριστοῦ. [8] † πᾶν, ins. in M. [12] + μηδὲν διακρινόμενον.

'οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰςήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
13 'ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν
'τῷ οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ· "'Από-
"στειλον εἰς 'Ιόππην [13] καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν
14 "ἐπικαλούμενον Πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν
15 "οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου." [a]ἐν δὲ τῷ ἄρξ- a ch. 2. 4.
'ασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτ-
16 'ούς, ὥςπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. ἐμνήσθην δὲ τοῦ
'ῥήματος [16]τοῦ Κυρίου, ὡς ἔλεγεν· "[b]'Ιωάννης μὲν b ch. 1. 5; & 19. 4.
"ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι Mat 3. 11.
17 "ἁγίῳ." εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς
'ὡς καὶ ἡμῖν, πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν Κύριον 'Ιησοῦν
'Χριστὸν, ἐγὼ [17]δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν
18 'Θεόν;' ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἡσύχασαν καὶ ἐδόξαζον
τὸν Θεὸν, λέγοντες· '"Αραγε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ Θεὸς τὴν
'μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν.'
19 [c]Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενο- c ch. 8. 1.
μένης ἐπὶ [19]Στεφάνῳ, διῆλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου
καὶ 'Αντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον
20 'Ιουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ
Κυρηναῖοι, οἵτινες, [20]ἐλθόντες εἰς 'Αντιόχειαν, ἐλάλουν
πρὸς τοὺς [20]"Ελληνας, εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον 'Ιησ-
21 οῦν. [d]καὶ ἦν χεὶρ Κυρίου μετ' αὐτῶν· πολύς τε ἀριθμὸς d Lu. 1. 66.
22 πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον. ἠκούσθη δὲ ὁ
λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν 'Ιεροσολύμοις
περὶ αὐτῶν· καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν ἕως
23 'Αντιοχείας. ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ
Θεοῦ ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς
24 καρδίας προςμένειν τῷ Κυρίῳ· ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ
πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προςετέθη
25 ὄχλος ἱκανὸς τῷ Κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς Ταρσὸν [25]ὁ Βαρν-
άβας ἀναζητῆσαι Σαῦλον· καὶ εὑρὼν [25]αὐτὸν ἤγαγεν
26 [25]αὐτὸν εἰς 'Αντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν

[13] † ἄνδρας, ins. in *M*. [16] + τοῦ. [17] + δὲ. [19] ∾ Στεφάνου.
[20] εἰςελθόντες, *M*. [20] 'Ελληνιστὰς, *M*. [25] = ὁ Βαρνάβας.
[25] + αὐτὸν. [26] + αὐτὸν.

ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον
ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθ-
ητὰς Χριστιανούς.
Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύ- 27
μων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτ- 28
ῶν, ὀνόματι Ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος λιμὸν
a Ro. 15 25. 1 Cor. 16.1. [28]μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅςτις
2 Cor. 8. 9. Gal. 2. 10. καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου.[28] [a]τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς 29
b ch. 12. 25; & 14.23; ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν
&20.17. 1 Tim. 5. 17 πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς· ὃ καὶ 30
..19. Tit. 1. 5..9. ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς [b]τοὺς πρεσβυτέρους διὰ
1 Pet. 5. 1..3. χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.

XII. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ 1
βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκ-
κλησίας. ἀνεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου 2
μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς Ἰουδαίοις, 3
προςέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον, (ἦσαν δὲ [3]αἱ ἡμέραι
τῶν ἀζύμων,) ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακὴν, παρα- 4
δοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν,
βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ.
c Eph. 6. 18. ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· [c]προςευχὴ δὲ ἦν 5
ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν Θεὸν
[5]ὑπὲρ αὐτοῦ.
Ὅτε δὲ ἔμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ Ἡρώδης, τῇ 6
νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο
στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ
τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος 7
Κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατ-
άξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων
'Ἀνάστα ἐν τάχει.' καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ
τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν· '[8]Περί- 8
'ζωσαι καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου.' ἐποίησε δὲ

[28] ∽ μεγάλην . . . ἥτις. [28] † Καίσαρος, ins. in M.
[3] + αἱ. [5] ∽ περὶ. [8] ∽ Ζῶσαι. Comp. Luke xii. 35, 37; xvii. 8. Eph. vi. 14.

οὕτω. καὶ λέγει αὐτῷ· ‘ Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ
9 ‘ ἀκολούθει μοι.’ καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ· καὶ οὐκ
ᾔδει ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου,
10 ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν
καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν
φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς·
καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη
11 ὁ ἄγγελος ἀπ’ αὐτοῦ. καὶ ὁ Πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ,
εἶπε· ‘ Νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε Κύριος τὸν
‘ ἄγγελον αὐτοῦ καὶ [11]ἐξείλατό με ἐκ χειρὸς Ἡρώδου
‘ καὶ πάσης τῆς προςδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων.’
12 συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν Μαρίας τῆς μητρὸς
Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ
13 συνηθροισμένοι καὶ προςευχόμενοι. κρούσαντος δὲ [13]αὐτ-
οῦ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προςῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦ-
14 σαι, ὀνόματι Ῥόδη· καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ
Πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα· εἰς-
δραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ
15 πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον· ‘ Μαίνῃ.’ ἡ δὲ
διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον· ‘ Ὁ ἄγγελος
16 ‘ αὐτοῦ ἐστιν.’ ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενε κρούων· ἀνοίξαντες
17 δὲ εἶδον αὐτὸν καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ
χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ὁ Κύριος αὐτὸν
ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δέ· ‘ Ἀπαγγείλατε Ἰακ-
‘ ώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα.’ καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη
18 εἰς ἕτερον τόπον. Γενομένης δὲ ἡμέρας ἦν τάραχος οὐκ
ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο.
19 Ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας
τοὺς φύλακας ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι· καὶ κατελθὼν ἀπὸ
τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Καισάρειαν διέτριβεν.
20 [a]Ἦν δὲ [20]θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· ὁμοθυμ- a Ki.5.9,11. Ezek.27.17.
αδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτόν, καὶ πείσαντες Βλάστον
τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως ᾐτοῦντο εἰρήνην· διὰ
τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς.

[11] ἐξείλετό, *M.* [13] τοῦ Πέτρου, *M.* [20] † ὁ Ἡρώδης, ins. in *M.*

ταϰτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρώδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλ- 21
ιϰὴν ϰαὶ ϰαθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐδημηγόρει πρὸς αὐτ-
ούς. ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει· ‘Θεοῦ φωνὴ ϰαὶ οὐϰ ἀνθρ- 22
‘ώπου.’ παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος Κυρίου, 23
ἀνθ' ὧν οὐϰ ἔδωϰε [23]δόξαν τῷ Θεῷ· ϰαὶ γενόμενος σϰωλ-
a ch. 6. 7; & 19. 20. ηϰόβρωτος ἐξέψυξεν. [a]Ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ ηὔξανε ϰαὶ 24
b ch. 11. 29. ἐπληθύνετο. [b]Βαρνάβας δὲ ϰαὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν ἐξ
Ἱερουσαλὴμ, πληρώσαντες τὴν διαϰονίαν, συμπαρα-
λαβόντες ϰαὶ Ἰωάννην τὸν ἐπιϰληθέντα Μάρϰον.

c ch. 14. 26. XIII. [c]Ἦσαν δέ [1]τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ ϰατὰ τὴν οὖσαν 1
ἐϰϰλησίαν προφῆται ϰαὶ διδάσϰαλοι ὅ,τε Βαρνάβας ϰαὶ
Συμεὼν ὁ ϰαλούμενος Νίγερ ϰαὶ Λούϰιος ὁ Κυρηναῖος,
Μαναήν τε Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, ϰαὶ
d ch. 9. 15; & 22. 21. Σαῦλος. [d]λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ ϰαὶ νη- 2
Rom. 1. 1; & 10. 15. στευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ‘Ἀφορίσατε δή
Gal. 1. 15; & 2. 8. ‘μοι τὸν [2]Βαρνάβαν ϰαὶ [3]τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον, ὃ
Eph. 3. 8. ‘προσϰέϰλημαι αὐτούς.’ [e]τότε νηστεύσαντες ϰαὶ προσ- 3
1 Tim. 2. 7. 2 Tim. 1. 11. εὐξάμενοι ϰαὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν.
Mat. 9. 38. e ch. 6. 6; & 8. Οὗτοι μὲν οὖν ἐϰπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ 4
15; & 14. 26. ἁγίου ϰατῆλθον εἰς τὴν Σελεύϰειαν, ἐϰεῖθέν τε ἀπέ-
f ch. 12. 25. πλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. [f]ϰαὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι 5
ϰατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς
g ch. 8. 9. τῶν Ἰουδαίων· εἶχον δὲ ϰαὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. [g]διε- 6
λθόντες δὲ [6]ὅλην τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου εὗρόν τινα
μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα Βαριησοῦς, ὃς 7
ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ.
οὗτος προσϰαλεσάμενος Βαρνάβαν ϰαὶ Σαῦλον, ἐπεζήτ-
h Exod. 7. 11. 2 Tim. 3. 8. ησεν ἀϰοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. [h]ἀνθίστατο δὲ αὐτ- 8
οῖς Ἐλύμας ὁ μάγος, (οὕτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα
αὐτοῦ,) ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πι-
i Mat. 13. 38. 1 Jno. 3. 8. στεως. Σαῦλος δὲ (ὁ ϰαὶ Παῦλος) πλησθεὶς πνεύματος 9
ἁγίου, [9]ϰαὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν εἶπεν· ‘[i][1]Ὦ πλήρης 10

[23] + τὴν, ins. in *M*. Comp. Luke ii. 14; xvii. 18; John ix. 24; Rom. iv. 20; Rev. i. 6; xi. 13. [1] = τινες. [2] † τε, ins. in *M*. [3] = τὸν. [6] ὅλην, om. in *M*. [9] = ϰαὶ.

‘ παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουργίας, υἱὲ διαβόλου,
‘ ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς
11 ‘ ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας; καὶ νῦν ἰδοὺ, χεὶρ [11]Κυρίου
‘ ἐπὶ σὲ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι
‘ καιροῦ.’ παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ’ αὐτὸν ἀχλὺς καὶ
12 σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ
ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ
τῇ διδαχῇ τοῦ Κυρίου.
13 [a]Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν Παῦλον a ch. 15. 38.
ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ἰωάννης δὲ ἀπο-
14 χωρήσας ἀπ’ αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ
δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχ-
ειαν τῆς Πισιδίας, καὶ εἰςελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν
15 τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνά-
γνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχι-
συνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες· ‘ Ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἰ
‘ ἔστι λόγος ἐν ὑμῖν [15]παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγ-
16 ‘ ετε.’ Ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ,
εἶπεν· ‘ Ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν,
17 ‘ ἀκούσατε. [b]ὁ Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου [17]ἐξελέξατο τοὺς b Exod. 1. 1;
‘ πατέρας ἡμῶν· καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν & 6. 6; & 12. 31, & 13. 14.
‘ γῇ Αἰγύπτῳ καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν c Exod. 16. 2,
18 ‘ αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, [c]καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον 35. Num. 14. 34.
19 ‘ [18]ἐτροφοφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ, [d]καὶ καθελὼν Ps. 96. 10. d Josh. 14. 1, 2.
‘ ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν [19]κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς
20 ‘ τὴν γῆν [19]αὐτῶν. [e]καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι τετρακοσ- e Judg. 2. 16;
‘ ίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ & 3. 9.
21 ‘ προφήτου. [f]κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν f 1 Sam. 8. 5; & 9. 15;
‘ αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς & 10. 1. Hos. 13. 11.
22 ‘ Βενιαμὶν, ἔτη τεσσαράκοντα· [g]καὶ μεταστήσας αὐτὸν g ch. 7. 45. 1 Sa. 13. 14;
‘ ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαυὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρ- & 15. 28; & 16. 13
‘ τυρήσας· “ Εὗρον Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, [22]ἄνδρα Ps. 89. 20.

[11] † τοῦ, ins. in *M*. [15] παρακλήσεως, πρὸς τὸν λαὸν λέγ-
ετε. [17] † Ἰσραήλ, ins. in *M*. [18] ∾ ἐτροποφόρησεν, *M*.
[19]κατεκληροδότησεν, *M*. [19, 20] ∾ αὐτῶν, ὡς ἔτεσι τετρακοσί-
οις καὶ πεντήκοντα. καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκε, &c. [22] + ἄνδρα.

" κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά
a 2Sam.7.12. Isa. 11. 1. " μου." [a]τούτου ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγ- 23
b Mal. 3. 1. ' γελίαν [23]ἤγαγε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, [b]προκηρ- 24
Mat. 3. 1. ' ύξαντος Ἰωάννου πρὸ προςώπου τῆς εἰςόδου αὐτοῦ
c Jn.1.20..27. Mat. 3.11. ' βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ. [c]ὡς δὲ 25
Mar. 1. 7. Lu. 3 16. ' ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε· " Τίνα με
" ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ· ἀλλ' ἰδού, ἔρχεται μετ'
" ἐμὲ οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι."
d ver.46;3.26. Mat. 10. 6. ' [d]ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ καὶ οἱ ἐν ὑμῖν 26
' φοβούμενοι τὸν Θεόν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτ-
e ch. 3. 17; & 15.21. ' ης ἀπεστάλη. [e]οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ 27
Jno. 16. 3. ' καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς
1 Cor. 2. 8. 1Tim.1.13. ' φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀνα-
f Mat.27.20. ' γινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν. [f]καὶ μηδεμίαν 28
' αἰτίαν θανάτου εὑρόντες ᾐτήσαντο Πιλάτον ἀναιρε-
g Mat. 27.59. ' θῆναι αὐτόν. [g]ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ 29
' γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν εἰς 30
h ch. 2. 24. i ch. 1. 3. ' μνημεῖον. [h]ὁ δὲ Θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, [i]ὃς 31
Mat.28.2,16. ' ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ
Jno. 20. 19; & 21. 1. ' τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ, [31]οἵτινές εἰσι μάρτυρες
1Cor.15.5,6. k Gen.3.15;& ' αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. [k]καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζ- 32
22.18;& 26. 4; & 49.10. ' όμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην,
Deut. 18. 15. ' ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν 33
2Sam.7.12. Ps. 132. 11. ' ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν· [l]ὡς καὶ ἐν τῷ [33]πρώτῳ
Isa.4.2;7.14; 9.6; 40.10. ' ψαλμῷ γέγραπται· " Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον
Jer. 23. 5; & 33. 14. " γεγέννηκά σε." ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν 34
Ezek. 34.23; & 37. 24. ' μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρ-
Dan.9.24,26. ' ηκεν, ὅτι [m]" Δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυῒδ τὰ πιστά." διὸ 35
l Ps.2.7. Heb. 1.5; & 5.5. ' καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει· " [n]Οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν 36
m Isa. 55. 3. n Ps. 16. 10. " διαφθοραν." [o]Δαυῒδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας
o 1 Ki. 2. 10. ' τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη καὶ προςετέθη πρὸς τοὺς
p Lu. 24. 47. Ro.3.24,28. ' πατέρας αὐτοῦ καὶ εἶδε διαφθοράν· ὃν δὲ ὁ Θεὸς ἤγειρεν, 37
Gal. 2. 16. 1 Jno.2.12. ' οὐκ εἶδε διαφθοράν. [p]γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες 38

[23] ἤγειρε, M. [31] ∾ οἵτινες νῦν εἰσι. [33] ∾ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ, M

' ἀδελφοὶ, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγ-
39 ' γέλλεται· [a]καὶ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ [a] Rom. 8. 3; & 10. 4.
' νόμῳ Μωϋσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων Heb. 7. 19; & 9. 15.
40 ' δικαιοῦται. βλέπετε οὖν, μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ εἰρη-
41 ' μένον ἐν τοῖς προφήταις· " [b]Ἴδετε, οἱ καταφρονηταὶ, [b] Isa. 28. 14. Hab. 1. 5
" καὶ θαυμάσατε καὶ ἀφανίσθητε· ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζο-
" μαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, [41]ἔργον, [41]ᾧ οὐ μὴ πιστεύ-
" σητε ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν.'
42 Ἐξιόντων [42]δὲ αὐτῶν παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σάβ-
43 βατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα [42]ταῦτα. [c]λυθείσης [c] ch. 11. 23; & 14. 22. Mat. 23. 15.
δὲ τῆς συναγωγῆς ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων
καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρ-
νάβᾳ· οἵτινες προσλαλοῦντες [43]αὐτοῖς, ἔπειθον αὐτοὺς
44 [43]προσμένειν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. τῷ [44]τε ἐχομένῳ σαβ-
βάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ακοῦσαι τὸν λόγον
45 τοῦ [44]Θεοῦ. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους ἐπλήσ-
θησαν ζήλου, καὶ ἀντέλεγον τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγο-
46 μένοις, [45]ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες. παῤῥησι-
ασάμενοι δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον· ' [d]Ὑμῖν ἦν [d] ver. 26; & 1. 8; & 3. 25, 26; & 18. 6; & 28. 28.
' ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· Exod. 32. 10.
' ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε Deut. 32. 21.
' ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ, στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. Isa. 55. 5.
47 ' [e]οὕτω γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ Κύριος· " Τέθεικά σε εἰς Mat. 8. 12, & 10. 6;
" φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς & 21. 43. Rom. 10. 19.
48 " γῆς." ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδόξαζον [e] Isa. 49. 6; & 42. 6.
τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγ-
49 μένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου
50 δι' ὅλης τῆς χώρας. [f]Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς [f] 2 Tim. 3. 11.
σεβομένας γυναῖκας [50]τὰς εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρώτους
τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ
[50]τὸν Βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων

[41] + ἔργον. [41] ∾ ὃ. [42] δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη εἰς, &c. M. [42] + ταῦτα. [43] + αὐτοῖς. [43] ἐπιμένειν, M. [44] ∾ δὲ ἐρχομένῳ, M. [44] ∾ Κυρίου. [45] + ἀντιλέγοντες καὶ. [50] † καὶ, ms. in M. [50] = τὸν.

a ch.14.6,11; αὐτῶν. [a]οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν 51
& 18. 6. Mat.10.14. αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς ἦλθον εἰς Ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ 52
Mar. 6. 11. Lu. 9. 5. ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

XIV. Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰςελθεῖν 1
αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ λαλῆσαι
οὕτως, ὥςτε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ
πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκ- 2
b ch. 19. 11. ωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. [b]ἱκανὸν 3
Mar.16.20. Heb. 2. 4. μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ
τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, [3]διδόντι
σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν.
ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως· καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν 4
c 2 Tim.3.11. τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. [c]ὡς δὲ ἐγέν- 5
ετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν
d ch. 8. 1. αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, [d]συνιδόντες 6
Mat.10.23. κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας, Λύστραν καὶ
Δέρβην καὶ τὴν περίχωρον· κἀκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. 7
Καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθ- 8
ητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ,[8] ὃς οὐδέποτε [8]περι-
πεπατήκει. οὗτος ἤκουε τοῦ Παύλου λαλοῦντος, ὃς 9
ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι,
e Isa. 35. 6. [e]εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ· 'Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου 10
'ὀρθός.' καὶ [10]ἥλατο καὶ περιεπάτει. Οἱ δὲ ὄχλοι, 11
ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν,
f ch. 28. 6. Λυκαονιστὶ λέγοντες· '[f]Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις
'κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς.' ἐκάλουν τε τὸν [12]μὲν Βαρν- 12
άβαν Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν· ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ
ἡγούμενος τοῦ λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος 13
πρὸ τῆς πόλεως, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλ-
g Mat.26.65. ῶνας [13]ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. [g]ἀκούσ- 14
αντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαῤῥήξ-

[3] † καί, ins. in M. [8] † ὑπάρχων, ins. in M. Comp. however, ch. iii. 2; iv. 34, and elsewhere; Luke xi. 13; xvi. 14. [8] ∾ περιεπεπατήκει, M. [10] ἥλλετο, M. [12] = μὲν. [13] † αὐτῶν, ins. in M.

αντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν [14]ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον,
15 κράζοντες [a]καὶ λέγοντες· ‘"Ανδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; a ch. 10. 26. Gen. 1. 1.
‘ καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελ- Ps. 33. 6;
‘ ιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ & 124.8; & 146.6.
‘ [15]τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν Rev. 14. 7.
16 ‘ γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, [b]ὃς ἐν b ch. 17. 30.
‘ ταῖς παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορ- Ps. 81. 12.
17 ‘ εύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον
‘ ἑαυτὸν ἀφῆκεν, [17]ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν [17]ὑμῖν ὑετοὺς
‘ διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ
18 ‘ εὐφροσύνης τὰς καρδίας [17]ὑμῶν.’ καὶ ταῦτα λέγοντες
‘ μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.
19 [c]Ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ c 2Cor.11.25. 2Tim.3.11.
πείσαντες τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον
20 ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων
δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν ἀναστὰς εἰςῆλθεν εἰς τὴν πόλιν.
21 Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην.
εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ μαθητεύσαντες
ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ
22 Ἀντιόχειαν, [d]ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, d ch. 11. 23; & 13 43.
παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν 2Tim.3.12.
θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰςελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ro. 8. 17.
23 [e]χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ’ ἐκκλησίαν, e ch. 1. 26; & 11.30.
προςευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Tit. 1. 5.
24 Κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν Πισ-
25 ιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν, καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ
26 τὸν λόγον κατέβησαν εἰς Ἀττάλειαν· [f]κἀκεῖθεν ἀπέ- f ch.13.1, 3.
πλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ
27 χάριτι τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. [g]Παρα- g ch. 15. 4.
γενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγ- 1Cor. 16. 9. 2Cor 2.12.
γειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς μετ’ αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε Rev. 3. 8.
28 τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτριβον [28] δὲ χρόνον οὐκ
ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

[14] εἰσεπήδησαν, *M.* [15] ܣܘ Θεὸν ζῶντα. Comp. Matth. xvi. 16; xxvi. 63. [17] ܣܘ ἀγαθουργῶν. [17] ἡμῖν, *M.*: others = ὑμῖν. [17] ἡμῶν, *M.* [28] † ἐκεῖ, ins. in *M.*

XV. Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδί- 1
a Gen. 17. 10. δασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι '[a] Ἐὰν μὴ [1]περιτέμνησθε τῷ
Lev. 12. 3. Gal. 5. 1, 2. 'ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι.' [b]γενομένης οὖν 2
Phil. 3. 2. Col. 2. 8, 11, στάσεως [2]καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ
16. b Gal. 2. 1, 2. Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ
Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀπο-
στόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ ζητ-
ήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκ- 3
κλησίας διήρχοντο τὴν Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν ἐκδιηγ-
ούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐποίουν χαρὰν
c ch. 14. 3, 27. μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. [c]παραγενόμενοι δὲ εἰς 4
Ἱερουσαλὴμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν
ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ
Θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ 5
τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες,
ὅτι 'Δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν
'τὸν νόμον Μωϋσέως.'

Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ἰδεῖν 6
d ch. 10. 23; περὶ τοῦ λόγου τούτου. [d]πολλῆς δὲ συζητήσεως γενο- 7
& 11. 1, 2. μένης, ἀναστὰς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς· '"Ανδρες
'ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ
'Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι
e ch. 10. 43. 'τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι. [e]καὶ 8
1 Chr. 28. 9; & 29. 17. 'ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς
Ps. 7. 9. 1 Cor. 1. 2. 'τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθὼς καὶ ἡμῖν· [f]καὶ οὐδὲν δι- 9
f ch. 10. 15. 1 Pet. 1. 22. 'έκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας
g Gal. 5. 1. 'τὰς καρδίας αὐτῶν. [g]νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν Θεὸν, 10
'ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν
'οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι;
h Rom. 3. 24; & 6. 23. '[h]ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος [11]τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ[11] πιστεύ- 11
Gal. 2. 16. Eph. 2. 4, 8. 'ομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι.' Ἐσίγησε δὲ 12
Tit. 3. 3-7. πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγ-
ουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς
i ch. 12. 17. ἔθνεσι δι' αὐτῶν. [i]Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς ἀπεκρίθη 13

[1] περιτμηθῆτε. [2] καὶ συζητήσεως, *M.*: others, = καὶ ζητήσεως. [11] τοῦ, om. in *M.* [11] + Χριστοῦ, ins. in *M.*

14 Ἰάκωβος, λέγων· ‘Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. [a] Συμ- [a] 2 Pet. 1. 1.
‘εὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἐπεσκέψατο λαβ-
15 ‘εῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν [14] ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. καὶ τούτῳ
‘συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται·
16 “ [b] Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν [b] Amos 9. 11, 12.
“ Δαυΐδ τὴν πεπτωκυῖαν· καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς
17 “ ἀνοικοδομήσω, καὶ ἀνορθώσω αὐτήν· ὅπως ἂν ἐκζητ-
“ ήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον, καὶ
“ πάντα τὰ ἔθνη, ἐφ᾽ οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ᾽
18 “ αὐτούς· λέγει Κύριος ὁ ποιῶν [18] ταῦτα γνωστὰ ἀπ᾽
19 “ αἰῶνος.” διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν
20 ‘ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν, [c] ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι [c] ver. 29.
‘αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰ- Lev. 3. 17; & 17. 14.
‘δώλων καὶ τῆς πορνείας [20] καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ Deut. 12. 23. 1 Cor. 8. 1, 9,
21 ‘αἵματος. [d] Μωϋσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν 10; & 10. 14, 20, 21.
‘τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ 1 Thess. 4. 3. [d] ch. 13. 27.
‘πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος.’ Neh. 8. 1.
22 Τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν
ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι
εἰς Ἀντιόχειαν σὺν τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, Ἰούδαν τὸν
ἐπικαλούμενον Βαρσαβᾶν καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμέν-
ους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε·
23 ‘Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι [23] καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς
‘κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς
24 ‘τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. [e] ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινες [e] ver. 1.
‘ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευ- Gal. 2. 4. 1 Jno. 2. 19.
‘άζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, [24] λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ
25 ‘τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα, ἔδοξεν ἡμῖν
‘γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, [25] ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι
‘πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ
26 ‘Παύλῳ, [f] ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν [f] ch. 13. 50; & 14. 19.
‘ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

[14] = ἐπὶ. [17, 18] ταῦτα πάντα. γνωστὰ ἀπ᾽ αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. διὸ, &c. *M.* [20] + καὶ τοῦ πνικτοῦ. [23] + καὶ οἱ. [24] = λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον. [25] ∾ ἐκλεξαμένοις.

‘ ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ 27
‘ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ 28
‘ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος
a ver. 20; & 16.4; & 21. ‘ πλὴν τῶν ἐπάναγκες [28]τούτων, [a]ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων 29
25. ‘ καὶ αἵματος [29]καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηρ-
‘ οῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. ἔῤῥωσθε.’

Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες [30]ἦλθον εἰς Ἀντιόχειαν· καὶ 30
συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν.
ἀναγνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. Ἰούδας 31
[32]τε καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου 32
πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπεστήριξαν.
ποιήσαντες δὲ χρόνον ἀπελύθησαν μετ’ εἰρήνης ἀπὸ 33
τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς [33]ἀποστείλαντας αὐτούς. [34]ἔδοξε 34
δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας 35
διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι
μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου.

Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν· 36
‘Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς[36] κατὰ
‘ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ
b ch. 12.12, 25; & 13. 5. ‘ Κυρίου, πῶς ἔχουσι.’ [b]Βαρνάβας δὲ [37]ἐβουλεύσατο 37
Col. 4. 10. συμπαραλαβεῖν [37]καὶ Ἰωάννην τὸν καλούμενον Μάρκον.
2 Tim. 4.11. Philem. 23. [c]Παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάντα ἀπ’ αὐτῶν ἀπὸ 38
c ch. 13. 13. Παμφυλίας καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ
συμπαραλαβεῖν τοῦτον. ἐγένετο οὖν παροξυσμός, ὥςτε 39
ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ’ ἀλλήλων, τόν τε Βαρνάβαν
παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον.

Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ 40
χάριτι τοῦ [40]Θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διήρχετο δὲ τὴν 41
d ch. 14.6; & 17.14; & 19. 22; & 20.4. Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

Rom. 16.21. 1 Cor. 4. 17. XVI. [d]Κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν καὶ 1
Phil. 2. 19. 1 Thess. 3.2. ἰδού, μαθητής τις ἦν ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυν-

1 Tim. 1. 2. 2 Tim. 1. 5; & 2. 4, 5.

[28] = τούτων. [29] + καὶ πνικτοῦ. [30] ∾ κατῆλθον. [32] δὲ, M. [33] ∾ ἀποστόλους, M. [34] = ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. [36] † ἡμῶν, ins. in M. [37] ∾ ἐβούλετο. [37] τὸν Ἰωάννην, M.: others, ∾ Ἰωάννην. [40] ∾ Κυρίου.

2 αικὸς[1] Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος, [a]ὃς ἐμαρ- a ch. 6. 3
τυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν.
3 [b]τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ b 1Cor. 9. 20. Gal. 2. 3.
λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν, διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας
ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ᾔδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα
4 αὐτοῦ, ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν. [c]ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς c ch. 15. 20, 29.
πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ
κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν
5 ἐν Ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ
πίστει καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν.
6 Διελθόντες δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν,
κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον
7 ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἐλθόντες κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον [7]εἰς
τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι· καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ
8 πνεῦμα [7]Ἰησοῦ. [d]παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέ- d ch. 20. 6. 2Cor. 2. 12.
9 βησαν εἰς Τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ 2Tim. 4. 13.
Παύλῳ· ἀνήρ τις ἦν Μακεδὼν ἑστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν
καὶ λέγων· ‘Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν.’
10 ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν
Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προςκέκληται ἡμᾶς [10]ὁ
11 Κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. Ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ
τῆς Τρωάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθράκην, τῇ τε
12 ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν, ἐκεῖθέν τε εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶ
πρώτη [12]τῆς μερίδος [12]τῆς Μακεδονίας πόλις, κολώνια.
13 Ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς.
τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς [13]πόλεως
παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομίζετο προςευχὴ εἶναι, καὶ καθίσ-
14 αντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξί. καί τις
γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων
σεβομένη τὸν Θεὸν, ἤκουεν· ἧς ὁ Κύριος διήνοιξε τὴν
καρδίαν προςέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου.
15 ὡς δὲ ἐβαπτίσθη, καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε, λέγ-
ουσα· ‘Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰςελθ-
‘όντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε.’ καὶ παρεβιάσατο

[1] † τινος, ins. in *M.* [7] κατὰ, *M.* [7] + Ἰησοῦ, *M.*
[10] ∾ ὁ Θεός. [12] + τῆς μερίδος. [12] + τῆς. [13] ∾ πόλης.

ἡμᾶς. Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς [16]προςευχὴν, 16
παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα [16]πύθωνος ἀπαντῆσαι
ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς
μαντευομένη. αὕτη κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ καὶ 17
ἡμῖν, ἔκραζε λέγουσα· ‘Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ
‘Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν [17]ἡμῖν
‘ὁδὸν σωτηρίας.’ τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. 18
διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι
εἶπε· ‘Παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ
‘ἐξελθεῖν ἀπ᾽ αὐτῆς.’ καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. Ἰδ- 19
όντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργα-
a 2 Cor. 6. 5. σίας αὐτῶν, [a]ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν
b ch. 17. 6. εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας· [b]καὶ προς- 20
αγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον· ‘Οὗτοι οἱ
‘ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι
c ver. 37; & 22. 25. ‘ὑπάρχοντες· καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, [c]ἃ οὐκ ἔξεστιν 21
d 2 Cor 11. 25. 1 Thess. 2. 2. ‘ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν Ῥωμαίοις οὖσι.’ [d]καὶ 22
συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ᾽ αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιῤ-
ῥήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐκέλευον ῥαβδίζειν· πολλάς 23
τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγ-
γείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς· ὃς 24
παραγγελίαν τοιαύτην [24]εἰληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν
ἐσωτέραν φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο
e ch. 4. 31. εἰς τὸ ξύλον. [e]Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ 25
Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν Θεόν· ἐπηκροῶντο δὲ
f ch. 5. 19; & 12. 7. αὐτῶν οἱ δέσμιοι. [f]ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε 26
σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· ἀνεῴχθησάν τε
παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη.
ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας 27
τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν ἔμελλεν
ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους.
ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος, λέγων· ‘Μηδὲν 28
‘πράξῃς σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε.’
αἰτήσας δὲ φῶτα εἰςεπήδησε, καὶ ἔντρομος γενόμενος 29

16 ∾ τὴν προσευχήν. 16 ∾ πύθωνα. 17 ὑμῖν, M.
24 ∾ λαβών.

30 προςέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ. [a]καὶ προαγαγὼν a ch. 2. 37; & 9. 6.
αὐτοὺς ἔξω, ἔφη· ‘Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ;’ Lu. 3. 10.
31 οἱ δὲ εἶπον· ‘[b]Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χρι- b Jno. 3. 16, 36; & 6. 47.
32 ‘στόν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου.’ καὶ ἐλάλησαν 1 Jno. 5. 10.
αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, [32]σὺν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ
33 αὐτοῦ. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς
νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν· καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς
34 καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα. [c]ἀναγαγών τε αὐτοὺς c Lu. 5. 29; & 19. 6.
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ παρέθηκε τράπεζαν καὶ ἠγαλλιάσ-
35 ατο πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ Θεῷ. Ἡμέρας δὲ γενο-
μένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγ-
36 οντες· ‘Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους.’ ἀπήγγειλε
δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον
ὅτι ‘Ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοί, ἵνα ἀπολυθῆτε· νῦν
37 ‘οὖν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ.’ ὁ δὲ Παῦλος
ἔφη πρὸς αὐτούς· ‘Δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτ-
‘ους, ἀνθρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς
‘φυλακήν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ·
38 ‘ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν.’ ἀνήγγειλαν
δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα· καὶ
39 ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσι. [d]καὶ ἐλθ- d Mat. 8. 34.
όντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων
40 ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς
εἰςῆλθον [40]πρὸς τὴν Λυδίαν· καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς
παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξῆλθον.

1 XVII. Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολ-
λωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ
2 τῶν Ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰςῆλθε
πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ
3 τῶν γραφῶν, [e]διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν e Ps. 22. 6. Isa. 53.
Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι Mat. 16. 21.
οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. Lu. 24. 26, 46.
4 [f]καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν καὶ προςεκληρώθησαν Jno. 1. 42. f ver. 17; &
τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων 28. 24.

[32] καί, *M.* [40] ∾ εἰς, *M.*

πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι.
[5]Προςλαβόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τῶν ἀγοραίων τινὰς 5
ἄνδρας πονηροὺς καὶ ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν
πόλιν· ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς
a ch. 16. 20. ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον· [a]μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς ἔσυρον 6
τὸν Ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας,
βοῶντες, ὅτι ‘Οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες,
b Lu. 23. 2. Jno. 19. 12. ‘οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, [b]οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ 7
‘οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράττ-
‘ουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, Ἰησοῦν.’ ἐτάρ- 8
αξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας
ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ 9
c ch. 9. 2. τῶν λοιπῶν ἀπέλυσαν αὐτούς. [c]Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως 10
διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν
εἰς Βέροιαν· οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν
τῶν Ἰουδαίων ἀπήεσαν. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι 11
τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ
πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς
γραφάς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν 12
ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχη-
d 1 Thess. 2. 4. μόνων καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. [d]ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ 13
τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ κατηγ-
γέλη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἦλθον κἀκεῖ
σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον 14
ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλ-
e ch. 18. 5. ασσαν· ὑπέμενον δὲ ὅ,τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ. [e]οἱ 15
δὲ καθιστῶντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον [15]αὐτὸν ἕως Ἀθην-
ῶν· καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν καὶ Τιμόθεον,
ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξήεσαν.
Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Παύλου, 16
παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, [16]θεωροῦντι κατ-
f ver. 4. είδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. [f]διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ 17
συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ
ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας.

[5] Ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι τῶν, *M.* [15] = αὐτὸν. [16] ∾ θεωροῦντος.

18 τινὲς δὲ [18]τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν φιλοσόφων
συνέβαλλον αὐτῷ· καί τινες ἔλεγον· 'Τί ἂν θέλοι ὁ
'σπερμολόγος οὗτος λέγειν;' οἱ δέ· 'Ξένων δαιμονίων
'δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι· [18]ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνά-
19 'στασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο.' ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ ἐπὶ
τὸν Ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες· 'Δυνάμεθα γνῶναι,
20 'τίς ἡ καινὴ αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; ξενίζ-
'οντα γάρ τινα εἰςφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα
21 'οὖν γνῶναι, [20]τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι.' Ἀθηναῖοι δὲ
πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐ-
22 καίρουν ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον. Σταθεὶς δὲ
ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου πάγου, ἔφη· '"Ανδρες
'Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς
23 'θεωρῶ· διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα
'ὑμῶν, εὗρον καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, "Ἀγνώ-
"στῳ θεῷ." ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ
24 'καταγγέλλω ὑμῖν. [a]ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ [a] ch. 7. 48; & 14. 15.
'πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς Κύριος Gen. 1. 1.
25 'ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ οὐδὲ 2Chr. 6. 30. Ps. 33. 6,
'ὑπὸ χειρῶν [25]ἀνθρώπων θεραπεύεται, προςδεόμενος & 124. 8; & 146. 6.
'τινὸς, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα· Isa. 66. 1. Rev. 14. 7.
26 '[b]ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς [26]αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων [b] Deut. 32. 8.
'κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόςωπον τῆς γῆς, ὁρίσας [26]προς-
'τεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας
27 'αὐτῶν, ζητεῖν [27]τὸν Θεὸν, εἰ ἄραγε ψηλαφήσειαν αὐτὸν
'καὶ εὕροιεν, [27]καίτοιγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου
28 'ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα
'καί ἐσμεν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς [28]ποιητῶν εἰρ-
29 'ήκασι· "τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν." [c]γένος οὖν ὑπάρχοντες [c] Isa. 40. 18.
'τοῦ Θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ
'λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ
30 'θεῖον εἶναι ὅμοιον. [d]τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας [d] ch. 14. 16. Lu. 24. 47.

[18] ∾ καὶ τῶν. [18] + ὅτι τὸν . . . εὐηγγελίζετο.
[20] ∾ τίνα θέλοι. [25] ∾ ἀνθρωπίνων. [26] + αἵματος.
[26] ∾ προτεταγμένους, M. [27] ∾ τὸν Κύριον, M.
[27] ∾ καίγε. [28] + ποιητῶν.

‘ ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις
a ch. 2. 24; & 10.42. *‘ [30]πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν· [a][31]διότι ἔστησεν ἡμέραν,* 31
‘ ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν
‘ ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας
‘ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν . . .’ Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκ- 32
ρῶν οἱ μὲν ἐχλεύαζον· οἱ δὲ εἶπον· ‘Ἀκουσόμεθά σου
‘ πάλιν περὶ τούτου.’ καὶ οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ 33
μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπί- 34
στευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ
ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

XVIII. *Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν* 1
b Rom.16.3. 1Cor.16.19. *Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον. [b]καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον* 2
2Tim.4.19. *ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προςφάτως ἐλη-*
λυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτ-
οῦ, (διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας
c ch. 20. 34. 1Cor. 4. 12. *τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ῥώμης,) προςῆλθεν αὐτοῖς· [c]καὶ* 3
2Cor. 11. 9; & 12. 13. *διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ’ αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο·*
1Thess.2.9. *[3](ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην). διελέγετο δὲ ἐν τῇ* 4
2Thess.3.8. *συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε Ἰουδαίους καὶ*
d ch.17.14,15. *Ἕλληνας. [d]ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὅ,τε* 5
Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο [5]τῷ λόγῳ ὁ Παῦλος,
διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.
e ch.13.45,51. Lev.20.9,12. *[e]ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιν-* 6
2Sam. 1. 16. *αξάμενος τὰ ἱμάτια εἶπε πρὸς αὐτούς· ‘Τὸ αἷμα ὑμῶν*
Ezek. 3. 18, 19. *‘ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς*
Mat. 10. 14; & 27.25. *‘ τὰ ἔθνη πορεύσομαι.’ καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς* 7
οἰκίαν τινὸς ὀνόματι Ἰούστου, σεβομένου τὸν Θεόν, οὗ ἡ
f 1Cor. 1. 14. *οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. [f]Κρίσπος δὲ ὁ* 8
ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ
αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον
καὶ ἐβαπτίζοντο. εἶπε δὲ ὁ Κύριος δι’ ὁράματος ἐν 9
νυκτὶ τῷ Παύλῳ· ‘Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπ- 10
g Jno.10. 16. *‘ ήσῃς· [g]διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί*

[30] ∾ *πάντας.* [31] ∾ *καθότι.* [3] + *ἦσαν . . . τέχνην.*
[5] *τῷ πνεύματι, M.*

‘σοι τοῦ κακῶσαί σε· διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ
11 ‘πόλει ταύτῃ.’ ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, δι-
δάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.
12 Γαλλίωνος δὲ [12]ἀνθυπατεύοντος τῆς Ἀχαΐας, κατεπ-
έστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ, καὶ ἤγαγον
13 αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες, ὅτι ‘Παρὰ τὸν νόμον
‘οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν Θεόν.’
14 [a]μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ a ch. 25. 11.
Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ‘Εἰ μὲν [14]οὖν ἦν ἀδίκ-
‘ημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρὸν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ
15 ‘λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν· εἰ δὲ [15]ζήτημά ἐστι περὶ
‘λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε
16 ‘αὐτοί· κριτὴς [16]γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι.’ καὶ
17 ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. [b]ἐπιλαβόμενοι δὲ b 1Cor. 1. 1.
πάντες [17]οἱ Ἕλληνες Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον,
ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος· καὶ οὐδὲν τούτων τῷ
Γαλλίωνι ἔμελεν.
18 [c]Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοῖς c ch.21.23,24. Num.6.2..8.
ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν
αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν
19 Κεγχρεαῖς· εἶχε γὰρ εὐχήν. κατήντησε δὲ εἰς Ἔφεσον,
κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν
20 συναγωγὴν διελέχθη τοῖς Ἰουδαίοις. ἐρωτώντων δὲ
αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ
21 ἐπένευσεν· ἀλλ' ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπών· ‘[21]Δεῖ με d Rom.1.10. & 15.32.
‘πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱερο- 1Cor.4.19.
‘σόλυμα· πάλιν [21]δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, [d]τοῦ Θεοῦ Jam. 4. 13..15.
22 ‘θέλοντος.’ καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου· καὶ κατ- Heb. 6. 3.
ελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν
23 ἐκκλησίαν κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρό-
νον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν
χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθ-
ητάς.

[12] ∾ ἀνθυπάτου ὄντος. Comp. xix. 38. [14] + οὖν. [15] ∾ ζητήματά. [16] + γὰρ. [17] = οἱ Ἕλληνες. [21] = Δεῖ με . . . Ἱεροσόλυμα· [21] = δὲ.

a 1 Cor. 1. 12. [a]Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλὼς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ 24
γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς
ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν 25
τοῦ Κυρίου· καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν
ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ Κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπ-
b ch. 19. 3. τισμα Ἰωάννου. [b]οὗτός τε ἤρξατο παῤῥησιάζεσθαι ἐν 26
τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσ-
κιλλα, προςελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέ-
c 1 Cor. 3. 6. θεντο τὴν [26]τοῦ Θεοῦ ὁδόν. [c]βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθ- 27
εῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν
τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν, ὃς παραγενόμενος
συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος·
εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, ἐπι-
δεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

d ch. 18. 24. 1 Cor. 1. 12. XIX. [d]Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορ- 1
ίνθῳ, Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη ἐλθεῖν εἰς
e ch. 10. 44. Jno. 7. 39. Ἔφεσον. καὶ εὑρών τινας μαθητάς, [e]εἶπε πρὸς αὐτούς· 2
‘Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες;’ οἱ δὲ [2]εἶπον
πρὸς αὐτόν· ‘Ἀλλ’ οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκού-
‘σαμεν.’ εἶπέ τε [3]πρὸς αὐτούς· ‘Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσ- 3
f ch. 1. 5; & 11. 16. ‘θητε;’ οἱ δὲ εἶπον· ‘Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα.’ [f]εἶπε 4
Mat. 3. 11. δὲ Παῦλος· ‘Ἰωάννης[4] ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας,
Mar. 1. 4, 8. Lu. 3. 16. ‘τῷ λαῷ λέγων, εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ’ αὐτὸν ἵνα
Jno. 1. 26. ‘πιστεύσωσι· τοῦτ’ ἔστιν, εἰς τὸν[4] Ἰησοῦν.’ ἀκούσαντες 5
g ch. 6. 6; & 8. 17; & 10. 46; & 11. 15. δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. [g]καὶ 6
ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας ἦλθε τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἐπ’ αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προεφήτ-
ευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡςεὶ δεκαδύο. 7
Εἰςελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγήν, ἐπαῤῥησιάζετο, ἐπὶ
μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλ- 8
h 2 Tim. 1. 15. είας τοῦ Θεοῦ. [h]ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, 9
κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς
ἀπ’ αὐτῶν ἀφώρισε τοὺς μαθητάς, καθ’ ἡμέραν διαλεγό-

[26] = τοῦ Θεοῦ. [2] = εἶπον. [3] = πρὸς αὐτούς.
[4] † μὲν, ins. in M. [4] † Χριστὸν, ins. in M.

10 *μενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐγένετο*
ἐπὶ ἔτη δύο, ὥςτε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν
ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου,[10] *Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλ-*
11 *ληνας.* [a]*δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ Θεὸς διὰ* [a] ch. 14. 3. Mar. 16. 20.
12 *τῶν χειρῶν Παύλου·* [b]*ὥςτε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας* Rom. 15. 18, 19.
[12]*ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμι-* [b] ch. 5. 15.
κίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε
13 *πνεύματα τὰ πονηρὰ* [12]*ἐκπορεύεσθαι.*[12] *Ἐπεχείρησαν*
δέ τινες [13]*ἀπὸ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν*
ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ
ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες· ‘[13]*Ὁρκίζω ὑμᾶς*
14 *‘τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει.’ ἦσαν δέ τινες*
υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ οἱ τοῦτο ποιοῦντες.
15 *ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπε· ‘Τὸν Ἰησοῦν*
‘γινώσκω καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι· ὑμεῖς δὲ τίνες
16 *‘ἐστέ;’ καὶ ἐφαλλόμενος ἐπ᾽ αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ*
ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, [16]*καὶ* [16]*κατακυριεύσας* [16]*αὐτ-*
ῶν, ἴσχυσε κατ᾽ αὐτῶν, ὥςτε γυμνοὺς καὶ τετραυματισ-
17 *μένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο*
γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι
τὴν Ἔφεσον· καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς, καὶ
18 *ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. πολλοί τε*
τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγ-
19 *γέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περί-*
εργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον
ἐνώπιον πάντων· καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ
20 *εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε.* [c]*οὕτω κατὰ κράτος ὁ* [c] ch. 6. 7; & 12. 24.
λόγος τοῦ Κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν. 1Cor. 16. 8, 9.
21 [d]*Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύμ-* [d] ch. 18. 21. Rom. 15. 25.
ατι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, πορεύεσθαι Gal. 2. 1.
εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰπὼν, ὅτι ‘Μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ [e] ch. 13. 5.
22 *‘δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν.’* [e]*ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν* Rom. 16. 23. 2Tim. 4. 20.

[10] † Ἰησοῦ, ins. in *M.* [12] ∾ *ἀποφέρεσθαι.* [12] *ἐξέρχεσθαι, M.* [12] † *ἀπ᾽ αὐτῶν,* ins. in *M.* [13] ∾ *καὶ.* [13] *ὁρκίζομεν, M.* [16] = *καὶ.* [16] ∾ *κατακυριεῦσαν.* [16] ∾ *ἀμφοτέρων*

Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ
a 2 Cor. 1. 8. Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. [a] Ἐγέν- 23
ετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ
b ch. 16. 16. τῆς ὁδοῦ. [b] Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, 24
ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, παρείχετο τοῖς τεχνί-
ταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην, οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς 25
περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν· ‘Ἄνδρες, ἐπίστασθε,
c Ps. 115. 4. Jer. 10. 3. ‘ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία [25] ἡμῶν ἐστι· [c] καὶ 26
‘θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου ἀλλὰ σχεδὸν
‘πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν
‘ἱκανὸν ὄχλον, λέγων, ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν
‘γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ 27
‘μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν· ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης
‘θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε
‘καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ
‘Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.’ Ἀκούσαντες δὲ καὶ 28
γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον, λέγοντες· ‘Μεγάλη ἡ
d ch. 20. 4; & 27. 2. Col. 4. 10. ‘Ἄρτεμις Ἐφεσίων.’ [d] καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη [29] τῆς 29
συγχύσεως· ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συν-
αρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκ-
δήμους [30] Παύλου. τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰςελθεῖν 30
εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ 31
τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν
παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι 32
μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον· ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυ-
μένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθ-
e ch. 12. 17, & 13.16, & 21.40. εισαν. [e] ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον, 33
προβαλλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος
κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ.
[34] ἐπιγνόντες δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ 34
πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων· ‘Μεγάλη ἡ Ἄρτε-
‘μις Ἐφεσίων.’ Καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν 35
ὄχλον, φησίν· ‘Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρ-
‘ωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον

[25] ∾ ὑμῶν. [29] + τῆς, M. [30] † τοῦ, ins. in M.
[34] ἐπιγνόντων, M.

'οὖσαν τῆς μεγάλης [35]'Αρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς;
36 'ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς
'κατεσταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετὲς πράτ-
37 'τειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους οὔτε ἱεροσύλ-
38 'ους οὔτε βλασφημοῦντας [37]τὴν Θεὸν [37]ὑμῶν. εἰ μὲν
'οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσι πρός
'τινα λόγον, [38]ἀγόραιοι ἄγονται καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν·
39 'ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ἐπιζητ-
40 'εῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. καὶ γὰρ
'κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον,
'μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ [40]οὗ δυνησόμεθα ἀπο-
41 'δοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης.' καὶ ταῦτα
εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

1 XX. [a]Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον, προςκαλε- a 1 Tim.1.18.
σάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ ἀσπασάμενος, ἐξ-
2 ῆλθε πορευθῆναι εἰς τὴν Μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ
μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ,
3 ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενο-
μένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι
ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑπο-
4 στρέφειν διὰ Μακεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς
Ἀσίας Σώπατρος [4]Πύῤῥου Βεροιαῖος· Θεσσαλονικέων
δὲ, Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος, καὶ Γάϊος Δερβαῖος καὶ
5 Τιμόθεος· Ἀσιανοὶ δὲ, Τυχικὸς καὶ [4]Τρόφιμος· οὗτοι προ-
6 ελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρωάδι· ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν
μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων καὶ ἤλθο-
μεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρωάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε,
7 οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά. [b]Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαβ- b ch.2.42,46. 1Cor.10.16. & 11.20.
βάτων συνηγμένων [7]ἡμῶν κλάσαι ἄρτον ὁ Παῦλος
διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον· παρέτεινέ
8 τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. ἦσαν δὲ λαμπάδες

[35] + θεᾶς, ins. in *M.* [37] τὴν Θεὰν, *M.* [37] ∾ ἡμῶν.
[38] ἀγοραῖοι, *M.* [40] ∾ οὗ οὐ δυνησόμεθα δοῦναι. [4] + Πύῤ-
ῥου, om. in M. [4] Τρόφιμος. οὗτοι, &c. *M.*
[7] τῶν μαθητῶν τοῦ κλάσαι, *M.*

ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ, οὗ [8]ἦμεν συνηγμένοι. καθήμενος 9
δέ τις νεανίας ὀνόματι Εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, κατα-
φερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ Παύλου ἐπὶ
πλεῖον, κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τρι-
a 1 Ki. 17. 21. στέγου κάτω καὶ ἤρθη νεκρός. [a]καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος 10
2 Ki. 4. 34. ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν εἶπε· ‘Μὴ θορυβ-
‘εῖσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν.’ ἀναβὰς δὲ 11
καὶ κλάσας [11]ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ’ ἱκανόν τε ὁμιλ-
ήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα 12
ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. Ἡμεῖς δὲ προ- 13
ελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀνήχθημεν εἰς τὴν Ἄσσον,
ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον· οὕτω γὰρ
ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ συν- 14
έβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθο-
μεν εἰς Μιτυλήνην· κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ 15
κατηντήσαμεν ἀντικρὺ Χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν
εἰς Σάμον· [15]καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ τῇ ἐχομένῃ
b ch. 21. 12. ἤλθομεν εἰς Μίλητον. [b][16]κεκρίκει γὰρ ὁ Παῦλος παρα- 16
πλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτρι-
βῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδε γάρ, εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, 17
τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.
Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον, μετεκαλ- 18
c ch. 19. 10. έσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. [c]ὡς δὲ παρε-
γένοντο πρὸς αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς· ‘Ὑμεῖς ἐπίστασθε,
‘ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀφ’ ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς
‘μεθ’ ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην δουλεύων τῷ 19
‘Κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ [19]δακρύων καὶ
‘πειρασμῶν τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν
‘Ἰουδαίων· ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων τοῦ 20
‘μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ’
d Mar. 1. 15. ‘οἴκους· [d]διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τὴν 21
Lu. 24. 47. ‘εἰς τὸν Θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον
‘ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ νῦν ἰδού, δεδεμένος ἐγὼ 22
‘τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ

[8] ἦσαν, M. [11] ∾ τὸν ἄρτον. [15] ∾ τῇ δὲ ἐχομένῃ.
[16] ∾ ἔκρινε, M. [19] † πολλῶν, ins. in M.

23 'συναντήσοντά μοι μὴ εἰδὼς, πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ
'ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί [23]μοι, λέγον, ὅτι
24 'δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν. [a]ἀλλ' οὐδενὸς λόγον a ch. 21. 13.
'ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν [24]μου τιμίαν ἐμαυτῷ, Gal, 1. 1.
'ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου [24]μετὰ χαρᾶς καὶ τὴν Tit. 1. 3.
'διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, δια-
'μαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.
25 'καὶ νῦν ἰδοὺ, ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν
'μου ὑμεῖς πάντες, ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσων τὴν βασιλ-
26 'είαν [25]τοῦ Θεοῦ. [b]διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον b Ezek. 3. 17
27 'ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων· [c]οὐ 21; & 33. 2..9.
'γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν c Lu 7. 30. 2 Cor. 4. 2 Eph. 1. 11
28 'βουλὴν τοῦ Θεοῦ. [d]προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ d 1 Pet. 5. 2. 1 Tim. 3. 1,
'τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπι- 2; & 4. 16. Philip. 1. 1.
'σκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ [28]Κυρίου, ἣν Eph. 1. 7.
29 'περιεποιήσατο διὰ τοῦ [28]αἵματος τοῦ ἰδίου. [e]ἐγὼ [29]γὰρ Col. 1. 14. 1 Pet. 1. 19.
'οἶδα [29]τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου Rev. 5. 9. e 2 Pet. 2. 1.
'λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου· Mat. 7. 15.
30 '[f]καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες f ch. 1. 17. Mat. 20. 21.
'διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾷν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτ- 1 Jno. 2. 19.
31 'ῶν. [g]διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα g ch. 19. 20.
'καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν h ch. 9. 31. Eph. 1. 18.
32 'ἕνα ἕκαστον. [h]καὶ ταννῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, [32]ἀδελφοὶ, i ch. 26. 18. Eph. 1. 18.
'τῷ Θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ Heb. 11. 14 ..16.
'[32]ἐποικοδομῆσαι καὶ [i]δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς 1 Pet. 1. 34.
33 'ἡγιασμένοις πᾶσιν. [k]ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ k 1 Sam. 12. 3.
34 'οὐδενὸς ἐπεθύμησα· [l]αὐτοὶ [34]γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρεί- 1 Cor. 9. 12. 2 Cor. 11. 9; & 12. 13.
'αις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες l ch. 18. 3.
35 'αὗται. [m]πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ 1 Cor. 4. 12. 1 Thess. 2. 9.
'ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε 2 Thess. 3. 8.
'τῶν λόγων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε· "Μακ- m 1 Cor. 9. 12.
36 "άριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν." [n]Καὶ n ch. 21. 5.

[23]μοι, om. in *M*. [24]= μου. [24]= μετὰ χαρᾶς. [25]= τοῦ Θεοῦ. [28]∾ Θεοῦ, *M*. The Alex. Paris and Cambridge MSS. read Κύριου; the Vatican and several others Θεοῦ. [28]∾ ἰδίου αἵματος, *M*. [29]= γὰρ. [29]= τοῦτο. [32]+ ἀδελφοί. [32] οἰκοδομῆσαι, *M*. [34]† δὲ, ins. in *M*.

ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς
προςηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων· καὶ 37
ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου κατεφίλουν
a ver. 25. αὐτὸν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἰρήκει, [a]ὅτι 38
οὐκέτι μέλλουσι τὸ πρόςωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προ-
έπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

XXI. Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας 1
ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν [1]Κῶ, τῇ
δὲ ἑξῆς εἰς τὴν Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα. καὶ εὑρ- 2
όντες πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθ-
ημεν. ἀναφανέντες δὲ τὴν Κύπρον καὶ καταλιπόντες 3
αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν καὶ κατήχθημεν
εἰς Τύρον· ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν
b ver. 12; & 20. 23. γόμον. [b]καὶ ἀνευρόντες τοὺς μαθητὰς ἐπεμείναμεν αὐτ- 4
οῦ ἡμέρας ἑπτά· οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύμ-
c ch. 20. 36. ατος μὴ ἀναβαίνειν εἰς [4]Ἱεροσόλυμα. [c]ὅτε δὲ ἐγένετο 5
ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προ-
πεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως
ἔξω τῆς πόλεως,καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν
προςηυξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν 6
εἰς τὸ πλοῖον· ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς 7
δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου κατηντήσαμεν εἰς
Πτολεμαΐδα· καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν
d ch. 6. 5; & 8. 26, 40. ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. [d]τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες[8] 8
ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν· καὶ εἰςελθόντες εἰς τὸν οἶκον
e ch. 8. 26, 40. [e]Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, [8]ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείν-
f ch. 2. 17. Joel 2. 28. αμεν παρ' αὐτῷ. [f]τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι 9
τέσσαρες προφητεύουσαι. Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας 10
g ch. 11. 28. πλείους, [g]κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόμ-
h ver. 33; & 20. 23. ατι Ἄγαβος· [h]καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην 11
τοῦ Παύλου, δήσας [11]τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς
πόδας, εἶπε· ‘Τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· “Τὸν
“ἄνδρα, οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτω δήσουσιν ἐν Ἱερ-

[1] Κῶν, *M.* [4] Ἱερουσαλὴμ, *M.* [8] † οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ins. in *M.* [8] † τοῦ, ins. in *M.* [11] ∾ ἑαυτοῦ.

" ουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας
12 " ἐθνῶν." ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς
' τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερου-
13 ' σαλήμ.' [a]ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος· ' Τί ποιεῖτε κλαί- a ch. 20. 24.
' οντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ
' μόνον δεθῆναι ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ
' ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.'
14 [b]μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες· ' Τὸ b Mat. 6. 10. Lu. 11. 2.
15 ' θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω.' Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας & 22.42.
ταύτας [15]ἀποσκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν εἰς [16]Ἱερου-
16 σαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας
σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι
Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ.
17 Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως [17]ἐδέξ-
18 αντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. [c]τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῄει ὁ Παῦλος c ch. 15. 13. Gal. 1. 19.
σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον· πάντες τε παρεγένοντο οἱ
19 πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθ' ἓν
ἕκαστον ὧν ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς δια-
20 κονίας αὐτοῦ. [d]οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν [20]Θεόν· d Rom.10.2. Gal. 1. 14.
εἰπόν τε αὐτῷ· ' Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν
' [20]Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων· καὶ πάντες ζηλωταὶ
21 ' τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι
' ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη
' [21]πάντας Ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ
22 ' τέκνα μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. [22]Τί οὖν ἐστι;
' πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσονται γάρ, ὅτι
23 ' ἐλήλυθας. [e]τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ σοι λέγομεν· εἰσὶν e ch. 18. 18. Num.6.18.
24 ' ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. τούτ-
' ους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ δαπάνησον
' ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ [24]γνώσ-
' ονται πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστιν,
25 ' ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ

[15] ∾ ἐπισκευασάμενοι. [16] ∾ Ἱεροσόλυμα. [17] ∾ ἀπεδέξαντο. [20] Κύριον, M. [20] ∾ ἐν τοῖς Ἰουδαίοις. [21] + πάντας. [22] ∾ Πάντως ἀκούσονται ὅτι ἐλήλυθας. [24] γνῶσι, M.

'τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίν-
'αντες [25]μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσ-
'εσθαι αὐτοὺς τό,τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ αἷμα [25]καὶ
a ch. 24. 18. Num. 6. 13 .21. 'πνικτὸν καὶ πορνείαν.' [a]Τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν 26
τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς
εἰςῄει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν
ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προςηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς
ἑκάστου αὐτῶν ἡ προςφορά.

Ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ 27
τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συν-
έχεον πάντα τὸν ὄχλον καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς
χεῖρας, κράζοντες· '"Ανδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε· οὗτός 28
'ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ
'τοῦ τόπου τούτου πάντας [28]πανταχοῦ διδάσκων· ἔτι τε
'καὶ Ἕλληνας εἰςήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κεκοίνωκε τὸν
b ch. 20. 40. 2 Tim. 4. 20. 'ἅγιον τόπον τοῦτον.' ([b]ἦσαν γὰρ προεωρακότες Τρόφι- 29
μον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον
c ch. 26. 21. ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰςήγαγεν ὁ Παῦλος.) [c]ἐκινήθη τε ἡ 30
πόλις ὅλη καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ· καὶ ἐπιλαβό-
μενοι τοῦ Παύλου, εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ· καὶ
εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀπο- 31
κτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη 32
συγκέχυται Ἱερουσαλήμ· ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατι-
ώτας καὶ ἑκατοντάρχους κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ
ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο
d ver. 11. τύπτοντες τὸν Παῦλον. [d]τότε ἐγγίσας ὁ χιλίαρχος ἐπε- 33
λάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί· καὶ
ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη καὶ τί ἐστι πεποιηκώς. ἄλλοι 34
δὲ ἄλλο τι [34]ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι
τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς
τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς, 35
συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν
e ch. 22. 22. Lu. 23. 18. Jno. 19. 15. βίαν τοῦ ὄχλου· [e]ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, 36
[36]κράζον· 'Αἶρε αὐτόν.' μέλλων τε εἰςάγεσθαι εἰς τὴν 37

[25] = μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μή. [25] + καὶ πνικτὸν. [28] ∾ πανταχῇ. [34] ∾ ἐπεφώνουν. [36] ∾ κράζοντες.

παρεμβολὴν ὁ Παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ· ‘Εἰ ἔξεστί
‘μοι εἰπεῖν [37]τι πρός σε;’ ὁ δὲ ἔφη· ‘Ἑλληνιστὶ γινώσκ-
38 ‘εις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν
‘ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον
39 ‘τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων;’ [a]εἶπε δὲ ὁ a ch. 9. 11, 30; & 22.3.
Παῦλος· ‘Ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος Ταρσεύς,
‘τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης· δέομαι δέ
40 ‘σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν.’ [b]ἐπι- b ch.12.17; & 13.16; & 19. 33.
τρέψαντος δὲ αὐτοῦ ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβα-
θμῶν κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ· πολλῆς δὲ σιγῆς γενο-
μένης προσεφώνησε τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων·

1 XXII. ‘Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου
2 ‘τῆς πρὸς ὑμᾶς [1]νυνὶ ἀπολογίας.’ ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ
Ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον
3 ἡσυχίαν. καί φησιν· ‘[c]Ἐγὼ [3]μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, c ch. 5.34; & 9.11; & 21.
‘γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος 39.
‘δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ 2Cor.11.22. Gal. 1. 14.
‘πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου,
‘ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε
4 ‘σήμερον· [d]ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, d ch.8.3; & 9. 1; & 26. 9.
‘δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ 1 Cor. 15.9. Gal. 1. 13.
5 ‘γυναῖκας, [e]ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι καὶ πᾶν 1 Tim.1.13.
‘τὸ πρεσβυτέριον· παρ’ ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος e ch. 9. 2; & 26. 12.
‘[5]πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων
‘καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας, δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλὴμ ἵνα
6 ‘τιμωρηθῶσιν. [f]ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζ- f ch. 9. 3; & 26.12.
‘οντι τῇ Δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν ἐξαίφνης ἐκ τοῦ 1Cor. 15.8.
7 ‘οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ· [g]ἔπεσόν 2Cor.12.2. g ch. 26. 14, 15.
‘τε εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι·
8 “Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις;” ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην·
“Τίς εἶ, Κύριε;” εἶπέ τε πρός με· “Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ
9 “Ναζωραῖος ὃν σὺ διώκεις.” [h]οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ h ch. 9 7. Dan. 10. 7.
‘μὲν φῶς ἐθεάσαντο, [9]καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο· τὴν δὲ

[37] + τι. [1] νῦν, M. [3] = μὲν. [5] ,πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς, &c. [9] = καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο.

‘ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δέ 10
“ Τί ποιήσω, Κύριε;” ὁ δὲ Κύριος εἶπε πρός με· “ 'Ανα-
“ στὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν· κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ
“ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι.” ὡς δὲ οὐκ ἐνέ- 11
‘ βλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγού-
‘ μενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι ἦλθον εἰς Δαμασκόν.
a ch. 9. 17. ‘ [a] 'Ανανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυ- 12
‘ ρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων 'Ιουδαίων, ἐλθὼν 13
‘ πρός με καὶ ἐπιστὰς εἶπέ μοι· “ Σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνά-
“ βλεψον.” κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ 14
b ch. 3. 14; & 7. 52; ‘ δὲ εἶπεν· “ [b] 'Ο Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό
& 26.16. “ σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον καὶ
1 Jno. 2. 1. “ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς 15
“ αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὧν ἑώρακας καὶ ἤκου-
c Mat. 3. 11. “ σας. [c] καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ 16
“ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα
d ch. 9. 26. “ [16] αὐτοῦ.” [d] 'Εγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς 'Ιερου- 17
‘ σαλὴμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με
‘ ἐν ἐκστάσει καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι· “ Σπεῦσον 18
“ καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ 'Ιερουσαλήμ· διότι οὐ παραδέξ-
e ver. 4. “ ονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ.” [e] κἀγὼ εἶπον 19
“ Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ
“ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ· 20
f ch. 7. 58; & 8. 1. “ [f] καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα [20] Στεφάνου τοῦ μάρτυρός
“ σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν [20] καὶ
“ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν.” καὶ 21
g ch. 9. 15; & 13. 2. ‘ εἶπε πρός με· “ Πορεύου, [g] ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξ-
Gal. 1. 15; & 2. 8. “ αποστελῶ σε . . . ”
Eph. 3. 8. [h] Ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν 22
1 Tim. 2. 7. 2 Tim. 1. 11. τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες· ‘ Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοι-
h ch. 21. 36. ‘ οῦτον· οὐ γὰρ [22] καθῆκεν αὐτὸν ζῇν.’ κραυγαζόντων δὲ 23
αὐτῶν καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια καὶ κονιορτὸν βαλ-
λόντων εἰς τὸν [23] ἀέρα, ἐκέλευσεν ὁ χιλίαρχος [24] εἰσάγεσθαι 24

[16] τοῦ Κυρίου, M. [20] + Στεφάνου. [20] † τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, ins. in M. [22] καθῆκον, M. [23] ∾ οὐρανόν. [24] ἄγεσθαι, M.

αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολὴν, εἰπὼν μάστιξιν ἀνετάζεσθαι
αὐτόν· ἵνα ἐπιγνῷ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ.
25 [a]ὡς δὲ [25]προέτειναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν a ch. 16.
ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος· 'Εἰ ἄνθρωπον 'Ρωμ-
26 'αῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν;' ἀκούσας
δὲ ὁ ἑκατόνταρχος, προςελθὼν τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλε,
λέγων· '[26]Τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος
27 ''Ρωμαῖός ἐστι.' προςελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ·
28 'Λέγε μοι, [27]σὺ 'Ρωμαῖος εἶ;' ὁ δὲ ἔφη· 'Ναί.' ἀπε-
κρίθη τε ὁ χιλίαρχος· ''Εγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν
'πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην.' ὁ δὲ Παῦλος ἔφη· ''Εγὼ
29 'δὲ καὶ γεγέννημαι.' εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ
οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβ-
ήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι 'Ρωμαῖός ἐστι καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν
δεδεκώς.
30 Τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ τί
κατηγορεῖται [30]παρὰ τῶν 'Ιουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν [30] καὶ
ἐκέλευσεν [30]συνελθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ [30]πᾶν τὸ συν-
έδριον·[30] καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς.

1 XXIII. [b]'Ατενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ, εἶπεν· b ch. 24. 16. 2 Tim. 1. 3.
''Ανδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτ-
2 'ευμαι τῷ Θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας . . . ' [c]ὁ δὲ c Jer. 20. 2.
ἀρχιερεὺς 'Ανανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ τύπτ-
3 ειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε·
'Τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεὸς, τοῖχε κεκονιαμένε· [d]καὶ σὺ d Lev. 19. 35. Deut. 17. 4, 9; & 25. 1, 2.
'κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύ-
4 'εις με τύπτεσθαι;' οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον· 'Τὸν
5 'ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ λοιδορεῖς;' ἔφη τε ὁ Παῦλος· 'Οὐκ
'ᾔδειν, ἀδελφοὶ, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς· γέγραπται γάρ·
6 "[e]''Αρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.'' [f]Γνοὺς δὲ e Ex. 22. 28. f ch. 24. 15, 21; & 26. 5, 6. Phil. 3. 5.
ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ Σαδδουκαίων, τὸ δὲ
ἕτερον Φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ· ''Ανδρες

[25]προέτεινεν, *M.* [26]† ὅρα, ins. in *M.* [27]† εἰ, ins. in *M.*
[30]∽ ὑπὸ. [30]† ἀπὸ τῶν δεσμῶν, ins. in *M.* [30]ἐλθεῖν, *M.*
[30]ὅλον, *M.* [30]† αὐτῶν, ins. in *M.*

‘ ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς [6]Φαρισαίου· περὶ
‘ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι.’ τοῦτο 7
δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος ἐγένετο στάσις τῶν Φαρισαίων καὶ
a Mat. 22. 23. Mar. 12. 18. τῶν Σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. [a] Σαδδουκαῖοι 8
Lu. 20. 27. μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον μήτε
b ch. 5. 39; & 25. 25; & πνεῦμα· Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. [b]ἐγένετο 9
26. 31. δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες [9]οἱ γραμματεῖς τοῦ
μέρους τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο, λέγοντες· ‘ Οὐδὲν
‘ κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦμα
‘ ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος.[9] . .’ πολλῆς δὲ γενομένης 10
στάσεως [10]εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ
Παῦλος ὑπ’ αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβὰν
ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρ-
εμβολήν.

c ch. 18. 9. [c]Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ Κύριος εἶπε· 11
‘ Θάρσει·[11] ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ,
d ver. 20. 30. Mat 26. 74. ‘ οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι.’ [d] Γενομένης δὲ 12
ἡμέρας ποιήσαντες [12]συστροφὴν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀνεθεμά-
τισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ
ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον· ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα 13
οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν [13]πεποιηκότες· οἵτινες προς- 14
ελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον·
‘ Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι
‘ ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς 15
‘ ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ σὺν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως [15]αὐτ-
‘ ὸν καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν
‘ ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι
‘ αὐτὸν ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν.’ Ἀκούσας δὲ 16
ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου [16]τὴν ἐνέδραν, παραγενό-
μενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ
Παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκα- 17

[6] ∾ Φαρισαίων· [9] ∾ τινες τῶν γραμματέων τοῦ μ. τ. Φαρισαίων. [9] † μὴ θεομαχῶμεν, ins. in *M.* [10] ∾ φοβηθείς. [11] † Παῦλε, ins. in *M.* [12] τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν, *M.* [13] ∾ ποιησάμενοι. [15] † αὔριον, ins. in *M.* [16] ∾ τὸ ἔνεδρον.

τοντάρχων, ἔφη· ‘Τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς
18 ‘τὸν χιλίαρχον· ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ.’ ὁ μὲν
οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον καί
φησιν· ‘Ὁ δέσμιος Παῦλος προςκαλεσάμενός με ἠρώτησε
19 ‘τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλ-
‘ῆσαί σοι.’ ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλί-
αρχος καὶ ἀναχωρήσας κατ’ ἰδίαν, ἐπυνθάνετο· ‘Τί
20 ‘ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι;’ [a]εἶπε δὲ, ὅτι ‘Οἱ a ver. 12.
‘Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως αὔριον εἰς
‘τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν Παῦλον, ὡς μέλλοντές τι
21 ‘ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ
‘πεισθῇς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες
‘πλείους τεσσαράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς
‘μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν· καὶ
‘νῦν ἕτοιμοί εἰσι προςδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν.’
22 ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας
23 μηδενὶ ἐκλαλῆσαι ‘ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με.’ Καὶ
προςκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν·
‘Ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν
‘ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα καὶ δεξιολάβ-
24 ‘ους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς, κτήνη τε
‘παραστῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον διασώσωσι
25 ‘πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα·’ γράψας ἐπιστολὴν περι-
26 έχουσαν τὸν τύπον τοῦτον, ‘Κλαύδιος Λυσίας τῷ
27 ‘κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. [b]Τὸν ἄνδρα τοῦτον b ch. 21. 33.
‘συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρ-
‘εῖσθαι ὑπ’ αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλ-
28 ‘όμην [27]αὐτὸν, μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστι. βουλόμενος
‘δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν δι’ ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγ-
29 ‘αγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν· ὃν εὗρον ἐγκαλ-
‘ούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ
30 ‘ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης
‘δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν
‘Ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς
‘κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. [30]Ἔρρωσο.’

27 + αὐτόν. 30 + Ἔρρωσο.

Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτ- 31
οῖς ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς
εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς 32
ἱππεῖς [32] πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν
παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν 33
καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν
καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ,[34] καὶ ἐπερωτήσας 34
ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας
'Διακούσομαί σου,' ἔφη, 'ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου 35
'παραγένωνται.' ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ
τοῦ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι.

a ch. 23. 2. XXIV. [a] Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς 1
Ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος Τερτύλλου
τινὸς, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου.
κληθέντος δὲ αὐτοῦ ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος, 2
λέγων· 'Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ, καὶ [3] κατ- 3
'ορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς
'[3] προνοίας, πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτ-
'ιστε Φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ 4
'πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συν-
'τόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον 5
'λοιμὸν καὶ κινοῦντα [5] στάσιν πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς
'κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζ-
b ch 21. 28. 'ωραίων αἱρέσεως, [b] ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, 6
'ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν [6] καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον
'ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ Λυσίας ὁ χιλίαρχος 7
'[7] μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, κελ- 8
'εύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπὶ σέ· παρ' οὗ
'δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπι-
'γνῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.' [9] συνεπέθεντο 9
δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.

[32] ∾ ἀπέρχεσθαι. [34] † ὁ ἡγεμὼν, ins. in *M.* [3] ∾ δι-
ορθωμάτων. [3] *προνοίας πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ*, ἀπο-
δεχόμεθα, &c. *M.* [5] ∾ στάσεις. [6, 7, 8] = καὶ κατὰ ...
ἔρχεσθαι ἐπὶ σέ. [9] Συνέθεντο, *M.*

10 Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος
λέγειν· ‘Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει
‘τούτῳ ἐπιστάμενος, [10] εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ
11 ‘ἀπολογοῦμαι· δυναμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους
‘εἰσί μοι ἡμέραι [11] δεκαδύο ἀφ’ ἧς ἀνέβην προςκυνήσων
12 ‘ἐν Ἱερουσαλήμ· [a] καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός a ch. 26. 8; & 28.17.
‘τινα διαλεγόμενον ἢ [12] ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου
13 ‘οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς οὔτε κατὰ τὴν πόλιν· οὔτε
‘παραστῆσαι δύνανται περὶ ὧν νῦν κατηγοροῦσί μοι.
14 ‘ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν
‘αἵρεσιν οὕτω λατρεύω τῷ πατρῴῳ Θεῷ, πιστεύων πᾶσι
‘τοῖς κατὰ τὸν νόμον [14] καὶ τοῖς ἐν τοῖς προφήταις γε-
15 ‘γραμμένοις, [b] ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν Θεὸν, ἣν καὶ αὐτοὶ b Dan. 12. 2. Jno.5.28,29.
‘οὗτοι προςδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι [15] νεκ-
16 ‘ρῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων. [c] ἐν τούτῳ [16] δὲ αὐτὸς c ch. 23. 1.
‘ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν [16] ἔχειν πρὸς τὸν Θεὸν
17 ‘καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαπαντός. [d] δι’ ἐτῶν δὲ πλειόνων d ch. 11. 29. Gal. 2. 10. Rom.15.25, 26.
‘παρεγενόμην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου
18 ‘καὶ προςφοράς. [e] ἐν [18] οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ e ch. 21. 26 .28.
19 ‘ἱερῷ οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ [18] θορύβου. τινὲς δὲ
‘ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς [19] ἔδει ἐπὶ σοῦ παρ-
20 ‘εἶναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρός με, ἢ αὐτοὶ
‘οὗτοι εἰπάτωσαν [20] τί εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος
21 ‘μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, [f] ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς f ch. 23. 6; & 28.20.
‘ἧς ἔκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι Περὶ ἀναστάσεως
22 ‘νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ’ ὑμῶν.” [22] Ἀνεβάλ-
ετο δὲ αὐτοὺς ὁ Φῆλιξ, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ
τῆς ὁδοῦ, εἰπών· ‘Ὅταν Λύσιας ὁ χιλίαρχος καταβῇ,
23 ‘διαγνώσομαι τὰ καθ’ ὑμᾶς.’ [g] διαταξάμενός [23] τε τῷ g ch. 27. 3; & 28.16.
ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι [23] αὐτὸν, ἔχειν τε ἄνεσιν καὶ

[10] ∾ εὐθύμως. [11] † ἤ, ins. in *M.* [12] ∾ ἐπίστασιν. [14] *καὶ ἐν τοῖς προφήταις, M.* [15] = νεκρῶν. [16] ∾ καί. [16] ∾ ἔχων. [18] ∾ αἷς. [18] *θορύβου, τινὲς ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, M.* [19] ∾ δεῖ. [20] † εἰ, ins. in *M.* [22] ∾ *ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ, ἀνεβάλετο αὐτοὺς, M.* [23] = τε. [23] *τὸν Παῦλον, M.*

μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν [23]ἢ προσ-
έρχεσθαι αὐτῷ.

Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν 24
Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ,[24] οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο
τὸν Παῦλον καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν
a Tit. 2. 11, 12. πίστεως. [a]διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ 25
ἐγκρατείας καὶ τοῦ [25]κρίματος τοῦ μέλλοντος,[25] ἔμφοβος
γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη· ‘Τὸ νῦν ἔχον πορεύου·
‘καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαί σε.’ ἅμα [26]καὶ 26
ἐλπίζων, ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου,
[26]ὅπως λύσῃ αὐτόν· διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπό-
b ch. 25. 14. μενος ὡμίλει αὐτῷ. [b]Διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διά- 27
δοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον· θέλων τε χάριτας κατα-
θέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ κατέλιπε τὸν Παῦλον δε-
δεμένον.

XXV. Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ μετὰ τρεῖς 1
ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. ἐνεφάν- 2
ισαν δὲ αὐτῷ [2]ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων
κατὰ τοῦ Παύλου καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι 3
χάριν κατ᾽ αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερου-
σαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν.
ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη, ‘τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον [4]ἐν 4
‘Καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ 5
‘οὖν ἐν ὑμῖν, φησὶ, δυνατοὶ συγκαταβάντες, εἴ τι ἐστὶν
‘ἐν τῷ ἀνδρὶ,[5] κατηγορείτωσαν αὐτοῦ.’ Διατρίψας δὲ 6
ἐν αὐτοῖς ἡμέρας [6]οὐ πλείους ὀκτὼ ἢ δέκα, καταβὰς εἰς
Καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλ-
ευσε τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, 7
περιέστησαν [7]οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰου-
δαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα [7]αἰτιώματα φέροντες [7]κατὰ τοῦ

[23] = ἢ προσέρχεσθαι. [24] † αὐτοῦ, others ἰδίᾳ, ins. in M.
[25] ∾ μέλλοντος κρίματος. [25] † ἔσεσθαι, ins. in M. [26] = δὲ.
[26] = ὅπως λύσῃ αὐτόν. [2] ∾ οἱ ἀρχιερεῖς. [4] ∾ εἰς Καισάρειαν. [5] † τούτῳ, ins. in M. [6] πλείους ἢ δέκα, M.
[7] ∾ αὐτὸν. [7] αἰτιάματα, M. [7] = κατὰ τοῦ Παύλου.

Παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι, [a] ἀπολογουμένου αὐτοῦ, [a] ch. 24. 12,
8 ὅτι ‘ Οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν ’Ιουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν & 28. 17.
9 ‘ οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον.’ ὁ Φῆστος δὲ τοῖς ’Ιουδ-
αίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ
εἶπε· ‘ Θέλεις εἰς ‘Ιεροσόλυμα ἀναβὰς ἐκεῖ περὶ τούτων
10 ‘ κρίνεσθαι ἐπ’ ἐμοῦ;’ εἶπε δὲ ὁ Παῦλος· ‘ ’Επὶ τοῦ βήμ-
‘ ατος Καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. ’Ιουδ-
‘ αίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις.
11 ‘ [b] εἰ μὲν [11] γὰρ ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ [b] ch. 18. 14
‘ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι
‘ κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι.
12 ‘ Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι.’ τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας
μετὰ τοῦ συμβουλίου ἀπεκρίθη· ‘ Καίσαρα ἐπικέκλησαι·
‘ ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ.’
13 ‘Ημερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν ’Αγρίππας ὁ βασιλ-
εὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασόμενοι
14 τὸν Φῆστον. [c] ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ [c] ch. 24. 27
Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, λέγων·
15 ‘ ’Ανήρ τις ἐστὶ καταλελειμμένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος,
‘ περὶ οὗ, γενομένου μου εἰς ‘Ιεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ
‘ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν ’Ιουδαίων αἰτούμενοι
16 ‘ κατ’ αὐτοῦ [15] δίκην. πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν
‘ ἔθος ‘Ρωμαίοις χαρίζεσθαί [16] τινα ἄνθρωπον, [16] πρὶν ἢ ὁ
‘ κατηγορούμενος κατὰ πρόςωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους,
‘ τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος.
17 ‘ συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν
‘ ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλ-
18 ‘ ευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατ-
‘ ήγοροι οὐδεμίαν αἰτίαν [18] ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ· [18]
19 ‘ ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον
‘ πρὸς αὐτὸν, καὶ περί τινος ’Ιησοῦ τεθνηκότος ὃν
20 ‘ ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ εἰς τὴν
‘ περὶ [20] τούτου ζήτησιν ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι

[11] ∾ οὖν. [15] ∾ καταδίκην. [16] ∾ τινι. [16] † εἰς ἀπώλειαν, ins. in *M.* [18] ∾ ἔφερον. [18] Some read ∾ πονηράν or πονηρῶν. [20] ∾ τούτων.

‘εἰς Ἱερουσαλὴμ κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. τοῦ δὲ
‘Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ 21
‘Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν, ἕως οὗ
‘πέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα.’ Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν 22
Φῆστον ἔφη· ‘Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου
‘ἀκοῦσαι.’ ὁ δέ· ‘Αὔριον,’ φησὶν, ‘ἀκούσῃ αὐτοῦ.’

Τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς 23
Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ εἰςελθόντων εἰς
τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς
κατ’ ἐξοχὴν [23] οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ
Φήστου, ἤχθη ὁ Παῦλος. καί φησιν ὁ Φῆστος· ‘Ἀγρίπ- 24
‘πα βασιλεῦ καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες,
‘θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων
‘ἐνέτυχόν μοι ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες
a ch. 23. 9; & 26. 31. ‘μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. [a]ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος 25
‘μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ
‘τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστὸν ἔκρινα πέμπειν
‘[25]αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ Κυρίῳ οὐκ 26
‘ἔχω· διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ’ ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ
‘σοῦ, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενο-
‘μένης σχῶ τι [26]γράψαι. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμπ- 27
‘οντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς κατ’ αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι.’

XXVI. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· ‘Ἐπι- 1
‘τρέπεταί σοι [1]ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν.’ τότε ὁ Παῦλος
ἀπελογεῖτο, ἐκτείνας τὴν χεῖρα· ‘Περὶ πάντων ὧν 2
‘ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἥγημαι
‘ἐμαυτὸν μακάριον, ἐπὶ σοῦ μέλλων σήμερον ἀπολογ-
‘εῖσθαι, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ 3
‘Ἰουδαίους ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέομαί [3]σου
‘μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. Τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου 4
‘τὴν ἐκ νεότητος τὴν ἀπ’ ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει
b ch. 22. 6. Phil. 3. 5. ‘μου ἐν Ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, [b]προ- 5
‘γινώσκοντές με ἄνωθεν, (ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν,) ὅτι

[23] ═ οὖσι. [25] ═ αὐτόν. [26] ∽ γράψω. [1] ∽ περὶ.
[3] ═ σου.

‘κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας
6 ‘ἔζησα Φαρισαῖος. [a]καὶ νῦν ἐπ’ ἐλπίδι τῆς [6]πρὸς τοὺς
‘πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἕστηκα
7 ‘κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ
‘νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι· περὶ
‘ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ [7]Ἀγρίππα, ὑπὸ [7]Ἰουδ-
8 ‘αίων. τί; ἄπιστον κρίνεται παρ’ ὑμῖν, εἰ ὁ Θεὸς
9 ‘νεκροὺς ἐγείρει; [b]Ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ
‘ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία
10 ‘πρᾶξαι. [c]ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς
‘[10]τῶν ἁγίων ἐγὼ [10]ἐν φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ
‘τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών, ἀναιρουμένων τε αὐτ-
11 ‘ῶν κατήνεγκα ψῆφον, καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς
‘πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλασφημεῖν·
‘περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς
12 ‘τὰς ἔξω πόλεις. [d]Ἐν οἷς [12]καὶ πορευόμενος εἰς τὴν
‘Δαμασκὸν μετ’ ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς [12]τῆς παρὰ τῶν
13 ‘ἀρχιερέων, [e]ἡμέρας μέσης, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον, βασι-
‘λεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περι-
14 ‘λάμψαν με φῶς καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάν-
‘των δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν ἤκουσα [14]φωνὴν
‘λαλοῦσαν πρός με καὶ λέγουσαν τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ
“Σαοὺλ, Σαοὺλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα
15 “λακτίζειν.” ἐγὼ δὲ εἶπον· “Τίς εἶ, Κύριε;” ὁ δὲ
16 ‘εἶπεν· “Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνά-
“στηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ
“ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα
17 “ὧν τε εἶδες ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ
“τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς [17]ἐγώ σε ἀποστέλλω
18 “[f]ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότ-
“ους εἰς φῶς καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεὸν,
“τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ κλῆρον ἐν

[a] ch. 24. 15, 21. Gen. 3. 15; & 22. 18; & 26. 4; & 49. 10. Deut. 18. 15. 2 Sa. 7. 12. Ps. 132. 11. Isa. 4. 2; & 7. 14; & 9. 6; & 40. 10. Jer. 23. 5; & 33. 14. Ezek. 34. 23; & 37. 24. Dan. 9. 24. Mic. 7. 20.
[b] ch. 8. 3; & 9. 1; & 22. 4. 1 Cor. 15. 9. Gal. 1. 13. 1 Tim. 1. 13.
[c] ch. 8. 3.
[d] ch. 9. 2; & 22. 6.
[e] ch. 9. 3.
[f] Isa. 35. 5; & 42. 7; & 60. 1. Lu. 4. 18. Eph. 1. 18. Col. 1. 13. 1 Pet. 2. 25. 1 Jno. 3. 8.

[6] ∾ εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐπαγγελίας. [7] = Ἀγρίπ-πα. [7] † τῶν, ins. in *M.* [10] ∾ τε τῶν. [10] + ἐν, *M.* [12] = καί. [12] + τῆς παρά. [14] ∾ φωνὴν λαλοῦσαν πρός με τῇ Ἑβ. &c. [17] ∾ νῦν, *M.*

" τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ." Ὅθεν, βασιλεῦ 19
' Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ·
a ch. 9. 20, 28; & 13. 14; & 22. 17. 21. Mat. 3. 8. ' [a] ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς 20
' πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν
' ἀπήγγελλον μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν,
b ch. 21. 30. ' ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. [h] ἕνεκα τούτων 21
' με οἱ Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο δια-
' χειρίσασθαι. ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ 22
' ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρούμενος μικρῷ
' τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται
' ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωϋσῆς, εἰ παθητὸς 23
c ver. 13. 1 Cor. 15. 20. Col. 1. 18. ' ὁ Χριστὸς, [c] εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει
' καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι.' Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 24
ἀπολογουμένου ὁ Φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη· ' Μαίνῃ,
' Παῦλε· τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει.'
ὁ δέ, ' Οὐ μαίνομαι, φησὶ, κράτιστε Φῆστε, ἀλλ' ἀληθείας 25
d Jno. 18. 20. ' καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. [d] ἐπίσταται 26
' γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παῤῥησιαζ-
' όμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι τούτων οὐ πείθ-
' ομαι οὐδέν· οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο.
' πιστεύεις, βασιλεῦ Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι 27
' πιστεύεις.' ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον [28] ἔφη· 28
e 1 Cor. 7. 7. ' Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι.' [e] ὁ δὲ 29
Παῦλος [29] εἶπεν· ' Εὐξαίμην ἂν τῷ Θεῷ καὶ ἐν ὀλίγῳ
' καὶ ἐν [29] πολλῷ οὐ μόνον σὲ ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς
' ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους, ὁποῖος
' κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων.'

[30] Ἀνέστη τε ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥ τε Βερνίκη, 30
f ch. 23. 9; & 25. 25. καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς· [f] καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν 31
πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι ' Οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ
' δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος.' Ἀγρίππας δὲ τῷ 32
Φήστῳ ἔφη· ' Ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος,
g ch. 25. 11, 12. ' [g] εἰ μὴ ἐπεκέκλητο Καίσαρα.'

h ch. 25. 12. XXVII. [h] Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν 1

[28] = ἔφη. [29] = εἶπεν. [29] ∾ μεγάλῳ. [30] ∾ Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ, M.

Ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε Παῦλον καί τινας ἑτέρους
δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ ὀνόματι Ἰουλίῳ σπείρης Σεβ-
2 αστῆς. [a]ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ Ἀδραμυττηνῷ, [2]μέλλοντες a ch. 19. 29; & 20. 4.
πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος Col. 4. 10.
3 σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου Μακεδόνος Θεσσαλονικέως. [b]τῇ 2Cor. 11. 26. b ch. 24. 23;
τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα· φιλανθρώπως τε ὁ & 28. 16.
Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς
4 φίλους πορευθέντα ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχ-
θέντες ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κύπρον διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους
5 εἶναι ἐναντίους. τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν
καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες κατήλθομεν εἰς Μύρα
6 τῆς Λυκίας. Κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον Ἀλεξ-
ανδρῖνον πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς
7 αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες καὶ μόλις
γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ
ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην·
8 μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ
καλούμενον Καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις Λασαία.
9 [c]ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου καὶ ὄντος ἤδη ἐπι- c Lev. 23. 27 -30.
σφαλοῦς τοῦ πλοὸς διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρ-
10 εληλυθέναι, παρῄνει ὁ Παῦλος λέγων αὐτοῖς· "Ἄνδρες,
'θεωρῶ, ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας οὐ μόνον
'τοῦ [10]φορτίου καὶ τοῦ πλοίου ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν
11 'ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν.' ὁ δὲ [11]ἑκατοντάρχης
τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον ἢ
12 τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις. ἀνευθέτου δὲ τοῦ
λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείους
ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴπως δύναιντο
καταντήσαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι λιμένα τῆς
13 Κρήτης βλέποντα κατὰ Λίβα καὶ κατὰ Χῶρον. ὑπο-
πνεύσαντος δὲ νότου δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατη-
κέναι, ἄραντες [13]ἆσσον παρελέγοντο τὴν Κρήτην.
14 μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς ὁ
15 καλούμενος [14]Εὐρυκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ

[2] ∽ μέλλοντι. [10] φόρτου, *M.* [11] ἑκατόνταρχος, *M.*
[13] Ἄσσον. [14] Εὐροκλύδων, *M.*

πλοίου καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπι-
δόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδραμόντες καλού- 16
μενον Κλαύδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι
τῆς σκάφης, ἣν ἄραντες βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζων- 17
νύντες τὸ πλοῖον· φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν ἐκ-
πέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος οὕτως ἐφέροντο. σφοδ- 18
ρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο.
καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου [19]ἐρρίψαν. 19
μήτε δὲ ἡλίου μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας 20
ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν
περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. Πολλῆς δὲ 21
ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ
αὐτῶν, εἶπεν· ‘"Εδει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι
‘μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν
‘ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. καὶ τανῦν παραινῶ ὑμᾶς 22
‘εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν,
‘πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ 23
‘ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λατρεύω, λέγων· "Μὴ 24
"φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι· καὶ ἰδού,
"κεχάρισταί σοι ὁ Θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ
"σοῦ." διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ 25
a ch. 28. 1. ‘ὅτι οὕτως ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι. [a]εἰς 26
‘νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν.’ Ὡς δὲ τεσσαρεσκαι- 27
δεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ,
κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν
τινὰ αὐτοῖς χώραν, καὶ βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι 28
βραχὺ δὲ διαστήσαντες καὶ πάλιν βολίσαντες εὗρον
ὀργυιὰς δεκαπέντε· φοβούμενοί τε, [20]μήπως [20]εἰς τραχεῖς 29
τόπους [20]ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσ-
σαρας ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητ- 30
ούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν
σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν προφάσει ὡς ἐκ πρώρας μελ-
λόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατον- 31
τάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις· ‘Ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν

[19] ∾ ἐρρίψαμεν, M. [20] ∾ μήπου. [20] ∾ κατά.
[20] ἐκπέσωσιν.

32 ‘ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε.’ τότε οἱ
στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης καὶ εἴασαν
33 αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι,
παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγ-
ων· ‘Τεσσαρεςκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προςδοκῶντες
34 ‘ἄσιτοι διατελεῖτε μηδὲν προςλαβόμενοι. [a]διὸ παρα- a Mat. 10.30. Lu. 12. 7;
‘καλῶ ὑμᾶς [34]μεταλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς & 21.18.
‘ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ
35 ‘τῆς κεφαλῆς [34]ἀπολεῖται.’ [b]εἰπὼν δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν b 1Sam.9.13 Jno. 6. 11.
ἄρτον εὐχαρίστησε τῷ Θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας 1 Tim. 4.3.
36 ἤρξατο ἐσθίειν. εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες καὶ αὐτοὶ
37 προςελάβοντο τροφῆς. [c]ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι c ch. 2. 41; & 7. 14.
38 ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς Rom. 13. 1.
ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν 1 Pet. 3. 20.
39 θάλασσαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγί-
νωσκον· κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλὸν, εἰς
ὃν [39]ἐβουλεύσαντο, εἰ [39]δύναιντο, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον.
40 καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα
ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες
τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν.
41 [d]περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον ἐπώκειλαν τὴν d 2Cor.11.25.
ναῦν· καὶ ἡ μὲν πρώρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ δὲ
42 πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. Τῶν δὲ
στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείν-
43 ωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας [42]διαφύγῃ. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος
βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ
βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν
44 ἀποῤῥίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι· καὶ τοὺς
λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ
τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ
τὴν γῆν.

1 XXVIII. [e]Καὶ διασωθέντες τότε ἐπέγνωσαν ὅτι e ch. 27. 26.
2 Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. [f]οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ f Rom. 1. 14. 1Cor.14.11. Col. 3. 11.

[34] προςλαβεῖν, M. [34] πεσεῖται, M. [39] ∾ ἐβουλεύοντο.
[39] ∾ δυνατὸν. [42] διαφύγοι, M.

τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν· ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν προςελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ τὸ ψύχος. Συστρέψαντος δὲ τοῦ 3
Παύλου φρυγάνων [2]*πλῆθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα* [3]*ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ* 4
θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· ' Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα
a Mar. 16. 18. Lu. 10. 19. *' ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν.'* [a]*ὁ μὲν οὖν* 5
ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ ἔπαθεν οὐδὲν κακόν·
b ch. 14. 11. [b]*οἱ δὲ προςεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ κατα-* 6
πίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προςδοκώντων καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. Ἐν δὲ τοῖς 7
περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς
c Jam. 5. 14, 15. *ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν.* [c]*ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα* 8
τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυςεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰςελθὼν καὶ προςευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ ἰάσατο αὐτόν. τούτου οὖν γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ προςήρχοντο, καὶ ἐθεραπεύοντο· οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμ- 10
ησαν ἡμᾶς καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν.

Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμ- 11
ακότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ Διοςκούροις. καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας 12
τρεῖς· ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον· καὶ 13
μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς παρεκλήθημεν 14
ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά· καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ 15
περὶ ἡμῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις Ἀππίου φόρου καὶ Τριῶν ταβερνῶν· οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος, εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, ἔλαβε θάρσος.

[2] ∾ τι πλῆθος. [3] ∾ *ἀπὸ τῆς θέρμης διεξελθοῦσα καθήψατο.*

16 [a]"Οτε δὲ ἤλθομεν εἰς [16]'Ρώμην ἑκατόνταρχος παρ- a ch. 24. 23;
έδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ· τῷ δὲ Παύλῳ & 27. 3.
ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν
17 στρατιώτῃ. [b]Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσ- b ch. 21. 33,
ασθαι [17]αὐτὸν τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους. συν- & 24.12;
ελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς· '"Ανδρες ἀδελφ- & 25. 3.
'οί, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι
'τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς
18 'τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, [c]οἵτινες ἀνακρίναντές με c ch.22.24; &
'ἐβούλοντο ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου 24.10; & 25.
19 'ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. [d]ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων 8; & 26.31. d ch. 25. 11.
'ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους
20 'μου ἔχων τι κατηγορῆσαι. [e]διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν e ch. 23. 6; &
'παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ προςλαλῆσαι· ἕνεκεν γὰρ 24.21; & 26.
'τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι.' 6, 7. 29. Eph. 6. 20. 2Tim.1.16.
21 οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον· 'Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ
'σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός
22 'τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ
'πονηρόν. [f]ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς· f ch.24.5,14.
'περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστόν ἐστιν ἡμῖν,
23 'ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται.' [g]Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέ- g ch. 26. 6.
ραν [22]ἧκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξ-
ετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, πείθων
τε αὐτοὺς [23]τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου Μωϋσ-
24 έως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. [h]καὶ οἱ h ch. 17. 4.
25 μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμ-
φωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ
Παύλου ῥῆμα ἕν, ὅτι 'Καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
'ἐλάλησε διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας
26 'ἡμῶν λέγον, "[i]Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, i Isa. 6. 9.
"καὶ [26]εἰπόν, Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ Ezek. 12. 2.
27 "βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ Mat. 13. 14. Mar. 4. 12.
"ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκ- Lu. 8. 10. Jno. 12. 40.
"ουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· μή- Rom. 11. 8.

[16] ∽ 'Ρώμην, ἐπετράπη τῷ Παύλῳ μένειν. [17] τὸν Παῦλον, M. [22] ∽ ἦλθον. [23] = τά. [26] εἶπε, M.

" ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι
" καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ [27] ἰάσωμαι
" αὐτούς." [a] γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν 28
' ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται.'
[29] καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι πολ- 29
λὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.
Ἔμεινε δὲ [30] διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι· καὶ ἀπε- 30
δέχετο πάντας τοὺς εἰςπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσ-
ων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ 31
Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

a ch. 13. 14, 46; & 18. 6. Lu. 24. 47.

[27] ∾ ἰάσομαι. [29] = καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.
[30] † ὁ Παῦλος, ins. in M.

THE

EPISTLE OF ST. PAUL TO THE ROMANS.

At what precise time a church of Christians was first founded at Rome is unknown; but the fact of Roman Jews visiting the great national festivals at Jerusalem (Acts ii. 10) furnishes grounds for supposing that an assembly of worshippers was soon formed there, although no credit is due to the tradition that the apostle Peter was its founder. The church consisted of Gentile as well as Jewish converts; and certain dissensions existed between them, which it was the object of this epistle to settle. The Jew refused to lay down his national pride in, and attachment to, the ceremonial rites of the Mosaic religion, nor would he allow to the Gentile an admission to the privileges of Christianity without the joint observance of the Mosaic ceremonies:—the Gentile, on his side, despised the religious prejudices of the Jew, exulted in his freedom from legal bondage, and probably disputed with his Jewish brother on these subjects with considerable asperity: while both parties formed very inadequate notions of the moral condition of man, and of the nature and value of Christianity. To correct the errors of the Judaizing converts, and to establish the grand doctrine of justification by faith, is the object of this epistle. Paley has thus briefly summed up the chief arguments:—"No man, either Jew or Gentile, was justified by the works of the law, because no man had performed them: it became, therefore, necessary to appoint another medium or condition of justification, in which new medium the Jewish peculiarity was merged and lost; that Abraham's own justification was anterior to the law and independent of it; that the Jewish converts were to consider the law as now dead and themselves married to another; that what the law could not do, in that it was weak through the flesh, God had done by sending his Son; that God had rejected the unbelieving Jews, and substituted in their place a society of believers in Christ, collected indifferently from Jews and Gentiles."—*Horæ Paulinæ*. This discussion occupies eleven chapters: the remainder of the epistle is devoted to the exhortations suggested by the mercies of God—to mutual love, to civil obedience, to purity of morals, and to harmony of feeling among each other.

This Epistle was written from Corinth, where Paul then was, by Phœbe, a deaconess of Cenchreæ, when the Apostle was on the eve of his departure to Jerusalem with the contributions of the churches of Greece; which latter circumstance fixes the date of the Epistle at about A.D. 57 or 58.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

I. [a]Παῦλος, δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, 1
ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, ([b]ὃ προεπηγγείλατο 2
διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις,) [c]περὶ τοῦ 3
υἱοῦ αὐτοῦ, (τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυῒδ κατὰ
σάρκα· [d]τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ 4
πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ Χριστ-
οῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ([e]δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀπο- 5
στολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ
τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ 6
Χριστοῦ,) [f]πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς Θεοῦ 7
κλητοῖς ἁγίοις· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς
ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
[g]Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ 8
Χριστοῦ [8]ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγ-
γέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. [h]μάρτυς γάρ μού ἐστιν ὁ 9
Θεὸς, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι, 10
[i]πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου δεόμενος, εἴπως ἤδη
ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς
ὑμᾶς. ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα 11
ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς· τοῦτο δέ 12
ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις
πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ. [k]οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, 13
ἀδελφοὶ, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, (καὶ
ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο,) ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν
ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. [l]Ἕλλησί τε 14
καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί·

a Act. 9. 15. Gal. 1. 15.
b Gen. 3. 15; & 22. 18; & 26. 4; & 49. 10. Deut. 18 15. 2 Sam. 7. 12. Isa. 4. 2; & 7. 14; & 9. 6; & 40. 10. Jer. 23. 5; & 33. 14. Dan. 9. 24. Mic. 7. 20.
c Mat. 1. 1. Lu. 1. 32; & 3. 23, 31.
d Jno. 10. 30. Act. 13 32, 33. Heb. 1. 5; & 5. 5, 6.
e ch. 12. 3; & 15. 15; & 16. 26. 1 Cor. 15. 10. Eph. 3. 8.
f 1 Cor. 1. 2. Eph. 1. 1. 1 Thess. 4. 7.
g Eph. 5. 20. Heb. 13. 15. 1 Pet. 2. 5.
h ch. 9. 1; & 15. 23, 29. 2 Cor. 1. 23; & 11. 31. Gal. 1. 20. Phil. 1. 8. 1 Thes. 2. 5, 17; & 3. 10. 2 Tim. 1. 3.
i ch. 15. 23, 32. 1 Thes. 3. 10.
k ch. 15. 22. 1 Thes. 2. 18.
l 1 Cor. 9. 16. 2 Cor. 11. 28.

8 ∾ περὶ.

15 οὕτω τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐ-
16 αγγελίσασθαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον·[16]
δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύ-
17 οντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. [a]δικαιοσύνη γὰρ a Hab. 2. 4. Jno. 3. 36.
Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, Gal. 3. 10. Phil. 3. 9.
καθὼς γέγραπται· "Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται." Heb. 10. 38.
18 Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν
ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν
19 ἀδικίᾳ κατεχόντων. [b]διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φαν- b Act. 14. 14; & 17. 24.
20 ερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ Θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανέρωσε· ([c]τὰ c Ps. 19. 1; & 148. 3.
γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι
νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θει-
21 ότης·) εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους. [d]Διότι d Deut. 28. 29. Eph. 4. 7.
γνόντες τὸν Θεὸν οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστ-
ησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν,
22 καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· [e]φάσκοντες εἶναι e Isa. 47. 10. 1 Cor. 3. 18,
23 σοφοὶ ἐμωράνθησαν [f]καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀ- 19.
φθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου f Deut. 4. 15. 2 Ki. 17. 29.
24 καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. [g]Διὸ [24]καὶ Ps. 106. 20. Jer. 2. 11.
παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν Isa. 40. 18. Act. 17. 29.
αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτ- g Ps. 81. 12. Act. 14. 16.
25 ῶν ἐν ἑαυτοῖς, οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ 2 Th. 2. 11.
Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ
κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς
26 αἰῶνας· ἀμήν. [h]διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς h Lev. 18. 22, 23.
πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν Eph. 5. 11, 12.
27 τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν· ὁμοίως [27]τε καὶ
οἱ ἄρρενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας
ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες
ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν
ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει, τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς
28 ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν
ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκ-
29 ιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους
πάσῃ ἀδικίᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου,

[16] † τοῦ Χριστοῦ, ins. in *M*. [24] = καὶ. [27] ∽ δέ.

φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστὰς, καταλάλ- 30
ους [30] θεοστυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας,
ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυν- 31
a Hos. 7. 3. θέτους, ἀστόργους, [31] ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας,—[a] οἵτινες 32
τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες, (ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα
πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσὶν,) οὐ μόνον αὐτὰ ποι-
οῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

II. [b] Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων. ἐν 1
b Mat. 7. 1. 1 Cor. 4. 5. ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ
αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ, ὅτι τὸ κρίμα τοῦ 2
Θεοῦ ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσ-
οντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ 3
τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτὰ, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ
c 2 Pet. 3. 9, 15. κρίμα τοῦ Θεοῦ; [c] ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ 4
καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνο-
d ch. 9. 22. Deut. 32. 34. ῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; [d] κατὰ 5
Jam. 5. 3. δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησ-
αυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως
e ch. 14. 12. Job 34. 11. [5] δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, [e] ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ 6
Ps. 62. 12. ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν 7
Jer. 17. 10; & 32. 19. καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι ζωὴν αἰώνιον· [f] τοῖς 8
Mat. 16. 27. 1 Cor. 3. 8. δὲ ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ πειθομένοις
2 Cor. 5. 10. f 2 Thess. 1. 8. δὲ τῇ ἀδικίᾳ ὀργὴ καὶ θυμός. θλίψις καὶ στενοχωρία 9
ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ
κακὸν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος· δόξα δὲ καὶ 10
τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδ-
g Deut. 10. 17. Job 34. 19. αἴῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. [g] οὐ γάρ ἐστι προσωπο- 11
Act. 10. 34. Gal. 2. 6. ληψία παρὰ τῷ Θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως 12
Eph. 6. 9. Col. 3. 25. καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου
1 Pet. 1. 17. κριθήσονται, ([h] οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι 13
h Mat. 7. 21. Jam. 1. 22, παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ [13] τοῦ νόμου δικαιωθή-
25. 1 Jno. 3. 7. σονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ 14
τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσι
νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν 15

[30] θεοστύγεις, *M.* [31] = ἀσπόνδους. [5] ∾ καὶ δικαιοκρι-
σίας. [13] = τοῦ.

ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς
συνειδήσεως καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατη-
16 γορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων,) [a]ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ — a Mat. 25. 31. Act. 17. 31.
ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν — 1 Cor. 4. 5.
μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.
17 [b][17]Εἰ δὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ [17]τῷ — b ch. 9. 4. Jno. 8. 33, 41.
18 νόμῳ καὶ καυχᾶσαι ἐν Θεῷ [c]καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα — c Phil. 1. 10.
καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου,
19 πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν
20 σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων ἔχοντα
τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ,
21 [d]ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ [21]διδάσκεις; ὁ κηρ- — d Mat. xxiii.
22 ύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν,
23 μοιχεύεις; ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς; [e]ὃς — e ch. 9. 4.
ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν
24 Θεὸν ἀτιμάζεις; [f]τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασ- — f Jam. 12. 14. Isa. 52. 5.
25 φημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. Περιτομὴ — Ezek. 36. 20, 23.
μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παραβάτης
26 νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν
ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ
27 ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ — g ch. 9. 7. Jno. 8. 39.
ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον τελοῦσα σὲ τὸν διὰ — h Deut. 10. 16; & 30. 6.
28 γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; [g]οὐ γὰρ ὁ — Jer. 4. 4.
ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν — Col. 2. 11. Phil. 3. 2, 3.
σαρκὶ περιτομή· [h]ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περι- — 1 Pet. 3. 4. 1 Cor. 4. 5.
29 τομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι· οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ — 1 Thess. 2. 4.
1 ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ. Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ III.
Ἰουδαίου, ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; [i]πολὺ κατὰ — i ch. 2. 18, & 9. 4.
2 πάντα τρόπον. [2]πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ — Deut. 4. 7, 8.
3 λόγια τοῦ Θεοῦ. [k]τί γάρ; εἰ ἠπίστησάν τινες, μὴ ἡ — Ps. 147. 19, 20.
4 ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταργήσει; [l]μὴ — k ch. 9. 6. Num. 23. 19.
γένοιτο· γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος — 2 Tim. 2. 13. Heb. 4. 2.
ψεύστης, καθὼς γέγραπται· "Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν — l Ps. 51. 4; & 62. 9; & 116. 11.
5 "τοῖς λόγοις σου καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε." εἰ δὲ — Jno. 3. 3.

[17] Ἰδὲ, M. [17] = τῷ. [21] διδάσκεις, &c. [2] ∾ πρῶτον μὲν, ὅτι ἐπιστ.

ἡ ἀδικία ἡμῶν Θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν;
μὴ ἄδικος ὁ Θεὸς ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; (κατὰ ἄνθρ-
a Gen. 18. 25. ωπον λέγω.) [a]μὴ γένοιτο· ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ Θεὸς τὸν 6
Job 8. 3; & 34. 17. κόσμον; εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι 7
ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτ-
ωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ, καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς 8
φασί τινες ἡμᾶς λέγειν ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ ἵνα
b Gal. 3. 22. ἔλθῃ τὰ ἀγαθά, ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι. [b][9]τί οὖν; προ- 9
εχόμεθα; οὐ πάντως· προῃτιασάμεθα γὰρ, Ἰουδαίους τε
καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι· καθὼς γέγραπ- 10
c Ps. 14. 3; & 53. 3. ται, ὅτι [c] "Οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς· οὐκ ἔστιν [11]ὁ συνι- 11
"ῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· πάντες ἐξέκλιναν, 12
"ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ 13
d Ps. 5. 9; & 140. 3. "ἔστιν ἕως ἑνός. [d]τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν·
"ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν. ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ
e Ps. 10. 7. "τὰ χείλη αὐτῶν. [e]ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει· 14
f Isa. 59. 7. "[f]ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα· σύντριμμα καὶ 15
"ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ 16
g Ps. 36. 1. "ἔγνωσαν. [g]οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλ- 17
h Ezek. 16. 63. "μῶν αὐτῶν." [h]οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει τοῖς 18
ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ καὶ ὑπόδικος 19
i ch. 7. 7. Gal. 2. 16. γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. [i]διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ 20
δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ· διὰ γὰρ νόμου
k Jno. 5. 46. ἐπίγνωσις ἁμαρτίας.
Act. 15. 11; & 26. 22. [k]Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται, 21
l ch. 10. 12. Gal. 3. 28. μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν· [l]δικ- 22
Col. 3. 11. αιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς πάντας
m ch. 11. 32. Gal. 3. 22. [22]καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ γάρ ἐστι δια-
n Mat. 20. 28. Eph. 1. 7; στολή. [m]πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης 23
& 2. 8. 1 Tim. 2. 6. τοῦ Θεοῦ, [n]δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ 24
Tit. 2. 5, 7. 1 Pet. 1. 18. τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, [o]ὃν προέθετο 25
o Act. 13. 38, 39; & 17. 30. ὁ Θεὸς ἱλαστήριον [25]διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι,
2 Cor. 5. 19. εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν
Col. 1. 20. 1 Jno. 2. 2; & 4. 10. τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ,

[9] τί οὖν προεχόμεθα; οὐ π. προῃτ. &c. [11] + ὁ.
[22] = καὶ ἐπὶ πάντας. [25] ∾ διὰ πίστεως.

26 πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ,
εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως
27 [26]Ἰησοῦ. Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου
νόμου; τῶν ἔργων; οὐχὶ, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως·
28 [a]λογιζόμεθα [28]γὰρ δικαιοῦσθαι πίστει ἄνθρωπον χωρὶς [a] Gal. 2. 16.
29 ἔργων νόμου. ἢ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον; οὐχὶ[29] καὶ
30 ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. [30]ἐπείπερ εἷς ὁ Θεὸς, ὃς δικαι-
ώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς
31 πίστεως. Νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ
γένοιτο· ἀλλὰ νόμον [31]ἱστῶμεν.

IV.

1 [b]Τί οὖν ἐροῦμεν [1]Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρη-
2 κέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, [b] Isa. 51. 2.
3 ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν Θεόν. [c]τί γὰρ ἡ γραφὴ [c] Gen. 15. 6. Gal. 3. 6. Jam. 2. 23.
λέγει; "Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη
4 "αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην." [d]τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς [d] ch. 11. 6.
5 οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ [4]ὀφείλημα· τῷ δὲ
μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν
6 ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην· [e]καθ- [e] Ps. 32. 1, 2.
άπερ καὶ Δαυῒδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ
7 ὁ Θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· μακάριοι, ὧν
ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι·
8 μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται Κύριος ἁμαρτίαν.
9 ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος, ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ
τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γὰρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβρα-
10 ὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν
περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ'
11 ἐν ἀκροβυστίᾳ· [f]καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς σφραγῖδα [f] Gen. 17. 11. Gal. 3. 7.
τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς
τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι'
ἀκροβυστίας, (εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαι-
12 οσύνην,) καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς
μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι [12]τῆς ἐν

[26] + Ἰησοῦ. [28] οὖν, M. [29] † δὲ, ins. in M.
[30] ∾ εἴπερ. [31] ∾ ἱστάνομεν. [1] ∾ εὑρηκέναι Ἀβραὰμ τὸν πατέρα (∾ προπάτορα) ἡμῶν κατὰ. [4] † τὸ, ins. in M. [12] ∾ τῆς πίστεως τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ.

a Gen. 15. 6. [12]ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. [a]οὐ 13
& 17. 2. Gal. 3. 19. γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι
αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι [13]κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικ-
αιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, 14
b ch. 3. 20; & 5. 13, 20; & κεκένωται ἡ πίστις καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία· [b]ὁ
7. 8, 10. γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται· οὗ [15]γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, 15
Jno. 15. 22. 1 Cor. 15. 56. οὐδὲ παράβασις. [c]διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, 16
2 Cor. 3. 7, 9. c Gal. 3. 16, 20. εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρμ-
ατι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως
d Gen. 17. 5. Ἀβραὰμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν, ([d]καθὼς γέγραπ- 17
ται, ὅτι "Πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε,") κατέν-
αντι οὗ ἐπίστευσε Θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς
e Gen. 15. 4, 5. Heb. 11. 12. καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. [e]ὃς παρ' ἐλπίδα 18
ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα
πολλῶν ἐθνῶν (κατὰ τὸ εἰρημένον, "Οὕτως ἔσται τὸ
f Gen. 17. 17; & 18. 11. σπέρμα σου,") [f]καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει [19]οὐ κατε- 19
Heb. 11. 11, 12. νόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης
που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάῤῥας·
g Heb. 11. 18. [g]εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, 20
h Isa. 57. 19. Lu. 1. 37. ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ, [h]καὶ 21
πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται δυνατός ἐστι καὶ ποι-
i ch. 15. 4. 1 Cor. 10. 6, ῆσαι. διὸ [22]καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. [i]Οὐκ 22
11. ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ· [k]ἀλλὰ 23
k Act. 2. 24. καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ 24
l ch. 8. 32. τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, [l]ὃς 25
1 Jno. 1. 7; & 2. 2. παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ
τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

V. [m]Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς 1
m Eph. 2. 18. τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, [n]δι' οὗ 2
n Jno. 10. 9; & 14. 6. καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν [2]τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν
1 Cor. 15. 1. Eph. 2. 18; ταύτην ἐν ᾗ ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς
& 3. 12. Heb. 3. 6; δόξης τοῦ Θεοῦ. [o]οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν 3
& 10. 19. o Phil. 1. 29. ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζ-
Jam. 1. 2, 3. εται, [p]ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα· ἡ δὲ 4
p Jam. 1. 3.

[12] † τῇ, ins. in *M.* [13] † τοῦ, ins. in *M.* [15] ∾ δὲ.
[19] = οὐ. [22] + καὶ. [2] + τῇ πίστει.

5 ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, [a]ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται a 1 Cor. 8. 3.
ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος Heb. 8. 10 ..12.
6 ἡμῖν. [b]ἔτι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν [6]ἔτι, 1 Jno. 4. 19. b Jno. 5. 24.
7 κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε· (μόλις γὰρ ὑπὲρ δικ- Eph. 2. 1. Col. 2 13.
αίου τις ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις Heb. 9. 15. 1 Pet. 3. 18.
8 καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν·) [c]συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην c Jno 15. 13.
εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χρι- Heb. 9. 15.
9 στὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαι-
ωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ
10 ἀπὸ τῆς ὀργῆς. [d]εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ d 2 Cor. 5. 18. Col. 1. 21, 22.
Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ πολλῷ μᾶλλον
καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. οὐ μόνον
11 δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν.
12 [e]Διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν e ch. 6. 23.
κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος· καὶ Gen. 2. 17; & 3. 6.
οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους [12]ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' 1 Cor. 15. 21.
13 ᾧ πάντες ἥμαρτον.—[f]ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν f ch. 4. 15.
14 κόσμῳ· ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου. [g]ἀλλ' g 1 Cor. 15 21, 22, 45.
ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως καὶ
ἐπὶ τοὺς [14]μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς
15 παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος. Ἀλλ'
οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρισμα. εἰ γὰρ
τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, [h]πολλῷ h Isa. 53. 11.
μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ
ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερ-
16 ίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς [16]ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα.
τὸ μὲν γὰρ κρίμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, [i]τὸ δὲ χάρισμα i Isa. 1. 18.
17 ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ [17]τῷ
τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ
ἑνὸς, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος [k]καὶ k ch. 6. 23.
[17]τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βα-
18 σιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἄρα οὖν ὡς δι'
ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατά-

[6] + ἔτι. [12] + ὁ θάνατος. [14] + μή. [16] ∾ ἁμαρτήματος. [17] ∾ ἐν ἑνὶ or ἐν τῷ ἑνί. [17] + τῆς δωρεᾶς.

κριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρ-
ώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥςπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς 19
τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί,
οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσ-
a ch. 4. 15; & 7. 8..13. ονται οἱ πολλοί. [a]Νόμος δὲ παρειςῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ 20
Lu. 7. 47. τὸ παράπτωμα· οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσ-
Jno. 15. 22. Gal. 3. 19, ευσεν ἡ χάρις· ἵνα ὥςπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ 21
23. θανάτῳ, οὕτω καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς
ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

VI. Τί οὖν ἐροῦμεν; [1]ἐπιμένωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις 1
b Gal. 6. 14. πλεονάσῃ; [b]μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, 2
c Gal. 3. 27. πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ; [c]ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτ- 3
ίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ
d 1Cor. 6. 14. Eph. 4. 22 ἐβαπτίσθημεν; [d]συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσ- 4
..24. ματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα, ὥςπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ
Col. 2. 12; & 3. 10. νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καιν-
Heb. 12. 1. 1 Pet. 2. 1; ότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. [e]εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόνα- 5
& 4. 1, 2. e ch. 8. 11. μεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς
Phil. 3. 10, 11. f Gal. 2. 20; ἀναστάσεως ἐσόμεθα, [f]τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλ- 6
& 5. 24. αιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ
σῶμα τῆς ἁμαρτίας τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ
g 1 Pet. 4. 1. ἁμαρτίᾳ· [g]ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτ- 7
h 2 Tim. 2. 11. ίας. [h]εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ πιστεύομεν ὅτι καὶ 8
i Rev. 1. 18. συζήσομεν αὐτῷ, [i]εἰδότες, ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν 9
k Act. 2. 24. Heb. 9. 27, οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. [k]ὃ 10
28. γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ
l Gal. 2. 19. 1 Pet. 2. 24. τῷ Θεῷ. [11][l]οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν 11
[11]τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.[11]
Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώμ- 12
m ch. 21. 1. Lu. 1. 74. ατι εἰς τὸ [12]ὑπακούειν, [m]μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη 13
Gal. 2. 20. ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτ-
Heb. 9. 14. 1 Pet. 4. 2. οὺς τῷ Θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας καὶ τὰ μέλη ὑμῶν

[1] ∾ ἐπιμενοῦμεν, *M.* [11] λογίζεσθε ἑαυτοὺς, &c. or *οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς*, &c. [11] † *εἶναι*, ins. in *M.* [11] † τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ins. in *M.* [12] *ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ*, or *αὐτῆς· μηδὲ*, &c. *M.*

14 ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν ου κυρι-
εύσει· οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν.
15 [a]Τί οὖν; [15]ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, a 1 Cor. 9. 21. Gal. 2. 18, 19.
16 ἀλλ' ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. [b]οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παρ-
ιστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ b Jno. 8. 34. 2 Pet. 2. 19.
ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας [16]εἰς θάνατον ἢ ὑπακοῆς εἰς
17 δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ Θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτ-
ίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον
18 διδαχῆς. [c]ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐδουλ- c Jno. 8. 32. 1 Pet. 2. 16.
19 ώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. (Ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν
ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν.) ὥςπερ γὰρ παρεστήσατε
τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν
ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν [19]δοῦλα
20 τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. [d]ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς d Jno. 8. 34.
21 ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν
εἴχετε [21]τότε; ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε· τὸ γὰρ τέλος
22 ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς
ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ Θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν
23 ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. [e]τὰ γὰρ e ch. 5. 12. Gen. 2. 17. 1 Cor. 15. 21.
ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ
ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.
1 Ἢ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, (γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ,) VII.
ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ;
[f]ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ· f 1 Cor. 7. 2. 10, 39.
2 ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ
3 [g]ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματί- g Mat. 5. 32.
σει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ,
ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχ-
4 αλίδα γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. [h]ὥςτε, ἀδελφοί μου, h ch. 8. 2. Gal. 2. 19, 20; & 5. 18, 22.
καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ
Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερ-
5 θέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ. [i]ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν i ch. 6. 21. Gal. 5. 19.
τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου
ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ

15 ∾ ἁμαρτήσωμεν. 16 = εἰς θάνατον. 19 ὅπλα.
21 τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε;

a ch. 2. 29; θανάτῳ. [a]νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, [6]ἀπο- 6
& 6. 2. Ezek.11.19; θανόντες, ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥςτε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καιν-
& 36.26. 2 Cor. 3. 6. ότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.
b ch. 3. 20. [b]Τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ 7
τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου· τήν τε γὰρ
ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν· "Οὐκ ἐπι-
c ch. 4. 15; "θυμήσεις." [c]ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα [8]ἡ ἁμαρτία διὰ 8
& 5. 20. Jno. 15.22. τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν·
Gal. 3. 19. χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς 9
νόμου ποτέ· ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέ-
ζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον· καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς 10
ζωήν, [10]αὐτὴ εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν 11
[11]λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξηπάτησέ με καὶ δι' αὐτῆς
d 1 Tim. 1. 8. ἀπέκτεινεν. [d]ὥςτε ὁ μὲν νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία 12
καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ [13]γέγονε 13
θάνατος; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία· ἵνα φανῇ ἁμαρτ-
ία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα
γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς
e 1 Ki. 21. 20, ἐντολῆς. [e]οἴδαμεν γάρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν· 14
25. Isa. 50. 1. ἐγὼ δὲ [14]σάρκινός εἰμι πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν.
f Gal. 5. 17. [f]ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω, [15]τοῦτο 15
πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο 16
ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ 17
κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.
g Gen. 6. 5; [g]οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ σαρκί 18
& 8. 21. μου, ἀγαθόν·τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατερ-
γάζεσθαι τὸ καλὸν, [16]οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω, ποιῶ 19
ἀγαθόν· ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακὸν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὃ οὐ 20
θέλω [20]ἐγὼ τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό,
ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον 21
h Ps. 1. 2. τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παρά-
2 Cor. 4. 16. Eph. 3. 16. κειται. [h]συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν 22
i Gal. 5. 17. ἔσω ἄνθρωπον· [i]βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί 23

[6] ἀποθανόντος, M. [8] ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς, &c.
[10] ∾ αὕτη. [11] λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, &c. [13] ∾ ἐγένετο. [14] σαρκικός, M. [15] + τοῦτο. [16] ∾ οὐ. [20] = ἐγώ.

μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχ-
μαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς
24 *μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται*
25 *ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;* [25]*εὐχαριστῶ τῷ*
Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν
αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ
νόμῳ ἁμαρτίας.

1 *Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.*[1] VIII.
2 [a]*ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς* [2]*ζωῆς ἐν Χριστῷ* a ch.6.18,22. Jno. 8. 36.
Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ Gal. 5. 1.
3 *τοῦ θανάτου.* [b]*τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει* b 2Cor.5.21.
διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοι- Eph. 2. 14, 15.
ώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε Gal. 3. 13. Heb. 7. 18,
4 *τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου* 19.
πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν
5 *ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα.* [c]*οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς* c 1Cor.2.14.
σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος.
6 [d]*τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα* d ch. 6. 21.
7 *τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη. διότι τὸ φρόνημα τῆς* Gal. 6. 8.
σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ
8 *ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται·* [e]*οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες,* e 1Cor.2.14.
9 *Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται.* [f]*Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ,* f 1Cor.2.16.
ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ Gal. 4. 6. Phil. 1. 19.
δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. 1Pet.1.11.
10 *εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν·*
11 *τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην.* [g]*εἰ δὲ τὸ πνεῦμα* g ch. 6. 4, 5. 2Cor.4.14.
τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας Eph. 2. 5.
τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώ- Col. 2. 13.
ματα ὑμῶν διὰ [11]*τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν.*

12 [h]*Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκὶ* h ch.6.7,18.
13 *τοῦ κατὰ σάρκα ζῇν·* [i]*εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε* i Eph. 4. 22; & 5. 3.
ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις [13]*τοῦ σώματος* Col. 3. 5, 6.

[25] ∾ *Χάρις τῷ Θεῷ.* [1] † *μὴ κατὰ σάρκα περιπατ-οῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα*, ins. in *M.* [2] *ζωῆς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ*, &c. [11] *τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος*, *M.* [13] ∾ *τῆς σαρκός.*

a Gal. 5. 18. θανατοῦτε, ζήσεσθε. [a]Ὅσοι γὰρ πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, 14
b 1Cor. 2. 12. 2Tim. 1. 7. οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ. [b]οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας 15
Gal. 3. 26; & 4. 5, 6. πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ
Mar. 14. 36. κράζομεν· Ἀββᾶ, ὁ πατήρ. [c]αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρ- 16
c 2Cor. 1. 22; & 5. 5. τυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ. [d]εἰ δὲ 17
Eph. 1. 13; & 4. 30. τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρο-
d Act. 14. 22. 2Tim. 2. 11, 12. νόμοι δὲ Χριστοῦ· εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθ-
ῶμεν.

e Mat. 5. 12. 2Cor. 4. 17. [e]Λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν 18
Phil. 3. 10, 21. καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς
1Pet. 1. 6; & 4. 13. ἡμᾶς. ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν 19
1Jno. 3. 1, 2. τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ 20
κτίσις ὑπετάγη, (οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν [20]ὑποτάξ-
αντα,) ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται 21
ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς
f Jno. 16. 21. δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. [f]οἴδαμεν γὰρ, ὅτι πᾶσα ἡ 22
g Lu. 21. 28. Jno. 3. 2. 2Cor. 5. 2, 4. κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν [g]οὐ μόνον 23
δὲ, ἀλλὰ καὶ [23]αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχ-
οντες καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν υἱοθεσίαν
ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν.
h 2Cor. 5. 7. [h]τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν 24
i 2Cor. 4. 18. Heb. 11. 1. ἐλπίς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; [i]εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπ- 25
k Mat. 20. 22. Jam. 4. 3. ομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. [k]ὡσαύτως 26
δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται [26]ταῖς ἀσθενείαις
ἡμῶν· τὸ γὰρ τί [26]προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν,
ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει [26]ὑπὲρ ἡμῶν στεν-
l Ps. 7. 9. Jer. 11. 20; & 17. 10. αγμοῖς ἀλαλήτοις. [l]ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε τί 27
τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχάνει
ὑπὲρ ἁγίων. Οἴδαμεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν 28
πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς
m Jno. 3. 21. οὖσιν. [m]ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς 29
Eph. 1. 5. 11. Phil. 3. 21. εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον
Col. 1. 18. ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκά- 30

[20] ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι· ὅτι, &c. [23] ἡμεῖς αὐτοὶ τὴν ἀπ. τοῦ πν. ἔχοντες, αὐτοί. [26] ∾ τῇ ἀσθενείᾳ. [26] ∾ προσευξόμεθα. [26] + ὑπὲρ ἡμῶν.

λεσε· καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ
31 ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. [a]τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς — a Ps. 56. 11.
32 ταῦτα; εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; [b]ὅςγε τοῦ — b ch. 4. 25; & 5. 6. 9.
ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρ- — Isa. 53. 5.
έδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν — Jno. 3. 16.
33 χαρίσεται; [c]τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ; Θεὸς ὁ — c Isa. 50. 8, 9.
34 δικαιῶν; [d]τίς ὁ κατακρίνων; Χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλ- — d Ps. 110. 1. Mar. 16. 19.
λον δὲ [34]καὶ ἐγερθείς, ὃς [34]καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὃς — Heb. 1. 3; & 8. 1; & 12. 2.
35 καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν; τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς — 1 Pet. 3. 22.
ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμός, — 1 Jno. 2. 1.
ἢ λιμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; ([e]καθὼς — e Ps. 44. 22. 1 Cor. 4. 9.
36 γέγραπται· [36]ὅτι ἕνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν — 2 Cor. 4. 11. & 11. 23.
37 ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.) [f]ἀλλ' ἐν — f 1 Cor. 15. 57.
τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. — 2 Cor. 2. 14. 1 Jno. 4. 4; & 5. 4, 5.
38 [g]πέπεισμαι γάρ, ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωή, οὔτε ἄγ- — g Eph. 1. 21;
39 γελοι οὔτε ἀρχαί, [38]οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε — & 6. 12. Col. 2. 15.
δυνάμεις, οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα — 1 Pet. 3. 22.
δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

1 [h]Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ· οὐ ψεύδομαι· (συμ- IX.
μαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου) ἐν πνεύματι — h ch. 1. 9. 2 Cor. 1. 23.
2 ἁγίῳ· [i]ὅτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη, ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ — Gal. 1. 20. Phil. 1. 8.
3 καρδίᾳ μου. [k3]ηὐχόμην γὰρ [3]αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι — 1 Thes. 2. 5;
ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν — & 5. 27. i ch. 10. 1.
4 μου κατὰ σάρκα, [l]οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται ὧν ἡ υἱοθεσία — k Ex. 32. 32. l ch. 2. 17; 3. 2.
καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθῆκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ — Ex. 4. 22. Deut. 7. 6.
5 λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, [m]ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ — Eph. 2. 12.
Χριστὸς τὸ [5]κατὰ σάρκα. ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογ- — m Mat. 1. 1. Lu. 3. 23.
ητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. — Jno. 1. 1. Heb. 1. 8, 9.

[34] = *καὶ.* [34] + *καὶ.* [36] *ἕνεκα, M.* [38] *οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, M.* [3] ∾ *εὐχόμην.* [3] ∾ *ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγώ.* [5] *κατὰ σάρκα. ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς ε. τ. al.*: others, *κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων. Θεὸς εὐλογητὸς ε. τ. al.*: others, *κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός· εὐλογητὸς ε. τ. al.*: others, *κατὰ σάρκα. ὁ ὢν ἐπὶ πάντων, Θεός· εὐλογητὸς ε. τ. al.*

a ch. 2. 28; & 3. 3. [a]Οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ· οὐ 6
Num.23.19. γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ· [b]οὐδ' ὅτι εἰσὶ 7
Jno. 8. 39. Gal. 6. 16. σπέρμα Ἀβραὰμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' ἐν Ἰσαὰκ κληθ-
2Tim.2.13. b Gen. 21. 12. ήσεταί σοι σπέρμα, [c]τοῦτ' ἔστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, 8
Gal. 4. 23. Heb. 11. 8. ταῦτα τέκνα τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας
c Gal. 4. 28. λογίζεται εἰς σπέρμα. ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος· 9
d Gen. 18. 10. "[d]Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάῤ- 10
e Gen. 25. 21. "ῥᾳ υἱός." [e]οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς
κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. μήπω γὰρ γεν- 11
νηθέντων μηδὲ πραξάντων τὶ ἀγαθὸν [11]ἢ κακὸν, (ἵνα ἡ
κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ Θεοῦ μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ'
f Gen. 25. 23. ἐκ τοῦ καλοῦντος,) ἐῤῥήθη αὐτῇ, ὅτι "[f]Ὁ μείζων δουλ- 12
g Mal. 1. 2, 3. "εύσει τῷ ἐλάσσονι," καθὼς γέγραπται· "[g]Τὸν Ἰακ- 13
"ὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα."
h ch. 34. 10. [h]Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ; μὴ γένοιτο. 14
i Ex. 33. 19. [i]τῷ γὰρ Μωϋσῇ λέγει· "Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρ- 15
"ήσω ὃν ἂν οἰκτείρω." ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ 16
k Ex. 9. 16. τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ. [k]λέγει γὰρ ἡ 17
γραφὴ τῷ Φαραὼ, ὅτι "Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε,
"ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου καὶ ὅπως
"διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ." ἄρα οὖν ὃν 18
θέλει, ἐλεεῖ· ὃν δὲ θέλει, σκληρύνει. Ἐρεῖς οὖν μοι, 19
τί ἔτι μέμφεται; τῷ [19]γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέ-
l Isa. 45. 9; & 64. 8. στηκε; [l 20]μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινό- 20
Jer. 18. 6. μενος τῷ Θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με
m 2Tim. 2. 20. ἐποίησας οὕτως; [m]ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ 21
πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν
n ch. 2. 4, 5. σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; [n]εἰ δὲ θέλων ὁ Θεὸς ἐνδείξασθαι 22
τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν
πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλ-
ειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ 23
σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν· οὓς καὶ ἐκάλ- 24
εσεν ἡμᾶς οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν,
o Hos. 2. 23. 1 Pet. 2. 10. [o]ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει· "Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου 25
"λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην ἠγαπημένην."

[11] ∾ φαῦλον. [19] γὰρ, om. in M. [20] + μενοῦνγε.

26 καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐῤῥήθη αὐτοῖς· “ [a]Οὐ λαός a Hos. 1. 10.
27 “ μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος.” Ἡ-
σαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ· “ [b]Ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς b ch. 11. 5. Isa. 10. 22.
“ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ [27]κατά-
28 “ λειμμα σωθήσεται. λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων
“ ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει Κύ-
29 “ ριος ἐπὶ τῆς γῆς.” καὶ καθὼς προείρηκεν Ἡσαΐας·
“ [c]Εἰ μὴ Κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς c Gen. 19. 24. Isa. 1. 9; & 13. 19.
“ Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν καὶ ὡς Γόμοῤῥα ἂν ὡμοιώθημεν.” Jer. 50. 40.
30 Τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, Lam. 3. 22. Ezek. 16. 46.
κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως· d ch. 10. 2; & 11. 7.
31 [d]Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης εἰς νόμον [31]δικαι- e 1 Cor. 1. 23.
32 οσύνης οὐκ ἔφθασε. [e]διατί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως ἀλλ' ὡς f Isa. 8. 14; & 28. 16.
33 ἐξ ἔργων [32]νόμου. προσέκοψαν [32]γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προς- Ps. 2. 12; & 118. 22.
κόμματος, [f]καθὼς γέγραπται· “ Ἰδοὺ, τίθημι ἐν Σιὼν Mat. 21. 42.
“ λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου· καὶ [33]πᾶς Lu. 2. 34. 1 Pet. 2. 7.
1 “ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται.” Ἀδελφοὶ, X.
ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ [1]ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν
2 Θεὸν, ὑπὲρ [1]αὐτῶν [1]εἰς σωτηρίαν. [g]μαρτυρῶ γὰρ αὐτ- g ch. 9. 31. Act. 21. 20; & 22. 3.
οῖς, ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Gal. 1. 14.
3 [h]Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν h ch. 9. 31.
ἰδίαν[3] ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ
4 ὑπετάγησαν. [i]τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην i Mat. 5. 17. Act. 13. 38.
5 παντὶ τῷ πιστεύοντι. [k]Μωϋσῆς γὰρ γράφει [5]τὴν δικαι- 2 Cor. 3. 13. Gal. 3. 24.
οσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι “ Ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρ- k Lev. 18. 5.
6 “ ωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς.” ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαι- Gal. 3. 12.
οσύνη οὕτω λέγει· Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀνα-
βήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτ' ἔστι Χριστὸν καταγαγ-
7 εῖν· ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτ' ἔστι
8 Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. [l]ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς l Deut. 30. 14.
σου τὸ ῥῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ
9 σου· τοῦτ' ἔστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν, [m]ὅτι, m Mat. 10. 32.

[27] Some MSS. read ὑπόλειμμα. [31] + δικαιοσύνης. [32] = νόμου. [32] = γάρ. [33] = πᾶς. [1] = ἡ. [1] τοῦ Ἰσραήλ, *M.* [1] † ἐστιν, ins. in *M.* [3] † δικαιοσύνην, ins. in *M.* [5] ὅτι τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου ὁ ποιήσας ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτῇ.

ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ
πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ
νεκρῶν, σωθήσῃ. (καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, 10
στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.) λέγει γὰρ ἡ γραφή· 11
a ch. 9. 33. Isa. 28. 16. "[a] *Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται."* [b]*οὐ* 12
b ch. 3. 22, 29. *γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς*
Act. 10. 34, 35; & 15. 9. *Κύριος πάντων πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμέν-*
1 Tim. 2. 5. Eph. 1. 7; *ους αὐτόν.* [c]*πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυ-* 13
& 2. 4, 7. c Joel 2. 32. *ρίου, σωθήσεται. πῶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπί-* 14
Act. 2. 21. d Isa. 52. 7. *στευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν;* [d]*πῶς* 15
Nah. 1. 15. *δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν*
μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται· "Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες
"τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην τῶν εὐαγγελιζομένων
"[15]*τὰ ἀγαθά." ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγ-* 16
e Isa. 53. 1. Jno. 12. 38. *γελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει· "*[e]*Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ*
"ἀκοῇ ἡμῶν;" (ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ 17
f Ps. 19. 4. *ῥήματος Θεοῦ.)* [f]*ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε* 18
εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ
g Deut. 32. 21. *πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.* [g]*ἀλλὰ λέγω* 19
μὴ Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω; πρῶτος Μωϋσῆς λέγει· "Ἐγὼ
"παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπὶ ἔθνει ἀσυνέτῳ
"παροργιῶ ὑμᾶς." Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει· 20
h Isa. 65. 1. *"*[h]*Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς*
i Isa. 65. 2. *"ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι."* [i]*πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει· "Ὅ-* 21
"λην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν
"ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα."

XI. [k]*Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ* 1
k Jer. 31. 37 *γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος*
2 Cor. 11. 22. Phil. 3. 5. *Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ Θεὸς τὸν* 2
λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε ἐν Ἠλίᾳ τί
λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ·[2]
l 1 Ki. 19. 10. *"*[l]*Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν* [3]*καὶ τὰ θυσι-* 3
"αστήριά σου κατέσκαψαν· κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ
m 1 Ki. 19. 18. *"ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου."* [m]*ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ* 4
χρηματισμός; "Κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄν-

[15] = *τὰ.* [2] † *λέγων* ins. in M. [3] = *καὶ.*

5 "δρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ." οὕτως οὖν
καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν.
6 [a]εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίν- [a] ch. 4. 4, 5. Deut. 9. 4.
7 εται χάρις.[6] [b]τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ, [7]τοῦτο οὐκ [b] ch. 9. 31.
8 ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθ-
ησαν, ([c]καθὼς γέγραπται· "Ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς [c] Isa. 6. 9; & 29. 10.
"πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ Mat. 13. 14. Jno. 12. 40.
9 "ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν,) ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας." και Act. 28. 26.
Δαβὶδ λέγει· "[d]Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα [d] Ps. 69. 22.
"καὶ εἰς θήραν καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπό-
10 "δομα αὐτοῖς· σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ
"μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγ-
"καμψον."
11 [e]Λέγω οὖν· μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο· [e] Act. 13. 46.
ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν εἰς
12 τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν
πλοῦτος κόσμου καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν,
13 πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν· [f]ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς [f] ch. 15. 16.
14 ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μὲν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν δια- Act. 9. 15; & 13. 2;
κονίαν μου δοξάζω, εἴπως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα & 22. 21. Gal. 1. 16;
15 καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν & 2. 2, 8. Eph. 3. 8.
καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόςληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ 1 Tim. 2. 7.
16 νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ 2 Tim. 1. 11.
17 ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. [g]Εἰ δέ τινες τῶν κλάδων [g] Jer. 11. 16.
ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν ἐνεκεντρίσθης ἐν
αὐτοῖς καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς
18 ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων· εἰ δὲ κατα-
καυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ.
19 ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν [19]κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ.
20 [h]καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει [h] ch. 12. 16.
21 ἕστηκας· μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ Θεὸς Isa. 66. 2. Phil. 2. 12.
τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, [21]μήπως οὐδὲ σοῦ Jno. 15. 2.
22 [21]φείσεται. [i]ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν Θεοῦ, [i] 1 Cor. 15. 2. Heb. 3. 6, 14

[6] † εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον, ins. in M. [7] τούτου, M. [19] ∾ οἱ κλάδοι, M. [21] = μήπως. [21] φείσηται, M.

ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας [22]ἀποτομίαν, ἐπὶ δὲ σὲ [22]χρη-
στότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκ-
a 2Cor. 3. 16. κοπήσῃ. [a]Κἀκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, 23
ἐγκεντρισθήσονται· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς πάλιν
ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξ- 24
εκόπης ἀγριελαίου καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλ-
λιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισ-
b Lu. 21. 24. θήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ. [b]Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, 25
ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, (ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς
φρόνιμοι,) ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν,
c Isa. 59. 20. ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ· [c]καὶ οὕτω πᾶς 26
Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται· "Ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ
d Ps. 14. 7. Isa. 27. 9. "ῥυόμενος καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. [d]καὶ 27
Jer. 31. 31. "αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς
2Cor. 3. 16. Heb. 8. 8; & 10. 16. "ἁμαρτίας αὐτῶν." κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἐχθροὶ δι' 28
ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας.
ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ Θεοῦ. 29
ὥσπερ γὰρ[30] ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ Θεῷ, νῦν δὲ ἠλε- 30
ήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτω καὶ οὗτοι νῦν [31]ἠπείθ- 31
e ch. 3. 9. Gal. 3. 22. ησαν, τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. [e]συν- 32
έκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς
f Job 11. 7. Ps. 36. 6; & 92. 5. πάντας ἐλεήσῃ. [f]Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ 33
γνώσεως Θεοῦ. ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ
g Isa. 40. 13. Jer. 23. 18. ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. [g]τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρί- 34
Job 36. 22. ου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; [h]ἢ τίς προέδωκεν 35
1Cor. 2. 16. h Job 41. 11. αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; [i]ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' 36
i 1Cor. 8. 6. Col. 1. 16. αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας. Ἀμήν.

XII. [k]Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ 1
k ch. 6. 13, 16. Θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν,
l Eph. 1. 18; & 4. 23; & 5. 10, 17. εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν· [l]καὶ μὴ 2
1Thess. 4. 3. [2]συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε
Col. 1. 21, 22; & 3. 10. τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς [2]ὑμῶν εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς
1Jno. 2. 15.

22 ∾ ἀποτομία. 22 ∾ χρηστότης. 30 † καί, ins. in M.
31 ἠπείθησαν τῷ ὑμ. ἐλέει, &c. 2 ∾ συσχηματίζεσθαι...
μεταμορφοῦσθαι. 2 = ὑμῶν.

τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ a ch. 1. 5.
3 τέλειον. [a]λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι 1Cor. 3. 10; & 12. 7, 11.
παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρον- Eph. 4. 7.
εῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς b 1Cor. 12. 12. Eph. 4. 16.
4 ἐμέρισε μέτρον πίστεως. [b]καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι c 1Cor. 12. 27. Eph. 1. 23; 4. 16; & 5. 23.
μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν Col. 1. 24.
5 ἔχει πρᾶξιν, [c]οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, d 1 Cor. 12. 4..6, 10.
6 ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων [6]μέλη. [d]ἔχοντες δὲ χαρίσματα 2Cor. 10. 13. 1 Pet. 4. 10.
κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προ- e 1Cor. 12. 28. Eph. 4. 11.
7 φητείαν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, [e]εἴτε δια- 1Pet. 4. 10, 11.
κονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, f Mat. 6. 1. Act. 20. 28.
8 [f][8]εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν 2 Cor. 9. 7. 1Tim. 5. 17.
ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν g 1 Tim. 1. 5. 1Pet. 1. 22;
9 ἱλαρότητι. [g]Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος· ἀποστυγοῦντες & 4. 8.
10 τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, [h]τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς h Eph. 4. 2, 3. Heb. 13. 1.
ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, Phil. 2. 3. 1Pet. 1. 22;
11 [i]τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ [11]καιρῷ & 2. 17. 2Pet. 1. 7.
12 δουλεύοντες, [k]τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομέ- i Rev. 3. 15. k ch. 15. 13.
13 νοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, [l]ταῖς χρείαις τῶν Lu. 10. 20; & 18. 1.
14 ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. [m]εὐλογ- Eph. 6. 18.
εῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε. 1Th. 5. 16, 17. Col. 4. 2.
15 χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. Heb. 10. 36; & 12. 1.
16 [n]τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρον- Jam. 5. 7. l 1Cor. 16. 1.
17 οῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε Heb. 13. 2, 16.
φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. [o]μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀπο- 1 Pet. 4. 9. m Mat. 5. 44.
διδόντες, προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων, 1Cor. 4. 12. 1 Pet 3. 9.
18 [p]εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρην- n ch. 11. 25; & 15. 5. Is. 5. 21.
19 εύοντες, [q]μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε Jer. 45. 5.
τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ· "Ἐμοὶ ἐκδίκησις· ἐγὼ 1Cor. 1. 10. Phil. 2. 2; 3.
20 "ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος." [r][20]ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ 16. 1Pet. 3. 8. o Prov. 20. 22.
ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν. Mat. 5. 39. 1 Cor. 6. 7.
τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν 2 Cor. 8. 21. 1Thes. 5. 15, 1 Pet. 3. 9.

p Mar. 9. 50. Heb. 12. 14. q Lev. 19. 18. Deut. 32. 35. Eccl. 28. 1. Mat. 5. 39. Lu. 6. 29. Heb. 10. 30. r Prov. 25. 21. Mat. 5. 44.

[6] μέλη, ἔχοντες, &c. [8] + εἴτε. [11] ∾ Κυρίῳ, M.
[20] ∾ ἐὰν πεινᾷ.

κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν 21
τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν

XIII. [a] Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ 1
γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ μὴ [1] ἀπὸ Θεοῦ, αἱ δὲ οὖσαι [1] ὑπὸ [1]
Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥςτε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξ- 2
ουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστη-
κότες ἑαυτοῖς κρίμα λήψονται. [b] οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ 3
εἰσὶ φόβος [3] τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις
δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ 4
ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι σοὶ εἰς τὸ
ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν
μάχαιραν φορεῖ· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν ἔκδικος [4] εἰς
ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. [5] διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσ- 5
εσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συν-
είδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ 6
γὰρ Θεοῦ εἰσιν εἰς αὐτὸ τοῦτο προςκαρτεροῦντες. [c] ἀπό- 7
δοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ
τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὴν
τιμὴν, τὴν τιμήν.

[d] Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾷν 8
ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκε. [e] τὸ γάρ 9
"Οὐ μοιχεύσεις," "Οὐ φονεύσεις," "Οὐ κλέψεις,[9]"
"Οὐκ ἐπιθυμήσεις," καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολὴ, ἐν τούτῳ
τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ, "'Αγαπήσεις τὸν 10
"πλησίον σου ὡς [9] ἑαυτόν." [f] ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον
κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.
[g] Καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ 11
ὕπνου ἐγερθῆναι· (νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία,
ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν· [h] ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγ- 12
γικεν·) ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, [12] καὶ ἐν-
δυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. [i] ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως 13

a Prov. 8. 15, 16. Dan. 4. 32. Jno. 19. 11. Tit. 3. 1. 1 Pet. 2. 13..15.
b 1 Pet. 2. 14.
c Mat. 22. 21.
d Gal. 5. 14. 1 Tim. 1. 5.
e Ex. 20. 12. Lev. 19. 18. Deut. 5. 16. Mat. 19. 18; & 22. 39.
f Mat. 22. 40. Mar. 12. 31. Gal. 5. 14. Jam. 2. 8. 1 Tim. 1. 5.
g 1 Cor. 15. 34. Eph. 5. 14. 1 Thess. 5. 6.
h Eph. 5. 11; & 6. 13, 14. 1 Thess. 5. 5. Col. 3. 8.
i Lu. 21. 34. 1 Cor. 6. 9, 10. Eph. 5. 5. Gal. 5. 19. Phil. 4. 8. 1 Thes. 4. 12; & 5. 6.

[1] ∾ ὑπό. [1] † ἐξουσίαι, ins. in *M*. [1] † τοῦ, ins. in *M*.
[3] ∾ τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. [4] + εἰς ὀργήν.
[5] ∾ διὸ ὑποτάσσεσθε. [9] † οὐ ψευδομαρτυρήσεις, ins.
in *M*. [9] Some good MSS. read σεαυτόν. [12] A few old
MSS. read ἐνδυσώμεθα δὲ.

περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ [a] Gal. 3. 27; & 5. 16.
14 ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ· [a]ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν Κύ- 1 Pet. 2. 11.
ριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποι- 1 Jno. 2. 16. Rev. 16. 15.
εῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

1 [b]Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προςλαμβάνεσθε, μὴ XIV.
2 εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν [b] ch. 15. 1, 7. 1 Cor. 8. 9,
3 πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. [c]ὁ ἐσθίων τὸν μὴ 11; & 9. 22.
ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα [c] Col. 2. 16.
4 μὴ κρινέτω· ὁ Θεὸς γὰρ αὐτὸν προςελάβετο. [d]σὺ τίς εἶ [d] Jam. 4. 12.
ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ Κυρίῳ στήκει ἢ
πίπτει· σταθήσεται δέ, [4]δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ Θεὸς στῆσαι
5 αὐτόν. [e]ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει [e] Gal. 4. 10. Col. 2. 16.
πᾶσαν ἡμέραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορείσθω.
6 [f]ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν Κυρίῳ φρονεῖ· [6]καὶ ὁ μὴ φρονῶν [f] 1 Cor. 10. 31. 1 Tim. 4. 3.
τὴν ἡμέραν Κυρίῳ οὐ φρονεῖ. [6]καὶ ὁ ἐσθίων Κυρίῳ
ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ Θεῷ, καὶ ὁ μὴ ἐσθίων Κυρίῳ
7 οὐκ ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ. [g]οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν [g] Cor. 5. 15. Gal. 2. 20.
8 ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει. ἐάν τε γὰρ 1 Thes. 5. 10.
ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ Κυρίῳ 1 Pet. 4. 2.
ἀποθνήσκομεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκω-
9 μεν, τοῦ Κυρίου ἐσμέν. [h]εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς [9]καὶ [h] Act. 10. 42. 2 Cor. 5. 15.
ἀπέθανε [9]καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυρι-
10 εύσῃ. [i]σὺ δὲ, τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου;[10] ἢ καὶ σὺ, τί [i] 2 Cor. 5. 10.
ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησό- [k] Isa. 45. 23.
11 μεθα τῷ βήματι τοῦ [10]Χριστοῦ. γέγραπται γάρ· "[k]Ζῶ Phil. 2. 10. [l] Mat. 12. 36.
"ἐγὼ, λέγει Κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ 1 Cor. 3. 8. 2 Cor. 5. 10.
12 "πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ Θεῷ." [l]ἄρα οὖν Gal. 6. 5.
13 ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ. [m]μη- [m] Mat. 18. 7 ..9.
κέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν· ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλ- 1 Cor. 10. 32. 2 Cor. 6. 3.
λον, τὸ μὴ τιθέναι πρόςκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον. [n] Act. 10. 15. 1 Cor. 8. 4, 7,
14 [n]οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν 10. 1 Tim. 4. 4.
δι' [14]αὐτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ Tit. 1. 15.

[4] δύναται γὰρ ὁ. [6] + καὶ ὁ μὴ φρονῶν . . . οὐ φρονεῖ.
[6] καὶ, om. in M. [9] = καὶ. [9] καὶ ἀνέστη καὶ ἀνέζ-
ησεν, M. [10] read ἐν τῷ μὴ ἐσθίειν; [10] ∾ Θεοῦ.
[14] ἑαυτοῦ, M.

a 1Cor.8.11. κοινόν· [a]εἰ [15]δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκ- 15
έτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου 16
ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασ-
b 1Cor.8.8. φημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. [b]οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλ- 17
εία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ
εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ· ὁ γὰρ ἐν [18]τούτῳ 18
δουλεύων τῷ Χριστῷ εὐάρεστος τῷ Θεῷ καὶ δόκιμος
τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν καὶ 19
c Mat.15.11. Act.10.15. τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. [c]μὴ ἕνεκεν βρώ-
Tit.1.15. ματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, 20
ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι.
d 1Cor.8.13. [d]καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ 21
ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει [21]ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ.
σὺ πίστιν [22]ἔχεις· κατὰ σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 22
μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ δια- 23
κρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως·
πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως ἁμαρτία ἐστίν.[23]

XV. [e]Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν 1
e 1Cor.9.22. Gal.6.1. ἀδυνάτων βαστάζειν καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν· [f]ἕκαστος 2
f 1Cor.9.19; & 10.24,33; & 13.5. [2]ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκο-
δομήν. [g]καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλά, 3
Phil.2.4,5. g Ps.69.9. καθὼς γέγραπται, "Οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε
h ch.4.23,24. 1Cor.10.11. "ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ." [h]ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετ- 4
2Tim.3.16. έραν διδασκαλίαν [4]προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς
[4]καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.
i ch.12.16. 1Cor.1.10. [i]ὁ δὲ Θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν 5
Phil.2.2; & 3.15,16. τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα 6
ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεὸν καὶ πατέρα
k ch.14.1,3. τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. [k]διὸ προσλαμβάνεσθε 7
ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο [7]ὑμᾶς εἰς

15 ∾ γάρ. 18 ∾ τούτοις, *M.* 21 + ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ. 22 ἣν ἔχεις κατὰ σαυτὸν, ἔχε, &c. 23 Griesbach inserts at the end of chap. xiv. the three last verses of chap xvi. They are here restored to their usual place. See his note on the passage. 2 † γάρ, ins. in *M.* 4 ∾ ἐγράφη 4 ∾ καὶ διὰ τῆς. 7 ἡμᾶς εἰς, *M.*: others, ὑμᾶς, εἰς.

8 δόξαν Θεοῦ. [a] λέγω [8]δὲ [8]Ἰησοῦν Χριστὸν διάκονον a Act.3.25,26.
γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βεβαι-
9 ῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων, [b]τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ b ch. 11. 30. 2Sa. 22. 50.
ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεὸν, καθὼς γέγραπται, "Διὰ τοῦτο Ps. 18. 49.
"ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου
10 "ψαλῶ." [c]καὶ πάλιν λέγει· "Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ c Deut.32.43. Ps. 67. 5.
11 "τοῦ λαοῦ αὐτοῦ." [d]καὶ πάλιν· "Αἰνεῖτε τὸν Κύριον d Ps. 117. 1.
"πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί."
12 [e]καὶ πάλιν Ἡσαΐας λέγει· ""Εσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ, e Isa.11.1,10. Rev. 5. 5;
"καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπι- & 22. 16.
13 "οῦσιν." ὁ δὲ Θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης
χαρᾶς καὶ εἰρήνης [13]ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν
ὑμᾶς [13]ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.
14 [f]Πέπεισμαι δὲ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, f 2Pet. 1. 12. 1Jno.2.21.
ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι
πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ [14]ἀλλήλους νουθετεῖν.
15 [g]τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἀδελφοὶ, ἀπὸ μέρους, ὡς g ch. 1. 5; & 12. 3.
ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι
16 ὑπὸ τοῦ Θεοῦ [h]εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ h ch. 11. 13. Act. 9. 15;
εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἵνα & 13. 2.
γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη Gal. 2.7,8. 1Tim. 2.7.
17 ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ 2Tim.1.11; & 4. 6.
18 τὰ [17]πρὸς τὸν Θεόν· [i]οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ Phil. 2. 17. i ch. 1. 5; &
κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ 16.26.
καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει
19 πνεύματος [19]ἁγίου, ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ
μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
20 Χριστοῦ· [k]οὕτω δὲ [20]φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ k 2Cor.10.15, 16.
ὅπου ὠνομάσθη Χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον
21 οἰκοδομῶ, ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, "[l]Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη l Isa. 52. 15. m ch. 1. 13.
"περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἳ οὐκ ἀκηκόασι, συνήσουσι." 1Thes.2.18.
22 [m]Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην [22]τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. n ch. 1. 10; & 15.32.
23 [n]νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, 1Thes.3.10. 2Tim. 1. 4.

[8] ∾ γάρ. [8] = Ἰησοῦν. [13] om. ἐν τῷ πιστεύειν.
[13] om. ἐν. [14] ∾ ἄλλους. [17] πρὸς Θεὸν, M. [19] Θεοῦ, M.: others, = ἁγίου. [20] φιλοτιμοῦμαι. [22] πολλάκις.

ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν
ἐτῶν· ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν, [24]ἐλπίζω [24]δια- 24
πορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφ-
θῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ.
a Act. 19.21; & 24.17. [a]νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγί- 25
b 1Cor. 16.1. 2 Cor. 8.1; οις. [b]εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν 26
& 9.2,12. τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν
Gal 2.9,10. c ch. 11. 17. Ἱερουσαλήμ. [c]εὐδόκησαν γὰρ, καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσιν. 27
1Cor. 9.11. Gal. 6. 6. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη,
ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς.
τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν 28
καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν Σπανίαν.
d ch. 1. 11. [d]οἶδα δὲ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς ἐν πληρώματι εὐ- 29
e 2Cor. 1.11. Phil. 2. 1. λογίας [29]Χριστοῦ ἐλεύσομαι. [e]Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀ- 30
Col. 4. 11. f 2Thess.3.2. δελφοὶ, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ
g ver. 23; & 1. 10. τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς
Act. 18.21. προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, [f]ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ 31
1 Cor. 4.19. Jam. 4. 15. τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ [31]ἵνα ἡ [31]διακονία
h ch. 16. 20. 1Cor. 14.33. μου ἡ εἰς Ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγί-
2Cor. 13.11. Phil. 4. 9. οις, [g]ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος Θεοῦ 32
1Thess. 5.23. 2Thess. 3.16. [32]καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. [h]ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης 33
Heb. 13.20. μετὰ πάντων ὑμῶν. [33]Ἀμήν.

XVI. Συνίστημι [1]δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν 1
διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν 2
προσδέξησθε ἐν Κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων καὶ παραστῆτε
αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι· καὶ γὰρ [2]αὐτὴ
προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ. ἀσπάσ- 3
ασθε [3]Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ, (οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτὸν 4
τράχηλον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ,
ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν,) καὶ τὴν κατ' 5
οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν

[24] † ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, ins. in *M.* [24] † γὰρ, ins. in *M.* [29] † τοῦ εὐαγγελίου τοῦ, ins. in *M.* [31] = ἵνα [31] A few old MSS. read δωροφορία. [32] + καὶ συναναπ. ὑμῖν. [33] + Ἀμήν. [1] + δὲ. [2] ∾ αὕτη, *M.* [3] Πρίσκιλλαν, *M.*

ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς [5]'Ασίας εἰς Χριστόν.
6 ἀσπάσασθε Μαριάμ, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν [6]εἰς ἡμᾶς.
7 ἀσπάσασθε 'Ανδρόνικον καὶ 'Ιουνίαν τοὺς συγγενεῖς
μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν
τοῖς ἀποστόλοις, [7]οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ.
8 ἀσπάσασθε 'Αμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν Κυρίῳ.
9 ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ,
10 καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. ἀσπάσασθε 'Απελλῆν
τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν 'Αρι-
11 στοβούλου. ἀσπάσασθε 'Ηρωδίωνα τὸν συγγενῆ μου.
ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν Κυρίῳ.
12 ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν
Κυρίῳ. ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ
13 ἐκοπίασεν ἐν Κυρίῳ. ἀσπάσασθε 'Ροῦφον τὸν ἐκλεκτὸν
14 ἐν Κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε
'Ασύγκριτον, Φλέγοντα, 'Ερμᾶν, Πατρόβαν, 'Ερμῆν, καὶ
15 τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ
'Ιουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ 'Ολυμπᾶν, καὶ
16 τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. [a]ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν a 1Cor.16.20. 2Cor.13.12.
φιλήματι ἁγίῳ. [16]ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι [16]πᾶσαι 1Thes.5.26. 1Pet. 5. 14.
17 τοῦ Χριστοῦ. [b]παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν b Mat. 18. 8, 17
τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν δι- 1Cor.5.9,11.
δαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε [17]ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' Col. 2. 8. 2Thes. 3. 6,
18 αὐτῶν. [c]οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ [18]Κυρίῳ ἡμῶν Χριστῷ οὐ 14. 1Tim. 6. 3.
δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ· καὶ διὰ τῆς χρηστο- 2Tim. 3. 2, 5, 6.
λογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Tit. 3. 10.
19 [d]ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. χαίρω οὖν 2 Jno. 10. c Phil. 3. 18,
[19]τὸ ἐφ' ὑμῖν· θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς [19]μὲν εἶναι εἰς τὸ 19. 2 Pet. 2. 3.
20 ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. [e]ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης d ch. 1. 8. 1Cor.14.20.
συντρίψει τὸν σαταναν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. e Gen. 3. 15.

[5] ∾ 'Αχαΐας. [6] ∾ εἰς ὑμᾶς or ἐν ὑμῖν. [7] τοῖς πρὸ ἐμοῦ ἐν. [16] ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι τοῦ Χριστοῦ· om. in several good MSS. and added at the end of ver. 21. [16] πᾶσαι, om. in *M*. [17] add λέγοντας ἤ. [18] Κυρίῳ ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστῷ, *M*.: others, ∾ Κυρίῳ Χριστῷ ἡμῶν. [19] + τὸ. [19] = μὲν.

[20]'Η χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν.[20]
'Ασπάζονται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ Λού- 21
κιος καὶ 'Ιάσων καὶ Σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου.[21]
[a] ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν [22] ἐπι- 22
στολὴν ἐν Κυρίῳ. [b] ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου 23
καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἔραστος ὁ
οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ Κούαρτος ὁ ἀδελφός.
'Η χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντ- 24
ων ὑμῶν. 'Αμήν.
[c] Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν 25
μου καὶ τὸ κήρυγμα 'Ιησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν
μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, [d] φανερωθέντος 26
δὲ [26] νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν κατ' ἐπιταγὴν
τοῦ αἰωνίου Θεοῦ εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ
ἔθνη γνωρισθέντος, [e] μόνῳ σοφῷ Θεῷ διὰ 'Ιησοῦ Χριστοῦ, 27
ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν. *

a Act. 18. 1; & 16. 1, & 17. 5; & 20. 4. Phil. 2. 19. Col. 1. 1. 1 Thess. 3. 2. 1 Tim. 1. 2.
b Act. 19. 22. 1 Cor. 1. 14. 2 Tim. 4. 20.
c ch. 1. 5, & 15. 18. Eph. 1. 9; & 3. 9, 20. Col. 1. 26. 2 Tim. 1. 10. Tit. 1. 2. 1 Pet. 1. 20. Jude ver. 24.
d 1 Jno. 1. 1.
e Heb. 13. 15. 1 Tim. 1. 17. Jude ver. 25.

[20] 'Η χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. om. in several good MSS. [20] † 'Αμήν, ins. in *M*. [21] add καὶ αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι τοῦ Χριστοῦ. See not. on ver. 16. [22] ἐπιστολὴν ἐν. [25—27] These verses are inserted by Griesbach at the end of chap. xiv. The testimony of many of the older MSS. and Versions refers them to the end of the epistle; while the majority of the *cursive* or small-letter MSS. place them in ch. xiv. Vater considers them to have belonged originally to the end of the epistle, and places them accordingly in his edition. [26] νῦν διά, &c.

* Πρὸς 'Ρωμαίους ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου διὰ Φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν Κεγχρέαις ἐκκλησίας. This notice, omitted by Griesbach, is inserted in *M*. but certainly without sufficient authority. The MSS. vary exceedingly in the form of words.

THE

FIRST EPISTLE TO THE CORINTHIANS.

THE Apostle Paul during his second apostolical journey had, among other cities of Greece, visited Corinth, where, during a prolonged stay, he founded a Christian church. He ended that journey by going up to Jerusalem, and so back to Antioch; from which place he again set out on a visit to the churches of Galatia and Phrygia. He continued his journey onward to Ephesus, where he remained nearly three years; and during the latter part of his stay here he wrote this epistle. These circumstances (related in Acts xviii. and xix.) fix *relatively* the date of this epistle. It is assigned to the year A. D. 57.

The Christian church established in Corinth consisted chiefly of Gentiles, but there were in it many Jews likewise. After the Apostle's visit Apollos had preached to the church with great success;—but shortly, as false teachers sprung up, its peace was disturbed and great disorders arose. Some members confounded the pure and simple doctrines of the Cross with the speculations of the Greek philosophy, and called themselves the followers of Apollos;—while the Jewish converts—the self-styled followers of Cephas or Peter—contended eagerly for the strict observance of the Mosaic ceremonies:—few of any party maintained or inculcated that moral purity which distinguished their spiritual religion from the gross and unclean superstitions of heathenism. St. Paul, on hearing of these disorders sent Timothy and Erastus to compose their differences, intending soon to follow him in person. Meanwhile, however, the Corinthians send a letter to the Apostle themselves, requesting his advice in their difficulties. In this epistle, therefore, which is a reply to that of the church, the Apostle, after asserting his own authority, points out the errors of their false teachers, applies suitable remedies to the various disorders and abuses which had so abundantly crept among them, and gives satisfactory answers to all those points on which his advice had been requested. *Townsend.*

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΠΡΩΤΗ.

I. Παῦλος, [1]κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ 1
θελήματος Θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφὸς, [a] τῇ ἐκκλησίᾳ 2
τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ
ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ,
αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. [b]χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ 3
πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
[c]Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν ἐπὶ τῇ 4
χάριτι τοῦ Θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, [d]ὅτι 5
ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ
γνώσει, (καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν 6
ὑμῖν,) [e]ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, 7
ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, [f]ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτ- 8
ους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
[g]πιστὸς ὁ Θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ 9
αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.
[h]Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ 10
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες,
καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ
αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ 11
ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν
εἰσι. [i]λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει· ‘Ἐγὼ 12
‘μέν εἰμι Παύλου· ἐγὼ δὲ, Ἀπολλώ· ἐγὼ δὲ, Κηφᾶ·
‘ἐγὼ δὲ, Χριστοῦ.’ Μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος 13
ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσ-

a Jno. 17. 19. Act. 9. 14, 21; & 15. 8, 9; & 22. 16. Rom. 1. 7. Eph. 1. 1. 1 Thes. 4. 7. 2 Tim. 1. 9; & 2. 22. Jude, ver. 1.
b ver. 2. Rom. 1. 7. Eph. 1. 2. 1 Pet. 1. 2.
c Rom. 1. 8.
d ch. 12. 8. 2 Cor. 8. 7. Col. 1. 9.
e Phil. 3. 20. Tit. 2. 13.
f 1 Thes. 3. 13; & 5. 23. Col. 1. 22.
g ch. 10. 13. Jno. 15. 5. Gal. 2. 20. 1 Jno. 1. 7.
h Rom. 12. 16; & 15. 5. Phil. 2. 2; & 3. 15, 16. 1 Pet. 3. 8.
i ch. 3. 4; & 16. 12. Jno. 1. 42. Act. 18. 24.

[1] = κλητός.

14 θητε; [a] Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, a Act. 18. 8. Rom.16.23.
15 εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον· ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ
16 ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. [b] ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ b ch.16.15,17.
οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα.
17 [c] Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγ- c ch.2.1,4,13. 2 Pet. 1. 16.
γελίζεσθαι οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς
18 τοῦ Χριστοῦ. [d] ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολ- d Rom. 1.16.
λυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις
19 Θεοῦ ἐστι. γέγραπται γάρ· "[e] Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν e Isa. 29. 14.
20 "σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω." ποῦ
σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος
τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου
21 [20] τούτου; [f] ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ f Mat.11.25. Lu. 10. 21. Ro.1.21,28.
κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεὸν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ
τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας.
22 [g] ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι [22] σημεῖα αἰτοῦσι καὶ Ἕλληνες g Mat.12.38; & 16. 1.
23 σοφίαν ζητοῦσιν, [h] ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρ- Jno. 4. 48.
ωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, [23] ἔθνεσι δὲ μωρίαν. h ch. 2. 14. Mat. 11. 6.
24 [i] αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, Jno. 6. 60, 66.
25 Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν. ὅτι τὸ μωρὸν i Rom. 1.16. Col. 2. 13.
τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί· καὶ τὸ ἀσθενὲς
26 τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. Βλέπετε
γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ
κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς·
27 ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός, ἵνα τοὺς
σοφοὺς καταισχύνῃ, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο
28 ὁ Θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά, καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ
κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, [28] καὶ τὰ
29 μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ, [k] ὅπως μὴ καυχήσ- k Rom.3.27. Eph. 2. 9.
30 ηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον [29] τοῦ Θεοῦ. [l] ἐξ αὐτοῦ δὲ l Jno. 17.19.
ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Rom.4.25. Eph. 1. 7.
Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις· Col. 2. 3.
31 ἵνα, καθὼς γέγραπται, "[m] Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ m Isa. 65. 16. Jer.9.23,24.
"καυχάσθω."

[20] = τούτου; [22] σημεῖον, M. [23] Ἕλλησι, M. [28] = καί.
[29] αὐτοῦ, M.

II. [a]Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπερ- 1
οχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ [1]μαρτύριον
τοῦ Θεοῦ. [b]οὐ γὰρ ἔκρινά [2]τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησ- 2
οῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. [c]καὶ ἐγὼ ἐν 3
ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην
πρὸς ὑμᾶς· [d]καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ [4]ἐν 4
πειθοῖς σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ
δυνάμεως, [e]ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, 5
ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ.

[f]Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις· σοφίαν δὲ οὐ 6
τοῦ αἰῶνος τούτου οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτ-
ου τῶν καταργουμένων, [g]ἀλλὰ λαλοῦμεν Θεοῦ σοφίαν ἐν 7
μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς
πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, [h]ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχ- 8
όντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν· (εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ
ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν·) ἀλλά, καθὼς
γέγραπται· "[i]Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε 9
"καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ
"Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν." [k]ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ 10
Θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος [10]αὐτοῦ· τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα
ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. [l]τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων 11
τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν
αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς [11]οἶδεν, εἰ μὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. [m]ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου 12
ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν
τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· [n]ἃ καὶ λαλοῦμεν 13
οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν δι-
δακτοῖς πνεύματος,[13] πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίν-
οντες. [o]ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύμ- 14
ατος τοῦ Θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται
γνῶναι· ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. [p]ὁ δὲ πνευμ- 15
ατικὸς ἀνακρίνει [15]μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς

a ver. 4, 13; & 1. 17. 2 Pet. 1. 16.
b Gal. 6. 14.
c Act. 18. 1, 3. 2 Cor. 10. 10; & 11. 30; & 12. 5, 9. Gal. 4. 13.
d ver. 13; & 1. 17. 2 Pet. 1. 16.
e 2 Cor. 4. 7.
f Jam. 3. 15.
g Rom. 16. 25. Eph. 3. 9. Col. 1. 26. 2 Tim. 1. 10.
h Mat. 11. 25. Jno. 7. 48; & 16. 3. Act. 3. 17; & 13. 27. 2 Cor. 3. 14. 1 Tim. 1. 13.
i Isa. 64. 4.
k Mat. 13. 11; & 16. 17. 2 Cor. 3. 18. 1 Jno. 2. 27.
l Prov. 20. 27.
m Rom. 8. 15, 16.
n ver. 4; & 1. 17; 2 Pet. 1. 16.
o Rom. 8. 7.
p Prov. 27. 19; & 28. 5. 1 Thes. 5. 21. 1 Jno. 4. 1.

[1] ∾ μυστήριον. [2] τοῦ εἰδέναι τι. *M.* [4] ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ', *M.*: others, ∾ ἐν πειθοῖ σοφίας, ἀλλ'. [10] = αὐτοῦ. [11] ∾ ἔγνωκεν. [13] + ἁγίου, ins. in *M.* [15] + μέν.

16 ἀνακρίνεται. [a]τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιβάσει
αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.

III.

1 [1]Κἀγώ, ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν ὡς πνευ-
ματικοῖς, ἀλλ' ὡς [1]σαρκίνοις, ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ.
2 [b]γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, [2]οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἐδύνασθε.
3 ἀλλ' [2]οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε· [c]ἔτι γὰρ [3]σαρκικοί ἐστε.
ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις [3]καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ
4 [3]σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; [d]ὅταν
γὰρ λέγῃ τις, Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἕτερος δέ, Ἐγώ,
Ἀπολλώ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε;
5 [e]Τίς οὖν ἐστι [5]Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλώς; [5]διάκονοι, δι'
6 ὧν ἐπιστεύσατε, [6]καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν. [f]ἐγὼ
ἐφύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ηὔξανεν·
7 ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ
8 αὐξάνων Θεός. [g]ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἕν εἰσιν·
ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.
9 [h]Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομή
10 ἐστε. [i]κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ὡς
σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδ-
11 ομεῖ· ἕκαστος δὲ βλεπέτω, πῶς ἐποικοδομεῖ. [k]θεμέλιον
γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον,
12 ὅς ἐστιν Ἰησοῦς [11]Χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ
τὸν θεμέλιον [12]τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους,
13 ξύλα, χόρτον, καλάμην, [l]ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν
γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλ-
ύπτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ
14 δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον [14]μενεῖ ὃ ἐπῳκοδόμησε,
15 μισθὸν λήψεται· εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζη-
μιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός.
16 [m]οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα
17 τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ

a Job 15. 8. Isa. 40. 13. Jer. 23. 18. Rom. 11. 34.
b Heb. 5. 12, 13. 1 Pet. 2. 2.
c ch. 1. 11. Gal. 5. 19, 20. Jam. 3. 16.
d ch. 1. 12.
e ch. 1. 12; & 16. 12. Act. 18. 24.
f Act. 18. 26; & 19. 1.
g Ps. 62. 12. Jer. 17. 10; & 32. 19. Mat. 16. 27. Rom. 2. 6. Gal. 6. 5. Rev. 2. 23; & 22. 12.
h 2 Cor. 6. 1. Eph. 2. 20. Col. 2. 7. 1 Pet. 2. 5. Heb. 3. 3, 4.
i Rom. 1. 5; & 12. 3; & 15. 20. Rev. 21. 14.
k Isa. 28. 16. Mat. 16. 18. Eph. 2. 20.
l Isa. 8. 20; & 48. 10. Jer. 23. 29. 1 Cor. 4. 5. 1 Pet. 1. 7; & 4. 12. 2 Pet. 1. 19.
m ch. 6. 19. 2 Cor. 6. 16. Eph. 2. 21, 22. Heb. 3. 6. 1 Pet. 2. 5.

[1] καὶ ἐγώ, M. [1] σαρκικοῖς, M. [2] † καί, ins. in M.
[2] οὔτε, M. [3] ∽ σάρκινοι, twice. [3] = καὶ διχοστασίαι.
[5] ∽ Ἀπολλώς, τίς δὲ Παῦλος; [5] † ἀλλ' ἤ, ins. in M.
[6] καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν, ἐγώ, &c. [11] † ὁ, ins.
in M. [12] + τοῦτον. [14] μένει M.

φθείρει, φθερεῖ [17]τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ
a Isa. 5. 21. ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς. [a]μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπ- 18
ατάτω.[18] εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν [18]ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι
b Job 5. 13. τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. [b]ἡ γὰρ 19
σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστι·
γέγραπται γάρ· "Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ παν-
c Ps. 94. 11. "ουργίᾳ αὐτῶν·" [c]καὶ πάλιν, "Κύριος γινώσκει τοὺς 20
"διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι." ὥστε μηδεὶς 21
d ch. 11. 3. καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, [d]εἴτε 22
Παῦλος, εἴτε Ἀπολλὼς, εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε
ζωὴ, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα· πάντα
ὑμῶν [22]ἐστιν· ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ. 23

IV. [e]Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστ- 1
e 2 Cor. 4. 5; & 6. 4. οῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. [f]ὃ δὲ λοιπὸν, ζητ- 2
Col. 1. 25. εῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ 3
1 Pet. 4. 10. f Lu. 12. 42. εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ ἢ ὑπὸ ἀνθρ-
g Ex. 34. 7. Ps. 130 3; ωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω· ([g]οὐδὲν 4
& 143. 2. Rom. 3. 20; γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι) ὁ
& 4. 2. 1 Jno. 3. 20, 21. δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστιν. [h]ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι 5
h Mat. 7. 1. κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ
Rom. 2. 1, 16, 29. τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν·
2 Cor. 5. 10. Rev. 20. 12..15. καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

i Rom. 12. 3. [i]Ταῦτα δὲ, ἀδελφοὶ, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ 6
Ἀπολλὼ δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ
γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς φυσιοῦσθε
k Jno. 3. 27. κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; [k]τί δὲ ἔχεις, ὃ 7
Rom. 12. 6. Jam. 1. 17. οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;
1 Pet. 4. 10. ἤδη κεκορεσμένοι ἐστὲ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν 8
ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς
l ch. 15. 8..10. Ps. 44. 22. ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. [l]δοκῶ γὰρ, [9]ὅτι ὁ Θεὸς ἡμᾶς 9
Rom. 8. 36. 2 Cor. 4. 11; τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους,
& 11. 5. Eph. 3. 8. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρ-
Heb. 10. 33. m ch. 2. 3. ώποις. [m]ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστὸν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν 10
2 Cor. 13. 9. Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι,

[17] ∾ αὐτὸν. [18] add κενοῖς λόγοις. [18] ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς, &c. [22] = ἐστιν. [9] = ὅτι.

11 ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. [a]ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν a 2 Cor. 4. 8; & 11. 23.
καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ b Mat. 5. 44.
12 ἀστατοῦμεν [b]καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις Lu. 6. 28; & 23. 34.
χερσί· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, Act. 7. 60; & 18. 3;
13 [13]βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα & 20. 34.
τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. 1 Thes. 2. 9. 2 Thes. 3. 8.
14 [c]Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου c 1 Thes. 2. 11.
15 ἀγαπητὰ [14]νουθετῶ. [d]ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς d Act. 18. 11. Gal. 4. 19.
ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Philem. 10. Jam. 1. 18.
Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. e ch. 11. 1. Phil. 3. 17.
16 [e]παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. [f]διὰ τοῦτο 1 Thes. 1. 6. 2 Thes. 3. 9.
17 ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου ἀγαπητὸν f 1 Tim. 1. 2. 2 Tim. 1. 2.
καὶ πιστὸν ἐν Κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου
τὰς ἐν Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ δι-
18 δάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν g Act. 18. 21.
19 τινες. [g]ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος Rom. 15. 32. Jam. 4. 15.
θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, Heb. 6. 3. h ch. 2. 4.
20 ἀλλὰ τὴν δύναμιν· [h]οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ 1 Thess. 1. 5.
21 Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. [i]τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς 2 Pet. 1. 16. i 2 Cor. 10. 2; & 13. 10.
ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πρᾳότητος;

1 Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, V.
ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν,[1] ὥςτε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς
2 ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ; καὶ οὐχὶ μᾶλλον
ἐπενθήσατε, ἵνα [2]ἀρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο
3 [2]ποιήσας; [k]ἐγὼ μὲν γὰρ [3]ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ k Col. 2. 5.
τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν τὸν οὕτω τοῦτο
4 κατεργασάμενον, [l][4]ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν l Mat. 16. 19; & 18. 18.
Ἰησοῦ Χριστοῦ, (συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ Jno. 20. 23.
5 πνεύματος,) σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ [m]παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς m 1 Tim. 1. 20.
ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ

[13] ∾ δυςφημούμενοι. [14] ∾ νουθετῶν. [1] † ὀνομάζεται, ins. in *M.* [2] ἐξαρθῇ, *M.* [2] ∾ πράξας; [3] = ὡς. [4] Some make the parenthesis thus:—(ἐν τῷ ὀνόματι . . Χριστοῦ, συναχθέντων . . . πνευμάτος,) others thus:—(συναχθέντων . . . πνεύματος σὺν . . . Χριστοῦ.)

a Gal. 5. 9. τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. [a]Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. 6
Jam. 4. 16. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα [6]ζυμοῖ;
b ch. 15. 2. Isa. 53. 7. [b]ἐκκαθάρατε[7] τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, 7
Jno. 1. 29. καθώς ἐστε ἄζυμοι· καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν [7]ὑπὲρ ἡμῶν
1 Pet. 1. 19. [7]ἐτύθη Χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, 8
μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ [8]πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰ-
c ver. 2, 7. Mat. 18. 17. λικρινείας καὶ ἀληθείας. [c]Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ 9
2 Cor. 6. 14. μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις. [10]καὶ οὐ πάντως τοῖς 10
Eph. 5. 11. 2 Thes. 3. 14. πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, [10]ἢ
ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ [10]ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ
d Rom. 16. 17. 2 Thes. 3. 6, κόσμου ἐξελθεῖν. [d]νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγ- 11
14. 2 Jno. 10. νυσθαι, ἐάν τις, ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, [11]ᾖ πόρνος, ἢ
πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ
e Col. 4. 5. 1 Thes. 4. 12. ἅρπαξ· τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. [e]τί γάρ μοι [12]καὶ 12
1 Tim. 3. 7. τοὺς ἔξω κρίνειν; [12]οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; [f]τοὺς 13
f Deut. 13. 5; & 22. 21, 22, δὲ ἔξω ὁ Θεὸς [13]κρινεῖ. [13]ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν
24. αὐτῶν.

VI. Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίν- 1
g Mat. 19. 28. Lu. 22. 30. εσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; [g][2]ἢ οὐκ 2
οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν
κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ 3
οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; μήτιγε βιωτικά; βιωτικὰ 4
μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ
ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε; πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω· 5
οὕτως οὐκ [5]ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς [5]οὐδὲ εἷς, ὃς δυνήσεται δια-
κρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς 6
h Mat. 5. 39. Lu. 6. 29. μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων; [h]ἤδη 7
Rom. 12. 17, 19. μὲν οὖν ὅλως ἥττημα [7]ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ'
1 Thes. 4. 6; & 5. 15. ἑαυτῶν. διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διατί οὐχὶ μᾶλ-
1 Pet. 3. 9. λον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, 8

[6] ∾ δολοῖ; [7] † οὖν, ins. in M. [7] = ὑπὲρ ἡμῶν. [7] ἐθύθη, Els. [8] πορνείας. [10] = καὶ. [10] ∾ καὶ. [10] ὠφείλετε. [11] ἢ, M. [12] = καὶ. [12] οὐχί. τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε, τοὺς δὲ, &c. [13] κρίνει, M. [13] ∾ καὶ ἐξαρεῖτε, M. [2] ἢ, om. in M. [5] ἔστιν, M. [5] + οὐδὲ εἷς. [7] † ἐν, ins. in M.

9 καὶ [8]ταῦτα ἀδελφούς. [a]ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι Θεοῦ
βασιλείαν οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε· οὔτε
10 πόρνοι οὔτε εἰδωλολάτραι οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ
οὔτε ἀρσενοκοῖται οὔτε κλέπται οὔτε πλεονέκται οὔτε
μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ [10]οὐ
11 κληρονομήσουσι. [b]καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελού-
σασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι
τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.
12 [c]Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα
μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος.
13 [d]τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ
δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα
οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι·
14 [e]ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρε καὶ [14]ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ
15 τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. [f]οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν
μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ
16 ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο· [g]ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ
κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστιν; (ἔσονται γάρ,
17 φησίν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν·) [h]ὁ δὲ κολλώμενος τῷ
18 Κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστι; φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν
ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός
19 ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. [i]ἢ
οὐκ οἴδατε, ὅτι [19]τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου
πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν;
20 [k]ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ
σώματι ὑμῶν.[20]

VII.

1 Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς
2 μὴ ἅπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ
3 γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. [l]τῇ
γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν [3]ὀφειλὴν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ
4 γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσι-
άζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώμ-
5 ατος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. [m]μὴ ἀποστερεῖτε

a Gal. 5. 19. Eph. 5. 5. 1Thess.4.6. 1Tim. 1. 9. Heb.12.14.
b Eph. 2. 1; & 5. 8. Col. 3. 7. Tit. 3. 3. Heb.10.22.
c ch. 10. 23.
d ver. 19, 20; & 15. 50. Rom.14.17. Col.2.22,23. 1Thess.4.3.
e Act. 2. 24. Rom.6.5,8; & 8. 11. 2Cor.4.14.
f ch. 12. 27. Eph. 4. 12, 15,16;& 5.30.
g Gen. 2. 24.
h Jno. 17. 21 ..23. Eph. 4. 4; & 5. 30.
i ch. 3. 16. 2Cor. 6. 16. Eph. 2. 21. Heb. 3. 6. 1 Pet. 2. 5.
k ch. 7. 23. Gal. 3. 13. Heb. 9. 12. 1 Pet. 1. 18, 19. 2Pet.2.1.
l 1 Pet. 3. 7.
m Joel 2. 16.

[8] ∾ τοῦτο. [10] + οὐ. [14] ὑμᾶς, *M.* [19] ∾ τὰ σώματα. [20] † καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ, ins. in *M.* [3] ὀφειλομένην εὔνοιαν, *M.*

ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα
[5]σχολάσητε [5]τῇ προςευχῇ· καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ [5]ἦτε,
ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.
τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. 6
a ch. 12. 11. Mat. 19. 12. [a]θέλω [7]γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν· 7
Act. 26. 29. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ Θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως,
ὃς δὲ οὕτως.

Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς [8] 8
b 1 Tim. 5. 14. ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ· [b]εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησ-
άτωσαν· κρεῖσσον γάρ ἐστι [9]γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. 9
c Mat. 5. 32; & 19. 6, 9. [c]τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύρι- 10
Mar. 10. 11, 12. ος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι, (ἐὰν δὲ καὶ χωρ- 11
Lu. 16. 18. ισθῇ, μενέτω ἄγαμος ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω,) καὶ
ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, 12
οὐχ ὁ Κύριος, εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον καὶ
αὐτὴ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν·
καὶ γυνὴ ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον καὶ [13]αὐτὸς συνευ- 13
δοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω [13]αὐτόν. ἡγίασται 14
γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικὶ καὶ ἡγίασται ἡ
γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί· ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν
ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρ- 15
ίζεται, χωριζέσθω· οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ
ἐν τοῖς τοιούτοις. ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός.
d 1 Pet. 3. 1. [d]τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας, 16
ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν 17
ὁ [17]Κύριος, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ [17]Θεὸς, οὕτω περιπατ-
e Gal. 5. 6; & 6. 15. είτω. καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι.
f Eph. 4. 1. Phil. 1. 27. περιτετμημένος τις ἐκλήθη, μὴ ἐπισπάσθω· ἐν ἀκροβυστίᾳ 18
Col. 1. 10. 1 Thes. 2. 12. τις ἐκλήθη, μὴ περιτεμνέσθω. [e]ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστι 19
g ch. 9. 21. Jno. 8. 36. καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν
Rom. 6. 18, 22. Θεοῦ. [f]ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. 20
Gal. 5. 13. Δοῦλος ἐκλήθης, μή σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι 21
Eph. 6. 6. 1 Pet. 2. 16. ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. [g]ὁ γὰρ ἐν Κυρίῳ 22

[5] σχολάζητε, *M.* [5] † τῇ νηστείᾳ καὶ, ins. in *M.* [5] συν-
έρχεσθε, *M.* [7] ∾ δὲ. [8] † ἐστιν, ins. in *M.* [9] ∾ γαμεῖν.
[13] ∾ οὗτος. [13] ∾ τὸν ἄνδρα. [17] Θεὸς, *M.* [17] Κύριος, *M.*

κληθεὶς δοῦλος ἀπελεύθερος Κυρίου ἐστίν· ὁμοίως καὶ ὁ
23 ἐλεύθερος κληθεὶς δοῦλός ἐστι Χριστοῦ. [a]τιμῆς ἠγορ- a ch. 6. 20.
24 ἀσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. ἕκαστος ἐν ᾧ Heb. 9. 12. 1 Pet. 1. 18, 19.
ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ [24]Θεῷ. 2 Pet. 2. 1.
25 Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω·
γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος ὑπὸ Κυρίου πιστὸς
26 εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐν-
εστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι.
27 δέδεσαι γυναικί, μὴ ζήτει λύσιν· λέλυσαι ἀπὸ γυναικός,
28 μὴ ζήτει γυναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ [28]γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες·
καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε· θλίψιν δὲ τῇ
29 σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι· ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. [b]τοῦτο b Rom. 13. 11. 1 Pet. 4. 7.
δέ φημι, ἀδελφοί, [29]ὁ καιρὸς [29]συνεσταλμένος τὸ λοιπόν 2 Pet. 3. 8, 9.
ἐστιν· ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι,
30 καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες, καὶ οἱ χαίροντες ὡς
μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες,
31 [c]καὶ οἱ χρώμενοι [31]τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς μὴ καταχρώμ- c Isa. 40. 6. Jam. 1. 10,
32 ενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. [d]θέλω & 4. 14.
δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ 1 Pet. 1. 24. 1 Jno. 2. 17.
33 Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ d 1 Tim. 5. 5.
34 τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει [33]τῇ γυναικί. μεμέρισται ἡ γυνὴ
καὶ ἡ παρθένος· ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ᾖ
ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ
35 τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ
ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω· οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπι-
βάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ [35]εὐπάρεδρον τῷ
36 Κυρίῳ ἀπερισπάστως. εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν
παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως
ὀφείλει γίνεσθαι· ὃ θέλει ποιείτω, οὐχ ἁμαρτάνει· γαμ-
37 είτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν [37]ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ

[24] † τῷ, ins. in *M.* [28] λάβῃς γυναῖκα. [29] † ὅτι, ins. in *M.* [29] συνεσταλμένος ἐστί· τὸ λοιπόν ἐστιν, ἵνα, &c. [31] τὸν κόσμον, ὡς. [33, 34] ∾ τῇ γυναικί. καὶ μεμέρισται καὶ ἡ γυνή. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ· others, ∾ τῇ γυναικί, καὶ μεμέρισται. καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ. [35] εὐπρόσεδρον, *M.* [37] + ἑδραῖος.

ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος,
καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν
ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥςτε καὶ ὁ [38] ἐκγαμίζων 38
καλῶς ποιεῖ· [38] καὶ ὁ μὴ γαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.
a Rom.7.1,2. [a] Γυνὴ δέδεται [39] ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν 39
δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ [39] αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμ-
b 1 Thes.4.8. ηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ. [b] μακαριωτέρα δέ ἐστιν, ἐὰν 40
οὕτω μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κἀγὼ
πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν.

VIII. [c] Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, [1] οἴδαμεν· (ὅτι πάντες 1
c Act.15 20, 29. γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ·
d Gal. 6. 3. [d] εἰ [2] δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω [2] οὐδὲν ἔγνωκε καθὼς 2
1 Tim.6.4. δεῖ γνῶναι· εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, οὗτος ἔγνωσται 3
e ch. 10. 19. ὑπ' αὐτοῦ.) [e] περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, 4
Deut.4.39; & 6. 4. οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς Θεὸς
Mar.12.29. Rom.14.14. [4] ἕτερος εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι Θεοὶ 5
Eph. 4. 6. 1 Tim.2.5. εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐπὶ [5] γῆς, (ὥςπερ εἰσὶ Θεοὶ πολλοί,
f ch. 12. 3. Mal. 2. 10. καὶ Κύριοι πολλοί,) [f] ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ 6
Jno.13. 13. τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς
Act.17.28. Rom.11.36. Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. [g] ἀλλ' οὐκ 7
Eph.4.5,6. Phil. 2. 11. ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις· τινὲς δὲ τῇ [7] συνειδήσει τοῦ εἰδώλου
g ch. 10. 28. Rom.14.14, 23. ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν
ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται. [h] Βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστ- 8
h Rom.14.17. ησι τῷ Θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν· οὔτε
i Rom.14.13, 20. ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. [i] Βλέπετε δέ, μήπως ἡ 9
Gal. 5. 13. ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόςκομμα γένηται τοῖς [9] ἀσθενοῦσιν.
ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατα- 10
κείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκο-
k Rom.14.15, 20. δομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; [k] καὶ ἀπολ- 11
εῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς [11] ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν
l Rom.14.18. Χριστὸς ἀπέθανεν. [l] οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς 12

[38] ∾ γαμίζων. [38] ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων, *M.* [39] † νόμῳ, ins. in *M.* [39] = αὐτῆς. [1] οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν (ἡ γνῶσις, &c. [2] = δέ. [2] + οὐδέν. [4] = ἕτερος. [5] † τῆς, ins. in *M.* [7] ∾ συνηθείᾳ. [9] ∾ ἀσθενέσιν. [11] ∾ ἐν.

ἀδελφοὺς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθεν-
13 *οὖσαν, εἰς* Χριστὸν *ἁμαρτάνετε.* [a]*διόπερ εἰ βρῶμα* a Rom.14.21. 2Cor.11.29.
σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν
αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

IX.

1 [1][b]*Οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐχὶ* Ἰησοῦν
Χριστὸν *τὸν* Κύριον *ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς* b ch. 4. 15; & 15. 8.
2 *ἐστε ἐν* Κυρίῳ; *εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλάγε* Act. 9. 3,17; & 22.14,17,
ὑμῖν εἰμι· ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε 18; & 23.11. 2Cor. 12. 2.
3 *ἐν* [2]Κυρίῳ· *ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη*
4,5 *ἐστί.* [c]*μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν;* [d]*μὴ* c ver. 14. 1Thes. 2. 6.
οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ 2Thes. 3. 9. d Mat. 8. 14;
οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου *καὶ* & 12.46.
6 Κηφᾶς; [e]*ἢ μόνος ἐγὼ καὶ* Βαρνάβας *οὐκ ἔχομεν ἐξου-* Mar. 6. 3. Gal. 1. 19.
7 *σίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι;* [f]*τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις* e 2Thes. 3. 9. f ch. 3. 6.8.
ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ Jno. 21. 15. 2Cor. 10.4.
οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος 1Pet. 5. 2.
8 *τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ;*
9 [3]*ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει;* [g]*ἐν γὰρ τῷ* Μωϋσέως g Deut.25.4. 1Tim.5.18.
νόμῳ γέγραπται· "Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα." μὴ
10 *τῶν βοῶν μέλει τῷ* Θεῷ; [h]*ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι'* h 2Tim. 2. 6.
ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀρ-
11 *οτριᾷν· καὶ ὁ ἀλοῶν* [10]*ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν.* [i]*εἰ* i Rom.15.27. Gal. 6. 6.
ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς
12 *ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν;* [k]*εἰ ἄλλοι τῆς ὑμῶν ἐξου-* k Act. 20.33. 2Cor. 11. 9,
σίας μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα 12; & 12.13.
τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ· ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπήν 1Thes. 2. 7. l Num. 18. 8.
13 *τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ* Χριστοῦ. [l]*οὐκ οἴδατε, ὅτι* Deut. 18. 1. m Mat 10.10.
οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ Lu. 10. 7. 1Tim.5.18
θυσιαστηρίῳ [13]*προςεδρεύοντες τῷ θυσιαστηρίῳ συμ-* n ch. 14. 12.
14 *μερίζονται;* [m]*οὕτω καὶ ὁ* Κύριος *διέταξε τοῖς τὸ εὐαγ-* Act. 18. 3; & 20.34.
15 *γέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.* [n]*ἐγὼ* 2Cor.11.10. 1Thes. 2.9.
δὲ [15]*οὐ κέχρημαι οὐδενὶ τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα,* 2Thes 3.8.

[1] ∾ *οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος;* M. [2] Κυρίῳ. *ἡ ἐμὴ . . . αὕτη ἐστί· μή*, &c. [3] ∾ *ἢ καὶ ὁ νόμος ταῦτα οὐ λέγει;* [10] *τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι*, M. [13] ∾ *παρεδρεύοντες.* [15] *οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων*, M.

ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀπο-
a Rom. 1. 14. θανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. [a]ἐὰν γὰρ 16
εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι
ἐπίκειται· οὐαὶ [16]γάρ μοι ἐστὶν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι.
b ch. 4. 1. [b]εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· [17]εἰ δὲ ἄκων, 17
οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μοι ἐστὶν ὁ μισθός; ἵνα 18
εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον [18]τοῦ
Χριστοῦ εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ
c Mat. 18. 15. Rom. 11. 14. εὐαγγελίῳ. [c]Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων πᾶσιν ἐμ- 19
1 Pet. 3. 1. d Act. 16. 3; αὐτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· [d]καὶ ἐγεν- 20
& 18. 18; & 21. 23. όμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω,
τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, ([20]μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ
e ch. 7. 22. Gal. 2. 3. νόμον,) ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω, [e]τοῖς ἀνόμοις ὡς
f ch. 10. 33. Rom. 11. 14; ἄνομος, (μὴ ὢν ἄνομος [21]Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος [21]Χριστῷ,) 21
& 15. 1. ἵνα [21]κερδήσω ἀνόμους· [f]ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς 22
2 Cor. 11. 29. Gal. 6. 1. ἀσθενὴς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα
g Phil. 2. 16, & 3. 14. [22]τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. [23]τοῦτο δὲ ποιῶ 23
2 Tim. 4. 7. διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.
h Eph. 6. 12. 1 Tim. 6. 12. [g]Οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν 24
2 Tim. 2. 4; & 4. 7, 8. τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτω τρέχετε,
1 Pet. 1. 4; & 5. 4. ἵνα καταλάβητε. [h]πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα 25
Jam. 1. 12. i 2 Tim. 2. 5; ἐγκρατεύεται· ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον
& 4. 8. λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ, ἄφθαρτον. [i]ἐγὼ τοίνυν οὕτω τρέχω, 26
k Rom. 6. 18, 19; & 8. 13. ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων· [k]ἀλλ' 27
Col. 3. 5. [27]ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλ-
λοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

X. [1]Οὐ θέλω [1]γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, ὅτι οἱ πατέρες 1
l Ex. 13. 21; & 14. 22. ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς
Num. 9. 18. Deut. 1. 33. θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσ- 2
m Ex. 16. 14. αντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, [m]καὶ πάντες τὸ 3
n Ex. 17. 6. Num. 20. 11. αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, [n]καὶ πάντες τὸ αὐτὸ
Ps. 78. 15. Isa. 48. 20.

16 δὲ, *M.* 17 εἰ δὲ ἄκων οἰκονομίαν πεπίστευμαι, τίς οὖν, &c. 18 = τοῦ Χριστοῦ. 20 μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον, om. in *M.* 21 ∾ Θεοῦ. 21 ∾ Χριστοῦ. 21 ∾ κερδανῶ τοὺς. 22 + τὰ. 22 ∾ πάντα. 27 ∾ ὑποπιάζω· others, ὑποπιέζω. 1 δὲ, *M.*

4 πόμα πνευματικὸν ἔπιον· (ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς
5 ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός·) [a] ἀλλ' — a Num. 14. 29, 37; & 26. 64, 65.
οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ Θεός· κατεστρώθ-
6 ησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. [b] Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθ- — b Num. 11. 4, 33.
ησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς — Ps. 78. 30; & 106. 14.
7 κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. [c] μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθ- — c Ex. 32. 6.
ώς τινες αὐτῶν· ὡς γέγραπται·[7] "Ἐκάθισεν ὁ λαὸς
8 "φαγεῖν καὶ πιεῖν καὶ ἀνέστησαν παίζειν." [d] μηδὲ — d Nu. 25. 1, 9.
πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν καὶ ἔπεσον
9 ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. [e] μηδὲ ἐκπειράζωμεν — e Ex. 17. 2, 7. Nu. 21. 6.
τὸν [9] Χριστὸν, καθὼς [9] καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν καὶ
10 ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. [f] μηδὲ γογγύζετε, καθὼς — f Ex. 16. 2; & 17. 2.
[10] καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ — Num. 14. 2, 29, 36.
11 ὀλοθρευτοῦ. [g] ταῦτα δὲ πάντα [11] τύποι συνέβαινον ἐκείν- — g ch. 9. 10.
οις· ἐγράφη δε πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν — Rom. 15. 4. Phil. 4. 5.
12 αἰώνων κατήντησεν. [h] ὥςτε ὁ δοκῶν ἑστάναι βλεπέτω — Heb. 10. 25. h Rom. 11. 20.
13 μὴ πέσῃ. [i] πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· — i ch. 1. 8, 9. 1 Thes. 5. 24.
πιστὸς δὲ ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ
δύνασθε,[12] ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκ-
14 βασιν τοῦ δύνασθαι [13] ὑπενεγκεῖν. [k] Διόπερ, ἀγαπητοί — k 1 Jno. 5. 21.
15 μου, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας. ὡς φρονίμοις
16 λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὅ φημι. [l] τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας — l Mat. 26. 26.
ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ
ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος
17 τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; [m] ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί — m ch. 12. 27. Rom. 12. 5.
ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.
18 [n] βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς — n Lev. 3. 3; & 7. 15.
19 θυσίας κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; [o] τί οὖν φημι; — o ch. 8. 4.
20 [19] ὅτι εἴδωλον τί ἐστιν, ἢ ὅτι εἰδωλόθυτον τί ἐστιν; [p] ἀλλ', — p Lev. 17. 7. Deut. 32. 17.
ὅτι [20] ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει καὶ οὐ Θεῷ· οὐ — Rev. 9. 20.
21 θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. [q] οὐ — q Deut. 32. 38. 2 Cor. 6. 15.
δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων·

[7] ∾ ὥσπερ. [9] ∾ Κύριον. [9] = καί. [10] = καί.
[11] τυπικῶς. [12] add ὑπενεγκεῖν. [13] † ὑμᾶς, ins. in *M.*
[19] = ὅτι εἴδωλον τί ἐστιν; ἤ. [20] ∾ ἃ θύουσι, δαιμονίοις θύουσι.

οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαι-
a Deut. 32. 21. μονίων. [a] ἢ παραζηλοῦμεν τὸν Κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι 22
αὐτοῦ ἐσμεν;
b ch. 6. 12. [b] Πάντα [23] ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα 23
c ch. 13. 5. Ro. 15. 1, 2. [23] ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. [c] μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ 24
Phil. 2. 4. ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου.[24] πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλ- 25
ούμενον ἐσθίετε μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν·
d ver. 28. Ex. 19. 5. [d] τοῦ γὰρ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. [e] εἰ [27] δέ 26
Ps. 24. 1; & 50. 12. τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν 27
e ch. 8. 7. τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ
Lu. 10. 7. f ver. 26; & τὴν συνείδησιν. [f] ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ· "Τοῦτο [28] εἰδωλ- 28
8. 10, 11. "όθυτόν ἐστι· μὴ ἐσθίετε δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα καὶ
g Rom. 14. 16. "τὴν συνείδησιν."[28] [g] συνείδησιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν 29
ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἱνατί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου
h Rom. 14. 16. 1 Tim. 4. 4. κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; [h] εἰ [30] ἐγὼ χάριτι μετ- 30
i Col. 3. 17. έχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; [i] εἴτε οὖν 31
ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ
k Rom. 14. 13. ποιεῖτε. [k] ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι 32
l ch. 9. 19, 22. Rom. 15. 2. καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· [l] καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν 33
ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν
XI. πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. [m] μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς 1
m ch. 4. 16. κἀγὼ Χριστοῦ.
Eph. 5. 1. Phil. 3. 17. Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, 2
1 Thes. 1. 6. 2 Thes. 3. 9. καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.
n ch. 3. 23; & 15. 27, 28. [n] θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ 3
Jno. 14. 28. Eph. 5. 23. Χριστός ἐστι, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, κεφαλὴ δὲ
Phil. 2. 7, 8, 9. Χριστοῦ ὁ Θεός. πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητ- 4
εύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτ-
οῦ. πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατα- 5
καλύπτῳ τῇ κεφαλῇ καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς·
o Num. 5. 18. Deut. 22. 5. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. [o] εἰ γὰρ οὐ κατα- 6
p Gen. 1. 26, 27; & 5. 1; καλύπτεται γυνή, καὶ κειράσθω· εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ
& 9. 6. τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. [p] ἀνὴρ μὲν 7

[23] † μοι, ins. in *M.* [23] † μοι, ins. in *M.* [24] † ἕκαστος, ins. in *M.* [27] + δέ. [28] ∾ ἱερόθυτόν. [28] † τοῦ γὰρ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ins. in *M.* [30] † δὲ, ins. in *M.*

γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν
καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων· γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν.
8 [a] Οὐ κάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· a Gen. 2. 18,
9 καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ 21, 22.
10 διὰ τὸν ἄνδρα. Διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν
11 ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους. Πλὴν[11]
οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς, οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς,
12 ἐν Κυρίῳ. Ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτω
καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός· τὰ δὲ παντα ἐκ τοῦ
13 Θεοῦ. Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε· πρέπον ἐστὶ γυναῖ-
14 κα ακατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι; Ἢ οὐδὲ[14]
αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ,
15 ἀτιμία αὐτῷ ἐστι; γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν;
16 ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ. [b] Εἰ δέ τις b 1 Tim. 6. 4.
δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ
ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ.
17 Τοῦτο δὲ[17] παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ
18 κρεῖττον ἀλλ᾽ εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. [c] Πρῶτον μὲν c chap. 1. 10,
γὰρ, συνερχομένων ὑμῶν ἐν[18] ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσμ- 11, 12.
19 ατα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν· καὶ μέρος τι πιστεύω· [d] Δεῖ d Matt. 18. 7.
γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ Luke 2. 35,
20 γένωνται ἐν ὑμῖν. Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ & 17. 1. Ac. 20. 30. 1 Jo
21 αὐτὸ, οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν· ἕκαστος γὰρ 2. 19.
τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν· καὶ ὃς μὲν
22 πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. [e] Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ e Jam. 2. 6.
ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε,
καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαι-
νέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. [f] Ἐγὼ γὰρ παρέ-
23 λαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ f chap. 15. 3.
Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτ- Mat. 26. 26.
24 ον, καί εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε·[24] τοῦτό μου Mar. 14. 22. Luk. 22. 19.
ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν

[11] οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς.
[14] ∾ ἡ φυσις αὐτὴ. [17] ∾ παραγγέλλω οὐκ ἐπαινῶν.
[18] † τῇ, ins. in M. [24] † λάβετε, φάγετε, ins. in M.

'ἐμὴν ἀνάμνησιν.' ὡςαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ 25
δειπνῆσαι, λέγων· 'Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη
'ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίν-
a Jno. 14. 3. Act. 1. 11. 'ητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.' [a]ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε 26
τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον [26]τοῦτο πίνητε, τὸν
θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε ἄχρις οὗ [26] ἔλθῃ.
b ch. 10. 21. Jno. 6. 51, [b]ὥςτε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον [27] ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ 27
63,64; & 13. 27. Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ [27]τοῦ
c Gal. 6. 4. 2Cor. 13. 5. αἵματος τοῦ Κυρίου. [c]δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, 28
καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου
πινέτω· ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων [29]ἀναξίως κρίμα ἑαυτῷ 29
ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. διὰ 30
τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμ-
d Ps. 32. 5. Prov. 18. 17. ῶνται ἱκανοί. [d]εἰ [31]γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν 31
e Heb. 12. 5, 10. ἐκρινόμεθα· [e]κρινόμενοι [32]δὲ ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, 32
ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. ὥςτε, ἀδελφοί μου, 33
συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἰ 34
[34]τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω. ἵνα μὴ εἰς κρίμα συνέρχησθε,
τὰ δὲ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

XII. Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς 1
f ch. 6. 11. Eph. 2. 11, 12. ἀγνοεῖν. [f]οἴδατε, [2]ὅτι ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ 2
ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι· [g]διὸ γνωρίζω ὑμῖν, 3
1Thes. 1. 9. g ch. 8. 6. ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι Θεοῦ λαλῶν [3]λέγει ἀνάθεμα Ἰησ-
Mar. 9. 39. Jno. 13. 18. οῦν· καὶ οὐδεὶς δύναται [3]εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν
2 Cor. 3. 5. πνεύματι ἁγίῳ.

h Rom. 12. 6. [h]Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα 4
Eph. 4. 4. Heb. 2. 4. [i]καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος [k]καὶ 5,6
1 Pet. 4. 10. i Rom. 12. 6 διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς [6]Θεὸς ὁ ἐνεργ-
–8. Eph. 4. 11. ῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις 7
k Eph. 1. 23. τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον· ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ 8
πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσ-

[26] = τοῦτο. [26] † ἂν, ins. in *M.* [27] † τοῦτον, ins. in *M.* [27] τοῦ, om. in *M.* [29] + ἀναξίως, [31] ∾ δὲ. [32] δὲ, ὑπὸ Κυρίου παιδ. &c. [34] † δὲ, ins. in *M.* [2] ∾ ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε. [3] ∾ λέγει· ἀνάθεμα Ἰησοῦς· or Ἰησοῦ. [3] ∾ εἰπεῖν· Κύριος Ἰησοῦς· [6] † ἐστι, ins. in *M.*

9 εως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ
10 πνεύματι, [a]ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ αὐτῷ [a] Act. 2. 4; & 10 46
πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προ-
φητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη
11 γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. [b]πάντα δὲ ταῦτα [b] ch. 7. 7. Jno. 3. 8.
ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ Ro. 12. 3,6.
12 καθὼς βούλεται. [c]καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι καὶ 2Cor.10.13. Eph. 4. 7.
μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος [12]τοῦ Heb. 2. 4. [c]Rom.12.4,5.
ἑνὸς πολλὰ ὄντα ἕν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός. Eph.4.4,16.
13 [d]καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα [d] Jno. 6. 63. Rom. 6. 5.
ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες εἴτε δοῦλοι Eph. 2. 14 ..16.
εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες [13]εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. Gal. 3. 28.
14 καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. Col. 3. 11.
15 ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι Οὐκ εἰμὶ χείρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ
16 σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ
ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι Οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ
17 σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ
ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ
18 ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ Θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον
19 αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ
20 πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη,
21 ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται[21] [21]ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί,
22 Χρείαν σου οὐκ ἔχω· ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί, Χρείαν
ὑμῶν οὐκ ἔχω.[e] ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη [e] Eccl. 4. 9 ..12.
23 τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖά ἐστι· καὶ
ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν
περισσοτέραν περιτίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐ-
24 σχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει· τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν,
25 οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλ' ὁ Θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ
ὑστεροῦντι περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα
ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι
26 τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα [f] Rom. 12. 5. Eph. 1. 23;
τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ & 4. 12; &
27 μέλη. [f]ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. 5. 23, 30. Col. 1. 24.

[12] = τοῦ ἑνός. [13] ∾ ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. [21] + δέ, ins. in M. [21] ὁ, om. in M.

a Ro.12.6.8. Eph.2.20; [a]καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀπο- 28
& 4. 11. στόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα
1Tim.5.17. Heb.13.17, δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερν-
24. ήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες 29
προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; 30
μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες
b ch. 14. 1. γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; [b]Ζηλοῦτε 31
δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν
ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

XIII. Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγ- 1
γέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβ-
c ch. 12.8, 9. Mat. 7. 22; αλον ἀλαλάζον. [c]καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ 2
& 17.20; μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω
& 21.21. Lu. 17. 6. πᾶσαν τὴν πίστιν ὥςτε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ
Rom. 12.7. ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν [3]ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά 3
μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀ-
d Prov.10.12. 1 Pet. 4. 8. γάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. [d]ἡ ἀγάπη μακρο- 4
θυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ 5
e ch. 10. 24. Phil. 2. 4. περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, [e]οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ
f Ps. 10. 3; τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακὸν, [f]οὐ 6
& 15. 4. Rom. 1.32. χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, [g]πάντα 7
2 Jno. 4. g Prov.10.12. στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.
ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει· εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργ- 8
ηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, κατ-
αργηθήσεται. ἐκ μέρους [9]γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους 9
προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, [10]τότε τὸ ἐκ 10
μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος 11
ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε
h 2Cor.3.18; δὲ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. [h]βλέπομεν 12
& 5. 7. Phil. 3. 12. [12]γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόςωπον
1 Jno. 3. 2. πρὸς πρόςωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπι-
γνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, 13
ἐλπὶς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ
ἀγάπη.

[3] ψωμίζω, M. [9] ∾ δὲ. [10] = τότε
[12] + γὰρ.

1 [a]Διώκετε τὴν ἀγάπην· ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, XIV.
2 μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. [b]ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ a ch. 12. 31
οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, b Act. 2. 4; & 10. 46.
3 πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια· ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρ-
ώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν.
4 ὁ λαλῶν γλώσσῃ ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων
5 ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσ-
σαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε· μείζων γὰρ ὁ προφητ-
εύων ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα
6 ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. νυνὶ δέ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω
πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν μὴ
ὑμῖν λαλήσω ἢ [c]ἐν ἀποκαλύψει ἢ ἐν γνώσει ἢ ἐν προ- c ver. 26.
7 φητείᾳ ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα,
εἴτε αὐλὸς εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ
[7]δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ τὸ κιθαριζόμενον;
8 καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευ-
9 άσεται εἰς πόλεμον; οὕτω καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν
μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλού-
10 μενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ
τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν [10]αὐτῶν
11 ἄφωνον. ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς,
ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος· καὶ ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ
12 βάρβαρος. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμ-
άτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε ἵνα
13 περισσεύητε. διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ προςευχέσθω ἵνα
14 διερμηνεύῃ. ἐὰν γὰρ προςεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά
15 μου προςεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν
ἐστι; [d]προςεύξομαι τῷ πνεύματι, προςεύξομαι δὲ καὶ τῷ d Eph. 5. 19. Col. 3. 16.
16 νοΐ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. ἐπεί, ἐὰν
εὐλογήσῃς [16]τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ
ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ
17 τί λέγεις οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς· ἀλλ'
18 ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ,[18] πάντων
19 ὑμῶν μᾶλλον [18]γλώσσαις λαλῶν· ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω

7 ∾ διδῷ. 10 + αὐτῶν. 16 + τῷ. 18 † μου, ins. in M. 18 ∾ γλώσσῃ.

πέντε λόγους [19]διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλ-
a Mat.11.25; λους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. [a]ἀδελφοί, 20
& 18. 3; & 19.14. μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν· ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε,
Eph. 4. 14. Heb. 5. 12. ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, 21
b 1 Pet. 2. 2. [b]ὅτι Ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω
Deut.28.49. Isa. 28. 11, τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει
12. Κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν οὐ τοῖς 22
πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς
ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκ- 23
κλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν,
εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίν-
εσθε; ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄ- 24
πιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται 25
c Zech.8.23. ὑπὸ πάντων, [c] [25]τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ
γίνεται· καὶ οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ
d ch. 12. 8 Θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ Θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι. [d]τί 26
..10. οὖν ἐστιν, ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν
ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν
ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα πρὸς οἰκοδομὴν [26]γινέσθω.
εἴ τε γλώσσῃ τὶς λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, 27
καὶ ἀνὰ μέρος· καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερ- 28
μηνευτὴς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ· ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ
Θεῷ. προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι 29
διακρινέτωσαν· ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ 30
πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητ- 31
εύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται.
e ch. 11. 16. καὶ [32]πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται· [e]οὐ 32
f ch. 11. 3. γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεὸς, ἀλλ' [33]εἰρήνης. Ὡς ἐν 33
Gen. 3. 16. πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων, [f] [34]αἱ γυναῖκες [34]ὑμῶν 34
Eph. 5. 22. Col. 3. 18. ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ [34]ἐπιτέτραπται
1Tim.2.11, 12. αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος
Tit. 2. 5. 1 Pet. 3 1. λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους 35

[19] ∾ τῷ νοΐ μου. [25] † καὶ οὕτω, ins. in M. [26] γενέσθω, M. [32] ∾ πνεῦμα. [33, 34] εἰρήνης, ὡς ἐν π. τ. ἐκκλ. τ. ἁγίων. αἱ γυναῖκες, &c. M. [34] + ὑμῶν. [34] ∾ ἐπιτρέπεται.

ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστι [35]γυναιξὶν ἐν
36 ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐξ-
37 ῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; [a]Εἴ τις δοκεῖ
προφήτης εἶναι ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω
38 ὑμῖν, ὅτι [37]Κυρίου εἰσὶν ἐντολαί· εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνο-
39 είτω. ὥςτε, ἀδελφοὶ, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ
40 λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε· πάντα [40]δὲ εὐσχημόνως
καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

XV.

1 [b]Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγ-
γελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε,
2 [c]δι' οὗ καὶ σώζεσθε· (τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν εἰ
3 κατέχετε·) ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῆ ἐπιστεύσατε. [d]παρέδωκα γὰρ
ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον· ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν
4 ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς, [e]καὶ ὅτι
ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς
5,6 γραφάς, [f]καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα. ἔπειτα
ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ
πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν.
7 [g]ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν.
8 [h]ἔσχατον δὲ πάντων, [8]ὡςπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη
9 κἀμοί. ([i]ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς
οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν
10 ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. [k]χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμὶ ὅ εἰμι· καὶ ἡ
χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότ-
ερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα· οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις
11 τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί.) εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω
12 κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. Εἰ δὲ Χριστὸς
κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες
13 ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις
14 νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς
οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα [14]τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ [14]δὲ
15 καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. [l]εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες
τοῦ Θεοῦ· ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρε
τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρ-

a 2Cor. 10. 7. 1Jno. 4. 6.
b Gal. 1. 11, 12.
c ch. 1. 21. Rom. 1. 16. Gal. 3. 4.
d ver. 1; & 1. 23; & 5. 7. Isa. 53. 5. Dan. 9. 24. Zech. 13. 7. 1 Pet. 2. 24.
e Isa. 53. 9. Hos. 6. 2. Jno. 1. 17. Mat. 12. 40.
f Mar. 16. 14. Lu. 24. 34. Jno. 20. 19. Act. 10. 41.
g Lu. 24. 50.
h ch. 9. 1. Act. 9. 3, 17; & 23. 11. 2Cor. 12. 2.
i ch. 4. 9. Act. 8. 3; & 9. 1; & 22. 4; & 26. 9. Eph. 3. 7, 8. Gal. 1. 13. 1Tim. 1. 13.
k Rom. 15. 18, 19. 2Cor. 11. 23; & 12. 11.
l Act. 2. 24, 32.

[35] ∾ γυναικὶ. [37] † τοῦ, ins. in M. [40] + δὲ, M.
[8] ∾ ὡςπερεὶ τῷ. [14] ∾ καὶ τὸ. [14] = δὲ.

ονται. εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγ- 16
ερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις 17
ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἄρα καὶ οἱ κοι- 18
μηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο. εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ 19
ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων
a ver. 23. ἀνθρώπων ἐσμέν. [a]Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, 20
Act. 26. 23. Col. 1. 18. ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων.[20] [b]ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου 21
1 Pet. 1. 3. Rev. 1. 5. ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ 22
b Gen. 2. 17; & 3. 6. γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν
Rom. 5. 12, 18; & 6. 23. τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. [c]ἕκαστος δὲ ἐν τῷ 23
c ver. 20. ἰδίῳ τάγματι· ἀπαρχὴ Χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ
1 Thes. 4. 15 ..17. ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ· [d]εἶτα τὸ τέλος, ὅταν [24]παραδῷ 24
d ch. 2. 6. τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν
e Ps. 110. 1. Act. 2. 34. ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. [e]δεῖ γὰρ αὐτὸν 25
Eph. 1. 20. βασιλεύειν, ἄχρις οὗ [25]ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ
Col. 3. 1. Heb. 1. 13; τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάν- 26
& 10. 13. ατος· [f]πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅταν 27
f Ps. 8. 6; & 110. 1. δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον, ὅτι ἐκτὸς τοῦ
Mat. 11. 27; & 28. 28. ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. [g]ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ 28
Eph. 1. 22. Heb. 1. 13; τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑπο-
& 2. 8; & 10. 13. τάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν.
g ch. 3. 23; & 11. 3. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν [29]νεκρῶν, 29
h Rom. 8. 36. εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ
i ch. 4. 9. Rom. 8. 36. [29]αὐτῶν; [h]τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; [i]καθ' 30
2 Cor. 4. 8 ..12; 6. 9. ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν [31]ὑμετέραν καύχησιν, ἣν 31
1 Thes. 2. 19. ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. [k]εἰ κατὰ ἄνθρ- 32
k Isa. 22. 13; & 56. 12. ωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ [32]ὄφελος; εἰ
νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ
ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε· φθείρουσιν ἤθη [33]χρηστὰ 33
l ch. 6. 5. ὁμιλίαι κακαί. [l]ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· 34
Rom. 13. 11. Eph. 5. 14. ἀγνωσίαν γὰρ Θεοῦ τινες ἔχουσι· πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν
λέγω.

[20] † ἐγένετο, ins. in *M.* [24] ∾ παραδιδῷ. [25] = ἄν. [29] νεκρῶν; εἰ ὅλωρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί, &c. [29] τῶν νεκρῶν; *M.* [31] ∾ ἡμετέραν. [32] ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; &c. [33] χρῆσθ', *M.*

35 [a] Ἀλλ' ἐρεῖ τις· Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί, ποίῳ δὲ a Ezek. 37. 3.
36 σώματι ἔρχονται; [b] ἄφρον, σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, b Jno. 12. 24.
37 ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ· καὶ ὃ σπείρεις οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησ-
όμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου ἤ
38 τινος τῶν λοιπῶν· [c] ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα καθὼς c Gen. 1. 11, 12.
ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων [38] τὸ ἴδιον σῶμα.
39 οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σάρξ· ἀλλὰ ἄλλη μὲν [39] ἀνθρώπων,
ἄλλη δὲ [39] σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτην-
40 ῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ'
ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπι-
41 γείων. [d] ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ d Ps. 19. 4..6.
ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.
42 οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ,
ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν
43 δόξῃ· [e] σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, [f] ἐγείρεται ἐν δυνάμει· e Phil. 3. 21. Gen. 3. 19.
44 σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. Job 17. 14. Ps. 49. 14.
45 ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι [44] σῶμα πνευματικόν. [g] οὕτω f Lu. 20. 35, 36.
καὶ γέγραπται· "Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς Rev. 21. 4.
ψυχὴν ζῶσαν·" ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. g Gen. 2. 7. Rom. 5. 14.
46 ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν·
47 ἔπειτα τὸ πνευματικόν. [h] ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἐκ γῆς h Jno. 3. 13, 31.
χοϊκός· ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, [47] ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ.
48 οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπουράν-
49 ιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι· [i] καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν i Gen. 5. 3. Jno. 3. 31.
τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Rom. 8. 29. 2 Cor. 3. 18;
ἐπουρανίου. & 4. 11.
50 [k] Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Philip. 3. 21. 1 Jno. 3. 2.
Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν k ch. 6. 13. Mat. 16. 17.
51 ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. [l] ἰδού, μυστήριον ὑμῖν λέγω· Jno. 1. 13. Gal. 1. 16.
52 [51] Πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα· πάντες δὲ ἀλλαγησόμ- l 1 Thes. 4. 15..17.
εθα, ἐν ἀτόμῳ, [m] ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. m Mat. 24. 31.
σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ 1 Thes. 4. 16.

[38] = τό. [39] † σὰρξ, ins. in *M*. [39] — σάρξ.
[44] — σῶμα. [47] = ὁ Κύριος.

[51] ∾ Πάντες μὲν (or μὲν οὖν) κοιμηθησόμεθα· οὐ πάντες δέ, &c.

a 2 Cor. 5. 4. ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα.) [a]δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσα- 53
σθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανα-
σίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν καὶ 54
τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ
b Isa. 25. 8. Hos. 13 14. λόγος ὁ γεγραμμένος· [b]"Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος."
Heb. 2. 14. "Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ᾅδη, τὸ νῖκος;" 55
c Rom. 4. 15; & 5. 13; & 7. 5, 13. [c]τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία· ἡ δὲ δύναμις 56
τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος. [d]τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ διδόντι 57
d 1 Jno. 5. 5. ἡμῖν τὸ νῖκος διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·
Ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίν- 58
e 1 Thes. 3. 12. ητοι, [e]περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε,
εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ.

XVI. [f]Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέ- 1
f Act. 11. 29 Rom. 12. 13. ταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποι-
2 Cor. 8. 4; & 9. 1. ἥσατε. [g]κατὰ μίαν [2]σαββάτων ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ 2
g Act. 20. 7. Rev. 1. 10. τιθέτω, θησαυρίζων ὅ,τι ἂν εὐοδῶται· ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω,
h 2 Cor. 8. 16, 19. τότε λογίαι γίνωνται. [h]ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν 3
[3]δοκιμάσητε, δι' ἐπιστολῶν τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν
τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἱερουσαλήμ· ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ 4
i Act. 19. 21. 2 Cor. 1. 16. κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. [i]Ἐλεύσομαι δὲ 5
πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω· (Μακεδονίαν γὰρ 6
k 2 Cor. 1. 15. διέρχομαι·) [k]πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παρα-
χειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε οὗ ἐὰν πορεύωμαι.
l ch. 4. 19. Act. 18. 21. [l]οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν· ἐλπίζω [7]γὰρ 7
Jam. 4. 15. χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος [7]ἐπι-
τρέπῃ. Ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς· 8
θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀντικεί- 9
μενοι πολλοί.

m ch. 4. 17. [m]Ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε, ἵνα ἀφόβως γένηται 10
Philip. 2. 19, 22. πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ ἔργον Κυρίου ἐργάζεται ὡς καὶ ἐγώ·
1 Thes. 3. 2. n 1 Tim. 4. 12. [n]μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ. προπέμψατε δὲ αὐτὸν 11
ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με· ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ
o Tit. 3. 13. τῶν ἀδελφῶν. [o]Περὶ δὲ Ἀπολλὼ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ 12
παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελ-

[2] ∽ σαββάτου. [3] δοκιμάσητε δι' ἐπιστολῶν. [7] δὲ, M.
[7] ∽ ἐπιτρέψῃ.

φῶν· καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ· ἐλεύσ-
13 εται δὲ, ὅταν εὐκαιρήσῃ. [a] Γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ [a] Eph. 6. 10. Col. 1. 11.
14 πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε· πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ
γινέσθω.
15 [b] Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί· οἴδατε τὴν οἰκίαν [b] ch. 1. 16. Rom. 16.5.
Στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας· καὶ εἰς δια-
16 κονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς, [c] ἵνα καὶ ὑμεῖς [c] Philip. 2. 29. 1 Thes. 5. 12.
ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι 1 Tim. 5. 17. Heb. 13. 17.
17 καὶ κοπιῶντι. Χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ
Φουρτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι
18 ἀνεπλήρωσαν· [d] ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ [d] 1 Thes. 5. 12.
19 ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. Ἀσπάζονται
ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. [e] ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν [e] Rom. 16. 3, 5.
Κυρίῳ πολλὰ [f] Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα σὺν τῇ κατ' οἶκον [f] Act. 18. 1..3, 18.
20 αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. [g] ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. [g] Rom. 16. 16.
ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. 2 Cor. 13. 12. 1 Thes. 5. 26
21 [h] Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. εἴ τις οὐ φιλεῖ 1 Pet. 5. 14. [h] Col. 4. 18.
22 τὸν Κύριον [22] Ἰησοῦν Χριστὸν, ἤτω ἀνάθεμα· μαρὰν ἀθά. 2 Thes. 3. 17.
23 ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη
24 μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. [24] Ἀμήν.

[22] = Ἰησοῦν Χριστὸν. [24] = Ἀμήν.

THE

SECOND EPISTLE TO THE CORINTHIANS.

THIS epistle was occasioned by the accounts which the Apostle had received after the reception of the first. This is fully proved by the internal evidence. It was written soon after the arrival of Titus from Corinth, who communicated to the Apostle the submission and good disposition of that church. He had the satisfaction of learning, that, in conformity to the directions contained in his first epistle, the incestuous person had been excommunicated (2 Cor. ii. 5—11; vii. 11), and that many were anxious for his return, and were zealous in the vindication of his office against those who had calumniated him (chap. vii. 7—11). The faction, however, headed by their false teacher, still continued their corrupt practices, and endeavoured, as much as possible, to undermine the Apostle's authority and influence. To understand the force of this epistle it will be necessary to bear in mind the opposite characters to whom it was written. To those Christian converts who had shown a ready obedience to his former letter and who remained steadfast in his doctrine St. Paul addresses himself, in this, his second epistle, in terms of commendation and encouragement; while, on the other hand, he attacks, in order to weaken, the faction which the false teacher still continued to form against him. He confutes the objections and revilings of his opponents with the most masterly reasonings; exposing them to contempt, and threatening them with punishment. *Townsend.*

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΔΕΥΤΕΡΑ.

---

1 [a]Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος I.
Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ [a] Philip. 1. 1. Col. 1. 1.
οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ
2 τῇ Ἀχαΐᾳ· [b]χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς [b] Rom. 1. 7. 1 Cor. 1. 3.
ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Eph. 1. 2. 1 Pet. 1. 2.
3 [c]Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ [c] Eph. 1. 3.
Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρα- 1 Pet. 1. 3.
4 κλήσεως, [d]ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, [d] ch 7. 6.
εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει
5 διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ
Θεοῦ· [e]ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ [e] ch. 4. 8. 12. Ps. 34. 19; & 94. 18.
εἰς ἡμᾶς, οὕτω διὰ [5]τοῦ Χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παρά- Act. 9. 4.
6 κλησις ἡμῶν. [f]εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρα- 1 Cor. 4. 9..13.
κλήσεως καὶ σωτηρίας· [6]εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς Col. 1. 24.
ὑμῶν παρακλήσεως τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν [f] ch 4. 15. 17.
αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, (καὶ ἡ ἐλπὶς
7 ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν,) [g]εἰδότες, ὅτι ὥσπερ κοινωνοί [g] 2 Thes. 2. 13. Heb. 6. 9, 10.
8 ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως. [h]οὐ [h] 1 Cor. 15. 32.
γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, [8]ὑπὲρ τῆς θλίψεως

[5] om. τοῦ, M. [6] τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν: others ∾ τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν· καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν· εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· εἰδότες, &c. [8] ∾ περὶ.

ἡμῶν τῆς γενομένης [8]ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερ-
βολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥςτε ἐξαπορηθῆναι 9
a Jer.17.5,7. ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν· [a]ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα
τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ'
ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς·
b 1Cor.15.31. [b]ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐῤῥύσατο ἡμᾶς καὶ ῥύεται· 10
c ch. 4. 15. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, [c]συνυπουργούντ- 11
Rom.15.30. Philip.1.19. ων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προς-
Philem. 22. ώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ
ὑπὲρ ἡμῶν.
d Act.24.16. 1 Cor. 2. 4, 12. [d]Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς 12
συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ Θεοῦ,
(οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ) ἀνεστράφ-
ημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. οὐ γὰρ 13
ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπι-
γινώσκετε· ἐλπίζω δὲ, ὅτι [13]καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε,
e ch. 5. 12. [e]καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους· ὅτι καύχημα ὑμῶν 14
Philip.2.16; & 4.1. ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου
1Thes.2.19, 20. Ἰησοῦ. [f]Καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς 15
f Rom.1.11. 1Cor.16.5. ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε· καὶ δι' ὑμῶν 16
[16]διελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας
ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν
g Mat.5.37. Jam.5.12. Ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν [17]βουλευόμενος, μήτι ἄρα τῇ ἐλ- 17
h ch. 5. 5. αφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλ-
1Jno.2.20, 27. εύομαι, ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὒ οὔ; [g]πιστὸς 18
i ch. 5. 5. Rom.8.16. δὲ ὁ Θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ [18]ἐγένετο
Eph.1.13; & 4.30. ναὶ καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἐν 19
Rev.2.17. ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, (δι' ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ
k ch.2.3; & 12.20; & 13. Τιμοθέου,) οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ
2, 10. Rom.1.9; γέγονεν, (ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ, 20
& 9.1. καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμὴν,) τῷ Θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. [h]ὁ 21
Gal. 1. 20. Philip.1.8. δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν καὶ χρίσας ἡμᾶς
1Thes.2.5. 1Tim.5.21. Θεός, [i]ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβ- 22
2Tim.4.1. 1Cor.4.21. ῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. [k]Ἐγὼ δὲ 23

[8] = ἡμῖν. [13] = καί. [16] ∾ ἀπελθεῖν.
[17] ∾ βουλόμενος. [18] ∾ ἐστι.

μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, a Rom. 11. 20. 1 Cor. 3. 5.
24 ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον· [a]οὐχ 1 Pet. 5. 3.
ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ [b]συνεργοί ἐσμεν b Phil. 1. 25, 26.
1 τῆς χαρᾶς ὑμῶν· τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε. ἔκρινα δὲ II.
ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν.
2 εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς [2]ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ
3 μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; [c] καὶ ἔγραψα [3]ὑμῖν τοῦτο c ch. 8. 22; & 12. 21.
αὐτὸ, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔχω ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν· Gal. 5. 10.
πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων
4 ὑμῶν ἐστιν. [d]ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς d ch. 7. 8, 9.
καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα
λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισ-
σοτέρως εἰς ὑμᾶς.
5 [e]Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ e 1 Cor. 5. 1.
6 μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς. [f]ἱκανὸν τῷ τοι- f 1 Cor. 5. 5.
7 ούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων· [g]ὥςτε τοὐν- g Gal. 1. 1, 2. Eph. 4. 32.
αντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μήπως
8 τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ παρα-
9 καλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. εἰς τοῦτο γὰρ
καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα
10 ὑπήκοοί ἐστε. ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ· καὶ γὰρ ἐγὼ
[10]ὃ κεχάρισμαι, εἴ τι κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς, ἐν προςώπῳ
11 Χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· οὐ
γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.
12 [h]Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστ- h Act. 16. 8. 1 Cor. 16. 9.
οῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν Κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν
τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν
13 μου· [i]ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς Μακεδον- i ch. 7. 5.
14 ίαν. [k]Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς k Col. 1. 27.
ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανερ-
15 οῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. [l]ὅτι Χριστοῦ εὐωδία l 1 Cor. 1. 18.
ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυ-
16 μένοις, [m]οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ m ch. 3. 5, 6. Lu. 2. 34.

[2] — ἐστιν. [3] == ὑμῖν. [10] εἴ τι κεχάρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι, M.

a ch. 4. 2. ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; [a]οὐ 17
γάρ ἐσμεν ὡς οἱ [17]πολλοί, καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ
Θεοῦ· ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ Θεοῦ, [17]κατεν-
III. ώπιον [17]τοῦ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν. [b]Ἀρχόμεθα 1
b ch. 5. 12; & 10.8. πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν; [1]ἢ μὴ χρῄζομεν, ὥς τινες,
συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν [1]συστατικ-
c 1Cor.9.2,3. ῶν; [c]ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν 2
ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη
d Ex. 24. 12; & 34.1. ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· [d]φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπι- 3
Jer. 31. 33. στολὴ Χριστοῦ διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη
Ezek.11.19; & 36.26. οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ
Heb. 8. 10. λιθίναις, ἀλλὰ ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. Πεποίθησιν 4
δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν·
e ch. 2. 16. Philip.2.13. [e]οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν, λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ 5
f ch. 5. 18. ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ· [f]ὃς καὶ 6
Jer. 31. 31. Rom.2.27, 29; & 7.6. ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμ-
Heb.8.6,8. ματος, ἀλλὰ πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα [6]ἀποκτείνει, τὸ
g Ex. 34. 12; & 34.1,29. δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. [g]εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ Ξανάτου ἐν 7
Deut.10.1 γράμμασιν, ἐντετυπωμένη [7]ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ,
ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ
πρόσωπον Μωϋσέως διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ 8
τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ
πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατα- 9
κρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς
δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ [10]οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξ- 10
ασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης
δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῷ 11
h Eph. 6. 19. μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ. [h]Ἔχοντες οὖν τοιαύτην 12
i Ex. 34. 33. Rom. 10. 4. ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα· [i]καὶ οὐ, καθάπερ 13
k Isa. 6. 10. Ezek. 12. 2. Μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς
Mat.13.11. Act. 28. 26. τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ
Rom. 11.8. καταργουμένου. ([k]ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν 14

[17] ∾ λοιποί. [17] ∾ κατέναντι. [17] = τοῦ.
[1] ∾ εἰ μὴ, M. [1] — συστατικῶν; [6] ∾ ἀποκτένει.
[7] = ἐν. [10] ∾ οὐδὲ, M.

ἄχρι γὰρ τῆς [14]σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀνα-
γνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον,
15 [14]ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται· ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα
ἀναγινώσκεται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτ-
16 ῶν κεῖται· [a]ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περι-
17 αιρεῖται τὸ κάλυμμα. [b]ὁ δὲ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν·
18 οὗ δὲ τὸ πνεῦμα Κυρίου, [17]ἐκεῖ ἐλευθερία.) [c]ἡμεῖς δὲ
πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προςώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου
κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα
ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου πνεύματος.

IV.

1 [d]Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς
2 ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν· [e]ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ
τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ
δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς
ἀληθείας συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν
3 ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. [f]εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμ-
μένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ
4 κεκαλυμμένον· [g]ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε
τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ [4]αὐγάσαι τὸν
φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὅς
5 ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. [h]οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν,
ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον· ἑαυτοὺς δὲ δούλους
6 ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν. [i]ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς
λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτ-
ισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης [6]τοῦ Θεοῦ ἐν προςώπῳ
Ἰησοῦ Χριστοῦ.
7 [k]Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις
σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ Θεοῦ καὶ
8 μὴ ἐξ ἡμῶν· ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρ-
ούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· [l]διωκό-
9 μενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ'
10 οὐκ ἀπολλύμενοι· [m]πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ [10]Ἰησοῦ
ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν
11 τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. [n]ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες,

a Mat. 13.11. Rom. 11.23, 26. 1Cor. 2. 10
b Jno. 4. 24. 1Cor. 15. 47.
c ch. 5. 7. 1Cor. 13. 12.
d 1Cor. 7. 25.
e ch. 2. 17; 5. 11; & 6. 4. Rom. 1. 16. 1Th. 2. 3, 5.
f ch. 2. 15. 1Cor. 1. 18. 2Th. 2. 10.
g ch. 3. 18. Isa. 6. 10. Mat. 11. 27. Jno. 12. 31, 40; & 14. 9, 30. Eph. 6. 12. Philip. 2. 6. Col. 1. 15. Heb. 1. 3.
h ch. 1. 24.
i Gen. 1. 3. 2Pet. 1. 19.
k ch. 5. 1. 1Cor. 2. 5.
l Ps. 37. 24.
m ch. 1. 5. Rom. 8. 17. Gal. 6. 17. Phil. 3. 10. 2Tim. 2. 11, 12. 1Pet. 4. 13.
n Ps. 44. 22. Mat. 5. 11. Rom. 8. 36. 1Cor. 4. 9; & 15. 31, 49. Col. 3. 4.

[14] ∾ σήμερον ἡμέρας τὸ. [14] ὅ,τι, *M.* [17] = ἐκεῖ. [4] αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν, *M.* [6] ∾ αὐτοῦ ἐν. [10] † Κυρίου, ins. in *M.*

εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ
a ch. 13. 9. τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. [a]Ὥςτε 12
b Ps. 116. 10. ὁ [12]θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. [b]ἔχ- 13
οντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον, "Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα," καὶ ἡμεῖς πιστεύ-
c Rom. 8. 11. 1 Cor. 6. 14 ομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν· [c]εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν 14
Act. 2. 24. Κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς [14]διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ καὶ παρα-
d ch. 1. 6, 11. στήσει σὺν ὑμῖν. [d]τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις 15
Col. 1. 24. 2 Tim. 2. 10. [15]πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περ-
e Rom. 7. 22. ισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. [e]Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν· 16
Eph. 3. 16. Col. 3. 10. ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ
1 Pet. 3. 4. f Ps. 30. 5. ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. [f]τὸ γὰρ παρ- 17
Rom. 8. 18. 1 Pet. 1. 6. αυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς
ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν·
g Rom. 8. 24. [g]μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ 18
h ch. 4. 7. 2 Pet. 1. 13, 14. βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόςκαιρα· τὰ δὲ μὴ
V. βλεπόμενα, αἰώνια. [h]οἴδαμεν γάρ, ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπίγειος 1
i Rom. 8. 23. k Mat. 22. 11. ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ
Gal. 3. 27. Rev. 3. 18; ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον, ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
& 16. 15. [i]καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ 2
l Rom. 8. 11. 1 Cor. 15. 53. 55. οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. [k]εἴγε καὶ [3]ἐνδυσ- 3
m ch. 1. 22. ἀμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. [l]καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν 4
Rom. 8. 16. Eph. 1. 13; τῷ σκήνει στενάζομεν βαρούμενοι· ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν
& 4. 30. n 1 Chr. 29. 15. ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν
Ps. 39. 12; & 119. 19. ὑπὸ τῆς ζωῆς. [m]ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ 5
Heb. 11. 13. τοῦτο Θεός, ὁ [5]καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύμ-
o Ro. 8. 24, 25. 1 Cor. 13. 12. ατος. [n]θαῤῥοῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημ- 6
Heb. 11. 1. p Phili. 1. 23. οῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου· ([o]διὰ 7
q Ps. 62. 12. Jer. 17. 10; πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους·) [p]θαῤῥοῦμεν 8
& 32. 19. [8]δέ, καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος,
Mat. 16. 27; & 25. 32. καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον·
Rom. 2. 6, 7; & 14. 10, 12. Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημ- 9
1 Cor. 4. 5. Col. 3. 24, 25. οῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. [q]τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς 10
Rev. 2. 23; & 22. 12.

[12] † μέν, ins. in M. [14] ∾ σὺν Ἰησοῦ. [15] πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τήν. [3] ∾ ἐκδυσάμενοι. [5] = καί. [8] — δέ.

φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα
κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν,
11 εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε [10]κακόν. [a]εἰδότες [11]οὖν τὸν φόβον τοῦ — a ch. 4. 2. Job 31. 23. Jude 23.
Κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, Θεῷ δὲ πεφανερώμεθα· ἐλ-
12 πίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. [b]οὐ — b ch. 1. 14; 3. 1; & 10. 8.
[12]γὰρ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν
διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν· ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς
13 ἐν προςώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. [c]εἴτε γὰρ ἐξ- — c ch. 11. 1, 16, 17; & 12. 6, 11.
14 έστημεν, Θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη
τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, [d]κρίναντας τοῦτο, ὅτι [14]εἰ — d Rom. 5. 15; 6. 11, 12; & 14. 7. Gal. 2. 20; 1 Thes. 5. 10. 1 Pet. 4. 2.
εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον·
15 καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτ-
οῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθ-
16 έντι. [e]ὥςτε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ — e Mat. 12. 50. Jno. 15. 14. Gal. 5. 6; & 6. 15. Col. 3. 11.
σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ
17 νῦν οὐκέτι γινώσκομεν. [f]ὥςτε εἴ τις ἐν [17]Χριστῷ, καινὴ — f Isa. 43. 18, 19. Rom. 8. 10. Gal. 6. 15. Rev. 21. 5.
κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ, γέγονε καινὰ [17]τὰ
18 πάντα. [g]Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος
ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ [18]Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν — g Rom. 5. 10. Col. 1. 20. 1 Jno. 2. 2; & 4. 10.
19 διακονίαν τῆς καταλλαγῆς· [h]ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ
κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ — h Ro. 3. 24, 25. Col. 1. 20.
παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον — i ch. 3. 6.
20 τῆς καταλλαγῆς. [i]ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς — k Isa. 53. 6, 9, 12. Rom. 5. 19; & 8. 3. Gal. 3. 13.
τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ,
21 καταλλάγητε τῷ Θεῷ. [k]τὸν [21]γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, — 1 Jno. 3. 5. 1 Pet. 2. 22.
ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δι-
1 καιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ. [l]Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλ- VI.
2 οῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς· — l 1 Cor. 3. 9. Heb. 12. 15.
([m]λέγει γάρ· "Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ — m Isa. 49. 8.
"σωτηρίας ἐβοήθησά σοι." ἰδοὺ, νῦν καιρὸς εὐπρός-
3 δεκτος, ἰδοὺ, νῦν ἡμέρα σωτηρίας·) [n]μηδεμίαν ἐν μηδενὶ — n Rom. 14. 13. 1 Cor. 10. 32.
4 διδόντες προςκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία· [o]ἀλλ' — o ch. 4. 2; & 11. 23. 1 Cor. 4. 1.
ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι, ἐν

[10] ∾ φαῦλον. [11] οὖν, τὸν φόβον τοῦ Κυρίου ἀνθρώπους. [12] — γάρ. [14] — εἰ. [17] Χριστῷ καινὴ κτίσις. [17] — τὰ πάντα. [18] ═ Ἰησοῦ. [21] — γάρ.

ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενο-
a ch. 11. 23. χωρίαις, [a]ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, 5
ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις· ἐν ἁγνότητι, ἐν 6
γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι
b ch. 10. 4. 1 Cor. 2. 4. ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, [b]ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν 7
Eph. 6. 11, 13. 2 Tim. 4. 7. δυνάμει Θεοῦ· διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξι-
ῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας 8
c ch. 4. 2, 10, 11. Ps. 118. 18. καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς· [c]ὡς ἀγνοούμενοι,
Isa. 26. 19. καὶ ἐπιγινωσκόμενοι· ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· 9
ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι· ὡς λυπούμενοι, 10
ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες·
ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία 11
d ch. 7. 2, 3. ἡμῶν πεπλάτυνται. [d]οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν· στενο- 12
e 1 Cor. 4. 14. χωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. [e]τὴν δὲ αὐτὴν 13
ἀντιμισθίαν, (ὡς τέκνοις λέγω,) πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς.
f Deut. 7. 2. 1 Ki. 18. 21. [f]Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ 14
1 Cor. 5. 9; & 10. 21. δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; [14]τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς
Eph. 5. 11. σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς [15]Βελίαρ; ἢ τίς 15
g Lev. 26. 12. Ex. 29. 45. μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; [g]τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ 16
Ezek. 37. 26, 27. Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς Θεοῦ ἐστε ζῶντος·
1 Cor. 3. 16; 6. 19. & 10. 7, 14. καθὼς εἶπεν ὁ Θεός· "Ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ
Heb. 3. 6. "ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς, καὶ αὐτοὶ
1 Pet. 2. 5. h Isa. 52. 11. "ἔσονταί μοι λαός. [h]διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ 17
Rev. 18. 4. "ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε·
i Jer. 31. 1, 9. Rev. 21. 7. "κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, [i]καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ 18
"ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος
VII. "παντοκράτωρ." [k]ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, 1
k 1 Tim. 4. 8. 1 Jno. 3. 3. ἀγαπητοὶ, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ
[1]σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν
φόβῳ Θεοῦ.

l ch. 12. 17. [l]Χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείρ- 2
Act. 20. 33. m ch. 6. 11–13. αμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. [m]οὐ πρὸς κατάκρισιν 3

[14] ~ ἢ τίς κοινωνία. [15] Βελίαλ; like the Hebrew בליעל in 1 Sam. xxv. 25. *M.* [1] σαρκὸς, καὶ πνεύματος ἐπιτελοῦντες, &c.

λέγω· προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς
4 τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν. [a]πολλή μοι παῤῥησία a Mat. 5. 12.
πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν· πεπλήρ- Act. 5. 41. Philip. 2. 17
ωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ Col. 1. 24.
5 πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. [b]Καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς b ch. 2. 13. Deut. 32. 25.
Μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν,
ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι.
6 [c]ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς c ch. 1. 4.
7 ὁ Θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου· οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρ-
ουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει ᾗ παρεκλήθη
ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν
ὑμῶν ὀδυρμὸν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ· ὥστε με
8 μᾶλλον χαρῆναι. [d]Ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπι- d ch. 2. 4, 5.
στολῇ, οὐ [8]μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην· βλέπω γὰρ
ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, [9]εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν
9 ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθ-
ητε εἰς μετάνοιαν· ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ Θεὸν, ἵνα ἐν
10 μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. [e]ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη e 2Sa. 12. 13. Mat. 26. 75.
μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· Lu. 18. 13. 1Pet. 2. 19.
11 [f]ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ f Mat. 27. 5.
αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι [11]ὑμᾶς, πόσην κατ-
ειργάσατο ὑμῖν σπουδήν· ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγαν-
άκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον,
ἀλλ' ἐκδίκησιν· ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς
12 εἶναι [11]ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ
εἵνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ εἵνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος·
ἀλλ' εἵνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ἡμῶν τὴν
13 ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο
[13]παρακεκλήμεθα ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν· περισσοτέρως
δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται
14 τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν· ὅτι εἴ τι αὐτῷ
ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην· ἀλλ' ὡς πάντα

[8] μεταμέλομαι· εἰ δὲ καὶ μετεμελόμην, βλέπω, ὅτι, &c.
[9] εἰ καὶ, πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς. [11] — ὑμᾶς.
[11] — ἐν. [13] παρακεκλήμεθα· ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ὑμῶν περισσοτέρως μᾶλλον ἐχάρημεν, &c.

ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν
ἡ ἐπὶ Τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη· καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ 15
a ch. 2. 9. περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν
Philip. 2. 12. 2 Thes. 3. 4. πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξ-
Philem. 8. 21. ασθε αὐτόν. [a]χαίρω,[16] ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν. 16

VIII. [b]Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ 1
b Rom. 15. 26. Gal. 2. 10. τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας· ὅτι ἐν 2
πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν,
καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν
πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν· ὅτι κατὰ δύναμιν, 3
c ch. 9. 1. Act. 11. 29 μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, [c]μετὰ πολλῆς 4
Rom. 15. 26. 1 Cor. 16. 1. παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν
τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους·[4] καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσ- 5
αμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ Κυρίῳ καὶ ἡμῖν
διὰ θελήματος Θεοῦ· εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα 6
καθὼς προενήρξατο, οὕτω καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ 7
d 1 Cor. 1. 5. τὴν χάριν ταύτην. [d]Ἀλλ' ὥςπερ ἐν παντὶ περισσεύετε,
(πίστει καὶ λόγῳ καὶ γνώσει καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ
ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ,) ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι 8
περισσεύητε· οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς
ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον
e Lu. 9. 58. δοκιμάζων· ([e]γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν 9
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν,
f 1 Cor. 7. 6, 25. ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε·) [f]καὶ γνώμην
Prov. 19. 17. ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ 10
Mat. 10. 42. μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε
ἀπὸ πέρυσι· νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως 11
καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιτελέσαι
g Prov. 3. 28. ἐκ τοῦ ἔχειν. [g]εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν 12
Mar. 12. 43. Lu. 21. 3. ἔχῃ [12]τις, εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γάρ, ἵνα 13
1 Pet. 4. 10. ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος· ἐν τῷ
νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα,
ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν 14
h Ex. 16. 18. ὑστέρημα· ὅπως γένηται ἰσότης· [h]καθὼς γέγραπται· "Ὁ 15

[16] + οὖν, ins. in *M.* [4] + δέξασθαι ἡμᾶς, ins. in *M.*

[12] = τις.

"τὸ πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλατ-
"τόνησε."
16 Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ [16]διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν
17 ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου· ὅτι τὴν μὲν παρά-
κλησιν ἐδέξατο· σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος
18 ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. Συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν
ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν
19 ἐκκλησιῶν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ
τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδημος ἡμῶν [19]σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ
τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν [19]αὐτοῦ τοῦ Κυρίου
20 δόξαν καὶ προθυμίαν [19]ἡμῶν· στελλόμενοι τοῦτο, μή τις
ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ
21 ὑφ' ἡμῶν· [a] [21]προνοούμενοι [21]γὰρ καλὰ οὐ μόνον ἐν- [a] Rom.12.17. Philip.4.8. 1Pet.2.12.
22 ώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. Συν-
επέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν
ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ
23 σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς· εἴτε
ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός· εἴτε
24 ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. Τὴν
οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως
ὑπὲρ [24]ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε [24]εἰς πρόςωπον τῶν ἐκ-
1 κλησιῶν. [b]Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους IX.
2 περισσόν μοι ἐστὶ τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προ- [b] ch. 8. 4. Act.11.29. Rom.15.26. 1Cor.16.1.
θυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι
3 Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι· καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος
ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα
μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῇ ἐν τῷ μέρει
4 τούτῳ· ἵνα, καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε· μήπως
ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς
ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς (ἵνα μὴ λέγ-
5 ωμεν ὑμεῖς) ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ.[4] ἀναγκαῖον οὖν
ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν

[16] ∾ δόντι. [19] ∾ ἐν. [19] — αὐτοῦ. [19] ∾ ὑμῶν, *M.* [21] ∾ προνοοῦμεν. [21] γὰρ, om. in *M.* [24] ὑμῶν εις αὐτοὺς. [24] † καὶ, ins. in *M.* [4] † τῆς καυχήσεως, ins. in *M.*

εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν [5]προκατηγγελμένην
εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι οὕτως ὡς εὐλογίαν,
a Prov. 11. 24; & 22. 9. καὶ μὴ [5]ὡς πλεονεξίαν. [a]τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομέν- 6
Gal. 6. 8. ως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις,
b Ex. 25. 2; & 35. 5. ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. [b]ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται 7
Deut. 15. 7. Eccl. 35. 11. τῇ καρδίᾳ· μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην
Rom. 12. 8. ἀγαπᾷ ὁ Θεός. δυνατὸς δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσ- 8
εῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν
c Ps. 112. 9. ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· [c]καθὼς γέ- 9
γραπται· "Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη
d Isa. 55. 10. "αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα." [d]ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα 10
τῷ [10]σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν, [10]χορηγήσει καὶ
πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γενήματα
e ch. 1. 11, & 4. 15. τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν· [e]ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς 11
πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστ-
ίαν τῷ Θεῷ· ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ 12
μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων,
ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ Θεῷ·
διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης δοξάζοντες τὸν 13
Θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγ-
γέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς
αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν,
ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ 14
Θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις [15]δὲ τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ 15
αὐτοῦ δωρεᾷ.

X. Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πρᾳό- 1
τητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν
ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαῤῥῶ εἰς ὑμᾶς· δέομαι δέ, 2
τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολ-
μῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα
f Jer. 1. 10. περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ 3
Eph. 6. 13. σάρκα στρατευόμεθα, ([f]τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν 4

[5] = προεπηγγελμένην. [5] ὥσπερ, M. [10] σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει. [10] χορηγήσαι καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα, M. [15] = δὲ.

οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρ-
5 ωμάτων,) λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπ-
αιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζ-
6 οντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν
ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρ-
7 ωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. [a]Τὰ κατὰ πρόςωπον βλέπετε; εἴ [a] 1 Cor. 14. 37. 1 Jno. 4. 6.
τις πέποιθεν ἑαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν
ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς.[7]
8 [b]ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς [b] ch. 12. 6; & 13. 10.
ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῖν, εἰς οἰκοδομὴν
9 καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ αἰσχυνθήσομαι. ἵνα
10 μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν· (ὅτι
αἱ μὲν ἐπιστολαὶ, φησὶ, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί· ἡ δὲ παρ-
ουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος·)
11 τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι'
ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.
12 [c]οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν [c] ch. 3. 1; & 5. 12.
ἑαυτοὺς συνιστανόντων· ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς
μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, [12]οὐ συνι-
13 οῦσιν. [d]ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα [13]καυχησόμεθα, [d] ch. 11. 18; & 12. 5, 6.
ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ 1 Cor. 12. 11.
14 Θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ, ὡς μὴ Eph. 4. 7.
ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς· (ἄχρι
γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ·)
15 [e]οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, [e] Rom. 15. 20.
ἐλπίδα δὲ ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐν
ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισ-
16 σείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι· οὐκ ἐν [f] Isa. 65. 16.
17 ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. [f]ὁ δὲ Jer. 9. 23, 24.
18 καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω. [g]οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν 1 Cor. 1. 31. [g] Rom. 2. 29.
[18]συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνί- 1 Cor. 4. 5.
στησιν. [h] ver. 16; 5. 13; & 12. 6.
1 [h]Ὄφελον [1]ἀνείχεσθέ μου [1]μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ· ἀλλὰ XI.

[7] † Χριστοῦ, ins. in M. [12] = οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ.
[13] ⊹ καυχησόμεθα. [18] ∾ συνιστάνων. [1] ἠνείχεσθε, M.
[1] ∾ μικρόν τι τῆς ἀφροσύνης· M.

a Lev. 21. 13. καὶ ἀνέχεσθέ μου. [a]ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζήλῳ· ἡρμοσ- 2
άμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι
b Gen. 3. 4. Jno. 8. 44. τῷ Χριστῷ· [b]φοβοῦμαι δὲ, μήπως, ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξ- 3
ηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, [3]οὕτω φθαρῇ τὰ
νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν.
c Gal. 1. 8. [c]εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ 4
ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε,
ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς [4]ἀνείχεσθε.
d ch. 12. 11. 1Cor. 15. 10. [d]Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀπο- 5
Gal. 2. 6. στόλων. [e]εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει· 6
e ch. 4. 2; 5. 11; & 12. 12. ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. [f]ἢ 7
1Cor. 1. 17; & 2. 1, 13. ἁμαρτίαν ἐποίησα, ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψ-
Fph. 3. 4. ωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ Θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισ-
f 1Cor. 9. 6, 12. g ch. 12. 13. ἄμην ὑμῖν; [g]ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον 8
Act. 20. 33. 1Thes. 2. 9. πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν· καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ
2Thes. 3. 8. Philip. 4. 10, ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός· (τὸ γὰρ ὑστέρημά 9
16. μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδ-
ονίας·) καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ
h Rom. 9. 1. 1Cor. 9. 15. τηρήσω. [h]ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχ- 10
ησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς
Ἀχαΐας. διατί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ Θεὸς οἶδεν. 11
ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν 12
θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι καθὼς
καὶ ἡμεῖς. οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι ἐργάται δόλιοι, 13
μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. καὶ οὐ 14
[14]θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται
i Philip. 3. 19. εἰς ἄγγελον φωτός· [i]οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτ- 15
οῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης· ὧν τὸ
k ch. 12. 6. τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. [k]Πάλιν λέγω, μή τίς 16
με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ
με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ 17
κατὰ Κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑπο-
l ch. 10. 3, 13; & 12. 5, 6. στάσει τῆς καυχήσεως. [l]ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ 18
Philip. 3. 3, 4. τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν 19
ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες· ἀνέχεσθε γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς κατα- 20

[3] + οὕτω. [4] ∾ ἠνείχεσθε, M. [14] ∾ θαῦμα.

δουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται,
21 εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει. [a]κατὰ ἀτιμίαν λέγω, a ch. 10. 10. Philip.3.4,5.
ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν· ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, (ἐν
22 ἀφροσύνῃ λέγω,) τολμῶ κἀγώ. [b]Ἑβραῖοί εἰσι; κἀγώ· b Act. 22. 3. Rom. 11. 1.
Ἰσραηλῖταί εἰσι; κἀγώ· σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι; κἀγώ·
23 [c]διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; (παραφρονῶν λαλῶ,) ὑπὲρ ἐγώ· c ch. 1. 10; 4. 11; & 6. 4.
ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν Act. 9.16; & 21.11.
24 φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις· ([d]ὑπὸ 1Cor.15. 10, 31.
Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, d Deut. 25.3.
25 [e]τρὶς ἐῤῥαβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, e Act. 14. 19; 16.22; & 27. 41.
νυχθήμεραν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα·) ὁδοιπορίαις πολ-
26 λάκις· κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις
ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύ-
νοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν
27 ψευδαδέλφοις· [27]ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις
πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν
28 ψύχει καὶ γυμνότητι. [f]χωρὶς τῶν παρεκτὸς, ἡ ἐπι- f Act. 20. 18.
σύστασίς μου ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν
29 ἐκκλησιῶν. [g]τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλ- g 1Cor. 8.13; & 9.22.
30 ίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; [h]εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς h ch. 12. 5
31 ἀσθενείας μου καυχήσομαι. [i]Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ i Rom. 1. 9; & 9. 1.
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς Gal. 1. 20.
32 τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι· ἐν [k]Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Philip. 1.8. 1Thes.2.5.
Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, k Act. 9. 24.
33 πιάσαι με [32]θέλων· καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλ-
άσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.
1 Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασ- XII.
2 ίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου. [l]οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χρι- l Act. 9. 3; & 22.17.
στῷ, πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, (εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, 1Cor. 15 8.
εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ Θεὸς οἶδεν,) ἁρπαγ-
3 έντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν
τοιοῦτον ἄνθρωπον, (εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ
4 σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν,) ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν
παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄῤῥητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν
5 ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. [m]ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι· m ch. 11. 30.

27 — ἐν. 32 — θέλων.

ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις
a ch. 10. 8; & 11.16 μου. [a]ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων· 6
ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται
ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ.
b Job 2. 6. [b]Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπερ- 7
αίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος σατᾶν,
ἵνα με κολαφίζῃ, [7]ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου 8
τρὶς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ· καὶ 9
εἴρηκέ μοι· "Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς
"[9]μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται." ἥδιστα οὖν μᾶλλον
καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ'
ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, 10
ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις
ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι.
c ch. 11. 1,6. 1Cor.4.9;& 15.8..10. [c]Γέγονα ἄφρων·[11] ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. ἐγὼ γὰρ ὤφει- 11
λον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι· οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν
ὑπερλίαν ἀποστόλων, [11]εἰ καὶ οὐδέν εἰμι.
d ch.4.2; 6.4; & 11.6. 1 Cor. 9.2. [d]Τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν 12
πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι.
e ch. 11. 9. 1Cor.9.12. [e]τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ 13
μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι
f ch. 13. 1. Act. 20. 33. τὴν ἀδικίαν ταύτην. [f]ἰδοὺ, τρίτον [14]τοῦτο ἑτοίμως ἔχω 14
ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν· οὐ γὰρ
ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς
g ch. 1. 6; & 6.12,13. Col. 1. 24. 2Tim.2.10. γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. [g]ἐγὼ 15
δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν
ψυχῶν ὑμῶν· εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον
ἀγαπῶμαι. Ἔστω δέ· ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς· ἀλλ' 16
h ch. 7. 2. ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. [h]μή τινα ὧν 17
ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς;
i ch.8.6,16, 18,22. [i]παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν· μήτι 18
ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περι-
επατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι;

[7] + ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. [9] + μου. [11] † καυχώμενος ins. in *M.* [11] εἰ καὶ οὐδέν εἰμι, τὰ μέντοι (or ἀλλὰ τὰ) σημεῖα, &c. [14] τοῦτο om. in *M.*

19 [a]Πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; [19]κατεν- a ch. 5. 12.
ώπιον τοῦ Θεοῦ, [19]ἐν Χριστῷ, λαλοῦμεν τάδε πάντα,
20 ἀγαπητοὶ, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. [b]φοβοῦμαι γὰρ, b ch. 10. 2; & 13.2,10.
μήπως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ 1Cor.4.21.
ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε· μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι,
21 καταλαλιαὶ, ψιθυρισμοὶ, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι· [c]μὴ c ch. 13. 2.
πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ Θεός μου πρὸς ὑμᾶς,
καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ
μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγ-
είᾳ, ᾗ ἔπραξαν.
1 [d]Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· [e]ἐπὶ στόματος XIII.
δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. [f]προ- d ch. 12. 14. e Num.35.30.
2 είρηκα καὶ προλέγω, [2](ὡς παρὼν,) τὸ δεύτερον, Deut.17.6;
(καὶ ἀπὼν νῦν,) [2]τοῖς προημαρτηκόσι καὶ τοῖς λοι- & 19.15. Mat.18.16.
ποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι· Jno. 8. 17. Heb.10.28.
3 [g]ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστ- f ch. 12. 21. g Mat.10.20.
οῦ, (ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν·
4 καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ
δυνάμεως Θεοῦ· [h]καὶ γὰρ [4]ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, h Philip.2.7,8. 1 Pet.3.18.
ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ εἰς ὑμᾶς·)
5 [i]ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει· ἑαυτοὺς δοκι- i 1Cor.11.28.
μάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς
6 ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ ὅτι
7 γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. [k][7]εὔχομαι δὲ k ch. 6. 9.
πρὸς τὸν Θεὸν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν· οὐχ ἵνα
ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε,
8 ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ
9 τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. [l]χαίρομεν γὰρ, l ch. 11. 30; & 12.5,9,10.
ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε· τοῦτο [9]δὲ
10 καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. [m]διὰ τοῦτο ταῦτα m ch.2.3;10.2. 8;& 12.20,21.
ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι, κατὰ 1 Cor.4.21,
τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ Κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ
οὐκ εἰς καθαίρεσιν.

[19] ∾ κατέναντι. [19] ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν· τὰ δὲ. [2] (ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν,) [2] + γράφω, ins. in *M.* [4] καὶ, ins. in *M.* [7] ∾ εὐχόμεθα. [9] — δὲ.

a Ro.12.16,18; & 15.5. 1Cor.1.10. Philip.2.2; & 3.15,16. 1 Pet. 3. 8. Heb.12.14.
b Rom.16.16. 1Cor.16.20. 1Thes.5.26. 1 Pet.5.14.

[a] Λοιπὸν, ἀδελφοὶ, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλ- 11
εῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε· καὶ ὁ Θεὸς τῆς
ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. [b] Ἀσπάσασθε ἀλ- 12
λήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι
πάντες. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ 13
ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος
μετὰ πάντων ὑμῶν.[13]

13 † Ἀμήν. ins. in M.

THE

EPISTLE TO THE GALATIANS.

The churches of Galatia (i. 6) were founded by the Apostle himself; and he appears to have visited them at least twice during his ministerial travels. They did not, however, long preserve uncorrupted the simple gospel; for they were soon "removed unto another gospel" by perverters of the truth, who insisted on the necessity of ceremonial observances by the Gentiles. In opposition to this Judaizing heresy St. Paul proves,—as in his epistle to the Romans, but by a different process,—that the doctrine of salvation by faith alone is the doctrine of Scripture. Having first established his own apostolic authority by the relation of his conversion and the acknowledgment of him by the brethren,—he asserts that the ceremonial law, owing to its vital impotence, is not binding on the Gentiles,—that justification is by faith only, and not by the deeds of the law,—a fact proved by the antecedence to the law of the Abrahamic covenant on which the Christian covenant was founded. The conclusion of the argument (vi. 15) is that "in Jesus Christ neither circumcision availeth any thing, nor uncircumcision, but a new creature."

The exact date of this gospel cannot be ascertained any more than the place where it was written; but there are strong reasons for supposing, from the connexions of different circumstances, that it must have been written at Thessalonica in the year A. D. 51.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ.

I. [a] Παῦλος, ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' 1
ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ πατρὸς
τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες 2
ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας· [b] χάρις ὑμῖν καὶ 3
εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστ- 4
οῦ, [c] τοῦ δόντος ἑαυτὸν [4] περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως
ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ
τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς 5
αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

[d] Θαυμάζω, ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέ- 6
σαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι [6] Χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον
[e] ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο· εἰ μή τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, 7
καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.
[f] ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζ- 8
ηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω.
ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· εἴ τις ὑμᾶς εὐ- 9
αγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. [g] ἄρτι 10
γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν Θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις
ἀρέσκειν; εἰ [10] γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ
δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην.

[h] Γνωρίζω [11] δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγ- 11
γελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον· [i] οὐδὲ 12
γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ οὔτε ἐδιδάχ-
θην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. [k] ἠκούσατε 13
γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι
καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ
ἐπόρθουν αὐτήν· καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ 14

a ver. 11. 12. Tit. 1. 3. Act. 2. 24, 32; 3. 15; 4. 10; 10. 40; 13. 30, 34; & 17. 31. Rom. 4. 24; & 8. 11. 1 Cor. 6. 14; & 15. 15. 2 Cor. 4. 14. Eph. 1. 20. Col. 2. 12. 1 Thes. 1. 10. Heb. 13. 20.
b Rom. 1. 7. 1 Cor. 1. 3. Eph. 1. 2. 1 Pet. 1. 2.
c ch. 2. 20. Mat. 20. 28. Eph. 5. 2. Tit. 2. 14. Heb. 9. 14.
d ch. 3. 1..5; 4. 9..16; & 5. 7.
e ch. 5. 15. Act. 15. 1. 2 Cor. 11. 4.
f 1 Cor. 16. 22. 2 Cor. 11. 4.
g 1 Thes. 2. 4. Jam. 4. 4.
h ver. 1. 1 Cor. 15. 1, 3.
i Eph. 3. 3.
k Act. 8. 3; 9. 1; 22. 4; & 26. 9. Philip. 3. 6. 1 Tim. 1. 13.

[4] ὑπὲρ, M. [6] — Χριστοῦ: others, Θεοῦ [10] = γάρ.
[11] ∾ γάρ.

πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως
ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων.
15 [a]ὅτε δὲ εὐδόκησεν [15]ὁ Θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας
16 μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, [b]ἀπο-
καλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι
αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· εὐθέως, οὐ προσανεθέμην σαρκὶ
17 καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ
ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλ' ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν
18 ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν. [c]ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀν-
ῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα, ἱστορῆσαι [18]Πέτρον, καὶ ἐπέμεινα
19 πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε· ἕτερον δὲ τῶν ἀπο-
στόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ [d]Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ
20 Κυρίου. ([e]ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι
21 οὐ ψεύδομαι.) [f]ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας
22 καὶ τῆς Κιλικίας· ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ
23 ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν Χριστῷ· μόνον δὲ
ἀκούοντες ἦσαν· ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγε-
24 λίζεται τὴν πίστιν ἥν ποτε ἐπόρθει· καὶ ἐδόξαζον ἐν
1 ἐμοὶ τὸν Θεόν. [g]Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν II.
ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν
2 καὶ Τίτον. [h]ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην
αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι· κατ'
ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμ-
3 ον. [i]ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, Ἕλλην ὢν, ἠναγκάσθη
4 περιτμηθῆναι. [k]διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους·
(οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν
ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσ-
5 ωνται·) [5]οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ
6 ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. [l]ἀπὸ δὲ
τῶν δοκούντων εἶναί τι, ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι
7 διαφέρει· (πρόσωπον Θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει·) ἐμοὶ
γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, [m]ἀλλὰ τοὐναντίον,
ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας,
8 καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς, ([n]ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ
εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ

a Act. 9. 15; & 13. 2. Rom. 1. 1. Jer. 1. 5.
b ch. 2. 8. Mat. 16. 17. 2 Cor. 4. 6. Eph. 3. 8.
c Act. 9. 26..29.
d Mat. 13. 55. Mar. 6. 3
e Rom. 1. 9; & 9. 1. 2 Cor. 1. 23; & 11. 31. 1 Thes. 2. 5. 1 Tim. 5. 21. 2 Tim. 4. 1.
f Act. 9. 30; & 11. 25, 26.
g Act. 15. 2.
h Act. 19. 21. Philip. 2. 16.
i Act. 16. 3 1 Cor. 9. 21.
k Act. 15. 24.
l Job 34. 19. Eccl. 35. 16. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Eph. 6. 9. Col. 3. 25. 1 Pet. 1. 17
m Act. 13. 46. Rom. 11. 13. 1 Tim. 2. 7. 2 Tim. 1. 11.
n ch. 1. 16. Act. 9. 15, 13. 2; & 22. 21 Eph. 3. 8

[15] = ὁ Θεὸς. [18] ∾ Κηφᾶν. [5] = οἷς οὐδὲ.

εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν [5]προκατηγγελμένην
εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι οὕτως ὡς εὐλογίαν,
a Prov. 11. 24; & 22. 9. καὶ μὴ [5]ὡς πλεονεξίαν. [a]τοῦτο δὲ, ὁ σπείρων φειδομέν- 6
Gal. 6. 8. ως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις,
b Ex. 25. 2; & 35. 5. ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. [b]ἕκαστος καθὼς προαιρεῖται 7
Deut. 15. 7. Eccl. 35. 11. τῇ καρδίᾳ· μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην
Rom. 12. 8. ἀγαπᾷ ὁ Θεός. δυνατὸς δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσ- 8
εῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν
c Ps. 112. 9. ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· [c]καθὼς γέ- 9
γραπται· "Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη
d Isa. 55. 10. "αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα." [d]ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα 10
τῷ [10]σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν, [10]χορηγήσει καὶ
πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γενήματα
e ch. 1. 11, & 4. 15. τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν· [e]ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς 11
πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστ-
ίαν τῷ Θεῷ· ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ 12
μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων,
ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ Θεῷ·
διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης δοξάζοντες τὸν 13
Θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγ-
γέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς
αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν,
ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ 14
Θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις [15]δὲ τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ 15
αὐτοῦ δωρεᾷ.

X. Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πρᾳό- 1
τητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν
ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαῤῥῶ εἰς ὑμᾶς· δέομαι δὲ, 2
τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολ-
μῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα
περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ 3
f Jer. 1. 10. Eph. 6. 13. σάρκα στρατευόμεθα, ([f]τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν 4

[5] = προεπηγγελμένην. [5] ὥσπερ, M. [10] σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει. [10] χορηγήσαι καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα, M. [15] = δὲ.

οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρ-
5 ωμάτων,) λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπ-
αιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζ-
6 οντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν
ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρ-
7 ωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. [a]Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ a 1 Cor. 14. 37. 1 Jno. 4. 6.
τις πέποιθεν ἑαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν
ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς.[7]
8 [b]ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς b ch. 12. 6; & 13. 10.
ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῖν, εἰς οἰκοδομὴν
9 καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ αἰσχυνθήσομαι. Ἵνα
10 μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν· (ὅτι
αἱ μὲν ἐπιστολαὶ, φησὶ, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί· ἡ δὲ παρ-
ουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος·)
11 τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι'
ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.
12 [c]οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν c ch. 3. 1; & 5. 12.
ἑαυτοὺς συνιστανόντων· ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς
μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, [12]οὐ συνι-
13 οῦσιν. [d]ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα [13]καυχησόμεθα, d ch. 11. 18; & 12. 5, 6.
ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ 1 Cor. 12. 11.
14 Θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ, ὡς μὴ Eph. 4. 7.
ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς· (ἄχρι
γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ·)
15 [e]οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, e Rom. 15. 20.
ἐλπίδα δὲ ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐν
ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισ-
16 σείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι· οὐκ ἐν f Isa. 65. 16.
17 ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. [f]ὁ δὲ Jer. 9. 23, 24.
18 καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω. [g]οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν 1 Cor. 1. 31 g Rom. 2. 29.
[18]συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνί- 1 Cor. 4. 5.
στησιν. h ver. 16; & 5. 13; & 12. 6.
1 [h]Ὄφελον [1]ἀνείχεσθέ μου [1]μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ· ἀλλὰ XI.

7 † Χριστοῦ, ins. in M. 12 = οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ.
13 + καυχησόμεθα. 18 ∾ συνιστάνων. 1 ἠνείχεσθε, M.
1 ∾ μικρόν τι τῆς ἀφροσύνης M.

a Lev. 21. 18. καὶ ἀνέχεσθέ μου. [a]ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζήλῳ· ἡρμοσ- 2
άμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι
b Gen. 3. 4. Jno. 8. 44. τῷ Χριστῷ· [b]φοβοῦμαι δὲ, μήπως, ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξ- 3
ηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, [3]οὕτω φθαρῇ τὰ
νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν.
c Gal. 1. 8 [c]εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ 4
ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε,
ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς [4]ἀνείχεσθε.
d ch. 12. 11. 1Cor. 15. 10. [d]Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀπο- 5
Gal. 2. 6. στόλων. [e]εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει· 6
e ch. 4. 2; 5. 11; & 12. 12. ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. [f]ἢ 7
1Cor. 1. 17; & 2. 1, 13. ἁμαρτίαν ἐποίησα, ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψ-
Eph. 3. 4. ωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ Θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισ-
f 1Cor. 9. 6, 12. g ch. 12. 13. άμην ὑμῖν; [g]ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον 8
Act. 20. 33. 1Thes. 2. 9. πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν· καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ
2Thes. 3. 8. Philip. 4. 10, ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός· (τὸ γὰρ ὑστέρημά 9
15. μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδ-
ονίας·) καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ
h Rom. 9. 1. 1Cor. 9. 15. τηρήσω. [h]ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχ- 10
ησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς
Ἀχαΐας. διατί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ Θεὸς οἶδεν. 11
ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν 12
θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι καθὼς
καὶ ἡμεῖς. οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι ἐργάται δόλιοι, 13
μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. καὶ οὐ 14
[14]θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται
i Philip. 3. 19. εἰς ἄγγελον φωτός· [i]οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτ- 15
οῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης· ὧν τὸ
k ch. 12. 6. τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. [k]Πάλιν λέγω, μή τίς 16
με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ
με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ 17
κατὰ Κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑπο-
l ch. 10. 9, 13; στάσει τῆς καυχήσεως. [l]ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ 18
& 12. 5, 6. Philip. 3. 3, 4. τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν 19
ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες· ἀνέχεσθε γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς κατα- 20

[3] + οὕτω. [4] ∾ ἠνείχεσθε, M. [14] ∾ θαῦμα.

δουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται,
21 εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει. [a]κατὰ ἀτιμίαν λέγω, [a] ch. 10. 10. Philip.3.4,5.
ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν· ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, (ἐν
22 ἀφροσύνῃ λέγω,) τολμῶ κἀγώ. [b]Ἑβραῖοί εἰσι; κἀγώ· [b] Act. 22. 3. Rom. 11. 1.
Ἰσραηλῖταί εἰσι; κἀγώ· σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι; κἀγώ·
23 [c]διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; (παραφρονῶν λαλῶ,) ὑπὲρ ἐγώ· [c] ch. 1. 10; 4. 11; & 6. 4.
ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν Act. 9. 16; & 21. 11.
24 φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις· ([d]ὑπὸ 1 Cor. 15. 10, 31.
Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, [d] Deut. 25. 3.
25 [e]τρὶς ἐῤῥαβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, [e] Act. 14. 19; 16. 22; & 27.
νυχθήμεραν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα·) ὁδοιπορίαις πολ- 41.
26 λάκις· κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις
ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύ-
νοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν
27 ψευδαδέλφοις· [27]ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις
πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν
28 ψύχει καὶ γυμνότητι. [f]χωρὶς τῶν παρεκτὸς, ἡ ἐπι- [f] Act. 20. 18.
σύστασίς μου ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν
29 ἐκκλησιῶν. [g]τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλ- [g] 1 Cor. 8. 13; & 9. 22.
30 ίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; [h]εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς [h] ch. 12. 5
31 ἀσθενείας μου καυχήσομαι. [i]Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ [i] Rom. 1. 9; & 9. 1.
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς Gal. 1. 20. Philip. 1. 8.
32 τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι· ἐν [k]Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης 1 Thes. 2. 5.
Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, [k] Act. 9. 24.
33 πιάσαι με [32]θέλων· καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλ-
άσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.
1 Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασ- XII.
2 ίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου. [l]οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χρι- [l] Act. 9. 3; & 22. 17.
στῷ, πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, (εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, 1 Cor. 15 8.
εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ Θεὸς οἶδεν,) ἁρπαγ-
3 έντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν
τοιοῦτον ἄνθρωπον, (εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ
4 σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν,) ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν
παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄῤῥητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν
5 ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. [m]ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι· [m] ch. 11. 30.

[27] — ἐν. [32] — θέλων.

ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις
a ch. 10. 8; & 11.16 μου. [a] ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων· 6
ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται
ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ.
b Job 2. 6. [b] Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπερ- 7
αίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος σατᾶν,
ἵνα με κολαφίζῃ, [7] ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου 8
τρὶς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ· καὶ 9
εἴρηκέ μοι· "Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς
"[9] μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται." ἥδιστα οὖν μᾶλλον
καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ'
ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, 10
ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις
ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι.
c ch. 11. 1,5. 1Cor.4.9;& 15.8..10. [c] Γέγονα ἄφρων· [11] ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. ἐγὼ γὰρ ὤφει- 11
λον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι· οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν
ὑπερλίαν ἀποστόλων, [11] εἰ καὶ οὐδέν εἰμι.
d ch.4.2; 6.4; & 11. 6. 1 Cor. 9. 2. [d] Τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν 12
πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι.
e ch. 11. 9. 1Cor.9.12. [e] τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ 13
μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι
f ch. 13. 1. Act. 20. 33. τὴν ἀδικίαν ταύτην. [f] ἰδοὺ, τρίτον [14] τοῦτο ἑτοίμως ἔχω 14
ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν· οὐ γὰρ
ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς
g ch. 1. 6; & 6.12,13. Col. 1. 24. 2Tim.2.10. γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. [g] ἐγὼ 15
δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν
ψυχῶν ὑμῶν· εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον
ἀγαπῶμαι. Ἔστω δέ· ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς· ἀλλ' 16
h ch. 7. 2. ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. [h] μή τινα ὧν 17
ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς;
i ch.8. 6, 16, 18,22. [i] παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν· μήτι 18
ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περι-
επατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι;

[7] + ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. [9] + μου. [11] † καυχώμενος ins. in *M.* [11] εἰ καὶ οὐδέν εἰμι, τὰ μέντοι (or ἀλλὰ τὰ) σημεῖα, &c. [14] τοῦτο om. in *M.*

19 [a]Πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; [19]κατεν- a ch. 5. 12.
ώπιον τοῦ Θεοῦ, [19]ἐν Χριστῷ, λαλοῦμεν τάδε πάντα,
20 ἀγαπητοὶ, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. [b]φοβοῦμαι γὰρ, b ch. 10. 2; & 13.2,10.
μήπως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ 1Cor.4.21.
ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε· μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι,
21 καταλαλιαὶ, ψιθυρισμοὶ, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι· [c]μὴ c ch. 13. 2.
πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ Θεός μου πρὸς ὑμᾶς,
καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ
μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγ-
είᾳ, ᾗ ἔπραξαν.

1 [d]Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· [e]ἐπὶ στόματος XIII.
δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. [f]προ- d ch. 12. 14. e Num.35.30.
2 είρηκα καὶ προλέγω, [2](ὡς παρὼν,) τὸ δεύτερον, Deut.17.6; & 19. 15.
(καὶ ἀπὼν νῦν,) [2]τοῖς προημαρτηκόσι καὶ τοῖς λοι- Mat. 18. 16.
ποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι· Jno. 8. 17. Heb. 10.28.
3 [g]ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστ- f ch. 12. 21. g Mat. 10.20.
οῦ, (ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν·
4 καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ
δυνάμεως Θεοῦ· [h]καὶ γὰρ [4]ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, h Philip.2.7,8. 1 Pet. 3. 18.
ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ εἰς ὑμᾶς·)
5 [i]ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει· ἑαυτοὺς δοκι- i 1Cor.11.28.
μάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς
6 ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ ὅτι
7 γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. [k7]εὔχομαι δὲ k ch. 6. 9.
πρὸς τὸν Θεὸν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν· οὐχ ἵνα
ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε,
8 ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ
9 τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. [l]χαίρομεν γὰρ, l ch. 11. 30; & 12.5,9,10.
ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε· τοῦτο [9]δὲ
10 καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. [m]διὰ τοῦτο ταῦτα m ch.2.3;10.2. 8;& 12.20,21.
ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι, κατὰ 1 Cor. 4.21,
τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ Κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ
οὐκ εἰς καθαίρεσιν.

[19] ∽ κατέναντι. [19] ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν· τὰ δὲ. [2] (ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν,) [2] † γράφω, ins. in *M.* [4] καὶ, ins. in *M.* [7] ∽ εὐχόμεθα. [9] — δὲ.

ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς
τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.
Ἴδετε, πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. 11
a Philip.3.18. [a]ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζ- 12
ουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ
τοῦ Χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ [13]περιτεμνόμενοι 13
αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν· ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περι-
b ch. 2. 20. Rom. 6. 6. τέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. [b]ἐμοὶ 14
δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρί-
ου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται,
c ch. 5. 6. Mat.12.50. Jno.15.14. 1Cor.7.19. 2Cor.5.16. Col. 3. 11. κἀγὼ [14]τῷ κόσμῳ. [c] [15]ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περι- 15
τομή τι [15]ἐστὶν, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις.
d ch. 3. 29. Rom.2.29; & 4. 12. [d]καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ [16]στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' 16
αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ.
[e]Τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ 17
e 2Cor.4.10. τὰ στίγματα τοῦ [17]Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου
βαστάζω. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 18
μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί. Ἀμήν.

[13] ∾ περιτετμημένοι. [14] = τῷ. [15] ∾ οὔτε γὰρ περιτομή. [15] ∾ ἰσχύει, M. [16] ∾ στοιχοῦσιν. [17] = Κυρίου.

THE

EPISTLE OF ST. PAUL TO THE EPHESIANS.

CHRISTIANITY was first established at Ephesus by St. Paul (Acts xviii. 19—21), about A.D. 54. In the following year the Apostle again visited Ephesus and resided there during many months,—preaching, performing miracles, and making many converts. On his departure for Syria St. Paul sent for the elders of the Ephesian church to Miletus, and there took a final and affectionate farewell of them (Acts xx. 17—38.)

This epistle was written at the same time with those to the Colossians and Philippians and that to Philemon during the apostle's imprisonment at Rome, about A. D. 61, and was entrusted with them to two messengers, Tychicus and Onesimus (Eph. vi. 21, 22; Col. iv. 7—9; Philem. x. 11). Some learned men have taken occasion from an assertion of Marcion to doubt, whether it was not addressed to the Laodiceans; but their arguments seem insufficient to support the opinion (*See Townsend's note*). Usher, Bengel, and Michaelis considered it to be an *encyclical* or circular epistle. It is possible, that one copy may have been left at Ephesus and another at Laodicea.

The intention of the Epistle is,—to establish the Church in the Christian Faith, to give its members exalted views of God's love and of Christ's dignity, and to fortify them for the labours and perils of the Christian warfare. In the first three chapters, the Apostle explains the doctrines,—salvation through the redemption by Christ Jesus and by the free grace of God, and the equality of Jews and Gentiles both in their misery and corruption and in their happier state of grace and salvation;—from which he passes in the fourth chapter to a consideration of Christian morals, and to an exhortation to walk worthy of the Christian vocation, to keep the unity of the Spirit in the bond of peace, to watch against sin and temptation, and clad in the armour of God to be ever ready for the spiritual warfare.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ.

I. [a]Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος 1
Θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ καὶ πιστοῖς ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ· [b]χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς 2
ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
[c]Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν 3
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ
πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ· [d]καθὼς ἐξ- 4
ελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι
ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον [4,5]αὐτοῦ· ἐν ἀγάπῃ 5
[e]προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς
αὐτὸν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, [f]εἰς
ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, [g][6]ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν 6
ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν 7
διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων,
κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν 8
εἰς [8]ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει [h]γνωρίσας ἡμῖν 9
τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν
αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ [i]εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρ-
ώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν 10
τῷ Χριστῷ τὰ [10]ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς,
[k]ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ [11]ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ 11
πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν
τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον 12
[12]τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ·
[l]ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς, (ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, 13
τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν,) ἐν ᾧ καὶ πιστεύ-

[4,5] αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ· προορίσας, &c. *M.* [6] ∾ ἧς. [8] ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει· γνωρίσας, &c. [10] † τε, ins. in *M.* [11] ∾ ἐκλήθημεν. [12] = τῆς.

a Rom. 1. 7. 1 Cor. 1. 2. 2 Cor. 1. 1. b Gal. 1. 3. 1 Pet. 1. 2. c 2 Cor. 1. 3. 1 Pet. 1. 3. d ch. 5. 27. Lu. 1. 75. Ro. 8. 29, 30. Col. 1. 22. 2 Thes. 2. 13. 2 Tim. 1. 9; & 2. 10. Titus 2. 12. Jam. 2. 5. 1 Pet. 1. 1, 2. e Rom. 8. 15, 29, 30. Gal. 4. 5. f Mat. 3. 17; & 17. 5. g ch. 2. 7, & 3. 8, 16. Act. 20. 28. Rom. 2. 4; & 9. 23. Col. 1. 14. Philip. 4. 19 1 Pet. 1. 18, 19. Heb. 9. 12. h ch. 3. 9. Rom. 16. 25. Col. 1. 26. 2 Tim. 1. 9. Tit. 1. 2. 1 Pet. 1. 20. i Gen. 49. 10. Dan. 9. 24. Gal. 4. 4. Col. 1. 20. k Act. 26. 18. Rom. 8. 17. Col. 1. 12. l ch. 4. 30. Rom. 8. 16. 2 Cor. 1. 22; & 5. 5.

αντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ
14 ἁγίῳ, [a]ὅς ἐστιν ἀῤῥαβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν εἰς
ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης
αὐτοῦ.
15 [b]Διὰ τοῦτο κἀγὼ, ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ
Κυρίῳ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς
16 ἁγίους, [c]οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν
17 ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου· ἵνα ὁ Θεὸς
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης,
δῴη ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ [17]ἀποκαλύψεως ἐν ἐπι-
18 γνώσει αὐτοῦ· πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς
[18]καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς
τῆς κλήσεως αὐτοῦ, [18]καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς
19 κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, [d]καὶ τί τὸ ὑπερβάλ-
λον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, τοὺς [19]πιστ-
εύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος
20 αὐτοῦ, [e]ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ
νεκρῶν· καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις,
21 [f]ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ
κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον
ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· [g]καὶ
22 πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· [h]καὶ αὐτὸν
23 ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ
σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ [23]τὰ πάντα ἐν πᾶσι
1 πληρουμένου. [i]καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παρα- II.
2 πτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις· ([k]ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε
κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα
τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργ-
3 οῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· [l]ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς
πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς
ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν δια-
4 νοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί.
[m]ὁ δὲ Θεὸς, πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν

[a] Ex. 19. 5. Deut. 7. 6; 14.2; & 26.18. Rom. 8.23 2Cor.1. 22; & 5. 5. 1 Pet. 2. 9.
[b] Philip.1.3. Col. 1. 3.
[c] Rom. 1. 9. Philip.1.3,4. 1Thes. 1. 2. 2Thes. 1. 3.
[d] Col. 2. 12.
[e] Ps. 110. 1. Act. 2. 24. 1Cor.15 25. Col. 3. 1. Philip. 2.9. Heb. 1. 3; & 10.12. 1 Pet. 3. 22.
[f] Philip.2.9. Col. 2. 10.
[g] Ps. 8. 6. Mat. 28. 18. 1Cor.15.27. Heb. 2. 8.
[h] ch.4.12,15, 16; & 5.23,30. Rom. 12. 5. 1Cor. 12. 6, 27. Col. 1. 18; & 3. 11.
[i] Col. 2. 13.
[k] ch. 5. 6; & 6. 12. Jno. 12.31; 14 30; 16.11. 1Cor. 6. 11. Col. 3. 6,7. Titus 3. 3.
[l] Col. 3. 7. Titus 3. 3.
[m] Rom. 10.12.

[17] ἀποκαλύψεως· ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ πεφωτισμένους, &c.
[18] διανοίας, M. [18] = καὶ. [19] πιστεύοντας, κατὰ, &c.
[23] τὰ om. in M.

ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς,) [a]καὶ ὄντας ἡμᾶς 5
νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ·
(χάριτί ἐστε σεσωσμένοι·) καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν 6
ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἵνα ἐνδείξηται ἐν 7
τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον
τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ. [b]τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ [8]τῆς πίστε- 8
ως· καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον· [c]οὐκ ἐξ 9
ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. [d]αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποί- 10
ημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς,
οἷς προητοίμασεν ὁ Θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.
[e]Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτε τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, 11
(οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς
ἐν σαρκὶ χειροποιήτου,) [f]ὅτι ἦτε [12]ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, 12
χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ
Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς [12]ἐπαγγελίας,
ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι, ἐν τῷ κόσμῳ· νυνὶ δὲ, ἐν 13
Χριστῷ Ἰησοῦ, ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγεν-
ήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. [g]αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ 14
εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, καὶ τὸ μεσό-
τοιχον τοῦ φραγμοῦ [14]λύσας, [h]τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ 15
αὐτοῦ τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας·
ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, 16
ποιῶν εἰρήνην, [i]καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν
ἑνὶ σώματι τῷ [16]Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν
ἔχθραν ἐν αὐτῷ. [k]καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν 17
τοῖς μακρὰν [17]καὶ τοῖς ἐγγὺς, [l]ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν 18
προςαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν
πατέρα. [m]Ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, 19
[19]ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, [n]ἐπ- 20
οικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ
προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ·

a Rom. 5. 6, 8, 10; 6. 4, 5, 8; & 8. 11. Col. 2. 12, 13; & 3. 1, 3. Act. 15. 11. Titus 3. 5.
b Mat. 16. 17. Rom. 3. 24; & 4. 16. Philip. 1. 29. Titus 3. 5.
c Rom. 3. 20, 27; 4. 2; 9. 11; & 11. 6. 1 Cor. 1. 29, 30. 2 Tim. 1. 9. Tit. 3. 5.
d ch. 1. 4; & 4. 24. Ps. 100. 3. Isa. 29. 23. 2 Cor. 5. 17. Tit. 2. 14.
e ch. 5. 8. 1 Cor. 12. 2. Col. 1. 21.
f Rom. 9. 4.
g Isa. 9. 6. Jno. 10. 16. Act. 10. 36. Rom. 5. 1. Col. 1. 20. Gal. 3. 28.
h 2 Cor. 5. 17. Gal. 6. 15. Col. 2. 14.
i Rom. 6. 6; & 8. 3. Col. 1. 20; & 2. 14.
k Ps. 148. 14. Isa. 57. 19.
l ch. 3. 12. Jno. 10. 9; & 14. 6. Rom. 5. 2. Heb. 4. 16; & 10. 19, 20.
m Gal. 6. 10. Philip. 3. 20. Heb. 12. 22, 23.
n Ps. 118. 22. Isa. 28. 16. Mat. 16. 18. 1 Cor. 3. 9, 11. 1 Pet. 2. 4, 5. Rev. 21. 14.

8 — τῆς. 12 = ἐν. 12 ἐπαγγελίας ἐλπίδα, &c. 14 λύσας· τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, &c. 16 Θεῷ, διὰ τοῦ σταυροῦ ἀποκτείνας, &c. 17 ∾ καὶ εἰρήνην τοῖς. 19 ∾ ἀλλ' ἐστὲ συμπολῖται.

21 [a] ἐν ᾧ πᾶσα [21] ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς
22 ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ. [b] ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε,
εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι.

III.

1 [c] Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος, ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ
2 Ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν· [d] εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰ-
κονομίαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς
3 ὑμᾶς, [e] ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν [3] ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστ-
4 ήριον· (καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε
ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ
5 τοῦ Χριστοῦ) [f] ὃ [5] ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς
υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις
6 ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι· [g] εἶναι τὰ
ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμέτοχα τῆς
ἐπαγγελίας [6] αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου·
7 [h] οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ
Θεοῦ, [7] τῆς δοθείσης μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμ-
8 εως αὐτοῦ· [i] ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων [8] [8] ἁγίων
ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν
9 ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ, [k] καὶ φωτίσαι
πάντας, τίς ἡ [9] οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμ-
μένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσ-
10 αντι·[9] [l] ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις
ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος
11 σοφία τοῦ Θεοῦ· κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν
12 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· [m] ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν
παῤῥησίαν καὶ τὴν προςαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς
13 πίστεώς αὐτοῦ. [n] διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς
14 θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν. τούτου
χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα [14] τοῦ
15 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν
16 οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, [o] ἵνα δῴη ὑμῖν κατὰ
τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι

[21] = ἡ. [3] ἐγνώρισε, M. [5] † ἐν, ins. in M. [6] — αὐτοῦ.
[7] ∾ τὴν δοθεῖσάν, M. [8] † τῶν, ins. in M. [8] — ἁγίων.
[9] κοινωνία, M. [9] † διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ins. in M.
[14] = τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

a ch. 4. 16. 1Cor. 3. 16, 17; & 6. 19. 2Cor. 6. 16.
b 1Pet. 2. 5.
c ch. 4. 1. Act. 21. 33. Philip. 1. 7, 13, 14, 16. Col. 1. 24; & 4. 3. 2Tim. 1. 8; & 2. 10. Philem. 1.
d ver. 8. Act. 9. 15; & 13. 2. Rom. 1. 5. 1 Cor. 4. 1. Gal. 1. 16.
e ch. 1. 9. Act. 22. 17, 21; & 26. 16, 17. Rom. 16. 25. Gal. 1. 11, 12. Col. 1. 26.
f Act. 10. 28.
g ch. 2. 15, 16. Gal. 3. 14, 28, 29.
h Rom. 1. 5. Col. 2. 12.
i Act. 9. 15; 13. 2; 22. 21; & 26. 17. 1Cor. 15. 9. Gal. 1. 16; & 2. 8. 1Tim. 1. 13, 15; & 2. 7. 2Tim. 1. 11.
k ch. 1. 9. Jno. 1. 3. Rom. 16. 25. Col. 1. 16, 26. 2Tim. 1. 10. Tit. 1. 2, 3. Heb. 1. 2. 1 Pet. 1. 20.
l 1 Pet. 1. 12.
m ch. 2. 18. Jno. 10. 9; & 14. 6. Rom. 5. 2. Heb. 10. 19.
n ver. 1. Philip. 1. 14. 1Thes. 3. 3. Col. 1. 24.
o ch. 6. 10. 2Cor. 4. 16.

a Col. 2. 7. διὰ τοῦ πνεύματος [16]αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον· [a]κατ- 17
οικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ [18]τεθεμελιωμένοι ἵνα 18
ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ
πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν 19
ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ· ἵνα
b Rom. 16. 25, 26. πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ. [b]τῷ δὲ 20
Jude 24. δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰ-
τούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην
ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 21
εἰς πάσας τὰς γενεὰς [21]τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων· Ἀμήν.

IV. [c]Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ, ἀξίως 1
c ch. 3. 1. Gen. 17. 1. περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης 2
1 Cor. 7. 20. Philip. 1. 27. ταπεινοφροσύνης καὶ πρᾳότητος, [d]μετὰ μακροθυμίας·
Col. 1. 10. 1 Thess. 2. 12. ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν 3
d Col. 1. 11; & 3. 12. ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.
1 Thess. 5. 14. [e]Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ 4
e ch. 2. 16. Ro. 12. 5, 10. ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν· [f]εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν 5
1 Cor. 12. 4, 11. βάπτισμα, [g]εἷς Θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων 6
f 1 Cor. 8. 4, 6; & 12. 5. καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν [6]ἡμῖν. [h]Ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ 7
g Mal. 2. 10. 1 Cor. 12. 6. ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ
h Ro. 12. 3, 6. Χριστοῦ. ([i]διὸ λέγει· "Ἀναβὰς εἰς ὕψος [8]ᾐχμαλώτ- 8
1 Cor. 12. 11. "ευσεν αἰχμαλωσίαν, [8]καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώπ-
i Ps. 68. 18. Col. 2. 15. "οις." [k]τὸ δὲ, ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη 9
k Jno. 3. 13; & 6. 62. [9]εἰς τὰ κατώτερα [9]μέρη τῆς γῆς; [l]ὁ καταβὰς, αὐτός 10
l Act. 2. 33. ἐστι καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα
m Act. 21. 8. Ro. 12. 6, 7, 8. πληρώσῃ τὰ πάντα.) [m]καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀπο- 11
1 Cor. 12. 28. 2 Tim. 4. 5. στόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς
n ch. 1. 23; & 5. 23. δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, [n]πρὸς τὸν καταρτισμὸν 12
Rom. 12. 5. 1 Cor. 12. 27. τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώμ-
Col. 1. 24. ατος τοῦ Χριστοῦ· μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς 13
τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ

[16] αὐτοῦ· εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι, &c. [18] τεθ-εμελιωμενοι, ἵνα, &c. [21] — τοῦ αἰῶνος. [6] = ἡμῖν.
[8] ∾ αἰχμαλωτεύσας: others, ᾐχμαλώτευσας. [8] = καί.
[9] † πρῶτον, ins. in *M.* [9] = μέρη.

τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ
14 πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· [a]ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, [a] Isa. 28. 9. Mat. 11. 7.
κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς δι- 1Cor.14.20.
δασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ Heb. 13. 9.
15 πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης· [b]ἀληθεύοντες [15]δὲ ἐν [b] ch. 1. 22; 2.21; &5.23.
ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ Col. 1. 18.
16 κεφαλή, [15]ὁ Χριστός· [c]ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα, (συναρμολογ- [c] ch. 2. 21. Rom. 12. 5.
ούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς [16]ἐπι- 1Cor.12.27.
χορηγίας κατ' ἐνέργειαν,) ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου [16]μέρ-
ους τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν
ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.
17 [d]Τοῦτο οὖν λέγω, καὶ μαρτύρομαι ἐν Κυρίῳ, μηκέτι [d] Ro. 1.9,21. 1 Pet. 4. 3.
ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ [17]λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ
18 ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, [e]ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, [e] ch. 2. 12. 1Thes. 4. 5.
ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεου, διὰ τὴν
ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς
19 καρδίας αὐτῶν· [f]οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέ- [f] Ro.1.24,26.
δωκαν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν
20 πλεονεξίᾳ. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν,
21 εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς
22 ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ· [g]ἀποθέσθαι ὑμᾶς, κατὰ τὴν [g] ch. 2. 2, 3. Rom. 6. 6.
προτέραν ἀναστροφήν, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν Col. 2. 11; & 3. 9.
23 φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· [h]ἀνανε- Heb. 12. 1.
οῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι 1Pet.2.1; & 4.2.
24 τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν [h] Rom. 6. 4; & 12. 2.
δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. 2Cor. 5. 17. Col. 3. 10.
25 [i]Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος [i] Zech. 8. 16.
μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ· ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. Rom. 12. 5.
26 “[k]Ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε·” ὁ ἥλιος μὴ ἐπι- [k] Ps. 4. 4.
27 δυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν· [l]μήτε δίδοτε τόπον [l] Jam. 4 7. 1 Pet. 5. 9.
28 τῷ διαβόλῳ. [m]Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον [m] Act. 20.34. 1Thes.4.11. 2Thes. 3. 8. 12.
δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχῃ [n] ch. 5. 3, 4.
29 μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. [n]Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ Mat. 12.36. Col. 3. 16.

[15] δέ, ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν, &c. [15] = ὁ. [16] ἐπι-
χορηγίας,) κατ' ἐνέργειαν ἐν, &c. [16] ∾ μέλους.
[17] = λοιπά.

τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ', εἴ τις ἀγαθὸς
πρὸς οἰκοδομὴν τῆς [29]χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι·
[a]καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ 30
ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. [b]πᾶσα πικρία 31
καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω
ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ· [c]γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους 32
χρηστοί, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ
V. Θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο [32]ὑμῖν. [d]Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ 1
τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά· [e]καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, 2
καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν
ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς
ὀσμὴν εὐωδίας. [f]Πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἢ 3
πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, (καθὼς πρέπει 4
ἁγίοις,) [g]καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία ἢ εὐτραπελία,
τὰ οὐκ ἀνήκοντα· ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. [h]τοῦτο γὰρ 5
[5]ἴστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλε-
ονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν
τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. [i]μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατ- 6
άτω κενοῖς λόγοις· διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ
Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμ- 7
μέτοχοι αὐτῶν. [k]ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν 8
Κυρίῳ· ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε· ([l]ὁ γὰρ καρπὸς 9
τοῦ [9]φωτὸς ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ
ἀληθείᾳ·) [m]δοκιμάζοντες τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ· 10
[n]καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ 11
σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυφῇ γινό- 12
μενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. [o]τὰ δὲ πάντα, 13
[13]ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς, φανεροῦται· πᾶν γὰρ τὸ
φανερούμενον, φῶς ἐστι. [p]διὸ λέγει· " [14]Ἔγειρε ὁ καθ- 14
" εύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι
" ὁ Χριστός." [q]Βλέπετε οὖν, πῶς ἀκριβῶς περιπατ- 15
εῖτε· μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί· ἐξαγοραζόμενοι τὸν 16

a ch. 1. 13, 14. Isa. 7. 13; & 63. 10. Lu. 21. 28. Ro. 8. 16, 23. 2 Cor. 1. 22; & 5. 5. b Col. 3. 19. c Mat. 6. 14. Mar. 11. 25. Philip. 2. 1. Col. 3. 12, 13. d Mat. 5. 45, 48. Lu. 6. 36. e Jno. 13. 34; & 15. 12. Gal. 2. 20. 1 Thes. 4. 9. Tit. 2. 14. Heb. 8. 3; & 9. 14. 1 Pet. 3. 18. 1 Jno. 3. 11, 23; & 4. 21. f ch. 4. 29; Mar. 7. 21. Gal. 5. 19. Col. 3. 5. g ch. 4. 29. h 1 Cor. 6. 9, 10. Gal. 5. 19. Col. 3. 5. Rev. 22. 15. i ch. 2. 2. Jer. 29. 8. Mat. 24. 4. Mar. 13. 5. Lu. 21. 8. Rom. 1. 18. Col. 3. 6. 2 Thes. 2. 3. k Lu. 16. 8. Jno. 12. 36. 2 Cor. 3. 18. 1 Thes. 1. 9; & 5. 4. l Gal. 5. 22. m Rom. 12. 2. n Mat. 18. 17. Rom. 6. 21; & 13. 12. 1 Cor. 5. 9; & 10. 20. 2 Cor. 6. 14. 2 Thes. 3. 14. Heb. 9. 14. o Jno. 3. 20, 21. Heb. 4. 13. p ch. 2. 5. Isa. 26. 19; & 60. 1. Jno. 5. 25. Rom. 6. 4, 5; & 13. 11. 1 Cor. 15. 34. Col. 3. 1. 1 Thes. 5. 6. q Col. 4. 5.

29 ∾ πίστεως. 32 ∾ ἡμῖν. 5 ἐστε, M.
9 πνεύματος, M. 13 ἐλεγχόμενα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. 14 Ἔγειραι, M.

17 καιρὸν ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. [a]διὰ τοῦτο μὴ a Rom. 12. 2.
γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ 1Thes. 4. 3.
18 Κυρίου. [b]καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, b Prov. 20. 1. & 23. 29;
19 ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, [c]λαλοῦντες ἑαυτοῖς Isa. 5. 11, 22. Lu. 21. 34.
ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες c Col. 3. 16.
20 καὶ ψάλλοντες ἐν [19]τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ· [d]εὐ- d Col. 3. 17.
χαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ 1Thes. 5. 18. Heb. 13. 15.
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ Θεῷ καὶ πατρί. 1 Pet. 2. 5.

21 [e]Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ [21]Χριστοῦ· [f]αἱ e 1 Pet. 5. 5.
22 γυναῖκες, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν [22]ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ f Gen. 3. 16. 1Cor. 14. 34.
23 Κυρίῳ· [g]ὅτι [23]ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Col. 3. 18. Tit. 2. 5.
Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας· [23]αὐτός [23]ἐστι σωτὴρ 1 Pet. 3. 1.
24 τοῦ σώματος· ἀλλ' ὥςπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ g ch. 1. 22, 23; & 4. 12, 15.
Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς [24]ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν Rom. 12. 5. 1Cor. 11. 3;
25 παντί. [h]Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, & 12. 27. Col 1. 18, 24.
26 καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν h ch. 5. 2. Gal. 1. 4.
παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, [i]ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας Col. 3. 19. 1 Pet. 3. 7.
27 τῷ λουτρῷ τοῦ [26]ὕδατος ἐν ῥήματι· [k]ἵνα παραστήσῃ i Jno. 3. 5; 15. 3; & 17. 17.
[27]αὐτὸς ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν Tit. 3. 5.
σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ 1 Pet. 3. 21 k ch. 1. 4.
28 ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾷν τὰς ἑαυτ- Cant. 4. 7. Col 1. 22.
ῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν
29 ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν
ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν·
30 καθὼς καὶ ὁ [29]Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν· [l]ὅτι μέλη ἐσμὲν l Rom. 12. 5.
τοῦ σώματος αὐτοῦ, [30]ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν 1Cor. 6. 15; & 12. 27.
31 ὀστέων αὐτοῦ. "[m]Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος m Gen. 2. 24;
"τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προςκολληθ- Mat. 19. 5. Mar. 10. 7.
"ήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο 1Cor. 6. 16.
32 "εἰς σάρκα μίαν." τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν·
33 ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν
καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα

[19] ∾ ταῖς καρδίαις. [21] Θεοῦ· *M.* [22] = ὑποτάσσεσθε. [23] † ὁ, ins. in *M.* [23] † καὶ, ins. in *M.* [23] = ἐστι. [24] — ἰδίοις. [26] ὕδατος, ἐν ῥήματι· ἵνα, &c. [27] αὐτὴν, *M.* [29] Κύριος, *M.* [30] — ἐκ τῆς ... ὀστέων αὐτοῦ.

οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν· ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν
ἄνδρα.

VI. [a]Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν [1]ἐν Κυρίῳ· 1
τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. "[b]Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ 2
"τὴν μητέρα·" (ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη, ἐν ἐπαγ-
γελίᾳ·) "ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ 3
"τῆς γῆς." [c]Καὶ οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ 4
τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νου-
θεσίᾳ Κυρίου.

[d]Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ 5
φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ
Χριστῷ· μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, 6
ἀλλ' ὡς δοῦλοι [6]τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ
[6]Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας δουλεύοντες, [7]ὡς τῷ Κυρίῳ 7
καὶ οὐκ ἀνθρώποις· [e]εἰδότες, ὅτι [8]ὃ ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ 8
ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ [8]Κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε
ἐλεύθερος. [f]Καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτ- 9
οὐς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν· εἰδότες, ὅτι καὶ [9]ὑμῶν αὐτῶν
ὁ Κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προςωποληψία οὐκ ἔστι
παρ' αὐτῷ.

Τὸ λοιπὸν, [10]ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ 10
καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. [g]ἐνδύσασθε τὴν 11
πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι
πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου· [h]ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ 12
πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς
τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους[12]
τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἐν τοῖς ἐπ-
ουρανίοις. [i]διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ 13
Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ,
καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. [k]στῆτε οὖν περι- 14
ζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι 15

a Col. 3. 20. b Ex. 20. 12. Deut. 5. 16. Mat. 15. 4. Mar. 7. 10. c Deut. 6. 7, 20. Ps. 78. 4. Cor. 3. 21. d Col. 3. 22. 1 Tim. 6. 1. Tit. 2. 9. 1 Pet. 2. 18. e Rom. 2. 6. 2 Cor. 5. 10. f Deut. 10. 17. 2 Chr. 19. 7. Job 34. 19. Act. 10. 34. Rom. 2. 11. Gal. 2. 6. Col. 3. 24, 25; & 4. 1. 1 Pet. 1. 17. g Rom. 13. 12. 2 Cor. 6. 7. Col. 3. 12. 1 Thes. 5. 8. h ch. 2. 2. Lu. 22. 53. Jno. 10. 31; & 14. 30. Col. 1. 13. i 2 Cor. 10. 4. k Isa. 11. 5; & 59. 17. Lu. 12. 35. 2 Cor. 6. 7. 1 Thes. 5. 8. 1 Pet. 1. 13.

[1] — ἐν Κυρίῳ· [6] = τοῦ. [6] Θεοῦ ἐκ ψυχῆς μετ' εὐνοίας δουλεύοντες, &c.: others, Θεοῦ ἐκ ψυχῆς μετ' εὐνοίας δουλεύοντες, &c. [7] ὡς, om. in *M.* [8] ∾ ἕκαστος ὃ ἂν ποιήσῃ. [8] † τοῦ, ins. in *M.* [9] ∾ αὐτῶν καὶ ὑμῶν. [10] — ἀδελφοί μου. [12] † τοῦ αἰῶνος, ins. in *M.*

τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς
16 πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· ἐπὶ
πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυν-
ήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα
17 σβέσαι· [a]καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου [17]δέξασθε,
καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ·
18 [b]διὰ πάσης προςευχῆς καὶ δεήσεως προςευχόμενοι ἐν
παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι· καὶ εἰς αὐτὸ [18]τοῦτο ἀγρυπν-
οῦντες ἐν πάσῃ προςκαρτερήσει καὶ δεήσει περὶ πάντων
19 τῶν ἁγίων, [c]καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι [19]δοθῇ λόγος ἐν
ἀνοίξει τοῦ στόματός [19]μου, ἐν παῤῥησίᾳ γνωρίσαι τὸ
20 μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, [d]ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει,
ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι.
21 [e]Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ᾽ ἐμέ, τί πράσσω,
πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ
22 πιστὸς διάκονος ἐν Κυρίῳ· [f]ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς
αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ
23 τὰς καρδίας ὑμῶν. Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη
μετὰ πίστεως ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστ-
24 οῦ. Ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον
ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ.[24]

a Isa. 59. 17. 1Thes. 5. 8. Heb. 4. 12. Rev. 1. 16; 2.16; & 19.15.
b Mat. 24. 42; & 25. 13. Mar. 13. 33. Lu. 18. 1. Rom. 12. 12. Col. 4. 2. 1Thes. 5. 17.
c Act. 4. 29. Col. 4. 3. 2Thes. 3. 1.
d Act. 28. 20. 2Cor. 5. 20.
e Act. 20. 4. Col. 4. 7. 2Tim. 4. 12. Tit. 3. 12.
f 2Tim. 4. 12.

[17] — δέξασθε. [18] = τοῦτο. [19] δοθείη, *M.* [19] μου ἐν παῤῥησίᾳ, *M.* [24] † Ἀμήν, ins. in *M.*

THE

EPISTLE OF ST. PAUL TO THE PHILIPPIANS.

The Church at Philippi was established by St. Paul about A. D. 50 (Acts xvi. 9—40); and in A. D. 57 he again visited it. This Church was honoured with the Apostle's peculiar regards; and its members cherished for him also a tender concern and sympathy in his afflictions and privations. They had on three different occasions contributed to his support. The last of these contributions was sent by them through Epaphroditus to relieve the imprisoned Apostle; and the messenger's return gave occasion for a letter of acknowledgement for their kindness. That letter is the following Epistle, which was written about A. D. 61, shortly after those to the Ephesians and Colossians.

The intention of the Epistle is,—to comfort them under the concern which they had expressed on the subject of his imprisonment,—to exhort them to maintain a conduct worthy of the Gospel, and to continue in union and mutual love,—to caution them against the seduction of Judaizing teachers;—and finally, after some other exhortations and recommendations, the Apostle concludes with the expression of his gratitude for their Christian bounty.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ.

---

1 [a]Παῦλος καὶ Τιμόθεος, δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, πᾶσι I.
τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις, a 1 Cor. 1. 2.
2 σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις· [b]χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη b Rom. 1. 7. 1 Pet. 1. 2.
ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
3 [c]Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν c Rom. 1. 9, 10. 1 Cor. 1. 4.
4 [4]πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ Eph. 1. 16.
5 χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς Col. 1. 3. 1 Thes. 1. 2.
τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν· 2 Thes. 1. 3
6 [d]πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον d Jno. 6. 29. 1 Thes. 1. 3.
7 ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ· [e]καθώς e Eph. 3. 1; & 4. 1.
ἐστι δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ Col. 4. 3, 18.
τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου 2 Tim. 1. 8. Heb. 13. 3.
[7]καὶ τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοιν-
8 ωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. [f]μάρτυς f Rom. 1. 9; & 9. 1.
γάρ μου [8]ἐστὶν ὁ Θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν 2 Cor. 1. 23; & 11. 31.
9 σπλάγχνοις Χριστοῦ Ἰησοῦ. καὶ τοῦτο προςεύχομαι, Gal. 1. 20.
ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν 1 Thes. 2. 5. 1 Tim. 5. 21.
10 ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει· [g]εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς 2 Tim. 4. 1. g Rom. 2. 18.
τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόςκοποι εἰς
11 ἡμέραν Χριστοῦ, [h]πεπληρωμένοι [11]καρπὸν δικαιοσύνης h Jno. 15. 4, 5, 8.
τὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον Θεοῦ. Eph. 1. 12; & 2. 10.
12 Γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ
13 μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν· ὥςτε
τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ
14 τῷ πραιτωρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, [i]καὶ τοὺς πλείονας i Eph. 3. 13.
τῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, 1 Thes. 3. 3.

[4] (πάντοτε . . . ὑμῶν μετὰ . . . ποιούμενος) others, (μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος) [7] ∽ καὶ ἐν τῇ. [8] — ἐστὶν. [11] ∽ καρπῶν δικαιοσύνης τῶν.

περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. Τινὲς 15
μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν
Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν [17]ἐξ ἀγάπης, εἰδότες, ὅτι 16
εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι· οἱ δὲ ἐξ ἐριθείας, 17
τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλίψιν
[16]ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου. τί γάρ; πλὴν παντὶ 18
τρόπῳ, εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλ-
a 2Cor. 1. 11. λεται· καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. [a]οἶδα 19
γὰρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς
ὑμῶν δεήσεως, καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ
b Rom. 8. 5. Χριστοῦ, [b]κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι 20
ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς
πάντοτε, καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί 21
μου, εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν,
[21]Χριστὸς· καὶ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν 22
σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἱρήσομαι, οὐ
c 2 Cor. 5. 8. γνωρίζω· [c]συνέχομαι [23]δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν 23
[23]ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· πολλῷ
[23]γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον· τὸ δὲ ἐπιμένειν [24]ἐν τῇ σαρκὶ, 24
d ch. 2. 24. ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. [d]καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι 25
μενῶ καὶ [25]συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προ-
e 2Cor. 1. 14; & 5. 12. κοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως· [e]ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν 26
περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρ-
ουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς.

f Gen. 17. 1. [f]Μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτ- 27
1Cor. 7. 20. Eph. 4. 1 εύεσθε, ἵνα, εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκούσω
Col. 1. 10. 1Thes. 2. 12; τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ 28
& 4. 1. συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, [g]καὶ μὴ πτυρ-
g Rom. 8. 17. 2 Thes. 1. 5. όμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων· ἥτις [28]ἐστὶν
2 Tim. 2. 11. Act. 5. 41. αὐτοῖς ἔνδειξις ἀπωλείας, [28]ὑμῖν δὲ σωτηρίας· καὶ τοῦτο 29
h Rom. 5. 3. ἀπὸ Θεοῦ· [h]ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον

[17] ἐξ ἐριθείας . . . δεσμοῖς μου. οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης . . . κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν, &c. *M.* [16] ∾ ἐγείρειν [21] ∾ χρηστόν. [23] γὰρ, *M.* [23] ἔχων τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον, &c. [23] = γάρ. [24] = ἐν. [25] ∾ παραμενῶ. [28] αὐτοῖς μέν ἐστιν ἔνδειξις. [28] ∾ ὑμῶν.

τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν·
30 τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον [30]ἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν
1 ἀκούετε ἐν ἐμοί. Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ II.
[1]τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ
2 [1]τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὶ· [a]πληρώσατέ μου τὴν
χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες,
3 σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες· [b]μηδὲν κατὰ ἐρίθειαν ἢ
κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγού-
4 μενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν· [c]μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος
5 [4]σκοποῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων [4]ἕκαστοι. [d]τοῦτο
6 [5]γὰρ [6]φρονείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, [e]ὃς ἐν
μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι
7 ἴσα Θεῷ, [f]ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου [7]λαβὼν,
8 ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων [7]γενόμενος, [g]καὶ σχήματι εὑρεθ-
εὶς ὡς ἄνθρωπος· ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπ-
9 ήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. [h]διὸ καὶ ὁ
Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ [9]ὄνομα τὸ
10 ὑπὲρ πᾶν ὄνομα· [i]ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ
11 κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, [k]καὶ
πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χρι-
12 στὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός. [l]Ὥςτε, ἀγαπητοί μου,
καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου
μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ [12]μου,
μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζ-
13 εσθε· [l][13]ὁ Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν
14 καὶ τὸ [13]ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. [m]πάντα ποιεῖτε
15 χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν. [n]ἵνα γένησθε ἄ-
μεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα [15]ἐν μέσῳ
γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης· ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς

a ch. 3. 16. Ro.12.10,16; & 15. 5. 1Cor. 1. 10. 1 Pet. 3. 8.
b Rom.12.10. 1 Pet. 5. 5.
c 1Cor.10.24; & 13. 5.
d Mat. 11. 29. Jno. 13. 15. 1 Pet. 2. 21. 1 Jno. 2. 6.
e Jno.1. 1, 2; & 17. 5. 2 Cor. 4. 4. Col. 1. 15. Heb. 1. 3.
f Ps. 22. 6. Isa. 42. 1, 49. 3, 6; 52. 13; & 53. 3, 11. Ezek. 34. 23. Zech. 3. 8. Mat. 20. 28. Mar. 9. 12. Lu. 22. 27. Jno. 13. 14. Rom. 1. 3; & 15. 3, 8. Gal. 4. 4.
g Mat. 26. 39, 42. Jno. 10. 18. Heb. 2. 9, 14, 17; 4. 15; 5. 8; & 12. 2.
h Isa. 53. 12. Jno. 10. 17; & 17. 1,—5. Act. 2. 33. Eph. 1. 21. Heb. 1. 4; & 2. 9.
i Isa. 45. 23. Rom. 14. 11. Rev. 5. 13.

k Jno. 13. 13. Act. 2. 36. Rom. 14. 9, 11. 1 Cor. 8. 6; & 12. 3. l 2 Cor. 3. 5. Heb. 13. 21. m Rom. 12. 17. 1 Pet. 2. 12; & 4. 9. n Mat. 5. 14, 15.

[30] ∾ εἴδετε. [1] ∾ τις. [1] ∾ τινα, M. [4] σκοπ-
εῖτε, M. [4] ἕκαστος, M. [5] = γὰρ. [6] ∾ φρονεῖτε.
[7] λαβὼν ἐν . . . ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν. [7] γενόμενος·
καὶ . . . ἄνθρωπος, εταπείνωσεν, &c. [9] ∾ τὸ ὄνομα.
[12] μου μετὰ φόβου καὶ τρόμου, τὴν, &c. [13] Θεὸς. [13] ἐν-
εργεῖν. ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας πάντα, &c. [15] ∾ μέσον.

a 2Cor.1.14. Gal. 2. 2. φωστῆρες ἐν κόσμῳ, [a]λόγον ζωῆς ἐπέχοντες· εἰς καύχ- 16
1Thes.2.19; & 3.5. ημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον,
οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα.
b 2Cor.7.4. 2Tim.4.6. [b]Ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ 17
τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν· τὸ 18
δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε, καὶ συγχαίρετέ μοι.
c Act.16.1. Rom.16.21. [c]Ἐλπίζω δὲ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ, Τιμόθεον ταχέως πέμψαι 19
1Thes.3.2. ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ [19]εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα 20
γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅςτις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμν-
d 1Cor.10.24; & 13.5. ήσει· [d]οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ [21]τὰ Ἰησοῦ 21
2Tim.4.10, 16. Χριστοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι, ὡς 22
πατρὶ τέκνον, σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον.
τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ 23
e ch. 1. 25. Philem.22. ἐμέ, ἐξαυτῆς· [e]πέποιθα δὲ ἐν Κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς 24
f ch. 4. 18. Philem. 2. ταχέως ἐλεύσομαι. [f]Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, Ἐπα- 25
φρόδιτον τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν καὶ συστρατιώτην
μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας
μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας 26
ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε ὅτι ἠσθένησε. καὶ 27
γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ· ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸν
ἠλέησεν· οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ
g 1Cor.9.14; & 16.18. λύπην ἐπὶ [27]λύπην σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα 28
Gal. 6. 6. αὐτόν, ἵνα ἰδόντες [28]αὐτὸν πάλιν, χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπ-
1Thes.5.12. 1Tim.5.17. ότερος ὦ. [g]προςδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν Κυρίῳ μετὰ 29
Heb.13.17. h 1Cor.16.17. πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε· [h]ὅτι 30
i ch. 4. 4. 2Cor.13.11. διὰ τὸ ἔργον [30]τοῦ Χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισε,
1Thes.5.16. [30]παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀναπληρώσῃ τὸ ὑμῶν
Jam. 1. 2. 1Pet.4.13. ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

III. [i]Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ· τὰ αὐτὰ 1
k Isa.56.10. 2Cor.11.13. γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές.
l Deut.10.16; & 30. 6. [k]Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, 2
Jno. 4. 24. βλέπετε τὴν κατατομήν. [l]ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομή, 3
Rom. 2. 29; & 4.11,12. οἱ πνεύματι [3]Θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν Χρι-
Col. 2. 11.

[19] ἐμψυχῶ, M. [21] τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, M.
[27] λύπῃ, M. [28] αὐτόν, πάλιν χαρῆτε, &c. [30] — τοῦ
Χριστοῦ. [30] ∾ παραβουλευσάμενος, M. [3] ∾ Θεοῦ.

στῷ Ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες· [a]καίπερ ἐγὼ
4 ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. Εἴ τις δοκεῖ ἄλλος
5 πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον· [b]περιτομῇ ὀκταήμερος,
6 ἐκ γένους Ἰσραὴλ, φυλῆς Βενιαμὶν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραί-
ων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος, [c]κατὰ ζῆλον διώκων τὴν
ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος
7 ἄμεμπτος. [d]Ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ
8 τὸν Χριστὸν ζημίαν. [e]ἀλλὰ [8]μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι
πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστ-
οῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου μου, (δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην,
9 καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω, [f]καὶ
εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου,
ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ [9,10]δικαιοσύνην
10 ἐπὶ τῇ πίστει·) [g]τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν
τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθη-
11 μάτων αὐτοῦ, [10]συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴπως
12 καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν. [h]οὐχ ὅτι
ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι· διώκω δὲ, εἰ καὶ κατα-
13 λάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ [12]Χριστοῦ. ἀδελφοὶ,
14 ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατειληφέναι· [i]ἓν δὲ, τὰ
μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκ-
τεινόνενος, κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω
15 κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. [k]Ὅσοι οὖν τέλειοι,
τοῦτο φρονῶμεν· καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ
16 Θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει· [l]πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ
17 στοιχεῖν.[16] [m]Συμμιμηταί μου γίνεσθε, ἀδελφοὶ, καὶ σκοπ-
εῖτε τοὺς οὕτω περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς.
18 [n]πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν,
νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ
19 Χριστοῦ· [o]ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ
ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες.
20 [p]ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ
καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν,

a Act. 23. 6; & 26.4,5. Rom. 11. 1, 2Cor. 11. 18. 21, 22.
b Gen. 17. 12; & 49. 27.
c Act. 8. 3; 9. 1; & 22. 4. Gal. 1. 13. 1Tim. 1. 13.
d Mat. 13. 44.
e Isa. 53. 11. Jno. 17. 3. Col. 2. 2.
f Rom. 1. 17; 3. 21, 22; 9. 30; & 10. 3.
g Rom. 6. 3..5; & 8. 17. 2Cor. 4. 10, 11. 2Tim. 2. 11, 12. 1 Pet. 4. 13.
h 1Tim. 6. 12. Heb. 12. 23.
i 1Cor. 9. 24. 2Tim. 4. 7. Heb. 3. 1.
k Ro. 14. 3, 4. 1 Cor. 2. 6; & 14. 20.
l ch. 2. 2. Rom. 12. 16, & 15. 5, 7. 1Cor. 1. 10. Gal. 6. 16. 1 Pet. 3. 8.
m 1Cor. 4. 16; & 11. 1. 1Thes. 1. 6. 2Thes. 3. 9. 1 Pet. 5. 3.
n Rom. 16. 17. Gal. 6. 12.
o Hos. 4. 7. Rom. 3. 5; & 16. 18. 2Cor. 11. 12, 15. Gal. 6. 13.
p 1 Cor. 1. 7. Eph. 2. 6. Col. 3. 3. 1Thes. 1. 10. Titus 2. 13. Heb. 13. 14.

[8] μενοῦνγε, *M.* [9,10] δικαιοσύνην· ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ, &c.
[10] ◊ συμμορφιζόμενος. [12] τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, *M.*
[16] † κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. ins. in *M.*

a 1Cor.15.26, [a]δς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν 21
27,43,49..51. [21]σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐν-
Col. 3. 4. 1 Jno. 3. 2. έργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ
IV. πάντα. [b]Ὥςτε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, 1
b ch. 2. 16. 2Cor. 1. 14. χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτω στήκετε ἐν Κυρίῳ, ἀγαπ-
1Thes.2.19, 20. ητοι. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ Συντύχην παρακαλῶ, τὸ 2
αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ· [3]ναὶ ἐρωτῶ καὶ σὲ, σύζυγε 3
c ch. 1. 27. γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ
Ps. 69. 28. Dan. 12. 1. συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν
Lu. 10. 20. Rev. 3. 5; συνεργῶν μου, [c]ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς.
13.8; 20.12; & 21. 27. [d]Χαίρετε ἐν [4]Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε. 4
d ch. 3. 1. [e]τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ Κύριος 5
1Thes.5.16. e 1Cor.10.11. ἐγγύς· [f]μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ 6
Heb.10.25. 2 Pet. 3.8,9. καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωρ-
f Mat. 6. 25. 1Tim.6.8,17. ιζέσθω πρὸς τὸν Θεόν· [g]καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερ- 7
1Pet. 5. 7. έχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ
g Jno. 14. 27. Rom. 5. 1. νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
Eph. 2. 14. h Rom.12.17; [h]Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοὶ, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, 8
& 13. 13. 1Thes.4.3..5. ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνὰ, ὅσα προςφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις
i Rom. 15.33. ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε· [i]ἃ καὶ ἐμάθετε 9
2Cor.13.11. καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἴδετε ἐν ἐμοὶ, ταῦτα
πράσσετε· καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.
k 2 Cor. 11.9. [k]Ἐχάρην δὲ ἐν Κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνε- 10
θάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρ-
l 1Tim.6.6,8. εῖσθε δέ. [l]οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω· ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, 11
m 1Cor.4.11. ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. [m]οἶδα [12]καὶ ταπεινοῦσθαι, 12
2Cor.11 27. οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι,
καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερ-
n ch. 1. 7. εῖσθαι· πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με.[13] [n]Πλὴν 13
καλῶς ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. 14
o 2Cor.11.8,9 [o]οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς, Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐ- 15
αγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκ-
κλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ

[21] † εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ, ins. in *M.* [3] καὶ, *M.*
[4] Κυρίῳ· πάντοτε, πάλιν. &c. [12] δὲ, *M.* [13] † Χριστῷ. ins. in *M.*

16 ὑμεῖς μόνοι· ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς
17 τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε. [a]οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, a Rom. 15. 28. Titus 3. 14.
ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον
18 ὑμῶν. [b]ἀπέχω δὲ πάντα, καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι, b 2 Cor. 9. 12. Heb. 13. 16.
δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐ-
19 ωδίας, θυσίαν δεκτήν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ. [c]ὁ δὲ Θεός c 2 Cor. 9. 8.
μου [19]πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸν πλοῦτον
20 αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τῷ δὲ Θεῷ καὶ πατρὶ
ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
21 Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀσπάζ-
22 ονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί· ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες
23 οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας. Ἡ χάρις
τοῦ Κυρίου [23]ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.
[23]ἀμήν.

19 ∾ πληρώσαι. 23 = ἡμῶν. 23 = ἀμήν

THE

EPISTLE OF ST. PAUL TO THE COLOSSIANS.

By whom Christianity was first introduced to the Colossians, we have no certain information. There is reason to suppose from two passages in it (ch. i. 4, 7; and ii. 1), that St. Paul *was not* the founder; but Lardner, Tomline, and others are of opinion that there is very strong presumptive evidence that he *was* its founder. It seems, however, from the Epistle itself that the founder of the Church was *Epaphras*, and that St. Paul had never visited it.

This Epistle alludes to certain difficulties that had arisen from the errors of false judaizing teachers among the Colossians. He meets these errors thus:—

Man's only hope of salvation is founded on the atonement of Christ—the all-perfect, all-sufficient, and eternal:—and by the inculcation of this truth the Apostle overthrows the arguments of false teachers, who preached the Mosaic law and the opinions of the Gnostics, as inconsistent with the perfection of the Saviour's character. The epistle concludes with a suitable exhortation.

Respecting the date of the epistle, we have internal evidence, which fixes it as contemporary with the epistle to the Ephesians, with which its contents mainly agree. It was written in A. D. 61 or 62.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ.

---

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος I.
2 Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, [a] τοῖς ἐν [1] Κολοσσαῖς ἁγίοις
καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη
ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν [καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.] [2]
3 [b] Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ [3] καὶ πατρὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ [3] Χριστοῦ πάντοτε, [3] περὶ ὑμῶν προςευχόμενοι·
4 [c] ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ
5 τὴν ἀγάπην [4] τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, [d] διὰ τὴν
ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προ-
ηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου,
6 [e] τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ [6] κόσμῳ,
καὶ ἔστι καρποφορούμενον [6] καὶ αὐξανόμενον, καθὼς καὶ
ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν
7 τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ· [f] καθὼς [7] καὶ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ
τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ
8 [7] ὑμῶν διάκονος τοῦ Χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν
9 ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. [g] Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ἀφ'
ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ πανόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προς-
ευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν
τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευ-
10 ματικῇ, [h] περιπατῆσαι [10] ἀξίως τοῦ Κυρίου εἰς πᾶσαν
ἀρέσκειαν· ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ
11 αὐξανόμενοι [10] τῇ ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ· ἐν πάσῃ δυνάμει

a Rom. 1. 7. Gal. 1. 3. Eph. 1. 2. 1 Pet. 1. 2.
b Eph. 1. 15. Philip. 1. 3. 1 Thes. 1. 2. 2 Thes. 1. 3.
c Eph. 1. 15. Philem. 5.
d 1 Pet. 1. 4.
e Mar. 4. 8. Jno. 15. 16. Act. 6. 7; 12. 24; & 19. 20.
f [illegible]h. 4. 12. Philem. 23.
g Rom. 12. 2. 1 Cor. 1. 5. Eph. 1. 15; & 5. 10, 17.
h Gen. 17. 1. Eph. 4. 1. Philip. 1. 27. 1 Thes. 2. 12.

[1] ∾ Κολασσαῖς. [2] The words between brackets are omitted in the Vatican, Cambridge, and some other good MSS., and in the Syriac and Æthiopic versions, and are removed from the text by Griesbach. [3] + καί. [3] Χριστοῦ, πάντοτε περί. [3] ∾ ὑπέρ. [4] ∾ ἣν ἔχετε. [6] ∾ κόσμῳ ἐστι. [6] καὶ αὐξανόμενον, om. in M. [7] = καί. [7] ∾ ἡμῶν. [10] + ὑμᾶς, ins. in M. [10] ∾ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν, M.

δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν
ὑπομονὴν καὶ [11] μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς· [a] εὐχαριστ- 12
οῦντες τῷ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ
κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί.
[b] Ὃς ἐῤῥύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ 13
μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτ-
οῦ· [c] ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν,[14] τὴν ἄφεσιν τῶν 14
ἁμαρτιῶν· [d] ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρω- 15
τότοκος πάσης κτίσεως· [e] ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, 16
τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ
τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε
ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται· καὶ 17
αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συν-
έστηκε· [f] καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς 18
ἐκκλησίας· ὅς ἐστιν ἀρχὴ, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν,
ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων· [g] ὅτι ἐν αὐτῷ 19
εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, [h] καὶ δι' αὐτοῦ 20
ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ
τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, [20] δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ
τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν οὐρανοῖς. [i] καὶ ὑμᾶς, ποτὲ ὄντας 21
ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις
τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν [k] ἐν τῷ σώματι 22
τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς
ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ·
[l] εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ 23
μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου οὗ
ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ [23] τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ
τὸν οὐρανόν οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος.
[m] Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασιν [24] ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ 24
ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ
ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκ-
κλησία· [n] ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν 25

a Act. 26. 18.
b Mat. 3 17; & 17. 5. Eph. 2. 4; & 6. 12. 1Thes. 2. 12. Heb. 2. 14. 1 Pet. 2. 9. 2 Pet. 1. 17.
c Eph. 1. 7. Heb. 9. 14. 1 Pet. 1. 19.
d Jno. 14. 9. 2 Cor. 4. 4. Philip. 2. 6. Heb. 1. 3. Rev. 3. 14.
e Jno. 1. 3. Rom. 11. 36. 1 Cor. 8. 6. Eph. 1. 21; & 3. 9. Heb. 1. 2. 1 Pet. 3. 22.
f Act. 26. 23. 1Cor. 15. 20, 23. Eph. 1. 22; 4. 15; & 5. 23. Rev. 1. 5.
g ch. 2. 9. Jno. 1. 16; & 3. 34, 35.
h Jno. 16. 33. Act. 10. 36. Rom. 5. 1, 10 2Cor. 5. 18. Eph. 1. 10; & 2. 14, 16. 1 Jno. 4. 10.
i Eph. 2. 1, 2, 12.
k Lu. 1. 75. Eph. 1. 4; 2. 15; & 5. 26, 27. 2 Tim. 1. 9. Heb. 5. 7. Titus 2. 14.
l Jno. 15. 6.
m Rom. 12. 5. 1Cor. 12. 27. 2Cor. 1. 5, 6; 4. 10, 11; & 7. 4. Eph. 1. 23; 3. 1. 13; 4. 12; & 5. 23. Philip. 2. 17; & 3. 10. 2 Tim. 1. 8; & 2. 10.
n Eph. 3. 2.

[11] *μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς εὐχαριστοῦντες.* [14] + *διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ*, ins. in *M.* [20] — *δι' αὐτοῦ.* [23] = *τῇ* [24] + *μου*, ins. in *M.*

τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, πληρῶσαι τὸν
26 λόγον τοῦ Θεοῦ, [a]τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ a Mat.13.11. Rom.16.25.
τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς Eph.1.9; & 3.9.
27 ἁγίοις αὐτοῦ· [b]οἷς ἠθέλησεν ὁ Θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ 2Tim.1.10.
πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνε- Titus 1.2,3. 1 Pet. 1.20.
28 σιν, ὅς ἐστι Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης· [c]ὃν b Rom. 9.23. 2Cor. 2.14.
ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, Eph. 1.7; & 3.8.
καὶ διδάσκοντες [28]πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα 1 Tim. 1.1.
παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ·[28] c 2Cor. 11.2. Eph. 5.27.
29 εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ
1 τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει. [d]Θέλω γὰρ ὑμᾶς II.
εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαο- d Philip.1.30. 1Thes. 2.2.
δικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί· e Isa. 53.11. Jer.9.23,24.
2 [e]ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, [2]συμβιβασθέντες Jno. 17.3. 2 Cor. 1.6.
ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς Philip. 3.8.
συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ [καὶ f 1Cor. 1.24. g ver. 18.
3 πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ][2] [f]ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ Eph. 5.6.
4 τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. [g]Τοῦτο δὲ λέγω, h 1 Cor. 5.3; & 14.40.
5 ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. [h]εἰ γὰρ i 1Thes. 4.1. Jude 3.
καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαί- k 1 Cor. 1.5. Eph. 2.21,
ρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς 22; & 3.17. l ver. 20.
6 Χριστὸν πίστεως ὑμῶν. [i]ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Mat. 15.2. Rom.16.17.
7 Ἰησοῦν τὸν Κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, [k]ἐῤῥιζωμένοι καὶ Gal. 4.3, 9. Heb. 12.9.
ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, και βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, m ch. 1.19.
καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες [7]ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. Jno. 1.14. n Jno. 1.16.
8 [l]Βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς Rom.8.38. Eph. 1.21.
φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν o ch. 3. 8, 9. Deut.10.16;
ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ & 30.6. Jer. 4.4.
9 Χριστόν. [m]ὅτι ἐν αυτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Rom. 2.29; & 6.6.
θεότητος σωματικῶς, [n]καί ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι· Eph. 4.22.
10 ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· [o]ἐν ᾧ καὶ Philip. 3.3.

[28] — *πάντα ἄνθρωπον.* [28] † Ἰησοῦ ins. in *M.* [2] *συμβιβασθέντων, M.* [2] The MSS. vary so much respecting the bracketed words, that Griesbach considers them altogether spurious. The Alexandrine and Paris (C.) MSS. read *πατρὸς τοῦ Χριστοῦ*; the Syriac, Coptic, Arabic, and Latin Vulgate versions have the reading of some MSS. *πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ.* [7] — *ἐν αὐτῇ.*

περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει 11
τοῦ σώματος [11]τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ,
[a]συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι· ἐν ᾧ καὶ συν- 12
ηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ τοῦ
ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ [12]νεκρῶν· [b]καὶ ὑμᾶς, νεκροὺς ὄντας 13
[13]ἐν τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς
ὑμῶν, [13]συνεζωοποίησε σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος [13]ἡμῖν
πάντα τὰ παραπτώματα· [c]ἐξαλείψαςτὸ καθ' ἡμῶν χειρό- 14
γραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ
ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προςηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· [d]ἀπ- 15
εκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐδειγμάτισεν
ἐν παῤῥησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.

[e]Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν 16
μέρει ἑορτῆς ἢ νουμηνίας ἢ σαββάτων· [f]ἅ ἐστι σκιὰ τῶν 17
μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα [17]Χριστοῦ. [g]μηδεὶς ὑμᾶς κατα- 18
βραβευέτω, θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν
ἀγγέλων, ἃ [18]μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος 19
ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, [h]καὶ οὐ κρατῶν τὴν
κεφαλὴν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα, διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συν-
δέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν
αὔξησιν τοῦ Θεοῦ. [i]Εἰ [20]ἀπεθάνετε σὺν [20]Χριστῷ ἀπὸ 20
τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογ-
ματίζεσθε· "Μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς;" ([k]ἅ 21
ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει,) κατὰ τὰ ἐντάλ- 22
ματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων· [l]ἅτινά ἐστι λόγον 23
μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ
καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν
III. τῆς σαρκός. [m]Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ τὰ ἄνω 1
ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος· 2
τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. [n]ἀπεθάνετε γὰρ, 3
καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ·
[o]ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ [4]ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς 4
σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.

a Rom. 6. 3, 4. Eph. 1. 19; & 3. 7. Gal. 3. 27.
b Eph. 2. 1, 11.
c Eph. 2. 5, 15.
d Gen. 3. 15. Psa. 68. 18. Isa. 53. 12. Mat. 12. 29. Lu. 11. 22. Jno. 12. 31; & 16. 11. Eph. 4. 8; & 6. 12. Heb. 2. 14.
e Lev. 11. 2; & 23. 2. Rom. 14. 2. Gal. 4. 10.
f Heb. 8. 5; & 10. 1.
g Jer. 29. 8. Ezek. 13. 3. Mat. 24. 4. Eph. 5. 6. 2 Thes. 2. 3. 1 Jno. 4. 1.
h Eph. 4. 15.
i ver. 8. Rom. 6. 3, 5; & 7. 4, 6. Gal. 2. 19; & 4. 9.
k Isa. 29. 13. Mat. 15. 9. Tit. 1. 14.
l ver. 18. 1 Tim. 4. 8; & 5. 23.
m ch. 2. 12. Ps. 110. 1. Rom. 6. 5. Eph. 1. 20; & 2. 6.
n Rom. 6. 2; & 8. 24. 2 Cor. 5. 7; Gal. 2. 20.
o 1 Cor. 15. 43. Philip. 3. 21. 1 Jno. 3. 2.

[11] † τῶν ἁμαρτιῶν, ins. in *M*. [12] † τῶν, ins. in *M*. [13] — ἐν. [13] ∾ συνεζωοποίησεν ὑμᾶς (or ἡμᾶς) σὺν, &c. [13] ὑμῖν, *M*. [17] † τοῦ, ins. in *M*. [18] = μή. [20] † οὖν, ins. in *M*. [20] † τῷ, ins. in *M*. [4] ∾ ὑμῶν.

5 [a] Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς,
πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν
6 πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία· [b] δι' ἃ ἔρχεται ἡ
7 ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· [c] ἐν οἷς καὶ
8 ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν [7] αὐτοῖς· [d] νυνὶ
δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν,
βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν· [e] μὴ
9 ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους· ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν
ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, [f] καὶ ἐνδυσάμενοι
10 τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα
11 τοῦ κτίσαντος αὐτόν· [g] ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδ-
αῖος· περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία· βάρβαρος, Σκύθης· δοῦλ-
ος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ [11] τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός.
12 [h] Ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπ-
ημένοι, σπλάγχνα [12] οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπειν-
13 οφροσύνην, πρᾳότητα, μακροθυμίαν· ([i] ἀνεχόμενοι ἀλ-
λήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ
μομφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτω καὶ
14 ὑμεῖς·) [k] ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, [14] ἥτις ἐστὶ
15 σύνδεσμος τῆς τελειότητος· [l] καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ [15] Χριστοῦ
βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν
16 ἑνὶ σώματι· καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. [m] Ὁ λόγος τοῦ
Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν [16] πλουσίως· ἐν πάσῃ σοφίᾳ
διδάσκοντες, καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ
ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν
17 [16] ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ [16] Θεῷ· [n] καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ποι-
ῆτε, ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι [17] Κυρίου
Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ [17] καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ.
18 [o] Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς [18] ἀνδράσιν, ὡς ἀν-
19 ῆκεν ἐν Κυρίῳ. [p] οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας,

a Rom. 6. 13; 7.5, 23, 8.13. Eph. 4. 22; & 5. 3, 5. 1 Thes. 4. 5.
b 1 Cor. 6. 10. Eph. 5. 6. Gal. 5. 19. Rev. 22. 15.
c Rom. 6. 19, 20; & 7. 5. 1 Cor. 6. 11. Eph. 2. 1. Tit. 3. 3.
d Rom. 6. 4. Eph. 4. 22. Heb. 12. 1. 1 Pet. 2. 1. Jam. 1. 21.
e Eph. 4. 22, 25, 29; & 5. 4.
f Gen. 1. 26. Rom. 6. 4. Eph. 2. 10; & 4. 24
g Rom. 10. 12. 1 Cor. 7. 21, 22. Gal. 3. 28; 5. 6; & 6. 15.
h Eph. 4. 32; & 6. 11. Gal. 5. 22. 1 Thes. 1. 4.
i Mat. 6. 14. Eph. 4. 32.
k ch. 2. 2. Jno. 3. 34; & 15. 12. Eph. 4. 3; & 5. 2. 1 Thes. 4. 9. 1 Jno. 3. 23; & 4. 21.
l Eph. 4. 4. Philip. 4. 7.
m 1 Cor. 14. 26. Eph. 5. 19.
n Rom. 1. 8. 1 Cor. 10. 31. Eph. 5. 20. 1 Thes. 5. 18. Heb. 13. 15.
o 1 Cor. 14. 34. Eph. 5. 22. 1 Pet. 3. 1.
p Eph. 5. 25. 1 Pet. 3. 7.

[7] ∾ τούτοις· [11] — τὰ. [12] οἰκτιρμῶν, *M.* [14] ∾ ὅ. [15] Θεοῦ, *M.* [16] πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ· διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς ὕμνοις ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες, &c. [16] τῇ καρδίᾳ, *M.* [16] ∾ Κυρίῳ· [17] = Κυρίου. [17] — καὶ. [18] † ἰδίοις, ins. in *M.*

a Eph. 6. 1. καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. [a]Τὰ τέκνα, ὑπακούετε 20
τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον
b Eph. 6. 4. [20]ἐν Κυρίῳ. [b]Οἱ πατέρες, μὴ [21]ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, 21
c Eph. 6. 5. 1 Tim. 6. 1. ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. [c]Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα 22
Tit. 2. 9. 1 Pet. 2. 18. τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν [22]ὀφθαλμοδουλείαις ὡς
ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι
τὸν [22]Κύριον. καὶ πᾶν [23]ὅ,τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς 23
ἐργάζεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες, ὅτι 24
d Act. 10. 34. Rom. 2. 11. 1 Pet. 1. 17. ἀπὸ Κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονο-
μίας· τῷ [24]γὰρ Κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. [d]ὁ [25]δὲ ἀδικ- 25
IV. ῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε· καὶ οὐκ ἔστι προςωποληψία. [e]Οἱ 1
e Eph. 6. 9. κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχ-
εσθε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε Κύριον ἐν οὐρανοῖς.

f Lu. 18. 1. [f]Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ, 2
Rom. 12. 12. ἐν εὐχαριστίᾳ· [g]προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα 3
Eph. 6. 18. 1 Thes. 5. 17. ὁ Θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστ-
g ch. 1. 26; & 2. 2. ήριον τοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι· ἵνα φανερώσω αὐτό, 4
Mat. 13. 11. 1 Cor. 4. 1; ὡς δεῖ με λαλῆσαι. [h]Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς 5
& 16. 9. 2 Cor. 2. 12. ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. [i]ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε 6
Eph. 6. 19. 2 Thes. 3. 1. ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ
h Eph. 5. 15, 16. ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.
1 Thes. 4. 12. i ch. 3. 16. [k]Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπ- 7
Mar. 9. 50. k Act. 20. 4. ητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν
Eph. 6. 21. 2 Tim. 4. 12 Κυρίῳ· ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα [s]γνῷ 8
l Philem. 10. τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν· [l]σὺν 9
m Act. 15. 37; 19. 29; & 27. 2. Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ
2 Tim. 4. 11. Philem. 24. ὑμῶν· πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε. [m]Ἀσπάζεται ὑμᾶς 10
Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου. καὶ Μάρκος ὁ ἀνεψι-
ὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς· (ἐὰν ἔλθῃ πρὸς
ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν·) καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος,
οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς· οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν 11
n ch. 1. 7. Rom. 15. 30. Philem. 23. βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία.
[n]Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς, ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος Χριστοῦ, 12

[20] ἐν τῷ Κυρίῳ, M. [21] ∾ παροργίζετε. [22] ∾ ὀφθαλμοδουλείᾳ. [22] ∾ Θεόν· M. [23] ∾ ὃ ἐάν. [24] = γάρ. [25] ∾ γὰρ [s] ∾ γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν.

πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς,
ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ [12]πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι
13 τοῦ Θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει πολὺν πόνον
ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει.
14 [a]Ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ a 2Tim. 4. 10, 11.
15 Δημᾶς. [b]Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ Philem. 24.
16 Νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν. [c]καὶ b Rom. 16. 5. 1Cor. 16. 19.
ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε, ἵνα c 1Thes. 5. 27.
καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ
17 Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. [d]καὶ εἴπατε Ἀρχ- d Philem. 2
ίππῳ· Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἵνα
αὐτὴν πληροῖς.
18 [e]Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. μνημονεύετέ μου e 1Cor. 16. 21 2Thes. 3. 17.
19 τῶν δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν.[19] Heb. 13. 3.

[12] ∾ πεπληροφορημένοι. [19] Ἀμήν, M.

THE

FIRST EPISTLE OF ST. PAUL TO THE THESSALONIANS.

CHRISTIANITY was first planted at Thessalonica A. D. 50, by St. Paul, who formed a church there composed of Jews and Gentiles (Acts xvii. 1—10). The Apostle was driven thence to Berœa and to Athens by the furious opposition of the unbelieving Jews. From Athens he proceeded to Corinth (ch. xvii. 11—xviii. 1—5). Unable himself to visit the Thessalonians he sent Silas and Timothy in his stead, who rejoined him at Corinth and gave him an account of their mission. This epistle is the result chiefly of the information thus furnished to him by those missionaries.

The design of the epistle is,—to confirm the Thessalonians in their faith by supporting the evidences of the Christian religion against the reasonings of philosophers and men of learning, who argued against the improbability of the facts, the folly of the doctrines, and the superstition of the discipline. St. Paul in all his epistles enforces Christian morality upon Christian principles; but in this epistle he enters into the evidences on which those principles were founded. *Townsend.*

This epistle, if not the earliest, was at any rate one of the earliest epistles written by St. Paul. The Commentators very generally assign it to the year A. D. 51.

ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

---

1 [a] Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ I.
Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ πατρὶ καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ· a Rom. 1. 7. 2 Cor. 1. 19.
χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη [1] ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ Eph. 1. 2. 1 Pet. 1. 2;
Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. & 5. 12.
2 [b] Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, b Rom. 1. 8, 9.
μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν [2] προσευχῶν ἡμῶν, Eph. 1. 16. 2 Thes. 1. 3.
3 [c] ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πί- Philip. 1. 3. c Jno. 6. 29.
στεως, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς
τῆς ἐλπίδος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔμπροσθεν
4 τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν· [d] εἰδότες, ἀδελφοὶ ἠγαπη- d 2 Thes. 2. 13
5 μένοι ὑπὸ Θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν· [e] ὅτι τὸ εὐαγγέλιον e ch. 2. 1.
ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη [5] εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ 1 Cor. 2. 4; & 4. 20.
ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ 2 Cor. 6. 6.
πολλῇ· καθὼς οἴδατε οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς.
6 [f] καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ Κυρίου, f Act. 5. 41.
δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύ- 1 Cor. 4. 16; & 11. 1.
7 ματος ἁγίου· ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς [7] τύπους πᾶσι τοῖς Philip. 3. 17. 2 Thes. 3. 9.
8 πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ [7] τῇ Ἀχαΐᾳ. [g] ἀφ' Heb. 10. 34. g Rom. 1. 8.
ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου οὐ μόνον ἐν τῇ
Μακεδονίᾳ καὶ [8] Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ [8] καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ
πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξελήλυθεν· ὥστε μὴ χρείαν
9 ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. [h] αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγ- h 1 Cor. 12. 2.
γέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον [9] ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς

[1] — ἀπὸ Θεοῦ ... Χριστοῦ. [2] προσευχῶν ἡμῶν ἀδιαλείπτως, μνημονεύοντες, &c. [5] ∾ πρὸς. [7] ∾ τύπον. [7] ∾ ἐν τῇ. [8] ∾ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ. [8] = καί. [9] ἔχομεν, M.

ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν
Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, [a]καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ 10
ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ [10]τῶν νεκρῶν, Ἰησοῦν,
τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

II. [b]Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν 1
πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν· [c]ἀλλὰ [2]προπαθόντες 2
καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπποις, ἐπαῤῥησι-
ασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγ-
γέλιον τοῦ Θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. [d]ἡ γὰρ παράκλησις 3
ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ·
[e]ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πιστευθῆναι 4
τὸ εὐαγγέλιον, οὕτω λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέ-
σκοντες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν.
[f]οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς 5
οἴδατε· οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, Θεὸς μάρτυς· [g]οὔτε 6
ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν οὔτε ἀπ'
ἄλλων· (δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς Χριστοῦ ἀπό-
στολοι·) [h]ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν. ὡς ἂν 7
τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, [i]οὕτως, [8]ὁμειρόμενοι 8
ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγ-
γέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι
ἀγαπητοὶ ἡμῖν [8]γεγένησθε. [k]μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, 9
τὸν κόπον ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς [9]καὶ ἡμέρας
ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐ-
κηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ. ὑμεῖς μάρτ- 10
υρες καὶ ὁ Θεός, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως
ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν· καθάπερ οἴδατε, ὡς 11
ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλ- 12
οῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι, [l]καὶ μαρτυρούμενοι
εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος
ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. [m]διὰ τοῦτο 13
καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παρα-
λαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδέξασθε, οὐ

a Mat. 3. 7. Act. 1. 11; & 2. 24. Rom. 5. 9. Philip. 3. 20. 2 Thes. 1. 10. Rev. 1. 7.
b ch. 1. 5, 9.
c Act. 16. 22; & 17. 2. Philip. 1. 30. Col. 2. 1.
d 2 Cor. 7. 2.
e Gal. 1. 10; & 2. 7. 1 Tim. 1. 11, 12. Tit. 1. 3.
f Act. 20. 33. Rom. 1. 9; & 9. 1. 2 Cor. 1. 23; 2. 17; 4. 2; 7. 2; 11. 31; 12. 17. Gal. 1. 20. Philip. 1. 8. 1 Tim. 5. 21. 2 Tim. 4. 1.
g Joh. 5. 41, 44; & 12. 43. 2 Thes. 3. 8, 9.
h 1 Cor. 2. 3; 9. 1, &c. 2 Cor. 10. 1, 2, 10, 11; & 13. 4.
i 2 Cor. 12. 15.
k Act. 18. 3; & 20. 34. 1 Cor. 4. 12. 2 Cor. 11. 9; & 12. 13. 2 Thes. 3. 8.
l 1 Cor. 7. 20. Eph. 4. 1. Philip. 1. 27. Col. 1. 10.
m Mat. 10. 40. Gal. 4. 14. 2 Pet. 3. 2.

[10] τῶν, om. in *M.* [2] † καὶ, ins. in *M.* [8] ∾ ἱμειρόμενοι, *M.* [8] ∾ ἐγενήθητε. [9] † γὰρ, ins. in *M.*

λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ, καθώς ἐστιν ἀληθῶς, λόγον
14 Θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. [a]ὑμεῖς a Act.17.5,13. Heb.10.34.
γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοὶ, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ
Θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι
[14]τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν,
15 καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, [b]τῶν καὶ τὸν Κύριον b Mat.23.34, 37.
ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν καὶ τοὺς [15]προφήτας, καὶ ἡμᾶς Lu. 13. 33.
ἐκδιωξάντων, καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρ- Act. 7. 52.
16 ώποις ἐναντίων, [c]κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι c Mat.23.32. Act. 13.50;
ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας 14.5,19; 17.
πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. 5,13; 18.12; 19.9; & 21.
17 Ἡμεῖς δὲ, ἀδελφοὶ, ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς 21, 22.
καιρὸν ὥρας, προςώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπου-
δάσαμεν τὸ πρόςωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ.
18 [d][18]διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, (ἐγὼ μὲν Παῦλος,) d Rom.1.13; & 15.22.
19 καὶ ἅπαξ καὶ δίς· καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. [e]τίς e 2Cor. 1. 14.
γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς ἢ χαρὰ ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ Philip.2.16; & 4. 1.
καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ [19]Χριστοῦ
20 ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ
1 ἡ χαρά. Διὸ μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν καταλειφ- III.
2 θῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι, [f]καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον, τὸν f Act. 16. 1.
ἀδελφὸν ἡμῶν [2]καὶ συνεργὸν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ Rom. 16.21. Philip.2.19.
τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς καὶ παρακαλέσαι
3 [2]ὑμᾶς [2]ὑπὲρ τῆς πίστεως ὑμῶν, [g]τῷ μηδένα σαίνεσθαι g Act. 14. 22.
ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις· (αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο Eph. 3. 13. Philip.1.14.
4 κείμεθα· καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, 2 Tim. 3. 12.
ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε·)
5 [h]διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι h Philip.2.16.
τὴν πίστιν ὑμῶν, μήπως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων,
6 καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. Ἄρτι δὲ, ἐλθόντος
Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν καὶ εὐαγγελισαμένου
ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε
μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν,

[14] ταὐτὰ, *M.* [15] † ἰδίους, ins. in *M.* [18] ∾ Διότι.
[19] = Χρίστοῦ. [2] καὶ διάκονον τοῦ Θεοῦ καὶ συνεργὸν
ἡμῶν ἐν, *M.* [2] — ὑμᾶς. [2] ∾ περὶ, *M.*

καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς· διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελ- 7
φοί, ἐφ' ὑμῖν ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ
τῆς ὑμῶν πίστεως· ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε ἐν 8
Κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ Θεῷ ἀντ- 9
αποδοῦναι περὶ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν δι'
a Rom. 1. 10, 11; & 15. 23. ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν; [a]νυκτὸς καὶ ἡμέρας 10
ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον,
καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. Αὐτὸς 11
δὲ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
b ch. 5. 15. Χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς· [b]ὑμᾶς 12
δὲ [12]ὁ Κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς
ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς,
c ch. 5. 23. 1 Cor. 1. 8. Philip. 1. 10. 2 Thes. 2. 17. [c]εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιω- 13
σύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρ-
ουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ [13]Χριστοῦ μετὰ πάντων
τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

IV. [d][1]Λοιπὸν οὖν, ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦ- 1
d ch. 2. 12. Philip. 1. 27. μεν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ, [1]καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν τὸ
πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν καὶ ἀρέσκειν Θεῷ, [1]ἵνα περισσ-
εύητε μᾶλλον· οἴδατε γάρ, τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν 2
e Rom. 12. 2. Eph. 5. 17; 27. Philip 4. 8. ὑμῖν διὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. [e]τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα 3
τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν· ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς 4
πορνείας· εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι
f 1 Cor. 15. 34. Eph. 4. 17, 18. ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, [f]μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ 5
g 1 Cor. 6. 8. καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν· [g]τὸ μὴ ὑπερβαίνειν 6
καὶ πλεονεκτεῖν [6]ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ·
διότι ἔκδικος ὁ Κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ
h Lev. 11. 44; & 19. 2. Jno. 17. 19. 1 Cor. 1. 2. [6]προείπομεν ὑμῖν καὶ διεμαρτυράμεθα. [h]οὐ γὰρ ἐκάλ- 7
εσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ·
i Lu. 10. 16. 1 Cor. 7. 40. [i]τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν 8
Θεὸν τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς
[8]ἡμᾶς.

12 — ὁ Κύριος: others, ὁ Θεὸς: others, ὁ Κύριος Ἰησοῦς
13 = Χριστοῦ. 1 Τὸ λοιπὸν, *M.* 1 ∾ ἵνα καθὼς.
1 ∾ καθὼς καὶ περιπατεῖτε, ἵνα, &c. 6 ∾ ἐν τῷ.
6 ∾ προείπαμεν. 8 ∾ ὑμᾶς.

9 [a]Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν [9]ἔχετε γράφειν
ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾷν
10 ἀλλήλους· καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελ-
φοὺς τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς,
11 ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον· [b]καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχ-
άζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς [11]ἰδίαις
12 χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν· ἵνα περιπατ-
ῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν
ἔχητε.
13 [c]Οὐ [13]θέλομεν δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν
[13]κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ
14 μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. [d]εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι Ἰησοῦς
ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς [14]κοιμηθέντας
15 διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ. [e]τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγο-
μεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπό-
μενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν
16 τοὺς κοιμηθέντας. [f]ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι,
ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται
ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται
17 πρῶτον· [g]ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα
σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ
Κυρίου εἰς ἀέρα· καὶ οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα.
18 ὥςτε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

V.

1 [h]Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ
2 χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι· [i]αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε,
ὅτι [2]ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχ-
3 εται. [k]Ὅταν [3]λέγωσιν· Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια· τότε
αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥςπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν
4 γαστρὶ ἐχούσῃ· καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. [l]ὑμεῖς δὲ, ἀδελ-
φοί, οὐκ ἐστὲ ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης
5 καταλάβῃ· [m]πάντες [5]γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ
6 ἡμέρας· οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους. [n]ἄρα οὖν μὴ

a Mat. 22.36 Jno. 6. 45, 13.34; 14.26; & 15. 12. Eph. 5. 2. 1 Pet. 4. 8 1 Jno. 3. 11, 23; & 4. 21.
b Act. 20. 34. Eph. 4. 28. 2 Thes. 3. 7, 8, 12. 1 Pet. 4. 15.
c Lev. 19. 28. Deut. 14. 1. 2 Sa. 12. 20.
d 1 Cor. 15 13, 18.
e 1 Cor. 15. 22, 51.
f Mat. 24. 31. 1 Cor. 15. 51, 52. 2 Thes. 1. 7.
g Jno. 12. 26. 14. 3; & 17. 24. Act. 1. 9. Rev. 11. 12.
h Mat. 24. 3, 36.
i Mat. 24 42, 43. Mar. 13. 34, 35. Lu. 21. 34. 2 Pet. 3. 10. Rev. 3. 3; & 16. 15.
k Lu. 21. 34, 35. 2 Thes. 1. 9.
l Ephes. 5. 8.
m Lu. 16. 8. Rom. 13. 12. Eph. 5. 8.
n Mat. 24. 42; & 25. 13. Lu. 21. 34, 36. Ro. 13. 11, 12. 1 Cor. 15. 34. Eph. 5. 14. 1 Pet. 5. 8.

[9] ∾ ἔχομεν. [11] = ἰδίαις. [13] θέλω, M.
[13] ∾ κοιμωμένων. [14] κοιμηθέντας, διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει, &c.
[2] ἡ, om. in several MSS. [3] † γὰρ, ins. in M.: others, δὲ.
[5] — γὰρ, M.

καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ
νήφωμεν. ᵃοἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι· καὶ 7
οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν· ᵇἡμεῖς δὲ, ἡμέρας 8
ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγ-
άπης, καὶ περικεφαλαίαν, ἐλπίδα σωτηρίας· ᶜὅτι οὐκ 9
ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτ-
ηρίας διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᵈτοῦ ἀπο-
θανόντος ὑπὲρ ἡμῶν· ἵνα, εἴτε γρηγορῶμεν εἴτε καθ- 10
εύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε 11
ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε.
ᵉἘρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας 12
ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ, καὶ νουθετ-
οῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν 13
ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν· εἰρηνεύετε ἐν [13]ἑαυτοῖς.
ᶠΠαρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτ- 14
ους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν
ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ᵍὁρᾶτε, μή τις 15
κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ· ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν
διώκετε [15]καὶ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας. ʰΠάντοτε 16
χαίρετε. ⁱἈδιαλείπτως προσεύχεσθε· ᵏἐν παντὶ εὐχαρ- 17
ιστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς 18
ὑμᾶς. ˡΤὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε· προφητείας μὴ ἐξου- 20
θενεῖτε· ᵐπάντα [21]δὲ δοκιμάζετε· τὸ καλὸν κατέχετε· 21
ⁿἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. ᵒΑὐτὸς δὲ ὁ 22
Θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς· καὶ ὁλόκληρον 23
ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν
τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη.
ᵖπιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. 24
Ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ᵠἀσπάσασθε τοὺς 25
ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ʳὁρκίζω ὑμᾶς τὸν 26
Κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς [27]ἁγίοις 27
ἀδελφοῖς. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 28
μεθ' ὑμῶν.[28]

a Rom. 13. 13. b Isa. 59. 17. Rom. 13. 12. Eph. 6. 14. c Rom. 9. 22. 1 Pet. 2. 8. Jude 4. d Rom. 14. 8, 9. 2 Cor. 5. 15. e Rom. 16. 27. 1 Cor. 9. 11. & 16. 18. Gal. 6. 6. Philip. 2. 29. 1 Tim. 5. 17. Heb. 13. 7, 17. f Rom. 14. 1. Gal. 6. 1, 2. 2 Thes. 3. 6, 11, 12. g Mat. 5. 39. Rom. 12. 17. 1 Cor. 6. 7. Gal. 6. 10. 1 Pet. 3. 9. h Lu. 16. 20. Rom. 12. 12. Philip. 4. 4. i Lu. 18. 1. Rom. 12. 12. Eph. 6. 18. Col. 4. 2. k Eph. 5. 20. l 1 Cor. 14. 30. Eph. 4. 30. 2 Tim. 1. 6. m 1 Cor. 2. 11, 15. 1 Jno. 4. 1. n Philip. 4. 8. o ch. 3. 13. 1 Cor. 1. 8. Philip. 4. 9. p 1 Cor. 1. 9; & 10. 13. 2 Cor. 1. 18. 2 Thes. 3. 3. q Rom. 16. 16. 1 Cor. 16. 20. 2 Cor. 13. 12. 1 Pet. 5. 14. r Col. 4. 16.

[13] ∾ *αὐτοῖς*. [15] = *καί*. [21] — δὲ. [27] = ἁγίοις.
[28] + Ἀμήν, ins. in *M*.

THE

SECOND EPISTLE OF ST. PAUL TO THE THESSALONIANS.

This second Epistle, which was evidently written soon after the first, and also from Corinth, was occasioned by certain misunderstandings of the Thessalonians respecting some of the truths taught in it, as in ch. iv. 15, 17, and v. 4, 6. Misunderstandings had arisen respecting the advent of Christ and the circumstances connected with that event; and it seems as though some had taken advantage of this condition of mind to teach that "the day of the Lord" was already begun.

The Apostle, accordingly, after commending the faith, patience, and charity of the Thessalonians, proceeds to rectify their error by a statement of the two things which should precede the second advent of Christ: the Apostacy, and the revelation of the man of sin. He subjoins appropriate advice to the weaker brethren, and concludes with his benediction.

ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

I. [a] Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ 1
a 1 Thes. 1. 1. Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ
b 1 Cor. 1. 3. Χριστῷ· [b] χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς [2] ἡμῶν 2
1 Thes. 1. 1. 1 Pet. 1. 2. καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
c Eph. 1. 15. [c] Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, 3
Philip. 1. 3. Col. 1. 3. ἀδελφοὶ, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις
1 Thes. 1. 2. ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων
d 2 Cor. 7. 14; ὑμῶν εἰς ἀλλήλους· [d] ὥςτε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχ- 4
& 9. 2. 1 Thes. 2. 19, ᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς
20. ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν καὶ ταῖς
e Philip. 1. 28. θλίψεσιν, αἷς ἀνέχεσθε· [e] ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως 5
1 Thes. 2. 14. Jude 6. τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ
f Zech. 2. 8, 9. Θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. [f] εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ 6
g 1 Thes. 4. 16. ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν, [g] καὶ ὑμῖν 7
τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει
τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως
h Rom. 2. 8. 2 Pet. 3. 7. αὐτοῦ, [h] ἐν [8] πυρὶ φλογὸς, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ 8
εἰδόσι Θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ
i Isa. 2. 19. Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· [i] οἵτινες δίκην τίσουσιν, 9
ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προςώπου τοῦ Κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς
k Act. 1. 11. δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, [k] ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν 10
1 Thes. 1. 10. Rev. 1. 7. τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς [10] πιστ-
εύσασιν, (ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς,)
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. εἰς ὃ καὶ προςευχόμεθα πάντοτε 11
περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ Θεὸς ἡμῶν,

[2] — ἡμῶν. [8] ∾ φλογὶ πυρός. [10] πιστεύουσιν, M.

καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης καὶ ἔργον
12 πίστεως ἐν δυνάμει· ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ,
κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ.
1 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ II.
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς
2 ἐπ' αὐτὸν, [a] εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ [a] Mat. 24. 4. Eph. 5. 6.
νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ Col. 2. 18.
λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν 1 Jno. 4. 1. [b] Mat. 24. 23.
3 ἡ ἡμέρα τοῦ [2] Κυρίου. [b] μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ Ephes. 5. 6 1 Tim. 4. 1.
μηδένα τρόπον· ὅτι, ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, 1 Jno. 2. 18. Rev. 13. 11.
4 καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς
ἀπωλείας, [c] ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα [c] Dan. 11. 36.
λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, ὥςτε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ
5 Θεοῦ [4] καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ Θεός. οὐ
μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν;
6 καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν
7 ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. [d] τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται [d] Act. 20. 29.
τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι, ἕως ἐκ μέσου γένηται·
8 [e] καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος· ὃν ὁ Κύριος [e] Job 4. 9. Isa. 11. 4.
[8] Ἰησοῦς [8] ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, Rev. 19. 15, 20, 21.
9 καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ· [f] οὗ [f] Deut. 13. 1.
ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ Mat. 24. 24. Jno. 8. 41.
10 δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους [g] καὶ ἐν πάσῃ 2 Cor. 4. 4. Ephes. 2. 2.
ἀπάτῃ [10] τῆς ἀδικίας, [10] ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· ἀνθ' ὧν Rev. 13. 13.
τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι [g] 2 Cor. 2. 15; & 4. 3.
11 αὐτούς. [h] καὶ διὰ τοῦτο [11] πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν [h] Rom. 1. 24. 1 Tim. 4. 1.
12 πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει· ἵνα κριθῶσι
πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσ-
αντες [12] ἐν τῇ ἀδικίᾳ.
13 [i] Ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ πάντοτε [i] ch. 1. 3. 1 Thes. 1. 4.
περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου, ὅτι [13] εἵλατο

[2] Χριστοῦ, *M.* [4] † ὡς Θεὸν, ins. in *M.* [8] — Ἰησοῦς, *M.*
[8] ∾ ἀνελεῖ. [10] — τῆς. [10] — ἐν. [11] ∾ πέμπει.
[12] — ἐν. [13] ∾ εἵλετο, *M.*

ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύμ-
ατος καὶ πίστει ἀληθείας· εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ 14
εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ Κυρίου
a ch. 3. 6. ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. [a] ἄρα οὖν, ἀδελφοὶ, στήκετε, καὶ 15
κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου
εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν [16] Ἰησ- 16
οῦς Χριστὸς, καὶ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἀγαπήσας
ἡμᾶς καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν
b 1Thes.3.13. ἐν χάριτι, [b] παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι 17
[17] ὑμᾶς ἐν παντὶ [17] λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

III. [c] Τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε, ἀδελφοὶ, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ 1
c Mat. 9. 38. Eph. 6. 19. λόγος τοῦ Κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς
Col. 4. 3. ὑμᾶς, [d] καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν 2
d Jno. 6. 44. Rom. 15.31. ἀνθρώπων· οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις. [e] πιστὸς δέ ἐστιν 3
e Jno. 17. 15. 1 Cor. 1. 9; ὁ Κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
& 10. 13. 1Thes.5.24. [f] πεποίθαμεν δὲ ἐν Κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν 4
f 2 Cor. 7. 16. ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ Κύριος κατευθύναι 5
g ver. 14, 15. Rom. 16. 17. ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς [5] τὴν
1 Cor. 5. 11, 13. ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ.
1Thes.4.11; & 5.14. [g] Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, ἐν ὀνόματι τοῦ 6
Tit. 3. 10. Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ
2 Jno. 10. h 1Cor.4.16; παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ
& 11. 1. 1 Thes. 1. 6; τὴν παράδοσιν ἣν [6] παρελάβοσαν παρ' ἡμῶν. [h] αὐτοὶ 7
2.10;&4.11. i Act. 18. 3; γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς· ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν
& 20. 34. 1 Cor. 4. 12. ἐν ὑμῖν, [i] οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' 8
2 Cor. 11. 9; & 12. 13. ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι,
1 Thes. 2. 9. πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. [k] οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν 9
k Mat. 10. 10. 1 Cor. 4. 16; ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμ-
9. 4, 6; & 11. 1. 1 Thes. 1. 6; εῖσθαι ἡμᾶς. [l] καὶ γὰρ, ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρ- 10
& 2. 6. Philip. 3. 17; ηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ
1 Tim. 5. 18. ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν 11
l Gen. 3. 19. ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους.

[16] ∾ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ Θεὸς ὁ πατήρ: others, καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ πατήρ: others om. Ἰησοῦς Χριστὸς. [17] = ὑμᾶς. [17] ∾ ἔργῳ καὶ λόγῳ. [5] τὴν, om. in *M*. [6] παρέλαβετε.

12 [a] τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν [a] Eph. 4. 28. 1Thess.4.11.
[12] διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας
13 ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν· [b] ὑμεῖς δέ, [b] Gal. 6. 9.
14 ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. [c] εἰ δέ τις οὐχ [c] ver. 6. Mat. 18. 17.
ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον 1Cor.5.9,11.
σημειοῦσθε· [14] καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ·
15 καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν.
16 [d] Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην [d] Rom.15.33; & 16.20.
διαπαντὸς ἐν παντὶ [16] τρόπῳ· ὁ Κύριος μετὰ πάντων 1Cor. 14.33.
ὑμῶν. 2Cor. 13.11. Philip. 4. 9. 1Thes. 5.23.
17 [e] Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν [e] 1Cor.16.21.
18 πάσῃ ἐπιστολῇ· οὕτω γράφω· ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Col. 4. 18.
Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. [18] Ἀμήν.

[12] ∾ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ. [14] = καί.
[16] ∾ τόπῳ· [18] = Ἀμήν.

THE

FIRST EPISTLE OF ST. PAUL TO TIMOTHY.

TIMOTHY was a native of Lystra in Lycaonia. His father was a Greek,—his mother a Jewess (Acts xvi. 1); who took so pious a care of his education, that from his childhood he was well acquainted with the Holy Scriptures. It is probable that Timothy was converted to Christianity during the first visit of Paul and Barnabas to Lystra:—at any rate, he was the Apostle's son in the faith, and when the Apostle again visited Lystra, he found Timothy a member of the church, and so highly reputed and warmly recommended by the Christians in that place, that he took him to be his companion in his travels, having previously circumcised him (Acts xvi. 2, 3), and ordained him by the imposition of hands (1 Tim. iv. 14; 2 Tim. i. 6). Timothy was stationed for some time at Ephesus. How long he governed the church there, is not known; and for the date of his death we have only an ecclesiastical tradition, that he suffered martyrdom A.D. 97.

The object of the first epistle to Timothy is to give him instructions on the administration of the church at Ephesus, and particularly to direct him how to proceed in the suppression of those false doctrines and corruptions, which the Jewish zealots of the Essene sect were endeavouring to establish in that church.

In the absence of any direct internal evidence respecting the date of this epistle, various conjectures have been made. Lardner dates it A.D. 56,—and Benson, Michaelis, Townsend, and Burton, A.D. 58, during the Apostle's stay in Macedonia (Acts xx. 1); and this is the more generally prevailing opinion. Others, however, among whom are Bishop Pearson, Mill, Rosenmüller, and Macknight, suppose it to have been written after the Apostle's *first* imprisonment at Rome, A. 64 or 65.

ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

---

1 [a]Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατ' ἐπιταγὴν I.
Θεοῦ, σωτῆρος ἡμῶν, καὶ [1]Χριστοῦ Ἰησοῦ, τῆς ἐλπίδος
2 ἡμῶν, [b]Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει· χάρις, ἔλεος,
εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς [2]ἡμῶν καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ
3 Κυρίου ἡμῶν. [c]Καθὼς παρεκάλεσά σε προςμεῖναι ἐν
Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς
4 τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, [d]μηδὲ προςέχειν μύθοις καὶ
γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι
5 μᾶλλον ἢ [4]οἰκονομίαν Θεοῦ τὴν ἐν πίστει· ([e]τὸ δὲ
τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας
6 καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου· [f]ὧν
τινες ἀστοχήσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν,
7 θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ
8 λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. [g]οἴδαμεν δὲ,
9 ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, [h]εἰδὼς
τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυ-
ποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλ-
10 οις, πατραλῴαις καὶ μητραλῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις,
ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ
11 εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται, [i]κατὰ
12 τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην
ἐγώ· [12]καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμ-

[a] Act. 9. 15. Col. 1. 27. Gal. 1. 1.
[b] Act. 16. 1. 1 Cor. 4. 17. 1Thes. 3. 2. Gal. 1. 3. 1 Pet. 1. 2.
[c] Act. 20. 1, 3. Gal. 1. 6, 7.
[d] ch. 4. 7; & 6. 4. 20. 2Tim. 2. 16. Titus 1. 14; & 3. 9.
[e] Rom. 13. 8 ..10. Gal. 5. 14.
[f] ch. 6. 4, 20.
[g] Rom. 7. 12.
[h] Gal. 3. 19; & 5. 23.
[i] ch. 6. 15. 1Thes 2. 4.

[1] Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, *M.* [2] = ἡμῶν. [4] ∾ οἰκοδομήν. [12] — καί.

ενος εἰς διακονίαν, [a] [13] τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ 13
διώκτην καὶ ὑβριστήν· αλλ' ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα
ἐν ἀπιστίᾳ, ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν 14
μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· [b] πιστὸς 15
ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς
ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός
εἰμι ἐγώ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ 16
ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν,
πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ
εἰς ζωὴν αἰώνιον· [c] τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, 17
ἀοράτῳ, μόνῳ [17] Θεῷ, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων· ἀμήν.) [d] Ταύτην τὴν παραγγελίαν παρα- 18
τίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ
σὲ προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατ-
είαν, [e] ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἥν τινες 19
ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν· [f] ὧν ἐστιν 20
Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα
παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

II. Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, 1
προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρ-
ώπων, [g] ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ 2
ὄντων· ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ
εὐσεβείᾳ, καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκ- 3
τον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, [h] ὃς πάντας ἀνθρ- 4
ώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.
[i] εἷς γὰρ Θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, 5
ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, [k] ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον
ὑπὲρ πάντων· [6] τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, [l] εἰς ὃ ἐτέθην 6
ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, (ἀλήθειαν λέγω,[7] οὐ ψεύδομαι,) 7
διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. [m] Βούλομαι 8
οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίρ-
οντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ.

a Jno. 9. 39, 41. Act. 8. 17; 8.3; 9.1; 22 4; & 26.9. 1Cor. 15. 9. Gal. 1. 13. Philip. 3. 6.
b Mat. 9. 13. Mar. 2. 17. Lu. 5. 32; & 19.10. 1 Jno. 3. 5.
c ch. 6.15,16. Rom.16.27.
d ch. 6. 12. 2 Tim. 4. 7.
e ch. 3. 9.
f 1 Cor. 5. 5. 2Tim.2.17; & 4. 14.
g Jer. 29. 7.
h 2 Pet. 3. 9.
i Jno. 17. 3. Rom. 3. 30; & 10. 12. Gal. 3. 19. Heb. 9. 15.
k Mat. 20.28. 1 Cor. 1. 6. Eph. 1. 7. Col. 1. 14. 2Thes.1.10.
l Act. 9. 15, 13.2; & 22.21. Rom.1.9; 9. 1; 11. 13; & 15.16. Eph. 3. 8. Gal. 1. 16; & 2. 8. 2 Tim. 1.11.
m Ps. 134. 2. Isa. 1. 15. Mal. 1. 11. Jno. 4. 21.

[13] ∾ τὸ. [17] † σοφῷ, ins. in *M.* [6] οὗ τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις ἐδόθη, εἰς, &c. [7] † ἐν Χριστῷ, ins. in *M.*

9 [a] ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ a Titus 2. 3. 1 Pet. 3. 3.
αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγ-
μασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ,
10 ἀλλ', (ὃ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν,)
11 δι' ἔργων ἀγαθῶν. [b] Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ b Gen. 3. 16. 1Cor.14.34.
12 ὑποταγῇ. γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθ- Eph. 5. 22.
13 εντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. [c] Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος c Gen. 1. 27; & 2.18,22. 1Cor.11.8,9.
14 ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα. [d] καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη· ἡ δὲ d Gen. 3. 6. 2 Cor. 11 3.
15 γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε· σωθήσεται δὲ
διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ
καὶ ἁγιασμῷ μετὰ [15] σωφροσύνης.

1 [e] Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ III.
2 ἔργου ἐπιθυμεῖ. [f] δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον e Act. 20. 28. Philip. 1.1.
εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, [2] νηφάλιον, σώφρονα, κόσ- f Titus 1. 6.
3 μιον, φιλόξενον, διδακτικόν· [g] μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, g 2Tim. 2. 24.
[3] ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον· τοῦ ἰδίου οἴκου
4 καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ
5 πάσης σεμνότητος· (εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι
6 οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;) μὴ νεόφυ-
τον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου·
7 [h] δεῖ δὲ [7] αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν h 1Cor.5.12
ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ
8 διαβόλου. [i] Διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλόγους, i Act. 6. 3
9 μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, [k] ἔχοντας k ch. 1. 19.
10 τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. καὶ
οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν,
11 ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνὰς, μὴ δια-
12 βόλους, [11] νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν
μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι καὶ
13 τῶν ἰδίων οἴκων. [l] οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν l Mat. 25. 21.
ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν
14 ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ταῦτά σοι γράφω,
15 ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον· [m] ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα m 2Tim. 2. 10.

[15] σωφροσύνης· πιστὸς ὁ λόγος. [2] νηφάλεον, *M.* See also ver. 11. [3] + μὴ αἰσχροκερδῆ, ins. in *M.* [7] = αὐτὸν. [11] νηφαλέους, *M.*

εἰδῇς, πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν
ἐκκλησία Θεοῦ [15] ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς 16
a Mar. 16. 17, 18. ἀληθείας· a καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσε-
Jno. 1. 14. βείας μυστήριον· [16] ὃς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν
Eph. 3. 5, 6. 1 Jno. 1. 2. πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστ-
1 Pet. 3. 18. εύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.
IV. b Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀπο- 1
b Mat. 24. 23. 2 Thes. 2. 3. στήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι [1] πλάν- 2
2 Tim. 3. 1. 2 Pet. 3. 3. οις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων,
Jude 18. 1 Jno. 2. 18. κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, c κωλυόντων γαμ- 3
c Rom. 14. 6. 1 Cor. 10. 30. εῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν
μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλή-
d Acts 10. 15. θειαν. d ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπό- 4
Rom. 14. 14, 20. βλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἁγιάζεται 5
1 Cor. 10. 26. Tit. 1. 15. γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. e Ταῦτα ὑποτιθέμ- 6
e 2 Tim. 1. 5; & 3. 14, 15. ενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς
f ch. 1. 4; & 6. 20. διδασκαλίας ᾗ παρηκολούθηκας. f Τοὺς δὲ βεβήλους καὶ 7
2 Tim. 2. 16, 23. γραώδεις μύθους παραιτοῦ· γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς
Tit. 1. 14; & 3. 9. εὐσέβειαν. g ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον 8
g ch. 6. 6. ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός
Col. 2. 23. ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσ-
h ch. 1. 15. ης. h Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. i εἰς 9
i Ps. 36. 6; & 107. 2, 6. τοῦτο γὰρ [10] καὶ κοπιῶμεν καὶ [10] ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκ- 10
αμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων,
μάλιστα πιστῶν. Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. 11
k 1 Cor. 16. 10, 11. k Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος 12
Tit. 2 7, 15. 1 Pet. 5. 3. γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ,

[15] *ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. Καὶ ὁμολογουμένως...μυστήριον, Θεὸς* &c. *M.* We prefer *ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, (καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον,) ὃς ἐφαν.* &c. referring to *Θεοῦ.* [16] *Θεὸς, M.* Griesbach substitutes ὃς or ὃ as the reading of the Alex. Paris and other old MSS., and as being countenanced by some of the Greek and all the Latin Fathers. [1] ∾ *πλάνη* [10] — *καί.* [10] ∾ *ἀγωνιζόμεθα.*

13 [12]ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀνα-
14 γνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. [a]μὴ ἀμέλει τοῦ [a] ch. 1. 18. & 5. 22.
ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας, μετὰ ἐπι- Act. 6. 6; 8. 17; 13. 3;
15 θέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν & 19. 6.
τούτοις ἴσθι· ἵνα σοῦ ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ [15]ἐν πᾶσιν. 2 Tim. 1. 6.
16 ἔπεχε σεαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο
γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.
1 [b]Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατ- V.
2 έρα· νεωτέρους, ὡς ἀδελφούς· πρεσβυτέρας, ὡς μητέρας· [b] Lev. 19. 32.
νεωτέρας, ὡς ἀδελφάς, ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ.
3,4 Χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. ([c]εἰ δέ τις χήρα τέκνα [c] Gen. 45. 10. Mat. 15. 4.
ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον Mar. 7. 10. Eph. 6. 1, 2.
εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο
5 γάρ ἐστιν [4]ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ·) [d]ἡ δὲ ὄντως [d] Lu. 2. 36; & 18. 1.
χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπικεν ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ προς-
μένει ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ
6,7 ἡμέρας· ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε. καὶ ταῦτα
8 παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν. [e]εἰ δέ τις τῶν [e] Gal. 6. 10. 2 Tim. 3. 5.
ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν Titus 1. 16.
9 ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. Χήρα καταλεγ-
10 έσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν [9]ἑξήκοντα γεγονυῖα, ἑνὸς ἀνδρὸς
γυνή, [f]ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη· εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, [f] Gen. 18. 4; & 19. 2.
εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις Lu. 7. 38, 44.
11 ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησε. Νεω- 1 Pet. 4. 9.
τέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ
12 Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν· ἔχουσαι κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην
13 πίστιν ἠθέτησαν· [g]ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι περι- [g] Titus 2. 3.
ερχόμεναι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύ-
14 αροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. [h]βούλομαι [h] 1 Cor. 7. 9.
οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδε-
μίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν.
15 ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ. [i]Εἴ τις [i] ver. 3.
16 [16]πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ

[12] † ἐν πνεύματι, ins. in M. [15] = ἐν. [4] † καλὸν καὶ, ins. in M. [9] ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς, &c. [16] — πιστὸς ἢ.

μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπ-
αρκέσῃ.
a Rom. 12. 8; & 15. 27. [a]Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξι- 17
1 Cor. 9. 11; & 12. 28. ούσθωσαν· μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.
Gal. 6. 6. [b]Λέγει γὰρ ἡ γραφή· "Βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις·" 18
Philip. 2. 29. 1 Thes. 5. 12. καί· "ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ." [c]Κατὰ πρεσ- 19
Heb. 13. 17. b Deut. 24. 14; βυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο
& 25. 4. ἢ τριῶν μαρτύρων. Τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἐνώπιον πάντ- 20
Lev. 19. 13. Mat. 10. 10. ων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. [d]Διαμαρτύρ- 21
Lu. 10. 7. 1 Cor. 9. 9. ομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ [21] Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ
c Deut. 19. 15. d ch. 6. 13. τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προ-
Deut. 17. 4; & 19. 18. κρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. [e]Χεῖρας τα- 22
Gal. 1. 20. χέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις.
Philip. 1. 8. 1 Thes. 2. 5; Σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ' οἴνῳ 23
& 5. 27. e ch. 4. 14. ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου
Act. 6. 6; 8. 17; 13. 3; & ἀσθενείας.
19. 6. [f]Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγ- 24
2 Tim. 1. 6. f Gal. 5. 19. ουσαι εἰς κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. Ὡσαύτως 25
καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι· καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα
κρυβῆναι οὐ δύναται.

VI. [g]Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας 1
g Eph. 6. 5. Col. 3. 22. πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ
Tit. 2. 5, 8, 9. 1 Pet. 2. 18. Θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχ- 2
οντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν·
ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπ-
ητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. Ταῦτα δί-
h ch. 1. 3, 4. δασκε, καὶ παρακάλει.
Gal. 1. 6, 7. [h]Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίν- 3
i ch. 1. 4. 1 Cor. 8. 2. ουσι λόγοις τοῖς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
2 Tim. 2. 23. Titus 3. 9. τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ· [i]τετύφωται, μηδὲν ἐπι- 4
k Rom. 16. 17. 1 Cor. 11. 16. στάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ
2 Tim. 3. 5, 8. Tit. 1. 1; & ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραί, 5
3. 10. [k][5]διαπαρατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ
2 Pet. 2. 3. 2 Jno. 10. ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν

[21] = Κυρίου. [5] παραδιατριβαί, M.

εἶναι τὴν εὐσέβειαν. [5]ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων.
6 [a]Ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας.
7 [b]οὐδὲν γὰρ εἰςηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον· [7]δῆλον, ὅτι
8 οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. [c]ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ
9 σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. [d]οἱ δὲ βουλόμενοι
πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ
ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζ-
10 ουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. [e]ῥίζα
γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία· ἧς τινες
ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτ-
11 οὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. [f]Σὺ δὲ, ὦ ἄνθρωπε
τοῦ Θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν,
12 πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, [11]πρᾳότητα· [g]ἀγωνίζου τὸν
καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς,
εἰς ἣν [12]ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν
13 ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. [h]Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ, τοῦ [13]ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ
Ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν
14 καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον,
ἀνεπίληπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν
15 Ἰησοῦ Χριστοῦ, [i]ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ
μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ
16 Κύριος τῶν κυριευόντων, [k]ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς
οἰκῶν ἀπρόςιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν
δύναται· ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον· ἀμήν.
17 [l]Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, παράγγελλε μὴ
ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι,
ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ [17]τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα
18 πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν· [m]ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν
19 ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικοὺς, [n]ἀπο-
θησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα
ἐπιλάβωνται τῆς [19]ὄντως ζωῆς.

a ch. 4. 8. Prov. 15. 16. Heb. 13. 5.
b Job 1. 21; & 27. 19. Ps. 49. 17. Prov. 27. 24. Eccl. 5. 14, 15.
c Ps. 55. 22. Eccl. 29. 28. Mat. 6. 25. Heb. 13. 5. 1 Pet. 5. 7.
d Prov. 11. 28; 20. 21; 28. 20. Mat. 13. 22. Mar. 4. 19. James 5. 1.
e Exod. 23. 8. Deut. 16. 19. Prov. 15. 16.
f 2 Tim. 2. 22.
g ver. 19; & 1. 18. 1 Cor. 9. 25, 26. Philip. 3. 12, 14. 2 Tim. 4. 7.
h ch. 5. 21. Deut. 32. 39. 1 Sam. 2. 6. Mat. 27. 11. Jno. 18. 37.
i ch. 1. 11, 17. Rev. 17. 14; & 19. 16
k Ex. 33. 20. Deut. 4. 12. Jno. 1. 18. 1 Jno. 4. 12, 20.
l Job 31. 24. Ps. 62. 10. Mar. 4. 18; & 10. 24. Lu. 8. 14; & 12. 15.
m Lu. 12. 21. James 2. 5.
n ver. 12. Mat. 6. 20. Lu. 12. 33; & 16. 9.

5 = Ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. 7 — δῆλον.
11 ∾ πραϋπάθειαν· 12 † καὶ, ins. in M.
13 ∾ ζωογονοῦντος. 17 — τῷ ζῶντι. 19 αἰωνίου, M.

a ch. 1. 4; & 4. 7. 2 Tim. 1. 14, & 2. 14, 16. Tit. 1. 14; & 3. 9. Rev. 3. 3. b 2 Tim. 2. 18.

a Ὦ Τιμόθεε, τὴν [20] παραθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος 20
τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου
γνώσεως· b ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν 21
ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ.[21]

[20] ∾ παρακαταθήκην, M. [21] † Ἀμήν, ins. in M.

THE

SECOND EPISTLE OF ST. PAUL TO TIMOTHY.

THAT Paul was a prisoner when he wrote the second Epistle to Timothy, is evident from ch. i. 8, 12, 16, and ii. 9; and that his imprisonment was in Rome appears from ch. i. 17, and is universally admitted. But, whether he wrote it during his first imprisonment, recorded in Acts xxviii., or during a *second* imprisonment there (which was the uniform tradition of the primitive church), is a point that has been much disputed. The former opinion is advocated by Lightfoot, Lardner, and Hug,—the latter, by Benson, Macknight, Michaelis, Rosenmüller, and others.

The immediate design of Paul in writing this Epistle to Timothy, was to apprize him of the circumstances that had befallen him during his second imprisonment at Rome, and to request him to come to him before the ensuing winter. But, being uncertain whether he should live so long, he gave him in this letter a variety of advices, charges, and encouragements, for the faithful discharge of his ministerial functions, with the solemnity and affection of a dying parent; in order that, if he should be put to death before Timothy's arrival, the loss might in some measure be compensated to him by the instructions contained in this admirable Epistle.

The date is altogether uncertain.

ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

I. Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος 1
Θεοῦ κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, [a] Τιμο-
θέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ 2
πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.
[b] Χάριν ἔχω τῷ Θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν 3
καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ
μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν
σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πλη- 4
ρωθῶ· [c] ὑπόμνησιν [5] λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου 5
πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι
καὶ τῇ μητρί σου Εὐνίκῃ· πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί.
[d] Δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρ- 6
ισμα τοῦ Θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν
χειρῶν μου· [e] οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς πνεῦμα δειλίας, 7
ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ. [f] Μὴ οὖν 8
ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ
τὸν δέσμιον αὐτοῦ· ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ
κατὰ δύναμιν Θεοῦ, [g] τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος 9
κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν
πρόθεσιν καὶ χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
πρὸ χρόνων αἰωνίων, [h] φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς 10
ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καταργ-
ήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ

[a] Gal. 1. 3. 1 Tim. 1. 2. 1 Pet. 1. 2. [b] Act. 22. 3; 23. 1; 24. 14. Rom. 1. 8, 9. Eph. 1. 16. 1 Thes. 1. 2; & 3. 10. Act. 16. 1. [d] Act. 6. 6, 8. 17; 13. 2; & 19. 6. 1 Tim. 4. 14; & 5. 22. [e] Rom. 8. 15. [f] ch. 2. 3. Act. 21. 33. Rom. 1. 16. Eph. 3. 1; 4. 1. Col. 4. 18. Philip. 1. 7; & 4. 14. 1 Tim. 2. 6. Philem. 1. 9, 13. [g] Rom. 8. 29, 30; & 9. 11. Eph. 1. 4; 2. 8; & 3. 11. Tit. 3. 4, 5, 6. [h] Rom. 16. 25. 1 Cor. 15. 54, 55. Eph. 1. 9, & 3. 9. Col. 1. 26. Tit. 1. 2. Heb. 2. 14. 1 Pet. 1. 20.

[5] ∾ λαβών.

11 ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, [a]εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ
12 καὶ ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν· [b]δι' ἣν αἰτίαν καὶ
ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι· οἶδα γὰρ ᾧ
πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστι τὴν [12]παρα-
13 θήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. [c]Ὑποτύπ-
ωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν
14 πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· [d]τὴν καλὴν
παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικ-
οῦντος ἐν ἡμῖν.
15 [e]Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ
16 Ἀσίᾳ, ὧν ἐστι Φύγελλος καὶ Ἑρμογένης. [f]Δῴη ἔλεος
ὁ Κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ· ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε,
17 καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν
18 Ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε· (δῴη αὐτῷ ὁ
Κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ·)
καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

a Act. 9. 15; 18. 2; 22. 21. Eph. 3. 8. Gal. 1. 15. & 2. 7, 8. 1 Tim. 2. 7.
b Eph. 3. 1.
c ch. 3. 14.
d 1 Tim. 6. 20.
e ch. 4. 10, 16. Act. 19. 9, 10.
f ch. 4. 19. Act. 28. 20. Eph. 6. 20.

II.

1 Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν
2 Χριστῷ Ἰησοῦ· [g]καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν
μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες
3 ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι. [h][3]σὺ οὖν κακοπάθ-
4 ησον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ. [i]οὐδεὶς
στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις,
5 ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ
6 στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. [k]τὸν κοπιῶντα
7 γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει,
ἃ λέγω· [7]δῴη γάρ σοι ὁ Κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι.
8 [l]Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν,
9 ἐκ σπέρματος Δαυῒδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου· [m]ἐν ᾧ
κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος
10 τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. [n]διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ
τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι τῆς ἐν
11 Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. [o]Πιστὸς ὁ λόγος·
12 εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· [p]εἰ ὑπομένομεν,
13 καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται

g 1 Tim. 3. 2. Tit. 1. 5, &c.
h ch. 1. 8; 4. 5.
i 1 Cor. 9. 25.
k 1 Cor. 9. 10.
l 2 Sam. 7. 12. Psa. 132. 11. Isa. 11. 1. Mat. 1. 1. Act. 2. 30; & 13. 23. Rom. 1. 3.
m ch. 1. 8. Eph. 3. 1, 13; & 4. 1. Col. 1. 24; & 4. 3, 18. Philip. 1. 7.
n Col. 1. 24.
o Rom. 6. 3; & 8. 17. 2 Cor. 4. 10. 1 Pet. 4. 13.
p Mat. 10. 33. Mar. 8. 38. Lu. 9. 26; & 12. 9. Rom. 8. 17. 2 Cor. 4. 10. Philip. 3. 10. 1 Pet. 4. 13.

[12] παρακαταθήκην, M. [3] ∾ Συγκακοπάθησον.
[7] ∾ δώσει.

a Num. 23. 19. Rom. 3. 3; & 9. 6. ἡμᾶς· [a] εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει· [13] ἀρνήσ-
ασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται.
b 1 Tim. 6. 4. Tit. 3. 9. [b] Ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ 14
Κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ κατα-
στροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον 15
παραστῆσαι τῷ Θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομ-
c 1 Tim. 1. 4; 4. 7; & 6. 20. Tit. 1. 14; & 3. 9. οῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. [c] Τὰς δὲ βεβήλους κενο- 16
φωνίας περιΐστασο· ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβ-
d 1 Tim. 1. 20. είας, [d] καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει· ὧν 17
e 1 Tim. 6. 21. ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Φίλητος, [e] οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν
ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ 18
f Jno. 10. 14. ἀνατρέπουσι τήν τινων πίστιν. [f] ὁ μέντοι στερεὸς θεμ- 19
έλιος τοῦ Θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην·
"Ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ·" καί· "Ἀποστήτω
"ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα [19] Κυρίου."
g Rom. 9. 21. [g] Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ 20
ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα· καὶ ἃ μὲν εἰς
h ch. 3. 17. τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. [h] ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν 21
ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμήν, ἡγιασμένον, [21] καὶ
εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασ-
i 1 Cor. 1. 2. 1 Tim. 6. 11. μένον. [i] Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ 22
δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην μετὰ τῶν ἐπικαλ-
k 1 Tim. 1. 4; 4. 7; & 6. 4. Tit. 3. 9. ουμένων τὸν Κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. [k] Τὰς δὲ 23
μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι
l 1 Tim. 3. 3. Tit. 1. 9. γεννῶσι μάχας· [l] δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' 24
m Act. 8. 22. Gal. 6. 1. ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, [m] ἐν 25
πρᾳότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους· μήποτε δῷ
αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ 26
ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι
ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

III. [n] Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσ- 1
n 1 Tim. 4. 1. 2 Pet. 3. 1; & 3. 3. Jude 18. ονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, 2
φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν
ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διά- 3

[13] ∾ ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτόν. [19] Χριστοῦ, M.
[21] = καί.

4 βολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προ-
5 πετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, [a] ἔχ- a ch.2.16,23. Mat. 7. 15: & 18.17.
οντες μόρφωσιν εὐσεβείας τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνη- Rom.16.17.
6 μένοι. καὶ τούτους ἀποτρέπου. [b] ἐκ τούτων γάρ εἰσιν 2Thes.3.6.
οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες [6] γυν- 1 Tim. 5. 8. Tit. 1. 16;
αικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις & 3. 10. 2 Jno. 10.
7 ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπί- b Mat.23.13. Tit. 1. 11.
8 γνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. [c] ὃν τρόπον δὲ Ἰαν- c Exod.7.11.
νῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσεῖ, οὕτω καὶ οὗτοι 1 Tim. 6. 5. Tit. 1. 16.
ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν
9 νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν. ἀλλ' οὐ προκόψουσιν
ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς
10 καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. [d] Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς μου τῇ d 1 Tim.4.6.
διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακρο-
11 θυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, [e] τοῖς διωγμοῖς, τοῖς e Ps. 34. 19. Act. 13. 50;
παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν 14.2,19,22.
Λύστροις· οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα, καὶ ἐκ πάντων με 2 Cor. 1.16.
12 ἐρρύσατο ὁ Κύριος. [f] καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς f Mat.16.24. Lu. 24. 26.
13 ζῇν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. Πονηροὶ δὲ ἄνθρ- Jno. 17. 14. Act. 14. 22.
ωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες 1Thes. 3. 3.
14 καὶ πλανώμενοι. [g] σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπι- g ch. 2. 2.
15 στώθης, εἰδὼς, παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους
τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς
16 σωτηρίαν, διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. [h] πᾶσα h Rom.15.4. 2Pet.1.19,20
γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς
ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαι-
17 οσύνῃ· ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν
1 ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος. [1] Διαμαρτύρομαι [i] ἐνώπιον IV.
τοῦ Θεοῦ, καὶ [1] Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν i Rom.14. 9; & 9. 1.
ζῶντας καὶ νεκροὺς, [1] καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν 2Cor. 1. 23; & 11. 31.
2 βασιλείαν αὐτοῦ· κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως Gal. 1. 20.
ἀκαίρως, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ Philip.1.8. 1 Thes. 2. 5.
3 μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγι- 1Tim.5.21; & 6. 13.

[6] † τὰ, ins. in *M.* [1] † οὖν ἐγὼ, ins. in *M.* [1] † τοῦ Κυρίου, ins. in *M.* [1] ∾ κατὰ, *M.*

αινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ [3]τὰς
ἰδίας ἐπιθυμίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθ-
a 1 Tim. 1. 4: & 4. 7. όμενοι τὴν ἀκοήν· [a]καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν 4
b ch. 1. 8: & 2. 3. ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. [b]Σὺ 5
Act. 21. 8. δὲ [5]νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγ-
Eph. 4. 11. c Philip. 1. 23: γελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. [c]Ἐγὼ γὰρ 6
& 2. 17. 2 Pet. 1. 14. ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέ-
d 1 Cor. 9. 24, 25. στηκε· [d]τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον 7
Philip. 3. 14. τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· [e]λοιπὸν ἀπόκειταί μοι 8
1 Tim. 6. 12. Heb. 12. 1. ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν
e 1 Cor. 9. 25. 1 Pet. 5. 4. ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ
Jam. 1. 12. καὶ [8]πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.

f Col. 4. 14 [f]Σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με 9
ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς 10
Θεσσαλονίκην· Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλμα-
g Act. 15. 37. τίαν· [g]Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλαβὼν 11
Col. 4. 10. Philem. 24. ἄγε μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν.
h Act. 20. 4. Eph. 6. 21, [h]Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. Τὸν φελόνην, ὃν 12
22. ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ 13
Col. 4. 7. Titus 3. 12 τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. [i]Ἀλέξανδρος ὁ 14
i 1 Tim. 1. 20. χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο· [14]ἀποδῴη αὐτῷ ὁ
Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὃν καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν 15
γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. Ἐν τῇ πρώτῃ 16
μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με
ἐγκατέλιπον· (μὴ αὐτοῖς λογισθείη·) ὁ δὲ Κύριός μοι 17
παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα
πληροφορηθῇ, καὶ [17]ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐῤ-
ῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος· [18]καὶ ῥύσεταί με ὁ Κύριος 18
ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν
αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. ἀμήν.

k ch. 1. 16. Act. 18. 2. [k]Ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου 19
Rom. 16. 3. l Act. 19. 22; 20. 4: 21. 29. οἶκον. [l]Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ· Τρόφιμον δὲ ἀπ- 20

[3] τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας, M. [5] νῆφε, ἐν πᾶσι κακοπάθησον. [8] — πᾶσι. [14] ∾ ἀποδώσει. [17] ∾ ἀκούσωσι. [18] — καί.

21 ἔλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. Σπούδασον πρὸ χει-
μῶνος ἐλθεῖν. Ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης,
22 καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. Ὁ
Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. [22] ἡ
χάρις μεθ' ὑμῶν.[22]

[22] — Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. [22] Ἀμήν, ins. in *M*.

THE

EPISTLE OF ST. PAUL TO TITUS.

Titus was a Greek, and one of Paul's early converts, who attended him and Barnabas to the first council at Jerusalem, A. D. 49, and afterwards on his ensuing circuit (Tit. i. 4; Gal. ii. 1—3; Acts xv. 2). Some years after this we find that Paul sent him to Corinth (2 Cor. xii. 18) to investigate and report to him the state of the church in that city, and particularly to report what effect had been produced by his first Epistle to the Corinthians. The intelligence brought to the Apostle by Titus afforded him the highest satisfaction, as it far exceeded all his expectations, ch. vii. 6—13. And as Titus had expressed a particular regard for the Corinthians, the Apostle thought proper to send him back again, with some others, to hasten the collection for the poor brethren in Judæa, ch. viii. 6. After this, we meet with no further notice of Titus; except that he is mentioned in this Epistle as having been with Paul in Crete (Tit. i. 5), and in 2 Tim. iv. 10 (shortly before that Apostle's martyrdom), as being in Dalmatia.

No date is so controverted as that of the Epistle to Titus. Michaelis, who thinks it was written soon after his supposed visit to Crete, is of opinion, that, in the chronological arrangement of Paul's Epistles, it should be placed between the second Epistle to the Thessalonians (A. D. 52) and the first Epistle to the Corinthians, A. D. 57. Hug places it between the two Epistles to the Corinthians; Dr. Hales dates this Epistle in A. D. 52; Dr. Lardner in 56; Dr. Benson and Bishop Tomline in 64; and Bishop Pearson and Paley in A. D. 65. The subscription states this Epistle to have been written from Nicopolis of Macedonia, but this has no authority. The genuineness and authenticity of the Epistle to Titus were never questioned.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ.

---

1 [a]Παῦλος δοῦλος Θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ, I.
(κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς
2 κατ' εὐσέβειαν, [b]ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγεί-
3 λατο ὁ ἀψευδὴς Θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, [c]ἐφανέρωσε
δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐν κηρύγματι ὃ ἐπι-
στεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ,)
4 [d]Τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν· χάρις, [4]ἔλεος,
εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
σωτῆρος ἡμῶν.
5 [e]Τούτου χάριν [5]κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λεί-
ποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσ-
6 βυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην· [f]εἴ τις ἐστὶν ἀνέγ-
κλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν
7 κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. [g]δεῖ γὰρ τὸν ἐπί-
σκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς Θεοῦ οἰκονόμον· μὴ αὐθάδη,
μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ,
8 [h]ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον,
9 ἐγκρατῆ, [i]ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ
λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ
10 τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. [k]Εἰσὶ
γὰρ πολλοὶ [10]καὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι καὶ φρεν-
απάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, [l]οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν·
11 οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες, ἃ μὴ δεῖ,
12 αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν
προφήτης· "Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες
13 "ἀργαί." ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής· δι' ἣν αἰτίαν
14 ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει,

a 1Tim. 3. 16; & 6. 3.
b Rom. 1. 2; & 16. 25. Eph. 1. 9; & 3. 9. Col. 1. 26. 2Tim. 1. 9, 10; & 2. 12.
c Act. 20. 24; Gal. 1. 1. 1Thes. 2. 4.
d 2Cor. 2. 12; 7. 14; 8. 6, 16. Gal. 2. 3. Eph. 1. 2. Col. 1. 2. 1 Tim. 1. 2. 2 Tim. 1. 2. 1 Pet. 1. 2.
e Act. 14. 23; 2 Tim 2. 2.
f 1 Tim 3. 2.
g Lev. 10. 9. Mat. 24. 45 1 Cor. 4. 1.
h 1 Tim. 3. 2.
i ch. 2. 1. 1Tim. 1. 10; & 6. 3. 2Tim. 1. 13; & 4. 3.
k Act. 15. 1. 1 Tim. 1. 6.
l Mat. 23. 23. 1 Tim. 6. 5. 2 Tim. 3. 6.

[4] ∾ καί. [5] ∾ ἀπέλιπον. [10] — καί.

[a] μὴ προςέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρ-
ώπων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. [b] πάντα [15] μὲν 15
καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ ἀπίστοις
οὐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ
συνείδησις. [c] Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις 16
ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν
ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

II. Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ· πρεσ- 1. 2
βύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας
τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· [d] πρεσβύτιδας ὡς- 3
αύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ
οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρον- 4
ίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, [e] σώφρονας, 5
ἁγνὰς, [6] οἰκουροὺς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις
ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημῆται. Τοὺς 6
νεωτέρους ὡςαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, [f] περὶ πάντα 7
σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων, ἐν τῇ δι-
δασκαλίᾳ [7] ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, [g] λόγον ὑγιῆ, ἀκα- 8
τάγνωστον· ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων
περὶ [8] ἡμῶν λέγειν φαῦλον· [h] δούλους, ἰδίοις δεσπόταις 9
[9] ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντι- 10
λέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικ-
νυμένους ἀγαθήν· ἵνα τὴν [10] διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν Θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. [i] Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις 11
τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, [k] παιδεύουσα
ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς 12
ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν
ἐν τῷ νῦν αἰῶνι· [l] προςδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα 13
καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· [m] ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα 14
λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ
ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. [n] Ταῦτα 15
λάλει καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς·
μηδείς σου περιφρονείτω.

[a] Mat. 15. 9. Col. 2. 22. 1 Tim. 1. 4; 4. 7, & 6. 20.
[b] Mat. 15. 11; Lu. 11. 39, 41. Act. 10. 15. Ro. 14. 14, 20. 1 Cor. 6. 12; & 10. 23, 25. 1 Tim. 4. 3, 4.
[c] 2 Tim. 3. 5. Jude 4.
[d] 1 Tim. 2. 9; & 5. 13. 1 Pet. 3. 3.
[e] 1 Cor. 14. 34. Eph. 5. 22. Col 3. 18. 1 Tim. 6. 1. 1 Pet. 3. 1.
[f] 1 Tim. 4. 12. 1 Pet 5. 3.
[g] 1 Tim. 5. 14. 1 Pet. 2. 12, 15; & 3. 16.
[h] Eph. 6. 5 Col. 3. 22. 1 Tim. 6. 1, 2. 1 Pet. 2. 18.
[i] ch. 3. 4. 1 Tim. 2. 4.
[k] Eph. 1. 4. Col. 1. 22. 2 Tim. 1. 9. 1 Jno. 2. 16.
[l] 1 Cor. 1. 7. Philip. 3. 20.
[m] Exod. 19. 5. Eph. 2. 10; & 5. 2. Gal. 1. 4; & 2. 20. Heb. 9. 14.
[n] 1 Cor. 16. 11. 1 Tim. 4. 12.

15 = μὲν. 6 ∾ οἰκουργοῦς. 7 ∾ ἀφθορίαν. 8 ὑμῶν, M.
9 ὑποτάσσεσθαι ἐν πᾶσιν. 10 ∾ διδασκαλίαν τὴν τοῦ.

1 [a]Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς [1]καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσ- III.
εσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους a Rom. 13. 1 1 Pet. 2. 13.
2 εἶναι, [b]μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, b Philip. 4 5.
πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πρᾳότητα πρὸς πάντας ἀνθρ- 2Tim. 2. 24, 25
3 ώπους. [c]Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, c 1Cor. 6. 11. Eph. 2. 1;
πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποι- & 5. 8. Col. 3. 7.
κίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισ- 1 Pet. 4. 3.
4 οῦντες ἀλλήλους. [d]ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρ- d ch. 2. 11.
5 ωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, [e]οὐκ ἐξ ἔργων e Jno. 3. 3, 5 Act. 15. 11
τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν Rom. 3. 20, 28; 4. 2, 6; 9.
αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, 11; & 11. 6.
6 καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, [f]οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς Eph. 1. 4; 2. 4, 9; 5. 26.
7 πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, [g]ἵνα Gal. 2. 16; 2 Tim. 1. 9.
δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα f Ezek 36. 25. Joel 2. 28.
8 κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. Πιστὸς ὁ λόγος· καὶ περὶ Act. 2. 33.
τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι Rom. 5. 5 g Rom. 8. 23,
καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες [8]τῷ Θεῷ. 24.
Ταῦτά ἐστι [8]τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις·
9 [h]μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρεις καὶ μάχας h ch. 1. 14. 1Tim. 1. 4;
νομικὰς περιΐστασο· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι. 4. 7; & 6. 20. 2Tim. 2. 23.
10 [i]αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν i Mat. 18. 17. Rom. 16. 17
11 παραιτοῦ· εἰδώς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτ- 2 Thes. 3. 6.
άνει, ὢν αὐτοκατάκριτος. 2 Tim. 3. 5. 2 Jno. 10.
12 [k]Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδ- k Act. 20 4. Eph. 6. 21.
ασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα Col. 4. 7. 2Tim. 4. 12.
13 παραχειμάσαι. [l]Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλὼ σπουδ- l Act. 18. 24.
14 αίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτ- 1 Cor. 1. 12.
ωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς
15 τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. Ἀσπάζ-
ονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες· ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας
ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν.[15]

[1] — καὶ. [8] — τῷ. [8] = τὰ. [15] † Ἀμήν, ins. in M.

THE

EPISTLE OF ST. PAUL TO PHILEMON.

PHILEMON, to whom this epistle is addressed, was an inhabitant of Colossæ (Col. iv. 9), a man of worth as well as opulence; and by his beneficence he had refreshed the bowels of the saints (verses 6, 7). It seems probable (ver. 19) that he was converted under St. Paul's ministry. Onesimus was the slave of Philemon, and had run away from his master even as far as Rome. Here the Apostle met with him and converted him to the Christian faith. The slave is desirous to repair his fault by returning to his master; and St. Paul at his request writes to Philemon a letter of mediation requesting his pardon and restoration to his former service.

This epistle was written and sent at the same time with those to the Ephesians and Colossians, probably A. D. 61.

ΠΑΥΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ.

1 [a]Παῦλος, δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ I.
2 ἀδελφὸς, Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, a Eph. 3. 1; & 4. 1.
[b]καὶ Ἀπφίᾳ τῇ [2]ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατι- 2 Tim. 1 8. b Rom. 16. 5.
3 ώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ· χάρις ὑμῖν 1 Cor. 16. 19.
καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Col. 4. 15, 17.
Χριστοῦ. Philip. 2. 25.
4 [c]Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ [4]μου πάντοτε, μνείαν σου ποιού- c 1 Thes. 1. 2. 2 Thes. 1. 3.
5 μενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, [d]ἀκούων σου τὴν ἀγάπην d Eph. 1. 15. Col. 1. 4.
καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν καὶ
6 εἰς πάντας τοὺς ἁγίους· ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς
σου ἐνεργὴς γένηται, ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ
7 ἐν [6]ἡμῖν, εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. [7]χαρὰν γὰρ [7]ἔχομεν
πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ
σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ, ἀδελφέ.
8 [e]Διὸ πολλὴν ἐν Χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν e 1 Thes. 2. 6.
9 σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ· τοι-
οῦτος ὢν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος
10 Ἰησοῦ Χριστοῦ· [f]παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν f 1 Cor. 4. 15. Gal. 4. 19.
11 ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς [10]μου, Ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι Col. 4. 9.
ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν [11]ἀνέ-
12 πεμψα· σὺ δὲ αὐτὸν, τοῦτ' ἔστι τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προς-
13 λαβοῦ. ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα
ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῇ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου·
14 [g]χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα g 2 Cor. 9. 7.
μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκού-

[2] ∾ ἀδελφῇ. [4] μου, πάντοτε μνείαν, &c.
[6] ∾ ὑμῖν, M. [7] ∾ χάριν, M. Comp. 2 Cor. 1. 15.
[7] ∾ ἔσχον. [10] = μου. [11] ∾ ἔπεμψά σοι

σιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα 15
αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς· οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ 16
δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν, μάλιστα ἐμοὶ, πόσῳ δὲ
μᾶλλον σοὶ, καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν Κυρίῳ. εἰ οὖν [17] με 17
ἔχεις κοινωνὸν, προςλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκ- 18
ησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ Παῦλος 19
ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ, ἐγὼ ἀποτίσω· ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι
καὶ σεαυτόν μοι προςοφείλεις. Ναὶ, ἀδελφὲ, ἐγώ σου 20
ὀναίμην ἐν Κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ [20,21] σπλάγχνα ἐν
[20] Χριστῷ. [a] πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰ- 21
δὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω ποιήσεις.
[b] Ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ, ὅτι διὰ 22
τῶν προςευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. [c] [23] Ἀσπάζ- 23
εταί σε Ἐπαφρᾶς, ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ, [d] Μάρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συν- 24
εργοί μου. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 25
μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν.[25]

a 2 Cor. 7. 16.
b 2 Cor. 1. 11. Philip. 1. 25; & 2. 24. Heb. 13. 2.
c Col. 1. 7; & 4. 12.
d Act. 12. 12, 25; 15. 37; 19. 29; 20. 4; 27. 2. Col. 4. 10, 14. 2 Tim. 4. 10, 11. 1 Pet. 5. 13.

[17] ἐμὲ, M. [20,21] σπλάγχνα. Ἐν Χριστῷ πεποιθὼς, &c.
[20] Κυρίῳ, M. [23] Ἀσπάζονταί, M. [25] † Ἀμήν, ins. in M.

THE EPISTLE OF ST. PAUL TO THE HEBREWS.

THIS epistle, which is usually attributed to St. Paul, has afforded much scope for criticism. In the absence of any direct and decisive internal evidence some commentators, following the testimony of *some* of the Fathers, have rejected its Pauline origin; but general tradition and its internal evidence strongly attest the fact of St. Paul being its author. The date usually assigned to it is A. D. 62; but its correctness entirely depends on the position assumed,—viz., that it was written by the apostle of the Gentiles. It was addressed to the Jewish converts in Palestine.

The occasion of the epistle is sufficiently apparent from a review of its contents. The Jews did all in their power by threats, persecutions, and arguments to withdraw their converted brethren from the Christian faith. In opposition to these objectors the writer shows, that Jesus of Nazareth, whom they had put to death, was the Messiah, the Son of God, and far superior to the angels, to Moses, or to any high priest whatever; that from his sufferings and death much greater benefits have resulted to the human race than the Jews ever derived from their temple service or from the numerous ordinances of the Levitical law, which were absolutely inefficacious to procure the pardon of sin. The reality of Christ's sacrifice of himself is clearly demonstrated. The superior excellence of the Christian religion above that of Moses being fully proved, the writer exhorts the converts to constancy in the faith and to the unwearied pursuit of all godliness.

Η ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

I. [a]Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας 1
τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' [1]ἐσχάτου τῶν
ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, [b]ὃν ἔθηκε κληρο- 2
νόμον πάντων, (δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν,) [c]ὃς 3
(ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστά-
σεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμ-
εως αὐτοῦ,) δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν
ἁμαρτιῶν [3]ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν
ὑψηλοῖς· [d]τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, 4
ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα.
[e]Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων· "Υἱός μου εἶ σὺ, 5
" ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε;" καὶ πάλιν· "Ἐγὼ ἔσ-
" ομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν;"
[f]Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκου- 6
μένην, λέγει· "Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες
" ἄγγελοι Θεοῦ." [g]καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· 7
" Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς
" λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα·" [h]πρὸς δὲ τὸν υἱόν·
" Ὁ [8]θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· 8
" ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. [i]ἠγ- 9
" άπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο
" ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς,[9] ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ
" τοὺς μετόχους σου." [k]καί· "Σὺ κατ' ἀρχὰς, Κύριε, 10
" τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν
" οἱ οὐρανοί. [l]αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ 11
" πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περι- 12

a Num. 12. 6, 8. Eph. 1. 10. Gal. 4. 4. b Ps. 2. 8. Mat. 21. 38. Jno. 1. 3. Eph. 3. 9. Col. 1. 16. c ch. 8. 1; & 9. 12; & 12. 2. Ps. 110. 1. Jno. 1. 4; & 14. 9. 2 Cor. 4. 4. Col. 1. 15, 17. Philip. 2. 6. Rev. 4. 11. d Eph. 1. 21. Philip. 2. 9, 10. e ch. 5. 5. 2 Sam. 7. 14. 1 Chr. 22. 10 & 28. 6. Psa. 2. 7. Act. 13. 33. f Psa. 97. 7. Rom. 8. 29. Col. 1. 18. g Ps. 104. 4. h Ps. 45. 6. i Act. 10. 38. k Ps. 102. 25. l Isa. 51. 6. 2 Pet. 3. 7, 10.

[1] ἐσχάτων, M. Comp. 1 Pet. i. 20. [3] = ἡμῶν. [8] θρόνος σου, ὁ Θεὸς εἰς, &c. [9] ἔχρισέ σε, ὁ Θεὸς, ὁ Θεός σου ἔλαιον, &c.

“ βόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ ὁ
13 “ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι.” [a] Πρὸς
τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέ ποτε· “ Κάθου ἐκ δεξιῶν
“ μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν
14 “ ποδῶν σου;” [b] Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα,
εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρο-
νομεῖν σωτηρίαν;

II.

1 Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προςέχειν τοῖς ἀκου-
2 σθεῖσι, μήποτε παραῤῥυῶμεν. [c] εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων
λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις
3 καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν· [d] πῶς ἡμεῖς
ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις
4 ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν
ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, [e] συνεπιμαρτυροῦντος
τοῦ Θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι,
καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν.
5 [f] Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλου-
σαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν. [g] διεμαρτύρατο δέ πού τις,
6 λέγων· “ Τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ· ἢ
7 “ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτὸν
“ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας
8 “ αὐτόν·[7] [h] πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ.”
Ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν
αὐτῷ ἀνυπότακτον· νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα
9 ὑποτεταγμένα. [i] τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττ-
ωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου
δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον· ὅπως χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ
10 παντὸς γεύσηται θανάτου. [k] ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν
τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν
ἀγαγόντα τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθ-
11 ημάτων τελειῶσαι. [l] ὅ,τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζό-
μενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται
12 ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, [m] λέγων· “ Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά
“ σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε.”

a ch. 10. 12, 13; & 12. 2. Ps 110. 1. Mat. 22.44. Mar. 12.36. Lu. 20. 42. Act. 2. 34. 1Cor. 15.25. Ephes. 1.20.
b Ps. 34. 7; & 91. 11.
c Deut. 27. 26. Act. 7. 38, 53. Gal. 3. 19.
d ch. 12. 25. Mat. 4. 17. Mar. 1. 14.
e Mar. 16. 20. Act. 2. 22; 14. 3; & 19. 11. 1Cor. 12. 4, 7, 11.
f ch. 1. 2, 4, 8. 2 Pet. 3. 13.
g Ps. 8. 4; & 144. 3.
h Ps. 8. 6. Mat. 28. 18. 1Cor. 15. 25, 27. Eph. 1. 22.
i Act. 2. 33. Philip. 2. 7–9.
k ch. 5. 9; 12. 2. Lu. 24. 26, 46. Act. 3. 15; & 5. 31. Rom. 11. 36. Philip. 2. 8, 9.
l ch. 10. 10, 14. Act. 17. 26.
m Ps. 22. 22, 25. 2 Sa. 22. 3. Ps. 18. 2.

[7] † καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου· ins. in M.

καὶ πάλιν "'Εγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ·" [a]καὶ 13
πάλιν· "'Ιδοὺ ἐγὼ, καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός."
[b]'Επεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε [14]σαρκὸς καὶ αἵματος, 14
καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ
θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου,
(τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον,) [c]καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι 15
φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας.
οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος 16
'Αβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. [d]ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς 17
ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς
ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμ- 18
αρτίας τοῦ λαοῦ. [e]ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς,
δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

III. [f]"Οθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, 1
κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας
ἡμῶν [1]'Ιησοῦν· [g]πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς 2
καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. [h]Πλείονος γὰρ 3
οὗτος δόξης παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα
τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. [i](πᾶς γὰρ 4
οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος· ὁ δὲ [4]τὰ πάντα κατα-
σκευάσας, Θεός.) [k]καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ 5
οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησο-
μένων· [l]Χριστὸς δὲ, ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· [6]οὗ 6
οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάνπερ τὴν παῤῥησίαν καὶ τὸ καύ-
χημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν.
[m]Διὸ, καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον "Σήμερον, 7
" ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, [n]μὴ σκληρύνητε τὰς 8
" καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν
" ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ [9]ἐπείρασάν με 9
" οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ [9]ἔργα
" μου, τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προςώχθισα τῇ γενεᾷ 10
" [10]ἐκείνῃ, καὶ εἶπον· 'Αεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ 11

[14] ∾ αἵματος καὶ σαρκὸς. [1] † Χριστὸν, ins. in M.
[4] — τὰ. [6] ∾ ὅς. [9] ∾ ἐπείρασαν οἱ πατέρες ὑμῶν
ἐν δοκιμασίᾳ, καὶ, &c. [9] ἔργα μου. Τεσσαράκοντα ἔτη
προσώχθισα, &c. [10] ∾ ταύτῃ.

a Isa. 8. 18. Jno. 10. 29; 17.6,9,11,12.
b Isa. 25. 8. Hos. 13. 14. Jno. 1. 14. 1 Cor. 15. 54, 55. Philip. 2. 7. 2 Tim. 1. 10.
c Lu. 1. 74. Rom. 8. 15.
d ch. 4. 15; & 5. 2. Philip. 2. 7.
e ch. 4. 15, 16.
f ch. 4. 14; 6. 20; 8. 1; & 9. 11. Rom. 15. 8. Philip. 3. 14.
g ver. 5. Num. 12. 7.
h Zech. 6. 12. Mat. 16. 18.
i 2 Cor. 5. 17. Eph. 2. 10.
k ver. 2. Deut. 18. 15, 18.
l Mat. 24. 13. 1 Cor. 3. 16. & 6. 19. 2 Cor. 6. 16 Eph. 2. 21, 22. 1 Tim. 3. 15. 1 Pet. 2. 5.
m ver. 15; & 4. 7. Ps. 95. 7..11.
n Ex. 17. 2. Num. 20. 13.

" δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου· [a]ὡς ὤμοσα ἐν τῇ [a] Num.14.21. Deut.1.34.
" ὀργῇ μου· Εἰ εἰςελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου·"
12 βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία
πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος·
13 ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις
οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ ἐξ ὑμῶν τις
14 ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. [b]μέτοχοι γὰρ τοῦ Χριστοῦ γε- [b] Rom.8.17.
γόναμεν, ἐάνπερ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους
15 βεβαίαν κατάσχωμεν, [c]ἐν τῷ λέγεσθαι, " Σήμερον, ἐὰν [c] ver. 7.
" τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε· μὴ σκληρύνητε τὰς
16 " καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ." [16]τίνες
γὰρ ἀκούσαντες [16]παρεπίκραναν; ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξ-
17 ελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωϋσέως; [d]τίσι δὲ προς- [d] Num.14.22, 37; & 26.65. 1Cor.10.5. Jude 5.
ώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν; ὧν
18 τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ. [e]τίσι δὲ ὤμοσε μὴ εἰς- [e] Num.14.30. Deut.1.34, 35.
ελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπει-
19 θήσασι; Καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰςελθεῖν
δι' ἀπιστίαν.

1 Φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε, καταλειπομένης ἐπαγγελίας IV.
εἰςελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν
2 ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ
κἀκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους,
3 μὴ [2]συγκεκραμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. [f]εἰς- [f] Ps. 95. 11.
ερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες·
καθὼς εἴρηκεν· " Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου· Εἰ εἰςελ-
" εύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου·" καίτοι τῶν ἔργων
4 ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. [g]εἴρηκε γάρ που [g] Gen. 2. 2. Ex. 20. 11, & 31.17.
περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτω· " Καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν
" τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ·"
5 καὶ ἐν τούτῳ πάλιν· " Εἰ εἰςελεύσονται εἰς τὴν κατά-
6 " παυσίν μου." Ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεταί τινας εἰςελθεῖν
εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰςῆλθον
7 δι' ἀπείθειαν· [h]πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν, " Σήμερον," [h] ch.3.7, 15. Ps. 95. 7.
ἐν Δαυῒδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον· (καθὼς [7]εἴρηται·)

[16] Τινὲς, M. [16] παρεπίκραναν, ἀλλ', &c. [2] ∾ συγκεκερασμένους or συγκεκραμένους. [7] ∾ προείρηται

“ Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρ-
“ ύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν.” Εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς 8
κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα
ἡμέρας. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ 9
Θεοῦ. ὁ γὰρ εἰςελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ 10
αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥςπερ ἀπὸ
τῶν ἰδίων ὁ Θεός. Σπουδάσωμεν οὖν εἰςελθεῖν εἰς ἐκεί- 11
νην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγ-
ματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. [a]ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, 12
καὶ ἐνεργής, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δί-
στομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς [12]τε καὶ
πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμή-
σεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας· [b]καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς 13
ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα
τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.

[c]Ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐ- 14
ρανούς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολ-
ογίας. [d]οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμ- 15
παθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, [15]πεπειρασμένον δὲ κατὰ
πάντα καθ’ ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας. [e]προςερχώμεθα 16
οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβω-
μεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

V. [f]πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ 1
ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα προςφέρῃ
δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν· [g]μετριοπαθεῖν δυνά- 2
μενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς
περίκειται ἀσθένειαν· [h]καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς 3
περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προςφέρειν [3]ὑπὲρ
ἁμαρτιῶν. [i]Καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμήν, 4
ἀλλὰ [4]καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθάπερ καὶ [4]Ἀαρών.
[k]οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχ- 5
ιερέα, ἀλλ’ ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν· “ Υἱός μου εἶ σύ,
“ ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε·” [l]καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ
λέγει· “ Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελ- 6

a Eccl. 12. 11. Isa. 49. 2. Jer. 23. 29. 1 Cor. 14. 24, 25. 2 Cor. 10. 4, 5. Eph. 6. 17.
b Ps. 33. 13–15; 34. 15; 90. 8; & 139. 11, 12.
c ch. 3. 1; 6. 20; 7. 26; 8. 1; 9. 11, 24; 10. 23.
d ch. 2. 17. Isa. 53. 9. Lu. 22. 28. 2 Cor. 5. 21. Philip. 2. 7. 1 Pet. 2. 22. 1 Jno. 3. 5.
e ch. 10. 19. Rom. 5. 2. Eph. 2. 18; & 3. 12.
f ch. 2. 17; & 8. 3.
g ch. 2. 18; 4. 15; & 7. 28.
h ch. 7. 27. Lev. 9. 7; & 16. 3.
i Exod. 28. 1. 1 Chr. 23. 13. 2 Chr. 26. 18.
k ch. 1. 5. Psa. 2. 7. Jno. 8. 54.
l ch. 7. 17. Ps. 110. 4.

[12] = τε. [15] ∾ πεπειραμένον. [3] ∾ περί.
[4] † ὁ, ins. in *M*. [4] † ὁ, ins. in *M*.

7 "χισεδέκ." [a]ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δε- | a Mat. 26. 38; & 27. 46, 50. Mar. 14. 33, 36; 15. 34, 37. Lu. 22. 42, & 23. 46. Jno. 12. 27; & 17. 1.
ήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν
ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προς-
8 ενέγκας, καὶ [7]εἰςακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, ([b]καίπερ
9 ὢν υἱὸς,) ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν· [c]καὶ | b Philip. 2. 6.
τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν αἴτιος | c ch. 2. 10.
10 σωτηρίας αἰωνίου, προςαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχ-
ιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.
11 Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυςερμήνευτος λέγειν,
12 ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. [d]καὶ γὰρ ὀφείλοντες | d 1 Cor. 3. 1, 2. 1 Pet. 2. 2.
εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ
διδάσκειν ὑμᾶς, τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων
τοῦ Θεοῦ· καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ
13 στερεᾶς τροφῆς. [e]πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος | e 1 Cor. 3. 2; & 14. 20.
14 λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ | Eph. 4. 14.
στερεὰ τροφὴ, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασ-
1 μένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Διὸ | VI.
ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν
τελειότητα φερώμεθα· μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλό-
μενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ
2 Θεὸν, [2]βαπτισμῶν διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀνα-
3 στάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. [f]καὶ τοῦτο | f Act. 18. 21. 1 Cor. 4. 19. Jam. 4. 15.
4 [3]ποιήσομεν, ἐάνπερ ἐπιτρέπῃ ὁ Θεός. [g]Ἀδύνατον γὰρ,
τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς | g ch. 10. 26. Mat. 12. 31, 45. Jno. 4. 10. 2 Pet. 2. 20. 1 Jno. 5. 16.
ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου,
5 καὶ καλὸν γευσαμένους Θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος
6 αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς με-
τάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ
7 παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς
πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθε-
τον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐ-
8 λογίας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλ-
ους, ἀδόκιμος καὶ κατάρας ἐγγὺς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν.
9 Πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοὶ, τὰ κρείττονα καὶ

[7] εἰσακουσθεὶς, ἀπὸ τῆς εὐλαβείας (καίπερ ὢν υἱὸς) ἔμαθεν, &c. [2] βαπτισμῶν, διδαχῆς, &c. [3] ~ ποιήσωμεν.

a Prov. 14. 31. ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτω λαλοῦμεν. [a]οὐ γὰρ ἄδικος 10
Mat. 10. 42; & 25. 40. ὁ Θεὸς, ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν καὶ [10]τῆς ἀγάπης,
Mar. 9. 41. Jno. 13. 20. ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς
Rom. 2. 4. 1 Thes. 1. 3. ἁγίοις καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ, ἕκαστον ὑμῶν 11
2 Thes. 1. 4, 7. τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν
τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους· ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ 12
δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων
b Gen. 12. 3; 17. 4; 22. 16, 17. τὰς ἐπαγγελίας. [b]τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ 13
Psa. 105. 9. Θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ'
Lu. 1. 73. ἑαυτοῦ, λέγων· "Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ 14
"πληθύνων πληθυνῶ σε." καὶ οὕτω μακροθυμήσας 15
c Ex. 22. 11. ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. [c]ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ 16
μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας
εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ 17
Θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμε-
τάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ 18
δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι
Θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατ-
ῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος· ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν 19
τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, καὶ εἰςερχομένην εἰς
d ch. 3. 1; 4. 14; 8. 1; & 9. 11. τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, [d]ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ 20
ἡμῶν εἰςῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχ-
ιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

VII. [e]Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ, βασιλεὺς Σαλὴμ, ἱερεὺς τοῦ 1
e Gen. 14. 18. Θεοῦ [1]τοῦ ὑψίστου, (ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι
ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ 2
καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραὰμ,) πρῶτον
μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ
βασιλεὺς Σαλὴμ, (ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης,) ἀπάτωρ, 3
ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς
τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, μένει
f Gen. 14. 20. ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. [f]Θεωρεῖτε δὲ, πηλίκος οὗτος, ᾧ 4
g Num. 18. 21, 26. καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων, ὁ πατρι-
Deut. 18. 1. ἄρχης. [g]καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευῒ τὴν ἱερατείαν 5
Jos. 14. 4. 2 Chr. 13. 5. λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν

[10] † τοῦ κόπου, ins. in *M*. [1] τοῦ om. in *M*.

κατὰ τὸν νόμον, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καί-
6 περ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ· [a] ὁ δὲ μὴ a Gen. 14. 19, 20.
γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ, Rom. 4. 13,
7 καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκε. χωρὶς δὲ Gal. 3. 16.
πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐ-
8 λογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι
9 λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δέ, μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. καί, ὡς
ἔπος εἰπεῖν, διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευῒ ὁ δεκάτας λαμβάνων
10 δεδεκάτωται· [b] ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε b Gen. 14. 18.
11 συνήντησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ. [c] εἰ μὲν οὖν τελείωσις c ver. 18, 19. Gal. 2. 21.
διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν (ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' [11] αὐτῇ
νενομοθέτητο·) τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ
ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν
12 λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης
13 καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα,
φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς [13] προσέσχηκε τῷ
14 θυσιαστηρίῳ· [d] πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν d Mat. 1. 2. Lu. 3. 33.
ὁ Κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν [14] οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης
15 Μωϋσῆς ἐλάλησε. Καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν
ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται
16 ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς [16] σαρκίνης
17 γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. [e] [17] Μαρ- e ch. 5. 6. Ps. 110. 4.
τυρεῖ γάρ· "Ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν
18 " Μελχισεδέκ." [f] Ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης f Gal. 4. 9.
19 ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές· ([g] οὐδὲν g ch. 4. 16. Jno. 1. 17.
γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος·) ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπί- Act. 13. 39. Rom. 3. 21,
20 δος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ. καὶ καθ' ὅσον οὐ χωρὶς 28; & 8. 3.
21 ὁρκωμοσίας· ([h] οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς Eph. 2. 18; & 3. 12.
γεγονότες· ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας, διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς Gal. 2. 16. h Ps. 110. 4.
αὐτόν· "Ὤμοσε Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· Σὺ
" ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα [21] κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ·")
22 [i] κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰη- i ch. 8. 6.
23 σοῦς. καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ

11 ∾ αὐτῆς. 13 ∾ προσέσχε. 14 ∾ περὶ ἱερέων οὐδέν. 16 ∾ σαρκικῆς, M. 17 ∾ Μαρτυρεῖται.
21 — κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· ὁ δὲ, διὰ τὸ μένειν αὐτὸν 24
a ch. 9. 24. εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην· [a]ὅθεν 25
Rom. 8. 34. 1 Tim. 2. 5. καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προςερχομένους
1 Jno. 2. 2. δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ
b ch. 4. 14, 15; & 9. 24. αὐτῶν. [b]Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν [26]ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς, ὅσιος, 26
Rom. 8. 34. ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν,
1 Jno. 2. 2. c ch. 5. 3; 12. καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος· [c]ὃς οὐκ ἔχει 27
28; 10. 12. Lev. 9. 7; & καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥςπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον
16. 6, 11. ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν
τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας.
d ch. 2. 10; & 5. 1, 2, 9. [d]ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας 28
ἀσθένειαν· ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν
νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

VIII. [e]Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν 1
e ch. 1. 3, 13; 3. 1; 4. 14; 6. 20; 9. 11; 12. 2. ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλ-
ωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς· [f]τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ 2
Eph. 1. 20. Col. 3. 1. τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, [2]καὶ οὐκ
f ch. 9. 8, 11, 24; & 10. 21. ἄνθρωπος. [g]πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προςφέρειν δῶρά 3
g ch. 5. 1. Eph. 5. 2. τε καὶ θυσίας καθίσταται· ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ
τοῦτον ὃ προςενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν 4
ἱερεὺς, ὄντων [4]τῶν ἱερέων τῶν προςφερόντων κατὰ τὸν
h ch. 10. 1. Col. 2. 17. νόμον τὰ δῶρα· ([h]οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύ- 5
ουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς, μέλ-
i Exod. 25. 40. Act. 7. 44. λων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν· [i]"Ὅρα γὰρ," φησί, "ποιήσῃς
"πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει·")
k ch. 7. 22. 2 Cor. 3. 6. [k]νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτευχε λειτουργίας, ὅσῳ καὶ 6
κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν
ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν 7
ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος 8
l Jer. 31. 31. γὰρ αὐτοῖς λέγει· [l]"Ἰδοὺ, ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος,
"καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον
"Ἰούδα διαθήκην καινήν· οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν 9
"ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου
"μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰ-
"γύπτου· ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου,

[26] ∾ καὶ ἔπρεπεν. [2] — καὶ, [4] ⊐ τῶν ἱερέων.

10 “ κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει Κύριος. [a]ὅτι αὕτη ἡ δια- a Jer. 31. 33. Zech. 8. 8.
“ θήκη ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας
“ ἐκείνας, λέγει Κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διά-
“ νοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτ-
“ ούς· καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι
11 “ εἰς λαόν. [b]καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν [11]πολί- b ch. 10. 16. Jno. 6. 45, 65. 1 Jno. 2. 27.
“ την αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων·
“ Γνῶθι τὸν Κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσουσί με, ἀπὸ
12 “ μικροῦ [11]αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν· [c]ὅτι ἵλεως ἔσο- c Rom. 11. 27.
“ μαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ
13 “ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.” Ἐν τῷ
λέγειν καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαι-
ούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

IX.

1 [d]Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη[1] δικαιώματα λατρείας, d Ex. 25. 8.
2 τό,τε ἅγιον κοσμικόν. [e]Σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ e Ex. 25. 30; 26. 1; & 36. 1. Lev. 24. 5.
πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις
3 τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια· μετὰ δὲ τὸ δεύτερον
4 καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, [f]χρυσοῦν f Ex. 16. 33; 25. 10, 21; 26. 33; & 34. 29. Num. 17. 10.
ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης
περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ
ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα,
5 καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· [g]ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερου- g Ex. 25. 18.
βὶμ τῆς δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ
6 ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. [h]τούτων δὲ οὕτω κατεσκευ- h Num. 28. 3.
ασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διαπαντὸς εἰσίασιν
7 οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες· [i]εἰς δὲ τὴν δευτέραν i ver. 25. Ex. 30. 10. Lev. 16. 2, 15, 34.
ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος,
ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων·
8 [k]τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω k ch. 10. 19, 20. Jno. 14. 6.
πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης
9 σκηνῆς ἐχούσης στάσιν· [l]ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν l Act. 13. 39. Gal. 2. 21.
τὸν ἐνεστηκότα, καθ’ [9]ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρον-
ται μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύ-
10 οντα, [m]μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις m Lev. 11. 2. Num. 19. 7.

[11] πλησίον, M. [11] — αὐτῶν. [1] + σκηνὴ ins. in M.
[9] ∾ ἥν.

βαπτισμοῖς,[10] [10]δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθ-
ώσεως ἐπικείμενα. [a]Χριστὸς δὲ παραγενόμενος, ἀρχιερ- 11
εὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελει-
οτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, (τοῦτ' ἔστιν, οὐ ταύτης
τῆς κτίσεως,) [b]οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ 12
δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰςῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰ-
ωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. [c]εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων 13
καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κε-
κοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα·
[d]πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος 14
αἰωνίου ἑαυτὸν προςήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ
τὴν συνείδησιν [14]ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρ-
εύειν Θεῷ ζῶντι. [e]Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσ- 15
ίτης ἐστὶν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν
τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελ-
ίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας.
ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθε- 16
μένου· [f]διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε 17
ἰσχύει ὅτε ζῇ ὁ [17]διαθέμενος. ὅθεν οὐδ' ἡ πρώτη χωρὶς 18
αἵματος ἐγκεκαίνισται. [g]λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολ- 19
ῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ
αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου
κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα
τὸν λαὸν ἐῤῥάντισε, [h]λέγων· "Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς δια- 20
"θήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός·" [i]καὶ τὴν 21
σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ
αἵματι ὁμοίως ἐῤῥάντισε. [k]καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα 22
καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ
γίνεται ἄφεσις. Ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν 23
ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι· αὐτὰ δὲ τὰ ἐπ-
ουράνια κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. [l]οὐ γὰρ εἰς 24
χειροποίητα ἅγια εἰςῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν
ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι
τῷ προςώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. [m]οὐδ', ἵνα πολλάκις 25

a ch. 8. 1; 4. 14; 6. 28; & 8. 1.
b ch. 10. 10. Act. 20. 28. Eph. 1. 7. Col. 1. 14. 1 Pet. 1. 19. Rev. 1. 5; & 5. 9.
c ch. 10. 4. Lev. 16. 14, 16. Nu. 19. 2, 4.
d ch. 6. 1. Lu. 1. 74. Rom. 6. 13. Eph. 5. 2. Gal. 1. 4; & 2. 20. Tit. 2. 14. 1 Pet. 1. 19; 3. 18; 4. 2. 1 Jno. 1. 7. Rev. 1. 5.
e ch. 12. 24. Act. 13. 39. Rom. 3. 25, & 5. 6. 1 Tim. 2. 5. 1 Pet. 3. 18.
f Gal. 3. 15.
g Ex. 24. 5, 6. Lev. 16. 14, 15, 18.
h Ex. 24. 8. Mat. 26. 28.
i Ex. 29. 36. Lev. 8. 15, 19; & 16. 14.
k Lev. 17. 11.
l ch. 7. 25. Rom. 8. 34. 1 Jno. 2. 2.
m ver. 7. Ex. 30. 10. Lev. 16. 2, 34.

[10] † καὶ, ins. in *M*. [10] ∾ δικαιώματα. [14] ∾ ἡμῶν.
[17] Some punctuate it διαθέμενος;

προςφέρῃ ἑαυτὸν, ὥςπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰςέρχεται εἰς τὰ
26 ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ· ([a]ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν [a] 1 Cor. 10. 11.
πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου·) [b]νῦν δὲ ἅπαξ [b] ver. 12. Tit. 2. 14.
ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν [26]ἁμαρτίας διὰ
27 τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται· καὶ καθ' ὅσον ἀπόκει-
ται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο
28 κρίσις· [c]οὕτω [28]καὶ ὁ Χριστὸς, ἅπαξ προςενεχθεὶς εἰς τὸ [c] Mat. 26. 28. Rom. 5. 6, 8,
πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτί- 15; & 6. 10.
ας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν. 1 Pet. 3. 18.

1 [d]Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, X.
οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν [d] ch. 8. 5; & 9. 9.
ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προςφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς, Col. 2. 17.
2 οὐδέποτε δύναται τοὺς προςερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ
[2]οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προςφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν
ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθ-
3 αρμένους; ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνι-
4 αυτόν. [e]ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρ- [e] ch. 9. 13. Lev. 16. 14.
5 εῖν ἁμαρτίας. [f]Διὸ εἰςερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει· [f] Ps. 40. 6, 7; & 50. 8.
" Θυσίαν καὶ προςφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατ- Isa. 1. 11.
6 " ηρτίσω μοι· ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ Jer. 6. 20. Amos 5. 21.
7 " εὐδόκησας. τότε εἶπον, Ἰδοὺ ἥκω, (ἐν κεφαλίδι βι-
" βλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ,) τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεὸς, τὸ
8 " θέλημά σου." Ἀνώτερον λέγων, "Ὅτι θυσίαν καὶ
" προςφορὰν καὶ ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ
9 " ἠθέλησας οὐδὲ εὐδόκησας,—" (αἵτινες κατὰ [8]τὸν νόμον
προςφέρονται,—) τότε εἴρηκεν· " Ἰδοὺ, ἥκω τοῦ ποιῆσαι
" [9]τὸ θέλημά σου." ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον
10 στήσῃ. [g]ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν διὰ τῆς προς- [g] ch. 9. 2.
11 φορᾶς τοῦ σώματος [10]Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς
μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς
πολλάκις προςφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται [h] ch. 1. 3, 13; & 8. 1.
12 περιελεῖν ἁμαρτίας· [h][12]αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν Ps. 110. 1.
προςενέγκας [12]θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ Eph. 1. 20. Col. 3. 1.

[26] ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ, &c. [28] καὶ om. in M.
[2] οὐκ om. in M. [8] — τὸν. [9] † ὁ Θεὸς, ins. in M. [10] † τοῦ, ins. in M. [12] ∾ οὗτος. [12] θύσιαν εἰς τὸ διηνεκὲς, &c.

τοῦ Θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ 13
αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προςφορᾷ 14
τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. Μαρτυρεῖ 15
δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γὰρ τὸ [16]προειρ- 16
a ch. 8. 8. Jer. 31. 31 ηκέναι, [a]" Αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτ-
..33. Rom. 11.27. " οὺς μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει Κύριος· διδοὺς
" νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν
" αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν 17
" καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι." ὅπου δὲ 18
ἄφεσις τούτων, οὐκέτι προςφορὰ περὶ ἁμαρτίας.
b ch. 9. 8, 12. Jno. 10. 9; [b]Ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴςοδον 19
& 14. 6. Rom. 5. 2. τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν 20
Eph. 2. 13, 18; & 3.12. ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος,
c ch. 4. 14, 16. (τοῦτ' ἔστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ,) [c]καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ 21
d Ezek. 36. 25. Eph. 3. 12. τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ· [d]προςερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς 22
Jam. 1. 6. καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρ-
e ch. 4. 14. 1 Cor. 1. 9. δίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς· [e]καὶ λελουμένοι τὸ 23
1 Thes. 5. 24. σῶμα ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπ-
ίδος ἀκλινῆ· (πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος·) καὶ κατα- 24
νοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν
f Rom. 13. 11. 2 Pet. 3. 9, 11, ἔργων, [f]μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, 25
14. καθὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες· καὶ τοσούτῳ
g ch. 6. 4. Num. 15. 30. μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν. [g]Ἑκου- 26
Mat. 12. 31. 2 Pet. 2. 20, σίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπί-
21. 1 Jno. 5. 16. γνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται
h Ezek. 36. 5. θυσία· [h]φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος, 27
i Num. 35. 30. Deut. 17. 6; ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. [i]ἀθετήσας τις 28
& 19. 15. Mat. 18. 16. νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ
Jno. 8. 17. 2 Cor. 13. 1. μάρτυσιν ἀποθνήσκει· [k]πόσῳ, δοκεῖτε, χείρονος ἀξιω- 29
k 1 Cor. 11. 29. θήσεται τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ
l Deut. 32. 35, τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη,
36. καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; [l]οἴδαμεν γὰρ τὸν 30
Rom. 12. 19. εἰπόντα, "Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, [30]λέγει
m Gal. 3. 4. Philip. 1. 29, 30. " Κύριος," καὶ πάλιν, " Κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ."
Col. 2. 1. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. [m]Ἀναμ- 32

16 ∽ εἰρηκέναι· 30 = λέγει Κύριος.

μιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες
33 πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων· [a]τοῦτο μὲν, a Philip.1.7; & 4.14.
ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι· τοῦτο δὲ, κοιν-
34 ωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες· [b]καὶ γὰρ b Mat. 5. 12: 6.20; 19. 21.
τοῖς [34]δεσμίοις συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν Lu. 12. 33.
ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντ- Act. 5. 41; & 21.33.
ες ἔχειν [34]ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν [34]ἐν οὐρανοῖς καὶ 1Thes.2.14. 1Tim.6.19.
35 μένουσαν. [c]μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, Jam. 1. 2. c Mat.10.32.
36 ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. [d]ὑπομονῆς γὰρ d Lu. 21. 19.
ἔχετε χρείαν· ἵνα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομ-
37 ίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. [e]ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, " ὁ e Hab.2.3,4. Hag. 2. 6.
38 " ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστε- Lu. 18. 8. Rom. 1. 17.
" ως ζήσεται· καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή Gal. 3. 11. 1 Pet. 1. 6;
39 " μου ἐν αὐτῷ." ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς, εἰς & 5. 10. 2 Pet. 3. 8.
ἀπώλειαν· ἀλλὰ πίστεως, εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

1 [f]Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων [1]ὑπόστασις, πραγμά- XI.
2 των ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθ- f Rom. 8. 24. 2 Cor. 4. 18.
3 ησαν οἱ πρεσβύτεροι. [g]Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι g Gen. 1 1.
τοὺς αἰῶνας ῥήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων [2]τὰ Psa. 33. 6. Rom. 4. 17.
4 βλεπόμενα γεγονέναι. [h]Πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ 2 Pet. 3. 5. h ch. 12. 24.
παρὰ Κάϊν προσήνεγκε τῷ Θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι Gen.4.4,10. Mat. 23. 35.
δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ·
5 καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι [4]λαλεῖ. [i]Πίστει Ἐνὼχ με- i Gen. 5. 24. Eccl. 44.16;
τετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον· καὶ " οὐχ εὑρίσκετο, διότι & 49.14.
" μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός·" πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως [5]αὐτ-
6 οῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ Θεῷ, χωρὶς δὲ πίστεως
ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι· πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχό-
μενον τῷ Θεῷ, ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθ-
7 αποδότης γίνεται. [k]πίστει χρηματισθεὶς [7]Νῶε περὶ τῶν k Gen. 6. 13. Eccl. 44. 17.
μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασε κιβωτὸν Rom. 3. 22.
εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ· δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμ- Philip. 3. 9.
ον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονό-

[34] δεσμοῖς μου, M. [34] † ἐν, ins. in M. [34] — ἐν οὐρανοῖς. [1] ὑπόστασις πραγμάτων, &c. [2] ∾ τὸ βλεπόμενον. [4] ∾ λαλεῖται, M. [5] — αὐτοῦ. [7] Νῶε, περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων εὐλαβηθεὶς, &c.

a Gen. 12. 1, 4. μος. [a] Πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν 8
Act. 7. 2. εἰς τὸν τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν,
καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. Πίστει παρῴκ- 9
ησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν
σκηναῖς κατοικήσας, μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν συγ-
b ch. 3. 4; 12. 22; & 13. 14. κληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς· [b] ἐξεδέχετο γὰρ 10
τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δη-
c Gen. 17. 19; & 21. 2. μιουργὸς ὁ Θεός. [c] Πίστει καὶ αὐτὴ Σάῤῥα δύναμιν εἰς 11
Lu. 1. 36. καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν [11] ἡλικίας
Rom. 4. 19. ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. [d] διὸ καὶ ἀφ' 12
d Gen. 15. 5; & 22. 17. Rom. 4. 18. ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ
ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ [12] ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ
e Gen. 23. 4; & 47. 9. τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. [e] κατὰ πίστιν 13
1 Chr. 29. 15. ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας,
Ps. 39. 12. & 119. 19. ἀλλὰ [1] πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες [13] καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ
Jno. 8. 56. ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς
γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα 14
ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξ- 15
f Ex. 3. 6. Mat. 22. 32. ῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· [f] νῦν δὲ κρείττονος 16
Act. 7. 32. ὀρέγονται, τοῦτ' ἔστιν, ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύν-
εται αὐτοὺς ὁ Θεὸς, Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασε
g Gen. 22. 2. Eccl. 44. 20. γὰρ αὐτοῖς πόλιν. [g] Πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν 17
Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ
h Gen. 21. 12. τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, [h] πρὸς ὃν ἐλαλήθη, "Ὅτι 18
Rom. 9. 7. Gal. 3. 29. "ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα·" λογισάμενος, ὅτι 19
καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ Θεός· ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν
i Gen. 27. 27. παραβολῇ ἐκομίσατο. [i] Πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγ- 20
k Gen. 47. 31; 48. 5, 15, 16, 20. ησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἡσαῦ. [k] Πίστει Ἰακὼβ 21
ἀποθνήσκων ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε· καὶ
l Gen. 50. 24. προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. [l] Πίστει 22
Ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνη-
m Ex. 1. 16; & 2. 2. μόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. [m] Πίστει 23
Act. 7. 20. Μωϋσῆς γεννηθεὶς ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων
αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον· καὶ οὐκ ἐφοβήθ-

[11] ∾ ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ, &c. [12] ὡσεὶ ἄμμος, M.
[13] † καὶ πεισθέντες, ins. in M.

24 ησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. [a]πίστει Μωϋσῆς μέγας a Ex. 2. 10, 11.
γενόμενος ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραὼ,
25 μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἢ
πρόςκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν· μείζονα πλοῦτον
26 ἡγησάμενος τῶν [26]Αἰγύπτου θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν
τοῦ Χριστοῦ· ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν.
27 [b]πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν b Ex. 10. 28, 29. 12. 31; 13. 17.
τοῦ βασιλέως· τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε.
28 [c]πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόςχυσιν τοῦ αἵ- c Ex. 12. 3, 21, 22.
ματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν.
29 [d]πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς· d Ex. 14. 21, 22.
30 ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. [e]Πίστει e Josh. 6. 20.
τὰ τείχη Ἱεριχὼ ἔπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. f Josh. 2. 1; & 6. 23. Jam. 2. 25.
31 [f]πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, g Judg. 4. 6;
32 δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. [g]Καὶ τί ἔτι 6. 11; 11. 1; 12. 7; & 13. 24.
λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γε- 1 Sam. 1. 20; 12. 17; 13. 14;
δεὼν, Βαράκ τε καὶ Σαμψὼν, καὶ Ἰεφθάε, Δαυῒδ τε καὶ & 17. 45.
33 Σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν· [h]οἳ διὰ πίστεως κατηγ- h Judg. 14. 6. 1 Sa. 17. 34.
ωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον 2 Sa. 8. 1; 10. 19; & 12. 29.
34 ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, [i]ἔσβεσαν δύνα- 2 Sa. 7. 11, 12. 1 Ki. 9. 4.
μιν πυρὸς, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν Dan. 6. 22.
ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμ- i Judg. 7. 21; & 15. 15.
35 βολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων· [k]ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀνα- 1 Sam. 14. 1, & 20. 1.
στάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, 1 Ki. 19. 1. 2 Ki. 6. 16;
οὐ προςδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος & 20 7. 1 Chr. 22. 9.
36 ἀναστάσεως τύχωσιν· [l]ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγ- Isa. 38. 21.
37 ων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς· [m]ἐλιθ- Dan. 3. 25. k 1 Ki. 17. 23.
άσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας 2 Ki. 4. 36. Act. 22. 25.
ἀπέθανον· περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, l Jer. 20. 2. m 1 Ki. 21. 13.
38 ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, (ὧν οὐκ ἦν 2 Ki. 1. 8. Mat. 3. 4.
ἄξιος ὁ κόσμος,) ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι, καὶ
39 σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. [n]Καὶ οὗτοι πάντες n ver. 2.
40 μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν
ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψα-

[26] ∾ ἐν Αἰγύπτῳ, M.

XII. μένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι. [a] Τοιγαροῦν καὶ 1
ἡμεῖς, τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρ-
τύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον
ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν
ἀγῶνα· [b] ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ 2
τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς,
ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε
τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ [2] κεκάθικεν. Ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν 3
τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν
ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ [3] κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυό-
μενοι.

[c] Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτ- 4
ίαν ἀνταγωνιζόμενοι· [d] καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, 5
ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται· "Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει
" παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος·
" ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα 6
" υἱὸν ὃν παραδέχεται." εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς 7
υἱοῖς ὑμῖν προςφέρεται ὁ Θεός· τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ
παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι 8
γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί. [e] εἶτα 9
τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς,
καὶ ἐνετρεπόμεθα· οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ
πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς 10
ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον· ὁ δὲ
ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ.
πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς 11
εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι'
αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης.

[f] Διὸ "τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα 12
" γόνατα ἀνορθώσατε," καὶ "τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε 13
" τοῖς ποσὶν ὑμῶν," ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ
μᾶλλον. [g] εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγι- 14
ασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον· [h] ἐπισκο- 15
ποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ·

a ch. 10. 36. Rom. 6. 4; & 12. 12. 1 Cor. 9. 24. 2 Cor. 7. 1. Eph. 4. 22. Philip. 3. 13, 14. Col. 3. 8. 1 Pet. 2. 1; & 4. 2.
b ch. 1. 3, 13; 2. 10; 8. 1. Lu. 24. 26, 46. Act. 3. 15; & 5. 31. Philip. 2. 8. 1 Pet. 1. 8.
c 1 Cor. 10. 13.
d Job 5. 17. Prov. 3. 11, 12. Rev. 3. 19.
e Num. 16. 22; & 27. 16. Isa. 57. 16. Zech. 12. 1.
f Isa. 35. 3.
g Mat. 5. 8. Rom. 12. 18. 2 Tim. 2. 22.
h ch. 3. 12. Deut. 29. 18. Act. 17. 18. 2 Cor. 6. 1. Gal. 5. 12.

[2] ἐκάθισεν, M. [3] κάμητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν εκλυόμενοι.

16 [a]μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ a Gen. 25. 33.
ταύτης μιανθῶσι πολλοί· μή τις [16]πόρνος, ἢ βέβηλος ὡς Eph. 5. 3. Col. 3. 5.
Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια 1 Thes. 4. 3.
17 αὐτοῦ. [b]ἴστε γάρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομ- b Gen. 27. 34.
ῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπ-
ον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.
18 [c]Οὐ γὰρ προςεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κε- c Exod. 19. 10; & 20. 19.
καυμένῳ πυρί, καὶ γνόφῳ, καὶ [18]σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, Deut. 5. 22.
19 [d]καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκού- d Exod. 20. 19. Deut. 5. 5,
σαντες παρῃτήσαντο, μὴ προςτεθῆναι αὐτοῖς λόγον· 24; & 18. 16.
20 ([e]οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, "Κἂν θηρίον θίγῃ e Exod. 19. 13.
21 "τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται·"[20] καί,—οὕτω φοβερὸν ἦν
22 τὸ φανταζόμενον,—Μωϋσῆς εἶπεν· "Ἔκφοβός εἰμι καὶ
"ἔντρομος·") [f]ἀλλὰ προςεληλύθατε Σιὼν ὄρει, καὶ f Gal. 4. 26. Rev. 3. 12;
πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ [22]μυρι- & 21. 2, 10.
23 άσιν, ἀγγέλων [g]πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων, g Lu. 10. 20.
ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, καὶ κριτῇ Θεῷ πάντων,
24 καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, [h]καὶ διαθήκης νέας h ch. 8. 6; 9. 15; 10. 22; 11. 4.
μεσίτῃ, Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ [24]κρεῖττον λαλ- Gen. 4. 10.
25 οῦντι παρὰ [24]τὸν Ἄβελ. [i]Βλέπετε, μὴ παραιτήσησθε Exod. 24. 8. 1 Tim. 2. 5.
τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ [25]γῆς 1 Pet. 1. 2. i ch. 2. 3; &
παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ 10. 28.
26 τὸν ἀπ᾽ οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι· [k]οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν k ver. 19. Hag. 2. 6, 7.
ἐσάλευσε τότε· νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων· "Ἔτι ἅπαξ
"ἐγὼ [26]σείω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν."
27 [l]τὸ δέ, ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, l Ps. 102. 26. Mat. 24. 35.
28 ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. [m]διὸ 2 Pet. 3. 10. m 1 Pet. 2. 5.
βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν,
δι᾽ ἧς [28]λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ, μετὰ [28]αἰδοῦς
29 καὶ εὐλαβείας. [n]καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλ- n Deut. 4. 24; & 9. 3.
ίσκον.

[16] πόρνος ἢ βέβηλος, ὡς, &c. [18] ∽ ζόφῳ. [20] † ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται ins. in M. [22] μυριάσιν ἀγγέλων, πανηγύρει καί, &c. [24] κρείττονα, M. [24] ∽ τό. [25] † τῆς, ins. in M. [26] ∽ σείσω. [28] ∽ λατρεύομεν. [28] ∽ εὐλαβείας καὶ δέους.

XIII. [a]Ἡ φιλαδελφία μενέτω. [b]τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθ- 1, 2
άνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλ-
ους. [c]μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι· τῶν 3
κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ 4
γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους [4]δὲ καὶ
μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός. [d]ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος· ἀρκού- 5
μενοι τοῖς παροῦσιν· αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν· "Οὐ μή σε
"ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω·" [e]ὥςτε θαῤῥοῦντας 6
ἡμᾶς λέγειν· "Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, καὶ οὐ φοβηθήσο-
"μαι· τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;" [f]Μνημονεύετε τῶν 7
ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ
Θεοῦ· ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς,
μιμεῖσθε τὴν πίστιν. Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον 8
ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. [g]διδαχαῖς ποικίλαις καὶ 9
ξέναις μὴ [9]παραφέρεσθε· καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι
τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ
περιπατήσαντες. ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν 10
οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. [h]ὧν 11
γὰρ εἰςφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ ἅγια
διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω
τῆς παρεμβολῆς. [i]διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ 12
ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν 13
ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνει-
δισμὸν αὐτοῦ φέροντες· [k]οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν 14
πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. [l]δι' αὐτοῦ 15
οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διαπαντὸς τῷ Θεῷ,
τοῦτ' ἔστι, καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι
αὐτοῦ. [m]τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάν- 16
εσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.
[n]Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε· αὐτοὶ 17
γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀπο-
δώσοντες· ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζ-
οντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. Προςεύχεσθε περὶ 18
ἡμῶν· [18]πεποίθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν,
ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι· περισσοτέρως 19

a Rom. 12. 10. Eph. 4. 2, 3. 1 Pet. 1. 22; 2. 17; 3. 8; & 4. 8.
b Gen. 18. 1; & 19. 1. Rom. 12. 13. 1 Pet. 4. 9.
c Mat. 25. 36. Rom. 12. 15. Col. 4. 18. 1 Pet. 3. 8.
d Ex. 23. 8. Deut. 16. 19; & 31. 6, 8. Josh. 1. 5. Mat. 6. 25, 34. Philip. 4. 11. 1 Tim. 6. 6.
e Ps. 56. 4, 11; & 118. 6.
f ver. 17.
g Jer. 29. 8. Mat. 24. 4. Jno. 6. 27. Rom. 14. 17; & 16. 17. Eph. 4. 14; & 5. 6. Col. 2. 8, 16. 2 Thes. 2. 2. 1 Tim. 4. 3. 1 Jno. 4. 1.
h Exod. 29. 14. Lev. 4. 12, 21, 6. 30, 16. 27. Num. 19. 3.
i Jno. 19. 17, 18.
k ch. 11. 10, 16. Mic. 2. 10. Philip. 3. 20.
l Lev. 7. 12. Ps. 50. 23; & 51. 19. Hos. 14. 2. Eph. 5. 20. 1 Pet. 2. 5.
m 2 Cor. 9. 12. Philip. 4. 18.
n ver. 7. Ezek. 3. 18; & 33. 2, 8. Philip. 2. 29. 1 Thes. 5. 12. 1 Tim. 5. 17. 1 Pet. 5. 5.

[4] ∾ γάρ. [9] περιφέρεσθε M. [18] ∾ πειθόμεθα.

δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ
ὑμῖν.
20 [a]Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν a Isa. 40. 11.
ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης Ezek. 34. 23. Zech. 9. 11.
21 αἰωνίου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, [b]καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν Jno. 10. 11. 1 Pet. 2. 25;
παντὶ [21]ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ· & 5. 4. b 2 Cor. 3. 5.
ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Philip. 2. 13.
Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
22 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς
παρακλήσεως· καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν.
23 Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ,
24 ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας
τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζ-
25 ονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας. ἡ χάρις μετὰ πάντων
ὑμῶν· [25]ἀμήν.

21 ═ τῶν αἰώνων 25 — ἀμήν.

THE GENERAL EPISTLE OF JAMES.

Two apostles of the name of James are mentioned in the New Testament. The first was the son of Zebedee and the brother of John the evangelist:—he was put to death by Herod Agrippa, A. D. 43 (Acts xii.) The other was the son of Alpheus or Cleopas, who is called the brother of our Lord; and he was honoured by him with a separate interview after the resurrection. Soon after the death of Stephen he was appointed bishop of the Christian Church at Jerusalem and presided at the council of the Apostles, A. D. 49. On account of his distinguished piety he was surnamed "the Just." Tradition reports him to have suffered martyrdom, A. D. 62.

The internal evidence of the epistle (v. 1—8) forbids us to attribute it to the former of the above:—and there seems to be no reason for doubting that it was written by the latter shortly before his death.

The object of the epistle is to caution the Jewish Christians against the prevailing evils of the day,—to correct their mistakes on the doctrine of justification and to enforce various moral duties.

Η ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

I. [a]Ἰάκωβος, Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, 1
ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν.
[b]Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασ- 2
μοῖς περιπέσητε ποικίλοις· [c]γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον 3
ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπο- 4
μονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι,
ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. [d]Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, 5
αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ
ὀνειδίζοντος· καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, 6
μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι
θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω 7
ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ Κυρίου.
ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. 8
Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ· 9
[e]ὁ δὲ πλούσιος, ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ· ὅτι ὡς ἄνθος 10
χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ 11
καύσωνι καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ
ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο·
οὕτω καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσ-
εται. [f]Μακάριος ἀνὴρ, ὃς [12]ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι 12
δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν
ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.
[g]Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω· Ὅτι ἀπὸ [13]Θεοῦ πει- 13
ράζομαι· ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ
αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἰδίας 14

a Jno. 7. 35. Act. 8. 1, 4. 1 Pet. 1. 1.
b Mat. 5. 11, 12. Act. 5. 41. Rom. 5. 3. Heb. 10. 34. 1 Pet. 1. 6.
c Rom. 5. 3. 1 Pet. 1. 7.
d Prov. 2. 3. Jer. 29. 12. Mat. 7. 7; & 21. 22. Mar. 11. 24. Lu. 11. 8. Jno. 14. 13; 15. 7; 16. 23. 1 Jno. 3. 22; & 5. 14.
e ch. 4. 14. Job 14. 2. Ps. 103, 15; 102. 11; & 103. 15. Isa. 40. 6. 1 Cor. 7. 31. 1 Pet. 1. 24. 1 Jno. 2. 17.
f Job 5. 17. Prov. 3. 11. Mat. 10. 22; & 19. 28, 29. 2 Tim. 4. 8. Heb. 12. 5. 1 Pet. 3. 14; & 5. 4.
g Prov. 2. 6. Isa. 14. 27; & 46. 10. Mal. 3. 6. Jno. 3. 27. Rom. 11. 29. 1 Cor. 4. 7.

[12] — ὁ Κύριος, [13] † τοῦ, ins. in *M.*

15 ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος· εἶτα ἡ ἐπιθυμία
συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθ-
16 εῖσα ἀποκύει θάνατον. Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου
17 ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον,
ἄνωθέν [17] ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων,
παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγή, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.
18 [a] βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι a Jno. 1. 13; & 3. 3.
ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων. [b] [19] Ὥςτε, 1 Cor. 4. 15. Gal. 4. 19.
19 ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς 1 Pet. 1. 23.
εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς b Prov. 17. 27. Eccl. 5. 1, 2.
20 ὀργήν. [c] ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργ- c Eccl. 7. 9.
21 άζεται. [d] διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσ- d Rom. 13. 12. Col. 3. 8.
είαν κακίας, ἐν πρᾳΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον 1 Pet. 2. 1.
22 τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. [e] Γίνεσθε δὲ e Mat. 7. 21. Lu. 11. 28.
ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταί, παραλογιζόμενοι Rom. 2. 13. 1 Jno. 3. 7.
23 ἑαυτούς. [f] ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποι- f Lu. 6. 47. 49.
ητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς
24 γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· κατενόησε γὰρ ἑαυτόν, καὶ
25 ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. [g] ὁ δὲ g ch. 2. 12. Mat. 5. 19.
παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ Jno. 13. 17
παραμείνας, [25] οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενό-
μενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποι-
26 ήσει αὐτοῦ ἔσται. [h] εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος [26] εἶναι, μὴ h ch. 3. 6. Ps. 34. 13.
χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν 1 Pet. 3. 10.
27 αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ
καὶ ἀμίαντος παρὰ [27] τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπι-
σκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν,
ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

1 [i] Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν II.
2 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. ἐὰν γὰρ i Lev. 19. 15. Deut. 1. 17; & 16. 19.
εἰςέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος
ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰςέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ Prov. 24. 23. Eccl. 42. 1.
3 ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα Mat. 22. 16.
τὴν λαμπράν, καὶ εἴπητε, [3] Σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ

[17] ἐστι. καταβαῖνον, &c. [19] ∾ Ἴστε. [25] — οὗτος.
[26] εἶναι ἐν ὑμῖν, M. [27] = τῷ. [3] † αὐτῷ· ins. in M.

τῷ πτωχῷ εἴπητε, Σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου [3]ὧδε ὑπὸ τὸ
ὑποπόδιόν μου· [4]καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγέν- 4
εσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν; [a]ἀκούσατε, ἀδελφοί 5
μου ἀγαπητοί, οὐχ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ
κόσμου [5]πλουσίους ἐν πίστει καὶ κληρονόμους τῆς βασιλ-
είας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; [b]ὑμεῖς δὲ 6
ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύ-
ουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ 7
αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ'
ὑμᾶς; εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικόν, κατὰ τὴν 8
γραφήν, [c]"Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν,"
καλῶς ποιεῖτε· [d]εἰ δὲ προςωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργ- 9
άζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται.
[e]ὅςτις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, πταίσει δὲ ἐν ἑνί, 10
γέγονε πάντων ἔνοχος. [f]ὁ γὰρ εἰπών, "Μὴ μοιχεύσῃς," 11
εἶπε καί, "Μὴ φονεύσῃς·" εἰ δὲ οὐ μοιχεύσεις, φονεύσεις
δέ, γέγονας παραβάτης νόμου. [g]Οὕτω λαλεῖτε καὶ οὕτω 12
ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι.
[h]ἡ γὰρ κρίσις [13]ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος· [13]κατα- 13
καυχᾶται ἔλεος κρίσεως.
[i]Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, 14
ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν;
[k]ἐὰν [15]δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπ- 15
όμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, [l]εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ 16
ὑμῶν, Ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε·
μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ
ὄφελος; οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἔργα, νεκρά 17
ἐστι καθ' ἑαυτήν. ἀλλ' ἐρεῖ τις, Σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ 18
ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου [18]χωρὶς τῶν ἔργων
[18]σου, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν
[18]μου. [m]σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστι· καλῶς ποιεῖς· 19
καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι. Θέλεις δὲ 20
γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων

a Mat. 5. 3. Lu. 12. 31. Jno. 7. 48. 1 Cor. 1. 26. 1 Tim. 6. 18, 19.
b 1 Cor. 11. 22.
c Mat. 22. 39. Mar. 12. 31. Rom. 13. 8, 9. Eph. 5. 2. 1 Thes. 4. 9. Gal. 5. 14.
d Lev. 19. 15. Deut. 1. 17; & 16. 19.
e Deut. 27. 26. Mat. 5. 19, 27. Gal. 3. 10.
f Ex. 20. 13, 14. Deut. 5. 17.
g ch. 1. 25.
h Mat. 6. 15; 18. 35; & 25. 41, 42. Mar. 11. 25. Lu. 16. 25. 1 Jno. 4. 17, 18.
i ch. 1. 23. Mat. 7. 26.
k Lu. 3. 11. 1 Jno. 3. 17.
l 1 Jno. 3. 18.
m Mar. 1. 24.

[3] = ὧδε. [4] = καί. [5] † τούτου, ins. in *M.*
[13] ∾ ἀνέλεος. [13] † καί, ins. in *M.* [15] = δέ.
[18] ἐκ, *M.* [18] σου. [18] = μου.

21 νεκρά ἐστιν; [a]Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων [a]Gen. 22. 9, 12.
ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ
22 θυσιαστήριον; [b]βλέπεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς [b]Heb. 11. 17.
23 ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; [c]καὶ [c]Gen. 15. 6. Isa. 41. 8. Rom. 4. 3. Gal. 3. 6.
ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, "Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ
" τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην·" καὶ
24 φίλος Θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε,[24] ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται
25 ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; [d]ὁμοίως δὲ καὶ [d]Josh. 2. 1; & 6. 23. Heb. 11. 31.
Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη
26 τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ὥςπερ γὰρ τὸ
σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις
χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

III.

1 [e]Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες
2 ὅτι μεῖζον κρίμα ληψόμεθα. [f]πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅ- [e]Mat. 7. 1; & 23. 8. Lu. 6. 37. Ro. 2. 20, 21.
παντες· εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ,
3 δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. [g][3]Ἴδε, τῶν [f]Eccl. 7. 20. Ps. 34. 14. Prov. 20. 9. Mat. 12. 37. 1 Pet. 3. 10. 1 Jno. 1. 8.
ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς τὸ
πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετ-
4 άγομεν. ἰδοὺ, και τὰ πλοῖα, τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ [g]Ps. 32. 9.
σκληρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου
πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται.
5 [h]οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστι, καὶ μεγαλαυχεῖ. [h]Ps. 12. 45; & 73. 8, 9. Prov. 12. 18; & 15. 2.
6 Ἰδοὺ, ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. [i]καὶ ἡ γλῶσσα
πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας· [6]οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται [i]Mat. 15. 11, 18, 19. Mar. 7. 15, 20, 23.
ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ
φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη
7 ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετ-
εινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων, δαμάζεται καὶ δεδάμ-
8 ασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ· τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς
δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακὸν, μεστὴ
9 ἰοῦ θανατηφόρου. [k]ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν [9]Θεὸν καὶ [k]Gen. 1. 27; & 9. 6.
πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς
10 καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος
ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρὴ, ἀδελφοί μου,

[24] + τοίνυν, ins. in M. [3] Ἰδοὺ, M.: Some good MSS. ∾ Εἰ δὲ. [6] = οὕτως. [9] ∾ Κύριον.

ταῦτα οὕτω γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς 11
βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, 12
συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; [12]οὕτως [12]οὔτε
ἁλυκὸν γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

[a]Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς 13
καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πρᾳΰτητι σοφίας·
[b]εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ 14
ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθ-
είας; [c]οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, 15
ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης. [d]ὅπου γὰρ ζῆλος 16
καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα.
ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρ- 17
ηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν
ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος [17]καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ [18]δικ- 18
αιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

IV. [e]Πόθεν πόλεμοι [1]καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ 1
τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν
ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, 2
καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε, [2]οὐκ
ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς· [f]αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβ- 3
άνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν
δαπανήσητε. [g]Μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ 4
φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν οὖν βουλ-
ηθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται.
[h]ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ [5]λέγει; "Πρὸς φθόνον 5
"ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκησεν ἐν ἡμῖν;" [i]μείζονα δὲ 6
δίδωσι χάριν· διὸ λέγει· "Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσ-
"εται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν." [k]ὑποτάγητε οὖν 7
τῷ Θεῷ· ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν·
[l]ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν· καθαρίσατε χεῖρας, 8
ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε καρδίας, δίψυχοι. [m]ταλαιπωρ- 9
ήσατε καὶ πενθήσατε καὶ κλαύσατε· ὁ γέλως ὑμῶν εἰς

a Eph. 5. 8.
b Rom. 13. 13.
c 1 Cor. 2. 6, 7.
d 1 Cor. 3. 3. Gal. 5. 20.
e Rom. 7. 23. 1 Pet. 2. 11.
f Job 27. 9; & 35. 11. Psa. 18. 42; & 66. 18. Prov. 1. 28. Isa. 1. 15. Jer. 11. 11; & 14. 12. Ezek. 8. 18. Zech. 7. 13. Mic. 3. 4. Mat. 20. 22. Rom. 8. 26. 1 Jno. 3. 22; & 5. 14.
g Jno. 15. 19; & 17. 14. Rom. 8. 8. Gal. 1. 10. 1 Jno. 2. 15.
h Gen. 6. 5; & 8. 21.
i Job 22. 29. Prov. 3. 34; & 29. 23. Mat. 23. 12. Lu. 1. 52; 14. 11; & 18. 14. 1 Pet. 5. 5.
k Eph. 4. 27. 1 Pet. 5. 9.
l Isa. 1. 16..18.
m Mat. 5. 4.

[12] = οὕτως. [12] οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ, *M.*
[17] = καί. [18] † τῆς, ins. in *M.* [1] ∾ καὶ πόθεν μάχαι.
[2] οὐκ ἔχετε δὲ,—others, ∾ καὶ οὐκ ἔχετε, *M.* [5] λέγει·
Πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ, *M.*

10 πένθος μεταστραφήτω καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. [a]ταπ- a Job 22. 26.
εινώθητε ἐνώπιον [10]τοῦ Κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. Prov. 29. 23. Mat. 23. 12.
11 [b]Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί· ὁ καταλαλῶν Lu. 14. 11; & 18. 14.
ἀδελφοῦ, [11]καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ 1 Pet. 5. 6. b Mat. 7. 1
νόμου, καὶ κρίνει νόμον· εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ Lu. 6. 37 Rom. 2. 1.
12 ποιητὴς [11]νόμου, ἀλλὰ κριτής. [c]εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης 1 Cor. 4. 5.
[12]καὶ κριτὴς, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι· σὺ [12]δὲ c Rom. 14. 4.
τίς εἶ, [12]ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον;
13 [d]Ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, Σήμερον [13]καὶ αὔριον [13]πορ- d Prov. 27. 1. Lu. 12. 18
ευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνι- e Isa. 40. 6. 1 Cor. 7 31.
αυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερδήσωμεν,—([e]οἵ- supr. 1. 10. 1 Pet. 1. 24.
14 τινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον· ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; 1 Jno. 2. 17.
ἀτμὶς γάρ [14]ἐστιν ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ f Act. 18. 21. 1 Cor. 4. 19
15 ἀφανιζομένη·) [f]ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, Ἐὰν ὁ Κύριος Heb. 6. 3.
[15]θελήσῃ καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο· g 1 Cor. 5. 6. h Lu. 12. 47.
16 [g]νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα Jno. 9. 41. Rom. 1. 20,
17 καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. [h]εἰδότι οὖν καλὸν 21, 32; & 2. 17, 18, 23.
ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

1 [i]Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς V.
2 ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. [k]ὁ πλοῦτος ὑμῶν i Prov. 11. 28. Amos 6. 1.
3 σέσηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν· [l]ὁ Lu. 6. 24. 1 Tim. 6. 9.
χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς k Mat. 6. 19, 20.
μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας [3]ὑμῶν l Rom. 2. 5.
4 ὡς πῦρ· ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. [m]ἰδοὺ, ὁ m Lev. 19. 13. Deut. 24. 14.
μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, Job 24. 10, 11.
ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν, κράζει· καὶ αἱ βοαὶ τῶν
θερισάντων εἰς τὰ ὦτα Κυρίου σαβαὼθ εἰςεληλύθασιν.
5 [n]ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε· ἐθρέψατε n Job 21. 13. Lu. 16. 19, 20.
6 τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε,
ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον· οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.

[10] = τοῦ. [11] ∾ ἢ. [11] νόμου. Ἀλλὰ κριτὴς εἷς ἐστιν, &c. [12] καὶ κριτὴς, om. in *M.* [12] δὲ, om. in *M.* [12] ∾ ὁ κρίνων τὸν πλησίον; [13] ἢ, *M.* [13] πορευσόμεθα . . ποιήσομεν . . ἐμπορευσόμεθα . . κερδήσομεν· *M.* [14] ∾ ἔσται. [15] θελήσῃ, καὶ ζήσομεν καὶ ποιήσομεν, &c. [3] ὑμῶν· ὡς πῦρ ἐθησαυρίσατε, &c.

a Deut. 11. 14. [a]Μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοὶ, ἕως τῆς παρουσίας 7
τοῦ Κυρίου. ἰδοὺ, ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπ-
ὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως ἂν λάβῃ ὑετὸν
πρώϊμον καὶ ὄψιμον· μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε 8
τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἤγγικε.
b Mat. 24. 33. [b]Μὴ στενάζετε κατ' ἀλλήλων, ἀδελφοὶ, ἵνα μὴ [9]κριθῆτε· 9
c Mat. 5. 12. ἰδοὺ, [9]ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. [c]ὑπόδειγμα 10
λάβετε, ἀδελφοί μου, τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μακρο-
θυμίας, τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι Κυρίου.
d Num. 14. 18. Job 1. 21, 22: [d]ἰδοὺ, μακαρίζομεν τοὺς [11]ὑπομένοντας· τὴν ὑπομονὴν 11
& 42. 10. Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἴδετε, ὅτι [11]πολύ-
Psa. 103. 8. Mat. 5. 11. σπλαγχνός ἐστιν [11]ὁ Κύριος καὶ οἰκτίρμων.
e Mat. 5. 34. [e]Πρὸ πάντων δὲ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε μήτε τὸν 12
2 Cor. 1. 17, 18. οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον· ἤτω δὲ
ὑμῶν τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὒ οὔ· ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν
πέσητε.
f Eph. 5. 19. [f]Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν;—προςευχέσθω· εὐθυμεῖ τις;— 13
Col. 3. 16. g Mar. 6. 13; ψαλλέτω. [g]ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν;—προςκαλεσάσθω τοὺς 14
& 16. 18. πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προςευξάσθωσαν ἐπ'
αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
Κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, 15
καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς,
ἀφεθήσεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παρα- 16
πτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε· πολὺ
h 1 Ki. 17. 1; & 18. 42, 45. ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. [h]Ἡλίας ἄνθρωπος 17
Lu. 4. 25. ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προςευχῇ προςηύξατο τοῦ μὴ
Act. 14. 15. βρέξαι· καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ
i 1 Ki. 18. 41. μῆνας ἕξ· [i]καὶ πάλιν προςηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν 18
ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς.
k Mat. 18. 15. [k]Ἀδελφοὶ, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθ- 19
l Prov. 10. 12. εἰας καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, [l]γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπι- 20
1 Pet. 4. 8. στρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν
ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

[9] κατακριθῆτε M. [9] ὁ om. in M. [11] ∾ ὑπομείναντας.
[11] ∾ πολυεύσπλαγχνός. [11] = ὁ Κύριος.

THE

FIRST EPISTLE GENERAL OF PETER.

SIMON, surnamed Cephas or Peter, was the son of Jonas, and was born at Bethsaida on the sea of Galilee, where he and his brother Andrew pursued the occupation of fishermen. From the preaching of John they were led to the conviction of the Messiahship of Jesus, and their knowledge of our Lord's miracles strengthened those convictions. From the time when Christ called them to be "fishers of men," they became his constant companions and were numbered among the twelve apostles. Peter was honoured with the particular confidence of his Master, and was present on many occasions when the other apostles were excluded. He was the most forward and zealous of our Lord's followers; and after the death of his divine Master, he was the boldest of all in preaching the gospel of Christ. The apostolic council at Jerusalem (A. D. 49) is the last occasion, on which his name is mentioned in the Acts of the Apostles (ch. xv. 7—11). He afterwards preached at Antioch (Gal. ii. 11), and probably also to the Hebrew believers in Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia Minor, and Bithynia (Comp. 1 Pet. i. 1, 2). He arrived at Rome, A. D. 63, during the reign of Nero, and after preaching there for some time was crucified there with his head downwards, probably in the year 68.

That Simon Peter wrote this Epistle has never been doubted. It is generally supposed to have been written shortly before his death, A. D. 64; and its address indicates the parties, for whose instruction it was intended. The Apostle points out to the banished and persecuted Hebrew converts, and likewise to the Gentile believers, the spiritual privileges and blessings enjoyed by them as an encouragement to suffer cheerfully for their religion; and he very strongly urges the necessity of leading a holy and blameless life that their enemies may be ashamed "to speak evil of them as of evildoers."

ΠΕΤΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

I. [a]Πέτρος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρ- 1
a Act. 8. 1, 4. Jam. 1. 1. επιδήμοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας,
b Rom. 1. 7; & 8. 29. Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, [b]κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ πατρὸς, ἐν 2
1 Cor. 1. 2. Gal. 1. 3. ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος
Eph. 1. 2. Heb. 12. 24. Ἰησοῦ Χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.
2 Pet. 1. 2. [c]Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
c Jno. 3. 3, 5. Rom. 6. 23. Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς 3
1 Cor. 15. 20. 2 Cor. 1. 3. εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ
Eph. 1. 3. Jam. 1. 18. νεκρῶν, [d]εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ 4
d Col. 1. 5. ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν 5
2 Tim. 1. 12. e Rom. 5. 3. δυνάμει Θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν
2 Cor. 4. 17. Heb. 10. 37. ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ· [e]ἐν ᾧ ἀγαλ- 6
Jam. 1. 2. λιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι (εἰ δέον ἐστὶ) λυπηθέντες ἐν ποικίλοις
f 1 Cor. 3. 13. Jam. 1. 3. πειρασμοῖς, [f]ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως [7]πολυ- 7
g Jno. 20. 19. 2 Cor. 5. 7. τιμότερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ
Heb. 11. 1, 27. 1 Jno. 4. 20. δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν
h Gen. 49. 10. Dan. 2. 44; ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ· [g]ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπ- 8
& 9. 24. Hag. 2. 8. ᾶτε, εἰς ὃν, ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλι-
Zech. 6. 12. ᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ 9
Mat. 13. 17. Lu. 10. 24. τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν. [h]Περὶ ἧς 10
i Ps. 22. 7. Isa. 53. 3. σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται οἱ περὶ
Dan. 9. 24. 2 Pet. 1. 21. τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, [i]ἐρευνῶντες εἰς 11
k Dan. 12. 9, 18. τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ
Act. 2. 4. προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς
Eph. 3. 10. μετὰ ταῦτα δόξας· [k]οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, 12
Heb. 11. 13, 39. [12]ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν

[7] πολὺ τιμιώτερον, M.   [12] ∾ ἡμῖν, M.

εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς [12]ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλ-
έντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρα-
κύψαι.
13 [a]Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν,
[13]νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν
14 χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ· [b]ὡς τέκνα ὑπακο-
ῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ
15 ὑμῶν ἐπιθυμίαις, [c]ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον
καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε· [d]διότι
16 γέγραπται· "Ἅγιοι [16]γένεσθε ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι." [e]καὶ
17 εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα
κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν
18 χρόνον ἀναστράφητε· [f]εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ
ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς
19 πατροπαραδότου, [g]ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι, ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου
20 καὶ ἀσπίλου, Χριστοῦ· [h]προεγνωσμένου μὲν πρὸ κατα-
βολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' [20]ἐσχάτων τῶν χρόν-
21 ων δι' ὑμᾶς [i]τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς Θεὸν τὸν
ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε
22 τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν. [k]τὰς ψυχὰς
ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας [22]διὰ πνεύμ-
ατος εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας
23 ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, [l]ἀναγεγεννημένοι οὐκ
ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς ἀλλὰ ἀφθάρτου διὰ λόγου ζῶντος
24 Θεοῦ καὶ μένοντος.[23] [m]διότι πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ
πᾶσα δόξα [24]αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος,
25 καὶ τὸ ἄνθος [24]αὐτοῦ ἐξέπεσε· τὸ δὲ ῥῆμα Κυρίου μένει
εἰς τὸν αἰῶνα· τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς
1 ὑμᾶς. [n]Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν καὶ πάντα δόλον II.
2 καὶ ὑποκρίσεις καὶ φθόνους καὶ πάσας καταλαλιάς, ὡς
ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσ-

a Lu. 12. 35; & 21. 34. Rom. 13. 13. Eph. 6. 14. 1 Thes. 5. 6.
b Act. 17. 30.
c Lu. 1. 74, 75. 2 Cor. 7. 1.
d Lev. 11. 44; 19. 2; & 20. 7.
e Deut. 10. 17. Act. 10. 34, 35. Ro. 2. 10, 11. Eph. 6. 9. Gal. 2. 6. Col. 3. 25. Philip. 2. 12. Heb. 11. 13.
f 1 Cor. 6. 20; & 7. 23.
g Jno. 1. 29, 36. Act. 20. 28. 1 Cor. 5. 7. Heb. 9. 12, 14. 1 Jno. 1. 7. Rev. 1. 5; & 5. 9.
h Act. 2. 24. Rom. 3. 25. Eph. 1. 9; & 3. 9. Gal. 4. 4. Col. 1. 26. 2 Tim. 1. 9. Rev. 13. 8.
i Act. 2. 23. Philip. 2. 9.
k Act. 15. 9. Rom. 12. 10. Eph. 4. 3. 1 Tim. 1. 5. Heb. 13. 1.
l Jno. 1. 13; & 3. 3, 5. Jam. 1. 18.
m Ps. 102. 12; Isa. 40. 6. 1 Cor. 7. 31. Jam. 1. 10;
n Mat. 18. 3. Rom. 6. 4. 1 Cor. 14. 20. Eph. 4. 22, 25. Col. 3. 8. Heb. 12. 1.

[12] — ἐν. [13] νήφοντες τελείως, &c. [16] ∾ ἔσεσθε.
[20] ∾ ἐσχάτου. [22] = διὰ πνεύματος. [23] † εἰς τὸν αἰῶνα, ins. in *M.* [24] ∾ ἀνθρώπου ὡς, *M.*
[24] = αὐτοῦ.

ατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε [2]εἰς σωτηρίαν, [a]εἴπερ ἐγεύσ- 3
ασθε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. [b]πρὸς ὃν προςερχόμενοι, 4
λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον,
παρὰ δὲ Θεῷ [4]ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, [c]καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι 5
ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, [5]οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον,
ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας εὐπροςδέκτους τῷ Θεῷ διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ. [d][6]διότι περιέχει ἐν τῇ γραφῇ· "Ἰδοὺ, 6
"τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμ-
"ον· καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ καταισχυνθῇ."
[e]ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν· ἀπειθοῦσι δὲ, λίθον 7
ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς
κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προςκόμματος, καὶ πέτρα
σκανδάλου, [f]οἳ [8]προςκόπτουσι, τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες, 8
εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. [g]ὑμεῖς δὲ, γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον 9
ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς
ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς
τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς, [h]οἱ ποτὲ οὐ λαὸς νῦν δὲ λαὸς 10
Θεοῦ, οἱ οὐκ ἠλεημένοι νῦν δὲ ἐλεηθέντες.

[i]Ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμ- 11
ους, ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατ-
εύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, [k]τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἐν 12
τοῖς ἔθνεσιν ἔχοντες καλήν· ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν
ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες, δοξ-
άσωσι τὸν Θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. [l]Ὑποτάγητε [13]οὖν 13
πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον· [m]εἴτε βασιλεῖ, 14
ὡς ὑπερέχοντι· εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις
εἰς ἐκδίκησιν [14]κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν· [n](ὅτι 15
οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν
τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν·) [o]ὡς ἐλεύθεροι, 16
καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν,
ἀλλ' ὡς δοῦλοι Θεοῦ. [p]πάντας τιμήσατε· τὴν ἀδελφότ- 17
ητα ἀγαπᾶτε· τὸν Θεὸν φοβεῖσθε· τὸν βασιλέα τιμᾶτε.

a Ps. 34. 9.
b Ps. 118. 22.
Eph. 2. 10.
c Isa. 61. 6.
Hos. 14. 2.
Rom. 12. 1.
Eph. 2. 21, 22.
Philip. 4. 18.
Heb. 3. 6; 12. 28; 13. 15.
Rev. 1. 6; & 5. 10.
d Isa. 28. 16.
Rom. 9. 33.
e Ps. 118. 22.
Isa. 8. 14.
Mat. 21. 42.
Lu. 2. 34.
Act. 4. 11.
Rom. 9. 33.
f 1 Cor. 1. 23.
g Ex. 19. 5, 6.
Deut. 7. 6; 14. 2; 26. 18.
Eph. 1. 14; & 5. 8.
Col. 1. 13.
h Hos. 1. 10; & 2. 23.
Rom. 9. 25.
i Ps. 39. 12; & 119. 19
Rom. 13. 14.
Gal. 5. 16, 24.
Heb. 11. 13.
Jam. 4. 1.
k Mat. 5. 16.
Lu. 1. 68; & 19. 44.
Rom. 12. 17.
2 Cor. 8. 21.
Philip. 2. 15.
Titus 2. 8.
l Rom. 13. 1.
Titus 3. 1.
m Ro. 13. 3, 4.
n Titus 2. 8.
o Jno. 8. 32.
Rom. 6. 18.
1 Cor. 7. 22.
Gal. 5. 1, 13.
2 Pet. 2. 19.
p ch. 1. 22; 5. 5.
Mat. 22. 21.
Rom. 12. 10.
Eph. 4. 3.
Philip. 2. 3.
Heb. 13. 1.
2 Pet. 1. 7.

[2] *εἰς σωτηρίαν* om. in *M.* [4] *ἐκλεκτὸν ἔντιμον*, &c.
[5] Some good MSS. read *οἶκος πνευματικὸς εἰς ἱεράτευμα ἅγιον.* [6] *Διὸ καὶ, M.* [8] *προσκόπτουσι τῷ λόγῳ*, &c.
[13] = *οὖν.* [14] † *μὲν*, ins. in *M.*

18 [a]Οἱ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δε-
σπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ
19 τοῖς σκολιοῖς. [b]τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν Θεοῦ
20 ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. [c]ποῖον γὰρ κλέος,
εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ
ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις
21 παρὰ Θεῷ. [d]εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε· ὅτι καὶ Χριστὸς
ἔπαθεν ὑπὲρ [21]ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν,
22 ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ· [e]ὃς ἁμαρτίαν
οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.
23 [f]ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει,
24 παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως [g]ὃς τὰς ἁμαρτίας
ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον,
ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσ-
25 ωμεν, οὗ τῷ μώλωπι [24]αὐτοῦ ἰάθητε. [h]ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα
πλανώμενα· ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα καὶ
ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

III.

1 [i]Ὁμοίως αἱ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδρ-
άσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν
2 γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου [1]κερδηθήσωνται ἐπ-
3 οπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν.
[k]ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν καὶ περιθέσ-
4 εως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος· [l]ἀλλ' ὁ
κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ
πρᾳέος καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ
5 Θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες
αἱ ἐλπίζουσαι [5]ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐκόσμουν ἑαυτὰς ὑποτασσ-
6 όμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν· [m]ὡς Σάῤῥα ὑπήκουσε τῷ
Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα,
ἀγαθοποιοῦσαι καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν πτόησιν.
7 [n]Οἱ ἄνδρες ὁμοίως, συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν ὡς ἀσθεν-
εστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ, ἀπονέμοντες τιμὴν ὡς καὶ
[7]συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ [7]ἐγκόπτεσθαι
τὰς προσευχὰς ὑμῶν.

a Eph. 6. 5. Col. 3. 22, 1 Tim. 6. 1. Titus 2. 9.
b Mat. 5. 10. 2 Cor. 7. 10.
c ch. 3. 14; & 4. 14, 15.
d Mat. 16. 24. Jno. 13. 15. 1 Thes. 3. 3. Philip. 2. 5. & 3. 17, 18. 1 Jno. 2. 6.
e Isa. 53. 9. 2 Cor. 5. 21. 1 Jno. 3. 5.
f Mat. 27. 39. Jno. 8. 48, 49.
g Isa. 53. 4, 5. Mat. 8. 17. Ro. 6. 2, 11; & 7. 6.
h Isa. 53. 6. Ezek. 34. 6, 23, & 37. 24. Lu. 15. 4. Jno. 10. 11. Heb. 13. 20.
i Gen. 3. 16. 1 Cor. 7. 16; & 14. 34. Eph. 5. 22. Col. 3. 18. Titus 2. 5.
k Isa. 3. 18. 1 Tim. 2. 9. Titus 2. 3.
l Psa. 45. 14. Rom. 2. 29; & 7. 22. 2 Cor. 4. 16.
m Gen. 18. 12.
n 1 Cor. 7. 3; & 12. 23. Eph. 2. 25. Col. 3. 19.

[21] ∾ ἡμῶν, ὑμῖν. [24] — αὐτοῦ. [1] ∾ κερδηθήσονται.
[5] ∾ εἰς Θεόν. [7] ∾ συγκληρονόμοις, M. [7] ἐκκόπτεσθαι, M.

a Rom. 12. 16; & 15. 5. [a]Τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, 8
1 Cor. 1. 10. εὔσπλαγχνοι, [8]ταπεινόφρονες, [b]μὴ ἀποδιδόντες κακὸν 9
Philip. 2. 2; & 3. 16. ἀντὶ κακοῦ ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ
b Lev. 19. 18. Prov. 17. 13; εὐλογοῦντες· [9]εἰδότες, ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογ-
20. 22; 24. 29. Mat. 5. 39; & ίαν κληρονομήσητε. [c]ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾷν καὶ 10
25. 34. ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ
Rom. 12. 17. 1 Cor. 6. 7. κακοῦ καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον· [d]ἐκκλιν- 11
1 Thes. 5. 15. 1 Tim. 4. 8. άτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· ζητησάτω εἰρήνην,
c Psa. 34. 13. Jam. 1. 26. καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, 12
d Ps. 37. 27. καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον δὲ Κυρίου
Isa. 1. 16. 3 Jno. 11. ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ 13
e Isa. 8. 12, 13. Jer. 1. 8. ἀγαθοῦ [13]μιμηταὶ γένησθε; [e]ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ 14
Mat. 5. 10; & 10. 28. δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθ-
ch. 2. 20, & 4. 14. ῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε· [f]Κύριον δὲ τὸν [15]Θεὸν ἁγιάσατε 15
f Job 1. 21. ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν
Ps. 119. 46. Acts 4. 8. παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος,
g ch. 2. 12, 15, 19. μετὰ πρᾳΰτητος καὶ φόβου· [g]συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν, 16
Titus 2. 8. ἵνα ἐν ᾧ [16]καταλαλῶσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, καταισχ-
υνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν Χριστῷ
ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ [17]θέλοι 17
h Rom. 1. 4; & 5. 6. τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας· [h]ὅτι 18
2 Cor. 13. 4. καὶ Χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν [18]ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ
Heb. 9. 15, 28. ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ Θεῷ, θανατωθεὶς μὲν
i ch. 4. 6. Eph. 2. 17. σαρκὶ ζωοποιηθεὶς δὲ [18]πνεύματι· [i]ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν 19
k Gen. 6. 3, 5, 14; 7. 7; 8. 18. φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξεν [k]ἀπειθήσασί ποτε,
Mat. 24. 38. ὅτε [20]ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις 20
Lu. 17. 26. Rom. 2. 4. Νῶε, κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι (τοῦτ'
2 Pet. 2. 5. l Eph. 5. 26. ἔστιν ὀκτὼ) ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος· [l][21]ὃ καὶ ἡμᾶς 21
ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, (οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις
m Ps. 110. 1. ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεὸν,
Rom. 8. 38. δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· [m]ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ 22
Eph. 1. 20. Col. 3. 1. Θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων

[8] φιλόφρονες, M. [9] = εἰδότες. [13] ∾ ζηλωταί.
[15] ∾ Χριστὸν. [16] ∾ καταλαλοῦσιν. [17] θέλει, M.
[18] ∾ ἀπέθανε. [18] † τῷ, ins. in M. [20] ἅπαξ ἐξ-
εδέχετο, M. [21] ᾧ, M.

1 καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων. [a]Χριστοῦ οὖν παθόντος IV.
[1]ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσ- a Rom. 6. 8. Heb. 12. 1.
2 ασθε, (ὅτι ὁ παθὼν [1]ἐν σαρκὶ πέπαυται ἁμαρτίας,) [b]εἰς b Rom. 14. 7.
τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις ἀλλὰ θελήματι Θεοῦ τὸν 2Cor. 5. 15. Eph 4. 24.
3 ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. [c]ἀρκετὸς γὰρ [3]ἡμῖν Gal. 2. 20. 1Thes. 5. 10.
ὁ παρεληλυθὼς χρόνος [3]τοῦ βίου τὸ [3]θέλημα τῶν ἐθνῶν Heb. 9. 14. c Eph. 4. 17.
κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, d Act. 10. 42.
4 οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρ- 1Cor. 15. 51, 52.
είαις· ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν e ch. 3. 19. Jno. 5. 25
5 αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες· [d]οἳ ἀπο- f Mat. 26. 41. Lu. 21. 34.
δώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ Rom. 13. 12. Philip. 4. 5.
6 νεκρούς. [e]εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα Col. 4. 2.
κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν ch. 5. 8. 2Pet. 3. 9, 11.
πνεύματι. 1 Jno. 2. 18.
7 [f]Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε· σωφρονήσατε οὖν, καὶ g Prov. 10. 12. Jam. 5. 20.
8 νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. [g]πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς h Rom. 12. 13. Philip. 2. 14.
ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες· ὅτι [8]ἡ ἀγάπη [8]καλύψει Heb. 13. 2. i Prov. 3. 28.
9 πλῆθος ἁμαρτιῶν· [h]φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ [9]γογ- Mat. 25. 14. Lu. 12. 42.
10 γυσμῶν· [i]ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ Rom. 12. 6. 1Cor. 4. 1, 2;
διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. & 12. 4.
11 [k]εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια Θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ 2 Cor. 8. 11. Eph. 4. 11.
ἰσχύος ἧς χορηγεῖ ὁ Θεός· ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ Θεὸς Titus 1. 7. k Jer. 23. 22.
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς Ro. 12. 6. 8.
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
12 [l]Ἀγαπητοὶ, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς l Isa. 48. 10. 1 Cor. 3. 13.
πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος· ch. 1. 7.
13 [m]ἀλλὰ [13]καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, m 2Cor. 4. 10. Philip. 3. 10.
χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ Col. 1. 24. 2Tim. 2. 10.
14 χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. [n]Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Rev. 1. 9. n ch. 2. 20;
Χριστοῦ, μακάριοι· ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ & 3. 14.
Θεοῦ πνεῦμα ἐφ᾽ ὑμᾶς ἀναπαύεται· [14]κατὰ μὲν αὐτοὺς Mat. 5. 10, 11.

[1] — ὑπὲρ ἡμῶν. [1] = ἐν. [3] — ἡμῖν. [3] = τοῦ βίου. [3] ∾ βούλημα. [8] = ἡ. [8] ∾ καλύπτει. [9] ∾ γογγυσμοῦ. [13] καθώς, M. [14] = κατὰ μὲν . . . δοξάζεται.

βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. [a]μὴ γάρ τις ὑμῶν 15
πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλ-
λοτριοεπίσκοπος· εἰ δὲ ὡς Χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω, 16
δοξαζέτω δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ [16]μέρει τούτῳ. [b]ὅτι ὁ καιρὸς 17
τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ πρῶ-
τον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ Θεοῦ
εὐαγγελίῳ; [c]καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ 18
ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; [d]ὥςτε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ 19
τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὡς πιστῷ κτιστῇ παρατιθέσθωσαν
τὰς ψυχὰς [19]ἑαυτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

V. [e]Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτ- 1
ερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς
μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός· [f]ποιμάνατε 2
τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀν-
αγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως· μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ
προθύμως· [g]μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ 3
τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου· [h]καὶ φανερωθέντος τοῦ 4
ἀρχιποιμένος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης
στέφανον.

[i]Ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις· πάντες δὲ 5
ἀλλήλοις [5]ὑποτασσόμενοι τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβ-
ώσασθε· ὅτι ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς 6
δὲ δίδωσι χάριν. [k]ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν
χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ· [l]πᾶσαν τὴν 7
μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει
περὶ ὑμῶν.

[m]Νήψατε, γρηγορήσατε· [8]ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, 8
ὡς λέων ὠρυόμενος, περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ· 9
[n]ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν
παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελ-
εῖσθαι.

[o]Ὁ δὲ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας [10]ἡμᾶς εἰς τὴν 10
αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας,

a ch. 2. 20. Isa. 10. 12. Jer. 25. 29; & 49. 12. Mal. 3. 5. Lu. 23. 31; & 10. 12.
c Prov. 11. 31.
d Ps. 31. 6. Lu. 23. 46.
e Lu. 24. 48. Ro. 8. 17, 18. Philem. 9. Rev. 1. 9.
f Act. 20. 28. 1 Tim. 3. 3. Titus 1. 7.
g 1 Cor. 3. 5. 2 Cor. 1. 24. Philip. 3. 17. 2 Thes. 3. 9. 1 Tim. 4. 12. Titus 2. 7.
h Isa. 40. 11. Ezek. 34. 23. Jno. 10. 11. 1 Cor. 9. 25. 2 Tim. 4. 8. Heb. 13. 20. Jam. 1. 12.
i Prov. 3. 34. Ro. 12. 10, 16. Eph. 5. 21. Philip. 2. 3. Jam. 4. 6.
k Job 22. 29. Prov. 29. 23. Mat. 23. 12. Lu. 1. 52; 14. 11; 18. 14. Jam. 4. 10.
l Ps. 37. 5; & 55. 22. Mat. 6. 25, 26. Lu. 12. 22. 1 Cor. 9. 9. Philip. 4. 6. 1 Tim. 6. 8. Heb. 13. 5.
m Job 1. 7. Lu. 21. 16; & 22. 31. 1 Thes. 5. 6.
n Eph. 4. 27; & 6. 11, 13. Jam. 4. 7.
o 2 Cor. 4. 17. Heb. 10. 27; & 13. 21.

16 ∾ ὀνόματι. 19 ∾ αὐτῶν. 5 — ὑποτασσόμενοι.
8 † ὅτι, ins. in M. 10 ∾ ὑμᾶς.

αὐτὸς [10]καταρτίσαι [10]ὑμᾶς, [10]στηρίξει, σθενώσει, θεμ-
11 ελιώσει. αὐτῷ [11]ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων· ἀμήν.
12 [a]Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζ- a Heb. 13. 22.
ομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν
ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ Θεοῦ, εἰς ἣν ἑστήκατε. b Act. 12. 12, 25.
13 [b]Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτή, καὶ c Rom. 16. 16.
Μάρκος ὁ υἱός μου. [c]ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι 1 Cor. 16. 20.
14 ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ [14]Ἰησοῦ.[14] 2 Cor. 13. 12. 1 Thess. 5. 26.

[10] ∾ καταρτίσει. [10] — ὑμᾶς. [10] ∾ στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι, M.: others, ∾ θεμελιώσει, M. [11] — ἡ δόξα καί. [14] = Ἰησοῦ. [14] † Ἀμήν, ins. in M.

THE

SECOND EPISTLE GENERAL OF PETER.

THIS is one of the Epistles marked by Eusebius as ἀντιλεγόμεναι,—that is, of doubtful authority, according to *some*. There is no sufficient reason, however, for doubting its genuineness and authenticity, even though it does not possess the cumulative evidence possessed by many of the books of the New Testament: it was generally received after the fourth century, and the internal evidence certainly furnishes no ground for the supposition that any other than Peter was the author.

The scope of the Epistle is to confirm the statements of his former letter, to establish the faith of the Hebrew Christians, to warn them against the insidious doctrines of false teachers, and to caution them against crediting the statements of those scoffers who mockingly proclaimed the near advent of Christ to judgment. The Apostle concludes with an admonition to diligence and holiness.

The date of the second, as of the first Epistle of Peter, is merely conjectural. The year 65 is given by Lardner, whose reasons are at least as good as those of other critics.

ΠΕΤΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

---

1 Συμεὼν Πέτρος, δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστ- I.
οῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ
2 Θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ· [a]χάρις ὑμῖν a Jno. 17. 3. Rom. 1. 7
καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ 1 Pet. 1. 2. Jude 2.
τοῦ Κυρίου ἡμῶν.
3 [b]Ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς b Jno. 17. 3.
ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως
4 τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς [3]διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς· ([c]δι' ὧν τὰ c Isa. 56. 5.
μέγιστα ἡμῖν καὶ τίμια ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ Jno. 1. 12. Rom. 8. 15.
τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς 2 Cor. 3. 18. Eph. 4. 24.
5 ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς·) καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδ- Gal. 3. 26. Heb. 12. 10.
ὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει 1 Jno. 3. 2.
6 ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ
τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπο-
7 μονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβ-
είᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην.
8 [d]ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ d Titus 3. 14.
ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου
9 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίγνωσιν· [e]ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι e Isa. 59. 10.
ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθ- 1 Jno. 2. 9, 11.
10 αρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ [9]ἁμαρτημάτων. [f]Διὸ μᾶλλον, f 1 Jno. 3. 19.
ἀδελφοί, σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ
ἐκλογὴν ποιεῖσθαι· ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ
11 ποτε. οὕτω γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ
εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ
σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

[3] ∾ ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ· [9] ∾ ἁμαρτιῶν, M.

Διὸ οὐκ [12]ἀμελήσω ἀεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτ- 12
ων, καίπερ εἰδότας καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ
a ch. 3. 1. ἀληθείᾳ· [a]δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι, ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ 13
b Jno. 21. 18, 19. σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, [b]εἰδὼς, ὅτι 14
2 Tim. 4. 6. ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς
καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδ- 15
άσω δὲ καὶ ἑκάστοτε, ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον,
c Mat. 17. 1. Jno. 1. 14. τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. [c]οὐ γὰρ σεσοφισμένοις 16
1 Cor. 1. 17; 2. 1, 4, 13: 4. 20. μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ
1 Jno. 1. 1; & 4. 14. Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν,
ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος.
d Mat. 3. 17; & 17. 5. [d]λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς 17
Mar. 1. 11; & 9. 7. ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης·
Lu. 3. 22; & 9. 35. “ Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκ-
Col. 1. 13. “ ησα.” [e]καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ 18
Ps. 119. 105. Jno. 5. 35. οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ
2 Cor. 4. 6. Rev. 22. 16. [18]ἁγίῳ, καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον· 19
ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν
αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος
f Rom. 12. 6. ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· [f]τοῦτο πρῶτον γι- 20
νώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως
g 2 Tim. 3. 16. 1 Pet. 1. 11. οὐ γίνεται. [g]οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ 21
προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλ-
ησαν[21] ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι.

II. [h]Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, [i]ὡς καὶ 1
h Deut. 13. 1. i Mat. 24. 11 ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν
Act 20. 29. 1 Cor. 11. 19. αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην
1 Tim. 4. 1. ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν· (καὶ 2
2 Tim. 3. 1, 5. Jude 4, 18. πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς [2]ἀσελγείαις, δι'
k Deut. 32. 35. 1 Tim. 6. 5. οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται·) [k]καὶ ἐν 3
Tit. 1. 11. Jude 4. πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· οἷς τὸ
l Job 4. 18. κρίμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ
Lu. 8. 31. Jno. 8. 44. νυστάζει. [l]Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ 4
1 Jno. 3. 8. Rev. 20. 2. ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς

[12] ∾ μελλήσω. [18] ἁγίῳ. καὶ, M. [21] † οἱ, ins. in M.
[2] ἀπωλείαις, M.

5 κρίσιν [4]τηρουμένους· [a]καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, a Gen. 7. 21. 1Pet. 3. 19, 20.
ἀλλ' ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατα-
6 κλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας· [b]καὶ πόλεις Σοδόμων b Gen. 19. 24. Num. 26. 10.
καὶ Γομόῤῥας τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρινεν, ὑπό- Deut. 29. 23. Isa. 13. 19.
7 δειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς· [c]καὶ δίκαιον Λὼτ Jer. 50. 40. Ezek. 16. 49.
καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ Hos. 11. 8.
8 ἀναστροφῆς ἐῤῥύσατο· ([d]βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκ- Amos 4. 11. Jude 7.
αιος, ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν c Gen. 19. 7, 8, 15.
9 δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν·) [e]οἶδε Κύριος εὐσεβ- d Ps. 119. 158. Ezek. 9. 4.
εῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως e 1Cor. 10. 13.
10 κολαζομένους τηρεῖν, [f]μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν f Jude 4, 7, 8, 10, 16.
ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους καὶ κυριότητος κατα-
11 φρονοῦντας. τολμηταί, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι
βλασφημοῦντες, [g]ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μεί- g Jude 9.
ζονες ὄντες οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν [11]παρὰ Κυρίῳ βλάσ-
12 φημον κρίσιν· [h]οὗτοι δέ, ὡς ἄλογα ζῶα, φυσικά, γεγεν- h Jer. 12. 3. Jude 10.
νημένα εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημ-
οῦντες, ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, [i]κομιού- i Jude 12.
13 μενοι μισθὸν ἀδικίας. ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ
τρυφήν, σπῖλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς [13]ἀπάταις
14 αὐτῶν, συνευωχούμενοι ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστ-
οὺς μοιχαλίδος καὶ [14]ἀκαταπαύστους ἁμαρτίας, δελεάζ-
οντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην
15 [14]πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, [k]καταλιπόντες k Num. 22. 7, 21.
[15]εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ Jude 11.
16 τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν,
ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας· ὑποζύγιον ἄφωνον,
ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προ-
17 φήτου παραφρονίαν. [l]Οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, [17]καὶ l Jude 12.
ὁμίχλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ
18 σκότους [17]εἰς αἰῶνα τετήρηται. [m]ὑπέρογκα γὰρ μαται- m Act. 2. 40.
ότητος φθεγγόμενοι δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις [18]σαρκός, Jude 16.

[4] τετηρημένους· M. [11] = παρὰ Κυρίῳ. [13] ∾ ἀγάπαις.
[14] ∾ ἀκαταπαύστου. [14] ∾ πλεονεξίαις, M. [15] † τὴν, ins. in M. [17] νεφέλαι ὑπὸ, M. [17] = εἰς αἰῶνα.
[18] σαρκὸς, ἐν ἀσελγείαις, M.: others, ∾ σαρκὸς ἀσελγείας.

ἀσελγείαις, τοὺς [18]ὀλίγως [18]ἀποφυγόντας τοὺς ἐν πλάνῃ 19
a Jno. 8. 34. Rom. 6. 16. Gal. 5. 13. 1 Pet. 2. 16. Jude 4. ἀναστρεφομένους· [a]ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι,
αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς· ᾧ γάρ τις ἥττηται, 20
τούτῳ καὶ δεδούλωται. [b]εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσμ-
b Mat. 12. 43. Heb. 6. 4; & 10. 26. ατα τοῦ κόσμου ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος
Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται,
c Lu. 12. 47, 48. γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. [c]κρεῖτ- 21
τον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαι-
οσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης
αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς 22
d Prov. 26. 11. ἀληθοῦς παροιμίας, [d]"Κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον
"ἐξέραμα·" καί, "Ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβ-
"όρου."

III. [e]Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοὶ, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπι- 1
e ch. 1. 13. στολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλι-
κρινῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων 2
ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἡμῶν
f 1 Tim. 4. 1. 2 Tim. 3. 1. Jude 18 ἐντολῆς τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος· [f]τοῦτο πρῶτον γι- 3
νώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν [3]ἐν
ἐμπαιγμονῇ ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας αὐτῶν
g Isa. 5. 19. Jer. 17. 15. Ezek. 12. 22. πορευόμενοι, [g]καὶ λέγοντες· "Ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία 4
"τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμή-
"θησαν, πάντα οὕτω διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως."
h Gen. 1. 6, 9. Ps. 24. 2; 33. 6; & 136. 6. [h]Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν 5
ἔκπαλαι, καὶ γῆ ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα,
i Gen. 7. 10, 21. τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ, [i]δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατα- 6
k Psa. 102. 27. Isa. 51. 6. Heb. 1. 11. 2 Thes. 1. 8. κλυσθεὶς ἀπώλετο· [k]οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ [7]τῷ 7
αὐτοῦ λόγῳ τεθησαυρισμένοι [7]εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς
ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων.
l Psa. 90. 4. m Isa. 30. 18. Ezek. 18. 23, 33; & 33. 11. [l]Ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ, ὅτι μία 8
ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα
Hab. 2. 3. Rom. 2. 4. μία [m]οὐ βραδύνει ὁ Κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες 9
1 Tim. 2. 4. Heb. 10. 37. βραδυτῆτα ἡγοῦνται· ἀλλὰ μακροθυμεῖ [9]εἰς ἡμᾶς, μὴ
1 Pet. 3. 20. βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάν-

[18] ὄντως, *M.* [18] ∾ ἀποφεύγοντας. [3] ἐν ἐμπαιγμονῇ, om. in *M.* [7] τῷ αὐτῷ, *M.* [7] εἰσὶ πυρὶ, &c. [9] δι' ὑμᾶς.

10 οιαν χωρῆσαι. [a]ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης,[10] ἐν a Ps. 102. 27.
ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσ- Isa. 51. 6.
ούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατα- Mat. 24. 35, 43, 44. 1Thes. 5. 2.
11 καήσεται. Τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ Rev. 3. 3; 16. 15; 20. 11; & 21. 1.
ὑπάρχειν [11]ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις,
12 [b]προςδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ b Ps. 50. 3.
Θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται καὶ 2Thes. 1. 8.
13 στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. [c]Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ c Isa. 65. 17; & 66. 22.
γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προςδοκῶμεν, ἐν Rev. 21. 1.
οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ.
14 [d]Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προςδοκῶντες, σπουδάσατε d 1 Cor. 1. 8.
15 ἄσπιλοι καὶ [14]ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ, [e]καὶ Philip. 1. 10. 1Thes. 3. 13; & 5. 23.
τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε· e ver. 9.
καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος κατὰ τὴν Rom. 2. 4.
16 αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, [f]ὡς καὶ ἐν πάσαις f Rom. 8. 19.
ταῖς ἐπιστολαῖς, λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων· ἐν [16]οἷς 1Cor. 15. 24. 1Thes. 4. 15.
ἐστι δυςνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλ-
οῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφάς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτ-
17 ῶν ἀπώλειαν. [g]Ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, προγινώσκοντες g Mar. 13. 23.
φυλάσσεσθε, ἵνα μή, τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχ-
18 θέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ· αὐξάνετε δὲ ἐν
χάριτι καὶ γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ
Χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος·
[16]ἀμήν.

[10] † ἐν νυκτί, ins. in *M.* [11] ὑμᾶς, ἐν ἁγίαις . . . . εὐσεβείαις προσδοκῶντας, &c. [14] ∾ ἄμωμοι. [16] ∾ αἷς. [18] — ἀμήν.

THE

FIRST EPISTLE GENERAL OF JOHN.

NOTWITHSTANDING the absence of any writer's name to the commencement of this Epistle, its authenticity as the genuine production of the Apostle cannot be doubted. The similarity in sentiment and language between it and the Gospel, confirms the truth of the ancient testimony which has invariably attributed it to St. John. The date of the Epistle has been much disputed,—the different parties varying as much as thirty years. It seems most probable, however, that it was not written later than A. D. 69 (Comp. ch. ii. 13, 14, 18). There is no reason for believing that it was addressed to any Church in particular, and hence it has always been ranked with those termed καθολικαί.

The design of the Epistle is,—*first*, to refute the erroneous and licentious tenets and principles of the Cerinthians, Gnostics, and others, who, on the one hand, denied the two natures of Christ in one person, and the atoning efficacy of his death as a sacrifice for sin, and, on the other, maintained the freedom of believers from the observances of the moral law,—and, *secondly*, to urge Christians, from the sense of God's *prior* love to them, to love the *light* rather than *darkness*, and holiness rather than sin.

Mr. Hartwell Horne most judiciously remarks, that this Epistle "abounds more than any book of the New Testament with criteria by which Christians may soberly *examine themselves whether they be in the faith*."

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

1 [a]Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς I.
ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν a Lu. 24. 39. Jno. 1. 1, 14;
2 ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς—([b]καὶ ἡ ζωὴ & 20. 27. 2 Pet. 1. 16.
ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγ- b Jno. 1. 1, 2. Rom 16. 26.
γέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν Col. 1. 26.
3 πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν,)—[c]ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκ- 2 Tim. 1. 10. Tit. 1. 2.
όαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν c Jno. 17. 21. 1 Cor. 1. 9.
ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ
4 πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. [d]καὶ d 2 Jno. 12.
ταῦτα γράφομεν [4]ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρ-
ωμένη.

5 [e]Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ [5]ἀγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ e Jno. 1. 9; 8. 12; 9. 5; 12.
καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία 35, 36.
6 ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν
ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδ-
7 όμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν· [f]ἐὰν δὲ ἐν τῷ f Heb. 9. 14. 1 Pet. 1. 19.
φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινων- Rev. 1. 5.
ίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. g 1 Ki. 8. 46. 2 Chr. 6. 36.
8 [g]Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλαν- Job 9. 2. Prov. 20. 9.
9 ῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. [h]ἐὰν ὁμολογ- Eccl. 7. 20. Jam. 3. 2.
ῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα h Ps. 32. 5 Prov. 28. 13.
ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης i Rom. 8. 34. 1 Tim. 2. 5.
10 ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην Heb. 7. 24,
ποιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. 25; & 9. 24.

1 [i]Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε· καὶ II.
ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα,

[4] ∾ ἡμεῖς. [5] ∾ ἐπαγγελία, M.

a Jno. 4. 42. Rom. 3. 25. Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον· [a]καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ 2
2 Cor. 5. 18. τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον,
Col. 1. 20. ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου.
Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν 3
b ch. 1. 6; 4. 20. τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, [b]Ἔγνωκα αὐτ- 4
ὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ, καὶ
c Jno. 13. 35; & 14. 21, 23. ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν· [c]ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ 5
τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τετελ-
d Jno. 15. 4, 5. 1 Pet. 2. 21. είωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. [d]ὁ 6
λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτ-
e ch. 3. 11. 2 Jno. 5. ησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. [e][7]Ἀγαπητοὶ, οὐκ 7
ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν
εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς· ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος ὃν
f Jno. 1. 9; 8. 12; 13. 34; ἠκούσατε [7]ἀπ' ἀρχῆς. [f]πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω 8
& 15. 12. Rom. 13. 12. ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν [8]ὑμῖν· ὅτι ἡ σκοτία
1 Thess. 5. 5, 8. παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. [g]ὁ 9
g 1 Cor. 13. 2. 2 Pet. 1. 19. λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν,
h Jno. 12. 35. 2 Pet. 1. 10. ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. [h]ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν 10
αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ
i ch. 3. 14. ἔστιν· [i]ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ 11
ἐστὶ καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει,
ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.
k Lu. 24. 47. Act. 4. 12; [k]Γράφω ὑμῖν, τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι 12
& 13. 38. διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Γράφω ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκ- 13
ατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς· γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι νενικ-
ήκατε τὸν πονηρόν· [13]γράφω ὑμῖν, παιδία, ὅτι ἐγνώκατε
l Eph. 6. 10. τὸν πατέρα. [l]Ἔγραψα ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν 14
ἀπ' ἀρχῆς. Ἔγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε,
καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν
m Mat. 6. 24. πονηρόν. [m]μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ 15
Rom. 12. 2. Gal. 1. 10. κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη
Jam. 4. 4. τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ· ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπι- 16
θυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ
ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ

[7] Ἀδελφοί, M. [7] = ἐπ' ἀρχῆς· [8] ∾ ἡμῖν
[13] ∾ ἔγραψα.

17 κόσμου ἐστί. [a]καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία a Ps. 90. 10.
[17]αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν Isa. 40. 6. 1Cor. 7. 31.
18 αἰῶνα. [b]Παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστί· καὶ καθὼς ἠκούσατε Jam. 1. 10; & 4. 14.
ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ 1 Pet. 1. 24. b Mat. 24. 5,
γεγόνασιν· ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. 24. Act. 20. 29.
19 [c]ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦσαν 2Thes. 2. 3.
ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν· ἀλλ' ἵνα φανερ- 2 Jno. 7. c Ps. 41. 10.
20 ωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν. [d]καὶ ὑμεῖς χρίσμα Act. 20. 30. 1Cor. 11. 19.
21 ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. Οὐκ ἔγραψα d Ps. 45. 8; & 133. 2.
ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε Jno. 14. 26; & 16. 13.
αὐτήν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι. Heb. 1. 9.
22 [e]τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι Ἰησοῦς e ch. 4. 3.
οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός· οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρν-
23 ούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. [f]πᾶς ὁ ἀρνούμενος f Lu. 12. 9. Jno. 15. 23.
τὸν υἱὸν οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει· [23]ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν 2 Tim. 2. 12.
24 καὶ τὸν πατέρα ἔχει. Ὑμεῖς [24]οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ'
ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω· ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς
ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε.
25 καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο
ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.
26 Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς.
27 [g]καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν g Jno. 14. 26; & 16. 3.
μένει, καὶ οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς· ἀλλ' Heb. 8. 10, 11.
ὡς τὸ [27]αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ
ἀληθές ἐστι καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος· καί, καθὼς ἐδίδαξεν
ὑμᾶς, [27]μενεῖτε ἐν αὐτῷ.
28 [h]Καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ· ἵνα, ὅταν φανερ- h ch. 3. 2. Mar. 8. 38.
ωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ
29 ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. [i]ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, i ch. 3. 7, 10.
γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην ἐξ αὐτοῦ
1 γεγέννηται. [k]ἴδετε, ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ III.
πατήρ, ἵνα τέκνα Θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος k Jno. 1. 12; 16. 3; 17. 25.
οὐ γινώσκει ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν.

[17] — αὐτοῦ· [23] ὁ ὁμολογῶν . . . ἔχει, om. in M.
[24] = οὖν. [27] ∾ αὐτοῦ. [27] ∾ μένετε.

[a]Ἀγαπητοὶ, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν, καὶ οὔπω ἐφανερ- 2
ώθη, τί ἐσόμεθα· οἴδαμεν [2]δὲ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι
αὐτῷ ἐσόμεθα· ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν, καθώς ἐστι. καὶ πᾶς 3
ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ ἁγνίζει ἑαυτὸν,
καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. [b]πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν 4
καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία.
[c]καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη ἵνα τὰς ἁμαρτίας 5
[5]ἡμῶν ἄρῃ· καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. [d]πᾶς ὁ ἐν 6
αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει· πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ
ἑώρακεν αὐτὸν οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν.
[e]Τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς· ὁ ποιῶν τὴν δικαι- 7
οσύνην δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. [f]ὁ 8
ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν· ὅτι ἀπ'
ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ
υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. [g]πᾶς ὁ 9
γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα
αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει· καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ
τοῦ Θεοῦ γεγέννηται. [h]ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα 10
τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. Πᾶς ὁ μὴ ποιῶν
δικαιοσύνην οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. [i]ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν 11
ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους· [k]οὐ 12
καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ· καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ
πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. [l]μὴ θαυμ- 13
άζετε, ἀδελφοί [13]μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. [m]Ἡμεῖς 14
οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν
ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν
ἀδελφὸν μένει ἐν τῷ θανάτῳ. [n]πᾶς ὁ μισῶν τὸν 15
ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστί· καὶ οἴδατε, ὅτι
πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μέν-
ουσαν. [o]Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος 16
ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν
ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι. [p]ὃς δ' ἂν ἔχῃ 17

a Isa. 56. 5. Mat. 5. 12. Jno. 1. 12. Rom. 8. 15, 18, 29. 1 Cor. 13. 12; & 15-49. 2 Cor. 4. 17; & 5. 7. Gal. 3. 26; & 4. 6. Philip. 3. 21. 2 Pet. 1. 4.
b ch. 5. 17.
c Isa. 53. 4, 9. 2 Cor. 5. 21. 1 Tim. 1. 15. 1 Pet. 2. 22, 24.
d ch. 2. 4; & 4. 8. 3 Jno. 11.
e ver. 10. ch. 2. 29.
f Gen. 3. 15. Mat. 13. 38. Jno. 8. 44.
g ch. 5. 18.
h ch. 4. 8.
i ver. 23. ch. 1. 5; 2. 7. Jno. 13. 34; & 15. 12.
k Gen. 4. 8. Heb. 11. 4.
l Jno. 15. 18, 19; & 17. 14.
m ch. 2. 9, 10, 11.
n Mat. 5. 21, 22. Gal. 5. 21.
o Jno. 3. 16 Rom. 5. 8. Eph. 5. 2, 25.
p ch. 4. 20; & 5. 1, Deut. 15. 7. Lu. 3. 11. Jam. 2. 15.

[2] = δὲ. [5] = ἡμῶν. [13] = μου.

τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
χρείαν ἔχοντα καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτ-
18 οῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; [a]τεκνία [a] Jam. 2. 15. [b] Ps. 10. 17;
[18]μου, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ [18]τῇ γλώσσῃ, ἀλλ' [18]ἐν 34.16; 145.18. Prov. 15. 29;
19 ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τούτῳ [19]γινώσκομεν, ὅτι ἐκ & 28. 9.
τῆς ἀληθείας ἐσμὲν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς Jer. 29. 12. Mat. 7. 8;
20 καρδίας ἡμῶν, ὅτι, ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, & 21. 22. Mar. 11. 24.
[20]ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ Θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ γιν- Lu. 11. 9. Jno. 9. 31;
21 ώσκει πάντα. ἀγαπητοὶ, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ κατα- 14. 13; 15. 7;
22 γινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν, [b]καὶ & 16. 23. Jam. 1. 5;
ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς & 5. 16. [c] Mat. 22. 39.
αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. Jno. 6. 29; 13. 34; 15. 12;
23 [c]καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα [23]πιστεύσωμεν & 17. 3.
τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπ- Eph. 5. 2. 1 Thes. 4. 9.
24 ῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν ἡμῖν. [d]καὶ ὁ 1 Pet. 4. 8. [d] Jno. 14. 23;
τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν & 15. 10.
αὐτῷ· καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ Rom. 8. 9.
πνεύματος οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

IV.

1 [e]Ἀγαπητοὶ, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμ-
άζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν· ὅτι πολλοὶ [e] Jer. 29. 8. Mat. 7. 15, 16;
2 ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. [f]ἐν τούτῳ 24. 4, 5, 24.
[2]γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· πᾶν πνεῦμα, ὃ ὁμολογεῖ 1 Cor. 14. 29. Col. 2. 18.
Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστι. 1 Thes. 5. 21. 2 Pet. 2. 1.
3 [g]καὶ πᾶν πνεῦμα, ὃ μὴ ὁμολογεῖ [3]τὸν Ἰησοῦν,[3] ἐκ τοῦ 2 Jno. 7. Rev. 2. 2.
Θεοῦ οὐκ ἔστι· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ [f] ch. 2. 22; & 5. 1.
ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. 1 Cor. 12. 3.
4 ὑμεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς· 2 Jno. 7. [g] ch. 2. 18, 22.
5 ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. [h]αὐτοὶ ἐκ 2 Thes. 2. 7. [h] Jno. 3. 31;
τοῦ κόσμου εἰσί· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ & 15. 19.
6 κόσμος αὐτῶν ἀκούει. [i]ἡμεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν· ὁ γιν- [i] Jno. 8. 47; & 10. 27.
ώσκων τὸν Θεὸν ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ

[18] = μου. [18] τῇ, om. in *M*. [18] ἐν, om. in *M*.
[19] ∾ γνωσόμεθα. [20] Some MSS. om. ὅτι. [23] ∾ πιστεύωμεν. [2] ∾ γινώσκεται. [3] — τὸν. [3] † Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ins. in *M*.

οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς
ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης.
Ἀγαπητοὶ, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους· ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ 7
Θεοῦ ἐστι, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται,
a ver. 16. ch. 2. 4; 3. 6. καὶ γινώσκει τὸν Θεόν· [a] ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν 8
b ch. 3. 16; Rom. 5. 8; & 8. 32. Θεὸν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν. [b] Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ 9
ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονο-
γενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι'
c Jno. 15. 16. Ro. 3. 24, 25; & 5. 8, 10. 2 Cor. 5. 19. Col. 1. 19. αὐτοῦ. [c] ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπ- 10
ήσαμεν τὸν Θεὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ
ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν
d Mat. 18. 33. Jno. 15. 12, 13. ἡμῶν. [d] ἀγαπητοὶ, εἰ οὕτως ὁ Θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ 11
e Exod. 33. 20. Deut. 4. 12. Jno. 1. 18. 1 Tim. 1. 17; & 6. 16. ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. [e] Θεὸν οὐδεὶς πώποτε 12
τεθέαται· ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν μένει,
καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. [f] ἐν 13
f ch. 3. 24. Jno. 14. 20; & 17. 21. τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν
ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. [g] καὶ 14
g ch. 1. 1. Jno. 1. 14. ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέ-
σταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ 15
ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει,
h ch. 5. 8, 12. καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ. [h] Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πε- 16
πιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ Θεὸς
ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει,
i ch. 3. 3, 19, 21. Jam. 2. 13. 1 Pet. 1. 15. καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. [i] Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη 17
μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσ-
εως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ
τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία 18
ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον· ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει· ὁ
δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπ- 19
k ch. 2. 4; & 3. 17. ῶμεν αὐτὸν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. [k] Ἐάν 20
τις εἴπῃ· Ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
l Lev. 19. 18. Mat. 22. 39. Jno. 13. 34; & 15. 12. Eph. 5. 2. 1 Thes. 4. 9. 1 Pet. 4. 8. μισῇ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ, ὃν ἑώρακε, τὸν Θεὸν, ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύν-
αται ἀγαπᾶν; [l] καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' 21
αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ.

1 [a] Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ἐκ τοῦ V.
Θεοῦ γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα [a] ch.2.22,23. & 4.2.15.
2 ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γι- Jno.1.12,13.
νώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸν
3 Θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ [2] τηρῶμεν. [b] αὕτη [b] Mat.11.29, 30.
γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ Jno. 14. 15, 21,23: 15.10.
4 τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν, [c] ὅτι 2 Jno. 6.
πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον· καὶ [c] Jno. 16. 33.
αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις
5 ἡμῶν. [d] τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων [d] ch. 4 4. 15. 1Cor. 15.57.
6 ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ; [e] Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν [e] Jno. 19. 34.
δι' ὕδατος καὶ αἵματος, Ἰησοῦς [6] ὁ Χριστός· οὐκ ἐν τῷ
ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ [6] ὕδατι καὶ τῷ αἵματι· καὶ τὸ
πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι [6] τὸ πνεῦμά ἐστιν [6] ἡ
7 ἀλήθεια. [f] ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες [7] τὸ πνεῦμα καὶ [f] Mat.28.19. Jno. 1. 1.
9 τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα· καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. [g] Εἰ 1 Cor. 12. 4, 5, 6.
τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία Rev. 19 13.
τοῦ Θεοῦ μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ [g] Jno. 5. 37; & 8. 17, 18.
10 Θεοῦ, [9] ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. [h] ὁ πιστ- [h] Jno.3.16,33. Rom. 8. 16.
εύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ· Gal. 4. 6.
ὁ μὴ πιστεύων τῷ [10] Θεῷ ψεύστην πεποίηκεν αὐτὸν, ὅτι
οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ
11 Θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. [i] καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, [i] Jno. 1. 4.
ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν
12 τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν. [k] ὁ ἔχων τὸν υἱὸν ἔχει τὴν ζωήν· [k] Jno. 3. 36; & 5. 24.
ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.

[2] ∾ ποιῶμεν. [6] = ὁ. [6] ὕδατι καὶ ἐν τῷ πνεύματι. others, αἵματι καὶ ἐν τῷ πνεύματί· [6] Χριστὸς. [6] ἡ om.
[7] † ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ· ins. in *M*. These words are found in no Greek MS. older than the 15th century, in no Latin older than the 9th, in none of the ancient Versions, in none of the Greek Fathers, in none of the Latin Fathers.
[9] ∾ ὅτι. [10] ∾ υἱῷ·

a Jno. 20. 31. [a] Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν, [13] ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον 13
ἔχετε [13] οἱ πιστεύοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.
b Mat. 7. 8; & 21. 22. [b] καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παῤῥησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι, 14
Mar. 11. 24. ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν· καὶ 15
Lu. 11. 9. Jno 14. 13; ἐὰν οἴδαμεν, ὅτι ἀκούει ἡμῶν ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν,
15. 7; 16. 24. Jam. 1. 5. ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ᾐτήκαμεν παρ' αὐτοῦ. [c] Ἐάν 16
c Num. 15. 30. 1 Sam. 2. 25. τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ
Mat. 12. 31. Mar. 3. 29. πρὸς θάνατον, αἰτήσει, καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν, τοῖς ἁμαρ-
Lu. 12. 10. τάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνα-
Heb. 6. 4; & 10. 26. τον· οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. [d] πᾶσα ἀδικία 17
2 Pet. 2. 20. d ch. 3. 4. ἁμαρτία ἐστί· καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον.

Οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημενος εκ τοῦ Θεοῦ οὐχ 18
ἁμαρτάνει· ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν,
e ch 3. 9. καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. [e] οἴδαμεν, ὅτι ἐκ τοῦ 19
Θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται.
f Lu. 24. 45. Jno. 17. 3. [f] [20] καὶ οἴδαμεν, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν 20
διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν· καὶ ἐσμεν ἐν τῷ
ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ [20] Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτός
ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ [20] ἡ ζωὴ αἰώνιος.

g 1 Cor. 10. 14. [g] Τεκνία, φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. [21] 21

[13] † τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ins. in *M*. [13] καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς, *M*. [20] οἴδαμεν δὲ, *M*. [20] + Ἰησοῦ Χριστῷ. [20] ∾ ζωή. [21] † Ἀμήν, ins. in *M*.

THE

SECOND EPISTLE OF JOHN.

THIS Epistle, as well as that which follows it, was ranked by Eusebius among the αντιλεγόμεναι. A very sufficient reason for their early disputed authority was the fact, that they were private Epistles, and probably continued in the possession of the family of those to whom they were addressed, so that they did not become public till long after the Apostle's decease. Of the canonical authority and genuineness of this Epistle, however, little doubt can be entertained;—for it was received by Irenæus, Clement of Alexandria, Origen, and other equally celebrated Fathers. It is fair, at the same time, to state that neither this nor the succeeding Epistle are to be found in the Peschito Syriac version.

The second Epistle touches, in a few words, on what he discusses at length in the first. The "elect lady" is commended for her religious superintendence of her children,—is exhorted to abide in the doctrine of Christ, and carefully to avoid the snares laid for her by the arts of false teachers. Love and charity are here, as in all the Apostle's writings, most emphatically recommended.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ Κυρίᾳ, καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς 1
οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, (καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ
καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν,) διὰ τὴν ἀλήθ-
ειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν 2
αἰῶνα· ἔσται μεθ' ὑμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη παρὰ Θεοῦ 3
πατρὸς καὶ παρὰ [3] Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ
πατρὸς ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.
Ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περι- 4
πατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ
a Jno. 13. 34; τοῦ πατρός. [a] Καὶ νῦν ἐρωτῶ σε, Κυρία, οὐχ ὡς ἐν- 5
& 15. 12. Eph. 5. 2. τολὴν γράφων σοι καινήν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς,
1 Thes 4. 9. ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. [b] καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, 6
1 Pet. 4. 8. 1 Jno 2. 7, 8; ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· αὕτη ἐστὶν ἡ
3. 11, 23; 4. 21. b Jno. 14. 10. ἐντολή, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περι-
1 Jno. 2. 24. c Mat. 24. 5, πατῆτε. [c] Ὅτι πολλοὶ πλάνοι [7] εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, 7
24. οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί·
2 Pet. 2. 1. 1 Jno. 2. 18, οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. [d] βλέπετε ἑαυτ- 8
22: 4. 1, 2, 3. d Gal. 3. 4. οὺς, ἵνα μὴ [8] ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν
e 1 Jno. 2. 23. πλήρη ἀπολάβωμεν. [e] πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων 9
ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ Θεὸν οὐκ ἔχει· ὁ μένων ἐν
τῇ διδαχῇ [9] τοῦ Χριστοῦ οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν
f Rom. 16. 17. υἱὸν ἔχει. [f] εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν 10
1 Cor. 5. 11. & 16. 22. διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν καὶ
Gal. 1. 8, 9. 2 Tim. 3. 5. χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν 11
Tit. 3. 10. κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς.

[3] — Κυρίου. [7] ∾ ἐξῆλθον. [8] ∾ ἀπολέσητε ἃ εἰργάσασθε, ... ἀπολάβητε. [9] — τοῦ Χριστοῦ.

12 [a] Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτ- [a] Jno. 17. 13. 1 Jno. 1. 4. 3 Jno. 13.
ου καὶ μέλανος· [12] ἐλπίζω γὰρ [12] ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ
στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ [12] ἡμῶν ᾖ πε-
13 πληρωμένη. Ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου
τῆς ἐκλεκτῆς.[13]

[12] ∾ ἀλλὰ ἐλπίζω, M. [12] ∾ γενέσθαι. [12] ∾ ὑμῶν.
[13] Ἀμήν, M.

THE

THIRD EPISTLE OF JOHN.

THIS short letter is addressed to the well-beloved Caius. Who Caius was, is very uncertain. Three of that name are mentioned in the New Testament, —viz. Caius of Corinth—"the host of the whole Church,"—Caius, a Macedonian, who accompanied St. Paul to Ephesus (Acts xix. 29),—and Caius of Derbe, who was Paul's fellow-traveller (Acts xx. 4). It seems very improbable that any of the three was the person addressed by St. John, inasmuch as there is no evidence, except the possession of a *very common Roman prænomen*, that can incline us to believe that it was addressed to any of them

The Apostle commends the persevering faith and hospitality of Caius, reproves the insolence of Diotrephes, and recommends Demetrius to his friendship. It would be useless to hazard a conjecture, who these persons here mentioned really were.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

---

1 Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν
ἀληθείᾳ.
2 Ἀγαπητὲ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ
3 ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. [a] ἐχάρην γὰρ a 2 Jno. 4.
λίαν, ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ
4 ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν
τούτων οὐκ ἔχω χαρὰν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν
5 ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητὲ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν
6 ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς [5]καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρ-
τύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας· οὓς καλῶς
7 ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ Θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ
ὀνόματος [7]ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν [7]ἐθνῶν.
8 ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν [8]ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα
συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ.
9 Ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν
10 Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο, ἐὰν ἔλθω,
ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυ-
αρῶν ἡμᾶς· καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς
ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει,
11 καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. [b]Ἀγαπητὲ, μὴ μιμοῦ b Ps. 37. 27.
τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ Isa. 1. 16.
12 ἐστιν· ὁ [11]κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν Θεόν. Δημητρίῳ 1 Pet. 3. 11. 1 Jno. 3. 6, 9.
μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας·
καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ [12]οἴδατε, ὅτι ἡ μαρτυρία
ἡμῶν ἀληθής ἐστι.
13 [c]Πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ c 2 Jno. 12.
14 καλάμου σοι γράψαι· ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ
15 στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. Εἰρήνη σοι. ἀσπάζ-
ονταί σε οἱ φίλοι· ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

[5] ∾ καὶ τοῦτο ξένους. [7] † αὐτοῦ, ins. in *M.*
[7] ∾ ἐθνικῶν. [8] ∾ ὑπολαμβάνειν. [11] † δὲ, ins. in *M.*
[12] ∾ οἴδας.

THE

GENERAL EPISTLE OF JUDE.

Jude or Judas, who was surnamed Thaddeus and Lebbeus, and was also called the brother of our Lord (Matt. xiii. 55), was the son of Alpheus, brother of James the Less, and one of the twelve apostles. We are not informed when or how he was called to the apostleship; and there is scarcely any mention of him in the New Testament, except in the different catalogues of the twelve apostles. The only particular incident related concerning Jude is to be found in John xiv. 21—23; where we read that he addressed the following question to his Divine Master—"Lord! how is it that thou wilt manifest thyself unto us, and not unto the world?" As Jude continued with the rest of the apostles after our Lord's resurrection and ascension (Acts i. 13), and was with them on the day of Pentecost (ch. ii. 1), it is not unreasonable to suppose, that, after having received the extraordinary gifts of the Holy Spirit, he preached the Gospel for some time in Judæa, and performed miracles in the name of Christ.

In the early ages of Christianity, the Epistle of Jude was rejected by several persons, because the apocryphal books of Enoch, and of the Ascension of Moses, were supposed to be quoted in it; and Michaelis has rejected it as spurious. We have, however, the most satisfactory evidences of the authenticity of this Epistle. It is found in all the ancient catalogues of the sacred writings of the New Testament: it is asserted to be genuine by Clement of Alexandria, and is quoted as Jude's production by Tertullian, by Origen, and by the greater part of the ancients noticed by Eusebius.

The design of this Epistle is, to guard believers against the false teachers who had begun to insinuate themselves into the Christian church; and to contend with the utmost earnestness and zeal for the true faith, against the dangerous tenets which they disseminated, resolving the whole of Christianity into a speculative belief and outward profession of the Gospel. The vile characters of these seducers are further shown, and their sentence is denounced; and the Epistle concludes with warnings, admonitions, and counsels to believers, how to persevere in faith and godliness themselves, and to rescue others from the snares of the false teachers.

The time and place, when and where this Epistle was written, are extremely uncertain.

ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

1 [a]Ἰούδας, Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου,
τοῖς ἐν Θεῷ πατρὶ [1]ἡγιασμένοις καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τε-
2 τηρημένοις κλητοῖς· ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη
πληθυνθείη.
3 [b]Ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν,
περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν
παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς
4 ἁγίοις πίστει. [c]παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ
πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσεβεῖς, τὴν
τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν
μόνον δεσπότην [4]καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
5 ἀρνούμενοι. [d]Ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, [5]εἰδότας
ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριος λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου
σώσας τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν.
6 [e]ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν,
ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν με-
7 γάλης ἡμέρας δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν· [f]ὡς
Σόδομα καὶ Γόμοῤῥα καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις τὸν
ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι
ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου
8 δίκην ὑπέχουσαι. [g]Ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζ-
όμενοι σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας
9 δὲ βλασφημοῦσιν. [h]ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ
διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως σώμ-
ατος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ᾽
10 εἶπεν· "Ἐπιτιμήσαι σοι Κύριος." [i]Οὗτοι δέ, ὅσα μὲν
οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν· ὅσα δὲ φυσικῶς, ὡς τὰ ἄλογα
11 ζῶα, ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. [k]Οὐαὶ αὐτοῖς·

a Lu. 6. 16. Jno. 17. 11. Act. 1. 13. 1 Pet. 1. 5.
b Philip. 1. 27. 1 Tim. 1. 18; & 6. 12. 2 Tim. 4. 7.
c Ro. 9. 21, 22. Tit. 1. 16. 1 Pet. 2. 8. 2 Pet. 2. 1, 3, 19.
d Num. 14. 29; & 26. 64, 65. Ps. 106. 26. 1 Cor. 10. 5. Heb. 3. 18, 19.
e Jno. 8. 44. 2 Pet. 2. 4.
f Gen. 19. 24. Deut. 29. 23. Isa. 13. 19. Jer 50. 16. Ezek. 16. 49. Hos. 11. 8. Amos 4. 11. Lu. 17. 29. 2 Pet. 2. 6.
g 2 Pet. 2. 10, 11.
h Dan. 10. 13; & 12. 1. Zech. 3. 2. 2 Pet. 2. 11. Rev. 12. 7.
i 2 Pet. 2. 11
k Gen. 4. 8. Num. 16. 1; & 21. 7, 21. 2 Pet. 2. 15. 1 Jno. 3. 12.

[1] ∾ ἠγαπημένοις. [4] † Θεόν, ins. in M. [5] ∾ εἰδότας, ἅπαξ ὅτι ὁ Κύριος.

ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ
Βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ
a 2 Pet. 2. 13, 17. ἀπώλοντο. [a]Οὗτοί εἰσιν [12]ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλ- 12
άδες, [12]συνευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες·
νεφέλαι ἄνυδροι ὑπὸ ἀνέμων [12]παραφερόμεναι· δένδρα
φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, ἐκριζωθέντα·
b Isa. 57. 10. [b]κύματα ἄγρια θαλάσσης ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰ- 13
σχύνας· ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς
c Gen. 5. 18. Dan. 7. 10. [13]αἰῶνα τετήρηται. [c]Προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδ- 14
Act. 1. 11. ομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ, λέγων· "Ἰδοὺ, ἦλθε Κύριος ἐν
1 Thes. 1. 10. 2 Thes. 1. 10. " [14]ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, [d]ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, 15
Rev. 1. 7. d Zech. 14. 5. " καὶ [15]ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς [15]αὐτῶν περὶ πάντ-
Mat. 12. 36; & 25. 31. " ων τῶν ἔργων [15]ἀσεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ
2 Thes. 1. 7. " πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτ-
e Ps. 15. 10. 2 Pet. 2. 18. " ωλοὶ ἀσεβεῖς." [e]οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ, μεμψίμοιροι, κατὰ 16
τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι· καὶ τὸ στόμα αὐτῶν
λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν.
Ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρ- 17
ημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
f Act. 20. 29. 1 Tim. 4. 1. Χριστοῦ· ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, [f]ὅτι [18]ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ [18]ἔσ- 18
2 Tim. 3. 1; & 4. 3. ονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευό-
2 Pet. 2. 1; & 3. 3. μενοι τῶν ἀσεβειῶν. [g]οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες 19
g Prov. 18. 1. Ezek. 14. 7. [19]ἑαυτοὺς, ψυχικοὶ, πνεῦμα μὴ ἔχοντες.
Hos. 4. 14; & 9. 10. Ὑμεῖς δὲ, ἀγαπητοὶ, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικο- 20
1 Cor. 2. 14. δομοῦντες ἑαυτοὺς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, 21
ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον. [22]καὶ 22
h Rev. 3. 4. οὓς μὲν ἐλεεῖτε διακρινόμενοι· [h]οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, 23

[12] ∾ οἱ ἐν. [12] συνευωχούμενοι, ἀφόβως ἑαυτοὺς, &c. [12] περιφερόμεναι· M. [13] † τὸν, ins. in M. [14] μυριάσιν ἁγίαις, M. [15] ∾ ἐλέγξαι. [15] = αὐτῶν. [15] — ἀσεβείας. [18] ∾ ἐπ' ἐσχάτου (τοῦ) χρόνου. [18] ∾ ἐλεύσονται. [19] — ἑαυτούς. [22, 23] ∾ Καὶ οὓς μὲν ἐλέγχετε διακρινομένους· οὓς δὲ σώζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες· οὓς δὲ ἐλεεῖτε ἐν φόβῳ, μισοῦντες: others, ∾ Καὶ οὓς μὲν ἐκ πυρὸς ἁρπάζετε, διακρινομένους δὲ, ἐλεεῖτε, μισοῦντες, &c.

ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάζοντες· μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς
σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.
24 [a]Τῷ *δὲ δυναμένῳ φυλάξαι* [24]*ὑμᾶς ἀπταίστους καὶ* [a] Rom. 16. 25. Eph. 3. 20.
στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλ-
25 *λιάσει,* [b]*μόνῳ* [25]Θεῷ *σωτῆρι ἡμῶν,* [25]*διὰ* Ἰησοῦ Χριστοῦ [b] Rom. 16. 27. 1 Tim. 1. 17.
τοῦ Κυρίου *ἡμῶν δόξα* [25]*καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ*
ἐξουσία, [25]*καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.*

[24] ∾ *αὐτοὺς.* [25] † *σοφῷ*, ins. in *M.* [25] — *δια* Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου *ἡμῶν*, *M.* [25] = *καὶ.* [25] add ∾ *πρὸ παντὸς τοῦ αἰῶνος.*

THE

REVELATION OF ST. JOHN THE DIVINE.

ALTHOUGH the authenticity of this book was not denied during the two first centuries of the Christian era, and the respectable names of Hermas, Polycarp and Justin Martyr may be adduced in its favour, *some* divines of the third and subsequent centuries entertained great doubts respecting its canonical authority. It must be allowed, that this question is one fairly admitting of dispute, but the favourable opinion of a large majority of the most judicious modern critics, who have deliberately examined both its external and internal evidence, will lead most persons to receive this book as the real production of the apostle "whom Jesus loved."

The date of this book has been much disputed; and in the absence of any satisfactory evidence either internal or contemporary, we must content ourselves with the tradition of the Church, which assigns it to the year 95 or 97, during the apostle's banishment at Patmos, or shortly after his return to Ephesus on the death of Domitian.

The Apocalypse is a revelation of the Lord Jesus Christ, and of different visions representative of the future state of the Christian Church. In the first three chapters the apostle is made acquainted with the then present state of the Church in Asia,—"the things which are:"—in the fourth and following chapters are revealed to him "the things which shall be hereafter,"—the future destinies of the Church through its several periods of propagation, corruption, reformation, and final glory.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ.

1 'Αποκάλυψις 'Ιησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, I.
δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ
ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ
2 αὐτοῦ 'Ιωάννῃ· [a]ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ
3 τὴν μαρτυρίαν 'Ιησοῦ Χριστοῦ, ὅσα [2]εἶδε. [b]μακάριος ὁ
ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητ-
είας καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ καιρὸς
ἐγγύς.
4 [c]'Ιωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ 'Ασίᾳ.
χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ [4]ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχό-
μενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων ἃ [4]ἐστιν ἐνώπιον
5 τοῦ θρόνου αὐτοῦ [d]καὶ ἀπὸ 'Ιησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ
πιστὸς, ὁ πρωτότοκος [5]τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν
βασιλέων τῆς γῆς, τῷ [5]ἀγαπῶντι ἡμᾶς καὶ λούσαντι
6 ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, [e]καὶ
ἐποίησεν ἡμᾶς [6]βασιλείαν, ἱερεῖς τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὐτ-
οῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
ώνων· ἀμήν.
7 [f]'Ιδοὺ, ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν
πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν· καὶ κόψ-
ονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς· ναὶ, ἀμήν.
8 [g]'Εγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, [8]λέγει [8]Κύριος ὁ Θεὸς, ὁ ὢν
καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.
9 [h]'Εγὼ 'Ιωάννης, ὁ [9]ἀδελφὸς ὑμῶν, καὶ [9]συγκοινωνὸς

a 1 Jno. 1. 1.
b Rom. 13. 11. Jam. 5. 8. 1 Pet. 4. 7.
c ver. 8; 3. 1; 4. 5, 8; 5. 6, 11. 17, 16. 5. Exod. 3 14.
d ch. 3. 14; 5. 9; 17. 14; 19. 16. Jno. 8. 14. Act. 20. 28. 1 Cor. 15. 20. Col. 1. 18. Heb. 9. 12, 14. 1 Pet. 1. 19. 1 Jno. 1. 7, 9.
e Rom. 12. 1. Heb. 9. 14. 1 Pet. 1. 19; & 2. 5, 9. 1 Jno. 1. 7.
f Isa. 3. 13, 14. Dan 7. 13. Zech. 12 10. Mat. 24. 30; 25. 31; 26. 64. Act. 1. 11. 1 Thes. 1. 10. 2 Thes. 1. 10. Jude 14.
g ch. 21. 6; & 22. 13. Isa. 41. 4; & 44. 6.
h Rom. 8. 17; Philip. 1. 7; & 4. 14. 2 Tim. 1. 8; & 2. 12.

[2] † τε, ins. in *M*. [4] † τοῦ, ins. in *M*. [4] = ἐστιν.
[5] † ἐκ, ins. in *M*. [5] ἀγαπήσαντι, *M*. [6] βασιλεῖς καὶ
ἱερεῖς: others, βασίλειον ἱεράτευμα. [8] † ἀρχὴ καὶ τέλος,
ins. in *M*. [8] ὁ Κύριος ὁ ὢν, *M*. [9] † καὶ, ins. in *M*.
[9] ∾ κοινωνὸς.

ἐν τῇ θλίψει καὶ [9]βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ [9]Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ, διὰ τὸν
λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ [9]διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ [9]Χριστ-
a ch. 4. 2. οῦ. [a]ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ· καὶ 10
b ch. 2. 8; & 22. 13. ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, [b]λεγ- 11
ούσης· [11]‘Ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον
‘ ταῖς [11]ἑπτὰ ἐκκλησίαις,[11] εἰς Ἔφεσον καὶ εἰς Σμύρναν
‘ καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειρα καὶ εἰς Σάρδεις καὶ
‘ εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ εἰς Λαοδίκειαν.’ Καὶ ἐπέστρεψα 12
βλέπειν τὴν φωνὴν ἥτις [12]ἐλάλησε μετ’ ἐμοῦ· καὶ ἐπι- 13
c ch. 2. 1; 14. 14; & 15. 6. Ezek. 1. 26. Dan. 7. 13. στρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, [c]καὶ ἐν μέσῳ τῶν
[13]ἑπτὰ λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδ-
ήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσ-
d ch. 19. 12. Dan. 7. 9. ῆν· [d]ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ [14]ὡς ἔριον 14
λευκὸν ὡς χιών· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός·
e ch. 14. 2. [e]καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ ὡς ἐν καμίνῳ 15
πεπυρωμένοι· καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλ-
f ver. 20; 2. 1, 12; 3. 1; & 19. 15, 21. ῶν· [f]καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτά· 16
καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκ-
πορευομένη· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ
g ver. 11. ch. 2. 8. Isa. 41. 4; 44. 6; 48. 12. Dan. 8. 18; & 10. 10. δυνάμει αὐτοῦ. [g]καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς 17
πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός· καὶ [17]ἔθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ
[17]ἐπ’ ἐμὲ, λέγων·[17] ‘Μὴ φοβοῦ· ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ
h ch. 3. 7; & 20. 1. Job 12. 14. Ps. 68. 21. Isa. 22. 22. Rom. 6. 9. ‘ ἔσχατος, [h]καὶ ὁ ζῶν· καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν 18
‘ εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων·[18] καὶ ἔχω τὰς κλεῖς
‘ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ᾅδου. Γράψον [19]οὖν ἃ εἶδες, καὶ 19
i ver. 16. ch. 2. 1. Mal. 2. 7. ‘ ἃ εἰσὶ, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα· [i]τὸ μυστήριον 20
‘ τῶν ἑπτὰ ἀστέρων ὧν εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς

[9] † ἐν τῇ, ins. in *M.* [9] ∾ ἐν Χριστῷ : others, ∾ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. [9] = διὰ. [9] = Χριστοῦ. [11] † Ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος· καί· ins. in *M.* [11] ἑπτὰ om. in *M.* [11] † ταῖς ἐν Ἀσίᾳ, ins. in *M.* [12] ∾ ἐλάλει, others λαλεῖ. [13] = ἑπτὰ. [14] ὡσεὶ, *M.* [17] ἐπέθηκε, *M.* [17] χεῖρα, ins. in *M.* [17] † μοι· ins. in *M.* [18] † ἀμήν ins. in *M.* [19] οὖν om. in *M.*

' ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς.[20] οἱ ἑπτὰ ἀστέρες ἄγγελοι
' τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι· καὶ αἱ λυχνίαι αἱ ἑπτὰ
' ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.'
1 [a] 'Τῷ ἀγγέλῳ [1]τῆς [1]ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας γράψον· II.
" Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ [a] ch. 1. 13, 16, 20.
" αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν
2 " χρυσῶν· [b]Οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ τὸν κόπον [2]σου καὶ [b] ver 9, 13, 19. 1 Jno. 4. 2
" τὴν ὑπομονήν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς·
" καὶ [2]ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους [2]εἶ-
3 " ναι, καὶ οὐκ εἰσί· καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς· καὶ [3]ὑπο-
" μονὴν ἔχεις, καὶ ἐβάστασας διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ
4 " ἐκοπίασας. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου
5 " τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν [5]πέπτωκας,
" καὶ μετανόησον καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή,
" ἔρχομαί σοι [6]ταχὺ, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ
6 " τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. [c]ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, [c] ver. 15.
7 " ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. [d]ὁ [d] ch. 22. 2. Mat. 11. 15. & 13. 9. Gen. 2. 9.
" ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις·
" τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς,
" ὅ ἐστιν ἐν [7]τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ [7]μου."
8 ' [e]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς [8]ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας γράψον·' [e] ch. 1. 8, 11, 17, 18.
" Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, Isa. 41. 4; & 44. 6.
9 " καὶ ἔζησεν· [f]Οἶδά σου [9]τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν καὶ [f] ver. 2; & 13, 19.
" τὴν πτωχείαν, (ἀλλὰ πλούσιος εἶ,) καὶ τὴν βλασφημ-
" ίαν [9]ἐκ τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ
10 " εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. [g][10]μηδὲν φοβοῦ ἃ [g] 1 Cor. 9. 25. 2 Tim. 2. 5; & 4. 7, 8. Jam. 1. 12.
" μέλλεις πάσχειν· ἰδοὺ, μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ
" ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε· καὶ ἕξετε θλίψιν

[20] αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ, *M.* [1] ∾ τῷ. [1] Ἐφεσίνης, *M.* [2] = σου. [2] ἐπειράσω τοὺς φάσκοντας εἶναι ἀποστόλους, *M.* [2] = εἶναι. [3] ἐβάστασας, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας, καὶ οὐ κέκμηκας. Ἀλλ', *M.* [5] ἐκπέπτωκας, *M.* [6] = ταχὺ. [7] μέσῳ τοῦ παραδείσου, *M.* [7] μου om. in *M.* [8] ἐκκλησίας Σμυρναίων, *M.* [9] = τὰ ἔργα, καὶ. [9] ἐκ om. in *M.* [10] ∾ Μὴ.

" [10]ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω
a ver. 7. ch. 20. 14; & 21. 8. Mat. 13. 9. " σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. [a]ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω 11
" τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· ὁ νικῶν οὐ μὴ
" ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου."
b ver. 16. ch. 1. 16. ' [b]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας, γράψ- 12
' ον· " Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον
" τὴν ὀξεῖαν· οἶδα [13]τὰ ἔργα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, 13
" ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ· καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου,
" καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου [13]καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
" [13]ἐν αἷς Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστὸς, ὃς ἀπεκ-
c Num. 22. & 23; 24. 14; 25. 1; & 31. 16. " τάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ. [c]ἀλλ' 14
" ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν
" διδαχὴν Βαλαὰμ, ὃς [14]ἐδίδασκε [14]τῷ Βαλὰκ βαλεῖν
" σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλό-
" θυτα καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας 15
d Isa. 11. 4; & 49. 2. Eph. 6. 17. 2Thes. 2. 8. Heb. 4. 12. " τὴν διδαχὴν τῶν Νικολαϊτῶν [15]ὁμοίως. [d]μετανό- 16
" ησον [16]οὖν· εἰ δὲ μὴ, ἔρχομαί σοι ταχὺ καὶ πολεμήσω
" μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. [e]Ὁ 17
e ver. 7, 11. ch. 3. 12 Mat. 13. 9. " ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησ-
" ίαις· Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ [17]τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμ-
" μένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν
" ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς [17]οἶδεν, εἰ
" μὴ ὁ λαμβάνων."
f ch. 1. 14, 15. ' [f]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον·' 18
" Τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτ-
" οῦ ὡς φλόγα πυρὸς, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκο-
" λιβάνῳ· οἶδά σου [19]τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν 19
g 1Ki. 16. 22. 2Ki. 9. 7. Act. 15. 20. 1Cor. 10. 19, 20. " πίστιν καὶ τὴν διακονίαν καὶ τὴν ὑπομονήν σου καὶ
" τὰ ἔργα σου [19]τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. [g]ἀλλ' 20
" ἔχω κατὰ σοῦ, [20]ὅτι [20]ἀφεῖς τὴν γυναῖκά [20]σου [20]Ἰεζά-

[10] ∾ ἡμέρας. [13] — τὰ ἔργα σου, καὶ. [13] = καὶ. [13] ∾ ἐν: others om. ἐν αἷς. [14] ∾ ἐδίδαξε. [14] τὸν, *M.*: others ἐν τῷ. [15] ὃ μισῶ, *M.* [16] οὖν om. in *M.* [17] † φαγεῖν ἀπὸ, ins. in *M.* [17] ἔγνω, *M.* [19] — τὰ ἔργα, καὶ. [19] † καὶ, ins. in *M.* [20] † ὀλίγα, ins. in *M* [20] ἐᾷς, *M.* [20] — σου, *M.* [20] Ἰεζαβὴλ, *M.*

“ βελ, [20]ἡ λέγουσα ἑαυτὴν προφῆτιν, [20]καὶ διδάσκει καὶ
“ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰ-
21 “ δωλόθυτα. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ,
22 “ [21]καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. ἰδοὺ,
“ [22]βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ’
“ αὐτῆς εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ
23 “ τῶν ἔργων [23]αὐτῆς, [a]καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν
“ θανάτῳ· καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ
“ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας· καὶ δώσω ὑμῖν
24 “ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω [24]τοῖς λοι-
“ ποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, [24]ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν
“ ταύτην, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ [24]βαθέα τοῦ σατανᾶ
25 “ (ὡς λέγουσιν,) οὐ [24]βαλῶ ἐφ’ ὑμᾶς ἄλλο βάρος· [b]πλὴν
26 “ ὃ ἔχετε κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. [c]καὶ ὁ νικῶν,
“ καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξ-
27 “ ουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν· [d]καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ
“ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ [27]συντρίβεται, ὡς κἀγὼ
28 “ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου· καὶ δώσω αὐτῷ τὸν
29 “ ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. [e]ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ
“ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.”
1 ‘ [f]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον·’ III.
“ Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ
“ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας· Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι [1]ὄνομα ἔχεις
2 “ ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ [2]στήρισον
“ τὰ λοιπὰ ἃ [2]ἔμελλον ἀποθανεῖν· οὐ γὰρ εὕρηκά σου τὰ
3 “ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ [2]μου. [g]μνημόν-
“ ευε οὖν πῶς εἴληφας [3]καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ με-
“ τανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω [3]ἐπί σε ὡς

a 1 Sam. 16. 7. 1 Chr. 28. 9; & 29. 17. Ps. 7. 10; 32. 19; & 62. 13. Jer. 11. 20; & 17. 10. Mat. 16. 27. Jno. 2. 24, 25. Act. 1. 24. Rom. 2. 6; & 14. 12. 2 Cor. 5. 10. Gal. 6. 5.
b ch. 3. 11.
c Psa. 2. 8. Mat. 19. 28. Lu. 22. 29. 1 Cor. 6. 3.
d Ps. 2. 8, 9; & 49. 15.
e ver. 7, 11, 17.
f ch. 1. 4, 16, 20; 2. 1; 4. 5; & 5. 6.
g ver. 19. Mat. 24. 42, 43. Lu. 12. 39, 40. 1 Thes. 5. 2. 2 Pet. 3. 10.

[20] τὴν λέγουσαν, *M.* [20] διδάσκειν καὶ πλανᾶσθαι. [21] ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς, καὶ οὐ μετενόησεν, *M.* [22] † ἐγὼ, ins. in *M.* [23] ∾ αὐτῶν, *M.* [24] καὶ λοιποῖς, *M.* [24] † καὶ, ins. in *M.* [24] βάθη, *M.* [24] ∾ βάλλω. [27] ∾ συντριβήσεται. [1] † τὸ, ins. in *M.* [2] στήριξον, *M.*: others, τήρησον, [2] μέλλει ἀποθανεῖν· *M.*: others, ∾ ἔμελλες ἀποβάλλειν· [2] μου om. in *M.* [3] = καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει. [3] — ἐπί σε.

" κλέπτης, καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε.
a ch.4.4;6.11; " [4][a]ἀλλ' ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα [4]ἐν Σάρδεσιν, ἃ οὐκ ἐμό- 4
& 7.9,13. " λυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ
b Ex. 32. 32. " ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. [b]Ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλ- 5
Ps. 69. 29. Mat. 10.32. " εῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς· καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα
Lu. 12. 8. Philip.4.3. " αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ [5]ὁμολογήσω τὸ
" ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου καὶ ἐνώπιον τῶν
" ἀγγέλων αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα 6
" λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.
c ver. 14. ' [c]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψ- 7
ch. 1. 18. ' ον·' " Τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινὸς, ὁ ἔχων τὴν [7]κλεῖν
Job 12. 14. Isa. 22. 22. " τοῦ Δαυίδ· ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει· καὶ κλείει, καὶ
" οὐδεὶς ἀνοίγει· Οἶδά σου τὰ ἔργα· ἰδοὺ, δέδωκα ἐνώπιόν 8
" σου θύραν ἀνεῳγμένην, [8]ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι
" αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν
d ch. 2. 9. " λόγον, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. [d]ἰδοὺ, δίδωμι 9
" ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς
" Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται· ἰδοὺ,
" ποιήσω αὐτοὺς, ἵνα [9]ἥξωσι καὶ [9]προςκυνήσωσιν ἐν- 10
" ώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν, ὅτι [9]ἐγὼ ἠγάπησά
" σε· ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγὼ
" σὲ τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης
" ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικ-
e ch.1.3;2.25; & 22.7,12. " οῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. [e][11]ἔρχομαι ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, 11
f ch.2.17;21. " ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. [f]Ὁ νικῶν, ποιήσω 12
2,10;& 22.4. 1 Ki. 7. 21. " αὐτὸν στύλον ἐν τῷ [12]ναῷ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ
Gal. 4. 26. Heb. 12. 22. " ἐξέλθῃ ἔτι· καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ
" μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ μου, τῆς καινῆς
" Ἱερουσαλὴμ, [12]ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ
" Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς, 13
g ch. 1. 5, 6; & 3. 7. " ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις."
Col. 1. 15. ' [g]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς [14]ἐν Λαοδικείᾳ ἐκκλησίας γράψον· 14

[4] ἀλλ' om. in *M.* [4] † καὶ, ins. in *M.* [5] ἐξομολογήσομαι, *M.* [7] κλεῖδα, *M.* [8] καὶ, *M.* [9] ∾ ἥξουσι. [9] ∾ προςκυνήσουσιν. [9] = ἐγὼ. [11] † Ἰδοὺ, ins. in *M.* [12] λαῷ, *M.* [12] ἡ καταβαίνει, *M.* [14] ἐκκλησίας Λαοδικέων, *M.*

' Τάδε λέγει ὁ 'Αμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ἡ
15 ' ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ· " Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι
" οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός· ὄφελον ψυχρὸς [15]ἦς, ἢ
16 " ζεστός. οὕτως, ὅτι χλιαρὸς εἶ καὶ οὔτε ζεστὸς οὔτε
17 " ψυχρὸς, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου. [a]ὅτι   a 1 Cor. 4. 8.
" λέγεις [17]ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα καὶ [17]οὐδ-
" ενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας, ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος
" καὶ [17]ὁ ἐλεεινὸς, καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός·
18 " [b]συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρω-   b ch. 7. 13; 16. 15; 19. 8.
" μένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ, ἵνα   2 Cor. 5. 3.
" περιβάλῃ καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός
" σου· καὶ κολλούριον, [18]ἐγχρίσαι τοὺς ὀφθαλμούς σου,
19 " ἵνα βλέπῃς. [c]ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω·   c Job 5. 17. Prov. 3. 11,
20 " [19]ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. [d]Ἰδοὺ, ἕστηκα ἐπὶ   12.
" τὴν θύραν, καὶ κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου   Heb. 12. 5, 6. Jam. 1. 12.
" καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, [20]εἰςελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ   d Cant. 5. 2. Jno. 14. 21.
21 " δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. [e]ὁ νικῶν,   e Mat. 19. 28. Lu. 22. 30.
" δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ   1 Cor. 6. 2. 2 Tim. 2. 12.
" ἐνίκησα καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ
" αὐτοῦ." [f]ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει   f ch. 2. 7, 11, 17; 3. 6, 13.
' ταῖς ἐκκλησίαις.'

1 [g]Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ, θύρα ἀνεῳγμένη ἐν τῷ   IV.
οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος   g ch. 1. 10.
λαλούσης μετ' ἐμοῦ, [1]λέγων· " 'Ανάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι
2 " ἃ δεῖ γενέσθαι [1]μετὰ ταῦτα." [h][2]καὶ εὐθέως ἐγενόμην   h ch. 1. 10. Ezek. 1. 26,
ἐν πνεύματι· καὶ ἰδοὺ, θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ   & 10. 1.
3 ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος· [3]καὶ ὁ καθήμενος [3]ὅμοιος
ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι καὶ [3]σαρδίῳ· καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ
4 θρόνου [3]ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ
θρόνου θρόνοι εἰκοσιτέσσαρες· καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους[4] εἰ-
κοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους

[15] εἴης, *M.* [17] — ὅτι. [17] ∾ οὐδὲν. [17] ὁ om. in *M.*
[18] ἔγχρισον, *M.* [19] ∾ ζήλευε. [20] ∾ καὶ εἰσελεύσομαι.
[1] λέγουσα· *M.* [1] μετὰ ταῦτα εὐθέως. [2] = καί. [3] = καὶ ὁ καθήμενος.
[3] † ἦν, ins. in *M.* [3] σαρδίνῳ· *M.*
[3] ὁμοία, *M.*: [4] † εἶδον τοὺς, ins. in *M.*

ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ [4] ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάν-
a ch. 14; 3. 1; & 5. 6. ους χρυσοῦς. [a] καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστρα- 5
παὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταί· καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς
καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ [5] θρόνου, αἵ εἰσι [5] τὰ ἑπτὰ πνεύ-
b ch. 15. 2. ματα τοῦ Θεοῦ· [b] καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου [6] ὡς θάλασσα 6
ὑαλίνη, ὁμοία κρυστάλλῳ· καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ
κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμ-
προσθεν καὶ ὄπισθεν. καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον 7
λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ
τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόςωπον [7] ἀνθρώπου, καὶ τὸ τέ-
c ch. 1. 4, 8; 11. 17; & 16. 5. Isa. 6. 2. 3. ταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ. [c] καὶ [8] τὰ τέσσαρα 8
ζῶα, ἓν [8] καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον ἀνὰ πτέρυγας ἕξ, κυκλόθεν
καὶ ἔσωθεν [8] γέμουσιν ὀφθαλμῶν· καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ
ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, [8] λέγοντες· "Ἅγιος, ἅγιος,
" ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ 9
" ἐρχόμενος." καὶ ὅταν [9] δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν
καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τῷ ζῶντι
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἰκοσιτέσσαρες 10
πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ
προςκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου,
d ch. 5. 12. λέγοντες· [d] "Ἄξιος εἶ, Κύριε, λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν 11
" τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν· ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ
" διὰ τὸ θέλημά σου [11] ἦσαν, και ἐκτίσθησαν."

V. [e] Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ 1
e Ezek. 2. 9, 10. θρόνου βιβλίον γεγραμμένον [1] ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, κατε-
σφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρ- 2
ὸν, κηρύσσοντα [2] ἐν φωνῇ μεγάλῃ· "Τίς [2] ἐστιν ἄξιος
" ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ;"
[e] καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ [3] οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς, 3

[4] † ἔσχον, ins. in *M.* [5] ∾ θρόνου αὐτοῦ. [5] — τὰ.
[6] ὡς om. in *M.* [7] ὡς ἄνθρωπος, *M.*: others, ∾ ἀνθρώπου.
[8] τὰ om. in *M.* [8] καθ' ἑαυτὸ εἶχον, *M.*: others, ∾ καθ' ἓν ἔχον. [8] γέμοντα, *M.* [8] λέγοντα· *M.* [9] ∾ δῶσι or δώσωσι. [11] εἰσι, *M.* [1] ∾ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν.
[2] ἐν om. in *M.* [2] = ἐστιν. [3] ∾ οὐρανῷ ἄνω.

οὐδὲ ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπ-
4 ειν αὐτό. καὶ ἐγὼ ἔκλαιον [4]πολλὰ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος
5 εὑρέθη ἀνοῖξαι [4]τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. [a]καὶ a ch. 22. 16.
εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι· "Μὴ κλαῖε· ἰδοὺ, Gen. 49. 9, 10.
"ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ [5]ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαυῒδ, Isa. 11. 1, 10.
"[5]ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ [5]τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ." Rom. 15. 12.
6 [b]καὶ εἶδον [6]ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, b ch. 1. 4; 3. 1; & 4. 5.
καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγ- Zech. 3. 9; & 4. 10.
μένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, [6]οἵ εἰσι Jno. 1. 29, 36.
τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ [6]τὰ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν 1 Pet. 1. 19.
7 τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε [7]τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς
8 τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου. [c]καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλί- c ch. 8. 3, 4; & 14. 2.
ον, τὰ τέσσαρα ζῶα καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι Psa. 141. 2.
ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας,
καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ
9 προςευχαὶ τῶν ἁγίων· [d]καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν, λέγ- d Act. 20. 28.
οντες· "Ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς 1 Cor. 6. 20; & 7. 23.
"σφραγῖδας αὐτοῦ· ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ Θεῷ Eph. 1. 7. Col. 1. 14.
"[9]ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης Heb. 9. 12; & 10. 10.
10 "καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, [e]καὶ ἐποίησας [10]αὐτοὺς τῷ Θεῷ 1 Pet. 1. 18, 19.
"ἡμῶν [10]βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ [10]βασιλεύσουσιν ἐπὶ 2 Pet. 2. 1. 1 Jno. 1. 7.
11 "τῆς γῆς." [f]καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων e ch. 1. 6; & 20. 6.
πολλῶν [11]κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν Exod. 19. 6.
πρεσβυτέρων· καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδ- 1 Pet. 2. 5, 9.
ων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων· [g]λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ· f Dan. 7. 10. g ch. 4. 11.
12 "Ἄξιόν ἐστι τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν
"δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν
13 "καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν." [h]καὶ πᾶν κτίσμα [13]ὅ ἐστιν h Philip. 2. 10.
ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ [13]ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς,
καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι, καὶ [13]τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα,

[4] ∾̣ πολύ. [4] † καὶ ἀναγνῶναι, ins. in *M*. [5] † ὢν, ins. in *M*. [5] ∾̣ ὁ ἀνοίγων. [5] † λῦσαι, ins. in *M*. [6] † καὶ ἰδοὺ, ins. in *M*. [6] ∾ ἃ. [6] ∾̣ ἀποστελλόμενα. [7] = τὸ βιβλίον. [9] — ἡμᾶς. [10] ἡμᾶς, *M*. [10] ∾ βασιλείαν. [10] βασιλεύσομεν, *M*. [11] κυκλόθεν, *M*. [13] = ἐστιν. [13] ἐν τῇ γῇ, *M*. [13] ∾̣ τὰ ἐν αὐτοῖς, πάντας ἤκουσα.

ἤκουσα λέγοντας· "Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ
"τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ
"κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων." Καὶ τὰ τέσσαρα 14
ζῶα [14]ἔλεγον· "'Αμήν·" καὶ οἱ [14]πρεσβύτεροι ἔπεσαν καὶ
προςεκύνησαν.[14]

VI. Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν [1]ἑπτὰ 1
σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγ-
a ch. 19. 11. οντος, ὡς [1]φωνὴ βροντῆς· "Ἔρχου [1]καὶ ἴδε." [a][2]καὶ 2
εἶδον, καὶ ἰδοὺ, ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' [2]αὐτὸν
ἔχων τόξον· και ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν,
καὶ ἵνα νικήσῃ. Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευ- 3
τέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου λέγοντος· "Ἔρχου."[3]
καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος [4]πυῤῥός· καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' 4
[4]αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην [4]ἐκ τῆς γῆς,
[4]καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι· καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα
μεγάλη. Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τρίτην, 5
ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου λέγοντος· "Ἔρχου [5]καὶ ἴδε."
[5]καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ'
b ch. 9. 4. [6]αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. [b]καὶ ἤκουσα 6
φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων λέγουσαν· "Χοῖνιξ
"σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου·
"καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς." Καὶ ὅτε 7
ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα [7]τοῦ τετάρτ-
ου ζώου [7]λέγοντος· "Ἔρχου [7]καὶ ἴδε." [8]καὶ εἶδον, καὶ 8
ἰδοὺ, ἵππος χλωρὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ ὄνομα
αὐτῷ ὁ Θάνατος· καὶ ὁ ᾅδης ἠκολούθει [8]μετ' αὐτοῦ· καὶ
ἐδόθη [8]αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἀπο-

14 ∾ λέγοντα. 14 † εἰκοσιτέσσαρες, ins. in M. 14 † ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ins. in M. 1 ἑπτὰ om. in M. 1 φωνῆς, M. 1 καὶ βλέπε, M.: others, — καὶ ἴδε. 2 = καὶ εἶδον. 2 αὐτῷ, M. 3 καὶ βλέπε add. in M. 4 πυρός. 4 αὐτῷ, M. 4 ἀπὸ, M.: others, = ἐκ. 4 = καί. 5 καὶ βλέπε, M:—others, καὶ ἴδε. 5 = καὶ εἶδον. 6 αὐτῷ, M. 7 † φωνὴν, ins. in M. 7 λέγουσαν· M. 7 καὶ βλέπε: others, καὶ ἴδε. 8 = καὶ εἶδον. 8 ∾ αὐτῷ. 8 ∾ αὐτοῖς, M.

κτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ
9 τῶν θηρίων τῆς γῆς. [a]καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην a ch. 1. 9, 8.
σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς 3; 9. 13; 14.
τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν 18; 19. 20; & 20. 4.
10 μαρτυρίαν ἣν εἶχον· καὶ [10]ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ, λέγ-
οντες· "Ἕως πότε, ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινὸς, οὐ
" κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς το αἷμα ἡμῶν [10]ἀπὸ τῶν κατοι-
11 " κούντων ἐπὶ τῆς γῆς;" [b]Καὶ [11]ἐδόθη [11]αὐτοῖς [11]στολὴ b ch. 3. 5; 7. 9,
λευκὴ, καὶ ἐῤῥέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόν- 14.
ον,[11] ἕως[11] [11]πληρώσωσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἱ
ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ μέλλοντες ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ
αὐτοί.
12 [c]Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ c Joel 2. 10, 31;
[12]σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος μέλας ἐγένετο ὡς & 3. 15. Mat. 24. 29.
σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη [12]ὅλη ἐγένετο ὡς αἷμα, Act. 2. 20.
13 καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ
[13]βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ ἀνέμου μεγάλου σει-
14 ομένη, [d]καὶ [14]ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον [14]εἰ- d Ps. 102. 27. Isa. 34. 4.
λισσόμενον, καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν Heb. 1. 12.
15 ἐκινήθησαν· [e]καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ μεγιστᾶνες e Isa. 2. 19.
καὶ οἱ χιλίαρχοι καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ [15]ἰσχυροὶ καὶ πᾶς
δοῦλος καὶ [15]πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλ-
16 αια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, [f]καὶ λέγουσι τοῖς f Isa. 2. 19 Hos. 10. 8.
ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις· 'Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε Lu. 23. 30.
' ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου
17 ' καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου· ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ
' μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· καὶ τίς δύναται σταθῆναι;'

1 Καὶ μετὰ [1]ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας VII.
ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσ-
σαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς

[10] ἔκραζον, *M.* [10] ∾ ἐκ. [11] ἐδόθησαν, *M.* [11] ἑκάσ-τοις: others, ∾ αὐτοῖς ἑκάστῳ, *M.* [11] στολαὶ λευκαί, *M.* [11] + μικρὸν, ins. in *M.* [11] + οὗ, ins. in *M.* [11] πληρώσ-ονται: others, ∾ πληρωθῶσι, *M.* [12] + ἰδοὺ, ins. in *M.* [12] ὅλη om. in *M.* [13] ∾ βαλοῦσα. [14] ὁ om. in *M.* [14] ἑλισσόμενος. [15] δυνατοὶ, *M.* [15] = πᾶς. [1] ∾ τοῦτο

γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ [1]πᾶν δένδρον.
a ch. 14. 1. [a]καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον [2]ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς 2
ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα Θεοῦ ζῶντος· καὶ ἔκραξε φωνῇ
μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικ-
b ch. 9. 4. Ezek. 9. 4 ῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων· [b]"Μὴ ἀδι- 3
"κήσητε τὴν γῆν μήτε τὴν θάλασσαν μήτε τὰ δένδρα,
"ἄχρις οὗ σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
c ch. 14. 1. "ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν." [c]καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν 4
τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλι-
άδες ἐσφραγισμένοι ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ· ἐκ 5
φυλῆς Ἰούδα, ιβʹ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ῥου-
βὴν, ιβʹ χιλιάδες [5]ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Γὰδ, ιβʹ 6
χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ, ιβʹ χιλιάδες
ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ, ιβʹ χιλιάδες ἐσφρα-
γισμένοι· ἐκ φυλῆς Μανασσῆ, ιβʹ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· 7
ἐκ φυλῆς Συμεὼν, ιβʹ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς
Λευῒ, ιβʹ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ἰσαχὰρ, ιβʹ
χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν, ιβʹ χιλιάδες 8
ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς Ἰωσὴφ, ιβʹ χιλιάδες ἐσφραγισ-
μένοι· ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, ιβʹ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.
d ver. 14. ch. 3. 5, 18; & 6. 11. [d]Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς, ὃν ἀριθμῆσαι 9
[9]αὐτὸν οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ
λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ
ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, [9]περιβεβλημένους στολὰς λευκὰς,
e Psa. 3. 9. Isa. 43. 11. Jer. 3. 23. Hos. 13. 4. καὶ [9]φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν· [e]καὶ [10]κράζουσι 10
φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες· "Ἡ σωτηρία τῷ Θεῷ ἡμῶν τῷ
"καθημένῳ ἐπὶ [10]τοῦ θρόνου, καὶ τῷ ἀρνίῳ." καὶ 11
πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν
πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσον ἐν-
ώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ [11]τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσ- 12
εκύνησαν τῷ Θεῷ, λέγοντες· "Ἀμήν· ἡ εὐλογία καὶ ἡ

[1] ∾ τι. [2] ἀναβάντα, M. [5] In verss. 5, 6, 7, 8, ἐσφραγισμένοι is used only twice: all except the first and last are omitted in many MSS. [9] — αὐτὸν. [9] περιβεβλημένοι, M. [9] ∾ φοίνικας. [10] κράζοντες, M. [10] ∾ τῷ θρόνῳ. [11] ∾ τὸ πρόσωπον.

" δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ
" δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
13 " αἰώνων· ἀμήν." Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσ-
βυτέρων, λέγων μοι· 'Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς
14 ' στολὰς τὰς λευκάς, τίνες εἰσὶ καὶ πόθεν ἦλθον;' [a]καὶ [a]ch. 1. 5. Isa. 1. 18.
εἴρηκα αὐτῷ· 'Κύριέ [14]μου, σὺ οἶδας.' καὶ εἶπέ μοι· Heb. 9. 14.
' Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, 1 Jno. 1. 7.
' καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν [14]αὐτὰς
15 ' ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου. [b]διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ [b]Isa. 4, 5, 6.
' θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ
' νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ
16 ' θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. [c]οὐ πεινάσουσιν ἔτι [c]Ps. 121. 6. Isa. 49. 10.
' οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος
17 ' οὐδὲ πᾶν καῦμα· [d]ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ [d]ch. 21. 4. Ps. 23. 1.
' θρόνου [17]ποιμανεῖ αὐτοὺς καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ Isa. 25. 8.
' [17]ζωῆς πηγὰς ὑδάτων· καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον Jno. 10. 11.
' [17]ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.'

1 Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο VIII.
2 σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. Καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ
ἀγγέλους, οἳ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἑστήκασι· καὶ ἐδόθησαν
3 αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. [e]καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ [e]ch. 5.8; 6.9; 9.13; 14.18.
ἐστάθη ἐπὶ [3]τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν·
καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς προσ-
ευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσ-
4 οῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. [f]καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν [f]Ps. 141. 2.
θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ
5 ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν
λιβανωτὸν καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσι-
αστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐγένοντο φωναὶ
6 καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμός. καὶ οἱ ἑπτὰ
ἄγγελοι [6]οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἡτοίμασαν
ἑαυτούς, ἵνα σαλπίσωσι.
7 Καὶ ὁ πρῶτος [7]ἐσάλπισε, καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ

[14] μου om. in M. [14] στολὰς αὐτῶν, M.: others, ═αὐτάς.
[17] ∾ ποιμαίνει . . . ὁδηγεῖ. [17] ζώσας, M. [17] ∾ ἀπὸ, M.
[3] ∾ τοῦ θυσιαστηρίου. [6] οἱ om. in M. [7] † ἄγγελος,
ins. in M.

*μεμιγμένα [7]ἐν αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν· [7]καὶ τὸ
τρίτον τῆς γῆς κατεκάη, καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων
κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη.*

Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα 8
*[8]πυρὶ καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο
τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα· καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον* 9
*τῶν κτισμάτων [9]τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς·
καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων [9]διεφθάρη.*

Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐ- 10
*ρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν
ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς [10]τῶν
ὑδάτων. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται [11]ὁ Ἄψινθος·* 11
*καὶ [11]γίνεται τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθον· καὶ
πολλοὶ [11]τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι
ἐπικράνθησαν.*

Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ 12
*τρίτον τοῦ ἡλίου καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης καὶ τὸ τρί-
τον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν, καὶ
[12]ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως.
καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς [13]ἀετοῦ πετομένου ἐν μεσ-
ουρανήματι λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ, "Οὐαὶ, οὐαὶ, οὐαὶ
" [13]τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν
" τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων
" σαλπίζειν."*

IX. *[a]Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα* 1
a ch. 17. 8. *ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ*
Lu. 8. 31. *ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου· [2]καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ* 2
*τῆς ἀβύσσου. καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς
καπνὸς καμίνου [2]μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ
ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξ-* 3
ῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία ὡς

[7] *ἐν* om. in *M.* [7] *καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη*, om. in *M.* [8] = *πυρί.* [9] = *τῶν,* [9] ∾ *διεφθάρησαν.* [10] *τῶν* om. in *M.* [11] *ὁ* om. in *M.* [11] ∾ *ἐγένετο.* [11] *τῶν* om. in *M.* [12] ∾ *τὸ τρίτον αὐτῆς* (or *αὐτῶν*) *μὴ φανῇ· ἡ ἡμέρα καί.* [13] *ἀγγέλου, M.* [13] ∾ *τοὺς κατοικοῦντας.* [2] — *καὶ ἤνοιξε . . . ἀβύσσου.* [2] ∾ *καιομένης.*

4 ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς· [a]καὶ ἐῤῥέθη αὐτ- a ch. 6. 6; 7. 3. Ezek. 9. 4.
αῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν
χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους [4]οἵ-
τινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα [4]τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν με-
5 τώπων [4]αὐτῶν· καὶ ἐδόθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν
αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσι μῆνας πέντε· καὶ ὁ βασ-
ανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν παίσῃ
6 ἄνθρωπον. [b]καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν b ch. 6. 16. Isa. 2. 19. Jer. 8. 3. Hos. 10. 8. Lu. 23. 30.
οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὑρήσουσιν αὐτόν·
καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ἀπ' αὐτῶν ὁ
7 θάνατος. [c]καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις c Exod. 10. 4. Joel 2. 4.
ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν
ὡς στέφανοι [7]χρυσοῖ, καὶ τὰ πρόςωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα
8 ἀνθρώπων, [d]καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ d Joel 1. 6.
9 ὀδόντες αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν, καὶ εἶχον θώρακας ὡς
θώρακας σιδηροῦς, καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς
φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον.
10 καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις, καὶ [10]κέντρα ἦν ἐν
ταῖς οὐραῖς αὐτῶν· καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς
11 ἀνθρώπους μῆνας πέντε. [e][11]ἔχουσιν[11] ἐφ' αὐτῶν βασ- e ver. 1.
ιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου· ὄνομα αὐτῷ Ἑβραϊστὶ,
Ἀβαδδὼν, [11]καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων·
12 [f]Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν· ἰδοὺ, [12]ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ f ch. 8. 13.
μετὰ ταῦτα.

13 Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν
μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ
14 χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, [g][14]λέγουσαν τῷ ἕκτῳ g ch. 7. 1.
ἀγγέλῳ [14]ὁ ἔχων τὴν σάλπιγγα· ‘ Λῦσον τοὺς τέσσαρας
‘ ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ
15 ‘ Εὐφράτῃ.’ καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοι-
μασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτ-

[4] † *μόνους*, ins. in *M.* [4] — τοῦ Θεοῦ. [4] — αὐτῶν. [7] ∾ ὅμοιοι χρυσῷ, *M.* [10] ∾ κέντρα· ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἡ ἐξουσία αὐτῶν τοῦ ἀδικῆσαι. [11] † καὶ ins. in *M.* [11] ∾ ἔχουσαι. [11] ∾ ἐν δὲ. [12] ∾ ἔρχεται. [14] ∾ λέγοντος or λέγοντα. [14] ὃς εἶχε, *M.*

a Psal. 68.18. ὄν, ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. ᵃ Καὶ ὁ 16
Dan. 7.10. ἀριθμὸς [16] τῶν στρατευμάτων [16] τοῦ ἱππικοῦ δύο μυρι-
άδες μυριάδων· [16] ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Καὶ οὕτ- 17
ως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους
ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους
καὶ θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λε-
όντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ
καπνὸς καὶ θεῖον. [18] Ἀπὸ τῶν τριῶν [18] πληγῶν τούτων 18
ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, [18] ἐκ τοῦ πυρὸς
καὶ [18] τοῦ καπνοῦ καὶ [18] τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ
τῶν στομάτων αὐτῶν. [19] Ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν 19
τῷ στόματι αὐτῶν [19] ἐστι, [19] καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν· αἱ
γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλάς· καὶ ἐν
b Lev. 17. 7. αὐταῖς ἀδικοῦσι. ᵇ Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἳ οὐκ 20
Deut. 31. 17. Psal. 106.37; & 115.5, &c. & 135.5. ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις [20] οὐ μετενόησαν
ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προςκυνήσωσι
τὰ δαιμόνια, καὶ [20] τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ
καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λίθινα καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπ-
ειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν· καὶ οὐ μετε- 21
νόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν
αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμά-
των αὐτῶν.

X. ᶜ Καὶ εἶδον [1] ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα 1
c ch. 1. 15. Mat. 17. 2. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, περιβεβλημένον νεφέλην, καὶ [1] ἡ ἶρις
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς [1] αὐτοῦ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ
ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυρός· καὶ [2] ἔχων 2
ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ [2] βιβλαρίδιον ἀνεῳγμένον· καὶ ἔθηκε
τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ [2] τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ
εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ ὥςπερ 3

[16] τῶν, om. in M. [16] ∾ τοῦ ἵππου. [16] † καὶ, ins. in M. [18] Ὑπὸ, M. [18] πληγῶν, om. in M. [18] ∾ ἀπὸ. [18] twice † ἐκ, ins. in M. [19] Αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν, M. [19] εἰσι, M. [19] καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν· om. in M. [20] οὔτε, M. [20] τὰ, M. [1] — ἄλλον. [1] ἡ om. in M. [1] αὐτοῦ, om. in M. [2] εἶχεν, M. [2] ∾ βιβλίον [2] τὴν θάλασσαν . . . τὴν γῆν.

λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βροντ-
4 αἱ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. [a]καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βροντ- a Dan. 8. 26; & 12. 4, 9.
αί,[4] ἔμελλον γράφειν· καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
λέγουσαν·[4] ‘Σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί,
5 ‘καὶ μὴ [4]ταῦτα γράψῃς.’ [b]καὶ ὁ ἄγγελος, ὃν εἶδον b Dan. 12. 7.
ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν
6 χεῖρα αὐτοῦ [5]τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὤμοσεν
ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν
οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ,
καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος [6]οὐκέτι
7 ἔσται· [c]ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου c ch. 11. 15.
ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ [7]ἐτελέσθη τὸ μυστ-
ήριον τοῦ Θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε [7]τοὺς ἑαυτοῦ δούλους
8 τοὺς προφήτας. [d]Καὶ ἡ φωνὴ, ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐραν- d ver. 4.
οῦ, πάλιν λαλοῦσα μετ᾽ ἐμοῦ, καὶ λέγουσα· ‘Ὕπαγε,
‘λάβε τὸ βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ [8]τοῦ
‘ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς
9 ‘γῆς.’ [e]καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον, λέγων αὐτῷ, e Ezek. 3. 1. 3.
[9]δοῦναί μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι· ‘Λάβε καὶ
‘κατάφαγε αὐτό· καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ᾽ ἐν
10 ‘τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι.’ καὶ ἔλαβον τὸ
βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον
αὐτό· καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι, γλυκύ· καὶ ὅτε
11 ἔφαγον αὐτὸ, ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. καὶ λέγει μοι·
‘Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι καὶ
1 ‘γλώσσαις καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.’ [f]Καὶ ἐδόθη μοι XI.
κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, [1]λέγων· ‘Ἔγειραι, καὶ μέτρησον f Ezek. 40: 41; 42; 43.
2 ‘τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς
‘προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ· [g]καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν g ch. 13. 5. Ezek. 4. 17, 19, 20.
‘τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξω καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι
‘ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι· καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι

[4] † τὰς φωνὰς ἑαυτῶν, ins. in *M.* [4] † μοι, ins. in *M.*
[4] ∽ αὐτά. [5] τὴν δεξιὰν, om. in *M.* [6] οὐκ ἔσται ἔτι· *M.*
[7] τελεσθῇ, *M.* [7] τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις, *M.*
[8] τοῦ om. in *M.* [9] δός μοι. *M.* [1] † καὶ ὁ ἄγγελος εἱστήκει, ins. in *M.*

a ch. 12. 6. ‘ μῆνας τεσσαράκοντα δύο. [a]καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτ- 3
‘ υσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας
b Zech. 4. 2, 3, 11, 14. ‘ ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους.’ [b]οὗτοί εἰσιν αἱ 4
δύο ἐλαῖαι καὶ [4]αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ [4]Κυρίου
τῆς γῆς [4]ἑστῶτες. καὶ εἴ τις αὐτοὺς [5]θέλει ἀδικῆσαι, 5
πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει
τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν· καὶ εἴ τις αὐτοὺς [5]θέλει ἀδικῆσαι,
c Exod. 7: 8; 9; 10; & 12 1 Ki. 17. 1. οὕτω δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. [c]οὗτοι ἔχουσιν [6]τὸν οὐ- 6
ρανὸν ἐξουσίαν κλεῖσαι, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ [6]τὰς ἡμέρας
τῆς προφητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν
ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν,
d ch. 13. 1, 7, 11; & 17. 8. Dan. 7. 21. ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι, [6]ἐν πάσῃ πληγῇ. [d]καὶ ὅταν τελ- 7
έσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ
τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ᾽ αὐτῶν πόλεμον, καὶ νικήσει αὐ-
e ch. 17. 2, 5; & 18. 10. τούς, καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς. [e]καὶ [8]τὸ πτῶμα αὐτῶν ἐπὶ 8
τῆς πλατείας πόλεως τῆς μεγάλης, ἥτις καλεῖται πνευ-
ματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ Κύριος [8]αὐτῶν
ἐσταυρώθη. καὶ [9]βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ 9
γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν [9]τὸ πτῶμα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ
ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς
[9]μνῆμα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς [10]χαίρουσιν ἐπ᾽ 10
αὐτοῖς, καὶ [10]εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα [10]πέμψουσιν ἀλλή-
λοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦν-
τας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ, 11
πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰςῆλθεν [11]ἐν αὐτοῖς· καὶ ἔστη-
σαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν
ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ [12]ἤκουσαν φωνὴν μεγ- 12
άλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς· “Ἀνάβητε ὧδε·”
καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ· καὶ ἐθεώρ-
ησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ [13]ὥρᾳ 13

[4] αἱ om. in *M*. [4] Θεοῦ, *M*. [4] ἑστῶσαι, *M*. [5] twice θέλῃ, *M*. [6] εξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν. *M*. [6] ἐν ἡμέραις, *M*. [6] ἐν om. in *M*. [8] τὰ πτώματα, *M*. [8] ἡμῶν, *M*. [9] βλέψουσιν, *M*. [9] τὰ πτώματα, *M*. [9] μνήματα, *M*. [10] χαροῦσιν, *M*. [10] ∾ εὐφραίνονται. [10] ∾ δώσουσιν. [11] ∾ αὐτοῖς· *M*. ἐπ᾽ αὐτούς· others, εἰς αὐτούς [12] ∾ ἤκουσα. [13] ἡμέρᾳ.

ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε,
καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων
χιλιάδες ἑπτά· καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔ-
14 δωκαν δόξαν τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. [a] Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα [a] ch. 8. 13; 9. 12; & 15. 1.
ἀπῆλθεν· ἰδού, ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ.
15 [b] Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ [b] ch. 10. 7.
μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, [15] λέγοντες· "Ἐγένετο ἡ βασιλ-
" εία [15] τοῦ κόσμου, τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ Χριστοῦ
" αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων."
16 [c] καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ [c] ch. 4. 4, 10, & 5. 8.
καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρός-
ωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ, [d] λέγοντες· [d] ch. 1. 4, 8; 4. 8; 16. 5; 19. 6.
17 " Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ
" ὢν καὶ ὁ ἦν, [17] ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγ-
18 " άλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν,
" καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν, κριθῆ-
" ναι, καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς
" προφήταις καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ
" ὄνομά σου τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ δια-
19 " φθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν." [e] Καὶ ἠνοίγη ὁ [e] ch. 15. 5.
ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς
διαθήκης [19] τοῦ Κυρίου ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ ἐγένοντο
ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμὸς καὶ χάλ-
αζα μεγάλη.

1 Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ· γυνὴ περι- XII.
βεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν
2 αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων
δώδεκα, καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα [2] κράζει ὠδίνουσα καὶ βασ-
3 ανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ,
καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυῤῥός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ
κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα·
4 καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐ-
ρανοῦ, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. καὶ ὁ δράκων

[15] λέγουσαι· Ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι, *M.* [15] τοῦ κόσμου, om. in *M.* [17] † καὶ ὁ ἐρχόμενος, ins. in *M.* [19] αὐτοῦ: others, τοῦ Θεοῦ: others om. *M.* [2] ∾ ἔκραξεν.

ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα
a ch. 2. 27; & 19. 15. ὅταν τέκῃ, τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ. [a]καὶ ἔτεκεν υἱὸν 5
ἄῤῥενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ
σιδηρᾷ· καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ
b ch. 11. 3. [5]πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ. [b]καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν 6
ἔρημον, ὅπου ἔχει [6]ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ
Θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας
c Dan. 10. 13, 21; & 12. 1. ἑξήκοντα. [c]Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Μι- 7
Jude 9. χαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ [7]τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ
δράκοντος, καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ,
d Dan. 2. 35. [d]καὶ οὐκ [8]ἴσχυσεν, οὐδὲ τόπος εὑρέθη [8]αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ 8
e Gen. 3. 1, 4. Lu. 10. 18. οὐρανῷ. [e]καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχ- 9
Jno. 12. 31. 1 Cor. 11 3. αῖος, ὁ καλούμενος διάβολος, καὶ [9]ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν
τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγ-
f ch. 11. 15. Jno. 1. 9; & γελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν. [f]καὶ ἤκουσα φωνὴν 10
2. 5. Zech. 3. 1. μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαν· "Ἄρτι ἐγένετο ἡ
" σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν,
" καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· ὅτι [10]κατεβλήθη ὁ
" [10]κατήγωρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτῶν
g Rom. 8. 33, 34, 37; 16. 20. " ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός· [g]καὶ αὐτοὶ 11
" ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου, καὶ διὰ τὸν
" λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν· καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν
h ch. 8. 13. " ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. [h]διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε 12
Ps. 96. 11. Isa. 49. 13. " οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες· οὐαὶ [12]τῇ γῇ
" καὶ τῇ θαλάσσῃ, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς,
" ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς, ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει."
Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε 13
i ver. 6. τὴν γυναῖκα ἥτις ἔτεκε τὸν ἄῤῥενα. [i]καὶ ἐδόθησαν τῇ 14
Dan. 7. 25; & 12. 7. γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτ-
ηται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, [14]ὅπου τρέφ-
εται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ, ἀπὸ προσ-
ώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος 15

[5] πρὸς om. in M. [6] ἐκεῖ om. in M. [7] ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ, M. [8] ἴσχυσαν, M. [8] ∾ αὐτῷ. [9] — ὁ. [10] ∾ ἐβλήθη. [10] κατήγορος, M. [12] τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, M. [14] ∾ ὅπως τρέφηται.

αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα [15]
16 αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. Καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ
τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ κατ-
έπιε τὸν ποταμὸν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος
17 αὐτοῦ. [a]Καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικί, καὶ a 1 Jno.5.10.
ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρμ-
ατος αὐτῆς τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ
ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν [17]Ἰησοῦ.
18 Καὶ [18]ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης· [b]καὶ XIII.
1 εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέρατα b ch. 17. 3, 9,
δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα 12. Da. 7.7.
διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ [1]ὀνόματα βλασ-
2 φημίας. [c]Καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ἦν ὅμοιον παρδάλει, c ch. 12. 9.
καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς [2]ἄρκου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς
στόμα λέοντος. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύν-
αμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγά-
3 λην [d]καὶ [3]μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην d ch. 17. 3.
εἰς θάνατον· καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπ-
εύθη. Καὶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου,
4 [e]καὶ προσεκύνησαν [4]τῷ δράκοντι, ὅτι ἔδωκε τὴν ἐξ- e ch 18. 18.
ουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, λέγ-
οντες· Τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; [4]καὶ τίς [4]δύναται
5 πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; [f]Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλ- f ch. 11. 2, 9
οῦν μεγάλα καὶ [5]βλασφημίας· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξου- Da. 7.8, 11: 11. 36.
6 σία[5] [5]ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο. Καὶ ἤνοιξε
τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν Θεὸν, βλασ-
φημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, [6]καὶ
7 τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ
πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτ-
ούς· [g]καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν [7]καὶ g ch. 11. 7. Da. 7. 21.

[15]ταύτην, *M.* [17]τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, *M.* [18]∾ ἐστάθη. [1]∾ ὄνομα, *M.* [2]ἄρκτου, *M.* [3]† εἶδον, ins. in *M.* [3]ἐκ, om. in *M.* [4]τὸν δράκοντα, ὃς ἔδωκεν ἐξουσίαν, *M.* [4]— καὶ, *M.* [4]∾ δυνατὸς· [5]— βλασφημίαν· others, βλάσφημα· [5]† πόλεμον, ins. in *M.* [6]= ποιῆσαι. [6]— καὶ. [7]καὶ λαὸν, om. in *M.*

a ch. 3. 5; 17. 8; λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος. [a]καὶ προςκυνήσουσιν 8
20. 12; 21. 27. Ex. 32. 33. [8]αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέ-
γραπται [8]τὸ ὄνομα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου
b ch. 2. 7. [8]τοῦ ἐσφαγμένου, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. [b]εἴ τις ἔχει 9
c ch. 14. 12. Gen. 9. 6. οὖς, ἀκουσάτω. [c] [10]εἴ τις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰ- 10
Isa. 33. 1. χμαλωσίαν ὑπάγει· εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν
Mat. 26. 52. ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ
πίστις τῶν ἁγίων.

d ch. 11. 7. [d]Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ 11
e ver. 3. ch. 19. 20. εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. [e]καὶ 12
τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον
αὐτοῦ· καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας
ἵνα προςκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη
f ch. 16. 14. Mat. 24. 24. ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· [f]καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, 13
2 Thes. 2. 9. [13]καὶ πῦρ ἵνα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβῇ εἰς τὴν γῆν, ἐν-
g ch. 16. 14; & 19. 20. ώπιον τῶν ἀνθρώπων. [g]καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας 14
Deut. 13. 1. Mat. 24. 24. ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον
τοῦ θηρίου· λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποι-
ῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ [14]ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας
h ch. 19. 20. καὶ ἔζησε. [h]καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ 15
θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ,
ὅσοι ἂν μὴ προςκυνήσωσι [15]τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου ἵνα
i ch. 19. 20. ἀποκτανθῶσι. [i]καὶ ποιεῖ πάντας, τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς 16
μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχούς, καὶ
τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα [16]δῶσιν αὐτοῖς
[16]χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ [16]τὸ
k ch. 14. 11. μέτωπον αὐτῶν· [k] [17]καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ 17
πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα,[17] τὸ ὄνομα τοῦ
l ch. 15. 2; & θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. [l]Ὧδε ἡ 18
17. 9. σοφία ἐστίν· ὁ ἔχων [18]νοῦν, ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ

[8] αὐτῷ, *M.* [8] τὰ ὀνόματα ἐν τῷ βίβλῳ, *M.* [8] τοῦ om. in *M.* [10] ∾ εἴ τις (εἰς) αἰχμαλωσίαν ἀπάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει· [13] ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, *M.* [14] ∾ εἶχε. [15] τὴν εἰκόνα, *M.* [16] δώσῃ: others, ∾ δώσουσιν, *M.* [16] ∾ χαράγματα. [16] τῶν μετώπων, *M.* [17] = καὶ. [17] † ἢ ins. in *M.* [18] † τὸν ins. in *M.*

θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ
χξϛʹ.

1 [a] Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ [1] τὸ ἀρνίον ἑστηκὸς ἐπὶ τὸ ὄρος XIV.
Σιὼν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαρακοντατέσσαρες χιλι- [a] ch. 7. 4.
άδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα [1] αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς
2 αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. [b] καὶ ἤ- [b] ch. 1. 15; 5. 8; & 19. 6.
κουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν,
καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης· [2] καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα,
ὡς κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν.
3 [c] καὶ ᾄδουσιν [3] ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐν- [c] ch. 5. 9.
ώπιον τῶν τεσσάρων ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ
οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσ-
σαρακοντατέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς
4 γῆς. [d] Οὗτοί εἰσιν, οἳ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, [d] ch. 3. 4; 5. 9. 1 Cor. 6. 20. 2 Cor. 11, 12. Jam. 1. 18.
παρθένοι γάρ εἰσιν· οὗτοί [4] εἰσιν οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ
ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ· οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν
5 ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, [e] καὶ ἐν τῷ [e] Ps. 32. 2. Eph. 5. 27.
στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη [5] ψεῦδος· ἄμωμοι [5] γάρ εἰσι.[5]
6 Καὶ εἶδον [6] ἄλλον ἄγγελον [6] πετόμενον ἐν μεσουραν-
ήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι τοὺς
[6] καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ [6] ἐπὶ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν
7 καὶ γλῶσσαν καὶ λαὸν, [f] [7] λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ· "Φο- [f] Gen. 1. 1; Ps. 33. 6; 124 8; 146. 6. Act. 14. 14; & 17. 24.
"βήθητε τὸν [7] Θεὸν καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ
"ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ· καὶ προσκυνήσατε τῷ ποι-
"ήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ [7] τὴν θάλασσαν
8 "καὶ πηγὰς ὑδάτων." [g] καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, [g] Isa. 21. 9. Jer. 51. 8; 18. 2, 3, 10, 21; 16. 19; & 17. 2, 5.
λέγων· "Ἔπεσεν, ἔπεσε Βαβυλὼν [8] ἡ μεγάλη· [8] ὅτι ἐκ
"τοῦ οἴνου [8] τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικε
9 "πάντα ἔθνη." Καὶ [9] ἄλλος ἄγγελος τρίτος ἠκολού-

[1] τὸ om. in *M.* [1] *αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα* om. in *M.*
[2] *καὶ φωνὴν ἤκουσα κιθαρῳδῶν, M.* [3] † *ὡς* ins. in *M.*
[4] — *εἰσιν.* [5] *δόλος M.* [5] — *γάρ.* [5] † *ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ.* [6] = *ἄλλον, M.* [6] *πετόμενον, M.*
[6] *κατοικοῦντας, M.* [6] *ἐπὶ* om. in *M.* [7] *λέγοντα· M.*
[7] ∽ *Κύριον.* [7] *τὴν* om. in *M.* [8] † *ἡ πόλις* ins. in *M.*
[8] = *ὅτι.* [8] — *τοῦ θυμοῦ.* [9] *τρίτος ἄγγελος* others, *τρίτος, M.*

θησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ. ‘ Εἴ τις προς-
‘ κυνεῖ τὸ Θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ λαμβάνει χά-
‘ ραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ,
a ch. 16. 19; 19.20; 20.10 Psal. 75. 9; Isa. 51 17. Jer. 25. 15. ‘ [a] καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ Θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ 10
‘ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ,
‘ καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν [10] ἁγί-
b ch. 19. 3. Is. 34. 10. ‘ ων ἀγγέλων καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. [b] καὶ ὁ καπνὸς τοῦ 11
‘ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀναβαίνει· καὶ οὐκ
‘ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες
‘ τὸ Θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ
c ch. 13. 10. ‘ χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.’ [c] Ὧδε [12] ὑπομονὴ τῶν 12
ἁγίων ἐστὶν, οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ
d 1 Co. 15. 18. 1 Thes. 4. 14. τὴν πίστιν Ἰησοῦ. [d] Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 13
λεγούσης, [13] Γράψον· ‘ Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν Κυρίῳ
‘ [13] ἀποθνήσκοντες ἀπ’ ἄρτι· ναὶ, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα
ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· [13] τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν
ἀκολουθεῖ μετ’ αὐτῶν.

e ch. 1. 13. Ezek. 1. 26. Dan. 7. 13. [e] Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην 14
[14] καθήμενον ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου ἔχων ἐπὶ τῆς κε-
φαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ
f Joel 3. 13. Mat. 13. 39. δρέπανον ὀξύ.[f] καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν [15] ἐκ τοῦ 15
ναοῦ, κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς
νεφέλης· Πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι
ἦλθεν [15] ἡ ὥρα [15] τοῦ θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς
τῆς γῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ 16
δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ.

Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ 17
οὐρανῷ, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελ- 18
ος [18] ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ
τοῦ πυρός· καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ
δρέπανον τὸ ὀξὺ, λέγων· ‘ Πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ

10 — ἁγίων. 12 † ὧδε, ins. in M. 13 † μοι, ins. in M.
13 ἀποθνήσκοντες· ἀπ’ ἄρτι λέγει ναὶ τὸ. 13 ∾ τὰ γὰρ
14 καθήμενος ὅμοιος, M. 15 — ἐκ τοῦ ναοῦ, others, ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ. 15 † σοι· ins. in M. 15 = τοῦ. 18 — ἐξῆλ-
θεν.

'ὀξὺ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμπέλου τῆς γῆς,
19 'ὅτι [18]ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ [18]αὐτῆς.' [a]Καὶ ἔβαλεν ὁ [a ch. 19. 15]
ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐτρύγησε
τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, [a]καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ
20 θυμοῦ τοῦ Θεοῦ [19]τὸν μέγαν. [b]καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς [b Isai. 63. 3. Lam. 1. 15.]
[20]ἔξωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ
ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων
ἑξακοσίων.

XV.

1 [c]Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυ-
μαστὸν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσ- [c ch. 11. 14.]
2 χάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ. [d]Καὶ [d ch. 4. 6; & 8; 14. 2.]
εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ, καὶ τοὺς
νικῶντας [2]ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ
τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασ-
3 σαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ Θεοῦ. [e]καὶ ᾄδουσι [e Exod. 15. 1 Psa. 111. 2; 139. 14; & 145. 17.]
τὴν ᾠδὴν Μωϋσέως δούλου τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ
ἀρνίου, λέγοντες· 'Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα
'σου, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ· δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ
4 'αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τῶν [3]ἐθνῶν· [f]Τίς οὐ μὴ φοβηθῇ [f Isa. 66. 23. Jer. 10. 7.]
'σε, [4]Κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος [4]ὅσι-
'ος, ὅτι [4]πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προςκυνήσουσιν
'ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησ-
αν.'
5 [g]Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ [5]ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς [g ch. 11. 19. 19. Num. 1. 50.]
6 σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ· [h]καὶ ἐξῆλθον οἱ
ἑπτὰ ἄγγελοι [6]οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς [6]ἐκ τοῦ ναοῦ, [h ch. 1. 13.]
ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν [6]λαμπρὸν καὶ περιεζωσμένοι
7 περὶ τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. καὶ ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων
ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς
γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας
8 τῶν αἰώνων. [i]καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς [i Exo. 40. 34. 1 Ki. 8. 10. Is. 6. 4.]

[18] ∾ ἤκμασεν ἡ σταφυλή. [18] ∾ τῆς γῆς. [19] τὴν μεγάλην, M. [20] ἔξω, M. [2] ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, ins. in M. [3] ἁγίων others, αἰώνων M. [4] — κύριε. [4] ∾ ἅγιος εἶ· [4] ∾ πάντες ἥξουσι. [5] † ἰδοὺ, ins. in M. [6] οἱ om. in M. [6] = ἐκ τοῦ ναοῦ. [6] καὶ, ins. in M.

δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὐδεὶς
ἠδύνατο εἰςελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ
πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

XVI. Καὶ *ἤκουσα φωνῆς μεγάλης* [1]*ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης* 1
τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις· Ὑπάγετε [1]*καὶ ἐκχέατε τὰς* [1]*ἑπτὰ*
a ch. 13. 14, 16, 17. Ex. 9. 9. *φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν.* [a] Καὶ *ἀπῆλθεν* 2
ὁ πρῶτος καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ [2]*ἐπὶ τὴν γῆν·*
καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν [2]*εἰς τοὺς ἀνθρώπους*
τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου καὶ τοὺς προςκυν-
b Ex. 7. 17, 20. *οῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ.* [b] Καὶ *ὁ δεύτερος* [3]*ἄγγελος ἐξέ-* 3
χεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο
αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ [3]*ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ*
θαλάσσῃ. Καὶ *ὁ τρίτος*[4] *ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς* 4
τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ
c ch. 1. 4, 8; 4. 8; 11. 17. [4]*ἐγένετο αἷμα.* [c] *καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων* 5
λέγοντος· ‘Δίκαιος[5] εἶ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, [5]ὁ ὅσιος, ὅτι
d Mat. 23. 34. ‘ταῦτα ἔκρινας· [d]ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν 6
e ch. 9. 13; & 15. 3. ‘*καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πιεῖν· ἄξιοι* [6]*εἰσί.*’ [e] *καὶ* 7
ἤκουσα [7]*τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος·* ‘Ναὶ, Κύριε ὁ
‘Θεὸς ὁ *παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις*
‘*σου.*’ Καὶ *ὁ τέταρτος*[8] *ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ* 8
τὸν ἥλιον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους
f ver. 11, 21. *ἐν πυρί.*[f] *καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα,* 9
καὶ ἐβλασφήμησαν [9]*τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔχοντος ἐξ-*
ουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας· καὶ οὐ μετενόησαν
δοῦναι αὐτῷ δόξαν. Καὶ *ὁ πέμπτος* [10]*ἐξέχεε τὴν φιάλην* 10
αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου· καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία
αὐτοῦ ἐσκοτωμένη· καὶ ἐμασσῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν
ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ 11
ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν· καὶ οὐ

[1] = *ἐκ τοῦ ναοῦ.* [1] — *καὶ.* [1] *ἑπτα*, om. in *M.* [2] ∾ *εἰς.* [2] ∾ *ἐπὶ.* [3] = *ἄγγελος.* [3] — *ζωῆς.* [4] † *ἄγγελος*, ins. in *M.* [4] *ἐγένοντο.* [5] † *κύριε*, ins. in *M.* [5] † *καὶ*, ins. in *M.* [6] † *γὰρ*, ins. in *M.* [7] † *ἄλλου ἐκ*, ins. in *M.* [8] † *ἄγγελος*, ins. in *M.* [9] ∾ *οἱ ἄνθρωποι τὸ.* [10] † *ἄγγελος*, ins. in *M.*

12 μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. Καὶ ὁ ἕκτος [12]ἐξέχεε
τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν [12]Εὐφράτ-
ην· καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς
13 τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ [12]ἀνατολῶν ἡλίου. [a] Καὶ εἶδον a ch. 12. 9. ch. 19. 20: & 20. 10.
ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος καὶ ἐκ τοῦ στόματος
τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου
πνεύματα τρία ἀκάθαρτα [13]ὡς βάτραχοι· ([b] εἰσὶ γὰρ
14 πνεύματα [14]δαιμονίων ποιοῦντα σημεῖα·) [14] ἃ ἐκπορ- b ch. 2. 10. & 13. 18. ch. 17 14; 19. 19, 20; 20. 9. Mat. 24. 42, 43. Lu. 12. 39. 1 Thes. 5. 2. 2 Thes. 2. 9. 2 Pet. 2. 10.
εύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς [14] τῆς οἰκουμένης ὅλης, συν-
αγαγεῖν αὐτοὺς εἰς [14] τὸν πόλεμον τῆς ἡμέρας [14] ἐκείνης
τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος ([c] Ἰδού,
15 ἔρχομαι ὡς κλέπτης· μακάριος ὁ γρηγορῶν, καὶ τηρῶν
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπ-
16 ωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ). Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς c ch. 3. 3, 4, 18. Mat. 24. 44. Lu. 12. 39. 2 Cor. 5. 3. 1 Thes. 5. 2. 2 Pet. 3. 10.
εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἑβραϊστὶ [16]Ἀρμαγεδών.
17 [d] Καὶ ὁ ἕβδομος [17] ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ [17] ἐπὶ τὸν
ἀέρα· καὶ ἐξῆλθε φωνὴ [17] μεγάλη [17] ἀπὸ τοῦ ναοῦ [17] τοῦ d ch. 21. 6.
18 οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα· Γέγονε. [e] Καὶ e ch. 4. 5. & 8. 5.
ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταί, καὶ σεισμὸς
[18] ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι
ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτω μέγας.
19 [f] Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ f ch. 14. 8, 10; 18. 5. Is. 51. 22, 23. Jer. 25, 15, 16.
πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον· καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐ-
μνήσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ
20 οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· [g] καὶ πᾶσα νῆσος g ch. 6. 14.
21 ἔφυγε, καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν· [h] καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς h ch. 11. 19; 16. 9, 11.
ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρ-
ώπους· καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεὸν ἐκ τῆς
πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς
σφόδρα.

[12] ἄγγελος, ins. in *M*. [12] † τὸν, ins. in *M*. [12] ∾ ἀνατολῆς. [13] ὅμοια βατράχοις, *M*. [14] δαιμόνων, *M*. [14] — ἃ ἐκπορεύεται. [14] † τῆς γῆς καὶ, ins. in *M*. [14] τὸν om. in *M*. [14] ἐκείνης. [16] Ἀρμαγεδδών· others, Μαγεδών. [17] † ἄγγελος, ins. in *M*. [17] ∾ εἰς, *M*. [17] — μεγάλη. [17] ∾ ἐκ. [17] = τοῦ οὐρανοῦ. [18] — ἐγένετο·

XVII. [a]Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς 1
a Jer. 51. 13. Nah 3.4 ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων[1]· ' Δεῦρο,
' δείξω σοι τὸ κρίμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης τῆς καθημ-
b ch.14.8; 18. 3. Jer.51.7. ' ένης [2]ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν πολλῶν, [b]μεθ' ἧς ἐπόρν- 2
' ευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικ-
c ch. 13. 1: 17. 7, 8. ' οῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς.' [c]καὶ 3
ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι· καὶ εἶδον γυναῖκα
καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασ-
d ch. 18. 16. φημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. [d]καὶ ἡ 4
γυνὴ [4]ἦν περιβεβλημένη πορφυροῦν καὶ κόκκινον καὶ
κεχρυσωμένη [4]χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις,
ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον
βδελυγμάτων καὶ [4]τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας [4]αὐτῆς,
e 2 Thes. 2.7. [e]καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον· ' Μυσ- 5
' τήριον· Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ
f ch. 18. 24. ' τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς.' [f]καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθ- 6
ύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν
μαρτύρων Ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. 7
Καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος· ' Διατί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ
' τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζ-
' οντος αὐτὴν τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα
g ch. 3.4; 13.1, 3. 8, 10; 20 12; 21. 27. Ex. 32. 32. Philip. 4.3 ' κέρατα. [g]τὸ [8]θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει 8
' ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγειν
' καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ
' γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ
' καταβολῆς κόσμου, [8]βλεπόντων τὸ θηρίον ὅτι ἦν καὶ
h ch 13. 1, 18. ' οὐκ ἔστι [8]καὶ πάρεσται. [h]Ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. 9
' Αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ ἑπτὰ ὄρη εἰσὶν, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται
' ἐπ' αὐτῶν. καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν· οἱ πέντε ἔπεσαν, 10
' [10]ὁ εἷς ἐστὶν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον
' αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον, ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, 11

[1] † μοι· ins. in *M.* [1] ∾ ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν. [4] ἡ περιβεβλημένη πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ, *M.* [4] χρυσῷ, *M.* [4] ἀκαθάρτητος πορνείας, *M.* [4] ∾ τῆς γῆς. [8] Τὸ, om. in *M.* [8] βλέποντες, *M.* [8] καίπερ ἐστίν, *M.* [10] † καὶ, ins. in *M.*

‘ καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς
12 ‘ ἀπώλειαν ὑπάγει. [a] καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, δέκα a chap. 13. 1. Dan. 7.20.
‘ βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔλαβον, ἀλλ’
‘ ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ
13 ‘ θηρίου. Οὗτοι μίαν ἔχουσι γνώμην καί τὴν δύναμιν
14 ‘ καὶ τὴν ἐξουσίαν [13] ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ [13] διδόασιν. [b] οὗτοι b ch. 16. 14: 19.16. 1 Tim 6. 15.
‘ μετα τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι· καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει
‘ αὐτοὺς, ὅτι Κύριος κυρίων ἐστὶ καὶ βασιλεὺς βασιλέων·
15 ‘ καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί.’ [c] Καὶ c Isa. 8. 7.
λέγει μοι· ‘ Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ
16 ‘ καὶ ὄχλοι εἰσὶ καὶ ἔθνη καὶ γλῶσσαι. [d] καὶ τὰ δέκα κέ- d ch. 18. 8.
‘ ρατα ἃ εἶδες, [16] καὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρ-
‘ νην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν καὶ γυμνὴν, καὶ
‘ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν
17 ‘ ἐν πυρί. ὁ γάρ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν,
‘ ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν
‘ καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ, ἄχρι [17] τε-
18 ‘ λεσθήσονται [17] οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ. [e] καὶ ἡ γυνὴ ἣν e ch. 16. 19.
‘ εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ
‘ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.’

1 Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον [1] ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα XVIII.
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην· καὶ ἡ γῆ
2 ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. [f] καὶ ἔκραξεν [2] ἐν ἰσχυρᾷ f ch. 14. 8. Isa. 13. 21; 21.9; 34.11, 14. Jer 50. 39; 51.8,37
φωνῇ, λέγων· ‘ Ἔπεσεν, ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη,
‘ καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς
‘ πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθ-
3 ‘ άρτου καὶ μεμισημένου· [g] ὅτι ἐκ [3] τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ g ch. 14. 8: 17 2.
‘ τῆς πορνείας αὐτῆς [3] πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ
‘ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ’ αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι
‘ τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτ-
‘ ησαν.’

[13] ∾ αὐτῶν. [13] διαδιδώσουσιν· *M*. [16] ἐπὶ τὸ, *M*.
[17] τελεσθῇ. *M*.: others, τελεσθῶσιν. [17] τὰ ῥήματα, *M*.
[1] ἄλλον om in *M*. [2] ἐν ἰσχύϊ, φωνῇ μεγάλῃ, *M*.: others,
ἐν ἰσχύϊ. [3] — τοῦ οἴνου. [3] ∾ πεπτώκασι.

[a] Καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν 4
a Gen. 19. 12. Isa. 48. 20; 52. 11. Jer. 50. 8; 51. 6, 45. 2 Co. 6. 17. ‘ Ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς, ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε
‘ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα
‘ μὴ λάβητε· [b] ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι 5
b ch. 16. 9. ‘ ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ Θεὸς τὰ ἀδική-
c ch. 14. 10. Psa. 137. 8. Jer. 50. 15. ‘ ματα αὐτῆς. [c] Ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκε[6], 6
‘ καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν
d Isa. 47. 8. ‘ τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν· [d] ὅσα 7
‘ ἐδόξασεν ἑαυτὴν καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ
‘ βασανισμὸν καὶ πένθος. ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει,
“ [7] Κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ
e ch. 17. 16. 2 Thes. 2. 8. “ μὴ ἴδω,” [e] διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ 8
‘ αὐτῆς, θάνατος καὶ πένθος καὶ λιμός· καὶ ἐν πυρὶ κατα-
‘ καυθήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς Κύριος ὁ Θεὸς ὁ κρίνας αὐτήν.
f ch. 17. 2; & 18. 3; 18. 18. Ezek. 26. 16 ‘ [f] Καὶ κλαύσονται καὶ κόψονται ἐπ᾽ αὐτῇ οἱ βασιλεῖς 9
‘ τῆς γῆς οἱ μετ᾽ αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ στρηνιάσαντες,
g ch. 14. 8. Is. 21. 9. Jer. 51. 8. ‘ ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, [g] ἀπὸ 10
‘ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτ-
‘ ῆς, λέγοντες· “ Οὐαὶ, οὐαὶ, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, Βαβυλ-
“ ὼν ἡ πόλις ἡ ἰσχυρὰ, ὅτι [10] μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις
h Ezek. 27. 36. “ σου.” [h] Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς [11] κλαίουσι καὶ πενθ- 11
‘ οῦσιν ἐπ᾽ αὐτῇ, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς [11] ἀγοράζει
‘ οὐκέτι, γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου καὶ 12
‘ μαργαρίτου, καὶ [12] βυσσίνου καὶ [12] πορφύρας, καὶ σηρικοῦ
‘ καὶ κοκκίνου· καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος
‘ ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου καὶ
i Ezek. 27. 13. ‘ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου, [i] καὶ κινάμωμον [13] καὶ 13
‘ ἄμωμον καὶ θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον καὶ
‘ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ σεμίδαλιν καὶ σῖτον καὶ κτήνη
‘ καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων καὶ ῥεδῶν καὶ σωμάτων, καὶ
‘ ψυχὰς ἀνθρώπων· καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς 14
‘ σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπ-

[10] † ἐν, ins. in *M*. [11] ∾ κλαύσουσι καὶ πενθήσουσιν. [11] ἀγοράζει· οὐκέτι γόμον, &c. [12] βύσσου, *M*. [12] ∾ πορφυροῦ. [13] καὶ ἄμωμον, *M*.

‘ρὰ [14]ἀπώλετο ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ [14]εὑρήσῃς αὐτά.
15 ‘οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ’ αὐτῆς, ἀπὸ
‘μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ
16 ‘αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, [16a]καὶ λέγοντες· a ch. 17. 4.
‘Οὐαὶ, οὐαί· ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύσ-
‘σινον καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη
‘[16]ἐν [16]χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις· ὅτι μιᾷ
17 ‘ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. [b]Καὶ πᾶς κυβερνή- b Isa. 23. 14. Ezek. 27. 29
‘της, καὶ πᾶς [17]ὁ ἐπὶ τόπον πλέων, καὶ ναῦται, καὶ
‘ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν,
18 ‘[c]καὶ ἔκραζον [18]βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως c ver. 9; 13. 4. Isa. 34. 10.
19 ‘αὐτῆς, λέγοντες· Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; [d]καὶ d Jos. 7. 6. Job 2. 12.
‘ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαί-
‘οντες καὶ πενθοῦντες [19]λέγοντες· Οὐαὶ, οὐαί· ἡ
‘πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες
‘πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι
20 ‘μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη. [e]Εὐφραίνου [20]ἐπ’ αὐτῇ, οὐρανὲ, e ch. 19. 2. Isa. 44. 23; 49. 13. Jer. 51. 48.
‘καὶ οἱ ἅγιοι [20]καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, ὅτι
‘ἔκρινεν ὁ Θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς.’
21 [f]Καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον μέγαν, f Jer. 51. 64.
καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων· ‘Οὕτως ὁρμήματι
‘βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρ-
22 ‘εθῇ ἔτι. [g]καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν καὶ αὐλη- g Isai. 24. 8 Jer. 7. 34; 16. 9; 25. 10. Ezek. 26. 13.
‘τῶν καὶ σαλπιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ πᾶς
‘τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ φωνὴ
‘μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι, [h]καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ h Isa. 23. 8. Jer. 7. 34; 16. 9; 25. 10.
23 ‘φανῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ
‘ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες
‘τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα
24 ‘τὰ ἔθνη. [i]καὶ ἐν αὐτῇ [24]αἵματα προφητῶν καὶ ἁγίων i ch. 17. 6.
‘εὑρέθη καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.’

[14] ἀπῆλθεν, *M*. [14] ∾ εὕρῃς. [16] — καὶ. [16] — ἐν
[16] χρυσῷ, *M*. [17] ἐπὶ τῶν πλοίων ὁ ὅμιλος, others, ὁ ἐπὶ
τῶν πλοίων πλέων. [18] ὁρῶντες, *M*. [19] ∾ καὶ λέγοντες.
[20] ἐπ’ αὐτὴν, *M*. [20] καὶ οἱ, om. in *M*. [24] αἷμα, *M*.

XIX.

[a][1] Μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν μεγάλην ὄχλου πολλ- 1
a ch. 7. 10; & 12. 10. οῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, [1] λεγόντων· ‘Ἀλληλούϊα· ἡ σωτη-
‘ρία καὶ ἡ [1] δόξα [1] καὶ ἡ [1] δύναμις τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· [b] ὅτι 2
b ch. 15. 3; & 16. 17; & 18.20. Deut. 23. 43. ‘ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ· ὅτι ἔκρινε τὴν
‘πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις [2] ἔφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ
‘πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτ-
c ch. 14. 11: & 18. 18. Is. 34. 10. ‘οῦ ἐκ [2] χειρὸς αὐτῆς.’ [c] Καὶ δεύτερον εἴρηκαν· ‘Ἀλ- 3
‘ληλούϊα· καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας
d ch. 4. 4, 6. ‘τῶν αἰώνων.’ [d] Καὶ ἔπεσον οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἰκοσι- 4
τέσσαρες καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προςεκύνησαν τῷ Θεῷ
τῷ καθημένῳ ἐπὶ [4] τοῦ θρόνου, λέγοντες· ‘Ἀμήν·
ἀλληλούϊα.’ Καὶ φωνὴ [5] ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθε, λέγουσα· 5
‘Αἰνεῖτε [5] τὸν Θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ
e ch. 11. 18, 17; & 12. 10. ‘οἱ φοβούμενοι αὐτὸν [5] οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι.’ [e] Καὶ 6
ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων
πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, [6] λέγοντες·
‘Ἀλληλούϊα· ὅτι ἐβασίλευσε Κύριος ὁ Θεὸς [6] ἡμῶν ὁ
f Matt. 22. 2; & 25. 10. Lu. 14. 6. ‘παντοκράτωρ. [f] χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμεθα, καὶ δῶμεν 7
‘τὴν δόξαν αὐτῷ· ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου, καὶ ἡ
g Ps 45. 14, 15. Ez. 16. 10. ‘γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτήν· [g] καὶ ἐδόθη αὐτῇ, ἵνα 8
‘περιβάληται βύσσινον λαμπρὸν καὶ καθαρόν.’ (τὸ γὰρ
βύσσινον τὰ δικαιώματά ἐστι τῶν ἁγίων.)
h ch. 21; 5. Mat. 22. 2. Lu. 14. 16. [h] Καὶ λέγει μοι· ‘Γράψον· Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον 9
‘τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι.’ καὶ λέγει μοι· ‘Οὗτοι
i ch. 12. 17; & 22. 8. Acts 10. 26; & 14. 14. 1 Jno. 5. 10. ‘οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσι τοῦ Θεοῦ.’ [i] Καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν 10
τῶν ποδῶν αὐτοῦ προςκυνῆσαι αὐτῷ· καὶ λέγει μοι· ‘Ὅρα
‘μή· σύνδουλός σου εἰμὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόν-
‘των τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ· τῷ Θεῷ προςκύνησον.’ (ἡ
γὰρ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ ἐστι τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.)
k ch. 3. 14: & 6. 2. [k] Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ ἰδοὺ ἵππος 11
λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν καλούμενος πιστὸς

[1] † Καὶ, ins. in *M*. [1] λέγοντος, *M*. [1] ∾ δύναμις καὶ ἡ δόξα. [1] † καὶ ἡ τιμὴ, ins. in *M*. [1] Κυρίῳ τῷ Θεῷ, *M*. [2] ∾ διέφθειρε. [2] † τῆς, ins. in *M*. [4] ∾ τῷ θρόνῳ. [5] ∾ ἀπὸ. [5] ∾ τῷ Θεῷ. [5] † καὶ, ins. in *M*. [6] λεγόντων others, λέγοντας. [6] ἡμῶν, om. in *M*.

12 *καὶ ἀληθινὸς, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ· [a]οἱ δὲ* a ch. 1. 14; & 2. 18.
ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ [12]ὡς φλὸξ πυρὸς, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ διαδήματα πολλὰ, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον· ὃ
13 *οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ αὐτὸς, [b]καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον* b Isa. 63. 2, 3. Jno. 1 1 1 Jno. 1. 1.
βεβαμμένον αἵματι· καὶ [13]καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ· "'Ο
14 *λόγος τοῦ Θεοῦ." [c]Καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ οὐρ-* c ch. 4. 4; & 7. 3. Mat. 28. 3.
ανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσ-
15 *σινον λευκὸν [14]καθαρόν. [d]καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ* d ch. 2. 16, 27; & 12. 5; & 14. 19, 20; & ch. 19. 21. Ps. 2. 9; & 76. 13. Isa. 11. 4; & 63. 3. 2 Thes. 2. 8.
ἐκπορεύεται ῥομφαία [15]ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ [15]πατάξῃ τὰ
ἔθνη, καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ
αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ [15]τῆς ὀργῆς
16 *τοῦ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. [e]καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον*
καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ [16]ὄνομα γεγραμμένον· "Βασ- e ch. 17. 14.
"ιλεὺς βασιλέων καὶ Κύριος κυρίων."

17 [f]*Καὶ εἶδον [17]ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ· καὶ* f ch. 17. 14. 1 Tim. 6. 15.
ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομ-
ένοις ἐν μεσουρανήματι· 'Δεῦτε, [g] [17]συνάχθητε εἰς τὸ g Jer. 12. 9. Ezek. 39. 17
18 *δεῖπνον [17]τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων*
'καὶ σάρκας χιλιάρχων καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας
'ἵππων καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας
πάντων ἐλευθέρων [18]τε καὶ δούλων καὶ μικρῶν [18]καὶ
19 *μεγάλων.' καὶ εἶδον τὸ θηρίον καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς*
γῆς καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα, ποιῆσαι
[19]πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ μετὰ
20 *τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. [h]καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ* h ch. 13. 12, &c.; & 14. 10; & 16. 14; ch. 20. 10. Deut. 13. 1. Dan 7. 11. Mat. 24. 24.
[20]ὁ μετ' αὐτοῦ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐν-
ώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα
τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ·
ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν
21 *καιομένην ἐν [20]θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν*
τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ [21]ἐξελθούσῃ

[12] = *ὡς.* [13] ∾ *κέκληται.* [14] † *καὶ*, ins. in *M.* [15] ∾ *δίστομος ὀξεῖα.* [15] *πατάσσῃ, M.* [15] † *καὶ*, ins. in *M.* [16] † *τὸ*, ins. in *M.* [17] —*ἕνα.* [17] *καὶ συνάγεσθε.* [17] *τοῦ μεγάλου Θεοῦ, M.* [18] *τε*, om. in *M.* [18] ∾ *τε καὶ.* [19] ∾ *τὸν πόλεμον.* [20] *μετὰ τούτου ὁ, M.* [20] † *τῷ*, ins. in *M.* [21] *ἐκπορευομένῃ, M.*

ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσ-
θησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

XX. [a] Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 1
a ch. 1. 18. ἔχοντα τὴν [1] κλεῖν τῆς ἀβύσσου καὶ ἅλυσιν μεγάλην
b ch. 12. 9. 2 Pet. 2. 4. ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. [b] καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν 2
ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ
c ch. 16. 14, 16, & 20. 8. ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, [c] καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσ- 3
ον, καὶ ἔκλεισε [2] καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ
[3] πλανᾷ ἔτι τὰ ἔθνη, ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· [3] καὶ
μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον.
d ch. 3. 16; & 5. 10; & 6. [d] Καὶ εἶδον θρόνους· καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ 4
9–11; & 13. κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς· καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων
12, &c. Da. διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ,
7. 9, 22, 27. Mat. 19. 28. καὶ οἵτινες οὐ προςεκύνησαν [4] τὸ θηρίον οὔτε [4] τῇ εἰκόνι
Lu. 22. 30. Ro. 8. 17. αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον [4] καὶ
1 Cor. 6. 2, 3. 2 Tim. ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ
2. 12. τοῦ Χριστοῦ [4] τὰ χίλια ἔτη· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ 5
[5] ἔζησαν ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. αὕτη ἡ ἀνάστασις
e ch. 1. 6; & ἡ πρώτη· [e] Μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀνασ- 6
2. 11; & 5. 10. Isai. 61. 6. τάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει
1 Pet. 2. 9. ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ,
καὶ βασιλεύσουσι [6] μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη.
Καὶ [7] ὅταν τελεσθῇ [7] τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς 7
f ch. 16. 14. ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ· [f] καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ 8
Eze. 38. 2; & 39. 1. ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γὼγ καὶ
τὸν Μαγώγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς [8] πόλεμον, ὧν ὁ
ἀριθμὸς [8] αὐτῶν ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν 9
ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ [9] ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν
τῶν ἁγίων, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην· καὶ κατέβη
πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ [9] ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐ-

[1] κλεῖδα, *M.* [2] † αὐτὸν, ins. in *M.* [3] πλανήσῃ, *M.* [3] ═ καί. [4] τῷ θηρίῳ, *M.* [4] ∾ τὴν εἰκόνα. [4] † αὐτῶν, ins. in *M.* [4] — τά. [5] ἀνέζησαν, *M.* [6] ∾ μετὰ ταῦτα. [7] ∾ μετὰ τά. [8] ∾ τὸν πόλεμον. [8] om. αὐτῶν. [9] ∾ ἐκύκλευσαν. [9] — ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

10 τούς. [a] καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν
λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ θείου, ὅπου [10] καὶ τὸ θηρίον καὶ
ὁ ψευδοπροφήτης· καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ
νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
11 [b] Καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκὸν, καὶ τὸν καθήμενον
ἐπ' [11] αὐτὸν, οὗ ἀπὸ προςώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρ-
12 ανὸς, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. [c] καὶ εἶδον τοὺς
νεκροὺς, μικροὺς καὶ μεγάλους, ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ
[12] θρόνου, καὶ βιβλία [12] ἠνοίχθησαν· καὶ ἄλλο βιβλίον
ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ
τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.
13 καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ
ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς·
14 καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. [d] καὶ ὁ
θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός·
15 οὗτος [14] ὁ θάνατος ὁ δεύτερος [14] ἐστί. καὶ εἴ τις οὐχ
εὑρέθη ἐν [15] τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη
εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

a ch. 19. 20; & 14. 10, 11. Da. 7. 11.
b 2 Pet. 3. 10.
c ch. 2. 23; & 3. 5; & 18. 8, ch. 21. 27; & 22. 12. Ex. 32. 32. Ps. 62. 12; & 69 28 Jer. 17. 10; Da. 7. 10. Mat. 16. 27. Ro. 2. 6; & 14. 12. 1 Cor. 3. 8. 2 Co. 5. 10 Gal. 6. 5. Philip. 4. 3.
d 1 Co. 15. 26, 54, 55.

XXI.

1 [e] Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ
πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ [1] ἀπῆλθον, καὶ ἡ θάλ-
2 ασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. [2] [f] καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, Ἱερου-
σαλὴμ καινὴν εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ
τοῦ Θεοῦ ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ
3 ἀνδρὶ αὐτῆς. [g] καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
λεγούσης· ‘Ἰδοὺ, ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων,
‘καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ [3] λαὸς αὐτοῦ ἔσονται,
4 ‘καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται, [3] Θεὸς αὐτῶν· [h] καὶ
‘ἐξαλείψει [4] πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν,
‘καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ

e Isa. 65. 17; & 66. 22. 2 Pet. 3. 13.
f chs. 3. 12; 21. 10. 2 Co. 11. 2. Gal. 4. 26. Heb 11. 10; & 12. 22.
g Ez. 43. 7.
h ch. 7. 17. Is. 25 8; & 35. 10. 1 Co. 15. 26, 54.

[10] καὶ, om. in *M*. [11] αὐτοῦ, *M*. [12] Θεοῦ, *M*. [12] ἠνεῴχθησαν. [14] ἐστὶν ὁ δεύτερος θάνατος, *M*. [14] ∾ ἐστὶν ἡ λίμνη τοῦ πυρός. [15] ∾ τῷ βιβλίῳ. [1] παρῆλθε. [2] Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, Ἱερουσαλὴμ καινὴν, καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, *M* [2] ∾ λαοὶ, *M*. [3] = Θεὸς αὐτῶν [4] † ὁ Θεὸς, ins. in *M*.

‘ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι· ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον.’ [a] Καὶ 5
εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ [5] τῷ θρόνῳ· ‘ Ἰδοὺ, καινὰ πάντα
ποιῶ.’ Καὶ λέγει [5] μοι· ‘ Γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι
πιστοὶ καὶ ἀληθινοί εἰσι.’ [b] καὶ εἶπέ μοι· ‘ [6] Γέγονε· 6
ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ
διψῶντι [6] δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δω-
ρεάν· [c] ὁ νικῶν [7] κληρονομήσει [7] ταῦτα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ 7
Θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι [7] ὁ υἱός. [8] τοῖς δὲ [d] δειλοῖς καὶ 8
[8] ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις
καὶ [8] φαρμακοῖς καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι,
τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ,
ὅ ἐστιν [8] ὁ θάνατος ὁ δεύτερος.
[e] Καὶ ἦλθε [9] εἷς [9] τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς 9
ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας [9] τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχά-
των, καὶ ἐλάλησε μετ᾽ ἐμοῦ, λέγων· ‘ Δεῦρο, δείξω σοι
‘ [9] τὴν νύμφην τοῦ ἀρνίου τὴν γυναῖκα.’ [f] καὶ ἀπήνεγκέ 10
με ἐν πνεύματι ἐπ᾽ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν, καὶ ἔδειξέ μοι
τὴν πόλιν [10] τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ, καταβαίνουσαν ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ 11
Θεοῦ· [11] ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ, ὡς
λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι· [g] [12] ἔχουσα τεῖχος μέγα καὶ 12
ὑψηλὸν, [12] ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν
ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι
[12] τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. [13] Ἀπὸ ἀνατολῶν 13
πυλῶνες τρεῖς· [13] ἀπὸ βοῤῥᾶ πυλῶνες τρεῖς· [13] ἀπὸ
νότου πυλῶνες τρεῖς· [13] ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς.
[h] καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ 14

a ch. 4. 2; 19. 9; 20. 11. Isa. 43. 19. 2 Cor. 5. 17.
b ch. 1. 8: 16. 17; 22. 13, 17. Isa. 12. 3; 41. 4; 44. 6; 55. 1. Jno. 4. 10, 14; 7. 37.
c Zach. 8. 8. Heb. 8. 10.
d ch. 20. 14, 15; 22. 15. 1 Co. 6. 9. Gal. 5. 21. Eph. 5. 5. 1 Tim. 1. 9. Heb. 12. 14.
e ch. 15. 1, 6, 7; 19. 7.
f ch. 1. 10: 8. 12; 21. 2. Gal. 4. 26. Heb. 12. 22.
g Ezek. 48. 31.
h Mat. 16. 18. Eph. 2. 19, 20.

[5] τοῦ θρόνου· M. [5] = μοι· [6] ∾ γέγοναν· Ἐγὼ τὸ· others, γέγονα τὸ. [6] ∾ δώσω αὐτῷ ἐκ. [7] ∾ δώσω αὐτῷ. [7] πάντα, M. [7] ὁ, om. in M. [8] δειλοῖς δὲ, M. [8] ∾ ἀπίστοις καὶ ἁμαρτωλοῖς, καί. [8] φαρμακεῦσι, M. [8] δεύτερος θάνατος, M. [9] † πρός με, ins. in M. [9] ∾ ἐκ τῶν. [9] — τῶν. [9] ∾ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρνίου· others, τὴν νύμφην, τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρνίου. [10] † τὴν μεγάλην, ins. in M. [11] † καί, ins. in M. [12] ἔχουσαν τε, M. [12] ἔχουσαν, M. [12] add, ὀνόματα. [13] Ἀπ᾽ ἀνατολῆς, M. [13] ∾ thrice καὶ ἀπό.

[14] ἐπ' αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ
15 ἀρνίου. [a] καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε [15] μέτρον κάλαμον a Ezek. 40. 3. Zech. 2. 1.
χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας
16 αὐτῆς καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. [b] Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος b Eph. 3. 18.
κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς [16] ὅσον [16] καὶ τὸ πλάτος. καὶ
ἐμέτρησε τὴν πόλιν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίους δώδεκα
χιλιάδων· τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα
17 ἐστί. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαρα-
κοντατεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου, ὅ ἐστιν ἀγγέλ-
18 ου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις· καὶ
19 ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν [18] ὁμοία ὑάλῳ καθαρῷ. [19] καὶ
οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσ-
μημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπ-
φειρος, ὁ τρίτος [19] χαλκηδὼν, ὁ τέταρτος σμάραγδος,
20 ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος [20] σάρδιος, ὁ ἕβδομος
χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔννατος τοπάζιον,
ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἐνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκ-
21 ατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες δώδεκα μαρ-
γαρῖται· ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαρ-
γαρίτου. καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρὸν,
22 ὡς ὕαλος [21] διαυγής. Καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ· ὁ
γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστι, καὶ
23 τὸ ἀρνίον. [c] καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου οὐδὲ c ch. 22. 5. Isa. 60. 19. Zech 14. 7.
τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν [23] [23] αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ
Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον.
24 [d] καὶ [24] περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς. καὶ d Isa. 60. 3; & 66. 12.
οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν [24] καὶ τὴν τιμὴν e ch. 3. 8; 22. 5. Isa. 60. 11, 20. Zec. 14. 7.
25 αὐτῶν εἰς αὐτήν· [e] καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν
26 ἡμέρας· (νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ·) καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν f ch. 2. 5; 13. 8; 20. 12; 22. 14. 15. Exod. 32. 32. Ps. 69. 28. Isa. 35. 8. Joel 3. 17. Philip. 4. 3.
27 καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν. [f] καὶ οὐ μὴ εἰςέλθῃ

[14] ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν. [15] μέτρον, om. in *M.* [16] τοσοῦτον ἐστιν, ins. in *M.* [16] = καὶ. [18] ∾ ὅμοιον. [19] — Καὶ. [19] ∾ καρχηδὼν. [20] ∾ σάρδιον, [21] διαφανής. [23] † ἐν, ins. in *M.* [23] ∾ αὐτῇ γὰρ ἡ δόξα. [24] τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι, *M.* [24] = καὶ τὴν τιμήν.

εἰς αὐτὴν πᾶν [27] κοινὸν, καὶ [27] ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος· εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

XXII. [a] Καὶ ἔδειξέ μοι [1] ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν 1
ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ
καὶ τοῦ ἀρνίου. [b] ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς καὶ τοῦ 2
ποταμοῦ ἐντεῦθεν [2] καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν
καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα [2] ἕκαστον ἀποδιδοῦν τὸν
καρπὸν αὐτοῦ· καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν
τῶν ἐθνῶν. [c] Καὶ πᾶν [3] κατάθεμα οὐκ ἔσται [3] ἔτι· καὶ 3
ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται, καὶ οἱ
δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ· [d] καὶ ὄψονται τὸ πρόσ- 4
ωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν.
[e] καὶ νὺξ οὐκ ἔσται [4] ἔτι. καὶ [4] οὐ χρεία [5] λύχνου καὶ 5
φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ Θεὸς [5] φωτιεῖ [5] ἐπ' αὐτούς· καὶ
βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
[f] Καὶ [6] εἶπέ μοι· ‘ Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί· 6
‘ καὶ κύριος ὁ Θεὸς [6] τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπ-
‘ έστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ, ἃ
‘ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. καὶ [g] ἰδοὺ, ἔρχομαι ταχύ· μακ- 7
‘ άριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου
‘ τούτου.’ [h] Καὶ ἐγὼ Ἰωάννης ὁ [8] ἀκούων καὶ βλέπων 8
ταῦτα· καὶ ὅτε ἤκουσα [8] καὶ ἔβλεψα, ἔπεσον προσκυνῆσαι
ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι
ταῦτα. Καὶ λέγει μοι· ‘ Ὅρα μή· σύνδουλός σου [9] εἰμί, 9

a Ezek. 47. 1. Zech. 14. 8. b ch. 2. 7; 21. 21. Gen. 2. 9. Ezek. 47. 12. c Zech. 14. 11. d ch. 3. 12. Mat. 5. 8. 1 Cor. 13. 12. 1 Jno. 3. 2. e ch. 21. 23. Psal. 36. 10. Isa. 60. 19, 20. Zech. 14. 6, 7. f ch. 1. 1; 19. 9; 21. 5. g ch. 1. 3; 3. 11. h ch. 19. 10. Act. 10. 26; & 14. 14.

[27] κοινοῦν, M. ∾ ποιῶν. [1] † καθαρὸν, M [2] ∾ καὶ ἐκεῖθεν. [2] † ἕνα, M. [2] ∾ ἀποδιδοὺς ἕκαστος others, ∾ ἀποδιδοὺς ἑκάστῳ. [3] καταναθεμα. [3] ∾ ἐκεῖ· [4] ἐκεῖ· others om. ἐκεῖ· [4] χρείαν οὐκ ἔχουσι· others, οὐχ ἕξουσι χρείαν. [5] ∾ φωτὸς λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι. [5] φωτίζει, M. [5] — ἐπ', M. [6] ∾ λέγει. [6] τῶν ἁγίων προφητῶν. [7] — Καὶ, M. [8] βλέπων ταῦτα καὶ ἀκούων M. [8] ∾ καὶ ὅτε εἶδον, ἔπεσα. [9] † γάρ, ins. in M.

‘ *καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων*
‘ *τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου· τῷ Θεῷ προσκύνησον.*’
10 [a]*καὶ λέγει μοι·* ‘*Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας* a ch 1.3. Da.
11 ‘ *τοῦ βιβλίου τούτου·* [10]*ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν.* [b]*ὁ ἀδικῶν* 8.26; & 12. 4.
‘ *ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ* [11] *ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι· καὶ* b 2 Tim. 3.13.
‘ *ὁ δίκαιος* [11] *δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι· καὶ ὁ ἅγιος*
12 ‘ *ἁγιασθήτω ἔτι.* [c] [12] ’*Ιδοὺ, ἔρχομαι ταχὺ, καὶ ὁ μισθός* c ch. 20. 12. Isa. 40. 10;
‘ *μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ* & 62. 11.
13 ‘ [12]*ἔσται.* [d]*ἐγὼ* [13]*τὸ Α καὶ τὸ Ω,* [13] *ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος,* d ch 1. 8, 11;
14 ‘ *ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.*’ [e] **Μακάριοι** [14] *οἱ ποιοῦντες τὰς* & 21.6. Isa. 41. 4; & 44.
‘ *ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον* 6; & 48.12.
‘ *τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰςέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν.* e 1 Jno. 3. 23.
15 ‘ [f]*ἔξω* [15] *οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι καὶ οἱ* f ch. 21. 8. 1 Cor.6.10.
‘ *φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς* [15] *ὁ φιλῶν καὶ* Eph. 5. 5. Philip.3.2.
‘ *ποιῶν ψεῦδος.* Col 3. 6.
16 ‘ [g]’**Εγὼ** ’**Ιησοῦς** *ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι* g ch 1. 1; & 5. 5. Num.
‘ *ὑμῖν ταῦτα* [16]*ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις· ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ* 24. 17. Isa. 11. 10. Ro.
‘ *τὸ γένος* [16] **Δαυῒδ**, *ὁ ἀστὴρ ὁ* [16]*λαμπρὸς ὁ πρωϊνός.*’ 15.12. 2Pet. 1. 19.
17 ‘ [h]**Καὶ** *τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν·* ‘ [17]’**Ερχου**· *καὶ* h ch 21.6. Is. 55. 1. Jno.
‘ *ὁ ἀκούων εἰπάτω,* [17]’**Ερχου**· *καὶ ὁ διψῶν* [17] *ἐρχέσθω,* 7. 37.
[17] *ὁ θέλων* [17] *λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.*’
18 [18] **Μάρτυρῶ** *ἐγὼ παντὶ τῷ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς*
προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ’**Εάν** *τις* [18] *ἐπιθῇ ἐπ'*
αὐτὰ, ἐπιθήσει ὁ **Θεὸς** *ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γε-*
19 *γραμμένας ἐν* [18] *τῷ βιβλίῳ τούτῳ·* [i]*καὶ ἐάν τις* [19] *ἀφέλῃ* i ch. 3. 5; 13. 8; 17. 8;
ἀπὸ τῶν λόγων [19] *τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης,* 20. 12; 21. 27. Ex. 32.
33. Deut. 4. 2, & 12. 32. Psa. 69. 28. Prov. 30. 6.

[10] *ὅτι ὁ καιρὸς·* others, *ὁ καιρὸς γὰρ.* [11] *ῥυπῶν ῥυπωσάτω, M.* [11] *δικαιωθήτω ἔτι, M.* [12] † Καὶ, ins. in *M.* [12] — *ἔσται.* [13] † *εἰμι*, ins. in *M.* [13] *ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, M.* [14] ∾ *οἱ πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν.* [15] † *δὲ*, ins. in *M.* [15] = *ὁ.* [16] — *ἐπὶ·* others, *ἐν.* [16] † *τοῦ*, ins. in *M.* [16] *λαμπρὸς καὶ ὀρθρινὸς, M.* [17] ’Ελθέ, *M.* [17] ’Ελθέ, *M.* [17] *ἐλθέτω, M.* [17] † *καὶ*, ins. in *M.* [17] *λαμβανέτω τὸ, M.* [18] *Συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι, M.* [18] *ἐπιτιθῇ πρὸς ταῦτα, M.* [18] *τῷ*, om. in *M.* [19] *ἀφαιρῇ, M.* [19] *βίβλου, M.*

[19] ἀφελεῖ ὁ Θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ [19] τοῦ ξύλου τῆς
ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας, [19] τῶν γεγραμμένων
ἐν [19] τῷ βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· 'Ναὶ 20
'ἔρχομαι [20] ταχύ.' 'Αμὴν, ἔρχου Κύριε 'Ιησοῦ.
'Η χάρις τοῦ Κυρίου [21] 'Ιησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων 21
[21] τῶν ἁγίων.

[19] ἀφαιρήσει, *M.* [19] βίβλου, *M.* [19] † καὶ, ins. in *M.* [19] τῷ, om. in *M.* [20] ταχύ· ἀμήν. Ναὶ, ἔρχου, *M.* [21] † ἡμῶν, ins. in *M.*; others omit, τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ. [21] ὑμῶν. 'Αμήν, *M.*; others, ὑμῶν or τῶν ἁγίων.

COLLATION

OF THE

GREEK TEXT OF SCHOLZ WITH THAT OF GRIESBACH'S MANUAL EDITION.

THE following "Collation of the corrected text of Scholz with that of Griesbach's manual edition of 1805," exhibits at a view the variations of the two texts as compared with one another, and also with the "Received text." The readings both of Griesbach and Scholz being given, "Rec." implies that the "Received text" agrees with the reading to which it is affixed.

In this collation, the "Received text" is not restricted, as is commonly done, to that of the Elzevir editions, but is used to mark *the coincidence of Stephens's third edition and the Elzevir text* of 1633, which commonly agree. When these vary, the abbreviations "St. 3." and "Elz." are used. Mere variations in the manner in which words are written, such as *δια τι*, or *διατι*, have not been noticed in this collation.

Griesbach's *probable* and *not improbable* readings have also been inserted when they accord with Scholz's text.

The following are Griesbach's marks, with his explanation of them:—

∽ signifies a reading almost or quite equal, or perhaps to be preferred, to the reading which he retains or inserts in his text.

∾ signifies a reading not to be despised, and worthy of further examination, but which seems inferior to the reading in his text.

‡ signifies a probable omission.

† signifies a less probable omission.

When the variation in this Collation arises from a correction of Scholz's text, the reading is marked *.

	Scholz	Griesbach
Mat.	1:18. γέννησις Rec. & G. ∾ . . .	γένεσις
	5:28. αὐτὴν G. ‿	αὐτῆς Rec.
	47. τελῶναι Rec. & G. ∾	ἐθνικοὶ
	6: 1. ἐλεημοσύνην Rec.	δικαιοσύνην
	8:15. αὐτῷ G. ∾	αὐτοῖς Rec.
	28. Γαδαρηνῶν G. ∾	Γεργεσηνῶν Rec.
	29. Ἰησοῦ Rec.	omitted
	31. ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν Rec. & G. ∾	ἀπόστειλον ἡμᾶς
	32. τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων Rec.	τοὺς χοίρους
	— τῶν χοίρων (2nd) Rec.	omitted
	9: 5. ἔγειρε G. ‿	ἔγειραι Rec.
	13. εἰς μετάνοιαν Rec.	omitted
	10: 8. λεπροὺς καθαρίζετε	νεκροὺς ἐγείρετε λεπ. καθ.
	Rec. λεπρ. καθ. νεκρ. ἐγείρ. G. + νεκρ. ἐγείρ.	
	10. ῥάβδους G. ‿	ῥάβδον Rec.
	23. εἰς τὴν ἄλλην Rec.	εἰς τὴν ἑτέραν· κἂν ἐκ ταύτης διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. The added words G. +
	11: 8. βασιλείων G. ∾	βασιλίων Rec.
	12: 6. μεῖζον G. ∾	μείζων Rec.
	• 13. ἀπεκατεστάθη	ἀποκατεστάθη Rec.
	32. ἐν τῷ νῦν αἰῶνι G. ∾	ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι Rec.
	35. ἀγαθά G. + τὰ	τὰ ἀγαθά Rec.
	13:15. συνιῶσι G. ∾	συνῶσι Rec.
	52. εἰς τὴν βασιλείαν Rec.	τῇ βασιλείᾳ
	15: 8. Ἐγγίζει μοι Rec.	omitted
	— τῷ στόματι αὐτῶν καὶ Rec. .	omitted
	39. ἐνέβη Rec.	ἀνέβη
	16:11. ἄρτων G. ‿	ἄρτου Rec.
	28. ὧδε ἑστῶτες	τῶν ὧδε ἑστώτων
	Rec. τῶν ὧδε ἑστηκότων	
	17: 5. φωτεινὴ Rec. & G. ‿	φωτὸς
	18: 4. ταπεινώσει G. ″	ταπεινώσῃ Rec.

	Scholz	Griesbach
Mat. 18: 6.	εἰς τὸν τράχ. G. ∽	ἐπὶ τὸν τράχ. Rec.
15.	καὶ ἔλεγξον Rec.	omit καὶ
29.	εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ Rec.	omitted
—	ἀποδώσω G. + πάντα	πάντα ἀποδώσω Rec.
35.	τὰ παραπτώματα αὐτῶν Rec.	omitted
* 19: 5.	κολληθήσεται G. ∽	προσκολληθήσεται Rec.
9.	εἰ μὴ Rec.	μὴ
17.	Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός Rec. & G. ∾	Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός
20: 6.	ἀργοὺς Rec.	omitted
22.	ἢ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; Rec. καὶ τὸ βάπτ. κ. τ. λ.	omitted
23.	ἢ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε Rec. καὶ τὸ βάπτ. κ. τ. λ.	omitted
22: 7.	καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος	ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς Rec.
23: 8.	ὁ Χριστός Rec.	omitted
23.	ταῦτα ἔδει Rec.	ταῦτα δὲ ἔδει
24: 27.	ἔσται G. ‡ καὶ	ἔσται καὶ Rec.
35.	παρελεύσονται Rec.	παρελεύσεται
36.	πατήρ μου Rec.	omit μου
45.	διδόναι Rec. & G. ∾	δοῦναι
49.	συνδούλους αὐτοῦ G. ∾	omit αὐτοῦ Rec.
25: 2.	αἱ πέντε St. 3, G. ∾	omit αἱ Elz.
9.	οὐ μὴ G. ∽	οὐκ Rec.
31.	ἅγιοι ἄγγελοι Rec.	omit ἅγιοι
26: 9.	τοῖς πτωχοῖς G. ∽	omit τοῖς Rec.
26.	εὐχαριστήσας G. ∽	εὐλογήσας Rec.
35.	ὁμοίως δὲ.	omit δὲ Rec.
36.	Γεθσημανεὶ G. ∽	Γεθσημανῆ Rec.
38.	ὁ Ἰησοῦς	omitted Rec.
39.	προσελθὼν G. ∾	προελθὼν Rec.

	Scholz	Griesbach
Mat. 26:59.	θανατώσωσιν αὐτὸν	αὐτὸν θανατώσωσι Rec.
60.	καὶ πολλ. ψευδομαρ. προσελθ. οὐχ εὗρον Rec. ..	omit και & οὐχ εὗρον
71.	αὐτοῖς ἐκεῖ G. ∾	τοῖς ἐκεῖ Rec.
27: 4.	ὄψῃ	ὄψει Rec.
42.	ἐπ' αὐτῷ G. ∾	omit ἐπ' Rec.
28:20.	ἀμήν Rec.	omitted
Mar. 1: 5.	καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες Rec.	πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο
13.	ἦν ἐκεῖ Rec.	omit ἐκεῖ
16.	αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος........	omit τοῦ Σίμωνος Rec.
37.	σε ζητοῦσι	ζητοῦσί σε Rec.
39.	ἐν ταῖς συναγωγαῖς Rec. ..	εἰς τὰς συναγωγὰς
45.	πάντοθεν G. ∾	πανταχόθεν Rec.
2: 1.	εἰσῆλθε πάλιν	πάλιν εἰσῆλθεν Rec.
5.	σοι αἱ ἁμαρτίαι σου Rec. & G. ∾	σου αἱ ἁμαρτίαι
3: 7.	ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Rec.	μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν
—	πρὸς Rec. &. G. ∾	εἰς
28.	τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρωπῶν Rec.....	τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρωπῶν τὰ ἁμαρτήματα
32.	καὶ αἱ ἀδελφαί σου	omitted Rec.
4: 7.	εἰς τὰς ἀκάνθας Rec.......	omit τὰς
18.	οὗτοί Rec.	ἄλλοι
19.	τούτου Rec.	omitted
24.	καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν Rec.....	omitted
36.	πλοιάρια Rec.	πλοῖα
38.	ἐπὶ (1st) Rec. & G. ∾	ἐν
5:40.	ἀνακείμενον Rec.	omitted
6:11.	Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόῤῥοις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ Rec..	omitted
15.	ἄλλοι δὲ (1st)	omit δὲ Rec.
33.	αὐτὸν (1st) Rec.	omitted

	Scholz.	Griesbach.
Mar. 6:33.	*καὶ προῆλθον αὐτοὺς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν* Rec.	omitted
34.	*ὁ Ἰησοῦς* Rec.	omitted
52.	*αὐτῶν ἡ καρδία*	*ἡ καρδία αὐτῶν* Rec.
7: 5.	*ἀνίπτοις* Rec. & G. ∾	*κοιναῖς*
24.	*οἰκίαν* G. ‡ *τὴν*	*τὴν οἰκίαν* Rec.
26.	*Συροφοινίκισσα*	*Συραφοινίκισσα* Rec. *Συροφοίνισσα*
31.	*πρὸς τὴν θαλ.* Rec.	*εἰς τὴν θαλ.*
8:25.	*ἅπαντα* G. ∾	*ἅπαντας* Rec.
9:16.	*τοὺς γραμματεῖς* Rec. & G. ∾	*αὐτούς*
22.	*τὸ πῦρ*	omit *τὸ* Rec.
26.	*κράξαν* Rec.	*κράξας*
—	*σπαράξαν αὐτὸν* Rec.	*σπαράξας*
38.	*ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν* Rec.	omitted
45.	*ἐστί σε*	*ἐστί σοι* Rec.
10:16.	*εὐλόγει*	*ηὐλόγει* Rec.
29.	*καὶ ἀποκριθεὶς*	*ἀποκριθεὶς* Rec. *ἀποκριθεὶς δὲ*
31.	*οἱ ἔσχατοι* Rec.	omit *οἱ*
49.	*ἔγειραι* Rec.	*ἔγειρε*
52.	*τῷ Ἰησοῦ* Rec.	*αὐτῷ*
11: 7.	*ἐπέβαλον* Rec.	*ἐπιβάλλουσιν*
13.	*ἀπὸ μακρόθεν* G. ∾	omit *ἀπὸ* Rec.
15.	*ὁ Ἰησοὺς* Rec.	omitted
32.	*ἀλλ'* G. ∾	*ἀλλ' ἐὰν* Rec.
12: 5.	*πάλιν* Rec.	omitted
—	*ἀποκτείνοντες* Rec.	*ἀποκτέννοντες*
29.	*τῶν ἐντολῶν* Rec.	*ἐντολή*
43.	*λέγει* Rec. & G. ∾	*εἶπεν*
13: 9.	*ἀρχὴ* G. ∾	*ἀρχαὶ* Rec.
14.	*τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου* Rec.	omitted
14:51.	*ἠκολούθησεν* G. ∾	*ἠκολούθει* Rec.

	Scholz	Griesbach
Mar. 14:71.	ὀμνύειν Rec. & G. ∾	ὀμνύναι
72.	καὶ εὐθέως	omit εὐθέως Rec.
—	τὸ ῥῆμα, ὃ G. ◡	τοῦ ῥήματος, οὗ Rec.
Luke 1:15.	τοῦ Κυρίου Rec.	omit τοῦ
29.	ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ Rec.	ἡ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη
2:33.	Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Rec. & G. ∾	ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ
44.	καὶ ἐν Rec.	omit ἐν
45.	εὑρόντες αὐτὸν Rec.	omit αὐτὸν
3:10.	ποιήσωμεν G. ∾	ποιήσομεν Rec.
4: 8.	ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ Rec.	omitted
18.	ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν Rec.	omitted
23.	ἐν τῇ Rec. & G. ∾	εἰς
29.	εἰς τὸ Rec.	ὥστε
35.	τὸ μέσον Rec.	omit τὸ
41.	ὁ Χριστὸς Rec.	omitted
5:20.	εἶπεν αὐτῷ Rec.	omit αὐτῷ
6: 7.	παρετήρουν δὲ G. ◡	παρετήρουν δὲ αὐτὸν Rec.
8.	ἔγειραι Rec.	ἔγειρε
10.	ἐποίησεν οὕτω Rec.	omit οὕτω
—	ἀποκατεστάθη Rec.	ἀπεκ.
7:46.	μου τοὺς πόδας Rec.	τοὺς πόδας μου & G. →
8: 3.	αὐτοῖς G. ∾	αὐτῷ Rec.
21.	αὐτόν Rec.	omitted
33.	εἰσῆλθον G. ◡	εἰσῆλθεν Rec.
45.	μετ' αὐτοῦ Rec.	σὺν αὐτῷ
9: 1.	μαθητὰς αὐτοῦ Rec.	omitted
12.	ἀπελθόντες Rec. & G. ∾	πορευθέντες
21.	εἰπεῖν Rec. & G. ∾	λέγειν
23.	ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω Rec.	ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω
—	omitted G. ‡	καθ' ἡμέραν Rec.

	Scholz	Griesbach
Luke 9:43.	ἐποίησεν Rec.	ἐποίει
49.	δαιμόνια G. ‡ τὰ	τὰ δαιμόνια Rec.
10:11.	ἐφ' ὑμᾶς Rec.	omitted
22.	καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶπε, St. 3.	omitted Elz.
37.	οὖν Rec.	δὲ
11: 2.	ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Rec.	omitted
—	ἡ βασιλεία σου Rec.	σου ἡ βασιλεία
—	γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς Rec.	omitted
11.	ἐξ ὑμῶν G. ⁓	omit ἐξ Rec.
28.	αὐτόν Rec.	omitted
29.	τοῦ προφήτου Rec.	omitted
32.	Νινευῖται G. ∽	Νινευΐ Rec.
34.	ὀφθαλμός σου (1st) G. ⁓	omit σου Rec.
44.	γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, ὑποκριταὶ Rec.	omitted
52.	εἰσήλθετε Rec.	εἰσήλθατε
13:15.	Ὑποκριταὶ G. ⁓	Ὑποκριτὰ Rec.
20.	omitted G. ‡	καὶ Rec.
24.	πύλης Rec. & G. ∽	θύρας
14: 5.	υἱὸς G. ⁓	ὄνος Rec.
10.	ἀνάπεσε Rec. ἀνάπεσον	ἀνάπεσαι
16: 9.	ἐκλίπῃ G. ∽	ἐκλίπητε Rec.
25.	ὧδε G. ⁓	ὅδε Rec.
17:36.	δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται Elz.	omitted St. 3
*19: 4.	συκομωραίαν Rec. & G. ⁓	συκομορέαν
21:15.	οὐδὲ Rec.	ἢ
25.	ἠχούσης Rec. & G. ∽	ἤχους
22:30.	καθίσησθε Rec.	καθίσεσθε
62.	ὁ Πέτρος Rec.	omitted
66.	αὐτῶν G. ∽	ἑαυτῶν Rec.

	SCHOLZ	GRIESBACH.
Luke 24:10.	ἦν δὲ	ἦσαν δὲ Rec.
36.	ὁ Ἰησοῦς Rec.	omitted
49.	Ἱερουσαλήμ Rec.	omitted
John 1:16.	καὶ Rec.	ὅτι
27.	αὐτός ἐστιν Rec.	omitted
—	ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν Rec.	omitted
44.	ὁ Ἰησοῦς Rec. transposed.	omitted
3: 5.	ὁ Ἰησοῦς Rec.	omit ὁ
4:36.	καὶ ὁ θερίζων Rec.	omit καὶ
46.	ὁ Ἰησοῦς Rec. trans.	omitted
50.	ὁ Ἰησοῦς (2nd) G. ∾	omit ὁ Rec.
5: 8.	Ἔγειρε	Ἔγειραι Rec.
16.	καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι Rec.	omitted
6: 5.	ἀγοράσωμεν	ἀγοράσομεν Rec.
22.	ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Rec.	omitted
—	πλοιάριον (2nd) Rec.	πλοῖον
39.	πατρὸς Rec.	omitted
45.	ἀκούων G. ∾	ἀκούσας Rec.
54.	ἐν	omitted Rec.
58.	τὸ μάννα Rec.	omitted
63.	λελάληκα G. ∾	λαλῶ Rec.
69.	Χριστὸς ὁ υἱὸς Rec. & G. ∾	ἅγιος
7: 1.	μετὰ ταῦτα περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς	περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα Rec.
16.	οὖν G. ∾	omitted Rec.
8: 3.	omitted	πρὸς αὐτὸν Rec.
—	ἐπὶ μοιχείᾳ	ἐν μοιχείᾳ Rec.
5.	λιθάζειν	λιθοβολεῖσθαι Rec.
—	περὶ αὐτῆς	omitted Rec.
6.	κατηγορίαν κατ'	κατηγορεῖν Rec.
9.	οὖσα	ἑστῶσα Rec.
10.	Γύναι	ἡ γυνή Rec.

		Scholz	Griesbach
John	8:39.	ἦτε Rec.	ἴστε
	*54.	ἡμῶν G. ∽	ὑμῶν Rec.
	59.	διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, καὶ παρῆγεν οὕτως Rec.	omitted
	9:11.	τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ Rec.	τὸν Σιλωάμ
	10: 8.	πρὸ ἐμοῦ ἦλθον Rec.	ἦλθον πρὸ ἐμοῦ
	11:21.	ἡ Μάρθα Rec.	omit ἡ
	*32.	εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ Rec.	αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας
	44.	καὶ ἐξῆλθεν Rec.	omit καὶ
	51.	ὁ Ἰησοῦς Rec.	omit ὁ
	12:12.	ὁ Ἰησοῦς Rec.	omit ὁ
	13:33.	ὑπάγω ἐγὼ Rec.	ἐγὼ ὑπάγω
	15: 6.	τὸ πῦρ G. ∾	omit τὸ Rec.
	16: 7.	ἐγὼ [3rd] G. ∾	omitted Rec.
	19.	ἔγνω οὖν Rec.	omit οὖν
	18: 8.	ὁ Ἰησοῦς Rec.	omit ὁ
	20.	πάντοτε (2nd) St. 3, G. ∽ πάντοθεν Elz.	πάντες
	28.	πρωΐα Rec.	πρωΐ
	36.	ὁ Ἰησοῦς Rec.	omit ὁ
	19: 4.	οὖν Rec.	omitted
	11.	ὁ Ἰησοῦς Rec.	omit ὁ
	26.	ἰδοὺ Rec. & G. ∾	ἴδε
	40.	ἐν ὀθονίοις G. ∽	omit ἐν Rec.
	20:11.	τὸ μνημεῖον (1st) Rec.	τῷ μνημείῳ
	14.	ὁ Ἰησοῦς Rec.	omit ὁ
	16.	Ἑβραϊστὶ G. ∾	omitted Rec.
	28.	καὶ ἀπεκρίθη Rec.	omit καὶ
	21:13.	οὖν Rec.	omitted
Acts	1:14.	καὶ τῇ δεήσει Rec.	omitted
	2: 7.	omit πάντες G. →	πάντες καὶ Rec.
	30.	τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν Rec.	omitted
	31.	ἡ ψυχὴ αὐτοῦ Rec.	omitted

	Scholz	Griesbach
Acts 2:33.	νῦν Rec.	omitted
3:22.	Μωσῆς Rec.	Μωϋσῆς
5:39.	αὐτὸ Rec. & G. ∾	αὐτοὺς
6: 3.	ἁγίου Rec.	omitted
7:10.	ἐξείλετο Rec.	ἐξείλατο
21.	ἀνείλετο Rec.	ἀνείλατο
8:21.	ἐνώπιον Rec.	ἔναντι
9:18.	παραχρῆμα Rec.	omitted
10: 1.	τις ἦν Rec. & G. ∾	omit ἦν
20.	διότι Rec. & G. ∾	ὅτι
13:31.	οἵτινες νῦν G. ∾	omit νῦν Rec.
33.	τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ Rec. & G. ∾	τῷ πρωτῷ ψαλμῷ
39.	Μωσέως Rec.	Μωϋσέως
41.	ὃ G. ∽	ᾧ Rec.
43.	omitted G. +	αὐτοῖς Rec.
15:21.	Μωσῆς Rec.	Μωϋσῆς
16:16.	τὴν προσευχὴν G.	omit τὴν Rec.
32.	καὶ πᾶσι Rec.	σὺν πᾶσι
17: 5.	οἱ ἀπειθοῦντες Rec.	omitted
18.	τινὲς δὲ καὶ G. ∾	omit καὶ Rec.
19: 4.	μὲν Rec.	omitted
—	Χριστὸν Rec.	omitted
20:16.	ἔκρινε Rec. & G. ∾	κεκρίκει
22.	ἐγὼ δεδεμένος Rec.	δεδεμένος ἐγὼ
28.	Θεοῦ Rec. & G. ∾	Κυρίου
21:20.	Κύριον Rec.	Θεὸν
21.	Μωσέως Rec.	Μωϋσέως
27.	τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν Rec.	ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας
22:24.	αὐτὸν ὁ χιλίαρχος εἰσάγεσθαι	ὁ χιλίαρχος εἰσάγεσθαι αὐτὸν
	Rec. αὐτ. ὁ χιλ. ἄγεσθαι	
23:15.	αὔριον Rec.	omitted
16.	τὸ ἔνεδρον St. 3. G. ∾	τὴν ἐνέδραν Elz.

	Scholz	Griesbach
Acts. 24:18.	αἷς G. ∾	οἷς Rec.
24.	Ἰησοῦν	omitted Rec.
26.	omitted G. ‡	ὅπως λύσῃ αὐτόν Rec.
25: 5.	δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησί Rec.	ἐν ὑμῖν, φησι, δυνατοι
—	τούτῳ Rec.	omitted
16.	εἰς ἀπώλειαν Rec.	omitted
26: 6.	πατέρας ἡμῶν G. ∾	omit ἡμῶν Rec.
17.	νῦν Rec. & G. ∾	ἐγὼ
27:12.	ἐκεῖθεν	κἀκεῖθεν Rec.
14.	Εὐροκλύδων Rec.	Εὐρυκλύδων
19.	ἐῤῥίψαμεν Rec. & G. ∾	ἔῤῥιψαν
28: 3.	διεξελθοῦσα G. ∾	ἐξελθοῦσα Rec.
5.	ἀποτιναξάμενος	ἀποτινάξας Rec.
Rom. 1:29.	πορνείᾳ Rec	omitted
2: 8.	θυμὸς καὶ ὀργή Rec.	ὀργὴ καὶ θυμός
4:12.	τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ	τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως
	Rec. τῆς ἐν τῇ ἀκροβ. πίστ.	
5: 1.	ἔχωμεν	ἔχομεν Rec.
6.	ἀσθενῶν Rec.	ἀσθενῶν ἔτι
6: 1.	ἐπιμενοῦμεν Rec. & G. ∾	ἐπιμένωμεν
12.	ὑπακούειν αὐτῇ Rec.	omit αὐτῇ
10: 3.	δικαιοσύνην (2nd) Rec.	omitted
11: 9.	Δαβὶδ Rec.	Δαυῒδ
30.	καὶ ὑμεῖς Rec.	omit καὶ
12:11.	Κυρίῳ Elz. G. ∾	καιρῷ St. 3
14:18.	τουτοῖς Rec. & G. ∾	τούτῳ
		chap. 16, vss. 25—27, inserted at the end of chap. 14.
15: 4.	καὶ διὰ τῆς G. ∾	καὶ τῆς Rec.
16.	verses 25—27	transposed
1 Cor. 1:28.	τὰ μὴ G. ‡ καὶ	καὶ τὰ μὴ Rec.
3: 1.	σαρκικοῖς Rec.	σαρκίνοις

	Scholz	Griesbach
1 Cor. 5:13.	ἐξαρεῖτε Rec. & G. ∾	ἐξάρατε
7:29.	ἐστίν· τὸ λοιπὸν	τὸ λοιπόν ἐστιν Rec.
34.	μεμέρισται. καὶ	omit καὶ Rec.
9: 9.	Μωσέως Rec.	Μωυσέως
11:15.	δέδοται G. ‡ αὐτῇ	δέδοται αὐτῇ Rec.
26.	omitted G. ‡	τοῦτο Rec.
12: 2.	ὅτι ὅτε G. ∽	ὅτι Rec.
12.	omitted G. ‡	τοῦ ἑνὸς Rec.
15:14.	ἄρα καὶ G. ∽	omit καὶ Rec.
2 Cor. 1: 6,7.	τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχόμεν, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν· εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας G. ∾ Rec. τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, καὶ ἡ ἐλπις ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν.	εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν και ἡμεῖς πάσχομεν· καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν.
17.	βουλόμενος G. ∽	βουλευόμενος Rec.
18.	ἐστι G. ∽	ἐγένετο Rec.
3:14.	σήμερον ἡμέρας G. ∾	omit ἡμέρας Rec.
—	ὅ τι Rec.	ὅτι
8:16.	δόντι G. ∽	διδόντι Rec.
21.	προνοοῦμεν G. ∾	προνοούμενοι Rec.
12: 1.	δεῖ	δὴ Rec.
21.	με ὁ Θεὸς	omit με Rec
Gal. 1:18.	Κηφᾶν G. ∾	Πέτρον Rec.
2: 4.	καταδουλώσουσιν	καταδουλώσωνται Rec.
11.	Κηφᾶς G. ∽	Πέτρος Rec.
14.	Κηφᾷ G. ∽	Πετρῳ Rec.

		Scholz	Griesbach
Gal.	3:28.	συγκλειομένοι	συγκεκλεισμενοι Rec.
	4: 8.	μὴ φύσει Rec. & G. ∾....	φύσει μὴ
	15.	omitted G. ‡	ἦν Rec.
	5: 1.	Χριστὸς ἡμᾶς Rec........	ἡμᾶς Χριστὸς
	—	στήκετε οὖν .... Rec. trans. οὖν.	omit οὖν
	6:13.	περιτετμημένοι G. ∾	περιτεμνόμενοι Rec.
Eph.	1:12.	δόξης G. ‡ τῆς..........	τῆς δόξης Rec.
	3: 7.	τὴν δοθεῖσάν Rec. & G. ∾	τῆς δοθείσης
	4:27.	μηδὲ	μήτε Rec.
Phil.	1: 7.	καὶ ἐν τῇ G. ∽..........	omit ἐν Rec.
	30.	εἴδετε G. ∽	ἴδετε Rec.
	2: 4.	ἑτέρων ἕκαστος Rec.	ἑτέρων ἕκαστοι
	3: 3.	Θεοῦ G. ∾.............	Θεῷ Rec.
	11.	τὴν ἐκ νεκρῶν	τῶν νεκρῶν Rec.
	16.	κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν Rec.	omitted
	4:23.	omitted G. ‡	ἡμῶν Rec.
Col.	1: 7.	καθὼς G. ‡ καὶ	καθὼς καὶ Rec.
	2:13.	συνεζωοποίησεν ὑμᾶς G. ∾	συνεζωοποίησε Rec.
	3:16.	ψαλμοῖς	ψαλμοῖς καὶ Rec.
	21.	παροργίζετε G. ∾	ἐρεθίζετε Rec.
	22.	ὀφθαλμοδουλείᾳ G. ∾	ὀφθαλμοδουλείαις Rec.
	23.	ὁ ἐὰν	καὶ πᾶν ὅ τι ἐὰν Rec.
	4: 8.	γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν G. ∾	γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν Rec.
1 The.	1:*7.	ἐν τῇ 'Αχαΐᾳ G. ∽	omit ἐν Rec.
	8.	ἐν τῇ 'Αχαΐᾳ G. ∽	omit ἐν τῇ
	—	ἔχειν ἡμᾶς	ἡμᾶς ἔχειν Rec.
	2: 8.	ἐγενήθητε G. ∽	γεγένησθε Rec.
	12.	περιπατεῖν	περιπατῆσαι Rec.
	3: 2.	καὶ διάκονον τοῦ Θεοῦ .... Rec. καὶ διάκονον τοῦ Θεοῦ καὶ συνεργὸν ἡμῶν.	καὶ συνεργὸν τοῦ Θεοῦ
	—	ὑμᾶς περὶ Rec. & G. ∾ ..	ὑμᾶς ὑπὲρ
	7.	ἀνάγκῃ καὶ θλίψει	θλίψει καὶ ἀνάγκῃ Rec.

		Scholz	Griesbach
1 The.	4: 8.	ὑμᾶς G. ∽	ἡμᾶς Rec.
	5: 15.	διώκετε G. ‡ καὶ	διώκετε καὶ Rec.
2 The.	1: 8.	φλογὶ πυρὸς G. ∾	πυρὶ φλογὸς Rec.
	2: 10.	τοῖς ἀπολλυμένοις G. + ἐν	ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις Rec.
	11.	πέμπει G. ∽	πέμψει Rec.
	13.	εἵλετο Rec. & G. ∾	εἵλατο
	17.	omitted G. ‡	ὑμᾶς
	—	ἔργῳ καὶ λόγῳ G. ∽	λόγῳ καὶ ἔργῳ Rec.
	3: 6.	παρέλαβον Rec. παρέλαβε.	παρελάβοσαν
1 Tim.	3: 16.	Θεὸς Rec.	ὃς
	5: 21.	omitted G. ‡	Κυρίου Rec.
	—	Χριστοῦ Ἰησοῦ	Ἰησοῦ Χριστοῦ Rec.
	6: 11.	πραϋπάθειαν G. ∽	πρᾳότητα Rec.
2 Tim.	2; 3.	Χριστοῦ Ἰησοῦ	Ἰησοῦ Χριστοῦ Rec.
	7.	δώσει G. ∽	δῴη Rec.
	8.	Δαβὶδ Rec.	Δαυῒδ
	13.	ἀρνήσασθαι γὰρ G. ∾	omit γὰρ Rec.
	4: 1.	κατὰ Rec. & G. ∾	καὶ
	14.	ἀποδώσει G. ∽	ἀποδῴη Rec.
Tit.	1: 4.	χάρις καὶ εἰρήνη G. ∽	χάρις, ἔλεος, εἰρήνη Rec.
	5.	ἐπιδιορθώσῃς	ἐπιδιορθώσῃ Rec.
	2: 10.	διδασκαλίαν τὴν G. ∾	omit τὴν Rec.
Heb.	3: 2.	Μωσῆς Rec.	Μωϋσῆς
	3.	Μωσῆν Rec.	Μωϋσῆν
	5.	Μωσῆς Rec.	Μωϋσῆς
	4: 7.	Δαβὶδ Rec	Δαυῒδ
	*7: 14.	Μωσῆς Rec.	Μωϋσῆς
	16.	σαρκικῆς Rec. & G. ∾	σαρκίνης
	26.	ἡμῖν καὶ G. ∾	omit καὶ Rec.
	8: 4.	εἰ μὲν οὖν	εἰ μὲν γὰρ Rec.
	*5.	Μωσῆς Rec.	Μωϋσῆς
	9: 5.	τῆς δόξης	omit τῆς Rec.

		SCHOLZ	GRIESBACH
Heb.	9: 9.	ἣν G. ∾	ὃν Rec.
	10.	δικαιώματα G. ∾	δικαιώμασι Rec.
	10:12.	οὗτος G. ∾	αὐτὸς Rec.
	*12:21.	Μωσῆς Rec.	Μωϋσῆς
	26.	σείσω G. ∾	σείω Rec.
Jas.	3:12.	οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ Rec.	οὔτε ἁλυκὸν
	4: 1.	καὶ πόθεν G. ∾	omit πόθεν Rec.
	15.	ποιήσομεν Elz.	ποιήσωμεν St. 3.
1 Pet.	2:21.	ὑπὲρ ἡμῶν St. 3 & G. ∾	ὑπὲρ ὑμῶν Rec.
	3:12.	ὀφθαλμοὶ	οἱ ὀφθαλμοὶ Elz.
	4:14.	καὶ δυνάμεως	omitted Rec.
2 Pet.	2:12.	γεγενημένα	γεγεννημένα Rec.
1 John	1: 8.	ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν	οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν Rec.
	4: 3.	ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα Rec.	omitted
Jude	25.	πρὸ παντὸς τοῦ αἰῶνος G. ∾	omitted Rec.
Rev.	1:12.	ἐλάλει G. ∾	ἐλάλησε Rec.
	2:10.	βάλλειν	βαλεῖν Rec.
	15.	Νικολαϊτῶν	τῶν Νικολαϊτῶν Rec.
	3: 7.	Δαβὶδ Rec.	Δαυῒδ
	20.	καὶ εἰσελεύσομαι G. ∾	omit καὶ Rec.
	4: 5.	θρόνου αὐτοῦ G. ∾	omit αὐτοῦ Rec.
	5: 1.	ἔξωθεν G. ∾	ὄπισθεν Rec.
	3.	ἄνω G. ∾	omitted Rec.
	5.	Δαβὶδ Rec.	Δαυῒδ
	6: 7.	φωνὴν Rec.	omitted
	7: 1.	τοῦτο G. ∾	ταῦτα. Rec.
	9:10.	καὶ ἐν ταῖς	ἣν ἐν ταῖς Rec.
	—	ἡ ἐξουσία αὐτῶν τοῦ	καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν Rec.
	11.	ἔχουσαι G. ∾	ἔχουσιν Rec.
	12: 2.	ἔκραζεν G. ∾	κράζει Rec.
	13:13.	καταβαίνῃ	καταβῇ
		Rec. ποιῇ καταβαίνειν.	
	16: 1.	μεγάλης φωνῆς	φωνῆς μεγάλης Rec.
	2.	εἰς τὴν γῆν G. ∾	ἐπὶ τὴν γῆν Rec.

	Scholz		Griesbach
Rev. 16:	2. ἐπὶ τοὺς ἀνθρ. G. ∾		εἰς τοὺς ἀνθρ. Rec.
	3. omitted G. →		ζωῆς Rec. ζῶσα.
	9. οἱ ἄνθρωποι τὸ ὄνομα G. ∾		omit οἱ ἄνθρωποι Rec.
17:	4. ποτήριον χρυσοῦν		χρυσοῦν ποτήριον Rec
	8. τὸ ὄνομα		τὰ ὀνόματα Rec.
18:	9. κλαύσουσα G. ⌣		κλαύσονται Rec.
	16. λέγοντες G. ‡ καὶ		καὶ λέγοντες Rec.
	19. τὰ πλοῖα G. ⌣		omit τὰ Rec.
19:	15. δίστομος G. ″		omitted Rec.
	16. τὸ ὄνομα Rec.		omit τὸ
	18. μικρῶν τε G. ∾		omit τε Rec.
	19. τὸν πόλεμον G. ∾		omit τὸν Rec.
20:	8. τὸν πόλεμον G. ∾		omit τὸν Rec.
	14. ἡ λίμνη τοῦ πυρός G. ∾	..	omitted Rec.
21:	6. αὐτῷ G. ∾		omitted Rec.
	8. καὶ ἁμαρτωλοῖς G. ∾		omitted Rec.
	9. ἐκ τῶν G. ∾		omit ἐκ Rec.
	13. καὶ ἀπὸ G. ∾ Three times.		omit καὶ Rec.
22:	16. Δαβὶδ Rec.		Δαυῒδ

Thoms, Printer, Warwick-Square.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Call Number

BIBLE. N.T. Greek.

AUTHOR

1850. Griesbach.

TITLE

501
1850grl
cop.1

BIBLE. N.T. Greek. 501
1850. Griesbach. 1850grl
cop.1